

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Tractatvs De Anima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

cere ad productionem substantiæ, sed necessario debet una cum quocumque accidentium influxu interuenire etiam actio immediata alicuius substantiæ, quæ sit vel perfectior, vel æque perfecta ac substantia producenda, siue hæc simplex sit, vt sunt elementa, siue composita, vt sunt mixta omnia.

§ 8. De loco denique, vbi Metalla generantur, nihil per rationem certi potest haberi: ex historiis vero fide & experientia constat, aliqua loca, in quibus de facto reperiuntur, & in quibus propterea ea generata esse debent; nec enim verisimile est ab aliis locis inde translata fuisse, maxime cum in nullis aliis potius quam in his ipsis formata fuisse credendum sit. Communiter autem quantum ad experientiam hæcenus habitam, loca montuosa & syluestria iis generandis aptiora videntur.

Et hæc breuiter de Meteoris sufficiant. Plura qui voluerit, *Scorum* ipsum & *Cominbrices* scilicet adeat, neque in rebus obscuris ac valde dubiis, vbi parum loci habere possit discutisus, hærendum vltius videbatur.

TRACTATUS

De Anima.

PROOEMIUM.

PRAESTANTIA huius Tractatus. **V**IVS partis Philosophiæ naturalis dignitas & excellentia ex obiecto eius, siue dicatur anima, vt in scripto præ se fert, siue corpus animatum, hoc est illud, quod constat anima, tanquam parte essentiali constituyente, vt homo, equus, & similia, facile deduci potest: neque enim ab vlla alia parte etiam illa, quæ cælos contempletur, aliud obiectum non solum præstantius, sed nec quod æqualis sit perfectionis, consideratur. Quod si quis vtilitatem etiam respiciat, in hac summam reperiet, non tantum quia, quæ hæc examinantur, adeo ad reliquam Philosophiam vniuersam, etiam Metaphysicam & ipsam Logicam, quamuis hæc scientiarum omnium sit instrumentum, comparandam utilia sunt, vt non desint plurimi magnæ doctrinæ & ingenij qui ab hoc tractatu Philosophiam auspicandam censeant; verum etiam, quia præterea per hanc maxime nos ipsos, quod summæ sapientiæ munus existimatur, cognoscere possimus, & ex nobis Deum Authorem nostrum.

Vtilitas.

De hac ergo tam præstanti, ac vtili materia principaliora, ac magis proficua, quæ tam ab ipso Philosopho tribus Libris, quos de ea confecit, quam à Commentatoribus, ac cæteris Peripateticis tractantur, sequentibus nouem Disputationibus comprehendam: quarum *Prima* erit de Anima, vt sic. *Secunda* de Potentiis sensitiuis externis, vt sic: *Tertia* de sensibus externis in particulari. *Quarta* de sensibus internis. *Quinta* de substantia animæ rationalis. *Sexta* de potentia intellectiua. *Septima* de voluntate. *Octaua* de habitibus. *Nona* de anima rationali separata, quibus omnibus, tanquam complementum adiungam vnicam disputationem de *Paruis naturalibus*, in quibus agitur de aliquibus affectionibus competentibus animalibus, quorum anima est principium formale constitutum. Quas tamen disputationes antequam aggrediar, duas hic difficultates Proœmij loco expediam: quarum *Prima* est de obiecto huius tractatus: *Secunda*, an consideratio animæ spectet ad Philosophiam naturalem, an vero ad Metaphysicam.

Quoad primam difficultatem *Toletus* hic *quest. 4.* & *Ruvius quest. 2.* alique putant Animam ipsam, vt sic, esse obiectum adæquatum huius Tractatus.

Cominbrices existimant hunc tractatum, si per se consideretur, habere pro obiecto adæquato Animam; si

vero consideretur vt integrans vnum tractatum Philosophiæ naturalis cum alio tractatulo qui inscribitur *Parua naturalia*, animam non esse obiectum eius, sed corpus animatum. *Complutenses* & *Arriaga* cum multis aliis dicunt obiectum adæquatum vt quo eius in esse rei esse animam; obiectum vero adæquatum vt quod esse corpus animatum. Et in hoc sensu explicantur plures auctores à Ruuio pro sua citati sententia.

2. *Mihi magis placet prima sententia*, à qua in re ipsa non differt *secundam* quando prima asserit obiectum esse animam, loquitur sine dubio de hoc tractatu secundum se considerato, & sane vt sic de eo quaritur, hoc autem concedit *secunda* sententia, quæ propterea magis displicet quàm prima, quia vititur distinctione imperitente ad propositum; & eadem ratione, qua posuit *Cominbrices* dicere, quod corpus animatum sit obiectum horum librorum, ex eo scilicet quod possit hic tractatus considerari, vt pars integrans alium tractatum cum tractatulo paruorum naturalium, posset quis dicere quod obiectum adæquatum huius tractatus esset corpus naturale vt sic, quia potest considerari hic tractatus, vt pars integrans alium tractatum, cum cæteris Philosophiæ naturalis tractatibus: vt sic autem corpus naturale erit obiectum adæquatum eius, non minus quam totius Philosophiæ naturalis, vt negari non potest.

Moneor autem ad præferendam cæteris primam sententiam.

Primo ab ipsa Tractatus inscriptione, nam quamuis denominatio alicuius scientiæ posset quandoque desumi ab aliquo particulari obiecto, quod non esset adæquatum, tamen nisi aliunde constet quod obiectum, à quo desumitur denominatio, non sit adæquatum, potius debet dici quod sit, quia certe scientia potius ab adæquato, quam ab vilo particulariori obiecto denominationem suam accipere debet: nulla autem prorsus est ratio cur anima ipsa, de qua dicitur esse hic tractatus, non sit obiectum ipsius adæquatum.

Secundo, quia in toto hoc tractatu non definitur corpus animatum, nec describitur, nec demonstrantur passionibus, de ipso, aut proprietates; definitur autem anima ac describitur, demonstrantur proprietates ipsius, examinantur accidentia, & nihil prorsus in eo consideratur nisi in ordine ad animæ cognitionem, quæ sunt conditiones obiecti adæquati.

Tertiò, quia ex omnibus scientiis partialibus, quæ de anima vt sic, suisque speciebus, proprietatibus, accidentibus, aliisque spectantibus ad ipsam, potest fieri vnus tractatus, non minus quam de corpore naturali vt sic, suisque speciebus: sed ille tractatus haberet pro obiecto adæquato animam vt sic, non minus, quam tractatus de corpore naturali, & suis speciebus haberet pro obiecto adæquato corpus naturale vt sic: ergo hic tractatus habet pro obiecto adæquato animam vt sic.

Probatur consequentia; quia prorsus hic tractatus non distingueretur ab illo alio: ergo si ille alius haberet animam pro obiecto, & hic etiam habet.

3. *Quarto*, quia quod anima sit pars constitutiua corporis animati, & quod cognitio ipsius ad illius corporis cognitionem conducatur, possitque scientia de anima reduci ad illud obiectum, tanquam ad obiectum adæquatum, non sufficit ad hoc, quod dicatur hic tractatus habere pro obiecto adæquato illud corpus; sed hoc est potissimum fundamentum id asserendi: ergo non corpus illud, sed anima ipsa secundum se considerata dici debet adæquatum huius tractatus obiectum.

Probatur maior, in qua sola est difficultas: quia inde solum habetur quod hic tractatus, vt consideratur tanquam pars integrans alium tractatum cum aliis partibus, quæ agerent de illo corpore, haberet pro obiecto adæquato illud corpus iuxta secundam sententiam, non vero quod corpus esset obiectum adæquatum huius tractatus secundum se considerati.

4. *Confirmatur* manifeste, quia licet corpus animatum sit pars subiectiua corporis naturalis vt sic, & licet cognitio ipsius iuxta ad cognitionem corporis istius, ac possit

Anima est
obiectum
horum li-
brorum.

possit propterea reduci ad ipsum, tanquam ad obiectum adequatum, quatenus corpus animatum est vnum ex obiectis partialibus totius Physicæ; tamen si quis quæreret quodnam esset obiectum illius partis Philosophiæ, quæ agit de corpore vivente ut scilicet eiusque speciebus, pessimè assignaret pro obiecto corpus naturale ut sic, quod est obiectum adequatum totius Philosophiæ naturalis, aut vllum aliud obiectum, quod non magis esset obiectum adequatum illius partis, quam alterius alicuius; cuius ratio est, quia quando quæritur de obiecto adequato alicuius partis scientiæ totalis, quæritur de obiecto peculiari illius partis, de quo in illa ipsa parte per se directe agitur, quale necessario debet esse ali-quod vnum ex multis obiectis, quæ in ipsa illa parte considerantur, aut aggregatum ex omnibus illis simul: ergo quamvis anima possit reduci vna cum cognitione eius ad corpus vivens, tanquam ad obiectum, quod esset adequatum ipsi & aliis partibus, tamen non inde sequitur, quod ipse tractatus, qui est de anima, secundum se consideratus, habeat pro obiecto adequato illud corpus.

Confirmatur secundo, quia si quis quæreret quodnam esse obiectum adequatum disputationis, quæ instituitur de Vacuo, aut Tempore, aut Vbi in Physica, male sine dubio diceret esse corpus naturale aut vllum aliud obiectum, de quo per se directe in illa ipsa Disputatione non ageretur. Et similiter si quis quæreret quodnam esset obiectum adequatum disputationis logicæ, quæ est de Propositione, male diceret esse syllogismum, aut modum sciendi, aut demonstrationem; & male etiam diceretur Anima ipsa esse obiectum adequatum istius disputationis, quæ instituitur de speciebus intelligibilibus; ergo eodem modo male assignatur pro obiecto adequato scientiæ agentis de anima corpus vivens.

5. *Hinc respondetur* facile ad fundamenta tertiæ sententiæ, quorum primum est, quod anima non sit species corporis naturalis ut sic, quod est obiectum adequatum totius Philosophiæ naturalis; ergo non potest esse obiectum adequatum huius tractatus.

Probatur consequentia ex principiis *Arriagæ*, quia Philosophus in his libris agit in particulari de illis, quorum rationes communes explicuerat in præcedentibus: sed illæ sunt species corporis naturalis; ergo.

Probatur eadem consequentia ex principiis *Complutensium*: quia obiectum formale adequatum totius Physicæ debet esse abstractum ab obiectis adequatis partialibus omnium partium istius scientiæ: sed non potest esse abstractum ab anima, cum hæc non sit species eius; ergo anima non potest esse obiectum adequatum horum librorum, qui sunt pars Philosophiæ naturalis.

Respondetur negando consequentiam. Ad cuius primam probationem, respondeo distinguendo minorem: ille solus, nego: illa cum aliis, concedo minorem, & nego consequentiam. Itaque non solum egit in præcedentibus Philosophus de rationibus communibus specierum corporis naturalis: sed etiam de multis aliis rationibus communibus, ut de forma substantiali ut sic, de loco, de tempore, de materia prima. Illud autem quod intendit *Arriagæ*, agi scilicet hic de specie, aut speciebus aliquibus corporis naturalis, est manifeste perere principium, & aperte falsum, cum in nulla parte horum librorum agatur de corpore vlllo, per se, ut percurreretur ipsomet libris constabit, & ipsi aduersarij fatentur, qui propterea recurrunt ad alias partes Philosophiæ, quas volunt cum his conficere integrum tractatum: quod quamvis verum esset, non facit ad rem, quia agimus de hac parte integri istius tractatus, & de eius obiecto secundum se quærimus.

Ad secundam probationem nego maiorem, cuius falsitas constat ex exemplis superius propositis de obiecto adequato disputationis de loco, de vacuo, de forma substantiali, de speciebus intelligibilibus, & mille aliis.

6. *Secundum fundamentum* est, quod idem sit obiectum adequatum horum librorum, & paruorum naturalium; at anima non est obiectum adequatum paruorum naturalium, sed potius corpus animatum; ergo.

Probatur maior: quia vterque tractatus tam hic, quam ille de paruus naturalibus, faciunt vnum integrum tractatum eo modo, quo octo libri Physicorum; ergo sicut idem est obiectum adequatum omnium octo librorum, ita idem erit obiectum horum librorum, & paruorum naturalium.

Respondetur distinguendo maiorem: idem est obiectum adequatum horum librorum secundum se consideratorum, ac paruorum naturalium, nego maiorem; quatenus conficiunt vnum tractatum cum paruus naturalibus, transeat maior. Et concessa minori, distinguo consequens: anima non est obiectum adequatum horum librorum secundum se consideratorum, nego consequentiam; ut conficiunt vnum tractatum cum paruus naturalibus, concedo consequentiam. Ad probationem maioris respondeo distinguendo similiter consequens: quatenus faciunt vnum tractatum, concedo consequentiam; quatenus tractatus de anima consideratur secundum se, nego consequentiam.

7. Et sane exemplum de octo libris potest retorqueri contra aduersarios: quia licet idem sit obiectum adequatum octo librorum, ut conficiunt vnum tractatum; tamen si quæreretur quodnam sit obiectum adequatum partiale tertij libri, pessimè assignaretur illud quod est commune omnibus; ergo licet idem esset obiectum adequatum horum librorum, & paruorum naturalium, male tamen assignaretur illud pro obiecto adequato partiali horum librorum secundum se consideratorum.

Deinde non minus octo libri Physicorum possunt inter se facere vnum tractatum contemplantem aliquam partem obiectorum partialium Physicæ naturalis, quam omnes libri Physici possunt facere vnum tractatum contemplantem omnia obiecta Physica: sed ex hoc tamen non sequitur, quod possit assignari pro obiecto adequato partiali librorum de celo, verbi gratia, illud, quod posset assignari pro obiecto adequato omnium librorum Physicorum; ergo ex eo, quod possint hi libri facere vnum tractatum cum paruus naturalibus, non sequitur quod adequatum obiectum istius tractatus possit assignari pro obiecto adequato huius partis istius tractatus secundum se considerati.

8. *Tertium fundamentum* esse potest, quod in aliqua parte Physicæ debeat agi de corpore animato, ut sic, tanquam de obiecto adequato: sed nullibi potius, quam in his libris; ergo.

Respondeo negando minorem, quia potius deberet agi in parte, quæ de ipsomet ageret, definiendo ipsum, & tractando de partibus, proprietatibus, & accidentibus eius, quæ pars si non sit tradita in libris Physicis Aristotelicis, tum non sunt tractata omnia physica in illis libris, & addi debet illa pars, ut libri illi sint completi. Supponitur autem à multis, quod illa pars sit tradita à Philosopho, & sit illa ipsa, quæ inscribitur *Parua naturalis*; de quo, quando de illa parte agemus, mentio facienda est iterum. Et hæc de prima difficultate prooemiali sufficiant.

9. *Quoad secundam difficultatem*, supponendum pro certo, animam ut est pars corporis physici, & secundum quamcumque considerationem, secundum quam dependet à materia siue actualiter siue aptitudinaliter tam in essendo, quam in operando, spectare ad Physicam non minus, quam aliæ formæ substantiales; omnes enim species corporis naturalis, & omnes partes essentielles Physicæ istarum specierum spectant sine dubio ad Physicam: unde sequitur manifestè, quod anima non solum vegetativa, & sensitiva quæcumque, sed etiam rationalis, ut rationalis, ad Physicam spectat, quia ut rationalis, est principium physicum hominis; homo autem est species corporis naturalis. Sequitur etiam secundò, quod non solum anima vnita spectat ad Physicam, sed etiam separata: quia ut separata etiam dicit aptitudinem ad constituendum hominem, & est principium physicum intrinsecum alicuius hominis possibilis. Unde difficultas est, virum spectet ad Physicam quatenus habere potest operationes aliquas independentes à corpore, aut phantasmate.

Sed respondeo breuiter, quod si consideretur anima ut anima, quatenus est principium cuiuscunque operationis, semper debet pertinere ad Physicam, quia ut sic semper dicit ordinem ad corpus, ac materiam, quod sufficit; nec refert quod operationes ipsius sint independentes à corpore, quia ut spectent ad Physicam, sufficit quod sint operationes rei pertinentes ad corpus. Quod si consideretur anima non ut anima & actus corporis, sed sub conceptu entis, & præterea consideretur ut sic esse principium intellectus, abstrahendo à modo particularis intellectus quam habet, an scilicet sit intellectus dependens à corpore tanquam à subiecto, nec ne tum dico quod consideratio eius spectat ad Metaphysicam, quia est consideratio rei sub ratione independenti à corpore aut materia omni. Nec est inconueniens, aut difficile, quod una res spectet ad diuersas scientias sub diuersis considerationibus. Nec in hac re est vlla difficultas vllius momenti, quamuis fuscè tractetur à multis. Iam ergo disputationes ipsas aggrediamur.

Quomodo
disponatur
ad Metaphysicam.

DISPUT. I.

De Substantia Anima.

QVANDOQV IDEM horum librorum ut paulo ante dixi, obiectum adequatum sit anima ut sic, & hæc non habeat partes aliquas, aut principia Physica, ex quibus componatur, quæque prius cognosci deberent quam ipsa anima; non ab alio incipiendus erat hic tractatus, quam à consideratione ipsiusmet substantiæ animæ.

QVÆSTIO I.

Quid sit viuens.

QVANDOQUIDEM in vtraque definitione animæ à Philosopho tradita, & inferius explicanda fit mentio viuents & vitæ, nec possunt propterea intelligi, nisi intelligatur quid sit viuens, & vita, quod non adeo facile est, ut patebit ex dicendis; operæ precium duxi explanationem illarum definitionum hanc quæstionem præponere, quæ ut intelligatur;

Dupliciter
capi-
tur viuens.

Aduertendum est viuens dupliciter capi solere. *Primo participialiter*, quatenus scilicet est participium præsentis temporis, & significans aliquid habens vitam, actu existere, & sic dicitur Petrus viuere dum actu existit, & quando non existit, aut desinit existere, non viuere.

Secundo nominaliter, quatenus scilicet est nomen, & significat illud quod habet vitam in se intrinsecam, siue actu existat, siue non; & sic de omnibus hominibus etiam possibilibus dicitur quod sint substantiæ corporeæ viuents. Et in hoc sensu hic agimus de viuente.

Cum ergo viuens in hoc sensu sit habens vitam, ut sciatur quid sit viuens, debet sciri quid sit vita. Duplex autem communiter assignari solet vita, in actu primo, & in actu secundo. *Vita in actu secundo* sunt operationes illæ, quæ solis viuents competunt, ut intelligere, sentire, mouere se progressuè, nutrire, & similia, quæ operationes propterea vocantur vitales. *Vita in actu primo* est principium operationum huiusmodi. Vnde illa viuunt vita in actu secundo, quæ habent huiusmodi operationes siue omnes, siue aliquas; illa vero viuunt vita in actu primo, quæ habent principia huiusmodi operationum, siue habeant vitam in actu secundo, siue non habeant. Alio modo posset intelligi per vitam in actu primo illud principium substantiale solis viuents conueniens, ratione cuius, & conueniunt inter se, & disconueniunt ab omnibus non viuents. Ut autem præterea sciatur quid sit hoc principium,

Quamam

Aduertendum vltius ex communi omnium usu di-

ci viuents, primò Deum optimum maximum; deinde Angelos omnes, tum homines, ac omnia animalia; præterea arbores, plantas, flores, & fruges. Vnde ut sciatur quid sit vita in actu primo, oportet examinare quid sit illud quod omnibus his, & solis conuenit per se primo: illud enim est quod vocatur nomine vitæ in actu primo, ut patet ex secunda descriptione vitæ in actu primo: & si quis hoc negaret, excitaret quæstionem de nomine contra acceptionem communem nominis vitæ, quod nec ingenium arguit, nec iudicium.

CONCLUSIO I.

Malè describitur vita ut sic communis omnibus viuents esse principium mouendi se ab intrinseco.

Vita non
est prin-
cipium
mouendi
se ab in-
trinseco.

*Probat*ur: quia vel hoc intelligitur de motu intentionali, vel de motu reali, vel de motu abstrahente ab intentionali, & reali: sed neutrum dici potest: ergo.

*Probat*ur minor quoad primam partem de motu intentionali; quia plantæ non mouentur sic.

*Probat*ur quoad secundam partem de motu reali, tam quia Deus non mouetur tali motu, tum quia non viuents sic se mouent, ut patet de grauibus & leuibus, & de aqua quæ calefacta mouet se ad frigus.

*Probat*ur quoad tertiam partem de motu abstracto eadem ratione; quia scilicet Deo non conuenit, & conuenit non viuents, quibus conuenit motus realis ab intrinseco.

Quod si dicatur Deus mouere se ab intrinseco motu improprie dicto, ad intellectum & volitionem, quatenus hæc ab ipsius essentia mediante intellectu & voluntate emanant;

Contra, quia huiusmodi productio ab intrinseco conuenit non viuents; nulla enim est substantia non viuens, quæ huiusmodi motu non moueat se ad proprias passiones, ac proprietates metaphysicas, quia in *Scorifica* & meliori sententia, hæc proprietates identificantur essentiis.

CONCLUSIO II.

3. Malè etiam describitur esse principium mouendi se ab intrinseco vitaliter, aut mouendi se ad terminum, qui ab extrinseco nequeat in ipso produci, aut ad terminum, quem non potest in aliquo extrinseco producere.

Non est
principium
mouendi
se ab in-
trinseco
vitaliter.

*Probat*ur hæc conclusio quoad duas primas partes: quia Deus habet vitam, & tamen nequit mouere se ab intrinseco vlllo modo propriè loquendo; motus autem improprie mouendi se per emanationem metaphysicam, non sufficit, quia conuenit non viuents, ut paulò ante dixi.

*Probat*ur secundo conclusio, quoad primam partem, secundum illud exemplum de Deo, quia non potest intelligi quid sit mouere se vitaliter, nisi intelligendo prius quid sit vita; motus enim vitalis, aut vitaliter habitus non potest declarari nisi dicendo quod sit motus, cuius principium est vita, aut qui determinatur ad vitam: ergo male explicatur vita per ordinem ad motum vitalem, aut vitaliter factum.

*Probat*ur tertio quoad secundam partem: quia Angeli & homines & plantæ non habent principium mouendi se ad vllum terminum, qui nequeat ab alio produci, nisi principium, quo possunt mouere se ad intellectiones & partes acquisitas per nutritionem: sed Deus potest producere in illis illos terminos se solo, id quod de termino nutritionis fatentur omnes, nostroque sufficit proposito, & de intellectu tenent *Scorifica* cum multis aliis, posteaque probabitur.

Non est
principium
mouendi
se ad ter-
minum qui
ab extrin-
seco ne-
queat in
ipso pro-
duci.

4. Quod si dicatur non intelligi in prædicta descriptione, quod non possit terminus, cuius principium est vita, produci ab extrinseco supernaturaliter, sed quod possit produci ab extrinseco naturaliter.

Contra, quia quamuis possint isti termini produci naturaliter, adhuc certe non sequeretur inde quin homines & Angeli & plantæ viuere tam bene quam de facto viuunt: ergo non habent viuere ex hoc quod possunt producere terminum aliunde in ipsis non producibilem.

Deinde substantia materialis, quæ immediate subiectat quantitatem

quantitatem, habet virtutem in se producendi illam quantitatem, & illa quantitas nequit naturaliter per aliam causam extrinsecam in illa produci, sed tamen non vivit; ergo conceptus vitæ non consistit in principio producendi terminum, qui ab extrinseco naturaliter nequit produci.

Probatur tertia pars, quia substantia quantitativa, quæ potest in se producere quantitatem, non potest illam producere in extrinseco, & tamen non vivit; & quia licet homo per oculum, aut intellectum posset etiam producere visionem in alio oculo, & intellectionem in alio intellectu, hoc non tolleret quin viveret. Et denique quia Deus non habet principium producendi perfectionem in se vlla ratione sufficiente ad vitam, ut patet ex dictis supra.

CONCLUSIO III.

5. *Nec etiam bene describitur esse principium mouendi se ad perfectionem maiorem, quam illa, quæ debetur sibi in instanti generationis.*

Probatur primo, quia Deus non habet tale principium, ut patet.

Probatur secundo, quia quamvis Angeli non possent producere in se intellectiones, aut volitiones, nec vllam aliam perfectionem, modo tamen possent recipere intellectiones, & volitiones, & per eas intelligere & velle, viverent sine dubio: & qui auctores dubitant vtrum intellectiones aliique actus vitales potentiarum sensitiuarum proueniant auctiue ab illis potentiis, non dubitant, quin habentes tales potentias vivant; nec solent impugnari per hoc principium, quod alias homines & animalia non viverent.

CONCLUSIO IV.

6. *Non datur vllus conceptus vnus vniuoce communis omnibus & solis viventibus, & speciatim Deo, Angelis, Animalibus, & Arboribus.* Hanc cum docuissem multis ab hinc annis, reperio iam tamen apud *Arriagam* disp. 2. de anima num. 60. & est contra *Hurtadum* hic disp. 3. §. 5. & 6.

Probatur: quia si esset assignabilis, maxime esset aliquis ex prædictis iam refutatis.

Dices cum Hurtado, conceptum illis omnibus communem esse ita habere perfectionem ab intrinseco, ut non possint naturaliter illam habere ab extrinseco; hoc enim competit in primis Deo, neque enim vllam perfectionem intrinsecam suam potest naturaliter habere ab extrinseco: competit etiam plantis, & animalibus quantum ad intellectiones, & sensationes, & terminum nutritionis: naturaliter enim habent hæc ita ab intrinseco, ut non possint illa habere naturaliter ab extrinseco.

Hanc doctrinam impugnat *Arriaga*: quia Deum habere perfectionem ab extrinseco non est Deum habere perfectionem a se productam in se, sed eum habere perfectionem suam improductam ab extrinseco: sed hic conceptus non potest esse conceptus vitæ, communis Deo & cæteris viventibus, quia inde sequeretur duo absurda: Primum quod Deum esse viventem non esset aliud quam Deum esse improductum; unde si per impossibile nec intelligeret, nec amaret, nec aliquid produceret, esset vivens, quod est contra communissimam acceptionem vitæ: & præterea si per impossibile lapis esset improductus ab vlllo alio, esset vivens, quod est absurdum. Secundum absurdum esset, quod planta non esset vivens, contra hunc auctorem, quia non haberet perfectionem improductam.

Contra hanc impugnationem facit primo, quod nullo modo sequatur secundum absurdum, quod prædicit *Arriaga*: nam planta licet non haberet perfectionem suam improductam, haberet tamen illam improductam ab extrinseco, & ratio vitæ ut sic, non consistit, secundum *Hurtadum* in habendo perfectionem improductam, sed in habendo perfectionem improductam ab alio, & in hoc sine dubio conuenit Deus, ut habet suas perfectiones, cum plantis, & aliis viventibus, quidquid dicat *Arriaga*, qui non videtur bene intellexisse doctrinam *Hurtadi*.

Secundo, facit contra illam, quod nec primum etiam

absurdum sequatur: nam Deum esse viventem non est Deum non esse improductum ab alio, sed Deum habere perfectionem aliquam a se aliquo modo distinctam, ab alio improductam; nec consequenter lapis eo ipso quod esset improductus ab alio, esset vivens, sed ad hoc deberet habere aliquam perfectionem a se improductam ab alio.

7. *Melius ergo impugnatur doctrina Hurtadi*, primo: quia inde sequeretur quod Deus ut habens immensitatem, & æternitatem esset vivens, quia ut sic habet perfectionem, quam ab extrinseco nequit habere: sed hoc est falsum; quia alias substantiæ omnes ut habent suas proprietates essent viuentes, quia ut sic habent perfectiones, quas ab extrinseco nequeunt habere.

Per quod directè impugnatur Hurtadus secundo: habere perfectionem, quam non potest habere ab extrinseco, conuenit non viuentibus, conuenit enim omnibus substantiis respectu suarum propriarum passionum: ergo non est conceptus vitæ.

Impugnatur tertio: quia si intellectio connaturaliter loquendo produceretur in Angelo effectiue ab extrinseco, & ipsemer nullo modo haberet vim effectiue producendi ipsam, adhuc viveret, modo per eam posset intelligere formaliter: ergo conceptus vitæ, ut sic, communis omnibus viuentibus secundum omnem rationem, secundum quam viuunt, non dicit negationem productionis ab extrinseco, & consequenter malè dicitur, quod conceptus vitæ ut sic, sit habere perfectionem, quæ non possit naturaliter haberi ab extrinseco.

Confirmatur: quia omnes substantiæ corporeæ, in quibus subiectatur quantitas, habent perfectionem quantitatis ab intrinseco in hoc sensu, & tamen non omnes viuunt: ergo habere perfectionem ab intrinseco in hoc sensu non est conceptus vitæ.

8. *Obiicit cum Hurtado*: Deus magis conuenit cum plantis in ratione aliqua, quam cum aliis vllis rebus inanimatis, & hinc tam de Deo, quam de plantis dicitur quod viuunt, cum id tamen non dicatur de vllis inanimatis: sed illa ratio, in qua sic conuenit cum plantis, est ratio aliqua vna communis vitæ ut sic; ergo datur aliqua talis ratio.

Rpondeo negando maiorem, nec inde dicitur de Deo, & illis, quod viuunt, nam vivere conuenit illi merè æquiuoce, aut analogicè, sicut Gallus conuenit homini nato in Gallia, & Gallo gallinaceo, aut sicut risus conuenit homini & prato virenti.

CONCLUSIO V.

9. *Datur conceptus communis vniuoce Deo, & omnibus, ac solis animantibus, qui conceptus potest vocari vita.* Hæc est communissima.

Probatur: quia posse percipere aliquid est ipsis omnibus, & solis commune; Deus enim percipit, dum cognoscit & vult; & nullum est animal, quod etiam non percipiat dum sentit, nec aliquid aliud potest assignari, quod percipiat, ergo omnia illa sunt perceptiua, & nulla alia, & consequenter esse perceptiuum est commune ipsis omnibus, & solis.

CONCLUSIO VI.

10. *Datur conceptus vitæ, ut sic, communis omnibus viventibus creatis, & solis.* Hæc est communior contra *Arriagam* num. 73.

Probatur: quia nullum est vivens creatum, quod non habeat in se virtutem acquirendi sibi aliquam perfectionem absolutam sibi intrinsecam de nouo ultra illam, quam connaturaliter debet, aut exigit habere pro instanti generationis, & nullum aliud, quod non est viuens habet talem virtutem, & præterea illa virtus potest commodissime vocari vita, & solet etiam; ergo datur conceptus vitæ ut sic, communis omnibus, & solis viventibus creatis. Tertia pars antecedentis non habet difficultatem, nisi de nomine, nec credo vllum contrauenturum in ipso nomine, si concedat duas illas partes.

Probatur ergo antecedens, quoad primam partem, nempe

Non est principium producendi perfectionem maiorem quam debetur in instanti generationis.

Non datur vllus conceptus communis vniuoce omnibus & solis viventibus, & speciatim Deo, Angelis, Animalibus, & Arboribus.

Datur conceptus vitæ vniuoce Deo, & animalibus.

Datur conceptus vitæ vniuoce omnibus viventibus creatis.

nempe quod nullum sit viuens creatum, quod non habeat talem virtutem: quia imprimis Angelus potest in se producere nouas, & nouas intellectiones, quæ non debentur ipsi in instanti generationis connaturaliter, & idem est de hominibus quantum ad intellectiones, & de hominibus, ac animalibus quantum ad præceptiones, seu sensationes.

Deinde plantæ & cætera etiam viuentia corporea possunt in se de nouo producere per nutritionem, & augmentationem nouas partes substantiales, quas non exigunt habere pro instanti generationis, vt patet.

Probatur minor quoad secundam partem, nempe quod nihil aliud præter viuens habeat talem virtutem: quia si aliquid aliud illam haberet, maxime aqua, quæ si calefiat potest producere in se frigus de nouo; aut grauius & leuius, quæ de nouo post instans generationis possunt se mouere localiter, illa deorsum, hæc sursum; aut ignis qui potest augere se substantialiter producendo nouum ignem, eumque sibi adiungendo: sed hæc non habent talem virtutem: ergo nihil aliud non viuens habet illam virtutem.

11. Probatur hæc vltima minor primo, quoad aquam, quatenus frigefactiua est sui; quia licet posset de nouo frigefacere se, non potest tamen producere in se perfectionem vltra illam, quam potest habere in instanti generationis, quia in illo instanti debetur ipsis frigus connaturaliter, vnde ipsummet in se produceret frigus pro illo instanti, nisi poneretur impedimentum, & si derelinqueretur in illo statu, nunquam postea posset producere in se frigus: ergo non habet virtutem producendi in se perfectionem vltra illam, quæ debetur ipsi in instanti generationis, ex hoc quod possit reducere se ad frigus quando calefacit.

Hinc probatur eadem minor, quoad secundam partem de grauib, & leuib: quia si hæc producerentur in loco connaturali suo, in quo petunt connaturaliter produci, non possent vltius se mouere; vnde non possunt producere in se perfectionem vltra illam, quam exigunt habere pro instanti generationis.

Probatur denique minor quoad tertiam partem de igne: quia ignis non habet virtutem producendi in se alium ignem, sed extra se; & licet ignis ille alius vnatur sibi, non tamen intra ipsum, aut in ipso recipitur; ergo non habet virtutem producendi in se perfectionem vltra illam, quæ debetur ipsi in instanti generationis, seu quod idem est, vltra illam, quam ipsemet necessario produceret in se in instanti generationis, si non impediretur, & poneretur in loco suo naturali.

12. Dicitur: habet virtutem producendi in se vnionem cum altero igne, quam vnionem non deberet in se producere, aut habere in instanti generationis: ergo adhuc manet difficultas de igne.

Contra: quia vnio non est perfectio absoluta, quandoquidem sit respectus in nostra sententia. Quod si teneretur cum aduersariis, quod esset modus absolutus, magis virgeret replica. Sed responderi tamen posset non esse perfectionem absolutam simpliciter, quia talis non est, nisi perfectio, quæ non est modus.

Replicabitur adhuc ex *Avriaga*, contra doctrinam datam de aqua & grauib, ac leuib. Hominibus, ac plantis est debita augmentatio pro complemento naturali suo, & tamen hoc non obstante dicuntur viuentia per hoc, quod quando non datur ipsis in instanti generationis, possint illam acquirere: ergo quamuis aquæ debetur connaturaliter frigus, & grauib vbi deorsum, adhuc debent dici viuere per hoc, quod possint ea acquirere, quando non habent illa.

Respondeo falsum esse, quod hominibus, & plantis debeatur pro instanti generationis connaturaliter illa magnitudo, quam postea acquirunt, alias aliquando illam haberent in instanti generationis, & alia media generandi homines, & plantas darentur à natura, quam de facto data sunt.

13. Melius replicari posset: quod si homines, & plantæ deberent ab initio produci iuxta magnitudinem, quam maiorem postea acquirere non possent, adhuc diceretur viuere, per hoc quod per nutritionem restaurare possint

partes deperditas actione caloris naturalis, sed tamen tunc non haberent virtutem producendi perfectionem vllam vltra illam, quam peterent habere pro instanti generationis, nam licet alias partes producant, non tamen nisi similes illis partibus, quas haberent ab initio productas, nec illas ipsas possent producere de nouo, nisi deperditis aliis; quod si hoc sufficeret, vt diceretur posse producere perfectionem vltra illam, quam peteret habere in instanti generationis, aqua posset dici habere virtutem producendi perfectionem vltra illam, quam peteret habere in instanti generationis, quia potest producere in se aliud frigus ab illo, quod habet in instanti generationis quando priuatur illo frigore.

Hæc replica mihi confirmat maxime probabilitatem sententia tenentis, quod non detur conceptus communis vitæ viuentibus creatis, quatenus viuunt vita vegetatiua, & sensitua.

Responderi tamen posset distinguendo maiorem: adhuc viueret conceptus communi vitæ, vt sic communi omnibus viuentibus creatis, nego: alio conceptu, qui non est communis omnibus viuentibus creatis, transeat. Et concessa minori nego consequentiam.

Si vero queratur, quis sit conceptus ille particularis, à quo haberent viuere in hypothesi hac, qui conceptus non esset communis omnibus viuentibus;

Respondeo, quod esset virtus illa producendi in se perfectionem substantialem modo illo particulari, quo videmus homines, & plantas producere in se talem perfectionem, scilicet per intra susceptionem pabuli, & conuersionem illius in substantiam tali modo admirabili, quem cernimus fieri in illis corporibus, quæ vocamus viuentia.

14. Pro complemento autem huius rei aduertendum, licet aliqui requirant ad conceptum vitæ creatæ communis omnibus viuentibus, quod sit principium producendi perfectionem in se, quæ non potest in alio producere, vt hac ratione excludant ignem à ratione viuentis, quæ, licet in se producat aliquando ignem eum sibi aggenerando, non potest tamen in alio etiam ignem producere, hoc tamen nec verum est, nec necessarium, quia quamuis intellectus posset producere naturaliter intellectiōem talem in alio, qualem potest in se producere (vt tenent multi *Scotista*, quibus multum fauet ipse *Scotus* de intellectu Angelico, putant enim vnum Angelum loqui alteri Angelo producendo per suum intellectum intellectiōem in intellectu ipsius) tamen sine dubio esset viuens per hoc, quod produceret intellectiōem in se: & eodem modo licet posset vnus homo nutrire alium hominem, non propterea deberet dici non viuere per hoc quod posset se ipsum nutrire; neque sane ad hoc quod intelligimus aut homines viuere, aut arbores, examinamus vtrum possint producere talem perfectionem in aliis, qualem videmus quod producant in se: vnde ille conceptus est omnino impertinens ad rationem vitæ.

Deinde aqua ex sua substantia habet virtutem producendi in se frigus, & non habet virtutem producendi frigus in alio per eandem suam substantiam, vt communiter tenetur, nec tamen dicitur viuere: & substantia quantitatiua habet virtutem productiuam quantitatis in se, qualem non potest producere in extrinseco. Et quamuis calor non esset actiuus, & ignis haberet virtutem productiuam illius in se, non diceretur viuere: ergo ille conceptus est omnino impertinens ad conceptum vitæ.

15. Alij existimant ad conceptum vitæ communis omnibus viuentibus creatis requiri, quod sit virtus producenda perfectionis talis in se, qualis in ipso non possit produci ab extrinseco.

Sed nec hoc etiam verum est propter easdem rationes: nam substantia quantitatiua potest producere in se quantitatem, quæ non potest ab extrinseco in illa produci, & si per impossibile aut possibile posset arbor ab extrinseco nutrirī, & homo ab extrinseco habere intellectiōem: non tamē propterea negari deberent viuere, modo haberent ex se ipsis virtutem se nutriendi, & intelligendi: neque etiā vt cognoscamus an viuāt nec ne, examinamus

Non requiritur ad viuens quod non possit producere in actu perfectionem vitalem.

Nec requiritur ad viuens quod per se talis nequeat produci ab extrinseco.

an possint per virtutem extrinsecam nutrir, sed indagamus an ipsamet seipsa possint nutrire, & hoc reposito, iudicamus ea viuere. Deinde etiam si aqua non posset ab extrinseco frigeri, neque graue ab extrinseco moueri deorsum, non propterea dicerentur viuere: ergo ille conceptus non est conceptus vitæ, sed omnino ad illam impertinens: & hoc valde notandum est.

16. *Ex his habetur primo*, viuentia vocari, & esse omnes illas substantias, quæ possint aliquo modo percipere, eo ipso quo possint percipere, easque viuere in actu primo per hoc quod habeant virtutem, per quam percipere possint; in actu vero secundo per hoc, quod actu percipiunt, habeantque actualem perceptionem; & in hoc conceptu conuenire vniuoco Deum, Angelos, animalia, & animam rationalem separatam. Ad hunc autem conceptum impertinens est, quod quæ percipere possint habeant virtutem actiuam producendi illum actum, quo mediante percipiunt: tum quia Deus ipse habet talem conceptum absque tali virtute, tum quia, modò haberent actum in se subiectatū, ab eoque determinarentur formaliter ad percipiendum, siue ille actus produceretur ab ipsis, siue non, adhuc per hoc ipsum deberent dici viuere, quod per illū perciperent, & sane eo ipso iudicamus homines, & animalia viuere, quo videmus eos videre sine cōsideratione vltiori de productione istius visionis. Ad eundem etiam æquè impertinens est, quod illa perceptio aut non possit produci ab extrinseco in illis, quæ per ipsam percipiunt, & propterea dicuntur viuere; aut non possit produci ab illis in extrinseco alio, nec illa perceptio dicitur propterea vitalis, sed ex eo quod sit actus secundus cōstituens illud, quod viuit in actu primo, viuens in actu secundo, vnde non rectè Thomistæ negat intellectionem aut posse produci à solo Deo absq; concursu effectiuo intellectus; aut posse produci ab vno intellectu in alio, ex eo, quod sit vitalis. Deniq; impertinens est ad hunc conceptum, quod perceptio illa, in ordine ad quā describitur vita sic accepta, sit debita in instanti generationis, aut non sit debita.

17. *Habetur secundo*, quod viuentia vocentur omnia illa, quæ possunt nutrire se & augmentare per intus susceptionem eo modo quo arbores, & animalia nutriunt & augmentant se, non respiciendo vtrum per illam nutritionem recipiant partem indebitam in instanti generationis, aut debitam, & in hoc sensu non conuenit Angelis viuere nec animalibus, quatenus sunt perceptiua, aut etiam loco motiua.

Habetur tertio probabiliter, sed non tam certo, quod omnia illa dicantur viuentia, quæ possunt acquirere perfectionem aliquam in se vltra illam, quam petunt habere in instanti generationis, & quod in hoc sensu de facto conueniant vniuoco Angeli, homines, animalia, plantæ. Vnde homo habet ex triplici capite viuere. *Primo* quatenus percipit; *Deinde* quatenus potest acquirere perfectionem vltra illā, quam petit habere pro instanti generationis; & *Tertio*, quatenus potest nutrire se, & augmentare per intra susceptionem. Angelus vero non habet viuere nisi ex duplici capite, quatenus scilicet est perceptiuus, & quatenus acquisitiuus perfectionis vltioris, quam debet habere pro instanti generationis: & similiter Plāta non habet viuere nisi ex duplici capite, nempe quatenus possunt nutrire se per intra susceptionem, seu acquirere nouas partes substantiales per intra susceptionem, & quatenus possunt acquirere perfectionem vltra illam quam natæ sunt habere in instanti generationis.

18. Deus denique ipse, licet perfectissimus viuens, non habet viuere nisi ex vno capite, quatenus scilicet perceptiuus; vnde vltimus sequitur quod hic conceptus viuendi sit perfectissimus, & solus ille qui ex ratione formali sua non inuoluit imperfectionem; & præterea quod ex duobus aliis conceptibus ille, qui est acquirendi perfectionem vltra illam, quæ debetur in instanti generationis, licet inuoluit illam imperfectionem, quod supponat carentiam istius perfectionis pro instanti generationis, sit tamen perfectior conceptu illo vitæ, qui consistit in acquirendo perfectionem per nutritionem & augmentationem; quod colligitur tum quia ille conuenit Angelis,

quibus alter ille conceptus non conuenit: tum quia ille alter supponit carentiam aliquarū perfectionū substantialium, aut defectibilitatem illarū in iis, quæ sic viuunt; conceptus vero ille acquirendi perfectionem vltra illam, quæ debetur in instanti generationis, non inuoluit talem carentiam seu defectibilitatem, sed potest stare cum carentia perfectionis accidentalis.

19. *Quæres*, an intellectus sit potentia vitalis?

Respondeo, si consideremus intellectum, vt est productiuus cognitionis, esse sine dubio vitale, si vitalis potentia dicatur, quæ in seipsa producit intellectionem; sed multo melius dicitur vitalis ex eo, quod mediante actu possit percipere; nam si per impossibile posset in se producere intellectionem absque eo quod per ipsam posset percipere, non esset vitalis, hoc est, arguens vitam: si vero perciperet, quamuis non produceret, nec posset producere, esset vitalis secundum conceptum magis perfectum vitæ, Deo, Angelis & hominibus commune: posset tamē esse vitalis, vt productiuus præcise, secundum conceptum vitæ commune omnibus creatis viuētibz. Si vero loquamur de intellectu agente, hoc est illo, qui potest in intellectu possibili producere species intelligibiles: *Respondeo* nō esse vitalem secundum conceptum illum vitæ commune Deo, Angelis & animalibus; posset tamen dici vitalis secundum conceptum illum acquirendæ perfectionis vltra illam quæ debetur in instanti generationis.

20. *Quæres secundo*, An habitus intellectualis sit vitalis.

Respondeo, sine dubio esse vitalem, quatenus talis diceretur ille qui spectaret ad potentiam vitalem, & posset concurrere ad actum vitalem: & hoc siue loquendo de habitu naturali, siue de supernaturali, de quibus quoad hoc eadem est ratio; & in hoc etiam sensu species intelligibiles sunt vitales, & idem est de aliis speciebus externis, & internis. Non est autem nec habitus, nec species vitalis aut viuens, quatenus vitale, aut viuens dicitur quod potest percipere, aut quod est perceptio; nec quatenus viuens dicitur illud quod potest in se producere perfectionem vltra illam quam debet habere pro instanti generationis.

21. *Quæres tertio*, quid significatur per viuens positum in prædicamento substantiæ sub corpore.

Respondeo, per illud viuens posse intelligi substantiam corpoream constantē corpore, & anima vt sic, communem animæ vegetatiuæ, sensitiuæ, & rationali: vel etiam substantiam completam potentem acquirere sibi partes substantiales, eas intra se producendo. Vel denique substantiam corpoream completam potentem acquirere sibi perfectiones vltra illam, quam petit habere, pro instanti generationis, si tamen omnis substantia talis sit viuens. Ex his autem explicationibus prima est magis physica, alia duæ magis metaphysica.

Quæres quarto, An potentia loca motiua sit vitalis, seu an eo ipso, quo aliqua substantia habet virtutem loco motiuam, debeat dici quod sit viuens. Per potentiam autem loco motiuam intelligo potentiam, non quamcūque, qua possit produci motus localis, quia alias grauiā, & leuiā possent dici viuentia, vt patet; sed illā, qua possit produci motus localis progressiuus, quæque non determinatur ad certum motum, sed potest habere varios.

Respondeo primo, illam potentiam per se formaliter non esse vitalem, quatenus vitalis diceretur illa, quæ esset perceptiua, quia reuera illa non est perceptiua, quamuis, quia illa subordinatur potentiæ perceptiua, & nūquam reperitur in aliquo, in quo non est potentia perceptiua, possit ex ea colligi quod habens illam sit viuens vita perceptiua, & in hoc sensu possit dici vitalis, id est dependens à vita, & arguens vitam.

Respondeo secundo, illam non esse potentiam vitalem formaliter, quatenus talis appellatur illa, per quam aliquid potest acquirere perfectionem absolutam vltra illam, quam natum est habere pro instanti generationis, quia habens illam per eam non potest acquirere nisi diuersa vbi, quæ non debebantur ipsi in instanti generationis: sed illa diuersa vbi non sunt perfectiones absolutæ, sed respectus: ergo.

Respondeo

Ad vitam in actu secundo impertinens est quod producat a viuentē, & quod non possit produci ab ipso in alio.

Homo habet viuere ex triplici capite.

Quis conceptus viuendi perfectissimus.

An intellectus sit potentia vitalis.

An habitus intellectualis sit vitalis.

Quid est viuens positum in prædicamento substantiæ sub corpore.

An potentia loca motiua sit vitalis.

Respondeo tertio, eam esse vitalem, vt talis dicitur illa, per quam aliquid potest se mouere modo tali, quo videmus animalia posse se mouere; qui motus vocari solet motus organicus, nam certe communiter homines non minus vocant viuientia illa, quæ se nutriunt; sicut nutrire se solent animalia, quàm quæ hoc modo se mouent, & omnino videtur quod motus ille & motus nutritionis habent aliquam similitudinem inter se, qualem non habent cum motibus aliis siue prouenientibus ab animalibus, siue ab inanimatis.

QVÆSTIO II.

Quid sit corpus, & quid spiritus.

23. **Q**uandoquidem ponatur in prima definitione animæ, quod sit actus corporis organici; & postea etiam resoluitur de anima rationali quod sit spiritalis forma, hic examinandum censui, quid sit esse corpus, & quid esse spiritum; vbi aduertendum est quæstionem hanc esse de corpore, & spiritu, prout opponuntur sic, vt illud quod est corpus, non sit, nec possit esse spiritus, nec e contra; vnde patet agi hic de spiritu prout capitur, non pro vento, & aëre, sicut accipitur Genes. 8. *Adduxit spiritum super terram, & imminuit aqua*, id est, aëre, & vëto siccauit Deus terram; nec pro humore animalis, vt Prouerb. 17. *Spiritus tristis exsecat ossa*, id est humor melancholicus; nec pro spiritibus vitalibus aut animalibus, vt satis communiter accipi solet; nec pro anima sensitua, vt Eccles. 3. *Quis nouit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & spiritus iumentorum descendat deorsum?* In quo etiam sensu, quæ animalia moriuntur, dicuntur emitte spiritum; non inquam agitur de spiritu hic in vlla ex his acceptionibus, quia quæ sic sunt spiritus, sunt etiam corpora; sed agitur, vt dixi, de eo, vt opponitur corpori sic, vt illud, quod est spiritus, non sit corpus, in quo sensu sumitur spiritus in eo loco Lucæ 24. *Palpate, & videte, quia spiritus carnis, & ossa non habet.*

CONCLUSIO I.

24. *Corpus vt sic non bene describitur esse substantia naturaliter petens habere triam dimensionem.* Hæc est contra Huradum disp. 2. sect. 3.

*Probat*ur: quia superficies est corpus, prout corpus opponitur spiritui, secundum omnes, & tamen non habet nec petit habere triam dimensionem. Et idem dicendum est de linea, ac puncto substantiali, ergo corpus vt sic non bene sic describitur.

Confirmatur: si daretur aliqua substantia indiuisibilis potens occupare locum diuisibilem impenetrabiliter, vt secundum multos est possibile, esset corpus, & tamen non esset triæ dimensionis.

Deinde si daretur substantia triæ dimensionis, quæ esset nata occupare locum diuisibilem, ita vt esset tota in toto, & tota in qualibet parte, vt aliqui philosophantur de facto Angelos esse, non esset corpus.

*Obicit*ur, secundum Augustinum de quantitate animæ non potest concipi corpus, quod non habeat longitudinem, latitudinem, & profunditatem: ergo ratio corporis consistit in habendo illam triam dimensionem.

Respondeo, distinguendo antecedens: prout corpus opponitur spiritui, nego antecedens; prout opponitur superficiei, lineæ, & puncto, transeat antecedens. Et similiter distinguo consequens: ratione corporis vt sic, prout corpus opponitur spiritui, nego consequentiam; prout opponitur superficiei & lineæ, transeat consequentia.

CONCLUSIO II.

25. *Non bene describitur corpus vt sic, esse illud quod exigit connaturaliter quantitatem; neque quod est impenetrabile cum alio eiusdem speciei; neque quod dicit ordinem ad materiam; neque quod habet partes integrantes.*

*Probat*ur quoad primam partem; quia anima rationalis exigit connaturaliter quantitatem, & tamen non est corpus.

Et si dicas quod non exigit ita, quin naturaliter possit esse absque quantitate.

Contra, hinc non sequitur quin mala sit prædicta descriptio, quæ solum ponit exigentiam connaturalem, & non specificat illam particularem exigentiam, quæ ponitur in responsione.

*Probat*ur secundo, eadem pars: quia si daretur aliqua substantia diuisibilis, quæ non exigeret quantitatem, vt multi ex Antiquis Patribus philosophati sunt de Angelis, & exigeret tamen esse in loco diuisibili cum proportionem partis ad partem, illa substantia esset corpus; & ideo illi Patres dixerunt consequenter Angelos esse corporeos; ergo ratio corporis, vt sic non infert exigentiam quantitatis.

Confirmatur, quia cæli absque dubio sunt corpora, & tamen non adeo certum est, quod habeant aut exigant quantitatem: ergo conceptus corporis potest haberi absque exigentia quantitatis.

*Probat*ur secunda pars conclusionis, quæ est contra Ariagam: quia si Deus crearet substantias habentes partes extensas, quæ pererent ex natura sua esse penetrabiles, non minus quam corpora gloriosa exigunt, beneficio dotis gloriosæ penetrabilitatis, in quo difficulter potest dari implicancia, illæ essent corpora non minus quàm corpora gloriosa de facto sunt, etiam vt gloriosæ ergo ratio corporis vt sic non includit illam impenetrabilitatem.

Confirmatur, per illam sententiam Patrum de Angelis corporeis, quos tamen non putabant impenetrabiles.

Confirmatur secundo, quia Ariaga non habet vllam rationem pro sua sententia, nisi quod non possit explicari ratio corporis melius: sed hoc est falsum, vt postea patebit: ergo.

26. *Probat*ur tertia pars: quia si non detur de facto corpus simplex completum, vt multi asserunt dari, certe potest de potentia absoluta dari tale corpus, vt ostensum est in libris de Cælo.

*Probat*ur denique quarta pars: quia punctum substantiale quale datur de facto secundum multos, & possibile est dari, saltem de potentia absoluta, est corpus, & tamen non habet partes integrantes, & idem est de substantia indiuisibili potenti occupare locum diuisibilem cum impenetrabilitate.

Deinde substantia spiritalis diuisibilis posset dari, vt postea.

Aduerte autem hic pro solutione obiectionum, quæ opponi possunt contra quæcumque partem huius Conclusionis, non velle me quin substantia exigens quantitatem aut impenetrabilitatem sic, vt non possit esse naturaliter absque quantitate & impenetrabilitate, sit corpus; imo existimo quod omnis talis sit corpus, & in hoc fundatur illud Christi argumentum: *Palpate, & videte, quia spiritus carnis, & ossa non habet*, quia scilicet ex palpatione, quæ absque quantitate & impenetrabilitate fieri non poterat, optime sequebatur quod Christus, qui palpari poterat, non esset spiritus, cum hic propter defectum quantitatis, & impenetrabilitatis palpari nequeat. Sed contendo hic rationem corporis vt sic, in hoc non consistere, quamuis ratio corporis particularis posset hoc habere vnâ cum ratione corporis vt sic.

CONCLUSIO III.

27. *Corpus, seu substantia corporea vt sic, prout opponitur substantiæ spiritali, bene describitur esse substantia connaturaliter impotens occupare locum diuisibilem indiuisibiliter, ita vt possit esse tota in toto, & tota in qualibet parte illius loci; saltem sic, vt possit aliquando plus, aliquando minus loci occupare, nec determinetur ad determinatum locum.* Hæc est nullius, quod sciam.

*Probat*ur tamen: tum quia alia melior explicatio nequit dari; tum quia omnis substantia, quæ de facto est corporea, etiam punctum substantiale, habet hanc rationem, & nulla ex iis, quæ de facto dicuntur spirituales habent illam; nec potest assignari vllus cõceptus substantiæ corporeæ possibilis, cui nõ possit hæc ratio cõpetere, aut vllus conceptus substantiæ spiritalis possibilis, cui competat. Addidi autem illam vltimam particulam: *Saltem sic, vt non determinetur naturaliter ad determinatum locum*, propter

Descriptio corporis, vt hic

Alie descriptiones corporis

Ppp

propter

propter sententiam eorum, qui putant possibile esse aliquod materiale indiuisibile, quod possit occupare spatium diuisibile, sed ita ut semper determinetur ad tantum spatium; quæ sententia si vera est, necessario adiungenda erat illa particula, alias descriptio competere ista rei materiali indiuisibili. Quod si non sit vera illa sententia, non erit illa particula necessaria, sed reliquæ sufficient.

Obiicit: Anima brutorum perfectiorum, ut equi, bovis, leonis, est indiuisibilis, & occupans locum diuisibilem indiuisibiliter, secundum Thomistas, & tamen non est corporea: ergo non est bona illa descriptio.

Respondet: quamuis ita teneant Thomistæ, negandam tamen esse maiorem: de quo postea suo loco.

CONCLUSIO IV.

28. De facto omnis forma, tam substantialis, quam accidentalis corporea, ita dependet a substantia corporea, tanquam a subiecto, siue immediato, siue mediato: ut non possit connaturaliter esse absque illo; nec tamen illa dependentia inuoluitur necessario in conceptu formæ corporeæ ut sic, quæ opponitur formæ spirituali ut sic. Hæc quoad primam partem est communissima.

Probat: quia omnis forma substantialis præter animam rationalem, educitur à potentia materiæ, aut corporis, ut probatum est primo Physicorum; ergo omnis forma substantialis corporea habet talem connaturalem dependentiam à substantia corporea.

Deinde nulla forma accidentalis potest reperiri naturaliter absque subiecto substantiali: sed nullum est subiectum substantiale, nisi quod sit, vel spirituale, vel corporale, sed omnis forma, quæ solum habet dependentiam à spirituali subiecto est spiritualis; ergo omnis forma corporea, quæ non est spiritualis, debet habere dependentiam de facto à corpore.

Confirmatur: quia nulla potest assignari forma corporea, siue accidentalis, siue substantialis, quæ non dependet sic à corpore: ergo dicendum est, quod omnis talis sic dependeat.

Probat: secundam partem, quam apud nullum authorem reperio, & videtur esse contra communem modum loquendi, est tamen conformis ad principia communia *Scotistarum*, & aliorum, qui arguunt ex indiuisibili modo existendi, quem tribuunt Thomistæ animabus brutorum perfectiorum, quod esset spiritualis, quamvis non dependeret in esse & fieri à corpore.

Probat: inquam, quoad hanc partem: quia quamuis per impossibile anima rationalis esset dependens in esse, & fieri à corpore, sanè non propterea sequeretur, quod non esset spiritualis, modo esset tota in toto, & tota in qualibet parte, & hinc non obstante, quod animæ brutorum haberent talem dependentiam, bene adhuc inferunt *Scotistæ*, & alij quod essent spirituales, si essent indiuisibiles, & totæ in toto, ac totæ in qualibet parte corporis: ergo illa dependentia non inuoluitur in conceptu formæ corporeæ.

29. *Probat:* secundam: quia quamuis albedo non haberet dependentiam à corpore, aut subiecto villo magis, quam anima rationalis habet à corpore, non propterea perderet rationem formæ corporeæ, & gratis omnino ac absque villo fundamento diceretur, quod non esset corporea, si sic non dependeret; ergo illa dependentia non inuoluitur in conceptu formæ corporeæ ut sic.

Confirmatur: quia, vel inuolueretur tanquam prædicatum essentiale, vel tanquam proprietas, (loquor de dependentia aptitudinali aut radicali, nam certum est dependentiam actualem posse separari à forma corporea tam substantiali, quam accidentali absoluta, ut patet in accidentibus separatis. Sed neutro modo inuoluitur: ergo.

Probat: minor quoad primam partem: quia si tanquam prædicatum essentiale, vel tanquam prædicatum essentiale commune ipsi, & aliis formis, sicut animal includitur, tanquam prædicatum essentiale in homine; vel tanquam prædicatum essentiale proprium, & constitues ipsam formaliter in esse corporeæ; non tanquam prædicatum commune, quia deberet competere aliis formis

spiritualibus, quod manifestè falsum est; non etiam tanquam proprium, & formaliter constitutum in esse talium quia hoc gratis diceretur, tum quia sic non possemus concipere ullam formam spirituales per modum sic dependentis, quod manifestè patet falsum; tum denique, quia ideo haberet una forma dependentiam ad corpus potius quam alia, quia haberet aliquam formalitatem distinctam rationis à formalitatibus inclusis in altera forma: ergo ante dependentiam illam quomodo, cumque consideratam debet assignari aliqua alia formalitas, ad quam sequitur dependentia, & sic dependentia illa non erit formalitas essentialiter constitutiva.

Probat: eadem minor, quoad secundam partem, nempe quod non inuolueretur illa dependentia tanquam proprietas: quia si sic inuolueretur, posset in forma corporea assignari aliquod prædicatum essentiale, per quod tanquam per medium posset inferri illam proprietatem competere formæ corporeæ, ut corporea est. Sed hoc est falsum: ergo.

CONCLUSIO V.

30. Forma corporea absoluta bene describitur esse, quæ non potest connaturaliter esse in pluribus locis simul secundum se totam aut easdem partes. Forma vero corporea respectiva bene describitur esse, quæ habet determinare substantiam aut formam absolutam corpoream, tanquam subiectum cui inhereat.

Hæc probatur quoad primam partem: tum quia omnis & sola forma, quæ solet aut potest vocari corporea, habet hanc rationem; tum quia in hac explicatione habet proportionem cum substantia corporea, prout ante ipsam explicauimus denique, quia non potest assignari melior explicatio.

Dices: posse explicari formam corpoream per hoc quod dicatur esse illa, quæ connaturaliter exigit esse impenetrabilis cum aliis formis eiusdem rationis.

Contra primo, quia illæ ipsæ rationes propter quas supra reieci similem explicationem substantiæ corporeæ ut sic, deseruiunt etiam ad impugnandam hanc explicationem.

Contra secundo, quia duo gradus intensiōis caloris, verbi gratia, sunt eiusdem speciei & corporei, nec tamen expellunt se inuicem ab eodem loco, sicut nec expellunt se ab eodem subiecto.

Probat: eadem Conclusio, quoad secundam partem: quia omnis forma, quæ habet talem vim determinandi rem corpoream, qualem habet accidens respectuum in ordine ad suum subiectum, habet essentialiter connexionem cum ipso, ratione cuius nec de potentia absoluta posset esse absque ipso; sed hoc abunde sufficit, ut dicatur corporeum, & differat ab omnibus illis formis respectu, quæ non dicunt talem ordinem ad corporeum: ergo bene describitur per hoc forma respectiva corporea ut sic.

Si autem quæras, cur illi non sufficiebat descriptio assignata pro forma corporea absoluta.

Respondet: quia secundum multos *Scotistas* aliqua forma spiritualis respectiva habet non posse esse naturaliter in pluribus locis, quamuis sit in subiecto existente in pluribus locis, verbi gratia Vbi, quod habet anima ad locum, in quo est caput, & quam habet ad caput, non est, nec potest naturaliter esse in loco pedis, aut simul cum vnione quam habet anima in pede propter essentialiter dependentiam ad terminum: quæ doctrina si sit vera, descriptio illa formæ absolutæ corporeæ non posset esse bona descriptio formæ respectivæ corporeæ, quandoquidem conueniret vnioni spirituali subiectatæ in anima. Ut ergo vel conformarem me huic doctrinæ *Scotistarum*, vel certe abstraherem ab illa, consultius videbatur aliam assignare descriptionem formæ corporeæ respectivæ.

CONCLUSIO VI.

31. Spiritus seu substantia spiritualis non corporea, ut sic, optime describitur esse substantia, potens connaturaliter occupare

Omnis forma corporea dependet à corporeo subiecto, sed illa dependentia non est ipsi essentialis.

Descriptio formæ corporeæ absolute & respectivæ.

Quid sub
stantia spi-
ritualis
sic.

occupare locum diuisibilem indiuisibiliter, saltem sine neces-
saria exigentia loci determinati sic, quin possit esse in maiori
vel minori, & similiter potest describi forma spiritalis abso-
luta; forma vero spiritalis respectiva potest describi esse
forma petens subiectum spirituale ex natura sua extrinseca
essentialiter. Hæc debet esse omnium eorum, qui tenent
præcedentes conclusiones.

Probatur ex dictis; quia ad explicandas substantias &
formas spirituales tam absolutas quam respectivas, suffi-
cit conceptus, quo distinguantur à substantiis & formis
corporeis quibuscumque, habeantque oppositionem
cum ipsis. Sed hoc fit per hæc descriptiones, ut patet, ergo
hæc descriptiones sunt bonæ: nec in hoc potest esse
vlla difficultas præter illas, quæ militant contra præce-
dentes conclusiones, quarum probationes maxime con-
firmant hanc conclusionem.

CONCLUSIO VII.

Indiuisi-
bilitas
partium
integralium
non est de
ratione
accidentis
spiritalis.

32. *Indiuisibilitas partium integralium non est de ratione
accidentis spiritalis, nec vlla ratione necessario connexa
cum illò. Hæc est iam communior Scotistarum & recentio-
rum, & nominatim Suarez 5. Met. par. 1. Arriaga hic
disput. 1. num. 61. contra Hurtadum disput. 2. sect. 3. Vasq.
& alios.*

Probatur manifeste: quia Fides, Spes, & Charitas tam
supernaturales quam naturales, sunt accidentia spiri-
tualia secundum omnes: sed sunt diuisibiles in plures
gradus; quandoquidem intendi possint; intensio enim
non fit, quidquid dicant Thomistæ in libris de Generatione
impugnati, absque additione gradus ad gradum.

Hæc probatio efficaciter facit contra Thomistas, qui ne-
queunt respondere nisi iuxta sua principia de intensio-
ne, quorum impugnatio ad supradictum locum remit-
tenda est.

Hurtadus vero non conueniens cum Thomistis in illis
principiis,

Respondet diuisibilitatem partium integralium inten-
sionis non repugnare accidenti spiritali, sed diuisibili-
tatem partium extensionis, qualem secundum ipsum ha-
beret vnio animæ ad corpus si esset diuisibilis, ac vna
pars ipsius corresponderet vni parti corporis, altera al-
teri, & idem tenet de vbi Angelico, quo est præfens lo-
co diuisibili, unde putat tam vnionem animæ ad corpus
diuisibile, quam vbi Angelicum terminatum ad locum
diuisibilem, necessario esse indiuisibilia, & alias illa
non fore spiritalia.

Contra primo, quia quoties diuisibilitas extensua non
exigit diuisibilitatem subiecti, non magis repugnat acci-
denti spiritali, quam diuisibilitas intensua; nulla enim
ratio adferri potest, cur magis repugnaret: sed diuisibili-
tas, quæ esset in vnionibus & vbi prædictis, non exige-
ret diuisibilitatem subiecti, imo potius exigeret indiuisi-
bilitatem eius, quandoquidem idem ipsum subiectum
secundum se totum, quod deberet vniri vni parti corpo-
ris & poni in vna parte loci, deberet vniri aliis parti-
bus corporis & poni in aliis partibus loci.

33. *Contra secundo, & sit etiam secunda probatio
Conclusionis; vnio animæ ad corpus est diuisibilis in
plures partes integrantes non intensiois, sed extensio-
is: sed illa vnio est spiritalis, ut fatentur aduersarij, &
patet ex Conclusionem sextam: ergo diuisibilitas in partes
integrantes etiam extensuas, non repugnat accidenti
spiritali.*

Probatur maior quoad illam partem, quia dicit quod
illa vnio sit diuisibilis, in qua sola esse potest difficultas:
nā quoad alteram partem, in qua dicit, quod sit diuisibilis
in partes extensionis, concederetur ab aduersariis si conce-
derent vllam diuisibilitatem in vnione; & patet quia per
illas plures partes non magis intense vnitur anima cor-
pori, quam per vnam partem ex illis.

Probatur inquam, maior quoad illam primam partem:
quia alias, quoties acquireret homo aliquam partem cor-
poris nouam per quancumque nutritionem, etiam si illam
solum acquireret ad manum, vnio animæ præcedens,
etiam illa qua vniebatur pedi, deberet destrui, & deberet
de nouo vniri pedi, ac reliquis corporis partibus: sed hoc

est falsum, tum quia id gratis diceretur accidere, tum
quia apparet tam incredibile ex terminis, ut absque ma-
gno fundamento non debeat asseri, quale non habent
aduersarij; tum denique, & præcipue quia pro instanti,
quo homo nutrit se mediante anima, manet vnio præce-
dens: ergo non destruitur, nec aduenit alia vnio totalis.
Consequentia quoad primam partem est euidens: pro-
batur quoad secundam: quia sic duplici vnione vniretur
simul & semel eidem parti corporis, quod omnes faten-
tur absurdum propter superfluitatem.

Probatur ergo antecedes: quia in quocumque instan-
ti producit effectus realis, debet existere causa realis
istius effectus, nec sufficit quod extiterit ante, alias quod
non esset, posset aliquid producere: sed homo est causa
istius vnionis, quæ producit in instanti nutritionis, non
vero homo constitutus per illam ipsam vnionem: ergo
homo constitutus per vnionem præcedentem, & conse-
quenter in illo instanti debet esse vnio præcedens.

Confirmatur: quia causa debet esse prius natura, quam
effectus: ergo homo causans illam vnionem acquisitam
per nutritionem debet esse prius natura, quam illa vnio:
sed non potest esse homo absque aliqua vnione: ergo de-
bet habere pro priori illo naturæ in eodem instanti
temporis alteram vnionem.

Confirmatur secundo: quia non est ipsa anima sola, & ut
non vnita corpori, quæ potest causare illam vnionem: ergo
causat illam ut vnita, & consequenter vnio ad corpus al-
qua antecedit in anima anterioritate naturæ pro eodem
instanti temporis illam aliam vnionem, quod est intentum.

34. *Alij probant maiorem, quia inde sequeretur quod ad
singulas nutritiones, seu ad singulas partes corporis,
quas perderet, homo moreretur, quia ad singulas illas
tolleretur tota vnio animæ ad corpus: mors autem con-
sistit in tali separatione, seu ablatione vnionis.*

Verum hæc probatio mihi non satis placet, quia aduer-
sarij dicunt, mortem non consistere in ablatione quacū-
que vnionis: sed in ablatione tali, à qua fieret ut pro ali-
quo tempore, vel instanti temporis non haberet vnionem
vllam, nec illam quæ auferretur, nec aliam succedentem,
talis autem ablatio vnionis non fieret secundum aduer-
sarios; unde secundum ipsos non sequeretur mors ho-
minis ad singulas nutritiones, quamuis ad singulas illas
tolleretur tota vnio præcedens, quia etiam ad singulas
illas produceretur noua vnio.

35. *Alij probant eandem maiorem: quia quandoquidem
nutritio fieri debeat continue & in tempore, in quo sunt
infinita instantia, deberent produci infinitæ vniones to-
tales sibi inuicem succedentes.*

Hæc etiam probatio nihil prorsus urget, tum quia sicut
in tempore illo non dantur infinita instantia simpliciter,
sed syncategorematice; ita etiam nec in vnionibus ipsi
correspondentibus debet dari infinitus numerus simpli-
citer, sed tantum syncategorematice. Tum quia æque mi-
litat contra admittentes diuisibilitatem vnionis, nam tam
sequeretur in ipsorum sententia, quod acquireretur in-
finitæ partes vnionis, quam infinitæ vniones totales in
aliorum; & ex alio capite tam repugnant infinitæ partes
vnionis quam infinitæ vniones, quantum ad infinita-
tem, ut manifestum est.

35. *Probatur tertio conclusio: quia si requireretur indi-
uisibilitas in forma accidentali spiritali, nec posset ipsi
competere diuisibilitas, maxime quia alias non posset
distingui à forma corporea accidentali: sed hoc est fal-
sum: ergo. Probatur minor: quia posset distingui per con-
ceptum illum, per quem descripta est conclusio sexta:
in illo autem non ponitur indiuisibilitas, aut aliquid, ex
quo necessario sequatur.*

Probatur secundo: quia indiuisibilia materialia acci-
dentalia, quæ admittuntur in quantitate, & qualitatibus,
sunt formæ accidentales corporeæ: ergo formæ acciden-
tales corporeæ non habet distingui à spiritali per diui-
sibilitatem præcisè.

Confirmatur in sententia Thomistarum ad hominem,
quia ipsi dicunt animas perfectorum brutorum esse cor-
poreas, & indiuisibiles.

Confirmatur secundo: quia dantur aliquæ formæ corporeæ diuisibiles, aliquæ indiuisibiles; ergo possunt dari aliquæ formæ spirituales diuisibiles, & indiuisibiles absque præiudicio spiritualitatis.

Ex his patet spiritum, seu substantiam spirituales, ut sic, quæ ponitur directè in prædicamento substantiæ finitæ, esse substantiam completam potentem naturaliter occupare locum diuisibilem indiuisibiliter. Et corpus ut sic, seu substantiam corpoream, quæ ponitur directè in eodem prædicamento, esse substantiam completam, non potentem sic occupare locum. Hæc autem substantia completa potest diuidi in eam, quæ petit quantitatem connaturaliter; & eam quæ non petit, modo tamen possibilis sit talis substantia; & conceptus substantiæ corporeæ petentis quantitatem est magis notus & vulgaris, ut potest qui competit omnibus substantiis, quas de facto cognoscimus esse corporeas.

In hac autem ita vulgari acceptione potest diuidi corpus in organicum, & non organicum. *Organicum* est, quod habet partes diuersæ rationis ordinatas ad operationes diuersas sibi mutuo subordinatas, & talia sunt corpora omnium substantiarum corporearum viuentium, quæ viuunt vita, siue vegetatiua, siue sensitiua, siue rationali.

Non organicum est quod non habet partes huiusmodi, sed vel eiusdem rationis, ut est corpus aquæ, ignis, aeris, vel si habeat partes diuersæ rationis, illæ tamen non sibi inuicem subordinantur in suis operationibus, & talia corpora sunt corpora cælestia, si habeat partes subtiliores & densiores, & lapides etiam aliqui, in quibus reperitur quædam diuersitas in suis partibus.

Q V Æ S T I O III.

Verum in viuentibus corporeis detur alia forma substantialis præter animam.

37. *S*uppono iam ex dicendis dari animam in quolibet viuente corporeo, quod de facto datur, quidquid sit an possit dari de potentia absoluta aliquid viuens corporeum, quod esset substantia simplex atque adeo quod non constaret anima.

Quæritur ergo, an præter animam detur in illis alia forma substantialis, cum qua quæstione in re coineidit alia quæ solet examinari lib. 1. *Physicorum*, an possint dari naturaliter duæ formæ substantiales subordinate in eodem composito substantiali; nam si præter animam in viuentibus detur alia forma substantialis, sine dubio poterunt dari duæ tales formæ; & si non detur, non poterunt dari, quia nullibi possunt potius quam in viuentibus dari.

Communior sententia Thomistarum & recentiorum cum D. Thoma 1. qu. 76. art. 3. Suarez disput. 15. Met. Hurt. disp. 4. Phys. Aueris q. 20. sect. 3. est negatiua, quam sententiam tanta acrimonia defendendam suscepit *Arriaga disp. 3. Phys. num. 50.* & deinceps, ut non contentus oppositæ sententiæ impugnatione, ulterius etiam ei inuidiam cõeziare nitatur, asserens non solum nullum in Hispania eam docere, paucos in Italia, & Germania rarissimos, sed præterea in Hispania nullum eam ex professo impugnare dignari, tanquam rem sine solido fundamento.

Sed, ut ab hoc ipso incipiam, certum est quotidiana experientia omnium fere professorum, eos non dedignari sententias solido fundamento carentes impugnare, imo eas potius impugnare deberent; & sane aliàs maxima pars opinionum particularium ipsiusmet *Arriaga*, & inter ceteras hæc ipsa, quam in hac controuersia tenet, ab omni esset impugnatione secuta, utpote quæ sine dubio minus solido caret fundamento quam sententia opposita.

Deinde cum in Hispania, Gallia, Germania, Italia præter quamplurimos Professores nullius se authoris sententiæ alligantes, tantus numerus Scoticæ doctrinæ Professorum sit, hanc sententiam affirmatiuam tenentium, ut vix dubitem quin & Thomistarum & Iesuitarum

numerum adæquent, nisi eos hic Author tam paruifaciat, ut pro nihilo reputandos existimet, non video quomodo ex veritate stare possit, quod de paucitate eorum, qui eam sententiam profitentur, tam libere pronuntiat. Quod si de iis ipse tam humiliter sentiat, dabit nobis, si modestia aliam veterem comparisonem, ipsius ea de re censuram, ut & de hac ipsa controuersia opinionem, contemnere.

Secunda sententia est affirmatiua, quam tenet Scotus in 4. dist. 12. qu. 3. cum omnibus suis, nominatim Fabro theoretem. 37. Canello hic disp. 1. sect. 4. Mastro disp. 2. Phys. qu. 4. art. 2. & disp. 5. art. 1. quos sequuntur Zabarellus, Murcia, Dandinus, Piccolominus, Coninch. de Sacram. qu. 76. art. 2. Camerarius 2. par. q. 27.

C O N C L U S I O.

18. *Dantur in substantiis corporeis viuentibus alia forma substantiales præter animam quamcumque. Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.*

Probat Camerarius hanc conclusionem fuisse ex variis autoritatibus *Philosophi*, quas apud ipsum videndas relinquo, quia non tam authoritati quam rationi in hac re fidendum censeo: sufficit vnus locus ipseus ex 1. de anima rex. 72. ubi probat animam non esse corpus, quia alias duo corpora essent naturaliter in eodem loco: Si enim non daretur aliud corpus in viuētibz præter ipsam animam, hæc sequela non valeret; ergo secundum *Philosophum* datur corpus in homine distinctum ab anima, cum quo est simul in eodē loco anima: sed illud aliud corpus debet esse quid constitutum substantialiter per aliquam formam substantialem: ergo præter animam in viuētibz datur talis forma: & illa ipsa est, quam vocant *Scotiste* formam corporeitatis, quia scilicet constituit illud corpus, ex quo & ex anima constituitur viuens.

Respondere possunt aduersarij, illud corpus, cum quo simul in eodem loco est anima, esse materiam primam, siue secundum se sumptam, ut volunt aliqui, siue ut afficitur diuersis accidentibus organizantibus illam, ut volunt alij.

Sed contra: quia qua ratione materia prima potest vocari corpus, ex eo scilicet, quod sit substantia non spiritualis, eadem ratione anima quolibet præter rationalem esset etiam corpus; neque in hoc sensu accipiendo corpus, est incoueniens quod duo corpora sint in eodem loco, imo de facto debent esse: ergo nō intellexit *Philosophus* corpus in hoc sensu, sed in alio. Quod si materia prima per se nō est corpus in sensu *Philosophi*, profecto nec ab accidentibus vllis potest accipere esse corpus: ergo *Philosophus* non intellexit in prædicto loco per corpus, aut materiam primam secundum se, aut materiam primam cum accidentibus.

Probat secundum argumentum Theologicum desumpto ex Scoto supra: quia si in triduo mortis Christi Domini aliquis Apostolorum consecrasset Panem, posuisset sub speciebus Panis corpus Christi Domini, qui est terminus per se istius conuersionis; sed hoc esset falsum, si corpus Christi Domini non diceret formam substantialem distinctam ab anima; ergo dicit talem formam.

Probat minor: quia non poneretur tum corpus Christi Domini, quatenus est constitutum per animam, alias reduceret Christum ad vitam: ergo quatenus constituitur per aliquam aliam formam substantialem, non per formam cadaueris, quod de nouo fingunt aduersarij produci post separationē animæ, quia corpus constitutum per illam formam, non est corpus Christi magis, quam ignis generatus ex ligno est corpus ignis, ut patet.

Dicitur corpus, quod est terminus conuersionis, esse vel materiam primam solam, vel materiam primam cum accidentibus disponentibus ad esse carnis, ossis, & reliquarum partium corporearum Christi; unde quia in triduo mortis existerat materia Christi cum illis accidentibus, propterea poterat panis conuerti in corpus Christi.

41. *Contra primò*, quia nemo dicit corpus ligni esse sub forma ignis, quāuis materia prima ligni maneat sub illa forma: ergo quāuis materia prima Christi poneretur sub speciebus

quid substantia spirituales posita in prædicamento substantiæ.

Dantur in viuētibz præter animam formæ corporeitatis.

Probat ex authoritate philosophi.

speciebus panis, non recte diceretur corpus Christi esse sub illis speciebus. Deinde si idem esset corpus Christi, ac materia Christi, posset quis aquæ consecrare cum hac forma, hæc est materia mea, ac cum hac alia, hoc est corpus meum, quod est falsum secundum omnes.

Contra secundo: quia secundum Thomistam, qui dicunt accidentia subiectioni in toto composito, non possunt in triduo mortis accidentia eadem numero, quæ erant in Christo, esse in materia Christi, neque in cadavere eius: ergo non poterat tum poni sub speciebus panis corpus Christi, ut dicit materiam Christi, & accidentia Christi. Nec refert quod essent accidentia similia: nam illud quod vi consecrationis debet poni sub speciebus panis, non est corpus simile corpori Christi, sed verum, & proprium corpus Christi, ut puto esse de fide.

Contra tertio, contra recentiores putantes accidentia subiectioni in materia prima, & consequenter eadem numero accidentia Christi manere in cadavere eius, quamvis cadaver illud constituatur per aliam formam substantialem. Contra, inquam, hos est non solum, quod illa sententia sit falsa: sed quod terminus per se transubstantiationis sit substantia, & quod accidentia Christi ponantur sub speciebus panis per concomitantiam solummodo: ergo corpus, quod per se ponitur sub illis, non debet per se dicere illa accidentia, & consequenter corpus Christi, quod poni debet sub illis speciebus, non est materia prima cum accidentibus Christi.

Confirmatur, specialiter contra Suarezium: corpus, quod est per se terminus transubstantiationis secundum ipsum, est materia prima, ut accipit esse corporeum ab anima: sed in triduo non posset materia Christi accipere esse vltimum ab anima, quia supponitur separata tum ab illa materia: ergo falsum est, quod terminus transubstantiationis sit corpus illo modo acceptum.

41. Possent alio modo respondere adversarij, in triduo illo, vel Apostolos non potuisse consecrare, quia non existeret corpus Christi proprium & verum; vel si non existeret corpore Christi posset fieri consecratio, per consecrationem illam produci corpus Christi, ipsumque consequenter Christum, quatenus homo esset, reduci posse ad vitam, nec esse inconueniens, quod esset mortuus extra Sacramentum, & viuus in Sacramento.

Sed contra primum est, quod falsum sit, tum non extitisse verum corpus Christi, ut statim dicitur: & præterea adversarij communis concedunt potuisse tum fieri consecrationem.

Contra secundum est, quod in illo triduo supponatur Christus simpliciter mortuus, quod non esset verum si viveret vllibi.

Fateor tamen hanc responsionem quantum ad præsentem difficultatē vix posse bene impugnari, supposita alia doctrina non improbabili, nepe quod materia prima replicata posset habere formam substantialem in vno loco, & ea carere in altero. Sed tamen potest saluari, quomodo posset consecratio fieri alio modo, & si potest per corpus Christi aliud intelligi, quam materia constituta per animam, non est sine dubio recurrendum ad illam doctrinā ad saluandam consecrationem, ut ipsimet adversarij fatebantur; sed potest id fieri, ut parebit ex dicendis.

Confirmatur: quia non potest corpus, quod ponitur per se sub speciebus panis, esse aliquid constitutum ex anima, & materia prima: ergo, & habetur intentum principale, & præterea non deberet in triduo mortis, facta consecratione, anima Christi vniri materiæ eius.

Probatur antecedens: quia secundum Trid. sess. 13. anima Christi ponitur vi naturalis connexionis, quā habet cum corpore, & sanguine, quæ per se ponuntur vi verborum, & non ponitur directe sub illis: sed hoc esset falsum, si corpus constitueretur per animam: ergo non constituitur.

Probatur minor: quia quidquid per se producit aliquid, verbi gratia hominem, per se producit omnia constitutiva eius, quæ tum produciuntur, animam, verbi gratia & corpus ipsius: ergo si corpus constituitur in esse tali per animam, quidquid per se ponit corpus, ponit etiam per se animam sub speciebus.

Dices: animam poni per concomitantiam, quatenus est constitutiva in esse viuientis sensitui, & rationali; ut sic vero non esse constitutivam corporis, sed sub alia re-tione v.g. quatenus est forma substantialis.

Contra: quia concomitantia, quam habent formaliter omnes animæ inter se, est concomitantia realis identitatis secundum omnes: sed concomitantia, de qua loquitur Concilium, non est talis; sed concomitantia naturalis fundata in connexionione naturali, qua partes Christi, qui iam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur, ut ait Concilium; unde supponit, quod si esset moriturus, non deberet esse talis concomitantia; ergo loquimur de concomitantia, quam habent res realiter separabiles: sed concomitantia quam habent illæ formalitates, est concomitantia necessaria, & inseparabilis de potentia absoluta: ergo de ea non agit Concilium.

Contra secundo: quia anima intrinsecè, & essentialiter includit formalitates illas, à qua habet esse forma substantialis, & constituere corpus, non minus, quam homo includit per se animalitatem: ergo nisi ponantur illæ formalitates per concomitantiam, anima non potest poni per concomitantiam, sicut nisi poneretur animalitas, non poneretur homo, in quo per se essentialiter includitur.

43. Probatur tertio etiam theologicè conclusio, & simul confirmatur utraque præcedēs probatio. Idem corpus Christi Domini, quod fuit natum de Virgine, fuit passum, & sepultum secundum S. Ambrosium, ut refertur dist. 2. de consecratione, quod etiam sequitur ex articulo fidei, quo tenemur credere quod Christus sit sepultus, neque enim totus Christus quoad corpus & animam fuit sepultus: neque quoad animam; ergo quoad corpus: sed non fuisset sepultus quoad corpus, si aliud corpus fuisset sepultum, quam quod erat aliquando suum, & quod ipse accepit à B. Virgine: ergo idem corpus, quod natum est de Virgine fuit sepultum; sed hoc esset falsum, nisi daretur in Christo præter animam alia forma substantialis, quæ cum materia constitueret corpus illud: ergo datur talis forma.

Probatur minor: quia corpus sepultum non est aliquid constitutum per animam vlla ratione, quandoquidem anima ab ipso fuerit separata, & ut sic non potuerit constituere illud corpus sub vlla ratione, ut est evidens: nec est materia prima secundum se, alias posset dici, quod corpus ligni esset in igne, qui ex ipso generatur, & quod ignis constaret corpore & forma substantiali, quod nemo dixerit: nec etiam materia prima cum accidentibus iisdem numero: tum quia secundum Thomistam non manent eadē numero accidentia in cadavere Christi, quæ fuerunt in ipsomet: tum quia corpus, quo constare dicitur Christus simul cum anima, quatenus homo, non involuit accidentia, alias hæc essent de substantia Christitum quia si materia prima cum accidentibus diuersæ rationis esset corpus organicum, eadem materia cum accidentibus eiusdem rationis esset corpus non organicum, & sic ignis posset dici constare corpore & forma ignis contra communem modum loquendi: sed aliud, quod sit corpus Christi assignari non potest, nisi dicatur corpus Christi esse aliquid constitutum ex materia & forma substantiali distincta ab anima: ergo nisi id dicatur, & asseratur consequenter talis forma, non potest esse verum quod idem corpus Christi, quod fuit natum de Virgine, sit sepultum.

44. Respondet Caietanus, quem sequitur Suarez & alij, quod quando dicitur idem corpus Christi sepultum fuisset, quod fuit natum de Virgine, & quod fuit vivum, hoc debere intelligi non de eodem corpore formaliter, sed de eodem corpore supposititaliter, quatenus scilicet illud corpus, quod fuit sepultum, suppositabatur eadem supposititalitate Verbi æterni, qua suppositabatur corpus vivum Christi, quod erat natum de Virgine.

Addis ad hoc Suarez, posse dici idem corpus sepultum, quod erat natum de Virgine quatenus erat idem sensibiliter, hoc est, affectum iisdem accidentibus sensibilibus, forma, figura, colore, &c.

Sed contra Caietanum primo, quia quamvis in triduo mortis

Alia præ-batio theologi-ca.

mortis Verbum Diuinum dimitteret animam & corpus, adhuc verum esset dicere, quod corpus Christi natum de Virgine esset sepultum, & tamen in tali casu, non esset idem corpus suppositaliter: ergo inutiliter recurritur ad illam distinctionem de eodem suppositaliter, & formaliter, quæ sine dubio excogitata est ad euadendam difficultatem potius, quam superandam.

Secundo, quia si verbum assumeret aliam naturam humanam non posset dici simpliciter, quod esset idem Christus, qui de facto est, nec posset dici simpliciter quod haberet eandem humanitatem, aut eandem animam, aut idem corpus: & tamen haberet eandem humanitatem suppositaliter, & eandem animam, idemque corpus; ergo non sufficit ad hoc, quod dicatur idem corpus esse sepultum, quod fuit natum, quod sit idem suppositaliter in sensu *Caietani*.

Tertio, quia falsum esset, illud corpus quod fuit sepultum esse assumptum à Verbo; ergo non esset idem suppositaliter cum Corpore Christi nato de Virgine.

Probatur antecedens: quia Verbum non assumpsit de facto nisi humanitatem Christi, & spectantia ad illam, tanquam partes, aut proprietates, aut accidentia: sed illud corpus sepultum, ac constitutum per formam cadaueris prorsus non spectabat ad humanitatem Christi vlla ratione, cum nec de potentia Dei absoluta secundum aduersarios posset esse pars humanitatis Christi, aut proprietatis aut accidens eius; ergo non debebat assumi à Verbo.

45. *Et si dicat*, materiam primam eius spectare ad Christum, & consequenter ratione huius debuisse illud cadauer assumi à Verbo.

Contra, quia materia prima partium Christi, quæ actione caloris naturalis consumebantur, & quarum loco successerunt alie partes per nutritionem acquisitæ, æque spectabat ad Christum, & tamen substantia illa, quæ de nouo ex consumptione partium Christi generabatur, non assumebatur, nec assumi debebat à Verbo, quia illa substantia fuit pars Christi, nec spectans ad ipsum, quæuis componebatur intrinsece ex materia prima, quæ erat pars Christi: ergo nec totum compositum ex materia Christi & forma cadaueris, debebat assumi à Christo; nec etiam materia prima eius, à paritate rationis, quæ mihi videtur esse maxima.

Confirmatur, quia ut optime aduertit *P. Hiquius*, meus Præceptor, qui doctissime hanc questionem tractat in *Commentario ad Scotum citatum*, Patres statuerunt, idem corpus, quod fuit natum de Virgine, fuisse sepultum, ut conuincerent Hæreticorum varios errores de corpore Christi, quorum aliqui putauerunt Christi corpus in morte eius fuisse resolutum in elementa. Sed hic error non redargueretur bene à Patribus, per hoc quod dixerunt idem corpus fuisse sepultum, quod fuit natum de Virgine, intelligendo per idem corpus, idem corpus suppositaliter & non formaliter; nam quamuis resoluatur corpus in elementa, & succederet aliud corpus phantasticum, seu æreum, ut alij hæretici somniabant, adhuc posset dici, quod esset idem corpus Christi suppositaliter, quod fuit sepultum & natum de Virgine.

46. *Dicit cum Ioanne à S. Thoma*: Scotus ipse non potest maiorem identitatem in Corpore Christi seruare, quam suppositi, quia ablata anima tollitur esse specificum corporis, & manet tantum esse genericum, desumptum à forma generica corporeitatis remanente: ergo non manet idem indiuiduum specificum; quod ante fuit, nisi ratione identitatis suppositi.

Respondeo hanc replicam supponere multa principia absurda, nec in se vera, nec à *Scoto* asserta; ut quod forma corporeitatis tribueret esse genericum, & anima esse specificum: & quod esse genericum possit absque esse specifico ac indiuiduali reperiri in rerum natura: & quod ipsum esse indiuiduale proprium, ac formale corporis Christi non manserit in triduo mortis.

Vnde in forma respondeo negando assumptum, & ad probationem dico, quod ablata anima, destruat esse genericum & specificum, ac indiuiduale corporis, quod

poterit dici de Christo in recto, sicut destruebatur ipse Christus, ac humanitas eius; illud enim corpus identificatur realiter Christo ac humanitati eius, nec poterat consequenter manere destructa humanitate ac Christo, nec constituebatur illud corpus per formam corporeitatis solam cum materia, sed ad ipsum constituendum realiter concurrebat etiam anima. Nec illud corpus est, quod dicunt Patres sepultum fuisse ac mansisse in sepulchro, aut quod est subiectum animæ, ac pars physica hominis. Ablata vero anima manet adhuc corpus, quod est altera pars physica Christi secundum esse genericum, specificum, ac indiuiduale suum proprium, & huius corporis multo maiorem identitatem potest saluare *Scotus* in triduo mortis, quam ratione identitatis suppositi, ut cuiusque manifestum est.

Contra additionem Suarij primo facit, quod falsum sit manere eadem accidentia sensibilia, nisi maneat eadem forma. Secundo, quod si sufficeret ad hoc quod diceretur corpus Christi esse in sepulchro, esse in sepulchro accidentia sensibilia eius, posset dici quod substantia panis maneat in Eucharistia, quia manent ibi accidentia sensibilia eius omnia: sed hoc est falsum: ergo & illud.

Confirmatur utraque impugnatio: quia si potest commode explicari quomodo idem corpus Christi formaliter & proprie sit sepultum, quod fuit natum de Virgine, sic melius & proprius intelligitur iste locus *Ambrosij*, & modus communis loquendi; & non erit consequenter recurrendum ad illas explicationes difficiles & omnino improprias: sed potest, tenendo nostram sententiam, quæ nullam prorsus habet difficultatem huic æquivalentem: ergo.

47. *Probatur quarto conclusio*, ex definitione prima animæ à Philosopho assignata & ab aduersariis admittita, quæ est quod *Animæ sit actus corporis organici potentia vitam habentis*, & ex communissimo modo loquendi, quod viuientia corporea omnia consent corpore & anima: illud corpus, per ordinem ad quod describitur hæc anima, & quo dicitur constare viuens, non potest esse aliud nisi compositum ex materia prima & forma substantiali: ergo datur talis forma.

Probatur minor: quia non materia prima nuda; nec materia prima cum accidentibus; nec compositum ex materia prima & ipsa anima secundum vllam considerationem: sed aliud præter hæc assignari non potest, quod sit corpus organicum: ergo.

Probatur maior quoad primam partem de materia sola, quia si materia prima vocaretur corpus, posset dici quod ignis constaret corpore & forma substantiali ignis.

Probatur etiam, quoad secundam partem de materia & accidentibus quibuscumque siue eiusdem, siue diuersæ rationis; quia anima non actuatur materiam cum accidentibus, & viuens constat essentialiter corpore & anima; non constat vero essentialiter accidentibus: & præterea sicut materia cum accidentibus diuersæ rationis esset corpus organicum, ita materia cum accidentibus eiusdem rationis esset corpus non organicum, & sic ignis constaret corpore & forma substantiali.

48. *Respondet Arriaga*, quamuis viuens dicatur constare essentialiter anima & corpore, tamen inde non sequi, quod corpus non sit materia prima cum accidentibus, quia corpus non debet esse de essentia hominis secundum totum illud, quod dicit, sed secundum materiam primam tantum, quam in recto dicit, non vero secundum accidentia, quæ solum dicit in obliquo.

Addit etiam, hoc argumento nos etiam premi, & necessario recurrendum nobis ad similem Responsum. Nam si materia prima cum accidentibus externis diuinitus conservaretur vnita animæ, absque forma corporeitatis, vere esset homo, & tamen non esset forma corporeitatis, quia constituitur corpus, quo constare debet homo: ergo corpus secundum totum, quod dicit, non debet esse, etiam secundum nos, de essentia hominis.

Contra, quia si corpus sit de essentia hominis, impossibile est, quod illud, quo constituitur in esse talis, non sit de essentia eius: ergo si materia constituitur in esse corporis per accidentia, accidentia debet esse de essentia hominis. Deinde

Deinde si sola materia est de essentia hominis: ergo ex materia sola absque accidentibus & anima resurgeret homo. Tum sic: vel constaret corpore & anima, vel non. Si constaret, ergo sola materia est corpus, & non dicitur vlla ratione accidentia, contra *Arriagam*. Si non, ergo potest dari homo absque corpore, & sic falsum est dicere quod constet corpore.

Ad illud, quod ait retorquendo argumentum contra nos, *Respondetur* falsum esse, quod in eo casu esset homo, & ut verum fatear, non possum satis mirari quod *Arriaga* putauerit, id à nobis concedendum, aut ab vlllo vllius iudicij. Fortassis quidem tum appareret nobis esse homo, quia deciperemur ex accidentibus externis, sicut decipimur quando Angelus assumit corpus & loquitur nobis instar hominis: sed tamen reuera non esset homo.

49. *Probat*ur denique minor principalis, quoad tertiam partem, quia, si sic caperetur corpus, non bene diceretur quod viuens constaret corpore & anima, si enim ipsum corpus constitueretur intrinsece per animam, eo ipso quo dicitur constare corpore, dicitur etiam constare animam; imo si corpus nihil aliud est quam constitutum per animam, non potest dici quod viuens constet corpore, sed quod sit corpus.

Confirmatur hoc: quia non potest dici quod res alba constet albo & albedine, quia ipsum album constituitur formaliter in esse talis per albedinem; ergo nec potest dici quod viuens corporeum constet corpore & anima, si constitueretur corpus in esse talis formaliter per ipsammet animam.

Et si dicas, quod materia prima constitueretur in esse corporis per animam, non secundum omnem formalitatem animæ, sed secundum aliquam ex omnibus, & quod viuens possit dici constare corpore, hoc est, materia informata ab anima secundum illam formalitatem, & anima quatenus anima dicit alias formalitates.

Contra est primo, quod anima dicit omnes formalitates suas, ergo non debet dici viuens constare corpore & anima, si anima secundum vllam formalitatem constituit formaliter corpus. Probatur consequentia: quia quando dicitur quod viuens constet corpore & anima, sensus est, quod dicat & corpus, & præter corpus animam: sed si anima dicat omnes formalitates suas, & ex illis vlla constituat intrinsece corpus, falsum esset quod præter corpus diceretur animam.

50. *Confirmatur hoc*: quia illæ aliæ formalitates, quas includit anima, non sunt anima sed partes metaphysicæ animæ, sicut rationalitas non est homo, sed pars metaphysica hominis; sed anima est totum conflatum ex omnibus suis formalitatibus, sicut homo est totum conflatum ex animalitate & rationalitate: ergo illud, quod præter corpus dicit viuens, non est anima, si aliqua formalitas animæ constituat formaliter corpus.

Contra secundo, quia non potest dici quod illud, quod est coloratum constet colorato & albedine, quia per aliquam formalitatem inclusam essentialiter in albedine constituitur in esse colorati, licet albedo præter illam formalitatem dicat alias formalitates, verbi gratia, illa, per quam ratio coloris ut sic contrahitur ad esse talis coloris: ergo non potest dici, quod homo constet corpore & anima, si corpus constitueretur per vllam formalitatem animæ quamuis anima includeret alias formalitates præter illam formalitatem.

Contra tertio, quia non solum viuens ut sic, potest dici constare ex anima & corpore ut sic, sed viuens tale potest dici constare & corpore & anima talis; sed illud corpus tale debet constitui per vltimam differentiam animæ talis tam bene, quam viuens ut sic per vllam formalitatem eius: sed non posset sic dici iuxta responsionem prædictam, quia non diceretur vllam formalitatem præter formalitates constituentes tale corpus: omnes autem formalitates eius concurrerent ad illud constituendum: ergo non potest dici habere in se corpus tale, & aliquam formalitatem vltiorem, ratione cuius diceretur etiam constare anima.

*Probat*ur secundo eadem tertia pars: quia licet posset ve-

re dici quod aliqua forma sit actus compositi per ipsam constituti, sicut lux dicitur actus lucidi, & calor calidi, & forma substantialis ignis actus ignis; & consequenter posset dici verè quod anima esset actus corporis, quauis intrinsece constitueretur corpus, nec præter illam daretur alia forma, per quam constitueretur; tamen non potest bene describi forma per ordinem ad illud compositum, quod intrinsece constituit; sicut nec bene describeretur calor, dicendo quod esset actus calidi; aut lux, dicendo quod esset actus, aut forma, aut constitutum lucidi; cuius ratio est, quia ad hoc, ut describeretur aliquid per ordinem ad aliud, illud aliud debet esse notius quam illud quod describitur, siue ex natura rei, siue in ordine ad intellectum illius, cuius sit descriptio: alias per illam descriptionem non magis cognoscetur res, quæ describitur quam ante: sed illud quod constituit intrinsece, & formaliter, per aliquam formam, non potest esse notius illa formæ, & quicumque ignorat formam, ignorat illud constitutum, ut constitutum est: ergo non potest forma per ordinem ad illud describi bene, & consequenter si corpus sit constitutum per animam, non potest anima per ordinem ad illud bene describi.

Confirmatur: quicumque ignorat naturam caloris, profecto ignorare debet naturam calidi, quia hoc nihil aliud est, quam constitutum per calorem, & constitutum per calorem nequit intelligi non intellecto calore: ergo quicumque ignorat naturam animæ, non potest intelligere naturam corporis, si corpus sit constitutum per animam, & nihil aliud sit quam materia prima informata ab anima: ergo per intellectionem corporis non potest aliquis deduci in cognitionem animæ, & consequenter pessimè describitur anima per ordinem ad corpus.

52. *Hæc probatio* solet valde urgeri à Scotistis: & sane in sensu iam proposito, quod scilicet constitutum per formam, seu actum non potest intelligi vlla ratione, nisi ut constitutum per formam, seu actum formaliter, est evidens; sed si constitutum per formam posset intelligi aliquo conceptu, in quo non inuolueretur conceptus formæ explicite, quique posset haberi absque conceptu formæ, tum forma optime posset explicari per ordinem ad illud constitutum: unde quandoquidem posset haberi conceptus corporis de viuente corporeo independentem à conceptu animæ, aut formæ substantialis vllius, quamuis à parte rei constitueretur per animam, posset tamen anima describi per ordinem ad illud sub tali conceptu.

Itaque possent respondere aduersarij, quod quando definitur anima per ordinem ad corpus, per corpus intelligatur substantia habens partes integrales diuersas rationis & diuersarum functionum subordinatarum sibi inuicem, ut habens tales partes præcise, non vero ut constituitur per aliquam formam in esse tali; & quod optime declarari possit anima per ordinem ad corpus hoc modo, dicendo quod sit illud, quo intrinsece constituitur res illa, quæ habet illas partes, & à qua tanquam à forma physica habet illas partes.

Quæ mihi responsio satis bona videtur, & tollere prædictam difficultatem, si aliunde non posset probari quod corpus non habeat ab anima illas diuersas partes; vade prædicta probatio nostra dependet ab alijs principiis, ex quibus id constat, de quibus statim.

Confirmatur, bonitas huius responsionis, quia Philosophus explicat animam in secunda descriptione per ordinem ad nos qui componimur intrinsece ex ipsa anima; dicendo quod anima sit illud quo viuimus, &c. ergo forma aliqua potest describi per ordinem ad illud quod constituitur formaliter per ipsammet.

53. *Probat*ur quinto conclusio, quia, quando moritur homo, remanent in corpore eius eadem accidentia numero, quæ erant antecederent: ergo remanet aliquod compositum conflatum ex materia prima & forma substantiali, quæ fuit antecederent in homine, dum viueret.

Probatur consequentia contra *Thomistas*, quia ipsi cum *Scotistis* tenent, accidentia non subieciari in materia prima sed in toto aliquo composito ex materia prima &

Forma male describitur per ordinem ad substantiam quod constituit intrinsece.

Corpus quo constituitur non constituitur per animam.

forma substantiali; & præterea tenent cum omnibus Philosophis eadem numero accidentia non transire de subiecto in subiectum; ergo si sint eadem numero accidentia post mortem hominis, quæ fuerunt ante mortem, debet esse aliquod vnum compositum idem numero post & ante mortem, & consequenter debet esse aliqua forma substantialis in cadauere post mortem, quæ fuit ante. Probatur antecedens ad sensum: apparent enim esse eadem figura, longitudo, color pro maiori parte, cicatrices, delineamenta externa cadaveris post mortem, quæ fuerunt ante.

Nec valet dicere, quod sensus decipiatur, & quod reuera non sint eadem accidentia, sed similia de nouo producta, idque colligi non per experientiam sensus, sed per discursum, quo sapienter corrigendi sunt errores sensus. Non valet, inquam, hoc, tum quia non est vllus discursus sufficiens, ex quo possit colligi quod decipiatur sensus: tum quia si essent alia accidentia similia, & non illa ipsa, quæ erant antecedenter, deberet esse aliqua causa, à qua de nouo producerentur: sed non est; ergo non sunt alia accidentia, sed eadem ipsa.

Probatur minor: quia nec causa interficiens hominem habet virtutem producendi omnia illa accidentia; neque enim aqua suffocans, aut gladius perfodiens, aut laqueus suspendens, aut infirmitas habent virtutem illam, vt euidens est; neque est applicata vlla causa particularis, quæ possit illa producere, neque potest recurri ad aliquam causam vniuersalem, quia causæ vniuersales non magis determinatur ad illa accidentia, quam ad alia ex se; vnde nec possunt hæc ex se potius producere, quam alia, nisi determinentur per causas secundas particulares: sed non est vlla causa secunda particularis, quæ determinet ad illa accidentia potius, quam ad alia: ergo.

54. *Dices* determinari causas vniuersales ad hæc accidentia tum producenda, per accidentia similia, quæ antecedenter fuerunt subiectata in materia.

Contra: quia prorsus absurdum est, quod vnum accidens esset dispositio determinans per definitionem sui ad producendum aliud accidens eiusdem rationis: ergo quandoquidem accidentia desinentia non sint in instanti, quo producitur cadauer, non possunt tum determinare causas, quæ producunt cadauer ad ipsa producenda; quod enim fuerint antecedenter, nihil prorsus facit ad rem magis quam si non fuissent.

Præterea, si accidentia præexistentia determinarent ad similia producenda, semper in composito generato ex alio composito deberent esse accidentia similia accidentibus compositi destructi, quod manifeste falsum est.

Dices accidentia similia non semper debere esse in producto, sed solum quando productum ex se non habet petere accidentia dissimilia.

Contra, quia in casu nostro cadauer deberet petere accidentia dissimilia accidentibus hominis, quandoquidem sit substantia distinctissima rationis ab illo: ergo non deberet habere accidentia similia.

Rursus quando aqua generaretur ex vino, deberet habere accidentia illa vini, verbi gratia, acedinem & dulcedinem, quandoquidem aqua non petat ex se accidentia illis dissimilia.

Confirmatur: quia non debent esse accidentia similia, sed eadem, nisi sit forma substantialis de nouo producta. Sed non est: ergo. Probatur minor, quia non datur causa productiua talis formæ, vt statim probabitur.

Probatur consequentia principalis contra Recentiores primo quia accidentia subiectantur in toto composito & non in materia prima, vt suo loco probatum est: ergo si sint eadem numero accidentia, debet esse idem numero compositum in quo sint, & consequenter eadem numero forma substantialis.

Probatur secundo eadem consequentia, dando quod accidentia subiectarentur in prima materia: quia accidentia eadem numero licet subiectentur in materia prima non tamen possunt manere eadem numero cum eadem forma ac figura, nisi forma substantialis maneat eadem numero, aut similis in specie: sed forma cadaueris quam

ipsi fingunt produci in morte hominis, non est eiusdem speciei cum forma præcedenti: ergo accidentia non deberent esse eadem numero & consequenter si sint eadem numero debet esse eadem numero forma, aut saltem debet forma post mortem adueniens esse eiusdem speciei cum forma præcedenti, quod esset falsum nisi ante mortem simul cum anima daretur forma aliqua alia substantialis.

55. *Probatur sexto conclusio*, & simul confirmatur præcedens probatio: datur in cadauere hominis aliqua forma substantialis: sed non alia, quam quæ fuit ante mortem hominis; ergo datur præter animam forma substantialis corporeitatis in homine. Maiorem cōcedunt communiter omnes Philosophi: quia putant impossibile esse naturaliter, quod materia prima existeret absque aliqua forma substantiali. Consequentia est euidens. Probatur ergo minor: quia non potest assignari aliqua causa, quæ in morte hominis produceret illam formam; non quidem particularis, vt patet ex dictis supra de accidentibus: non etiam vniuersalis, quia hæc non producit aliquam formam particularem, nisi quatenus determinatur à causis vel dispositionibus particularibus: sed non dantur vllæ dispositiones aut causæ particulares, quæ determinent ad formam aliquam nouam cadaueris; si enim essent aliquæ, maxime accidentia illa, quæ sunt in cadauere, & subiectantur in materia prima, vt supponunt aduersarij; sed illa non subiectantur in materia prima, & si subiectarentur, adhuc non deberent determinare ad aliam formam omnino dissimilem formæ præcedenti. Nam formæ dissimiles exigunt dispositiones, & causas determinatiuas dissimiles.

Confirmatur: si accidentia omnia illa eadem numero, quæ reperiuntur in homine, & hominis cadauere, præcedunt natura tanquæ dispositiones, formam substantialem cadaueris introducendam, nullus prorsus est vsus formæ cadaueris: ergo non debet dici quod datur. Probatur antecedens: quia si esset aliquis vsus, maxime vt causaret, aut conseruaret illas dispositiones, sed illæ dispositiones possent causari à forma substantiali præcedenti, & conseruari quamdiu manet illa forma, & etiam postea absque influxu vllius formæ substantialis, eodem modo, quo conseruatur calor in aqua, ad quem conseruandum non est verisimile quod cōcurrat forma substantialis aquæ, quæ ab illo abhorret & destruit ipsum producendo frigus.

56. *Dices*, dari formam cadaueris de nouo productam, ne materia prima sit absque vlla forma substantiali.

Contra: quia si non sit inconueniens quod materia prima habeat in se dispositiones tales accidentales, quales sunt in cadauere absque influxu formæ substantialis alicuius, non est inconueniens quod materia prima sit absque vlla forma substantiali, supponendo præferim ex Physica veriore sententiam, quod materia prima habeat suam propriam existentiam distinctam ab existentia formæ, & quod non dependeat in esse, aut conseruari ab vllō influxu formæ.

Et si dicas cum Arriaga potius admittendum materiam esse in morte animalis absque vlla forma substantiali, quam dari formam corporeitatis.

Contra: quia si admittatur cadauer esse absque forma substantiali, poterit etiam idem admitti de aqua, & quicumque substantia non viuentem; nullum enim est principium probans formam substantialem in aliis non viuentibus potius quam in cadauere: ergo non potest admitti cadauer absque forma substantiali.

57. *Probatur septimo conclusio*, & cōfirmantur vterius præcedentes probationes: in homine debet dari aliqua forma substantialis præter animam rationalem: ergo datur forma corporeitatis: nam illam aliam formam vocamus hoc nomine. Probatur antecedens: quia accidentia illa diuersa rationis, quæ sunt in homine, à quibus habet partes integrales heterogeneas, debent habere aliquod principium substantiale intrinsecum, ratione cuius vel emanent à toto composito in quo subiectantur, (si accidentia dicantur subiectari in toto) vel cōueniant materiam primam (si dicatur in ipsa subiectari) alias nullus esset principium colligendi formam substantialem: sed non haberent, nisi daretur alia forma præter animam rationalem; neque enim

materia

materia prima potest esse illud principium, quæ ex se est æque indifferens ad omnes formas accidentales; neque etiã anima rationalis, quia hæc etiã est ex se indiuisibilis formaliter, & æque indifferens ad omnia illa accidentia, quæ conueniunt homini: ergo non potest principiare in vna parte materiæ accidentia diuersæ rationis ab illis, quæ principiat in altera parte, nisi aliunde determinetur. Cuius ratio est, quod causa naturalis eadem applicata eodem modo passo eiusdem rationis, debet habere effectum eiusdem rationis, iuxta illud: Idem manens idem, semper facit idem.

Nec refert quod anima rationalis dicatur virtualiter extensa, & continere in se perfectionem formarum extensarum: neque enim ex hoc aut villo capite imaginabili potest fieri quod in hac parte materiæ causet accidentia spectantia ad oculus, & in alia parte materiæ accidentia spectantia ad ossa, aut carnem; nisi ponatur aliquid determinatiuũ, impossibile est enim quod possit ab aliqua causa provenire naturaliter, & non liberè aliquis effectus hic distinctæ rationis ab effectu, qui producitur ibi, nisi ponatur aliqua ratio particularis, ratione cuius hoc competat ipsi hic, & non competat ipsi ibi.

58. *Scotista cum Scoto probant* ulterius alia ratione, quod non producat de nouo forma cadaueris in morte animalis, & consequenter quod maneat aliqua forma substantialis quæ fuit ante, id est impossibile est quod ad dispositiones quasque diuersas producat forma eiusdem rationis: sed si produceretur forma cadaueris de nouo quoties interit homo, id esset falsum, nam quomodocumque pereat homo, siue suspensio, siue submersio, siue scloperto, siue pugione, siue veneno, siue infirmitate, semper remanet cadauer eiusdem rationis, & consequenter, si constituitur in esse cadaueris per formam cadaueris de nouo productam, forma eiusdem rationis produci deberet ad dispositiones diuersissimas.

Caietanus, Iandennus, & alij respondent formam cadaueris eiusdem rationis non produci ad illas diuersas dispositiones, sed formam vnius rationis ad vnam dispositionem, alterius ad alteram.

Verum quantum ad sensum attinet & ad omnem discursum, apparet formam cadaueris esse eiusdem semper rationis: quamuis enim sit aliqua diuersitas in accidentibus, non tamen sufficiens ad distinctionem specificam, quia talis diuersitas reperitur in ipso eodem viuentis pso diuersis temporibus.

59 *Ioannes à Sancto Thoma* addit ad hanc responsionem, quod quamvis omnia illa cadauera essent eiusdem speciei, adhuc restat eadem difficultas, quia vel sũt omnia eiusdem speciei infimæ, & sic præter formam genericam corporis necesse erit producere formam specialem cadaueris, & de illa manet difficultas, à qua causa producat; vel forma cadaueris est sola forma generica corporeitatis remota anima, & sic homo ante mortem habet in se formam cadaueris; vnde per mortem non fiet generatio aliqua, & consequenter mors non erit corruptio substantialis, quia corruptio vnius est generatio alterius.

Deinde addit formam cadaueris, quia est via ad diuersas formas, posse produci à diuersis agentibus.

Contra: quia falsũ est manere difficultatem huius probationis, si statuatur forma corporeitatis; hæc enim statuta, omnia cadauera illa erunt eiusdem speciei infimæ, & ad hoc nõ est necesse produci aliquam formam specificam de nouo; nec verũ est, quod forma corporeitatis sit forma generica, vt hic satis absurdè supponit. Quãdo etiã moritur homo, licet tũ fiat vera corruptio substantialis hominis, tamen non fit generatio aliqua noua; & quando dicitur quod corruptio vnius sit generatio alterius, hoc intelligendũ est de corruptione, in qua omnes formæ substantiales inclusa in re corrupta separantur à materia, nõ vero de illa, in qua vna rãtum separatur, manente altera.

Ad illud quod addit, posse formam cadaueris produci per plures causas diuersas, quia est via ad diuersas formas

Respondet imprimis, quod sit via ad diuersas formas, non facere ad rem, & perinde eam posse produci à diuersis, siue esset talis via, siue non.

Deinde nõ respondet ad difficultatem, quæ non consistit in hoc, quod eadem forma possit produci à diuersis causis; sed quod eadem forma nõ possit produci ad diuersas dispositiones omnes dissimiles, ac disparatas.

60. *Melius respondetur*, quotiescumque producuntur formæ cadaueris eiusdem rationis, sèper manere in materia prima dispositiones eiusdem rationis determinantes ad illas formas: quamuis enim accedant aliqua accidentia diuersæ rationis, dum ex diuersis causis interit homo, tamen semper remanent accidentia aliqua similia, quæ ex suppositione destructionis animæ possunt determinare ad formas nonas eiusdem rationis; illa autem accidentia diuersæ rationis, quæ superueniunt, non disponunt positivè, neque exigunt connaturaliter formas illas novas per se, sed solum iuuabunt ad separationem animæ: hæc autem separata, alia accidentia, quæ sunt eiusdem rationis in viuentis & cadauere, disponunt positivè ad formam cadaueris.

Confirmatur hoc valde quia si illæ dispositiones, quæ reperiuntur post mortem hominis, ex quantumcumque diuersis causis ortæ, exigunt connaturaliter semper formam corporeitatis eiusdem rationis, quam non asserimus; ita possent exigere formam nonam cadaueris eiusdem rationis: & sicut diuersitas accidentiũ, quæ producuntur ex diuersis causis interficientibus hominem, verbi gratia, non inducit diuersitatem formarum substantialium, quia non obstante illa diuersitate remanent accidentia sufficientia ad conseruationem formæ corporeitatis; ita etiã nõ obstante illa diuersitate possunt produci formæ nouæ cadaueris eiusdem rationis, quia remanere possunt accidentia eiusdem rationis sufficienter disponentia ad hoc.

Vnde in forma potest responderi ad argumentum præmissum numero 58. distinguendo maiorem: ad dispositiones quatinus diuersas, quæ quatenus diuersæ sunt disponant ad illas formas positivè, concedo maiorem; quæ non disponant ad illas formas positivè, secundum quod diuersæ sunt, nego maiorem: & similiter distinguo minorem, & nego consequentiam. Potest etiã distinguere eadem maior alio modo: quando in dispositionibus illis diuersis includitur dispositio eiusdem rationis sufficientis ad aliquam formam secundum se, nego maiorem: quando non, concedo maiorem. In casu autem nostro, dum interficitur homo per diuersas causas, licet reperitur dispositio diuersæ rationis; tamen in omnibus illis dispositionibus diuersis reperitur inclusa dispositio eiusdem rationis, quæ sicut potest in sententia nostra sufficere ad conseruandam formam corporeitatis eiusdem rationis, ita possit quantum ad hoc sufficere ad formam cadaueris nouam producendam.

Verum ex alio capite, nõ debet dici quod dispositio illa positiua omnis, quæ connaturaliter ordinabatur ad animam, exigit connaturaliter formam cadaueris nouam, quæ non ordinabatur ex natura sua ad animam, nec habet similitudinem cum anima quantum ad functiones illas, ad quas deseruiebant illa accidentia & dispositiones: & nisi ipsa forma corporeitatis, quam nos asserimus, esset ordinata ad animam ipsi subordinatam, non deberet dici quod dispositiones illæ, quæ conducebant ad introductionem animæ, possent exigere illam formam.

61. *Obiicitur:* vnius entis vnum est esse, ergo & vna forma, quia forma est, quæ dat esse; ergo si viuens habeat plures formas, non erit vnum ens per se.

Respondet distinguendo primum consequens: vna forma completa & adæquata, ita vt nõ debeat habere duas formas non subordinatas sibi inuicem, concedo consequentiam; ita vt non possit habere duas formas subordinatas sibi inuicem, nego consequentiam. Et iuxta hoc distinguo secundum consequens: si habeat plures formas non subordinatas: concedo consequentiam; si habeat plures formas, sed subordinatas, nego consequentiam.

Confirmatur hæc responsio: quia ens vnum per se unitate metaphysica, debet habere vnum esse metaphysicũ, & consequenter vnam formam metaphysicam, tam bene, quàm ens per se vnum physice debet habere vnũ esse, & consequenter vnam formam physicam: sed unitatem per se

se metaphysicam non tollit pluralitas formarum metaphysicarum subordinatarum sibi inuicem: unde homo est vnum per se metaphysicum, quamuis includat sensitiuitatem & rationalitatem, aliasque differentias metaphysicas: ergo vnitate per se physicam non tollit pluralitas formarum physicarum per se subordinatarum.

62. *Obiicitur secundo*, quod aduenit enti in actu est accidens: sed, si daretur forma corporeitatis, anima adueniret enti in actu, adueniret enim materia informata per illam formam corporeitatis, materia autem vt sic informata est ens in actu: ergo non datur talis forma.

Respondetur distinguendo maiorem: quod aduenit enti in actu completo, seu enti vltimate completo, transeat maior: quod aduenit enti in actu incompleto, seu non completo vltimate, nego maiorem, & similiter distinguo minorem: anima adueniret enti in actu completo, nego minorem: in actu incompleto, concedo minorem: nam totum constitutum ex materia & forma corporeitatis est ens incompletum, quia vltius complebile substantialiter per animam.

Dicitur: si illud totum esset substantialiter incompletum, & vltius per se perfectibile per animam, non posset naturaliter existere absque aliqua anima aut alia forma substantiali supplente defectum animæ: Sed hoc est falsum secundum nos: ergo. Probatur sequela: quia ideo materia prima nequit naturaliter esse absque aliqua forma substantiali, quia est ens per se incompletum, & per se perfectibile per aliquam formam substantialem; ergo si totum conflatum ex materia prima & forma substantiali corporeitatis sit quid incompletum, & per se perfectibile per vltiorem formam substantialem, non poterit naturaliter esse absque aliqua forma.

Respondetur, negando sequelam cum sua probatione: sed potius ratio est, quia materia prima est ex se semper sufficienter disposita ad aliquam formam substantialem, & semper applicatur aliqua causa sufficiens ad producendam aliquam formam talem in illa: ac propterea necessario debet habere aliquam formam, naturaliter loquendo. Totum autem illud, quod est constitutum ex materia & forma corporeitatis, non semper habet dispositiones requisitas ad animam, aut aliam vltiorem formam, & propterea non debent semper naturaliter loquendo habere animam, aut talem aliam formam.

63. *Dicitur secundo*, secundum Philosophum 5. *Physicorum*, text. 8. quod mouetur est, quod generatur non est: id est, quicquid mouetur quocumque alio motu præter motum generationis, est compositum substantiale; quod autem mouetur motu generationis, non est compositum substantiale: Sed hoc esset falsum, si forma substantialis animæ posset aduenire materiæ actuatae per formam corporeitatis: ergo non potest, & consequenter non datur talis forma: & præterea male responsum est ad obiectionem.

Probatur minor: quia si adueniret anima materiæ sic actuatae, totum compositum ex materia & forma corporeitatis mutaretur motu generationis, quo generetur viuens. Nec valeret dicere quod loquatur Philosophus de composito completo; quia vniuersimodum capit esse, & non esse in eo loco; sed per esse non intelligit compositum incompletum, sed potius compositum abstractum à completo & incompleto; neque enim quod mouetur aliis motibus, debet esse semper completum compositum, aut incompletum compositum: sed aliquando est completum, vt quando mouetur ignis; aliquando incompletum, vt quando mouetur corpus hominis post mortem.

Respondetur breuiter, sensum istius loci esse, quod quicquid mouetur aliis motibus à generatione, debeat ita esse independens à motibus illis, vt non recipiat aliquod esse simpliciter per illos motus, quia per illos non recipit aliquam formam substantialem, quæ sola posset dare esse simpliciter in sensu Philosophi; quod vero mouetur motu generationis debet non esse, quantum ad hoc quod careat aliquo esse simpliciter, quod per generationem possit acquirere, hoc autem nihil facit contra nos. Vnde in forma nego explicationem axiomatis positam in maiori replica; & si assumatur explicatio iam data in maiori, concedenda est maior, & neganda minor.

Ioannes à sancto Thoma q. 1. a. 3. hanc obiectionem proponit alio modo, aut potius proponit aliam obiectionem huic in re affinem hoc modo: de natura formæ substantialis est dare esse simpliciter, & accidentaliter dare esse secundum quid: sed nulla forma superueniens formæ substantiali potest dare esse simpliciter: ergo omnis forma superueniens debet esse accidentaliter, & consequenter, quod aduenit enti in actu, siue completo siue incompleto, hoc est, enti includenti formam substantialem siue completam siue incompletam, debet esse accidens, & sic anima esset accidens, quod est absurdum.

Probat minorem: quia dare esse simpliciter est facere rem esse extra suas causas, & simpliciter ac absque additione existentem: sed per primam formam substantialem redditur tam materia quam totum compositum ex ipsa, & illa prima forma absolute, & simpliciter existens & extra causas: ergo non potest reddi sic existens per vllam formam aduenientem, & consequenter nulla forma adueniens potest dare esse simpliciter.

Respondetur negando maiorem intelligendo per dare esse simpliciter illud, quod intelligit hic Author quia, vt suppono ex dictis primo *Physicorum*, forma substantialis non dat materiæ existere, aut esse extra suas causas, habet enim materia suam propriam existentiam, per quam formaliter existit, & est extra suas causas, etiam prius natura quam adueniat ipsi vlla forma.

65. Vidit ipsemet hanc solutionem posse dari, & propterea fundat se principaliter in principiis, quibus *Thomista* conantur probare, quod materia prima non existat simpliciter nisi per formam. Addit tamen, ne alligetur probatio prædicta illi sententiæ de materia prima, quod est contra rationem formæ substantialis dare esse incompletum, quod sit in potentia ad vltius esse; quia vel illud esse, quod præbet prima forma, quæ diceretur incompleta, esset sufficiens ad ponendam rem, quam constituit extra causas, vel non sufficit. Si non sufficit, non est esse formæ substantialis, quia non est principium aliquid esse sufficientis existere per se, si sufficit, illa forma est complete substantialis, & non incompleta, quod est contra nos.

Sed contra hanc doctrinam facit, quod licet forma substantialis daret esse simpliciter in hoc sensu materiæ primæ, si hæc esset pura potentia, vt putant *Thomista*, tamen adhuc non sequeretur esse de conceptu formæ substantialis dare esse simpliciter ita, vt nihil posset esse forma substantialis, quod non daret esse simpliciter, sed solum hoc deberet conuenire formæ substantiali immediate receptibili in materia prima; & sic corrumpit tota vis huius fundamenti. Et potest responderi secundo ad obiectionem distinguendo maiorem; de ratione formæ substantialis immediate receptibilis in materia prima est dare esse simpliciter, concedo maiorem; formæ substantialis non immediate receptibilis, aut formæ substantialis, vt sic, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam.

Deinde ad additionem ipsius *Respondetur*, negando assumptum, ad cuius probationem dico primo quod supponat doctrinam illam ipsam, à qua dicit se abstrahere, nempe de ratione formæ substantialis esse, quod det esse simpliciter, hoc est, quod faciat rem, cui aduenit existere & esse extra suas causas. Dico secundo, si forma faceret illud, quod informatur ab ipsa, esset extra suas causas, illud esse quod daret, esset sufficiens ad hoc; nec materiam indigere ad existendum extra suas causas alia vlla forma, & consequenter illam primam formam esse completam in ordine ad hoc; sed tamen inde non sequeretur quin posset vltius compleri substantialiter, & esse substantialiter incompleta, quia non deberet vltius compleri quantum ad hoc quod haberet existere ab illo alio, quo completetur; sed completetur per vltiorem formam quantum ad hoc, quod per aduentum vltioris formæ posset melius conservari in rerum natura, & exercere operationes multas, quas sine vltiori illo complemento non posset exercere.

66. *Idem Author* addit vltius ad idem probandum: illa

Illa prima forma, quæ diceretur incompleta secundum nos, vel diceretur talis, quia habet potentiam ut ulterius informetur, vel quia relinqueret in materia lucem ut ulterius compleri possit. Primum dici non potest, quia nulla forma quantumvis imperfecta, est informabilis ab ulteriori forma substantiali, quia nihil habet de materia, nihil autem est informabile à forma substantiali nisi materia; hæc enim sola potest componere cum forma substantiali. Cuius ratio, inquit est, quod illud quod componit substantialiter cum forma, debeat esse in potentia ad talem formam ita, quod educatur ex illa, vel infundatur illi; non potest autem una forma substantialis educi ex potentia alterius. Secundum etiam probat non posse dici; sed quia responsio non spectabit eo, omitto proponere probationem eius.

Respondeo, dici posse incompletam, quia ulterius informabilis est per aliam formam, quæ informat totum constitutum ex materia prima, & prima forma incompleta. Et ad improbationem huius dico formam substantialem habere aliquid materiæ in hoc sensu, quod possit recipere aliquid ulterius: sicut enim una forma accidentalis, verbi gratia, quantitas potest recipere alias formas accidentales, ut albedinem, nigredinem, dulcedinem; & in hoc sensu habet aliquid materialitatis, idem potest convenire formæ substantiali. Dicere autem quod nihil sit informabile à forma substantiali, & quod nihil possit componere cum forma substantiali nisi materia; & quod forma substantialis non possit educi nisi ex materia, aut infundi nisi materiæ, est directe petere principium, & tam facile à nobis negantur omnia illa, quam ab ipso supponuntur.

67. *Obiicies tertio*: Aut illæ plures formæ educerentur ex eadem potentia materiæ, aut ex diversis: non primum, quia secundum Commentatorem numerus potentialium est secundum numerum specierum; ergo una potentia nequit correspondere pluribus formis diversæ speciei. Non etiam secundum, quia illæ plures potentiæ inessent materiæ sine ordine, & consequenter ipsæ formæ non essent subordinatæ.

Respondeo animas (excipio animam rationalem, quæ non educitur vlllo modo) non educi proximè ex potentia materiæ primæ, sed ex potentia corporis constari ex materia & forma corporeitatis, quæ forma educitur proximè ex potentia materiæ: unde negari potest maioris suppositum, quod scilicet utraque forma educatur ex potentia materiæ primæ immediate. Quod si supponatur solum utramque educi, sed unam immediate ex sola materia, alteram verò mediata ex toto constato ex materia, & forma corporeitatis; tum concessa maiori neganda est minor, & potest dici quod utraque educatur ex eadem potentia materiæ, sed una immediate, altera mediata; nec hoc est contra Commentatorem, qui non potest negare quin una potentia possit respicere diversas speciei formas, nam ipsamet materia prima respicit omnes formas substantiales etiam diversæ speciei; & intellectus respicit assensum & dissensum, voluntas amorem & odium, lac albedinem, & dulcedinem, quas etiam simul potest recipere. Unde quando dicit numerum potentialium esse secundum numerum specierum, intelligi debet, vel de potentia obiectiva, ita ut sensus sit, quod quot sunt species actu existentes, tot sunt in potentia obiectiva, ut possint existere; vel in aliquo alio sensu, qui non faciat ad propositum; quem curantibus auctoritatem Commentatoris indagandum relinquo.

68. *Obiicies quarto*, sequeretur quod caro viva & mortua essent uniuoca uniuocata, quod videtur absurdum. Confirmatur: quia secundum Philosophum 2. gen. animalium c. 1. Neque facies, nisi animam habeat, neque caro, sed corrupta æquiuoce dicitur facies aut caro, perinde quasi lignea, aut lapidea facta sit.

Respondeo, negando sequelam: quamvis enim illa pars corporis, quæ vocatur caro, dum informatur ab anima, sit eiusdem speciei cum parte cadaveris non informatam ab anima; tamen nomen carnis posset simpliciter imponi ad significandum illam partem corporis solum, ut af-

ficeretur ab anima, & pars corporis eadem non affecta anima non potest vocari caro simpliciter in hoc sensu, sed solum æquiuoce: unde caro viva, & mortua non essent uniuoca uniuocata; sed æquiuoca analogæ. Quod si nomen caro esset impositum ad significandam illam partem corporis, quæ dicitur caro, abique ordine ad animam: tum certum est quod caro viva, & mortua in ratione carnis essent uniuoca, non minus quam homo albus, & homo niger essent uniuoca ratione hominis, eadem enim est ratio: sicut enim idem homo potest affici nunc albedine, & propterea dici albus, & nunc nigredine, & propterea dici niger; ita etiam eadem caro potest dici nunc affici anima, & propterea dici viva, & nunc carere anima, ac propterea dici mortua, id est, priuata anima, non vero mortua in eo sensu, quo dicitur homo mortuus, quia homo dicitur mortuus ex eo, quod ipsemet homo desinat existere in rerum natura, caro vero non dicitur mortua ex eo quod desinat existere, sed ex eo quod desinat informari ab anima, quamvis non desinat existere.

Ad confirmationem respondeo breuiter, Philosophum intelligere per faciem & carnem illas partes corporis sic dictas, ut informatas ab anima; unde quamvis separata anima remaneant illæ eadem partes, tamen non deberent habere illam denominationem carnis & faciei, nisi æquiuoce, quod non facit ad propositum.

Adde totam hanc difficultatem esse de nomine, ac propterea parui momenti ad determinandum quomodo se habeat ipsa res.

69. *Obiicies quinto ex Arriaga*, frustra multiplicari formam corporeitatis supra animam: quia ipsa varietas organorum, ac dispositionum diuersarum, quæ sunt in viuentem, potest oriri ab ipsamet anima. Quod probat suo iudicio euidenter: quia per nos ipsa anima petit immediate illam varietatem formarum partialium substantiarum, quæ præcedunt animam, & organizant materiam: ergo poterit immediate petere ipsam varietatem dispositionum sine illa forma substantiali.

Confirmatur: quia illæ formæ partiales nihil operantur: ergo frustra ponuntur.

Respondeo, negando antecedens cum sua probatione: quamvis enim anima connaturaliter petere posset tanquam subiectum sibi proportionatum totum integrale substantiale constatum ex pluribus partibus substantiis diuersæ rationis, tamen non potest petere tanquam subiectum sibi proportionatum materiæ solam cum accidentibus. Deinde accidentia diuersa connaturaliter conuenientia alicui substantiæ, debent habere principium intrinsecum, ratione cuius conueniunt ipsi, ex quo principio profluere seu emanare debent: anima vero non potest esse tale principium ut patet ex probatione septima Conclusionis; forma vero substantialis non debet præsupponere aliquod principium intrinsecum, ratione cuius conueniat rei, unde anima bene posset exigere formam substantialem præuiam, licet non posset accidentalem.

Ad confirmationem respondeo, formas illas substantiales tantum operari in viuētibus, quantum operatur in igne forma ignis, aut in aqua forma aquæ: constituit enim corpus, quod est subiectum animæ, & est radix dispositionum accidentalium, quæ reperiuntur in viuētibus maxima ex parte.

70. *Obiicies sexto ex eodem*: illæ formæ, quæ antecedunt animam non essent substantiales, & essent: ergo implicant. Probat antecedens: essent quidem ex hypothesi, non essent vero, quia substantiæ conceptus non consistit in eo quod primo antecedit, nam quantitas, ac dispositiones sunt priores natura quam forma substantialis, & tamen non sunt formæ substantiales; sed conceptus substantiæ consistit in eo, quod sit prima radix non effectiua tantum, sed finalis: sed illa forma corporeitatis non est talis, quandoquidem ordinetur ad animam.

Respondeo, negando antecedens, ad cuius probationem dico conceptum formæ substantialis consistere in hoc, quod sit forma, quæ non præsupponit aliquam aliam formam, ex qua sequatur, & est principium aliquarum formarum conseruatiuarum istius rei, cuius est forma constituta

constitutiva, ut dictum est suo loco 1. *Physicorum*. Quod vero conceptus substantialis formæ non consistat in hoc quod sit illi forma, ad quam tanquam ad finem cæteræ formæ ordinatur, patet: quia certe intellectiones, & volitiones, & habitus & species intelligibiles, ac impressæ non ordinantur ad animam tanquam ad finem; & tamen sunt accidentales & anima est forma substantialis. Vnde in forma negatur maior probationis pro secunda parte.

71. *Obicitur septimo ex Ioanne a sancto Thoma*: omnes gradus generici, & speciei prædicantur essentialiter de quolibet inferiori: sed non potest essentialiter prædicatio de eadē re sumi à diuersis formis: ergo debet provenire ab eadem. Probatur minor: quia quæ sumuntur à diuersis formis prædicantur de aliquo, cui conveniunt iuxta modum, quo tales formæ in eo sunt: formæ autem quæ sunt in aliquo, vel subordinantur inter se, vel non. Si non, solum sequitur prædicatio per accidens; si sic, prædicatio potest esse per se, sed in secundo modo dicendi.

Hæc obiectio in re nullius est momenti, & continet obcurtissimam doctrinam: sed quomodo cumque

Respondetur, negando minorem, ad cuius probationem dico, si sensus sit quod prædicata desumpta à formis diuersis habeant prædicari de re iuxta modum, quo tales formæ in ea sunt, quatenus debeant prædicari essentialiter de illa, si formæ constituent ipsam essentialiter, & accidentaliter, si non transeat; si vero sensus sit quod prædicata illa debeant prædicari de re tanquam realiter distincta; si formæ sint realiter distinctæ à re, est manifeste falsum.

Ad illud de subordinatione formarum dico quod formæ illæ, de quibus loquimur sint subordinatæ, nec tamē inde sequitur quod prædicata ab ipsis desumpta non prædicentur essentialiter: quando enim prædicata desumuntur à formis subordinatis, quantum qualibet est pars essentialis rei, in qua includitur prædicabuntur essentialiter, quia non est maior ratio, cur vna prædicetur essentialiter quam altera.

Confirmatur ut hoc: quia prædicata quæ desumuntur ex materia, & forma, prædicantur essentialiter de composito constituto ex materia & forma, quia materia, & forma sunt subordinatæ sibi inuicem, & partes essentielles compositi: ergo similiter prædicata quæ desumerentur à diuersis formis subordinatis, quæ essent partes essentielles eiusdem compositi, possent prædicari essentialiter de ipso.

72. *Respondet ipse*, negando consequentiam, & assignando disparitatem, quod materia, & forma ex intrinseca sua ratione habent rationem actus, & potentia, & constituent compositum essentialiter, & in primo modo perfectæ: sed duæ formæ non se habent sicut actus, & potentia, nec possunt constituere aliquid vnum essentialiter, quantum habere aliquam subordinationem inter se.

Sed contra: quia in hac disparitate manifeste petit principium, dum dicit duas formas non posse se habere ut actus & potentia, aut constituere essentialiter aliquid compositum; hoc est enim quod nos negamus.

Adde ad hæc in hoc argumento videri supponi quod *Scotus* velit vnam prædicatam desumi ab vna forma, & alteram ab altera, verbi gratia, genericum à forma corporeitatis, & specificum ab anima: sed omnino falsum est *Scotum* tale quidpiam sensisse: imo omnia prædicata generica & specifica quæ dicuntur de viventibus, desumuntur ab vtraque forma, & etiam à materia, ut patet ex dictis in Logica, dum examinabatur ex quo desumebatur genus & differentia.

73. *Quæres primo*, an forma corporeitatis, quam iam asserimus antecedere animam, & ea ablata manere, consistet partibus integralibus heterogeneis, aut homogeneis.

Arriaga supra putat, *Scotum* tenere quod detur vnica tantum forma corporeitatis, & quod in hoc dissideat à recentioribus admittentibus cum ipso plures formas substantiales in viventibus, quod hi putent dari plures formas partiales corporeitatis in viventibus, vnam correspondentem vni parti corporis, & alteram alteri parti diuersæ rationis; & vltimus addit sibi placere magis sententiam *Scoti*. Verum cum *Scotus* non possit ponere formam corporeitatis indiuisibilem iuxta animæ rationem

lis, necessario debet asserere eam constare pluribus partibus integralibus, quarum vna sit forma manus, verbi gratia, altera pedis, &c. non minus quam isti recentiores; vnde non potest habere dissidium quantum ad hoc cum recentioribus aut vllis; vnde dissidium tantum esset, si ipse putaret illas partes, ex quibus integratur forma totalis corporeitatis viuentis, verbi gratia, esse eiusdem rationis, recentiores vero existimarent, eas esse diuersæ rationis; quare credo *Arriagam*, *Scotum* intelligere in hoc sensu.

Respondetur tamen, formam corporeitatis integram totius hominis constare pluribus partibus integrantibus heterogeneis, ac diuersæ rationis; nec *Scotus* aliter se habere.

Probatur secunda pars: quia licet *Scotus* magis inclinet quod detur vnica tantum forma corporeitatis, loquitur tamen de vnica integraliter diuisibili, quæ sicut vnica posset vocari, quia constaret pluribus partibus homogeneis: ita etiam vnica posset vocari, quamuis constaret pluribus partibus heterogeneis: ergo ex eo quod dicat *Scotus* dari vnica formam corporeitatis, non sequitur quod voluerit illam formam non constare ex partibus integralibus diuersæ rationis.

74. *Probatur ergo prima pars*, quæ est solutio huius questionis: quia si pars illa formæ, quæ est in oculo, esset eiusdem rationis cum parte, quæ est in aure aut manu, deberet habere accidentia eiusdem rationis in vtraque parte: sed hoc est falsum: ergo.

Confirmatur primo, quia in oculo debet esse aliquod principium intrinsecum substantiale, ratione cuius habeat illa accidentia, quæ habet, potius quam accidentia alia diuersæ rationis, verbi gratia, accidentia similia accidentibus manus: sed nisi pars formæ corporeitatis, quam habet, esset diuersæ rationis à parte formæ correspondente manui, non haberet tale principium: ergo illa pars est distincta rationis.

Confirmatur secundo, quia habemus tantam rationem quoad sensum, & discursum distinguendi specie formam substantialem oculi, à forma substantiali manus, & formam substantialem carnis à forma substantiali ossis, quantum habemus ad distinguendam aquam à vino, aut lapidem à ligno; neque enim habemus principia distinguendi hæc, nisi quod videamus ea exigere accidentia distincta: sed certe oculus, & manus, caro, & os exigunt accidentia notabilissime distincta: ergo debet dici quod distinguantur specie.

75. *Quæres secundo*, an corpus quod constituitur ex materia & hac forma corporeitatis, sit illud corpus, quod ponitur directe in prædicamento substantiæ, aut aliqua species contenta sub illo corpore.

Respondetur negative, illud enim corpus quod ponitur directe in prædicamento substantiæ, debet esse quid completum physicè, aut conceptus abstractus à rebus completis physicè: & idem est de quacumque specie sub illo contenta: hoc enim corpus est quid incompletum physicè non minus quam materia prima, quia est pars physica viuentis: nulla autem talis pars ponitur directe in prædicamento vllis; & valde cauenda est vtriusque corporis æquiuocatio, quæ fundamentum præbet Thomistis præsertim *Ioan. a S. Thoma*, non semel impingendi in hac materia.

QVÆSTIO IV.

De prima definitione Animæ.

76. **R**efutatis variis, iisque satis absurdis antiquorum Philosophorum de animæ natura sententiis, quorum aliqui eam ex atomis sphaerica figura compositis, qui continuo egredierentur & ingredierentur per respirationem; alij ex vnitatibus constitutam putauerunt; nonnulli existimabant eam esse vnum ex elementis: plerique harmoniam seu temperamentum quoddam resultans ex contrariis. His, inquam, vel ex hoc ipso, quod nulli inniterentur fundamento, facile reiectionis opinionibus, *Philosophus lib. 2.* duas proponit animæ definitiones. Primam

cap. 1.

An forma corporeitatis sit heterogenea.

cap. 1. quod *Anima sit actus primus corporis organici physici potentia vitam habentis*. Secunda vero cap. 2. nempe quod *Anima sit quo vivimus, sentimus, loco movemur, & intelligimus primo*. Quas definitiones hac & sequenti quæstione examinabimus, ut quid sit anima intelligatur.

Supponendum autem per animam intelligi formam illam, à qua viventia omnia corporea habent vivere secundum quemcumque conceptum, quem communiter habemus de viventibus, & à cuius separatione dicuntur, quæ antea vivebant, mori.

CONCLUSIO I.

77. Bona est prima descriptio anima qua dicitur, quod sit actus primus corporis organici physici potentia vitam habentis. Hæc est communissima apud omnes interpretes Philosophi, quamvis non eodem modo ab omnibus explicetur.

Probatur: quia omni, & soli convenit absque superfluitate, aut defectu, ut patebit ex eius explicatione. Dicitur actus, quia est forma adveniēns materiæ primæ aut corpori organico, omnis autem forma est actus, quia informat, & actuat determinando illud, cui advenit, ad constituendam certam speciem aut ad faciendas certas operationes, quas ex se non magis peteret facere quam oppositas, si opposita forma adveniret illi. Dicitur primus, quia est forma substantialis, & in hoc distinguitur à formis accidentalibus, quæ dicuntur actus secundi, quatenus comparantur ad formas substantiales, quamvis ex formis accidentalibus una soleat etiam dici actus primus in comparatione ad alias formas accidentales, v.g. calor in comparatione ad calefactionem, & habitus in comparatione ad actus, & intellectus (in sententia Thomistarum) putantur quod sit accidens in comparatione ad intellectum. Dicitur corporis organici, ut distinguatur ab aliis formis substantialibus, quæ non sunt actus talis corporis. Additur physici, ut significetur corpus illud, cuius anima est actus, non esse corpus mathematicum, hoc est, quantitatem triū dimensionis, aut corpus artificiosum mediante arte confectum. Et quamvis hoc ipsum significatum fuerit sufficienter per illud, quod dicebatur ante, nempe animam esse actum primū, hoc est formam substantialem, neque enim vlla forma substantialis potest esse actus per se corporis mathematici, aut artificiosi, quia artificiosum esse, tamen addi poterat maioris claritatis causa in ordine ad illos qui non cognoscerent statim an actus primus, seu forma substantialis posset informare talia corpora. Dicitur denique potentia vitam habentis, ut intelligatur quale corpus censeatur debet organicum illud, in ordine ad quod descripta est anima; solum enim censeatur debet tale corpus illud quod potest exercere operationes vitæ, quales sunt illæ, ex quarum processu ab aliqua re cognoscimus illam rem vivere, ut sunt operationes vegetationis, nutritionis, sensationis, intellectus, volitionis.

Hic est sensus primæ descriptionis à Philosopho traditæ. Ut melius autem appareat quod omni, & soli animæ conveniat, proponendæ sunt aliæ Conclusiones spectantes ad naturam animæ declarandam.

CONCLUSIO II.

78. Anima est forma substantialis informans materiam, seu corpus organicum. Hæc est omnium Peripateticorum contra eos, tum qui putaverunt eam esse formam assistentem, & non informantem, nec vniuersalem physicè corpori; tum qui dixerunt eam esse temperamentum quoddam resultans ex contrariis, aut elementum, aut conflatum ex elementis, aut atomos egredientes ac ingredientes.

Probatur: autem theologicè quia anima rationalis est talis forma: ergo & omnis, quia nulla potius debet non esse talis, quam rationalis; nec hæc potius debebat esse quam omnis alia anima, ut omnes fateantur. Probatur antecedens ex Concilio Viennensi Clement. de summa Trinitate, ac fide catholica, ubi damnantur tanquam hæretici, negantes animam rationalem esse veram corporis formam.

Probatur ratione: quia anima est substantia; sed non est materia prima, nec corpus, nec actus subsistens comple-

tus instar Angeli: ergo est forma substantialis informans. Consequens est evidens: quia non datur aliqua alia substantia media inter has substantias. Probatur maior: quia vivens & non vivens substantialiter differunt, non minus quam ignis, & aqua: ergo illud, à quo habet vivens per se primo differre à non vivente, est substantia, si enim non esset, non posset substantialiter differre à non viventibus quatenus vivens. Sed illud, quo per se primo differt, est anima: ergo anima est substantia. Probatur secundo eadem maior: quia illud, quo per se primo constituuntur non viventia corporea in esse tali, est substantia: ergo & illud, quo constituuntur per se primo viventia debet esse substantia. Neque enim viventia debent habere imperfectiora constitutiva quam non viventia.

79. Probatur minor quoad primam partem: quia alias omnes substantiæ materia constantes deberent esse viventes, ac animatæ, quod est absurdum. Probatur eadem minor quoad secundam partem primo: quia anima rationalis non est corpus, cum sit spiritualis, ut postea videbitur: ergo anima ut sic non est corpus, ratio enim animæ ut sic includitur in anima rationali. Secundo, quia si esset corpus, vel esset corpus compositum ex materia & forma, vel esset corpus simplex completum, sicut aliqui philosophantur de Cælo; vel esset corpus simplex incompletum. Non corpus compositum ex materia, quia sic reperiretur in viventibus duæ materiæ, quod est absurdum, tum quia una superflua, tum quia nullum indicium est alterius. Nō corpus simplex completum, quia non deberet recipi in materia. Non est etiam corpus incompletum simplex, quatenus corpus distinguitur à forma substantiali corporea, quia sic non deberet recipi in materia, aut alio corpore. Et dico: in quantum corpus distinguitur a forma substantiali corporea, quia capiendū corpus pro substantia non spirituali, sed opposita substantiæ spirituali, anima posset esse corpus, quantum ad hæc rationem: sed hic non capimus corpus hoc modo.

80. Probatur denique eadem minor quoad tertiam partem primo: quia alias vivens non esset unum ens per se. Secundo, quia non deberet indigere corpore in ordine ad suas operationes. Tertio, quia corpus viventis indiget conaturaliter aliquo complemento substantiali, & secundum se est quid substantialiter incompletum, ut patet, quia nō potest aut exercere functiones suorum organorum, aut perseverare in esse; sed vergit statim ad corruptionem, nisi habeat animam; sed hoc non esset verum, si anima esset substantia completa assistens ipsi, eo modo quo Angeli assistunt corporibus, quæ assument. Quarto, quia quodquidem sunt aliquæ operationes, quæ producuntur à viventibus, ad quas concurrunt tam anima quam corpus viventium, ut sensationes internæ & externæ, potius dicendum est, quod illæ proveniant ab anima tanquam à forma informante, sicut operationes aliarum substantiarum compositarum proveniunt à tali forma; quam quod proveniant ab ipsa tanquam ab assistente. Quinto, si fuisset substantia assistens, non deberet vlla anima dependere in conservari ac produci à corpore, quod falsum est de sensitiva & vegetativa; nec dependeret vlla anima, etiam rationalis, ab vllis determinatis dispositionibus, ut maneret in corpore, sed posset ad nutum exire & redire quando vellet, quod manifeste falsum est. Sexto denique: quia omnes rationes, quæ probant alias formas substantiales esse informantes & non assistentes, æque idem concludunt de anima sensitiva & vegetativa: sed ex suppositione quod hæc sint formæ informantes, sequitur corpora, quæ informant esse ex se substantialiter incompleta, & posse ulterius compleri; sed si corpora aliorum viventium sunt incompleta, idem dicendum de corporibus humanis à paritate rationis: hæc vero non essent sic completa nisi anima rationalis esset forma informans: ergo talis dicenda est.

Ex hac Conclusionem patet vere dici de anima in præmissa definitione, quod sit actus primus in sensu, in quo id explicatur est in primæ Conclusionis probatione.

81. Obicitur primo: dissoluto temperamento corporis tali vel tali, perit vita eius, & eo manente manet ergo vita eius consistit formaliter in tali temperamento, & consequenter

Anima est forma substantialis.

Anima hæc est corpus.

Anima hæc est forma assistens.

ter anima, quæ est vita physica corporis in actu primo.

Respondeo negando consequentiam, quia potest vita ac anima dependere à réperamento illo sic, ut eo ablato naturaliter manere non possit, quamvis non consisteret formaliter in illo temperamento, & de facto aliæ formæ substantiales sic dependent à dispositionibus accidentali-
bus aliquibus, in quibus tamen non consistunt, ac vniuersaliter omnis effectus est per se depedens, in fieri & cõseruari ab aliqua causa taliter applicata, eaque applicata naturaliter existit, & ea ablata non existit; nec tamen inde sequitur quod consistit effectus formaliter in illa causa.

Obicies secundo: Aug. 22. ciuit. cap. 11. docet secundum Aristotelem animam esse substantiam compositam ex materia, & forma; ergo est corpus, & consequenter non est forma informans.

Confirmatur: quia Philosophus 2. de gen. animalium c. 3. ait animam participare corpus quoddam elementis diuini.

Respondeo, Augustinum ita docuisse ex Cicerone, qui eam sententiam Philosopho imponit 1. Tusculanarum questionum.

Ad confirmationem Respondeo: Philosophum solum velle quod corpus constitutum per animam in esse viuentis, sit diuinius quam corpus elementare, propter maiorem similitudinem, quam habet cum Deo in ratione viuentis.

CONCLUSIO III.

82. Per corpus organicum positum in definitione viuentis potest intelligi quantum ad rem ipsam vel corpus, quod est altera pars viuentis, constitutum ex materia prima, & forma corporeitatis; vel corpus, cuius anima est pars essentialis intrinseca; sed ex mente Philosophi per corpus intelligi debet altera pars viuentis. Hæc quantum ad primam, & tertiam est Scoticarum communiter, quantum ad secundam vero Thomistarum.

Probatur prima pars: quia omnis actus informans potest definiri per ordinem ad subiectum, quod natum est ab eo informari: sed corpus, quod est altera pars viuentis, est subiectum natum informari ab anima; ergo anima potest definiri per ordinem ad tale corpus, & consequenter, si corpus positum in eius definitione, potest intelligi de illo corpore, eatenus enim non posset, quatenus non bene describi posset anima in ordine ad ipsum.

Confirmatur, illud corpus quod est altera pars viuentis, est ad sensum notissimum, nec minus etiam est notum, quod nulla substantia corporea possit informari ab anima nisi tale corpus, ex suppositione quod detur, & quod omne tale possit informari ab anima: ergo optime potest describi anima per ordinem ad tale corpus.

Probatur secunda pars ex dictis supra in explicatione definitionis: quia quotiescunque constitutum essentialiter per aliquam formam potest concipi aliquo conceptu, in quo non inuoluitur ipsa forma, qua constituitur, potest forma describi per ordinem ad illud, ut sic conceptu: sed corpus constitutum essentialiter per animam potest concipi sub ratione substantiæ viuentis, id est potentis sentire, aut crescere; & in hoc conceptu non inuoluitur anima aut vlla forma physica, potest enim de viuentibus corporeis haberi hic conceptus antequam cognoscatur quod consistat materia, & forma, aut corpore, & anima: ergo quandoquidē reuera anima sit illud quod vltimate constituit illud in esse tali, potest describi in ordine ad illud.

83. *Probatur denique tertia pars*: quia Philosophus post traditam prædictam definitionem subiungit, anima & corpus (illud scilicet corpus de quo ante fecit mentionem) est homo, sed hoc est falsum de corpore per animam constituto essentialiter, sicut esset falsum dicere quod animal constaret animalitate & sensibilitate, & homo humanitate & rationalitate, aut album albo & albedine; esset autem verum de corpore, quod est altera pars viuentis: ergo secundum Philosophum per corpus debet intelligi corpus, quod est altera pars viuentis.

Confirmatur ex tex. 4. vbi habet: Atque cum tale etiam sit corpus, id est, habens vitam, corpus profecto non erit

anima, sed ut subiectum potius est & materies. Sed quod se habet ut subiectum & materia re spectu formæ; non potest constitui essentialiter per illam formam: alias posset dici quod album, ut dicit aggregatum, seu conflatum ex pariete, & albedine, esset subiectum & materia albedinis, quod est absurdum: ergo corpus, de quo Philosophus mentionem faciebat, non est constitutum essentialiter per animam, sed altera pars viuentis.

CONCLUSIO IV.

84. Corpus tam quod est subiectum animæ, quam quod est constitutum intrinsece per eam, debet esse organicum, id est, habens partes diuersæ rationis aptas ad operationes vitales exercendas, hoc est, ad illas operationes, ex quibus colligimus res viuere, v. g. sensaciones & nutritionem ac similia: non esset tamen necesse addere illam particulam in descriptione animæ, quamvis poterat addi.

Probatur prima pars: tum quia anima nec subieciatur nec constituit intrinsece vllum aliud corpus, ut patet; tum quia non potest assignari aliud corpus ab ipsa aut informatum, aut constitutum; tum quia cum anima sit principium talium operationum & hæc exigant diuersa organa, nec organum vnus sufficiat ad alias, exigit sine dubio connaturaliter corpus habens diuersa illa organa; & propterea naturaliter non debebat subieciari, aut informare alia corpora, saltem modo connaturali, quod sufficit nostro intento.

Probatur secunda pars: quia eo ipso quo ponitur in definitione animæ, quod sit actus corporis potentia vitam habentis, sufficienter declararetur anima, ut distinguitur ab aliis formis, quamvis nec poneretur illa particula, nec conciperetur corpus ab anima informatum aut constitutum, ut integratū ex partibus distinctæ rationis.

Probatur denique tertia pars: quia quandoquidem nulum sit corpus aptum ad tales functiones, aut potens viuere, nisi organicum, & præterea quandoquidem diuersitas illa partium integralium corporum viuentium seu potentium viuere, sit notabiliter differens à diuersitate quacunque, quæ reperitur in aliis corporibus, non male addebatur illa particula, ut facilius posset quis cognoscere quænam corpora essent apta viuere.

85. *Dices*: forma cadaueris est actus corporis organici non minus quam anima: ergo inutiliter additur illa particula, siue ad distinguendam animam ab aliis formis, siue ad facilius cognoscendum quænam corpora sint apta viuere.

Respondeo hanc difficultatem solum currere in sententia Thomistarum & recentiorum, qui asserunt dari illam formam cadaueris post recessum animæ; vnde Scorsisse ad eam impugnandam vtuntur hoc argumento, nempe quod sequeretur illam formam cadaueris esse animam, quandoquidem esset actus corporis organici non minus quam anima.

Et si dicant illud corpus organicum, cuius actus est forma cadaueris, non esse potentia vitam habens, & consequenter formam illam non esse animam, quia tota descriptio animæ ipsi non continet.

Contra, quia saltem sequitur hanc particulam organici nihil iuuare ad facilius cognoscendum quodnam corpus sit aptum ad operationes vitæ, aut quænam forma sit anima.

Dices secundo: nostra forma corporeitatis est actus corporis organici potentia vitam habens: ergo prædicta difficultas militat etiam contra nos.

Respondeo, si intelligeretur per corpus subiectum formæ, quod ab ipsa informari deberet, propterea potest & debet intelligi secundū mentem Philosophi, negando antecedens: quamvis enim constituat corpus organicum, non tamen subieciatur in ipso, sed in materia prima, quæ non est corpus organicum, ut est euident. Si vero intelligatur per corpus organicum corpus constitutum essentialiter per illum actum, quo describitur in ordine ad ipsum, tū fatendum est, quod illa forma sit actus corporis organici & quidē potētia vitæ habētis, tū substantialem quam accidentalem, imo actū habens vitæque vitam quando animatur & exercet operationes vitales. Et quamvis hinc sequeretur,

Quid in-
telligitur
per cor-
pus pos-
itum in
defini-
tione ani-
mæ.

Corpus
viuentis
debet esse
organici-
um; sed
non ne-
cessario
hoc erat
specifican-
dum in
definitio-
ne ani-
mæ.

sequeretur, quod per illam particulam non posset facilitari quis ad cognoscendam naturam corporis quod constituitur per animam, ut distinguitur à corpore quod constituitur per formam corporeitatis, posset tamen deservire ad discernendum illud corpus ab aliis corporibus, & in ordine ad hoc poni in descriptione animæ: quæ etiam responsio posset adhiberi à Thomistis ad primam replicam. Deinde posset intelligi per potentiam vitam habentem, illud quod est potens vitam habere in actu secundo absque accessu vllius complementi substantialis, hoc enim modo solum corpus, quod constituitur per animam intrinsece esset potentia vitam habens.

CONCLUSIO V.

86. Melius intelligitur per vitam positam in definitione animæ vita in actu secundo, quam in actu primo.

Probat, quia si intelligatur per corpus quid constitutum per ipsam animam, non recte potest dici, quod sit in potentia ad vitam in actu primo, quandoquidem vita in actu primo sit ipsamet anima; sicut non bene diceretur ignis esse in potentia ad formam ignis, & homo ad rationalitatem. Si vero intelligatur per corpus altera pars viventis quæ est subiectum animæ, licet verum sit, quod illud sit in potentia ad vitam in actu primo, tamé vita in actu primo ad quam est in potentia, est ipsamet anima, nec potest intelligi anima, quin intelligatur talis vita, neque talis vita quin intelligatur anima: ergo si describeretur anima per ordinem ad talem vitam, describeretur per ordinem ad seipsam, aut ad aliquid æque ignotum ac obscurum ac ipsamet, & consequenter definitio esset vitiosa: ergo vltius melius intelligitur per vitam vita in actu secundo, hoc est operatio vitalis, ex qua colligitur aliquid viuere.

Clara descriptio animæ.

Per hæc explicata manet sufficienter, & prima descriptio Philosophi, & declarata natura animæ, quæ tamen breuissime, & clarissime describi posset dicendo quod sit forma substantialis ratione cuius competit corporibus viuere. Supposito enim conceptu vitæ, per hanc descriptionem poterit facile quis animam distinguere ab omni alia forma, & tolluntur æquiuocationes, quas pati potest communis descriptio præmissa, quæ tamen, quia communis, vsurpanda, & explicanda erat.

QVÆSTIO V.

De secunda definitione Animæ.

Secunda definitio hic explicanda est, quod anima sit principium primum quo viuimus, sentimus, locomouemur, intelligimus.

CONCLUSIO I.

87. Hæc descriptio, si copulatiue sumantur omnia, quæ in ipsa ponuntur, non est bona descriptio animæ ut sic. Hæc est communis, & probatur: quia alias qualibet anima deberet esse principium intelligendi, & consequenter rationalis, quod est absurdum. Probat sequela, quia si anima ut sic esset principium intelligendi, qualibet anima deberet esse talis; definitio enim animæ ut sic debet conuenire omni animæ, sicut definitio animalis ut sic conuenit homini & bruto.

CONCLUSIO II.

88. Illa descriptio sufficit ad cognoscendam quamcumque animam, eamque ab aliis formis, quæ non est anima, discernendam, & in hoc sensu est bona.

Probat: quia eo ipso, quo dicitur quod anima sit principium illarum operationum sic, ut quamuis omnis anima non sit principium omnium illarum, nulla tamen illarum ab alio principio primo physico procedat, quæ ab anima; facile potest quis cognoscere quamnam formæ sint animæ, & quamnam non sint. Nec sane credo Philosophum, dum vsus est hac descriptione, aliud interdixisse quàm hoc. Vnde absolute & simpliciter existimo hanc descriptionem, quomodo cumq; sumatur, non exactè describere naturam animæ ut sic, sicut nec bene describeretur ratio animalis ut sic, dicendo quod esset substantia corporea, quæ posset sentire, & discurre. Potest tamen ex

illa descriptione colligi descriptio animæ ut sic, dicendo, quod anima ut sic sit forma substantialis, in qua particulariter conueniunt illa forma, quæ sunt principia viuendi, & sentiendi, & loco mouendi progressiue, & intelligendi.

Potest etiam describi alio modo dicendo quod sit principium primum physicum, à quo substantia corporea habet viuere, intelligendo per vitam conceptum illum, in quo diximus quæstione prima omnia viuentia creata conuenire vniuocè.

Quia vero anima est principium primum physicum, à quo habent substantiæ corporeæ viuere, & quia ex communi hominū sensu illa corpora dicuntur viuere, & quæ nutriuntur, & quæ sentiunt, & quæ loco mouentur progressiue ex virtute sua intrinseca, & quæ intelligunt; propterea omnis forma, quæ est principium cuiusuis ex his operationibus, est anima; & hoc tantum, ut dixi, Philosophus voluit explicare per prædictam definitionem.

89. Porro quoniam operationes hæc vitales, ex quibus colligitur substantiæ viuere, sunt operationes, quæ requirunt in substantia, à qua procedunt, diuersas partes heterogeneas, optime sequitur quod anima, quæ est principium harum operationum debeat esse actus corporis organici, quod corpus potest habere vitā, seu exigere operationes vitales, & in hoc sensu prior descriptio animæ potest per hanc posteriorem probari, quantum ad illas partes, in qua dicitur quod sit actus corporis organici.

Rursus eo ipso, quo anima sit actus corporis organici potest exercere operationes vitales sequitur quod ipsamet anima sit principium primum physicum talium operationum: nec enim corpus illud organicum habet ab alio principio quam ab anima posse illas exercere; & in hoc sensu potest per priorem descriptionem hæc posterior probari. Vtraque vero definitio, si intelligatur radicaliter, est essentialis, tam bene quàm quæcumque alia, quæ de vlla substantia potest à nobis dari. Intelligitur autem radicaliter, si intelligatur sic, ut velit quod anima sit illa forma, quæ ex natura sua intrinseca petit actuare tale corpus, & principiare tales operationes.

90. Obiicies. Deus est principium primum, quo viuimus, mouemur, sentimus, & intelligimus; ergo esset anima, si vllō modo bona esset prædicta descriptio.

Respondeo primo negando antecedens; nam licet dicamur in Deo viuere, non tamen potest dici proprie quod ipse sit principium, quo viuimus.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: principium physicum effectiuum & extrinsecum; transeat maior: principium intrinsecum formale & essentialis, nego antecedens & consequentiam: quia quando dicitur, quod anima est principium quo viuimus, hoc intelligitur de principio intrinseco, quod sit nobis essentialis.

Dices: materia prima nostra est principium intrinsecum & essentialis, quo elicere possumus illas operationes, neque enim sine materia potuissimus illas elicere: ergo illa definitio conuenit materiæ.

Respondetur distinguendo antecedens: principium intrinsecum materiale, concedo: formale, nego antecedens & consequentiam.

Dices secundo: forma corporeitatis est principium formale intrinsecum istarum operationum, ad eas enim elicendas concurrunt non minus quam anima: ergo prædicta definitio conuenit ipsi, & consequenter non est bona.

Respondeo distinguendo antecedens: principium intrinsecum formale, quod absque alio principio formali superueniente possit sufficere ad illas operationes, nego; quod non possit, concedo, & nego consequentiam: quia quando dicitur quod anima sit principium intrinsecum formale istarum operationum, hoc intelligitur de principio intrinseco formali non requirente aliud principium formale superueniens.

91. Obiicies secundo, ut prædicta descriptio sit aliquo modo bona, nulla forma potest esse principium vllius ex illis operationibus, quæ non sit anima: sed hoc est falsum, quia forma grauius & leuius est principium motus localis quo descendunt & ascendunt, & tamen illa forma non est anima: ergo.

Qsq. 2

Respondeo

Respondeo negando minorem, ad cuius probationem dico, quod motus localis, per ordinem ad quem describitur anima, non est motus localis quomodocumque, nec motus localis, qualis est motus gravium & leuium; sed motus localis organicus petens procedere à substantia mediantibus partibus diuersæ rationis, ita ut earum diuersitas inuenit ad illum motum: huiusmodi autem motus localis non competit ulli rei, nisi animatæ, nec ab alio principio intrinseco potest provenire nisi ab anima.

QVÆSTIO VI.

De diuisione Animæ ut sic in quinque genera potentiarum, & quatuor gradus viuientium.

92. **I**N hac quaestione examinabitur diuisio vulgaris animæ ut sic, in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem; & præterea quo sensu sunt quinque genera potentiarum, & quatuor gradus viuientium.

CONCLUSIO I.

Optime diuiditur Anima ut sic tanquam in species realiter distinctas & diuersæ rationis, in animam vegetatiuam tantum, hoc est, illam quæ ultra operationes vegetatiuas, non habet operationes sensitivas ac rationales: & in animam sensitiuam tantum, hoc est, quæ supra vegetatiuas & sensitivas non habet rationales operationes: & in rationalem; quæ scilicet ultra vegetatiuas & sensitivas habet etiam rationales.

Hæc est communis, & patet: quia resera dantur huiusmodi tres species animarum inter se realissime distinctæ, in plantis, brutis, & hominibus; nec vlla prorsus anima assignari potest, quæ nõ sit aut vegetatiua tantum, aut sensitiva tantum, aut rationalis in sensu iam explicato: sed nihil aliud requiritur ad hoc, ut diuisio illa sit bona: ergo.

93. *Aduertendum autem*, quod non sit diuisio generis in species infimas, quia anima vegetatiua, quæ est vnum ex membris diuidentibus, est genus respectu plurium animarum vegetatiuarum sub se comprehensarum: anima enim vegetatiua cedri & cypressi, sine dubio distinguuntur species; & idem est de anima sensitiva ut sic; siquidem anima ouis & leonis distinguuntur specie. Non est etiam diuisio generis in species subalternas, quia anima rationalis, ut communiter supponitur est species infima. Est ergo diuisio generis in plures species, quarum aliqua est infima, aliqua non est, sicut diuisio animalis in brutum, & hominem.

Quod si placeret alicui hanc diuisionem reducere ad bimembrem, quamuis id non sit necessarium, facile poterit, diuidendo animam, ut sic, in vegetatiuam, quæ scilicet ultra vegetationem non habet sentire, & in sensitiuam, quæ ultra vegetationem habet sentire. Deinde subdividendo animam sensitiuam in eam quæ ultra vegetationem, & sensationem non habet discurre, quæ est sensitiva tantum; & in eam quæ ultra vegetationem, & sensationem habet discurre, quæ est rationalis. Vnde potest dici quod illa diuisio trimembris sit æquiualentem bimembris, quatenus scilicet est facile reducibilis ad bimembrem; sed hoc est parui momenti.

94. *Obiicies primo* membra diuidentia bonæ diuisionis excludere debent se inuicem, ita ut vnum ex illis non possit dici de altero in recto, sicut homo non potest prædicari de bruto, nec brutum de homine: sed anima vegetatiua potest dici de sensitiva, & hæc de rationali, nam sensitiva est etiam vegetatiua, & rationalis est etiam sensitiva, & vegetatiua; ergo illa diuisio non est bona.

Respondeo distinguendo minorem: vegetatiua, quæ est membrum diuidentis huius diuisionis, potest dici de sensitiva; aut sensitiva, quæ est alterum membrum diuidentis potest dici de rationali, nego minorem; vegetatiua & sensitiva abstracta ab his membris & anima rationali, transeat minor, & nego consequentiam. Quod autem vegetatiua, quæ est membrum diuidentis huius diuisionis, non possit prædicari de sensitiva, patet manifestè, quia quæ est membrum diuidentis non est vegetatiua quæcunque, sed vegetatiua tantum in sensu supra explicato: talis

autem anima non potest verè prædicari de sensitiva, & eodem modo discurrendum est de sensitiva in ordine ad rationalem.

95. *Obiicies secundo*: quæ ordinatim ponuntur in aliqua serie per modum superioris, & inferioris, non possent esse membra diuidentia bonæ diuisionis; vnde pessimè diuideretur substantia in animal, & hominem: sed vegetatiua anima est superius ad sensitiuam, & hæc ad rationalem: ergo mala est præmissa diuisio.

Respondeo ex dictis distinguendo minorem: vegetatiua tantum, quæ est membrum huius diuisionis, nego: vegetatiua abstracta ab illa & sensitiva, quæ non est membrum huius diuisionis, concedo minorem, & nego consequentiam.

CONCLUSIO II.

96. *Quatuor sunt genera viuientium, quæ à se inuicem sunt separabilia, & ad quæ omnia viuientia reduci possunt ita, ut nullum sit viuens, quod non contineatur sub aliquo genere ex illis.* Hæc est communis cum Philosopho, & patet, quia sunt quædam quæ vegetantur & non sentiunt, nec loco moventur progressiue, nec discurrent, ut sunt Plantæ: quædam vero quæ non vegetantur tantum, sed etiam sentiunt, sed non loco moventur progressiue, nec discurrent, ut conchæ: quædam, quæ rupibus, ac lapidibus adhærescunt, nec vquam ab vno in alium locum progressiue feruntur, licet moueant se localiter quoad partem sui, quando tanguntur: quædam quæ & vegetantur & sentiunt & locomouentur, sed non intelligunt, ut cætera Bruta: quædam denique quæ ultra has omnes functiones etiam intelligunt, ut homines: ergo dantur quatuor huiusmodi genera viuientium. Quod vero non dentur plura, patet: quia non potest assignari aliud genus. Quod autem omnia viuientia ad hæc quatuor genera reducantur, aut sub illis contineantur, patet etiam: quia non potest assignari vllum quod non contineatur.

Aduerte autem hæc quatuor viuientium genera esse propriè dicta genera, si quantum tantum excipias quod est intelligens, nam alia tria continent sub se plures species, quantum vero non comprehendit nisi solos homines, qui sunt omnes eiusdem speciei. Et licet vocentur gradus viuientium, hoc non obstat, quia tales vocantur ex eo, quod conceptus abstracti ab illis possint reperiri in vna & eadem anima, v.g. rationali, quæ habet omnes illas functiones.

97. *Obiicies*. Si darentur quatuor genera viuientium, darentur etiam quatuor genera animarum, & consequenter anima, ut sic deberet diuidi in quatuor animas specie distinctas, & non in tres.

Confirmatur: quia si potest sensitiva non locomotiva haberi, non magis distinguitur vegetatiua à sensitiva, quam sensitiva non locomotiva à sensitiva locomotiva, & consequenter tam bene possunt sensitiva locomotiva, & non loco motiva poni tanquam membra diuidentia animum ut sic, quam vegetatiua, & sensitiva.

Respondetur breuiter, ommissa superflua aliquorum speculatione ad saluandum trimembrem animæ diuisionem, & quatuor membra generum viuientium; concedendo primam sequelam, & negando consequentiam: quia licet posset anima diuidi in tres animas, adæquate, bene explicatis illis animabus diuidentibus, ut supra explicata sunt; hoc non impedit quo minus etiam optime, & adæquate diuidi posset in quatuor membra, modo saluatur distinctio sufficiens membrorum, & adæquatio.

Itaque optime diuideretur anima, ut sic, in vegetatiuam non sensitiuam: sensitiuam non locomotiuiam: sensitiuam locomotiuiam, non rationalem: & rationalem, & similiter optime possent assignari tres tantum gradus, aut genera viuientium, nimirum eorum quæ vegetantur, quæ sentiunt, & quæ intelligunt. Vnde concedo totam confirmationem, nec id est inconueniens.

Quod si non daretur aliquod viuens sensitivum, quod non esset locomotivum, illa quatuor genera viuientium nõ essent realiter distincta, & si sufficeret distinctio formalis, posset assignari plura genera, posset enim assignari gradus appetentium, nam appetitus elicitus ita arguit vitam,

Bene diuiditur anima in vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem.

Quatuor sunt genera viuientium.

vitam, & habet connexionem cum anima, quam motus localis qualicumque. Vnde existimo Philosophum dum assignauit quatuor hæc genera viuientium, fuisse in opinione quod sensitiuitas, & loco motiuitas essent separabilia realiter.

CONCLUSIO III.

98. Dantur quatuor genera potentiarum vitalium, quæ realiter reperiuntur separata in diuersis animalibus, dantur vero quinque, ex quibus tamen una non est sic separabilis ab aliis sicut reliquæ. Hæc in re debet esse communis ex suppositione præcedentis Conclusionis. &

Probatur prima pars: quia quodlibet genus animæ habet sibi potentiam particulariter convenientem: sed sunt quatuor genera animalium ac viuientium separabilia, ut patet ex præcedenti Conclusionis: ergo.

Confirmatur: quia datur potentia vegetatiua, sensitiua, loco motiua, & intellectiua, & ex his vegetatiua reperiuntur sine reliquis in plantis; sensitiua sine locomotiua & rationali, in aliquibus animalibus, locomotiua sine rationali in aliis animalibus: ergo dantur quatuor genera potentiarum realiter separabilia hoc modo.

Probatur secunda pars: quia præter illas quatuor potentias datur appetitiua, quæ tamen nequit esse absque sensitiua, nec hæc sine illa, si loquamur de appetitiua sensitiua: si vero loquamur de appetitiua rationali, hæc nequit esse absque intellectiua, nec è contra: ergo dantur quinque potentie vitales, quarum tamen una non est sic separabilis sicut reliquæ.

Obiicitur: potentia nutritiua & generatiua sunt potentie realiter separabiles, est enim una, nempe nutritiua, sine altera in mulla, ac aliis fortassis animalibus, ergo dantur plura quam quatuor genera potentiarum vitalium.

Respondetur negando consequentiam, quia illæ duæ potentie comprehenduntur nomine potentie vegetatiue, per potentiam enim vegetatiuam intelligitur potentia vitalis non sensitiua.

Obiicitur secundo: deberent dari quinque genera animalium, si darentur quinque genera potentiarum: ergo vel hæc Conclusio est falsa, vel præcedens, aut prima.

Respondetur negando sequelam antecedentis: quia plura genera potentiarum possent provenire ab vno genere ex generibus, aut speciebus animalium, & sic de facto genus potentie sensitiue & appetitiue provenit ab anima sensitiua ut sic.

QVÆSTIO VII.

Vtrum sint plures anime in quolibet animali.

99. QVandoquidem ex animalibus cætera præter hominem & vegetantur, quod ipsis conuenit ratione animæ, quatenus vegetatiua est, & sentiunt quod ipsis conuenit ratione animæ sensitiue; homo autem ipse præterea intelligat, & hoc habeat ab anima rationali, quæ talis est; non defuere qui dixerunt in homine esse tres animas realiter distinctas, à quarum una haberet vegetare, ab altera sentire, & à tertia intelligere; in cæteris vero animalibus duas, vegetatiuam scilicet, & sensitiuam. Hinc examinari solet an ita sit; an potius quodlibet animal vnicam tantum animam habeat, quæ præstet omnia vitalia munera, quæ ipsi competunt.

Ut autem controuersia huius quæstionis melius intelligatur, aduertendum, non queri, an sint plures anime integrantes vnā totalem animam, quarum vna corresponderet vni parti corporis, & altera alteri, hoc enim examinandum est quæstione sequenti de diuisibilitate anime: sed an sint plures anime non natæ integrare vnā animam totalem, & correspondentes eidem parti corporis.

CONCLUSIO I.

100. In homine tantum datur vnica anima, quæ est rationalis, & in aliis animalibus vnica anima, quæ est sensitiua. Hæc est communissima cum Philosopho 2. de anima text. 31. Scotus 4. distinct. 44. quæst. 1. num. 4. D. Thomas 1. part. q. 76.

quos sui sequuntur & recentiores contra Platonem, Galenum, Occamum, Mayronium & alios: & ita videtur aliquibus colligi ex Scriptura, Patribus, & Conciliis, ut oppositam sententiam hæreticam censcant; alij vero temerariam & in fide periculofam. Sed omittis Theologicis probationibus ac censuris eas consequentibus: hic examinanda res est philosophice, & quoad rationem naturalem.

Probant aliqui primo: quia omnis anima est forma substantialis, sed plures formæ substantiales nequeunt esse simul in eodem subiecto naturaliter: ergo.

Vtrum hæc probatio admittentibus formam corporeitatis in viuentibus simul cum anima non est probanda: nisi quatenus supponeretur quod, qui ponit plures animas in animalibus, putent animam vegetatiuam, quam in ipsis ponunt cum sensitiua, esse eiusdem speciei cum anima vegetatiua plantarum; & animam sensitiuam, quæ in homine ponunt præter rationalem, esse eiusdem speciei cum anima sensitiua brutorum. Hoc autem supposito hæc probatio posset esse bona hoc modo formata: Non potest formæ completæ substantiali aduenire naturaliter alia forma substantialis, alias non esset cõpleta: sed anima vegetatiua plantarum est completa, & sensitiua etiam brutorum, alias plantæ essent entia incompleta, & bruta pariter: ergo non potest in brutis aut homine simul cum tali anima esse alia anima. At si quis putaret animam vegetatiuam brutorum esse distinctæ speciei à vegetatiua plantarum, & hanc esse formam completam, illa non; hæc probatio nihil valeret contra eos. Et hinc sequitur non valere aliam probationem, quæ dicitur quod alias sequeretur hominem non esse vnum ens per se; nam si animæ dicerentur esse incompletae & subordinate, id non sequeretur magis quam sequitur de homine constituto ex forma corporeitatis.

101. Probatur secundo Rursum, quia anima rationalis est forma substantialis informans ac tribuens materiæ esse substantiale, tum corporeum, quia non est capax esse incorporei, neque datur medium inter esse corporeum & incorporeum, tum viuens, quia cum sit principium vitæ, non potest dare esse non viuens: sed non potest dare ipsi esse viuens insensibile: ergo sensibile, & consequenter à primo ad vltimum dat materiæ tres gradus vitæ, nempe vegetatiuum, sensitiuum & rationalem, & consequenter superfluerent aliæ anime.

Hæc probatio eo tendit, ut non possit dari vlla anima rationalis, quæ non tribueret esse vegetatiuum & sensitiuum: sed certe difficile est assignare repugnantiam in hoc: & facile responderi posset ad rationem hanc Rursum, dicendo quod anima rationalis non adueniret materiæ, nisi iam constitutur in esse viuens per animam vegetatiuam, & in esse sensitiui per animam sensitiuam, & ipsa mer constitueret compositum constitutum per illas animas in esse intellectiui; nec ab illa haberet vlla ratione illud compositum, aut posse se nutrire, aut posse sentire, præsertim sensatione distincta à sensationibus rationalibus.

Hinc sequitur non valere aliam probationem Toletii, nempe quod sequeretur, si anima non esset sensitiua, quod non esset forma informans, sed forma subsistens instar Angelij; quamuis enim non esset sensitiua, posset aduenire corpori sensitiuo incompleto & ipsum informare.

Probatur tertio, quia sensatio & nutritio impediunt contemplationem: ergo proveniunt ab eadem anima, à qua provenit contemplatio: alias enim contemplatio non deberet impediri per illas: sed si omnia illa proveniant ab eadem anima, non sunt multiplicandæ plures: ideo enim essent multiplicandæ, quia non possent provenire ab vna anima.

Contra: quia quamuis provenirent hæ operationes à diuersis animalibus, hæ tamen anime possent habere subordinationem talem inter se, ut vna anima posset impedire operationes alterius.

102. Melior probatio conclusionis est, quod non sint multiplicandæ entia sine necessitate, sed nulla est necessitas ponendi in animalibus plures animas, nec vlla, prout

est ratio, cur una & eadem anima non posset esse in brutis principium vegetandi & sentiendi; & in hominibus principium vegetandi, sentiendi, & intelligendi: ergo non sunt asserendæ plures animæ.

Confirmatur: quia si essent plures animæ in animalibus, posset ab homine, verbi gratia, tolli dispositio sufficiens ad animam sensitivam, & sic non obstante quod moreretur homo, posset esse animal & vivens, quod est contra omnem experientiam. Probatur sequela: quia sic contingit in aliis formis substantialibus subordinatis, ut ablata una, maneat aliquando altera, ut patet de forma corporeitatis, & anima: ergo idem dicendum etiam de animalibus à paritate rationis, si sunt similiter subordinatæ.

Obiicitur secundo, & est fundamentum *Platonis*: Homo habet inclinationes oppositas: secundum enim sensum affectat, secundum rationem respuit, & è contra, & in hoc consistit rebellio carnis adversus spiritum, de qua intelligitur illud Pauli Gal. 6. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem*: ergo habet diversas animas, neque enim ab eadem anima, illæ oppositæ inclinationes provenire possunt.

Respondetur negando consequentiam, cum sua probatione, nihil enim impedit, quo minus eadem anima posset inclinari ad obiectum prosequendum propter unam considerationem in ipso repertam, v. g. quia esset delectabile, & ad idem fugiendum propter alteram considerationem, verbi gratia, quia haberet concomitantem aliquam penam.

Confirmatur hæc responsio ex diversis inclinationibus colligeretur diversitas animarum, ex quibus procederent, deberent esse duæ animæ sensitivæ in cane; nam habet diversas inclinationes sensitivas, unam ad manducandum panem propositum, & alteram ad non manducandum propter timorem castigationis: sed hoc est falsum: ergo diversæ inclinationes non necessario exigunt duas animas.

103. *Obiicitur secundo*, & est fundamentum *Galenii*, qui lib. 7. de decretis *Aristotelis* & *Platonis* gloriatur se demonstrasse contra *Philosophum* tres animas in homine: Virtus sentiendi derivatur à cerebro ad omnes alias partes corporis, in cerebrum vero non derivatur ab ulla alia parte: ergo à se eam habet, & consequenter in eo ponenda est anima rationalis, quæ à sensitiva cognitione in suis operationibus dependet: sed irascibilis ponitur in corde, & concupiscibilis in iecore: ergo sunt diversæ animæ in diversis partibus corporis collocandæ.

Respondetur, omisso diligentiori examine doctrinæ in hac obiectione traditæ, negando consequentiam, quia eadem anima inexistens diversis partibus corporis, potest principiare operationes illas diversæ rationis.

Obiicitur tertio: Homo habet operationes proprias animæ sensitivæ & vegetativæ non minus quam rationalis: ergo non minus debet habere animam rationalem, quam vegetativam, ac sensitivam.

Confirmatur: quia una anima dat tantum unum esse: sed homo habet tria esse, nimirum esse vegetativum, esse sensitivum, & esse rationale: ergo debet habere tres animas.

104. *Respondetur* distinguendo antecedens: operationes proprias animæ sensitivæ & vegetativæ distinctæ realiter à rationali, nego antecedens: animæ sensitivæ & vegetativæ ut sic, in qua convenit anima rationalis cum aliis animalibus sensitivis & vegetativis, concedo antecedens; & similiter distinguo consequens: animam vegetativam & sensitivam distinctam realiter à rationali, nego consequentiam: animam vegetativam & sensitivam ut sic, identificatam realiter rationali, concedo consequentiam.

Ad confirmationem distinguo maiorem: unum esse realiter, concedo: unum esse formaliter, nego maiorem, & distinguo etiam minorem: tria esse realiter distincta, nego: formaliter distincta, transeat minor, & nego consequentiam. Itaque in homine non magis distinguitur

esse vivens, esse sensitivum, & esse rationale, quam in lapide esse substantiam & esse corporeum, & consequenter sicut ab eadem forma lapidis habet esse substantiam & corporeum, ita ab eadem anima, homo habere potest esse vivens, sensitivum, & rationale.

105. *Obiicitur quarto*: corruptibile & incorruptibile differunt genere: ergo non possunt identificari, & consequenter anima intellectiva, quæ est incorruptibilis, nequit identificari vegetativæ aut sensitivæ, quæ sunt corruptibiles.

Respondetur, quidquid sit de antecedentis veritate & bonitate consequentiæ, negando suppositum ultimi consequentis, nempe quod intellectiva identificetur animæ sensitivæ aut vegetativæ corruptibili; solæ enim animæ plantarum & brutorum sunt corruptibiles, & hæc non identificantur animæ rationali; anima autem vegetativa & sensitiva ut sic abstracta à corruptibilitate & incorruptibilitate non minus, quam ratio substantiæ ut sic, ut autem contrahitur ad animam rationalem, recipit incorruptibilitatem simul cum differentia rationalitatis.

106. *Obiicitur quinto*: Homo seu potius embrio hominis prius vivit vita plantæ, deinde vita sensitivæ, & postea rationalis: ergo prius informatur ab anima vegetativa, tum anima sensitivæ, & denique rationali; ac consequenter hæc tres animæ admittendæ sunt in homine.

Respondetur solent Thomistæ cum *Dino Thoma* 1. p. q. 118. art. 2. concedendo antecedens & primam consequentiam, & negando consequentiam secundam, quia ad introductionem animæ sensitivæ destruitur vegetativa, & hæc destruitur ad introductionem rationalis; ac consequenter non manent tres hæc animæ in homine. Et si dicatur hinc secuturum, mediante semine hominis prius produci plantam aliquam, & postea brutum aliquod, & denique hominem, quod videtur absurdum; negant sequelam, quia secundum ipsos anima vegetativa & sensitiva, quæ producuntur prius quam rationalis, sunt animæ distinctæ speciei ab animalibus plantarum & brutorum; & eorum distinctionem specificam colligunt ex eo, quod illæ ordinantur ad animam rationalem, & non habent esse permanentes, sed vel statim, vel paulo postquam producuntur, debeant connaturaliter interire.

Sed certe hæc responsio reducit difficultatem ad questionem de nomine, nec dat ullam rationem cur constitutum ex corpore & anima quacunque vegetativa tantum, non sit planta, aut cur constitutum ex anima quacunque vegetativa & sensitiva tantum non sit brutum; quod enim illæ animæ, de quibus agimus, non sint permanentes, aut quod sint ordinatæ ad aliam animam, non facit proferus ad rem.

Confirmatur, quia in conceptu, ac definitione animalis aut plantæ ut sic, non ponitur quod sit quid permanentes, aut non ordinatum ad aliud, quod ex ipso generari deberet: sed id fieri deberet, si valeret prædicta responsio: ergo non valet.

Confirmatur secundo, quia gratis asseritur produci illas tres animas sibi inuicem subordinatas, eo modo quo asserunt authores huius responsionis.

107. *Dices cum Ruvio*, animam rationalem esse perfectissimam formam, ac exigere perfectissimam dispositionem, quæ naturaliter non potest produci statim, sed paulatim, procedendo ab imperfecto ad perfectum, unde cum producat aliquando dispositio illa in semine in tali gradu imperfecto, ut non sufficiat ad introductionem animæ rationalis, nec tamen possit naturaliter consistere cum forma seminis, debet hæc forma destrui & introduci alia forma, quæ non est anima rationalis, & prima quæ produci potest est vegetativa: deinde producuntur perfectiores dispositiones incompatibiles cum anima illa vegetativa, & insufficientes pro rationali, & propterea introduci debet alia forma, nempe anima sensitiva; ac demum productis perfectioribus dispositionibus incompatibilibus cum hac forma, & sufficientibus pro rationali, introduci debet anima rationalis.

Contra, quia quamvis anima rationalis sit perfectissima, ac exigit perfectissimas dispositiones successive produ-

Nō prius
introdu-
citur ani-
ma vege-
tativa, aut
sensitiva
in mate-
ria semi-
nis huma-
ni quā ra-
tionalis.

producēdas in materia seminis, non constar eas produci in illa materia in gradu aliquo incompatibili cum forma seminis, qui gradus non sufficit ad introductionem animæ rationalis: sed nisi hoc constet, tota illa doctrina *Ruij* corrumpitur: ergo supponit probandum. Probatur maior: quia si id constaret, maxime ex perfectione animæ, sed inde non constar; quia quemadmodum anima vegetatiua, licet excedat omnes formas quæ non sunt animæ, non tamen exigit, ut producat in semine aut se dispositio requirens vllam aliam formam: ita etiam anima rationalis licet excederet in perfectione alias animas, non tamen exigere deberet, ut prius produceretur alia anima in materia seminis quam ipsamet. Imo omnino absurdum videtur quod aliqua forma completa substantialis ordinetur ex natura sua ad introductionem alterius formæ, qua introducta, destrueretur illa altera forma: hoc autem sequeretur in sententia horum authorum.

Deinde, quemadmodum in materiam alimenti mediante virtute nutritiua hominis prius introducit ipsamet anima rationalis, quam vlla alia forma; cum tamen illa materia debeat perfectissime disponi; ita etiam quævis materia seminis debeat perfectissime disponi, non debet prius produci vlla alia forma quam anima rationalis. Nec refert prorsus id, quod pro disparitate adfert *Ruius*, nempe primam introductionem animæ rationalis esse longe perfectiorem quam sit nutritio, seu introductio in ipsius partes acquisitas per nutritionem: nam illa maior perfectio non infert productionem priorem alterius formæ ante animam.

Melior responsio. 108. Itaque respondeo aliter ad obiectionem præmissam, distinguendo antecedens: prius viuunt vita plantæ, ac vita sensitiua in actu secundo, quam rationali, hoc est, prius habet operationes vitales ac sensitiuas quam rationales, concedo antecedens; in actu primo, hoc est, prius habet animam vegetatiuam, aut sensitiuam, quæ anima est vita in actu primo, nego antecedens & consequentiam. Prima igitur anima, quæ in semine humano per generationem humanam introducit est anima rationalis. Sed hæc, quia prius inuenit aut principiat dispositiones. Sufficientes ad operationes vegetatiuas quæ sensitiuas, & ad has quam ad rationales: propterea prius constitutum per ipsam exercet operationes vegetatiuas, quam sensitiuas, & has quam rationales.

Confirmatur hæc doctrina, & simul impugnat præcedens doctrina: Sicut paulatim introducuntur dispositiones ad animam, ita paulatim etiam expelluntur: ergo in illa successiua destructione dispositionis perueniri deberet ad gradum talē, qui esset incompatibilis cum anima rationali, & sufficiens ad sensitiuam; & rursus perueniretur ad gradum incompatibilem cum sensitiua, & sufficientem ad vegetatiuam, non secus, ac in prima productione dispositionum perueniri debebat prius ad gradum sufficientem pro vegetatiua, & insufficientem pro sensitiua; & postea ad gradum sufficientem pro hac, & insufficientem pro rationali. Est enim prorsus eadem ratio: sed hoc est falsum: quia alias quando moreretur homo, produceretur sensitiua, & quando moreretur aut destrueretur compositum ex illa anima, produceretur vegetatiua, quod est contra omnem sensum & experientiam.

109. Dices: si embrio statim ac incipit habere operationes vegetatiuas, haberet in se animam rationalem, esset irregularis, qui cum destrueretur: sed hoc est falsum secundum Theologos communiter: ergo non habet talem animam, sed aliquam aliam distinctam.

Respondeo primo, ad hanc difficultatem, quæ merè Theologica est, negando sequelam maioris, quia irregularitas hæc oritur ex lege positiua, quæ poterat determinare ut non incurreretur, nisi destrueretur fœtus, postquam haberet operationes aliquas determinatas: unde si destrueretur embrio antequam posset habere tales operationes, quamvis haberet animam rationalem, non incurreretur irregularitas.

Respondetur secundo, ante illos dies, quibus propter destructionem embionis non incurritur irregularitas, pos-

se dici quod nulla sit anima in ipso, sed solum forma corporeitatis, quæ paulatim introduci posset iuxta materiæ applicationem, ac dispositiones: nec vllus motus aut augmentum ipsius intra tempus illud habitum arguit animam vllam: nam augmentum posset ab extrinseco aduenire, & motus quicumque quem experiuntur matres, posset habere pro causa spiritus vitales ipsius matris.

110. Quæres, an vnica illa anima, quæ in homine ponitur iuxta resolutionem huius quæstionis, & à qua habet homo, tanquam à principio formali physico, vegetare & sentire non minus quam intelligere, sit dicenda vegetatiua & sensitiua formaliter, sicut animæ plantarum & brutorum dicuntur, an vero virtualiter tantum?

Respondeo ad hanc difficultatem, quæ meo iudicio est solummodo de nomine, ac propterea breuiter expedienda, animam rationalem esse formaliter vegetatiuam, & sensitiuam. Ita communior iam sententia cum *Conimbricenses*, & *Complutenses*, *Ruius*, *Suario* hic, contra *Caetanum*, *Toletum*, & paucos alios hic.

Probatur primo, quia esse formaliter vegetatiuam & sensitiuam, non est aliud quam esse formam substantialem, à qua habet compositum per ipsam constitutum posse elicere operationes vegetatiuas & sensitiuas: sed hoc competit animæ rationali, si sola reperitur in homine: ergo.

Confirmatur: quia non aliam ob rationem dicitur anima brutorum esse formaliter sensitiua, aut anima plantarum formaliter vegetatiua, quam quia sunt formæ, à quibus habet compositum ex ipsis exercere illas operationes: ergo cum hoc competat animæ rationali, debet dici formaliter vegetatiua, ac sensitiua.

Probatur secundo: homo est formaliter viuens vita vegetatiua, & est formaliter animal, seu viuens sensitiuum: ergo habet formam, quæ est formaliter vegetatiua & sensitiua: non aliam quam animam rationalem: ergo.

Confirmatur. Ideo dicitur homo formaliter animal, & sensitiuum, & non virtualiter, nec eminenter formaliter, quia conuenit cum aliis animalibus, quæ formaliter dicuntur animalia in conceptu animalis ut sic, qui conceptus intrinsece reperitur in homine secundum propriam rationem formalem ipsius, licet contractus per differentiam nobiliorem, quam sint differentie quibus contrahitur ad alia animalia: sed anima rationalis conuenit non solum in ratione animæ, ut sic, sed in ratione animæ vegetatiuæ ut sic, cum omnibus animabus vegetatiuis, & in ratione animæ sensitiuæ ut sic cum omnibus animabus sensitiuis, & ille conceptus, in quo cum illis conuenit, reperitur secundum rationem suam propriam & formalem in ipsa, licet contractus per differentiam perfectiorem quam sunt differentie aliarum animarum: ergo est formaliter vegetatiua ac sensitiua; & sane qui hoc negaret, posset ac deberet etiam negare consequenter hominem esse animal formaliter, sed virtualiter, aut eminenter.

111. Obiicies. Anima vegetatiua formaliter debet esse materialis, & crescere secundum se, hoc repugnat animæ rationali: ergo non est vegetatiua formaliter.

Respondeo negando antecedens, quamvis enim verum sit de omnibus animabus præter rationalem, hoc tamen non competit ipsis ex ratione animæ vegetatiuæ ut sic, sed ex differentia contrahente illam rationem ad alias animas.

Obiicies secundo: Differentia superior non includitur formaliter in inferiori: ergo nec anima vegetatiua ut sic includitur formaliter in anima rationali.

Respondeo negando consequentiam, quia non sunt tales rationes utrobique ad idem probandum de ipsis quantum ad hoc. Imo si argumentum valeret, etiam probaret quod animæ vegetatiuæ plantarum non essent formaliter vegetatiuæ, quia eadem est ratio de ipsis, ac de anima rationali quantum ad hoc. Deinde probaret quod anima rationalis non esset virtualiter vegetatiua contra aduersarios, quia differentia superior non includitur etiam virtualiter in inferiori.

An anima rationalis sit vegetatiua & sensitiua formaliter.

112. *Pro resolutione aliarum difficultatum*, quæ opponi possent, aduerte: quando dicimus animam rationalem esse formaliter vegetatiuam & sensitiuam, non loqui nos de anima vegetatiua plantarum, aut sensitiua brutorum secundum rationem specificam istarum animarum, aut secundum etiam rationem genericam in qua possent inter se inuicem particulariter conuenire, & distingui ab anima rationali: certum est enim, quod secundum illas rationes non continentur formaliter in anima rationali; sed loquimur de conceptu formali animæ vegetatiuæ, & sensitiuæ ut sic communissimo, & hunc contendimus reperiri formaliter in anima rationali, ab eoque eam dici formaliter vegetatiuam, ac sensitiuam.

Anima rationalis habet formalitatem particularem contrahentem animam vegetatiuam & sensitiuam, distinctam à rationalitate.

Deinde aduertendum quod non solum reperitur formaliter gradus communissimus animæ vegetatiuæ, ac sensitiuæ, sed ulterius etiam formalitas particularis contrahens illum gradum communem, & perficiens ipsum in ratione vegetatiui ac sensitiui. Hoc patet: quia operationes particulares vegetatiuæ, & sensitiuæ proueniunt ab anima hominis distinctæ rationis ab operationibus, quæ proueniunt ab ipsa ut rationalis est, & etiam ab illis, quæ proueniunt à plantis, & animalibus: ergo debet anima habere formalitatem specialem in se, quatenus vegetatiua & sensitiua, distinctam à formalitate animæ vegetatiuæ, & sensitiuæ ut sic, & à formalitate à qua dicitur rationalis, quæ formalitas sit principium istarum operationum.

Confirmatur, quia si per impossibile homo non haberet intelligere, & haberet tamen ceteras operationes, quas de facto habet, deberet habere principium aliquod particulare illarum operationum: sed illud ipsum principium habet de facto, & non est formaliter loquendo principium intelligendi, quia potest concipi homo ut habens tale principium, qui intelligatur habere principium discurrendi formaliter loquendo: ergo reuera habet homo formalitates aliquas in se inclusas, distinctas formaliter à rationalitate, seu formalitate, à qua habet intelligere, & à formalitate animæ vegetatiuæ, & sensitiuæ ut sic, quod est intentum. Hinc habetur quod anima rationalis non solum sit vegetatiua & sensitiua formaliter à conceptu animæ vegetatiuæ, & sensitiuæ ut sic, sed etiam à conceptu animæ vegetatiuæ, & sensitiuæ talis, sicut dicitur de plantis, & brutis.

113. *Dices pro Suarez, qui hic cap. 6. num. 7.* oppositum huius doctrinæ docere videtur: si daretur in anima rationali aliqua huiusmodi differentia, qua distingueretur in esse animæ vegetatiuæ à ceteris animabus vegetatiuis, quæ differentia esset distincta à differentia illa, à qua habet esse rationalis formaliter, sequeretur quod totum constitutum ex illa differentia & anima vegetatiua ut sic, esset species atoma completa animæ vegetatiuæ ut sic, non minus quam anima cuiusvis plantæ, v. g. rosæ, aut cedri: sed hoc est falsum, quia sic non posset accedere ipsi formalitas sensitiuitatis aut rationalitatis, sicut non potest accedere talis formalitas animæ rosæ aut cedri, quia sunt species atome animæ vegetatiuæ, ut sic.

Confirmatur: quia sub viuente quod est genus commune omnibus viuentibus creatis, & cuius constitutum physicum est anima vegetatiua secundum gradum communem animæ vegetatiuæ ut sic, non continetur aliud genus immediatius quam animal: ergo nulla differentia contrahit rationem illam viuentis ut sic ad animam, præter differentiam sensitiuitatis. Deinde sub animali non continetur aliquid immediatius quam homo: ergo differentia qua contrahitur ad hominem, non est alia quam rationalitas: sed hoc est falsum, si vera esset nostra doctrina: ergo non est vera.

Confirmatur secundo, quia alias in homine essent tres differentie atome, nimirum illa particularis, quæ contraheret animam vegetatiuam in esse tali; & alia quæ ob eandem rationem contraheret animam sensitiuam in esse tali; & præterea rationalitas, à qua haberet intelligere: sed hoc videtur absurdum: ergo.

114. *Respondeo* distinguendo sequelam maioris: esset species atoma completa realiter, nego antecedens; com-

pleta formaliter in esse vegetatiui, concedo sequelam & nego minorem, ad cuius probationem dico: quod quando species aliqua atoma est completa tantum formaliter & non realiter, optime potest aduenire ipsi alia formalitas, quæ non debet determinare illam formaliter in illa ratione, in qua est completa, sed secundum aliquam aliam rationem. Deinde potest negari simpliciter, quod sit completa illa species; quævis enim non perficiatur ulterius in ordine ad operationes vegetatiuas aut sensitiuas, perfici tamen potest per formalitatem rationalitatis in ordine ad productionem aliarum operationum, v. g. intellectiuarum.

Ad primam confirmationem respondeo negando consequentiam, quia in ipsomet animali possunt reperiri plures differentie quæ immediate contrahentes viuens ut sic ad animal, à quarum vna habeat esse tale viuens vita vegetatiua, & ab altera esse animalis; & idem est de animali respectu hominis. Et per hoc patet ad secundam confirmationem, cuius minor est neganda.

QVÆSTIO VIII.

Verum anima ut sic sit diuisibilis.

115. *R*esolutio huius quæstionis dependet à declaratione diuisibilitatis animarum in particulari: si enim quævis species animæ sit diuisibilis, anima ut sic, diuisibilis dicenda est; si autem quævis species animæ est indiuisibilis, idem dicendum est de anima ut sic; quod si denique aliqua species animæ sit diuisibilis, aliqua indiuisibilis, anima ut sic abstrahere debet à diuisibilitate & indiuisibilitate, hoc est, nec esse diuisibilis, nec indiuisibilis, sicut abstrahit à corporeitate & spiritualitate ex eo, quod aliqua animæ sint corporeæ, & aliquæ spirituales. Difficultas autem est non de diuisibilitate in partes metaphysicas, nam anima ut sic, cum constet genere, & differentia, est sic diuisibilis, nec de diuisibilitate in partes physicas, hoc est, materiam, & formam realiter distinctas; est enim sic diuisibilis, ut postea ostendetur. Difficultas igitur est de diuisibilitate in partes integrantes, quarum vna corresponderet vni parti corporis, altera alteri.

Prima sententia est omnem animam esse diuisibilem, etiam rationalem, si solum spectetur ratio naturalis. Ita post Cleanthem, & Chrysippum tenet Landannus, & Pomponatius.

Secunda sententia est omnem animam esse diuisibilem. Ita Simplicius, & Thienensis hic.

Tertia sententia, ait animam rationalem, & etiam animas perfectorum animalium, ut equi, bouis, leonis, ac similia esse indiuisibiles; animas vero aliorum animalium imperfectorum, ut sunt angues, vermes, & similia, quorum partes diuersæ à se inuicem separatim viuunt, esse diuisibiles. Ita D. Thomas 1. p. q. 76. a. 8. & sui communiter, quos citant, & sequuntur Complutenses hic disp. 5. & Ioannes à S. Thoma q. 2. art. 2.

Quarta sententia est animam rationalem esse indiuisibilem, ceteras omnes diuisibiles. Hæc est Scoti in 4. d. 1. q. 5. a. 8. & d. 44. q. 1. cum omnibus suis, quos sequuntur Recentiores communiter, Suarez, Hurtadus, Rnuus, Arriaga.

CONCLUSIO I.

116. *Anima rationalis est indiuisibilis.* Hæc est secunda, tertia, & quarta sententia contra primam.

Probat aliqui: quia alias non esset spiritualis, contra dicenda postea.

Contra, quia ut dictum est, q. 2. non repugnat diuisibilitas in partes integrantes substantiæ spirituali, & præsertim ei, quæ est forma.

Melius probatur: quia si esset diuisibilis: aut ita esset diuisibilis, ut pars parti corporis, & alia alteri parti corresponderet, & nulla pars corresponderet pluribus partibus secundum se totam indiuisibiliter; aut ita, ut quævis esset indiuisibilis, tamen secundum se totam, & omnes illas partes, in qua esset diuisibilis, corresponderet omnibus partibus corporis indiuisibiliter. Si primum dicitur,

Anima rationalis est indiuisibilis.

tur, sequitur manifeste quod non esset spiritualis, ut patet ex dictis de conceptu substantia spiritualis. Si secundum, sequeretur plures partes eiusdem formæ substantialis poni in eadem parte corporis; sed hoc est absurdum, quia superflueret altera pars.

Probatur ulterius, quia sequeretur quod quando perderetur aliqua pars corporis, aut abscinderetur manus & pes, pars animæ correspondens illi desineret, & sic anima non esset immortalis. Probatur sequela, quia illa pars, aut posset intelligere, aut operari, aut non posset. Si posset: ergo deberet esse in inferno, si separaretur in statu peccati mortalis; & alia pars animæ separata in statu gratiæ deberet esse in Cælo, aut Purgatorio, quod est absurdum. Si non posset intelligere aut operari: ergo non deberet conservari, sicut nec conservantur aliæ formæ quæ separata nequeunt operari: & sic anima non esset immortalis.

Confirmatur: quia vel partes separata conservarentur, vel non, si non, sequitur mortalitas animæ: si sic: ergo aliquando deberent vniiri iterum, saltem in resurrectione, aliis partibus, & sic post resurrectionem homo haberet omnes partes animæ, quas aliquando habuit: sed hoc est absurdum, quia non haberet tum omnes partes corporis quas aliquando habuit, & non debet habere plures partes animæ, quā corpus; & sane maxima esset improprio inter animam & corpus in resurrectione, si omnes partes, quotquot unquam perdidit & acquisivit animæ deberet simul habere, & non haberet forte mediā partem partium corporis, quas perdidit & acquisivit.

117. *Arriaga* ad argumentum de separabilitate partium, & existentia vnius in Cælo, ac alterius in inferno, *Respondet* negando, quod deberent separata ab aliis partibus animæ conservari, quia quamvis separarentur ab aliis partibus corporis, possent tamen esse unitæ aliis partibus animæ: & præterea posset dici, inquit, quod omnes partes eius informarent omnes partes corporis indiuisibiliter.

Sed utraque hæc responsio ex dictis facile refutatur, quia inutiliter plures partes eiusdem animæ informarent eandem partem corporis; & præterea si forma diuisibilis posset esse indiuisibiliter in corpore extenso, atque bene forma indiuisibilis posset sic esse, nec est vlla difficultas contra hanc, quæ non posset vrgeri contra illam.

Deinde non minus inutiliter conservaretur unita aliis partibus animæ, quando non vniiretur partibus corporis, & præsertim cum nunquam possent omnes partes quæ acquirerentur & perderentur, post resurrectionem vniiri simul aut successiue partibus corporis.

Obicitur. Quidquid recipitur, per modum recipientis recipitur: sed anima recipitur in corpore extenso: ergo debet esse extensa.

Confirmatur: quia quantitas recipitur in toto composito conflato ex anima & corpore, aut materia prima: ergo debet extendere totum illud corpus quoad utramque partem, non minus quam extendit alia composita, quibus aduenit.

Respondetur distinguendo maiorem: id est, recipitur iuxta capacitatem recipientis, concedo: id est, debet habere talem modum, qualem habet recipiens, nego maiorem; & concessa minori, nego consequentiam. Quod si argumentum valeret, probaret etiam animam rationalem esse corpoream, quia illud, in quo recipitur, est corporeum. Quod si intelligatur per maiorem, quod debeat receptum habere partes, si recipiens habeat partes, aut ceteræ partibus, si recipiens careat partibus, negari debet absolute, & in ea petitur manifeste principium.

Confirmatur hoc: quia non est inconueniens quod aliquid indiuisibile commensuraretur rei diuisibili sic, ut sit totum in toto, & totum in qualibet parte: ergo ita potest dici de anima. Probatur antecedens, tum exemplo Angeli, qui potest occupare locum diuisibilem, quamuis ipse sit diuisibilis; tum etiam exemplo Dei, qui secundum se totum est ubique indiuisibiliter.

Ad confirmationem, admissio gratis quod quantitas subiecti deberet in toto composito ex anima & corpore,

quod tamen falsum est in nostra sententia. *Respondet* negando consequentiam, quia non potest extendere nisi subiecta, quæ extendi possunt: anima autem rationalis extendi nequit.

Et si dicas inde secuturum quod quantitas in anima recipi nequiret, quia non potest recipi, nisi in eo cui posset tribuere extensionem. *Respondet* negando sequelam cum sua probatione, sufficit enim quod tribueret ipsi impenetrabilitatem, hanc autem posset tribuere absque extensione partium.

Obicitur secundo, sequeretur quod idem posset moueri motibus contrariis secundum easdem partes, anima enim ut in pede posset moueri sursum, & ut in manu deorsum, & quod anima, quæ est in manu confugiat ad alias partes corporis, abscissa manu, neque enim desinit esse, nec separata manet extra corpus: ergo retrahit se ad alias partes corporis.

Respondet, non esse inconueniens quod idem collocatum in diuersis locis possit, ut in illis locis existens, moueri motibus talibus; & etiam moueri ut in vna parte existens, ac quiescere ut in altera.

Deinde non confugeret anima abscissa vna parte ad alias partes, sed solum tolleretur vniio illius ad illam partem, quæ abscinderetur.

Obicitur tertio: quia utraque pars hominis mouet se simul, quando separantur: ergo qualibet ex illis habet partem animæ sibi correspondentem, neque enim vna numero forma potest esse in diuersis subiectis separatis.

Respondetur negando antecedens naturaliter loquendo; quod si naturaliter contingat, ut vna pars moueatur ab anima, si altera etiam pars videatur moueri, motus ille non animæ tribuendus est, sed spiritibus vitalibus, unde non solet nisi exiguo tempore durare.

CONCLUSIO II.

120. *Ceteræ animæ sunt diuisibiles*. Est prima, & quartæ sententiæ contra secundam & tertiam.

Probatur primo de animabus vegetatiuis, & sensitiuis imperfectorum animalium: quia partes ipsarum separata exercent operationes vitæ, ut patet experientia, quæ constat quod ramus abscissus ab arbore virescat, & reliqua etiam arbor; & quod partes vermium oblongorum per medium sectæ moueantur, & sentiant longissimo tempore, & quidem tali motu, qui non possit adscribi spiritibus vitalibus. Quod si etiam motus ille localis adscribi posset illis spiritibus, certe sensatio non posset illæ autem partes separata sentiant si tangantur.

Probatur secundo generaliter de omnibus animalibus aliis à rationali: quia non adsunt motiua vlla, quæ arguant indiuisibilitatem in illis, sicut in anima rationali: sed quotiescunque reperitur forma in subiecto extenso, potius debet dici quod sit extensa quàm inextensa, nisi aliunde constet contrarium, sic enim magis proportionabitur suo subiecto: ergo. Maior probabitur solutione obiectionum, Minor ab aduersariis conceditur.

Probatur tertio generaliter: quia si esset vlla anima indiuisibilis præter animam rationalem, quæ esset tota in toto, & tota in qualibet parte alicuius rei diuisibilis, & præsertim ita, ut posset nunc esse in paucioribus, nunc in pluribus partibus, sicut secundum aduersarios competeret animabus animalium perfectorum, illa forma esset spiritualis, ut patet ex dictis quæstione secunda: sed fateatur ipsi aduersarii nullas animas esse spirituales præter rationalem: ergo nullæ erunt sic indiuisibiles præter illam.

121. *Probatur solet quarto generaliter*: quia omnis anima præter rationalem educitur à potentia sui subiecti, ut fatentur aduersarii, & consequenter dependet ab ipso in esse, & conservari: sed anima indiuisibilis non sic educeretur: ergo nulla datur talis. Probatur minor: quia anima bruti, v. g. non dependet à partibus corporis deperditis per calorem naturalem, aut acquisitis per nutritionem, aut vllis aliis, sine quibus naturaliter existere posset,

Ceteræ animæ sunt diuisibiles.

posset, sed deberet secundum se totam subiectari in illis partibus, si esset indiuisibilis: ergo anima indiuisibilis non educeretur à potentia subiecti, nec dependeret ab ipso in esse, & conseruari.

Confirmatur: quia sequeretur quod anima bruti, v. g. esset principium quo eductiuum sui ipsius ex parte illa materiæ; quæ de nouo per nutritionem acquiritur, quod omnino videtur absurdum.

Ad hoc argumentum de educatione animæ responderet *Daniel Sennertus*, qui suo vel ingenio, vel diligentia nimium confusus, in suis *Hypomnematibus physicis* merito prohibitis, multa contra communem Scholasticorum doctrinam persuadere conatur; Responderet, inquam, ad hoc argumentum iuxta doctrinam ab eo statutam. *Hypomnemata* 4. cap. 4. negando expresse formas vllas educi à potentia materiæ. De qua re quamuis *primo physicorum*, vbi de educatione formarum agitur, disserendum esset; tamen quia *hic auctor* tum ad meas manus non peruenit, iam quod de ipsius doctrina sentiam exponendum videbatur.

Itaque imprimis in suæ sententiæ confirmationem affert, quod eductores formarum potius ad suam sententiam stabiliendam aduersarios conentur ad absurda deducere, quam euidentes rationes pro se adducere; quem modum procedendi valde suspectum putat *hic auctor*.

Sed in hoc ipso valde fallitur: nam hoc ipsum argumentum est efficacissimum ad probandam quamcumque sententiam; quod si non teneretur illa, sed opposita, sequeretur absurda, quæ non sequerentur, neque alia similia, aut æquivalentia, si eam quis amplecti veller.

Deinde §. *Primo* ego, conatur soluere primum Scholasticorum argumentum, quo probant educationem, quia formæ dependent in esse, & conseruari à materia. Quod sane argumentum & ipse teieci *primo physicorum*, non quia non sequeretur intentum, si constaret antecedens: sed quia non satis probatur antecedens nisi recurriendo ad aliud fundamentum.

Sed hic auctor in sua responsione non videtur intelligere quid Scholastici velint per educationem à materia; & dum ait materiam mere se passivè habere ad formas omnes eo modo (sic intelligendus est, vt dicat aliquid ad propositum) sicut secundum Scholasticos mere passivè se habet ad animam rationalem, petitionis principij, cuius alios accusat, ipsemet peccat vitio.

Quando porro queritur an formæ educantur ex potentia materiæ, queritur quidem vnde originem ducant, non tanquam à causa materiali: quod hic auctor si sapere veller ad sobrietatem, animaduertere deberet, antequam sententiam ferret contra Scholasticos, quos non intellexit, vt paulo ante dixi.

§. *Secundo* quæ an sit, &c. Proponit secundum argumentum in hoc confictis, quod nisi educerentur formæ vel non producerentur de nouo, vel crearentur, & sic non fieret generatio; nam vel existerent antequam appaerent, & sic non producerentur de nouo; vel si non existerent ante, sed producerentur de nouo absque dependentia à materia, eo modo quo Theologi philosophantur de anima rationali, sine dubio crearentur sicut anima rationalis dicitur creati. Hoc argumentum eleuat tamquam nullius momenti; sed satis imperito ac inepto discussu, dicens Theologos, à quibus hoc argumentum proponitur, perpendere debuisse illud sacræ paginæ: *Crescite, & multiplicamini*; & illud Philosophi axioma, *Omnem formam esse sui multiplicatiuam*. Si enim, inquit, hoc intelligerent, intelligerent etiam, cum indiuiduum aliquod viuens generatur de nouo animam non creari, sed multiplicari, atque iis multiplicatis non auferri generationem, sed stabiliiri.

Verum hac responsione verba obtudit hic auctor; & nullo modo satisfacit argumento quod forte non intellexit: nam quamuis verum sit animas se multiplicare; tamen dum se multiplicant produciunt animam de nouo, quæ ante non fuit eadem numero, licet fuerit ante alia eiusdem speciei; quod hic ipse auctor non negat, nec potest negari nisi dicendo absurdissime quod eadem nu-

mero anima esset omnium indiuiduorum. Illa ergo anima distincta numero ab anima se multiplicante, aut produciuntur independenter à materia, aut corpore; & sic creatur, hoc est enim quod per creationem intelligitur: aut produciuntur dependenter à corpore & materiæ; & hoc est quod intelligunt Theologi per educationem: ergo cum non possit per creationem produci à causa secunda, sequitur euidenter quod educatur, quod est intentum huius argumenti, & nullo modo soluitur à *Sennerto*; nec certe solui potest nisi admittendo causâ secundâ creare posse.

Præterea §. *Vt vero isti*, &c. ad infirmendam eandem communem sententiam de educatione formarum, conatur ostendere non posse explicari quomodo fiat ista educatione. Sed quam hoc verum non sit, patet ex iis quæ dixi *primo physicorum*; vbi ni fallor satis clare id explicatum est; nec hic auctor videtur ipsos terminos in hac materia intelligere.

Item etiam cap. 6. vbi videtur tenere indiuisibilitatem animarum, dicit eandem animam quæ primo parui surculi corpus replet, postea vbi surculus ille in proceram quercum excreuit, illud ipsum corpus nihil auctam implere.

Quæ doctrina & in se falsa est & contraria videtur alij doctrinæ ab ipso paulo post eodem capite propositæ: dicit enim in arboribus, v. g. salice, animam multiplicari abscisso ramo: sed in animalibus, vbi per semen fit propagatio, anima in corpore suo, etiam parte abscissa, integra manet. Est quidem doctrina in se falsa, quia certum est quod non eadem numero anima sit in corpore quercus, ac in ramis quia sine dubio est eadem anima in ramo abscisso, quæ erat in ipso coniuncto: neque enim dicendum est quod ob abscissionem producat in ipso noua anima: sed non est eadem anima in ipso abscisso, ac in quercu à quo euulsus est, alias eadem numero anima esset in duobus corporibus distinctis numero, ac localiter separatis, quorum vnum posset esse in India, & alterum in Hybernia; & sic posset dici, quod vna numero anima esset omnium quercuum, & alia omnium asinorum, quo nihil absurdius excogitari potest. Verum quidem est quod in qualibet arbore possit, & debeat dici esse vna anima, sed non tamen alia vnitate, quam vnitate aggregationis, & continuationis plurium partium: sicut dicitur vnus ignis qui constat ex pluribus partibus; sed non potest dici quod sit eadem ipsa pars animæ, quæ est in vna parte arboris, ac in alia; sicut non potest dici quod vna pars ignis vnus totalis integralis, sit alia pars eiusdem ignis. Et licet hic auctor supponat sola corpora quanta esse proprie diuisibilia, & habere partes; id tamen non probat, nec probari potest; quacunque enim ratione potest dici quod ignis constat pluribus partibus, potest idem dici de anima arboris cuiuscunque, nisi quis velit inutilissimam quæstionem de nomine excitare, cuius etiam ipse qui negaret animæ partes, peiorum haberet partem, quia minus communem, & minus rationabilem.

Est etiam eadem doctrina contraria illi alteri, quia si multiplicatur anima in ramo abscisso hoc fieri non posset, nisi quatenus in ramo abscisso produceretur anima de nouo diuersa numero ab anima, quæ prius erat in ipso; vel quatenus maneret anima eadem ipsa quæ prius inerat; non quatenus produceretur de nouo, vt ante dixi: ergo quatenus manet anima quæ præfuit: sed non manet anima, quæ præfuit, nisi anima totius arboris ex ramo abscisso, & reliquo corpore integrata esset diuisibilis in plures partes, quarum vna corresponderet ramo, & altera reliquo corpori. Nec hoc posset fieri, nisi anima arboris per aggenerationem rami aucta, maior esset quam anima, quæ erat in ipsa, antequam sic aucta fuisset.

Confirmatur totum hoc, & simul probatur hinc auctorem debere admittere educationem illa anima quæ est in ramo abscisso, est numero distincta ab anima arboris cui abscissa est, vt est euidentis, & ipsemet fateatur; & non erat producta ab alia causa quam ab arbore illa, mediâte sua anima; nec ab hac etiam erat producta ante ipsam ramum.

Ex

Ex hoc quod videtur manifestum, sequitur primo animam arboris post productionem rami fuisse auctam non minus quam ipsa arbor, & consequenter animam totius arboris esse diuisibilem.

Sequitur secundo dari educationem, quia arbor non poterat producere illam animam nisi cum dependentia à corpore istius rami, & talis dependentia non potest saluari absque educatione, ex suppositione quod arbor non habet virtutem creatiuam; imo si haberet virtutem creatiuam, non posset cum vlla probabilitate dici quod haberet illam respectu illius animæ: si enim illa anima non haberet dependentiam ab illo corpore in fieri, sed posset produci per creationem absque concursu ipsius, nihil impediret quin posset produci extra illud corpus, imo deberet sic produci: arbor enim est causa naturalis, & consequenter quidquid potest tanquam causa totalis adequata producere absque vilo, nisi eo; à quo in actione dependet.

Dicitur anima rationalis creatur, & tamen non producit nisi in subiecto: ergo idem in proposito dici posset.

Respondetur negando consequentiam, quia anima rationalis producit à Deo, qui est causa libera, atque adeo potens producere animam prout voluerit: unde quia disposuit eam non producere nisi in subiecto, propterea non producit nisi in illo: sed arbor non est causa libera unde deberet producere quidquid potest producere absque dependentia à subiecto, quamuis non adsit subiectum.

Per hæc autem reliqua huius Authoris hac de re doctrina impuguari potest, & responsiones ipsius ad obiecta sibi proposita refutari, nec opus est specialius id facere.

122. Complutenses respondent animas indiuisibiles materiales, ex eo quod sint mediæ inter animas diuisibiles materiales, & animam rationalem, participare de vtriusque aliquid; de illis quidem, quod dependeat à materia; de hac vero, quod possint informare aliquas partes materiæ absque dependentia, & educatione: unde negant animas omnes materiales dependere ab omni parte subiecti, in quo existunt, licet dependeat ab aliquibus. Et si queratur, à quibus partibus dependet potius quam ab aliis; respondent quod ab illis, in quibus in prima sui productione producebatur. Et si dicatur quod etiam possit esse absque aliqua ex illis partibus, vt si scindatur manus, aut pes animalis, tum enim scinditur sine dubio pars aliqua ex illis, in quibus primo producebatur; nec etiam est vlla pars corporis primo producti & informati ab anima, quæ non perdit aliquid sui per actionem caloris naturalis, aut aliarum causarum; unde necesse est animam posse esse absque aliqua parte ex illis, in quibus primo producitur.

Respondent, animas illas ex sua perfectione supra alias animas imperfectas, & accessu ad perfectionem animæ rationalis habere, quod licet in fieri dependeat ab illis partibus, in quibus primo producebantur, in conseruari tamen non dependeat ab vlla determinata parte materiæ, sed ab illis partibus sine quibus naturaliter consistere nequeunt, quæcunque illæ sint.

123. Contra hanc responsionem primo facit, quod illud de mediatione animarum perfectarum inter imperfectas & rationalem in ratione illa ibi assignata, sit peticio principij: id enim à nobis negatur, & est quod modo examinatur.

Secundo, quod non nisi effugium merum sit, quod gratissime fingunt esse particulare animabus illis, nempe posse educi & dependere in fieri à subiecto, à quo non dependent in facto esse, seu conseruari, cuius nec experimentum habent in vlla alia forma, nec etiam in his animabus, nec rationem vllam ob quam id asserant. Sed nec videtur posse fieri quia non potest aliquid dependens per se in fieri ab aliquo, conseruari absque illo, nisi sit aliquid aliud supplens influxum illius, à quo dependebat in fieri vt manifestum est, sed non est assignabile aliquid, quod suppleat defectum influxus partium à quibus dependebat anima in fieri, quando conseruatur sine illis,

nisi quis velit recurrere ad Deum aut ad causas superiores ad quas absque necessitate non est recurrendum, qualis necessitas non est hic. Quod si quis etiam recurrere ad illas partes, posset æque dicere quod animæ illæ non dependeat in conseruari ab vllis partibus, sed quod quemadmodum conseruatur absque influxu partium percurrentium, à quibus dependebant in fieri, Deo, vel causis aliis superioribus illarum partium concursu suppletibus; ita etiam conseruentur absque concursu vllius partis.

Et sane quod ad me attinet, si tenerem aduersariorum sententiam, dicerem illas animas potius creari quam educi de potentia subiecti, & sic longe facilius tollerem vim huius difficultatis, & magis consequenter philosophari me existimarem.

124. Tercio facit contra eandem, quod anima bruti in hoc instanti, in quo conseruatur, habeat dependentiam ab aliquibus partibus materiæ determinabilibus à Deo, sine quibus non potest consistere pro illo instanti, nisi succederent earum loco aliæ partes; sed vt dixi in argumento, aliquæ partes inclusæ in illis partibus possunt perire, non pereunte anima: ergo anima non dependet etiam ab illis partibus in conseruari magis quàm à manu.

Dicitur animam dependere in conseruari ab aliquibus partibus corporis ita, vt non possit esse sine illis, Deumque videre quot & quænam sint partes ad animæ conseruationem requisitæ, sed illas partes non esse determinate has: sed vel has vel alias æquivalentes & succedentes illis; unde in hoc instanti potest dependere ab hoc corde, v.g. cum illis omnibus partibus, quas includit, & in alio instanti à corde constante aliis partibus.

Contra: quia sic aliqua forma naturalis non creata migraret de subiecto in subiectum cum dependentia; quod omnino nouum est, & non dicendum absque virgenti causa. Deinde ipsa anima, vt dictum est in confirmatione, est principium quo physicum & effectuum vniendi se ad partes quascunque acquisitas per nutritionem: sed non potest esse principium quo vniendi se cum dependentia: ergo non potest habere dependentiam à partibus illis nouis. Probat minor: quia in illo instanti in quo vni debet partibus nouis, debet ipsamet prius natura existere quam producat vniorem, sed non posset si dependeret in illo instanti ab illa vniione aut influxu materiæ, cui per eam vnitur: ergo.

125. Obiicit primo, non repugnat aliquam formam materiale esse indiuisibilem: ergo cum nulla experientia constet quod id non conueniat animabus brutorum perfectorum, ita dicendum est.

Respondetur negando consequentiam, quia quamuis experientia non haberetur de contrario, haberi posset ratio, & haberetur etiam de facto, vt patet ex probationibus Conclusionis.

Respondetur secundo, distinguendo antecedens: non repugnat forma materialis indiuisibilis, petens occupare locum aut subiectum diuisibile indiuisibiliter, & ita vt possit esse quandoque in maiori, quandoque in minori, nego antecedens, cuius ratio patet ex dictis quæst. 2. non repugnat forma materialis indiuisibilis alio modo, concedo antecedens.

Quod si etiam non repugnaret talis forma, absolute adhuc repugnaret forma talis, quæ connaturaliter dependeret à subiecto extenso, sicut aduersarij dicunt animas dependere.

126. Obiicit secundo: si animæ illæ essent diuisibiles, deberent conseruari partes earum separatæ, sicut conseruantur partes aliarum animarum diuisibilium: sed hoc est falsum: ergo non sunt sic diuisibiles.

Confirmant Complutenses: quia non est necesse vt forma extensa pereat per solam diuisionem, neque enim videtur natura prouidisse extensionem formarum, nisi vt partes separatæ possent existere, & tales formæ exigere videntur dispositiones tales, vt saltem paruo aliquo tempore possint conseruari in partibus abscissis ac separatatis.

Respondetur negando sequelam maioris, potest enim forma esse diuisibilis, & tamen talis naturæ, vt connaturaliter

raliter exigit ad sui conseruationem talem particularem dispositionem subiecti, ut non possit sine illa naturaliter conseruari: talis autem posset esse hæc dispositio, ut non reperiretur in pluribus partibus diuisis simul: & licet aliquando reperiretur in vna ex partibus, in quas posset diuidi subiectum formæ, aliquando tamen diuisio posset esse talis, ut non reperiretur in vlla ex illis.

Quomodo anima perfectiorum animalium sint magis indiuisibiles quam imperfectorum.

Et per hoc patet, ad locum Philosophi de inuenture, & senectute cap. i. vbi dicit quod animæ perfectorum animalium sint magis vnæ & indiuisibiles quam imperfectorum: per hoc enim vult tantum quod sint magis indiuisibiles quantum ad hoc, quod partes earum non possint conseruari diuisæ, aut quod non sint diuisibiles in partes, quæ separatæ conseruari possunt, sicut sunt diuisibiles animæ imperfectæ.

Confirmatur hoc primo: quia licet animæ animalium imperfectorum sint diuisibiles quaua versum ex omni parte, si tamen anguilla, aut lacerta diuideretur penes longitudinem à capite ad caudam, nulla pars viveret, & tamen inde non sequeretur, quin in qualibet ex illis partibus fuerit pars animæ ante diuisionem: ergo ex eo quod non possint conseruari partes, animæ perfectorum animalium in partibus eorum separatæ, non sequitur quin fuerint ante diuisionem diuersæ partes animæ in illis partibus.

Ex hoc patet, ad confirmationem negandum esse quod diuisibilitas, ac extensio tribuatur omni formæ, ut possint partes eius separatæ conseruari, & quod non possit per solam diuisionem forma extensa deficere; & denique quod omnis forma extensa petat connaturaliter dispositiones, quæ possent sufficere ad conseruationem partium quando separatæ pro modico tempore.

Confirmatur secundo: quia forma indiuisibilis licet informet quamcunque partem sui subiecti secundum se totam, non potest tamen conseruari in omni parte, nisi illa pars coniungatur cum aliis partibus determinatis habentibus certam dispositionem, & organizationem: ergo similiter posset pars formæ diuisibilis esse talis natura, ut licet posset informare subiectum suum quando coniungeretur cum aliis partibus, non posset tamen ipsum informare, quando non coniungeretur cum illis.

127. Obiicit tertio: si vna pars animalis perfecti doleat verbi gratia, pes, alia partes, nempe caput, sentit dolorem, & non est tam habilis ad suas functiones quam alias esset: sed hoc fieri non posset, nisi esset eadem anima in omnibus illis partibus: ergo est.

Respondeo negando minorem. Et si argumentum quidquam concluderet, probaret etiam animas imperfectorum animalium esse indiuisibiles contra aduersarios: nam si lædatur cauda anguillæ, & lacertæ, sentient dolorem in capite non minus quam animalia perfectæ. Quod ergo sentiat ille dolor in capite, non oritur ex indiuisibilitate, sed ex eo quod à parte læsa species imitatur ad caput ad phantasiam qua percipit partem illam fuisse læsam: quod si ex diuisibilitate animæ id oriretur, quando doleret pes hominis, non solum deberet sentiri dolor ille in capite, sed etiam in manu, quod falsum esse patet experientia nostra de nobis ipsis, quorum animæ sunt indiuisibiles.

128. Obiicit quarto Ioannes à S. Thoma ex eodem S. Thom. quando forma perit corpus organicum integratum ex partibus diuersæ rationis, est indiuisibilis in informando, sed quæ est sic indiuisibilis, non recipit extensionem à quantitate, aliunde autem nequit habere extensionem: ergo nulla talis forma potest habere partes extensas. Sed anima brutorum perfectorum est talis forma: ergo.

Respondeo distinguendo maiorem: indiuisibilis in informando, id est, requirit tale corpus, ut simul informet ipsum, & non potest prius informare partem, ac postea aliam, & ita totum, transeat maior: id est secundum se totam informat totum illud, & omnem partem eius, non vero cum proportionem partis ad partem, nego maiorem, & minorem etiam (si tamen vlla forma recipiat extensionem à quantitate, de quo in Logica actum est.

Et si argumentum hoc valeret, probaret etiam quod

animæ imperfectorum animalium essent indiuisibiles, nam petūt corpus organicum. Quam replicam licet sibi opponat dictus autor, nullo tamen modo eam soluit.

Obiicit quinto ex Caietano: si hæc animæ essent diuisibiles, per nutritionem acquirerentur nouæ partes: sed hoc est falsum, quia alias animalia, quo maiora, eo essent fortiora contra experientiam.

Respondeo negando minorem cum sua probatione: ratio autem cur maiora non deberent esse semper fortiora, est, quia partes eorum non essent tam bonæ dispositionis ad fortitudinem; ex qua etiam ratione oritur quod ex animalibus eiusdem magnitudinis vnum altero sit fortius.

QVÆSTIO IX.

Vtram partes integrantes animarum sint heterogeneæ, an homogeneæ.

129. S. Vpposito quod animæ omnes, præter rationalem, sint diuisibiles in plures partes integrantes, quarum vna correspondet vni parti corporis, altera alteri: queritur iam an illæ partes in quas diuidi potest, & à quibus integratur, sint eiusdem rationis, an diuersæ. Non est autem difficultas de partibus correspondētibz partibus corporis, quæ sunt eiusdem rationis, omnes enim fatentur omnes partes animæ, quæ subiectantur in carne esse eiusdem rationis, sicut partes carnis, nulla enim est ratio vnde colligatur diuersitas talium partium: sed controversia est de partibus, quæ correspondēt partibus diuersæ rationis, v. g. an pars animæ, quæ correspondet carni, sit diuersæ rationis ab illa, quæ correspondet ossi, & hæc diuersæ rationis ab illa, quæ correspondet oculo, &c.

Prima sententia est eas esse homogeneas: ita Thomistæ communius, quos sequuntur Conimbricenses l. de generat. c. 4. q. 22. a. 2. Arriaga hic n. 204.

Secunda sententia est eas esse heterogeneas: ita Suarez disp. 15. met. sect. 10. Hurad. disp. 5. de anima sect. 5. aliique plures.

CONCLUSIO I.

130. Probabilis est illas partes esse homogeneas. Est iuxta primam sententiam, & patet: quia non sunt diuersificandæ illæ partes absque necessitate, nulla autem est necessitas id faciendi: ergo. Probatur minor: quia si esset vlla, maxime diuersitas illa quæ est in partibus corporis: sed hæc non sufficit, quia illa prouenit ex diuersis partibus formæ corporeitatis, quas supra dixi fuisse heterogeneas.

Dicitur illa pars animæ, quæ petit subiectum distinctæ rationis à subiecto alterius partis, debet distingui specie ab alia parte, alias non posset tale subiectum ex natura sua requirere: sed pars animæ, quæ est in oculo, exigit subiectum distinctum à subiecto partis, quæ est in carne aut ossi: ergo.

Respondeo negando minorem, illa enim pars est ex natura sua indifferens, ut sit in hac aut illa parte, & determinatur ut sit hic potius, quam ibi ab extrinseco, eodem modo, quo pars carnis, quæ est in capite, quauis sit eiusdem rationis cum illa, quæ est in pede, determinatur, ut sit potius in capite quam pede. Et per hoc etiam patet ad aliam rationem, quæ posset afferri, nimirum quod pars animæ, quæ est in oculo, habet elicere operationes distinctas ab illis, quas potest elicere pars animæ existēs in carne; hoc enim non oritur ex vi istius partis, sed ex coniunctione eius cum illa parte corporis, vnde si eadē pars poneretur in aure, non videret ibi, sed potius audiret.

Confirmatur totum hoc, & probatur Conclusio secunda: quia anima rationalis eiusdem rationis indifferens est ad plures partes corporis, & iuxta diuersitatem earum, diuersas elicit cum illis operationes: ergo similiter animæ aliæ, quauis essent constantes partibus eiusdem rationis, posset esse ex se indifferētes ad plures partes corporis diuersæ rationis, & ad elicēdas cum illis diuersas operationes.

131. Alij probant hanc Conclusionem: quia si partes animæ essent diuersæ, etiam partes bruti essent diuersæ speciei, & consequenter non possent inger se continuari quod est absurdum.

Hæc

Hæc probatio nihil valet: neganda enim est vltima consequentia, nihil enim impedit quod minus, quæ sunt diuersæ speciei possint continuari inter se, modo ex natura sua essent ad hoc ordinata, vt bene posset esse, & de facto est in partibus bruti, quæ sunt diuersæ speciei ob diuersitatem partium formæ corporeitatis, quibus constat, quamuis partes animæ sint eiusdem speciei Nec hinc sequeretur quod omnia, quæ sunt diuersæ speciei, possint continuari: sicut enim quamuis aliqua eiusdem speciei possint continuari, non tamen omnia: ita etiam de rebus diuersæ speciei dicendum est.

132. *Difficilium potest* Conclusio hæc probari in sententia *Arriagæ & aliorum*, qui non tenent dari formas corporeitatis; nam ex suppositione quod non daretur talis forma, quæ esset principium illarum variarum dispositionum accidentalium, quæ reperiuntur in diuersis partibus bruti, iisdem principiis, ex quibus colligitur forma corporeitatis habere partes heterogeneas, haberetur etiā quod anima quæcumque diuisibilis deberet habere partes heterogeneas; neq; enim alias posset exigere & principiare illas dispositiones diuersas; & si semel concederetur quod anima constans partibus eiusdem rationis posset esse principium quo dispositionum diuersarum in diuersis partibus corporis, posset etiam dici quod forma substantialis lapidis & ignis essent eiusdem speciei.

Nec refert, si dicatur quod anima rationalis posset principiare illas diuersas dispositiones in diuersis partibus corporis, quamuis non habeat partes diuersæ rationis; nam ex vno capite sequeretur quidem quod id esset verum de anima illa, si non daretur præter animā alia forma in viventibus, & consequenter etiam sequeretur posse dici de aliis animabus, quod absque heterogeneitate partium, possent in diuersis partibus principiare diuersas dispositiones: sed ex alio capite sequeretur oppositum de vtriusque: neque enim intelligibile est, quomodo possit forma eiusdem rationis principiare naturaliter ex se in subiecto eiusdem rationis, vnde implicat animam rationalem indiuisibilem solam esse in corpore heterogeneo absque alia forma substantiali.

133. *Nec etiam refert*, si dicatur partes homogeneas formæ spectantis ad idem suppositum posse principiare accidentia diuersæ rationis; licet formæ substantiales spectantes ad diuersa supposita id præstare non possint; ac consequenter non sequi, quod forma substantialis lapidis, ac ligni esset eiusdem speciei, licet formæ substantiales oculi, carnis, & ossis essent eiusdem speciei. Nam quod spectent ad idem, vel ad diuersum suppositum, nihil prorsus facit ad rem; neque enim ex eo, quod formæ spectent ad diuersa supposita, colligitur quod sint distinctæ speciei: nam etiam formæ eiusdem speciei spectant quandoq; ad diuersa supposita, vt forma Ioannis & forma Pauli: sed ex eo, quod principient diuersa accidentia, & se solis fiant principia quo diuersarum operationum: vnde si hoc competat diuersis partibus eiusdem suppositi, debent dici esse diuersæ rationis.

Ex quo patet impugnationes *Arriagæ* contra sententiam aduersariorum nihil concludere.

Dico: quamuis diuersæ partes eiusdem animæ spectantes ad idem suppositum, & informantes partes corporis diuersæ rationis, sint eiusdem speciei, tamen animæ exigentes corpora diuersæ rationis in diuersis suppositis non possunt esse eiusdem rationis: ergo quamuis partes animæ exigentes diuersa accidentia ac dispositiones spectantes ad idem suppositum, non sunt diuersæ rationis, sed eiusdem; tamen animæ exigentes diuersa accidentia, ac dispositiones in diuersis suppositis debent dici distinctæ speciei; & consequenter spectare ad diuersa supposita, aut ad idem, est magni momenti ad colligendam diuersitatem specificam formatum.

134. *Respondet* distinguo consequens: si exigeret illa præsuppositiue, & ita vt ipsamet non esset principium quo elicitiuum eorum, concedo consequentiam; si vero exigeret illa sic, vt ipsamet deberet esse principium quo productiuium eorum, nego consequentiam: & ad secundam consequentiam dico spectare ad idem suppositum, vel

diuersa supposita distinctæ rationis, facere multum ad cognoscendam diuersitatem formarum, quando ipsamet diuersitas non oritur ex ipsimet formis; quando vero oritur, nihil prorsus facit ad rem.

Et si queratur, cur colligatur anima equi & bouis esse diuersæ rationis, & anima oculi & carnis non esse.

Respondet rationem esse, quod anima equi & bouis non habent vllam attributionem ad se inuicem, ratione cuius deberent dici esse vna forma, & consequenter quandoquidem præexigunt corpora distinctæ rationis non integrabilia, debent dici esse distinctæ speciei; neque enim vllum indicium est identitatis, specificæ ipsarum; at partes animæ correspondentes oculo, ac carni bouis, sunt compartes spectantes ad eandem formam, & exigentes vnum corpus: vnde si non constet ex aliquo capite quod sint diuersæ speciei, potius dici debet quod sint eiusdem.

Fundamentum aduersæ sententiæ est, quod non implicet partes animæ esse diuersæ rationis: sed hoc supposito facilius saluatur diuersitas partium corporis organici, si dicatur anima constare talibus partibus: ergo.

Confirmatur: quia anima habet in diuersis partibus corporis diuersas operationes, ac dispositiones: ergo ipsamet habet diuersas specie partes.

Respondet ex dictis negando minorem, quia illa diuersitas saluatur propter diuersas partes formæ corporeitatis tam bene absq; diuersitate partium animæ, ac cū illa.

Respondet etiam ad confirmationem negando consequentiam, quia potest habere illas ob diuersitatem partium corporis, quæ concurrunt cum ipsa ad illas operationes.

Q V A E S T I O X.

Quasnam partes corporis informat Anima.

Partes, de quibus hæc quæstio potissimum examinatur, sunt caro, ossa, nervi, vngues, dentes, capilli, sanguis, ac tres alij humores animalium.

C O N C L V S I O. I.

135. *Anima quæcumq; informat omnes partes corporis, quæ aliquam operationem vitalem exercent, taliter vt sit diuisibilis, tota omnes, & pars partem: si vero sit indiuisibilis, tota omnes, & tota etiam quælibet partem informat.* Est omnium Philosophorum, & Theologorum cum Philosopho lib. 2. de anima c. 3. contra quosdam antiquos, præsertim *Xenocratem*, qui in vertice; *Hippocratem*, qui in cerebro; *Hierophilum*, qui in cerebri concauo; *Stratonem*, qui in membrulis; *Epicurum*, qui in solo, & toto pectore; *Stoicos*, qui in corde, vel circa cor, animam tanquam imperatricem in regia collocatam esse voluerunt.

*Probat*ur: quia omnes illæ partes viuunt: ergo informantur ab anima.

Confirmatur: quia inde colligitur vllam partem corporis informari ab anima, quia in illa parte exercentur operationes vitales: ergo omnes partes exercentes operationes vitales informantur ab anima.

Confirmatur secundo quia operatio vitalis, connaturaliter loquendo, exigit prouenire à principio intrinseco suo subiecto: sed non aliud principium intrinsecum formale potest habere quam animam: ergo omnes partes exercentes tales operationes informantur ab anima.

Obicitur primo Philosophum lib. de animalium motu dicentem non oportere animam esse in vnaquaque parte corporis, sed in aliqua parte præcipua.

Respondetur primo, solum, velle quod non sit in qualibet parte corporis cum tanta dependentia, ac est in certa quadam parte nimirum in corde, vel in capite: quod verum est, quia ita est in corde, vt eo transiit anima relinquat corpus: non est autem ita in manu aut pede.

Respondetur secundo, eum velle quod non sit in qualibet parte corporis exercente operationes vitales per modum morticis, nam sic solum secundum Philosophum est in corde, quia inde transmittit spiritus vitales ad reliquas partes corporis: licet sit in qualibet parte tali per modum informantis.

Obicitur secundo, anima est actus corporis organici: ergo non actuat partes similes, seu homogeneas, quæ non sunt organice.

R r r

Respon

Respondetur distinguendo consequens: non actu illas per se separatim existentes, concedo: existentes in membris exercentibus actus vitales, seu coniunctas cum aliis partibus cum quibus constituunt corpus organicum, nego consequentiam. Quod si hoc argumentum valeret, probaret quod non esset in vlla parte corporis, quia nulla est in qua non sint partes aliquæ homogeneæ.

Obiicit tertio: Sequeretur quod intellectus esset in pede, & consequenter intellectus, quod est absurdum, quia sic pes intelligeret.

Respondetur concedendo sequelam cum consequentia, & negando id esse absurdum. An autem sequeretur quod pes intelligeret, est quæstio de nomine, melius autem dicitur quod non sequatur, quia denominatio illa intelligendi & volendi conuenit toti homini & non parti, secundum communem loquendi modum fundatum forte in eo, quod potentia intellectiva (& idem est de volitiva) non determinet sibi determinatam aliquam partem, sicuti potentia visiva & auditiva, & consequenter ista denominatio non debeat competere alicui parti.

Quod si dicatur caput aliquando seire & recordari; illa denominatio tribuitur capiti non ratione intellectus præcise, sed ex eo, quod alij sensus, quorum operationibus mediantibus quis intelligit, in capite potissimum vigent: quæ etiam est ratio, ob quam videmur nobis expectari quod habeamus intellectionem & volitionem in capite, non autem in aliis partibus.

Obiicit quarto: Sequeretur quod anima rationalis, quæ est indiuisibilis, esset in duobus locis, scilicet in loco capitis & pedis simul: ergo, &c.

Respondetur non esse absurdum quod anima, quæ est illimitata ad corpus, posset esse simul in pluribus locis inadæquatis constituentibus vnum locum adæquatum; sicut non est absurdum quod Angelus indiuisibilis occuparet locum diuisibilem huius aule ita, ut nulla pars ipsius esset, cui Angelus secundum se totus non esset præses.

Ex his sequitur carnem & ossa, nervosque ac cartilagineas, membraque ex illis coalescentia informari ab anima, quia omnes hæ partes exercent operationes vitæ aut nutritivæ, aut sensitivæ, aut utriusque.

CONCLUSIO II.

138. Sanguis non animatur, & idem est de aliis humoribus animalium, ut atra bile, flava bile, pituita, quæ vocantur partes fluidæ animalium, ad differentiam aliarum partium, quæ vocantur solida. Hæc est Galeni lib. 4. de usu partium. Scoti in 3. dist. 9. 2. & in 4. d. 10. q. 4. n. 3. D. Tb. 1. q. ult. art. 1. quos præter suos sequuntur Suarez, Ruusius, & alij contra Hurtadum, Toletum, Arriagam hic.

Secunda autem pars sequitur ex prima, quia nullus humor potius deberet animari, quam sanguis, ut omnes faterentur: ergo si hic non animatur, nec alij humores animabuntur.

Probatur ergo prima pars primo: quia si sanguis vilius animalis animaretur, maximè humanus: sed hic non: ergo.

Probatur minor: quia anima indiuisibilis non potest animare partes discretas non continuatas: sed sanguis non continuatur cum aliis partibus solidis hominis: ergo non animatur anima rationali indiuisibili, quæ aliæ illæ partes animantur.

Probatur minor ex Philosopho 3. Hist. animalium c. 14. ubi expresse docet sanguinem esse dispersum per omnes partes corporis, ac in illis moveri. Et 2. de partibus animalium c. 3. ubi ait quod sanguis non sit cõtinuus carni, sed in corde, ac venis contineri quasi in vase: hoc autem non esset verum si esset cõtinuus vlli parti corporis; nulli enim potius deberet continuari quàm carni, aut venis, aut cordi: nec videtur quomodo posset res fluida, quæ secundum se totam moveri potest, continuari cum re solida, quæ ad motum eius non movetur.

139. Probatur secundo eadem pars: quia sanguis est alimentum viuens: sed absurdum videtur aliquam partem integram viuens esse à natura institutam pro alimento eiusdem viuens, ac aliarum partium eius.

Confirmatur: quia quando per nutritionem sanguis convertitur in substantiam viuens, debet perdere formam

substantialem, quam habet, & acquirere formam viuens: ergo ante non habuit formam viuens, & consequenter non habuit animam, quia alias deberet perdere animam ut acquireret illam, quod videtur ridiculum.

Hæc confirmatio est satis apparens contra aduersarios non admittentes formas corporeitatis, quod si hæ admitterentur, non esset adeo vrgens, qui possent respondere sanguinem debere per se perdere illam partem formæ corporeitatis, à qua habet esse sanguis, ac consequenter etiam perdere vnionem, quam habet ad animam, aut partem animæ correspondentem illi formæ, ut acquirat aliā partem formæ corporeitatis diuersæ rationis, ac consequenter aliam vnionem ad animam, aut aliam partem animæ correspondentem illi formæ, quod non est adeo inconueniens, ac primum.

Dices cum Hurtado: vnum viuens potest esse alimentum alterius viuens, v. g. vnus piscis alterius piscis, & ouis lupi, ac hominum: ergo sanguis animatus posset esse alimentum alterius animati.

Confirmatur: quia caro animata conuertitur in os animatum.

Respondetur distinguendo antecedens: quod non sit pars istius alterius viuens, concedo; quod sit nego.

Ad confirmationem nego antecedens tã facile quàm asseritur.

140. Dices secundo, duplicem esse sanguinem in homine, vnum perfectum, & non nutritivum, alterum imperfectum, & nutritivum: priorem vero animari, & non esse alimentum viuens; sed solum posteriorem, qui non animatur.

Contra, quia hæc distinctio de duplici sanguine est gratis excogitata absque vlla experientia, vel ratione ad efugendam difficultatem præmittam; & vel hoc ipso capite reicienda est. Deinde ceteræ probationes a quæ probant de vtroque hoc sanguine, quod non animatur.

Arriaga negat nutritionem esse actionem substantialem, per quam vna substantia conuertatur in aliam, & dicit nutriri hominem per hoc, quod sanguinem mutet accidentaliter, ab accidentalibus, quæ habet, dum vocatur sanguis ad accidentia, quæ habet dum est caro, aut os.

Contra: quia hic modus dicendi est contra communem omnium Philosophorum sensum de nutritione: Deinde supponit carnem, ossa & sanguinem non esse substantialem diuersa, quod est falsum. Rursus absurdum videtur quod vna pars viuens ordinaretur à natura, ut conuerteretur totaliter in aliam partem, siue illa conuersio sit substantialis, siue accidentalis.

141. Probatur tertio conclusio, nullus sanguis exercet vllam operationem vitæ: nec enim sentit, nec nutritur, nec augetur vitaliter alio modo, quàm augetur aqua per iuxta positionem. Et quamuis *Arriaga* hoc neget, fatetur nulla experientia sibi constare oppositum, ait tamen nos etiam non habere vllam experientiam pro nostra parte. Sed quandoquidem non videmus vllam aliam liquidam sic augeri, & præterea videamus sanguinem posse augeri per meram iuxta positionem naturaliter, quod tamen non cõpetit aliis rebus, quæ crescant vitaliter, profecto longe verisimilius est sanguinem non augeri vitaliter.

142. Probatur quarto Theologicè: quia ex vi consecrationis aduenit sub speciebus panis totum corpus Christi quoad omnes partes per se primo spectantes ad primariam constitutionem ipsius: sed secundum *Trident. sess. 13. cap. 3.* non aduenit sanguis nisi concomitanter: ergo sanguis non spectat ad primariam constitutionem corporis; sed nihil debet animari nisi quod sic spectat: ergo sanguis non debet animari.

Hurtadus respondet, alias partes Christi non animatas, ut capillos, aduenire primario sub istis speciebus & non tantum concomitanter.

Sed quidquid sit de veritate huius, non facit ad propositum *Hurtadi*, sed potius confirmat probationem: quia si aliquæ partes corporis non animatæ per se primo ponantur sub illis speciebus, & non tantum ex concomitantia, multo magis omnes partes corporis animatæ deberent sic aduenire: vnde si sanguis non sic adueniat, signum est, quod non sit animatus.

Arriaga

Sanguis non animatur, nec alij humores.

Sanguis non continuatur cum aliis partibus.

Distinctio sanguinis nutritivi & non nutritivi, talis est inuoluita.

Arriaga dicit corpus aliquando accipi, prout opponitur sanguini ac partibus fluidis, ut scilicet significat constitutionem ex partibus solidis; & sic capi, prout dicitur poni sub speciebus panis per se; ac propterea sanguinem non poni sub illis primario, sed concomitantem tantum.

Contra: quia si sanguis non spectat ad constitutionem corporis hoc modo accepti, non debet animari, nec vlla est ratio, ob quam dicatur animari.

143. *Obiicitur primo:* sanguis est vera pars hominis pertinens ad veram eius constitutionem: ergo animatur. Probatur consequentia: quia partes totius debent forma totius informari.

Probatur antecedens, ex *Innocentio III. extranag. de celebratione Missar.* ubi dicit aquam & sanguinem fluxisse de latere Christi, ut ostenderet Christum habuisse quatuor humores qui pertinent ad veram hominis constitutionem. Item ex *Trident. sess. 13. c. 3.* ubi docet per concomitantiam, quia partes homini inter se copulantur, sanguinem esse sub speciebus panis, & corpus sub speciebus vini; ergo secundum Concilium sanguis & caro sunt veræ compartes. Item ex *Concilio Ephesino*, ubi dicitur Verbum factum esse hominem assumptione carnis & sanguinis, quibus verbis clare sentit carnem & sanguinem esse partes hominis.

Confirmatur, quia Verbum Divinum non assumeret sanguinem, nisi sanguis esset informatus anima, alias assumeret duas naturas, vnam animatam, & alteram non animatam.

Confirmatur secundò, quia si assumeret sanguinem non animatum nec animabilem, posset dici quod sanguis esset Deus, sicut diceretur de aqua, si assumeretur à Verbo.

Confirmatur tertio, quia *Leuit. 17.* dicitur quod anima carnis sit in sanguine, & *August. quæst. 57. in Leuit.* dicit quod anima, quia spiritus est, nequit habitare in siccò, & ideo in sanguine habitare dicitur.

144. *Respondetur* distinguendo antecedens: est vera pars hominis spectans ad primariam eius constitutionem, aut talis, quæ debet informari ab anima hominis, nego antecedens; est pars hominis, hoc est, aliqua substantia reperta in homine, & ad ipsius non solum conseruationem, sed etiam ad operationes vitales eius eliciendas necessaria, concedo antecedens, & nego consequentiam: ad culum probationem dico non omnes, quæ dicuntur partes hominis, informari debere ab anima hominis.

Ad probationem antecedentis respondeo, sanguinem spectare ad constitutionem hominis secundariam, non primariam, & cum esse compartem cum carne licet non eodem modo, quia hæc est de primaria constitutione, sanguis solum de secundaria constitutione; & ob hanc ipsam rationem fuit assumptus sanguis à Verbo, non ex eo, quod esset de primaria constitutione hominis.

Nec refert quod *Concilium* non faciat differentiam inter modum, quo caro est pars, & sanguis, aut modum quo assumerentur; quia sufficiebat intento ipsius, quod Verbum assumpserit veram carnem & sanguinem, siue vtrumque per se primario, siue vnum primario & alterum secundario assumpserit; & præterea eo quod sanguis repetiatur in homine connaturaliter, & requiratur ad conseruationem & operationes ipsius exercendas, poneretur concomitantem sub speciebus panis; & corpus sub speciebus vini.

Dices cū Arriaga: si sanguis diceretur pars, quia necessarius esset ad conseruationem hominis aliaq; eius operationes, calor etiā posset talis dici: sed hoc est falsum: ergo.

145. *Respondetur* negando suppositionem maioris, quod scilicet ideo solum dicatur sanguis pars, sed quia est etiā aliquid substantiale se habens intra alias partes hominis; hoc autem non competit calori, nec vlli accidenti.

Ad primam confirmationem respondeo negando sequelam, & distinguendo eius probationem: assumeret duas naturas, quarum vna spectaret & ordinaretur ex natura sua intrinseca ad alteram, concedo; quæ non essent sic subordinatæ, nego.

Ad secundam confirmationem Arriaga admittit posse dici in rigore quod sanguis esset Deus, quamuis etiam sanguis esset pars animata hominis, sicut dicitur quod

sit caro. Sed quidquid sit de hoc, quod ad modum loquendi spectat:

Respondetur, iuxta communioem modum loquendi, negando sequelam, quia non debet dici Deus absolute & proprie de vlla natura assumpta, nisi de natura omnino completa, quæ non spectat ad constitutionem primariam, aut secundariam alterius naturæ. Sic autem sanguis non est natura completa, aqua vero est; unde quamuis de aqua assumpta potest dici, quod est Deus, non tamen de sanguine assumpto.

Ad tertiam confirmationem respondeo, animam carnis esse in sanguine non informatiue, sed causaliter, quatenus scilicet sanguis est alimentum carnis, & necessarius ad conseruationem animæ, ac vitæ in carne: eodem modo quo solet dici quod anima hominis sit in cibo, & potu, quo modo Scriptura dicit quod non in solo pane viuit homo: & iuxta hoc intelligendus est *Augustinus*, qui prorsus non potest intelligi ad sensum aduerbiorum nisi satis inepte: nam si vellet, quod anima non posset habitare in siccò informatiue, sed quod sic deberet habitare in sanguine, id falsum est, quia etiam informatiue habitat in carne & ossibus quæ non sunt sanguis.

Adde, quamuis ille locus *Augustini* non faciat contra nos, cum tamen in se esse obscurum satis; nam illa ratio ob quam dicit quod non possit anima habitare in siccò, nempe quod sit spiritus, non videtur esse satis apta: quandoquidem nihil prorsus obstat spiritui, quia spiritus est, habitare in siccò potius quam in humido; & quandoquidem aliæ animæ, quæ non sunt spiritus, & que exigant habitare in sanguine, ac anima rationalis secundum omnes. Itaque glossandus est sine dubio ille locus, ut verus sit.

Obiicitur secundo, sine sanguine homo esset mutilus, ac magis imperfectus ad vitæ functiones, quam si perderet manus: ergo est pars integralis ipsius.

146. *Respondetur* negando consequentiam, solum enim sequitur quod sanguis spectet ad aliquam constitutionem hominis, & quod sit magis necessarius ad vitæ conseruationem; hoc autem posset esse verum, quamuis non spectaret ad primariam constitutionem hominis, tum quia calor etiam magis necessarius est ad vitæ conseruationem, quam manus, nec tamen est pars integralis; tum quia maior illa dependetia vitæ à sanguine non oritur ex eo, quod sit pars integralis; alias aliæ partes integrales essent sic necessariae, quod est falsum; sed ex eo quod ob humiditatem ac fluiditatem suam peruadat omnes partes corporis, & deferuiat pro vehiculo ad deferendos spiritus vitales, & quod habeat in se qualitates aliquas deferuiantes ad conseruationem carnis in illa dispositione, in qua apta esse possit ad exercendas operationes vitales, quod totum posset competere illi, quamuis non animaretur; neque enim ex animatione hoc habet, maxime secundum *Arriagam*, sed ex accidentibus particularibus suis, quæ non competunt ipsi ratione animæ.

Obiicitur tertio Philosophum 3. de *Historia animalium* cap. 19. ubi ait, quod semper quamdiu vita seruatur, sanguis animatur, & seruetur.

Respondetur eum velle quod semper animetur, non dum persistit in esse sanguinis, sed dum conuertitur in substantiam aliam, quod semper fit dum viuimus in hac vita.

147. *Obiicitur quarto ex Complutensibus*: sicut comparantur quatuor elementa ad mundum, ita quatuor humores ad hominem: sed quatuor elementa ita spectant ad mundum, ut & secundum se sint partes integrantes ipsum, & præterea aliæ partes integrantes ipsum, nempe mixta, ex illis fiant: ergo sanguis & reliqui humores & sunt partes integrantes hominem, & præterea deferuiere possunt ad aliarum partium nutrimentum.

Confirmatur primo, quia sanguis habet & plures & diuersos motus in animali, ita ut modo versus vnam partem, modo versus alteram media apprehensione & appetitu moueatur, nunc in faciem in erubescens, nunc ad cor in timentibus: ergo animatur, quia ex vi apprehensionis, & appetitus solum moueri possunt, quæ eadem forma substantiali informantur.

Confirmatur secundo: quia est instrumentum animalis ad exercendas operationes vitales: ergo habet vitam substantialem ab anima formaliter prouenientem, non minus quam cetera organa, ut manus, pes, oculi, quæ hoc ipso quod sunt organa ad exercendas operationes vitales viuunt.

Confirmatur tertio, quia elementa informantur partialiter forma totius vniuersi: ergo & humores forma totius animalis.

Respondetur illam comparationem humorum respectu hominis, ad elementa respectu mundi, nihil facere ad propositum aduersariorum, quia solum consistit in hoc, quod quemadmodum in mundo magno reperiuntur elementa quatuor, ita in homine reperiuntur quatuor humores, quod nihil facit ad rem. Imò si comparatio illa valeat, ex ea sequitur intentum nostrum contra aduersarios, quia ita se habent quatuor elementa ad mundum, ut non informantur forma illa, qua reliquæ partes mundi informantur: ergo si eodem modo habeant se humores quatuor ad hominem, non debent animari ea anima, qua reliquæ partes hominis animantur.

Et si dicunt aduersarij, non eodem modo quoad omnia se habere humores ad hominem, quo elementa ad mundum, quemadmodum ipsi dabunt aliquam disparitatem ad suum intentum, debent nobis permittere, dare etiam disparitatem ad nostrum intentum, & consequenter obiectio hæc est meo iudicio nullius momenti.

148. *Vnde Respondeo* in forma distinguendo maiorem: quantum ad hoc, quod homo contineat intra se quatuor humores, sicut mundus quatuor elementa, & quod non possit consistere absque illis, sicut nec mundus absque his, transeat; quantum ad hoc quod, quemadmodum elementa sunt partes principales integrales mundi de prima constitutione ipsius, non minus quam mixta: ita humores sint partes integrales hominis de prima constitutione ipsius, negatur, & concessa minori, distinguo consequens: sunt partes integrales de prima constitutione ipsius, negatur, de secundaria, transeat.

Et si quæras, quænam partes sint de prima constitutione hominis, & quænam de secunda. *Respondeo* illas partes, quæ informantur anima hominis, esse de primaria constitutione, quæ vero non animantur anima, esse de secundaria.

Ad primam confirmationem respondeo distinguendo antecedens: ex virtute sua intrinseca, negatur; ex causa aliqua extrinseca mouente & impellente, concedo antecedens, & nego consequentiam; solum enim illa, quæ mouentur ex virtute sua intrinseca, debent dici animari; non vero, quæ mouentur ab extrinseco.

149. *Ad secundam confirmationem respondeo* distinguendo antecedens: est instrumentum deseruiens ad illas operationes exercendas virtute sua effectiua, ac aliquas ex illis produciens in semetipso, nego antecedens; alio modo, transeat antecedens, & nego consequentiam; nec enim cetera illa organa animari dicuntur ex eo, quod sunt instrumenta deseruiencia quomodocumque ad operationes vitales, sed ex eo, quod tales operationes in se ipsis producant, seu ex eo, quod operentur per illas operationes.

Ad tertiam confirmationem respondeo negando consequentiam, quia forma totius vniuersi est aggregatum ex omnibus formis partialibus, quibus constant omnes partes vniuersi, & æque primo omnes illas includens. Vnde quodquidem elementa sint partes integrales æque primo spectantes ad integritatem vniuersi, ac alia quæcumque partes, nec ex eo præcisè spectant ad vniuersum, quia reperiuntur incluse in alijs partibus vniuersi, aut quod deseruiat ad conseruationem aliarum partium; propter ea necessario debent particulariter informari forma totius vniuersi, id est, habere in se partem istius totius formæ: sed humores spectant ad animalia, quatenus reperiuntur intra alias partes illius, & quatenus conducunt ad conseruationem aliarum partium & ad exercendas operationes vitales competentes animalibus, unde non debent informari forma totius animalis, nec esse partes integrales de primaria constitutione ipsius.

Ex his habetur à fortiori, quod semen & lac anima-

lum non informantur, quod etiam authores, qui negant præcedentem Conclusionem, fatentur, dantes pro disparitate, quod semen & lac ordinentur ad bonum non istius individui in quo sunt, sed alterius individui generandi ex semine & nutriendi per lac: quidquid autem animatur anima debet spectare ad bonum individui constantis illa anima. At reuera hæc ratio non mihi videtur magni momenti, tum quia semen & lac quamuis haberent illum vsum extrinsecum, possent etiam spectare ad bonum ipsiusmet individui in quo sunt.

CONCLUSIO III.

150. *Dentes animantur*. Hæc est sententia communior cum Philosopho 2. de generatione animalium c. 4. & D. Thom. 4. dist. 44. q. 1.

*Probat*ur propter magnam similitudinem eorum cum reliquis ossibus, quæ secundum omnes animantur, & ex modo quo augmentantur secundum omnem dimensionem, qualis augmentatio non potest commode dici fieri per iuxta positionem, quia partes exteriores, quæ in pueris sunt minus à se distantes, in adolescentibus & hominibus sunt magis distantes, quod fieri non posset nisi attraherent nutrimentum intra seipsos & nutrent se vitaliter.

Obiicit, secundum Philosophum suprà, dentes non continuantur cum reliquis partibus corporis: ergo non animantur anima totius: nam anima rationalis nequit informare partes non continuatas.

Confirmatur primo, quia per totam vitam crescent: sed hoc non competit vllis alijs partibus informatis anima totius: ergo signum est, quod illi non animantur illa anima.

Confirmatur secundo, quia sponte decidunt; hoc autem non esset verum si animarentur.

Respondeo Philosophum velle, quod dentes non continuantur immediate cum alijs ossibus, cum quo tamen stat, quod possint cū ipsis mediate continuari, quod sufficit, ut animetur eadē anima; alias ipsa ossa non animarentur, quia non omnia immediate inter se continuantur.

Ad primam confirmationem respondeo augmentum tam patuum ac exile, quod recipiunt dentes ad reparationem iacturæ, quam patiuntur ex comestione, non obstare animationi.

Ad secundam confirmationem respondeo eos cadere ob indispositionem non prouenientem ex natura animalis, sed ab extrinseco; hoc autem non potest impedire animationem.

CONCLUSIO IV.

151. *Vngues & capilli non animantur anima totius animalis, nec etiam alia distincta ab ipsa*. Hæc est Galeni lib. artis medicæ, Fernely, Achillini, Fracastorii, Toleri, & quoad primam partem D. Bonauentura in 4. dist. 44. q. 2. Durandus q. 1. quos sequitur Aueris, contra D. Thomam 4. dist. 44. q. 1. quem præter plures ex suis sequitur Ruyus & Arriaga. Quoad secundam vero partem est contra eodem, & etiam D. Bonauenturam, Durandum ac Aueris, qui putant ea non animari anima totius animalis, sed alia anima distincta, quæ manet quandoque destructo animali.

*Probat*ur prima pars, quia nullum est indicium quod auimentur, nisi quod crescant, sed experientia constat eos crescere post mortem animalis: ergo non habent crescere ab anima totius, & consequenter non informantur anima totius.

Confirmatur: quia capilli & vngues crescunt ad nimiam magnitudinem, ac prorsus improporcionatam animali, adeo ut necesse sit eos abscindere: sed prorsus non videtur animam totius habere ex se connaturaliter vim augmentatiuam partium, quas informat ad tam improporcionatam magnitudinem: ergo non est dicendum quod auimentur anima totius.

*Probat*ur secunda pars primo: quia alias ponerentur plures animæ in animalibus: sed hoc est inconueniens; quæ admodum enim vna anima sufficit ad informandas ceteras partes, quæ animantur; ita etiam deberet habere virtutem animandi has partes, si animarentur vilo modo.

Arriaga

Quæ partes sunt de primaria constitutione viuents.

Non informantur anima totius & lac.

Secundo, quia augmentum harum partium potest dici fieri per iuxta positionem, nec est vllm indicium, quod fiat per vitalem intra susceptionem, ac conuersionem alimenti: sed nullum aliud indicium est, quod animantur: ergo non animantur.

Confirmatur de unguitibus: quia signatis duobus punctis in medio eorum, semper reperiuntur inter se cum eadem distantia; sed hoc esset falsum, si augmentarentur organice ac vitaliter per intra susceptionem & conuersionem alimenti: ergo non sic augmentantur.

Hinc confirmatur quoad capillos quia si vngues non animantur, nec animabuntur capilli, vt omnes concedunt.

152. *Arriaga* quamuis concedat vngues non augmentari vitaliter, negat tamen inde sequi, quod non viuunt: sicut enim, inquit, ossa animantur anima sensitua licet non sentiant, ita vngues possent animari anima vegetatiua, quamuis non exercerent vllam operationem vitalem.

Sed contra, ideo ossa dicuntur animari anima sensitua, quia hæc identificatur realiter vegetatiuæ, & quia constat ex modo quo augmentantur ossa, quod animantur anima vegetatiua: quod si non constaret ossa animari vlla anima, cui identificaretur sensitua, & præterea non haberent vllas operationes sensitivas, omnino dicendum esset quod non animarentur anima sensitua: sed si vngues non habent operationes vegetatiuas, certe non habent vllas operationes alias vitales, ratione quarum deberent dici animari vlla alia anima, cui identificaretur vegetatiua: ergo non debent dici animari vlla anima, nisi habeant operationes vegetatiuas.

153. *Obiicit*, vngues & capilli crescunt secundum omnem dimensionem, non secus ac gramen, quod secundum omnes viuunt: ergo animantur anima totius, aut alia particulari propria. Probatur antecedens: quia non solum iuuenibus longiores sunt capilli, sed crassiores quam in pueris, & vngues in iisdem sunt longiores, latiores, ac crassiores: hoc autem est signum quod augmentantur vitaliter, sicut gramen: ergo.

Respondet negando antecedens, cum minori probationis; nec enim omne augmentatum, etiam quoad omnem dimensionem, sit vitaliter: potest enim aqua quoad omnem partem augeri per metam iuxta positionem non vitalem; sed debet talis augmentatio fieri per intra susceptionem & conuersionem alimenti. Quod autem augmentatio capillorum & vnguuium non fiat hoc modo, sicut augmentatio graminis, patet: quia, signatis duobus punctis in gramine, videbuntur magis à se inuicem distare post augmentum, & non est vlla pars graminis, quæ non apparet augeri secundum omnem dimensionem; sed signatis duobus punctis in capillis aut vnguibus, semper reperiuntur æque distare, & præterea nunquam reperitur quod illa eadem pars capilli sit crassior quam semel fuit, licet partibus minus crassis in pueris, succedant in iuuenibus partes magis crassæ ob augmentum pori & materiæ ex qua fiunt, ex quo patet magnum discrimen esse inter capillorum & graminis augmentum.

154. *Obiicit secundo ex Arriaga*: experientia constat aliquos vehementer confternatos metu canescere intra vnius noctis spatium. Sed hoc fieri non posset nisi capilli haberent intra se poros, per quos vitaliter qualitates & humores sugerent, ex quibus causatur illa canities: ergo habent virtutem talem attractiuam & consequenter animantur.

Respondet negando minorem, posset enim humor propulsus vi metus ad radices capillorum ob eorundem dispositionem per poros capillos paruo tempore serpere, eosque canos facere, absque vlla vitali virtute, sicut oleum peruatit chartam ac per eam paulatim extenditur.

Dicitur: si applicarentur capilli abscissi capiti hominis canescerent: ergo signum est, quod non canescant capilli absque attractione vitali.

Respondet primo, non constare antecedens, nec credo *Arriaga* vnquam fecisse experientiam ea de re.

Respondet secundo, negando consequentiam; nam ideo non canescerent capilli abscissi, quia non applicarentur

sufficienter ad partes interiores capitis, in quibus humores infecti reperiuntur.

QVÆSTIO XI.

Quomodo distinguitur anima à suis potentiis.

155. **Q**uælibet anima in particulari habet suas proprias potentias, *Vegetatiua* enim habet potentiam nutritiuam, augmentatiuam, & generatiuam, *Sensitiua*, habet quinque potentias externas, & aliquas internas; *Rationalis* habet intellectum & voluntatem. *Quæritur* ergo hic in genere, quia difficultas est communis, quomodo hæc potentia ab anima distinguantur.

Aduertendum autem, si per potentias vegetatiuæ & sensitivæ intelligatur facultas coalescens ex animæ facultate & corporis, etiam sine dubio illas potetias distingui realiter ab anima, quia anima potest esse absque corpore, & consequenter absque facultate conflata ex sua & facultate corporis; nec in hoc esse potest vlla difficultas.

At si per potetias illas intelligatur facultas propria correspondens ipsi animæ, & connaturaliter concomitans ipsa, siue sit in corpore, siue extra corpus, eadē erit ratio de his potetias sic acceptis, ac de potetias spiritualibus animæ, nempe de intellectu & voluntate, vt omnes fatebuntur; vnde resoluenda est quæstio claritatis causa de solo intellectu & voluntate, & inde solutio transferenda ad alias potentias animæ concomitantes ipsam animam.

CONCLUSIO I.

156. *Anima rationalis non distinguitur realiter ab intellectu & voluntate, & consequenter potentia cuiuslibet anime concomitantes ipsam, & non includentes aliquid corporis, identificantur ipsi.* Hæc est *Doctores* in 2. dist. 16. cum suis omnibus, quos præter *Nominales* omnes sequuntur *Hurtadus & Arriaga* lectu & hic contra *D. Thom.* 3. p. q. 77. quem sui sequuntur, & præterea *Combricenses, Suarez, Vasquez, Ruinus.*

Probatur primo, auctoritate sanctorum Patrum, *Augustini tractat. 15. in Ioannem* dicentis intellectum non esse aliud quam animam *Isidori lib. 11. Etymologiarum*, vbi ait: *Anima dum viuificat corpus, anima est: dum vult, voluntas; dum intelligit, mens; dum recollit, memoria; dum aliquid sentit, sensus*; & *Bernardi serm. 11. in Cantica* dicentis: *In anima tria intuear, rationem, memoriam & voluntatem; & hæc tria eandem esse animam.*

Probatur ratione fundamentali; quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate, vt omnes fatentur: sed nulla prorsus est necessitas distinguendi realiter potentiam intellectiuam, ac volitiuam ab anima, vt patebit ex solutione obiectionum.

Probatur secundo, quia anima ipsa immediate concurrat ad intellectiones & volitiones: sed ex suppositione quod sic concurrat, non indiget potetias realiter distinctis, quibus mediantibus concurrat ad illas, vt fateatur aduersarij, qui ideo distinguunt realiter potentias ab anima; quia putant animam ipsam non posse immediate ad illas concurrere: ergo non distinguuntur realiter intellectus & voluntas ab anima.

Probatur maior: quia vt probatum est 2. *Physicorum*, substantiæ possunt immediate agere: ergo & anima. Sed nihil potius debet posse immediate producere, quā has operationes: ergo potest illas producere immediate, & consequenter de facto illas producit: si enim potest producere illas, quandoquidem sufficienter applicetur & nullū ponatur impedimentū, debet dici quod actu producat illas, non minus quā dicitur quod calor calefacit.

157. *Arriaga* probat eandem maiorem ex eo, quod si anima non concurreret immediate ad volitiones, non peccaret; nec digna esset odio aut amore, pœna aut præmio, de quo fusissime discutitur.

Sed facile negabunt aduersarij sequelam, sicut enim ignis calefacit, quāuis calefactio ab ipso immediate non egrediatur, sed à calore ipsi inhaerente, ita anima peccaret & bene ageret, quāuis actus peccaminosus & bonus ab ipsa met immediate non procederet, sed à voluntate ipsi inhaerente, & eodem modo esset odiosa & grata ratione

operationis bonæ aut malæ procedentis immediate, non ab ipsa, sed à sua voluntate; & hoc esset verum, siue voluntas emanaret ab ipsa, siue produceretur in ipsa à Deo.

Dico, esset inconueniens, quod anima puniretur ob actionem, quam non posset impedire.

Respondeo primo id non esse inconueniens, sicut non est inconueniens quod manus puniatur in inferno propter actiones alias voluntatis, quas non potuit impedire.

Respondeo secundo consequenter ad principia aduersariorum, animam non puniri nisi eodem modo, quo concurrat ad illas operationes, sicut enim non concurrat immediate ad illas, ita nec vllæ operationes immediate subiectionantur in anima, sed in potentiis eius: unde cum pœna consistat formaliter in operationibus, aut passionibus vitalibus, anima non punitur immediate, sed solum mediantibus potentiis, in quibus solis immediate recipiuntur illæ operationes.

Melius probari posset illa maior ex doctrina in præcedenti probatione insinuatâ, quia omnino absurdum videtur quod ipsa anima non sentiat voluptatem & gaudium, aut tristitiam, aut dolorem, aut intellectiorem, aut volitionem, sed quod hoc totum comperat accidentibus: hoc autem sequeretur ex sententia aduersariorum: ergo est falsa.

158. *Probat Arriaga* eandem maiorem aliter quia si voluntas sola sine concursu animæ produceret volitionem, ferretur in incognitum, contra omnes, neque enim cognitio intellectus posset sufficere, ut voluntas cognosceret, sicut nec cognitio Petri potest sufficere, ut Paulus cognoscat.

Hæc probatio non habet vim contra eos, qui licet distinguunt potentias realiter ab anima, non tamen distinguunt illas inter se: quemadmodum enim eadem anima posset moueri ad volendum ex cognitione, quam haberet de obiecto aliquo, & sic volendo non ferretur in incognitum: ita etiam eadem potentia posset ex cognitione obiecti ferri in amorem, aut odium ipsius.

Hæc ergo probatio solum habere potest locum in sententia aduersariorum, qui ut distinguunt potentias ab anima, ita ipsas etiam inter se distinguunt.

159. *Solent tamen respondere primo*, ob radicationem earum potentiarum in eadem anima, posse voluntatem moueri ab obiecto proposito per intellectum, licet hic realiter ab illa distinguatur. Sed certe illa radicatio nihil facit ad rem, quia per eam voluntas non percipit rem propositam ab alia potentia realiter distincta, sicut potentia olfactiva non percipit res perceptas ab aliis potentiis, & sicut voluntas humana Christi, licet reperiatur in eodem supposito cum intellectu Diuino, non percipit res positas per illum intellectum.

Respondere possent secundo, voluntatem posse moueri per cognitionem potentiæ distinctæ realiter, sicut vna pars corporis potest moueri supposita sensatione alterius, sicut, v.g. caput potest moueri ad læsionem pedis.

Sed respondetur facile non moueri immediate propter illam sensationem, sed quatenus ab illa sensatione producit species in potentia cognitiua, per quam cognoscit illam læsionem, & quatenus postea potentia appetitiua mouet alias partes sibi subordinatas ad auxilium istius partis: quod si vna pars moueretur naturaliter ad motum alterius propter subordinationem aut connectionem, modo non moueatur mediate cognitione, non facit ad rem: hic enim agimus de motione, qua moueretur per excitationem obiecti propositi per cognitionem, & concedimus nihil posse sic moueri quod non cognoscit.

160. *Obiicies primo*: actus & potentia spectant ad idem predicamentum; sed actus vitales, qui producuntur per potentias vitales, sunt qualitates & accidentia: ergo & potentie vitales: sed hoc esset falsum, si illæ potentie identificarentur animæ, nullum enim accidens est identificatum substantiæ, nihil enim identificatum substantiæ est aptum inherere, & omne accidens debet esse aptum inherere, in hoc quippe differt à substantia.

Respondeo distinguendo maiorem: actus qui producit, & potentia, quæ producit, nego maiorem: actus entitatus & potentia obiectiua, hoc est res possibilis & res actus existens sunt eiusdem predicamenti, concedo

maiorem, & concessa minori nego consequentiâ. Quod autem maior non sit vera in sensu, in quo negata est, patet, tum quia nulla prorsus est ratio, ob quam colligatur eius veritas, sed gratis omnino asseritur, tum quia ipsamet anima principiat potentias, hæc enim emanant ab anima secundum aduersarios, cum tamen non sit eiusdem predicamenti cum illis secundum eosdem aduersarios: sed nulla prorsus est ratio, ob quam res vnius generis possit emanare à re alterius generis, & non possit ab illa produci, tum quia Vbi producit à substantia vel qualitate rei mouentis aliam rem, & tamen non est eiusdem predicamenti cum substantia aut qualitate.

Quod si loquantur in maiori de potentia susceptiua actus, & actus, qui recipitur in illa, etiam falsa est, ut patet ex iisdem fere rationibus & præcipue ex instantia ipsius animæ, quæ recipit ipsas potentias immediate, cum tamen non sit eiusdem predicamenti cum illis, & quia sicut potest forma spiritualis recipi in subiecto materiali, v.g. anima in corpore: ita etiam poterit forma accidentalis recipi in subiecto substantiali immediate: nec enim magis requirit forma accidentalis subiectum accidentale, quam forma spiritualis subiectum spirituale.

161. *Obiicies secundo*: anima semper intelligeret si haberet sibi identificatum intellectum.

Respondeo negando sequelam; sicut enim ipse intellectus non semper debet intelligere, si ponatur realiter distinctus, ita etiam nec debet semper intelligere, si ponatur realiter identificatus animæ; neque enim quod intelligat aut non intelligat semper, oritur ex identificatione aut distinctione ipsius; sed ex eo, quod non sit causa totalis intellectiōis, sed requiratur alias causas & conditiones, quæ non semper adsunt.

Obiicies tertio, idem non potest esse susceptiuum aut actiuum diuersarum formarum, quales sunt intellectio & volitio; ergo voluntas, quæ est susceptiua & productiua volitionis, debet distinguere realiter ab intellectu, qui est susceptiuus & productiuus intellectiōis: sed si intellectus, & voluntas distinguantur realiter inter se, sine dubio distinguuntur realiter ab anima; nam saltem in creatis, quæ sunt realiter identificata vni tertio, sunt realiter identificata inter se.

Confirmatur ex Suario: quia habitus perficientes animam, & actus ab illis procedentes, sunt realiter distincti: ergo & subiecta immediata eorum.

162. *Respondeo* negando antecedens, quia quemadmodum eadem anima potest recipere voluntatem & intellectum immediate, licet sint diuersæ rationis; ita etiam potest recipere intellectiōem & volitionem immediate, non obstante sua diuersitate, & quemadmodum eadem voluntas potest producere & recipere volitionem & nolitionem, quæ sunt magis oppositæ, quam intellectio & volitio, ita eadem anima potest producere, & recipere intellectiōem & volitionem, & quidem simul, cum non habeant oppositionem inter se, quo minus simul existere possint in eodem subiecto magis, quam albedo & dulcedo: & cum volitio exigat similitudinem cognitionis.

Ad confirmationem nego consequentiâ, sicut enim potentiæ realiter distinctæ, & habentes actus & habitus realiter distinctos non debent habere subiecta immediata distincta: ita nec habitus distincti habentes actus distinctos, à paritate rationis.

Confirmatur. Habitus Spei & Charitatis sunt habitus distincti & exigentes actus realiter distinctos, & tamen subiectionantur immediate in eadem voluntate, secundum *Aduersarium*: ergo habitus distincti non exigunt subiecta immediata realiter distincta.

163. *Obiicies quarto*, operari per suam substantiam immediate sine potentia realiter distincta est summus gradus operandi: ergo non est conueniens creaturæ.

Respondeo negando antecedens, summus enim gradus operandi est operari sine depēdētia ab alia causa superiori, aut sine dependentia à subiecto: non vero operari sine concursu potentiæ realiter distinctæ, ut patet euidenter ex eo, quod sic operari conueniat accidenti creato, v.g. calor, hic enim calefacit per suam entitatem absque potentia

potentia realiter distincta. Quod si formæ accidentali conueniat hæc perfectio operandi immediate absque potentia realiter distincta, satis inconuenienter negatur formæ substantiali longe perfectiori, præsertim absque causa sufficienti.

164. *Obiicies quinto:* Aliæ substantiæ operantur mediantibus accidentibus realiter distinctis, vt ignis mediante calore, aqua mediante frigore: ergo idem dicendum de anima.

Respondeo primo negando consequentiam, quia si id est verum de aliis substantiis, habentur aliqua principia id colligendi de ipsis, qualia non habentur ad dicendum idem de anima: unde non debet dici de anima, quod dicitur de illis aliis.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: in subiecto externo, transeat; in seipsis, nego antecedens, & similiter distinguo consequens: ergo anima debet operari mediantibus accidentibus in seipsa, nego; in subiecto externo, transeat. Nec id est contra nos, quia iam agimus de distinctione intellectus & voluntatis, quæ sunt potentia, quibus operatur immanenter.

Respondeo tertio distinguendo antecedens: operatur mediantibus accidentibus in productione accidentium similium illis accidentibus, concedo: in productione aliarum formarum, quæ ab ipsismet produci possunt absque concursu talium accidentium, nego antecedens: & similiter distinguo consequens: ergo idem dicendum de anima quantum ad accidentia similia suis accidentibus propriis; transeat; quantum ad alia accidentia non similia illis, & quæ ab ipsamet produci possunt, nego consequentiam. Itaque anima non producit per vlla accidentia sua alia accidentia similia illis, sicut ignis producit calorem similem calori suo, & aqua frigus; unde quamuis ignis dicatur producere calorem per calorem, qui est sibi accidens, anima non debet dici producere operationes vitales per alia accidentia: neque enim vnas operationes producit per alias vt omnes faterentur.

165. *Obiicies sexto:* anima non concurrat immediate absque potentia realiter distincta ad actus supernaturales: ergo nec ad naturales.

Probatur antecedens: quia non, vt causa principalis, cum sit inferioris ordinis, nec vt instrumentalis, cum sit perfectior illis.

Respondeo negando antecedens, ad cuius probationem dico, animam esse causam principalem partialem istorum actuum, nec id impediri per hoc quod sit inferioris ordinis, vt in Theologia pluribus locis ostendi solet.

Obiicies septimo: sequeretur quod intellectus vellet, & voluntas intelligat.

Respondetur hoc esse verum realiter loquendo, non vero formaliter. Et exemplum manifestum est, quod hoc non sit inconueniens in Diuinis, in quibus idem omnino sequitur.

Quæres, an potentia animæ distinguantur formaliter ab ipsa & inter se.

Respondeo imprimis quod eodem modo quo distinguuntur inter se, distinguantur ab anima, & eodem modo quo distinguuntur ab anima, distinguantur etiam inter se; an autem distinguantur formaliter ab anima, aut inter se, dependet ex principiis ex quibus colligitur dari distinctio formalis, de qua in Metaphysica.

Q V A E S T I O XII.

Quomodo specificantur potentia Anima, seu à quo sumant suam specificationem.

166. **H**æc quæstio perinde habet locum, siue potentia animæ distinguantur ab ipsa realiter, siue non; & verus sensus est, non à quo habent suam specificationem intrinsecam, & formaliter: omnes enim concedunt quod hanc habeant ex suis prædicatis essentialibus intrinsecis, sicut homo habet ab animalitate & rationalitate; sed à quo habeant suam specificationem extrinsecam, hoc est, per ordinem ad quæ extrinseca, possumus colligere potentias

esse talis speciei, & vnâ ab altera distingui.

Communis sententia est potentias immediate specificari per actus, & quia actus specificantur per obiecta, etiam potentias ab obiectis mediate sumere suam specificationem. Verum non potest hæc sententia sic intelligi, vt possit colligi semper ex diuersis specie actibus, quos anima possit producere, potentias animæ per quas producit illos, esse diuersæ speciei, nam eadem potentia potest actus diuersæ speciei producere, vt intellectus assensum & dissensum, apprehensionem & iudicium, voluntas amorem & odium, oculus visionem albedinis, & nigredinis.

Itaque in hoc sensu per actus & obiecta possumus specificare potentias, seu colligere quod sint eiusdem vel diuersæ speciei, si videamus quod vna potentia ex illis determinat sibi certos actus & certa obiecta, & quod alia potentia determinat sibi alios actus distinctæ rationis aut alia obiecta, tunc enim ex distinctione actuum & obiectorum, ad quæ determinatur vna potentia, ab actibus, & obiectis, ad quæ determinatur altera, possumus colligere quod distinguantur specie illa potentia: quod si ex potentiis distinctis neutra possit habere vltos actus, quibus similes non possit habere altera, nec versari circa vlla obiecta, circa quæ non possit versari altera; tum possumus colligere quod erunt eiusdem speciei.

167. *Hoc patet*, tum quia hac ratione distinguimus specie potentiam visiuam & audituam, & identificamus specie duas potentias visivas duorum hominum: tum quia si non essent distinctæ speciei, non posset fieri, quod vna ex illis ad tales actus, & obiecta determinaretur, potius quam alia; & si essent distinctæ speciei, non posset fieri quod vna non haberet actus aliquos distinctæ rationis ab actibus, quos altera posset habere. Dixi: *præsertim si non identificentur rebus specie distinctis*, quia si sic identificantur, vt in sententia nostra potentia visiva hominis identificatur homini, & bruti bruti, non improbabilius ex hoc capite possent distingui specie inter se: quemadmodum enim potest colligi distinctio eorum ex eo, quod respiciant diuersa obiecta aut actus in sensu explicato, ita etiam videtur posse colligi distinctio specifica ipsorum ex eo quod ex natura sua respicerent diuersa specie subiecta quibus identificarentur. Soler tamen hæc consideratio potentiarum in ordine ad subiecta vocari materialis; altera vero consideratio & distinctio orta ex respectu ad actus & obiecta solet vocari formalis: sed hoc ad nomen spectat, & est parui momenti, modo cognoscatur res ipsa.

Quod si denique ex diuersis potentiis vna respiciat omnia obiecta alterius ita, vt quidquid percipitur per vnâ potentiam, possit etiam percipi ab altera, sicut quidquid percipit visus, percipit phantasia, & quidquid hæc percipit, percipitur ab intellectu; modo tamen altera non possit etiam tendere in omnia obiecta ipsius, sufficit ad distinctionem specificam vtriusque, vt patet principiis iam positis: at si vicissim vtraque in quodcumque obiectum alterius tendere possit, vt si potentia intellectiva Angeli possit tendere in quodcumque obiectum potentia intellectiva humanæ & e contra; modo tamen actus quibus tenderent essent diuersæ naturæ, vt bene posset contingere absque vlla implicancia; adhuc ex diuersitate actuum posset colligi distinctio potentiarum: imo quamuis actus non haberent diuersitatem specificam in natura sua intrinsecam, sed diuerso modo producerentur, vt si vna potentia produceret libere actum, & altera sic illum libere non posset producere, aut si vna posset producere actum absque discursu, & altera non posset; ex hoc etiam capite posset colligi distinctio specifica potentiarum, ob easdem rationes, quas supra posui.

Et si quæras, quomodo posset colligi diuersitas in actibus, si non esset diuersitas in obiectis.

Respondeo id posse colligi ex experientia illius, qui vtrumque actu perciperet, aut per visionem intuitiuam vtriusque actus, aut per aliquem discursum.

169. Nullo vero modo admitti debet, quod dicunt Thomistæ, ex diuersitate quacumque actuum, aut obiectorum posse colligi potentias distingui realiter, nâ nul-

Quomodo ex actibus & obiectis specificatur potentia.

Specificari possent potentia ex subiectis cui identificarentur.

Possent specificari potentia per actus quacumque obiecta essent eadem.

la maior potest esse diuersitas in actibus, aut obiectis potentiari ad distinctionem realem arguendam, quam illa quæ est inter obiecta, & actus voluntatis, & intellectus ut fatentur Thomistæ: sed ex dictis quæstione præcedenti patet intellectum & voluntatem non distingui realiter.

Itaque distinctio realis potentiari debet colligi ex principiis generalibus, ex quibus aliarum rerum talis distinctio argui solet, ut ex separabilitate mutua, aut non mutua, aut ex processione reali vnius ab altera, aut ex subiectione in subiectis realiter distinctis.

Et per hoc patet responsio ad fundamentum Thomistarum à Complutensibus his disp. 7. propositum, nempe quod non sit aliud principium ad colligendum distinctionem realem potentiari in eodem subiecto, quam ex distinctione actuum, ac obiectorum formalium; nam si nõ sit aliud principium, tum dicendum erit quod non distinguantur realiter: aut si distinguantur realiter, certè aliud principium erit ad colligendum, quod sic distinguantur, quam actuum, aut obiectorum distinctio.

Confirmatur hoc: quia si quis non cognosceret autem, & oculos separari loco, aut posse etiam separari realiter, sed in eadem parte corporis aut experiretur ipse se audire sonos, & videre colores, aut putaret alios id facere, profecto nullo, vel probabili discursu posset deducere, quod potentia auditiva, & visiva essent distinctæ realiter; sed potius deberet existimare quod vna, & eadem potentia realiter, & audiret sonos, & videret colores: quamvis videret sonum, & colorem, actusque quibus perciperentur, tum esse tam distincta, quam modo sunt.

170. Quæres an à potentiis distinctis specie possint provenire actus vitales eiusdem speciei.

Respondeo, si loquamur de potentiis realiter distinctis, quarum distinctio specifica colligitur ex distinctione actuum, & obiectorum, ut sunt potentia sensitiva externa, & interna, ac potentia intellectiva, non posse naturaliter loquendo, vllam ex ipsis producere actus eiusdem speciei cum actibus alterius potentia: hoc patet inductione, quia oculus non potest producere vllum actum eiusdem rationis cum actibus auris, nec sensus internus vllum actum eiusdem rationis cum vllò actu vllius potentia externa, nec intellectus vllum actum eiusdem rationis cum vllò actu vllius potentia sensitiva.

Si vero loquamur de potentiis, quarum distinctio non defumeretur ex actibus, sed ex identitate cum re specie distincta, ut sunt potentia visiva hominis, & bruti.

Respondeo mihi incertum esse, an possint elicere actus eiusdem rationis, quia nescio an visio ocularis bovis, & visio ocularis hominis sint eiusdem speciei nec ne.

171. Quod si loquamur de eo quod possit fieri de potentia absoluta, non video repugnantiam cur non possit dari aliqua vna potentia siue identificata animæ alicui, quæ posset produci à Deo, siue non identificata, quæ potentia posset, & audire auditione eiusdem speciei cum auditione nostra; & videre visione eiusdem speciei cum visione nostra, illa autem potentia esset distincta speciei à potentiis auditiva, & visiva nostra, distinctione etiam desumpta ab actibus, & obiectis, quia posset habere aliquos actus, quos neutra ex nostris posset habere; & tamen produceret actus eiusdem speciei cum actibus nostris, taliter, ut habens illam potentiam, & actus visivos ipsius, si etiam haberet actus nostros, non posset colligere experientia vllam differentiam inter illos magis quam inter duas visiones Petri & Pauli. Et si actus illi ex natura sua essent determinati essentialiter ad subiecta sua ita, ut actus vnius potentia non posset, nec produci ab alia potentia, nec subiectari in illa, quamvis ex hoc capite posset colligi distinctio specifica illorum actuum; hoc tamen non præiudicat huic resolutioni, quia loquor de distinctione, quam posset aliquis habens vtrumque actum, aut videns vtrumque actum introitus, ut nati sunt representare sua obiecta, & secundum omnem rationem, præter illum essentialem ordinem ad tale subiectum & causam effectivam, cognoscere, & dico quod nullam talem distinctionem necessario deberent habere.

Et si quæras iterum, an ex potentiis realiter, & specie distinctis, quæ de facto dantur, vna possit de potentia absoluta producere actus similes actibus alterius potentia, v.g. an oculus de potentia absoluta possit audire, aut intelligere, vel auris videre; resolutionem remitto ad tractatum de visione beata, in qua solet examinari occasione quæstionis ibi propositæ, an scilicet oculus corporeus possit videre Deum.

QVÆSTIO XIII.

Quoniam subiectionem potentiæ Animæ.

172. Hæc quæstio habet locum directè in sententia Thomistarum distinguente potentias ab animæ; quia in illa sola potentia possunt subiectari propriè loquendo: sed ex resolutione eius facile etiam poterit colligi cuius subiecto identificentur, quod quæri solum deberet in nostra sententia, qui non distinguimus potentias realiter à re habente illas.

Non est autem dubium de potentiis spiritualibus, quæ animam vbique concomitantur, ut est intellectus & voluntas, quia omnes concedunt, quod illæ habeant animam pro subiecto, siue cui inhæreant, si distinguantur realiter ab illa; siue cui identificentur, si non distinguantur sic. Sed difficultas tota est de potentiis materialibus totalibus, ut de visiva, auditiva, imaginativa, appetitiva, quæ communes sunt hominibus, & brutis.

Dixi autem: potentias materiales totales, quia quandoquidem non sola anima videt, aut audit aut appetit, nec solum corpus, quod est altera pars animalis, sed totum compositum ex anima, & corpore, per potentiam vitalem totalem, qua exercet illas operationes, intelligi debet potentia concomitans totum illud compositum, non vero pars vlla illius, quæ concomitaretur animam, aut corpus.

Alio modo potest explicari potentia totalis de qua fit quæstio, quod sit illa, quæ immediate in se recipit actus illos vitales, v.g. visionem, auditionem.

Gregorius in 2. dist. 17. q. 3. dicit has potentias subiectari in sola anima, quem sequitur Arriaga hic disp. 3. n. 56. quoad sensationes brutorum.

Conimbric. 2. de anima c. 1. q. 9. Suar. ibidem, cap. 2. Aversa q. 47. tenent illas potetias subiectari in ipso corpore solo.

D. Thom. 1. p. q. 77. art. 5. cum suis communiter, ac speciatim Complutensibus disp. 7. num. 36. opinantur potentias materiales subiectari in toto composito, quod cum secudum ipsum nihil aliud sit, quam corpus, & anima unita, illæ potentia debent immediate recipi partim in anima, & partim in corpore.

Doctar vero noster, quia putat totum distingui realiter à partibus simul sumptis, & unitis, propterea quamvis teneret cum Thomistis has potentias, si distinguerentur realiter à subiectis, subiectari in toto composito, diceret tamen eas non immediate subiectari, nec in anima nec in corpore, sed in toto resultante ex anima, & corpore.

CONCLUSIO I.

173. Potentia animæ materiales non subiectionem in solo corpore immediate. Hæc est reliquarum sententiarum contra secundam.

Probat: quia illud est subiectum immediatum potentia visiva, v.g. quod videt, & mediante potentia immediate in se recipit visionem ocularem: sed non est solum corpus, quod est altera pars animalis, siue illud dicatur esse materia prima sola, siue materia prima cum accidentibus, siue conflatum ex materia prima, & forma corporeitatis, quod videt immediate per visionem mediante potentia visiva: ergo potentia visiva non subiectionem in illo corpore solo.

Probat minor: quia si corpus illud, quatenus includit animam, seu quatenus est aliquid non constitutum per animam videret immediate, ut sic, esset vivens sensitivum, & sic anima non esset principium physicum dans formaliter substantia materiali vivere vita sensitiva, contra omnes.

Probat

An à potentiis distinctis specie possint provenire actus eiusdem speciei.

Potentia materiales non subiectionem in solo corpore.

Probaturs equale: quia reuera eatenus aliqua substantia potest viuere vita sensitua, quatenus potest sentire per visionem, aut alios actus vitales.

Confirmatur: quia potentia visua est in oculo, sed non in oculo, quatenus dicit partem illam corporis, quæ vocatur oculus, absque animatione, sed in oculo animato, & hinc, ablata anima, illa pars non habet illam potentiam, etiam positis quibuscumque dispositionibus, in quibus non inuoluitur quod inferretur ab anima: ergo non in solo corpore residet potentia vitalis.

Probaturs secundo: quia si potentia visua est in corpore, vel emanat ab ipso corpore, vel producit ab anima in corpore. Si primum, ergo non est vitalis, nec potentia animæ, & præterea deberet esse in corpore, quamuis separaretur anima, quod prorsus est absurdum. Si secundum: ergo non habet dependentiam ab anima, nisi in genere causæ efficientis, & sic posset conseruari in corpore saltem de potentia Dei absoluta, absque anima; quod ab aliquibus saltem ex aduersariis, & merito putatur absurdum.

Confirmatur: quia sic anima nullo modo diceretur videre formaliter, etiam vt quo, neque enim vlllo modo videt, nisi quatenus efficit potentiam in corpore: sed hoc non sufficit, vt dicatur videre formaliter vt quo, alias ignis producit calorem in manu posset dici esse calidus vt quo ab illo calore.

174. **Obicitur primo, ex Auerſa:** omnia alia accidentia materialia subiectantur in materia, & non in toto composito, aut anima: ergo idem dicendum de his accidentibus, ac actibus vitalibus ab illis productis.

Respondetur primo, negando antecedens; vt patet ex dictis in Physica.

Respondetur secundo, negando consequentiam, quia quamuis id esset verum de aliis accidentibus, non posset esse verum de accidentibus vitalibus propter fundamenta huius conclusionis, ex quibus colligitur maxima disparitas accidentium vitalium quantum ad hoc, ab aliis accidentibus non vitalibus.

Obicitur secundo, potentia sensitua in aliis animalibus sunt corporea: ergo & in hominibus: sed si sint corporea, non possunt subiectari in anima sola, nec etiam partialiter: ergo necessario debent subiectari in corpore solo: sed si subiectantur in corpore hominis, eodem modo possent subiectari in corpore solo reliquorum animalium, vt omnes fatebuntur.

Respondetur primo, si non possent istæ potentia esse corporea in hominibus, quin subiectarentur in solo corpore, negari potius debere consequentiam, quam id esset admittendum; nec tam facile probari posset ab aduersariis: nam ex diuersitate animæ rationalis ab aliis animalibus, si illæ operationes subiectari deberent in anima, posset dici quod, quamuis illæ operationes essent corporea in aliis animalibus, quorum animæ sunt corporea, quod essent spirituales in hominibus, quorum anima est spiritualis.

Respondetur secundo concedendo consequentiam, & distinguendo antecedens subsumpti: immediate, translati; mediante toto composito ex ipsa, & corpore resultante, negatur.

175. **Obicitur tertio,** actus vitalis visionibus non elicitur à sola anima, quasi per se operante, sicut intellectio, & volitio, sed mediante organo corporeo, igitur potentia elicitua talium actuum non residet in sola anima: ergo residet in organo corporeo, neque enim sunt illæ operationes per organum corporeum, nisi quatenus organum corporeum habet in se potentiam elicituam istarum operationum.

Respondetur negando consequentiam cum sua probatione, residet enim in toto conſtato ex organo corporeo & anima, & ad eam concurrunt tam anima quam corpus, quatenus habent virtutem constituendi totum compositum in quo residet, & à quo immediate emanat illa potentia.

Potest autem argumentum retorqueri contra aduersarium, quia operatio illa non fit à corpore solo, nisi

mediante anima: igitur potentia elicitua ipsius debet esse in anima, tanquam in subiecto, & non in corpore solo: hæc consequentia est omnino talis, qualis est consequentia obiectionis; unde si non valet hæc, nec illa valere debet; & si illa valet, hæc etiam bona est.

CONCLUSIO II.

176. **Potentia huiusmodi non subiectantur in sola anima.** Hæc est reliquarum sententiarum contra primam.

Probari solet: quia non potest accidens corporeum, extentum præsertim, qualis est omnis huiusmodi actus, recipi in subiecto spirituali solo: ergo.

Verum imprimis hæc probatio difficulter potest videri à Thomistis, qui admittunt huiusmodi operationes subiectari particulariter in anima: nam reuera eadem prorsus ratio, quæ probat non posse subiectari tale accidens in solo subiecto spirituali, videtur æquè probare quod non possit recipi in subiecto spirituali partialiter. Unde meo iudicio tam bene potest negari antecedens, quam ipsi negarent illud, si adderetur partialiter.

Sed nec ab omnibus probatur illud antecedens satis sufficienter. *Aliqui probant* illud, quia alias non haberet extensionem suam.

Contra, quia licet non posset habere extensionem in subiecto spirituali determinato ad locum indiuisibilem, posset tamen in subiecto spirituali, quod propter diuisibilitatem virtualem suam posset occupare locum diuisibilem, nec video cur corpus extentum possit coniungi physice cum anima indiuisibili, retenta sua extensione, & non posset qualitas extensa vniri ipsi per inhaesionem, retenta sua extensione.

Alij probant illud: quia non potest forma extensa inhaerere vlli, cui non tribuat extensionem, quia extensio est effectus formalis eius: ergo.

177. **Contra,** quia facile negari potest antecedens cum sua probatione, neque enim accidens extentum facit formaliter suum subiectum extentum, absurdum enim esset albedinem facere quantitatem extensam. Quod si faceret etiam subiectum extentum, non tamen omne subiectum, sed subiectum capax extensionis, quale subiectum non esset anima: quemadmodum enim licet quantitas extendat formaliter omnes formas, cum quibus coniungitur, siue in ipsamet recipiatur, siue recipiatur in illis, siue tamen illa, quæ illa recipiatur in eodẽ subiecto, non tamen extendit animam rationalem, quæ est incapax extensionis: ita etiam licet forma extensa faceret omnia subiecta sua extensa, quæ essent capacia extensionis, non tamen deberet facere extensa subiecta sua, quia essent incapacia extensionis.

Deinde posset etiã dici quod accidens extentum extenderet animam virtualiter, quatenus scilicet esset ratio, cur anima occuparet tantum loci actualiter, quantum exigeret illud accidens occupare, quandoquidem accidens non posset occupare tantum loci, nisi subiectum ipsius etiam tantum loci occuparet; quod valde aduertendum est.

Melius ergo probatur illud antecedens: quia partes istius accidentis connaturaliter essent in eodem loco; nam naturaliter loquendo omnis forma absoluta, quæ est in aliquo subiecto, debet esse vbicumque est illud subiectum, quidquid sit de potentia absoluta: ergo illa pars accidentis extensi, quæ esset in anima in hoc loco, in quo esset extra aliam partem, deberet esse simul cum anima in alio loco, in quo esset altera pars ipsius, & sic illæ duæ partes extensionis deberent esse connaturaliter in eodem loco: quod est absurdum.

Dices: forma spiritualis potest esse in subiecto corporeo, vt patet de anima rationali: ergo & corporea in subiecto spirituali.

Respondetur negando consequentiam, quia sequitur inconuenientia connaturalis ex consequenti, non vero ex antecedenti.

178. **Probaturs conclusio secunda,** quia sequeretur quod illæ potentia essent spirituales, emanaret enim connaturaliter à subiecto spirituali, in eoque reciperebantur: sed quod sic emanat & recipitur, dicendum est spirituale: ergo.

Probaturs tertio, quia sequeretur quod anima separata haberet illas potentias; nec posset ostendi, cur anima quoad

Potentia
sensitua
non subie-
ctantur in
sola ani-
ma.

An acci-
dens cor-
poreum
subiectari
possit in
sola ani-
ma.

742 De ANIMA. De Potentiis animæ sensitivæ,

ad illarum actus habeat dependentiam à corpore: sed hoc est absurdum.

Confirmatur: quia si potentia visiva sit in sola anima etiam sensitiva, non est vlla ratio cur visio ocularis non esset in pede tam bene, quam in anima.

Dices: licet illa esset in anima, tamen oculus corporeus deberet concurrere ad productionem ipsius.

Contra, quia nulla potentia debet concurrere ad visionem, nisi potentia visiva: ergo si potentia visiva non sit in oculo, oculus non debet concurrere efficienter ad ipsam.

Confirmatur: quia si oculus debet concurrere eum anima: ergo debet habere potentiam visivam effectivam tam bene, quam anima: sed in ipsamet potentia, quæ est visiva effectiva, debet produci visio: ergo tam debet produci in oculo, quam in anima.

Probat minor: quia hæc est natura actus creati, immanentis, vitalis, intentionalis, ut debeat produci in ipsamet potentia vitali, quæ nata est ipsam producere connaturaliter loquendo.

CONCLUSIO III.

179. *Potentia vitalis non subiectionem in corpore & anima simul, sed in toto composito ex ipsis.* Hæc quoad primam partem est prima, & secunda sententia, & quarta sententia contra tertiam *Thomistarum*; & quoad secundam est quarta contra reliquas sententias.

*Probat*ur prima pars: quia vnum numero accidens non potest subiectionem naturaliter in subiectis realiter distinctis immediate.

*Probat*ur secunda pars: tum quia nihil aliud assignari potest, in quo subiectionem; tum quia ex suppositione, quod datur totum realiter distinctum à partibus, erit subiectum proportionatissimum, & effectivum, & receptivum istarum potentialium & actuum vitalium ab ipsis productorum; tum quia difficultates aliarum sententiarum tolluntur per hanc sententiam; nec habet aliam difficultatem, quam illam, quæ est de distinctione totius à partibus simul sumptis, & unitis, quas difficultates solvimus 1. *Physicorum suo loco.*

Quod si hæc sententia non esset vera, ex his aliis sententiis præferenda esset illa, quæ dicit, quod potentia vitalis sensitiva passiva recipiatur, aut identificetur soli animæ, eamque concomitetur, nam reuera anima debet per illas operationes sentire, corpus autem nequit per illas sentire, neque anima etiam posset per illas sentire, si in solo corpore reciperetur. Ideo vero requireretur organum, quia deberet concurrere effectiva cum anima ad illas sensationes producendas connaturaliter loquendo.

180. *Ad difficultates* autem alias contra positas dicendum est, ad primam, quæ est de subiectione formæ corporalis in subiecto spirituali, quod potentia visiva receptiva visionis, quæ est in anima rationali, sit spiritualis, & licet potentia vitalis productiva totalis sit partim spiritualis, partim corporalis, & propterea absolute vocari possit corporalis, aut corporea, sicut homo dicitur absolute substantia corporea, quamvis includat partem corpoream, & partem spirituales, illa autem pars corporea potest dici non esse potentia immanenter agens, nec arguens vitam in te cuius est, nisi quatenus diceretur potentia immanenter agens illa, quæ non est nata agere, nisi in forma in se, aut suo subiecto recepta.

Et si obijciatur contra hoc, quod visio corporalis hominis sit extrinseca; Altero ex duobus modis potest responderi, tenendo hanc sententiam, vel id negando; nec credo adeo facile id probari posse: vel dicendo non esse inconueniens, quod forma extensa recipiatur in subiecto inextenso formaliter, sed virtualiter extenso, & occupante locum indivisibilem. Et ad id, quod contra obijciatur supra dici debet, quod non omnis forma absoluta debeat connaturaliter poni in quocumque loco, in quo ponitur suum subiectum; sed id solum dici debeat de formis absolutis, ex quarum positione in omnibus locis, in quibus poneretur suum subiectum, non sequeretur superfluitas in ordine ad subiectum, & locum; hoc autem sequeretur ex eo, quod forma extensa poneretur in om-

nibus locis, in quibus poneretur suum subiectum, quia sequeretur quod illud subiectum, ut in vno loco, haberet duas partes eiusdem formæ, quod esset omnino superfluum. Et hæc doctrina confirmari potest per ea, quæ dicta sunt in Physica in Disputatione de Loco.

DISPUT. II.

De Potentiis animæ Sensitivæ in communi.

NTE hanc disputationem agendum esset, & de anima vegetativa, suisque potentiis, & etiam de anima sensitiva quoad substantiam, quia anima vegetativa est univocalior, quam sensitiva, & substantia huius est radix potentialium suarum. Verum quia non nisi paucissima tractanda sunt, non videbatur disputatio particularis de iis instituenda; sed hic breuiter quod opus erat proponendum.

Itaque de ipsamet anima vegetativa, quoad substantiam, nihil aliud particulariter dicendum est, quam quod sit actus corporis organici potentia vitam vegetativam habentis, seu quod sit illud, à quo substantia corporea vivens, & vegetativa, habent sic vivere.

Tres autem principales potentie eius numerari solent; *nutritiva*, quæ huiusmodi vivencia se nutriendo conferunt; *augmentativa*, quæ se augent, & perducunt à statu minus perfecto ad perfectum integraliter; & *generativa*, quæ possunt sibi similia producere.

2. Harum autem potentialium, & actuum ipsis competentium naturam ex dictis in libris de generatione, & corruptione facile cognoscere est, nec hic addendum aliquid remanet, nisi

Primo, quod non distinguantur realiter à toto composito ex corpore, & anima; propter rationes illas, ob quas idem conclusum est de potentiis corporeis animæ in genere. Quod si etiam potentia sensitiva receptiva operationum vitalium identificarentur soli animæ, aut soli corpori, vel in sola anima, aut solo corpore subiectionem; idem tamen non esset dicendum de his potentiis, hæc enim sunt merè activa, & non susceptiva, & consequenter non esset eadem ratio de ipsis, ac illis aliis quantum ad hoc.

Secundo nutritivam ac augmentativam potentiam non distingui realiter inter se, tum quia ita sentit *Philosophus 2. de anima cap. 4.* tum quia nulla est necessitas ea distinguendi; entia autem non sunt multiplicanda sine necessitate.

Dices: sequeretur quod vivens sicut semper nutritur: ita semper cresceret contra experientiam.

Respondeo negando sequelam, quia licet per eandem potentiam realiter iudicemus, & discurremus, non tamen est necesse, quod quoties iudicamus, toties discurremus; & quia non est necesse, ut applicetur semper sufficiens materia augmentationis, quoties applicatur sufficiens materia nutritionis; nec etiam est necesse, ut illa ipsa potentia semper sit æque disposita ad utrumque actum, nec erat conveniens ut esset, quia sic vivencia excreverent ad maiorem, quam ipsis esset conveniens, magnitudinem; & denique, cur homo non semper excreveret quemadmodum semper nutritur perinde difficultatem habet, siue augmentativa dicatur distingui realiter à nutritiva, siue non; neque enim perdit tum augmentativam quando desinit augmentari.

3. *Tertio* potentiam generativam non consequi animam vegetativam ut sic, nec ipsi identificari, quandoquidem reperiantur aliqua animalia, quæ ipsam non habeant, ut mulæ: & sicut hoc est verum de aliquibus animalibus, ita etiam verum esse posset, & fortassis de facto est de aliquibus plantis: & quemadmodum, non omnes potentie corporeæ animæ sensitivæ sequuntur animam sensitivam ut est,

Potentia vitalis non subiectionem in corpore & anima simul, sed in toto composito ex ipsis.

Quid sit anima vegetativa.

Tres eius potentie

Quomodo distinguantur à toto subiecto.

Nutritiva, & augmentativa non distinguuntur realiter.

Potentia vegetativa non animam vegetativam ut sic, nec ipsi identificari.

Sc, nec in quolibet animali omnes reperiuntur: ita etiam non est necesse ut omnes potentia animæ vegetatiuæ sequantur animam vegetatiuam ut sic, aut reperiuntur in quolibet specie eius; sed sufficit, quod non reperiuntur in aliqua anima, quæ non sit vegetatiua.

Quarto, in iis viucentibus in quibus generatiua & nutritiua reperiuntur, eas non identificari realiter.

Probat hoc: quia nutritiua per totum viuens spargitur, generatiua vero residet in determinata parte: ergo distinguuntur realiter.

Probatur consequentia: quia idem gustatiua, & tactiua dicuntur distingui realiter, quia gustatiua est in determinata parte, v.g. in lingua, tactiua viro per totum corpus, aut saltem in aliis partibus.

Nec valet dicere generatiuam esse in toto corpore, licet habeat actum in determinata tantum parte propter dispositiones particulares quas inuenit in illa parte; quia idem posset dici de gustatiua contra omnes; & quia si nunquam habeat dispositiones in aliis partibus sufficienter ad illos actus, frustra poneretur à natura in illis: ergo debet dici quod ponatur in illa parte, in qua habere potest suum actum. Quænam autem sit illa pars, est res incerta etiam ipsis medicis, qui exactius de hac re agere solent; unde inter se circa hoc dissentiunt, aliquibus dicentibus quod residet in corde, aliis in hepate, aliis in arteria renum, aliis alibi.

4. Quinto, actus harum potentiarum non esse tam immanentes ac actus potentiarum animæ sensitivæ, ac rationalis, quia terminus per illas productus non recipitur in ipsismet potentiis, quod maxime verum est de actu potentia generatiuæ, cuius terminus est alia substantia à generante; possunt tamen dici immanentes, quatenus intra partes viucentis aut ipsimet termini, aut principium ipsorum ex quo fiunt, producuntur sic, ut naturaliter alio modo ab ipsis produci non possint, nec ab aliis similibus causis. Et hæc de prima animæ ut sic specie, sufficienter quoad suam naturam & potentias.

Quoad animam autem sensitivam, quoad substantiam non desideratur aliud, quam ipsius definitio, quæ est, quod sit actus corporis organici potentia vitam sensitivam habentis; aut quod sit actus primus, à quo habent substantia materiales exercere operationes sensitivas omnes, præter rationales spectantes ad animam rationalem, qua rationales.

QVÆSTIO I.

Utrum potentia animæ sensitivæ sint activæ & passivæ, & an detur sensus agens.

5. *Potentia animæ sensitivæ*, de quibus hic agimus, quedam sunt externæ, illæ scilicet, quarum organa apparent exterius in corpore, vel quarum actus sentiuntur in exterioribus partibus corporis, aut quarum actus non præsupponunt alios actus, ut sunt quinque sensus corporis, visus, auditus, gustus, odoratus, tactus. Quædam sunt internæ, quarum actus interius percipiuntur, & præsupponunt actus illarum aliarum potentiarum, ut imaginatiua, & appetitiua. De his ergo quæritur hic utrum habeant virtutem productivam suorum actuum; & præterea utrum in se ipsos actus recipiant.

CONCLUSIO I.

6. *Qualibet potentia sensitiva materialis est receptiva sui actus, neque adeo passiva.* Hæc est communissima contra quosdam antiquos, & *Probat* primo, quia illi actus debent recipi in aliquo: sed in nullo potius, quam in illa potentia.

Probat secundo, quia dicuntur sensitivæ potissimum per hoc, quod experimentaliter per suos actus sentiunt obiecta, & ferantur in ipsa; sed non posset hoc ipsis competere, nisi reciperent suos actus.

Confirmatur: quia experimur intrinsecè in potentiis nostris illos actus, v.g. in oculo visionem, auditionem in aures, &c. Sed oculus, & aures sunt potentia sensitivæ: ergo potentia sensitivæ sunt receptivæ actuum suorum.

Advertendum tamen hic, quod qui dicunt sensationes, seu actus sensitivos materiales subiectari in sola anima, & corpus ad illos producendos effectivè tantum concurrere, aut in solo corpore, anima effectivè tantum concurrente, non posse dicere quod potentia materiales secundum quod constantur ex anima & corpore, sint receptivæ, seu passivæ, nec id est necesse ad veritatem huius conclusionis.

CONCLUSIO II.

7. *Potentia sensitiva sunt productivæ suorum actuum, & consequenter sunt activæ.* Hæc est communissima iam cum *Doctore* in 1. dist. 3. q. 7. n. 20. & hic q. 12. contra aliquos, qui existimaverunt actus sensitivos non distingui à speciebus impressis, & consequenter à solis obiectis produci. Et contra alios, qui quamvis concesserint actus illos à speciebus impressis distingui, tamen putaverunt eos produci à solis speciebus potentiis merè passivè se habentibus, & quoad species & quoad actus.

*Probat*ur: quia non potest alia aliqua causa assignari, quæ sufficiat: ergo debet dici quod sensus habeat activitatem respectu suorum actuum.

Probatur antecedens: quia non potest produci à sola specie impressa, tum quia actus vitalis, quo sentimus, est perfectior quam illa species; tum quia illa species reperitur in potentia absque actu: hoc autem non esset verum, si esset causa totalis actiui istius speciei. Nec etiam à solo obiecto, aut ab obiecto, & specie impressa simul potest produci iste actus propter rationem iam dictam, quia scilicet, & obiectum, & species non sunt tam perfectum, quam est actus vitalis, secundum plurimos; & quia obiectum, & species proponuntur oculo sufficienter, quin producatur visio, v. g. ut patet in dormientibus oculis apertis: sed hoc esset falsum, si essent causæ totales effectivæ istius visionis: ergo non sunt.

Dices: quamvis obiectum, & species sint causæ activæ ad æquatam visionem, ea tamen requirere advertentiam potentia, quæ à dormiente præstari nequit.

Contra, quia illa advertentia, vel consistit in productione, vel in receptione alicuius distincti à specie impressa: si in productione: ergo quandoquidem præstari debet à potentia, potentia debet esse activa: si in receptione: ergo quandoquidem illud aliud quod reciperet, non producatur ab obiecto, & specie solis, ut patet ex eo, quod non producatur in oculo aperto dormientis, sequitur aliquid aliud activè concurrere ad visionem præter obiectum, & speciem, quod est intentum.

8. *Melius replicari posset* contra hanc communem probationem, quod eodem modo, quo hic probamus obiectum, & speciem non esse causas ad æquatas visionis, probari etiam posset, ipsam potentiam cum specie, & obiecto non esse causam ad æquatam contra communem sententiam: ergo sicut non bene probaret hoc, ita neque illud.

*Probat*ur antecedens: quia oculus dormientis habens speciem in se receptam, & consequenter obiectum per ipsam applicatum eo modo, quo potest applicari, non producit visionem: ergo sicut ex eo, quod obiectum cum specie non producit visionem in oculo dormientis, colligitur, quod non sit causa totalis, etiam ex eo, quod oculus ipse cum specie & obiecto non producit visionem, sequitur quod non sit causa totalis, sed quod requiratur aliqua alia causa.

Et si dicas requiri quidem aliquid aliud, sed non quod sit causa, sed quod sit conditio, aut dispositio potentia in ordine ad recipiendam, aut producendam visionem; *Similiter* posset dici quod aliquid aliud requireretur præter obiectum, & speciem eius, non tamen tanquam causam sed tanquam conditio, aut dispositio potentia ad recipiendam visionem.

Hæc replica mihi enervat totam vim prædictæ probationis, quatenus ex eo, quod obiectum, & species possint esse sufficienter applicata absque visione, inferatur, quod requireretur activitas potentia, nisi ulterius perficiatur.

9. *Probat* alij: quia de ratione potentiarum vitalium est

Potentia illa sunt productivæ suorum actuum.

Probatio communis

Qualibet potentia sensitiva materialis est receptiva sui actus.

est, quod sint actiua; & actuum vitalium, quod producantur effectiue à principio immanentis: ergo obiectum, & species non possunt esse causæ totales; sed necessario debet admitti concursus actiuis potentia.

Hæc probatio manifeste petit principium, assumitur enim in antecedenti conclusio hic probanda.

Probatur ergo aliter: quia habere virtutem actiuam est perfectionis, & illa perfectio conuenit aliis potentiis non vitalibus, & potentiis etiam vitalibus inferioris ordinis quam sint sensitivæ, ut nutritiua, ac augmentatiua; nec est inconueniens quod tribuatur potentiis sensitivis; ergo debet his tribui, quæ enim perfectio tribuitur rebus inferioribus, debet etiam perfectionibus tribui, si non constet oppositum.

Confirmatur hoc: quia nisi potentia vitales sensitivæ essent actiua, animalia non conuenirent cum plantis in ratione viuientis creati ut sic, contra dicta *disp. q. 1.*

Verum hæc confirmatio non est magni momenti, nisi ad hominem, si quis scilicet aduersariorum concederet creatura viuientia omnia conuenire in ratione viuientis ut sic; quia quod dicebatur in illa quæstione de conuenientia omnium viuientium creatorum in una ratione, supponebat omnia illa viuientia, ut talia, esse actiua; quod negari deberet ab his, qui negarent hanc conclusionem: unde id assumere contra ipsos ad probandam hanc conclusionem esset petere principium.

Confirmatur melius: quia intellectus, & voluntas sunt actiua potentia; ut postea probabitur: ergo potentia sensitivæ, à paritate rationis.

10. *Obicitur primo*, Philosophus vocat sensum passiuum, & non vocat ipsum actiuum, ergo non est actiuus.

Confirmatur: quia dicit eundem esse actum obiecti sensibilibus, & sensus, eumque recipi in sensu, & esse passiuum, quatenus in sensu recipitur; actionem vero, quatenus ab obiecto producitur: ergo.

Confirmatur secundo: quia secundum *Aug. 11. Trin. c. 2.* forma ab obiecto impressa sensui est visio: sed illa forma est species impressa, & ad hanc non concurrunt potentia visiva; & consequenter non est actiua, non enim est actiua, nisi respectu visionis.

Respondeo negando consequentiam, quia per hoc quod vocauit passiuum, non negauit actiuum; & propterea vocauit passiuum potius, quam actiuum, quia habet sentire magis formaliter ex receptione actus, quam ex productione ipsius.

Ad confirmationem primam nego etiam consequentiam, quia quamuis sensatio, v. g. visio, sit actus obiecti, à quo partialiter producitur, & sensus, in quo recipitur, & qui per ipsum sentit; & quamuis sit passio, quatenus recipitur in sensu, ac actio, quatenus producitur ab obiecto; non sequitur quin etiam idem ille actus producat etiam partialiter à sensu, & sit etiam actio, quatenus sic producitur.

Deinde posset explicari Philosophus de specie impressa, qui est actus sensus, & obiecti, & solū reipitur in sensu absque concursu actiui eius, ac ab obiecto solo producitur; ex hoc autem nihil sequitur ad propositum.

Ad secundam confirmationem, respondeo distinguendo minorem: illa forma sola est species impressa, nego, nam species etiam expressa imprimatur ab obiecto, quatenus obiectum partialiter concurrat ad productionem ipsius: forma quæ imprimatur ab obiecto, est species impressa, sed non sola, concedo minorem: & nego consequentiam.

Cetera obiectiones, quæ communiter opponuntur, fundantur in hoc, quod idem non possit aliquid producere in seipso; sed hoc esse falsum patet ex dictis in *Physica*.

Obicitur præterea: si sensus esset actiuus, semper produceretur visio saltem quoties applicaretur ipsi obiectum per speciem impressam: sed hoc est falsum, ut patet ex experientia illa oculi dormientis, in quo aperto recipitur species absque productione visionis: ergo.

Respondeo negando maiorem, quia potentia sensitiva externa, præter speciem obiecti requirit etiam concursum spirituum animalium, aut vitalium, quorum accessus ad potentiam impeditur per somnum.

CONCLUSIO III.

11. *Non datur sensus agens distinctus realiter, aut formaliter à sensu patiente, seu à sensu, qui recipit sensationem, & per eam percipit obiectum.* Hæc est communis.

Probatur: quia nulla est necessitas talis sensus; nec indicium aliquod experientia, aut rationis, quod detur.

Confirmatur: quia si daretur sensus agens distinctus à patiente, vel quia deberet producere aliquid distinctum à sensatione requisitum ad ipsius productionem: vel quia eadem potentia non posset aliquid in se producere, neque enim aliud munus eius assignari potest. Non primum, quia nihil tale assignari potest, quod à sensu vilo produci potest: non secundum, quia, ut sæpe dixi, idem potest aliquid in se producere.

Confirmatur secundo, quia non ideo datur intellectus agens distinctus à patiente, quod intellectus, & habeat virtutem productiuam, & receptiuam intellectionis; sed quod necessarium sit, ut anima possit producere species intelligibiles, impressas, ut postea ostendetur: sed sensus non debet producere species sensibiles impressas, ut etiam postea videbitur: ergo non datur sensus agens.

Ex hac autem confirmatione patet solutio ad objectionem, quæ hic proponi solet: nempe, datur intellectus agens distinctus à patiente: ergo & sensus agens. Negatur enim consequentia, quia est aliquod munus, ad quod requiritur intellectus agens; nempe productio speciei intelligibilis; non datur vero munus, ad quod requiritur sensus agens.

12. *Obicitur præterea*: sensus, ut est productiuus, est agens, & ut est receptiuus, est patiens; sed ut est productiuus distinguitur formaliter à seipso, ut est patiens: ergo datur sensus agens distinctus formaliter saltem à sensu patiente.

Respondeo distinguendo maiorem: est agens, ut hic agitur de sensu agente, nego maiorem: in alio sensu, concedo maiorem, & concessa minori distinguo consequens: datur sensus agens, ut hic agitur de sensu agente, nego consequentiam, in alio sensu, concedo consequentiam.

Quod autem quando negatur sensus agens communiter, non capiatur pro sensu, qui habet virtutem productiuam, patet: quia alias non posset communiter negari, quandoquidem communiter tribuatur sensui vis actiua iuxta secundam conclusionem.

Capitur ergo sensus agens, prout negatur communiter ab omnibus, & in hac conclusione, pro sensu, qui haberet aliquam actiuitatem respectu alicuius alterius distincti à sensatione, & maxime speciei impressæ.

Et hinc aduertendum conclusionem potissimum intelligendam de sensibus externis: nam autem extendi debeat etiam ad sensus internos, dependet ab alia difficultate inferius examinanda, an scilicet sensus interni producant in seipsis aliquas species impressas necessarias ad producendas sensationes, quibus sentiant: si enim producant, admitti possunt sensus agentes interni; si non producant, non debent tales sensus asseri.

QVÆSTIO II.

Utrum sensus decipiatur circa suum sensibile.

13. *Hæc difficultas* præcipue locum habet in sensibus externis, pro cuius solutione.

Aduertendum est, sensibile esse, quod potest percipi per sensum, & ipsam sensibilitatem esse ordinem aptitudinalem ipsius ad sensum, quem ordinem dicit non tantum, ut est productiuum speciei sensibilis, ut vult *Auer- sa*; sed etiam ut est terminatum sensationis, seu actus quo percipitur: imo hic ordo multo magis pertinet ad ipsum, quia sensibile est, quam alter ordo, quia ab hoc solo haberet esse sensibile sine illo, & ab illo non haberet esse sensibile sine hoc, alias Deus esset sensibilis, quia potest producere speciem impressam obiecti sensibilis.

Sensibile per sensum externum est duplex, proprium, & commune: sensibile proprium est, quod ab uno solo sen-

Nō datur
sensui agens
distinctus
à patiente
re.

Obiectum
sensibile
magis ha-
bet esse
tale à ter-
minatione
ne, quam
à produ-
ctione sen-
sationis.

Quid est
bile pro-
prium, quid
commune.

su

sensu percipi potest, ut color à solo oculo, sonus à sola aure. *Sensibile commune* est, non quod ab omnibus sensibus externis percipi potest, ut volunt aliqui, tum quia alias figura non esset sensibile commune, quandoquidem nec ab aure, nec ab odoratu percipitur; tum quia potest habere rationem sensibilis communis per hoc, quod habeat rationem sensibilis proprii, hanc autem rationem haberet, modo posset percipi à pluribus sensibus, quamvis non posset percipi ab omnibus.

Est ergo sensibile commune illud quod potest à pluribus sensibus externis percipi, ut motus, quies, numerus, figura, magnitudo: quæ non solum per visum apprehendi possunt, sed per tactum. Hoc supposito,

Varie sentit.

Prima sententia est sensum nequaquam decipi posse circa vllum sensibile. Ita Epicurus teste S. Aug. 8. de ciuit. cap. 7. & Cicero in quæstionibus Academicis.

Secunda sententia erat quorundam Academicorum, qui semper errasse sensus in omnibus suis operationibus existimauerunt.

Tertia sententia est Peripateticorum communiter, sensus aliquando errare, aliquando vero non errare, & hoc tam circa proprium sensibile, quam circa commune.

Sunt tamen autores huius sententiæ inter se diuisi: nam quidam ex ipsis dicunt sensum non decipi proprie, nec vlla ratione, nisi quatenus præbet occasionem deceptionis ac erroris intellectui. Ita *Cominbricenses* 2. de anima cap. 6. quæst. 6. Alij vero dicunt sensum in seipso decipi, ac actum ipsius esse erroneum, ac falsum, non quidem falsitate iudicativa, quæ solum reperiri potest in actibus iudicatiuis, quales non sunt actus potentiarum materialium, saltem externarum: sed falsitate consistente in difformitate apprehensionis simplicis ad obiectum.

CONCLUSIO I.

14. *Sensus tali modo versatur tam circa sensibile proprium quam circa commune, ut quandoque tribuat occasionem errandi intellectui, quandoque non tribuat.* Hæc est tertiæ sententiæ contra vtramque primam, &

Probatur prima pars: ex apprehensione, quam habet visus de baculo aquæ inæro, intellectus nonnumquam iudicat baculum esse fractum, qui reuera non est fractus; & ex apprehensione, quam habet de terra, dum quis iuxta terram nauigat, & de Sole, iudicat intellectus quandoque terram moueri, & Solem esse parua magnitudinis: ergo sensus ita versatur quandoque circa sensibile commune, ut det occasionem erroris intellectui. *Rursus* ex modo, quo percipit gustus male dispositus cibum dulcem, iudicat intellectus quod non sit dulcis: & ex apprehensione quam habet visus de coloribus iridis, iudicat intellectus esse veros colores in iride, cum tamen cibus sit dulcis, & non sint veri colores in iride, sed apparentes, ergo ita versatur sensus circa sensibilia propria, ut det occasionem errandi intellectui.

Probatur conclusio quoad secundam partem; quia quando visus percipit veram albedinem subiectatam in corpore quadro, non dat occasionem intellectui errandi circa albedinem aut figuram eius, nam si intellectus iudicauerit conformiter ad apparentiam sensus albedinem esse quadram non errabit: ergo ita versatur aliquando sensus circa sensibile proprium & commune, ut non det occasionem erroris intellectui.

15. *Obiicitur* pro prima sententiâ contra primam partem si sensus hoc modo erraret tribuendo ex perceptione sua occasionem erroris intellectui, non potuissemus habere vllam certitudinem in intellectu, quia omnis cognitio intellectiua dependet à cognitione sensitiua.

Respondetur negando sequelam, quia per discursum & alias reflexiones facile posset intellectus intelligere vtrû res ita se habeat, ac appareret sibi ad primam perceptionem eius, & sic poterit mediante illo discursu acquirere sibi certitudinem cognitionis suæ, aut cognoscere illam inesse aut non inesse: v. g. licet ex modo quo videt oculus baculum in aqua, intellectus posset decipi iudicando quod baculus sit fractus: tamen per discursum poterit facile cauere sibi & corrigere illud iudicium extrahendo baculum & reperiendo ipsum non fractum, & considerando

naturam aquæ ac baculi, ex qua videbit non posse aquam tam facile frangere baculum, nec baculum, si fractus esset in aqua, per extractionem posse reddi integrum.

16. *Quod si queratur* quænam sit causa, ratione cuius oritur, ut non semper eodem modo feratur sensus in obiecta: ac propterea quandoque deducat intellectum in errorem.

Respondetur, causam esse, vel quod organum sit male dispositum, ut contingit in infirmis, qui iudicant cibum dulcem esse amarum, vel medium interiaccens, quod impedit traiectionem debitam specierum, ut contingit in casu baculi qui in aqua apparet fractus: vel distantiam magnam obiecti sensibilis, ratione enim talis distantie illud quod est magnum, apparet paruum, ut patet de Sole: vel variatio sensationum, quibus aliter ac aliter apparet obiectum, ut contingit in experientia nauigantis iuxta terram, cui apparet terra moueri, cum tamen non moueatur.

CONCLUSIO II.

17. *Sensus errat quandoque circa sensibile commune.* Hæc est communis cum Philosopho 2. de anima tex. 63. & quantum ad rem ipsam non potest esse in controuersia.

Probatur: quia apprehendit visus motum in terra, dum quis iuxta eam nauigat, & magnitudinem parua in Sole, & curuitatem in baculo, cuius pars existit in aqua: sed hoc est errare circa illa sensibilia communia: ergo sensus circa illa errat, ac decipitur.

Confirmatur: quia errare non est aliud quam habere apprehensionem de re aliter quam est: sed talem habet sensus in experientiis præmissis, ac aliis similibus: ergo decipitur ac errat.

Confirmatur secundo: quia sensus præbet occasionem erroris intellectui conformanti se ipsi per apprehensionem quam habet de sensibili communi; sed hoc esset falsum, nisi apprehensio illa esset difformis obiecto, si enim esset conformis, intellectus conformando se non deciperetur: ergo illa apprehensio est difformis, & consequenter erronea.

Obiicitur pro *Cominbricensibus*, qui putant sensum non decipi, nec errare. Veritas & falsitas solum conuenit actibus iudicatiuis, quibus aliquid prædicatur, aut negatur de aliquo: sed potentia materiales non habent huiusmodi actus: ergo.

Respondetur distinguendo maiorem: veritas & falsitas iudicatiua, concedo maiorem; non iudicatiua, nego maiorem; & concessa minori, nego consequentiam.

18. *Aduerte autem hic*, ad vitandam quæstionem de nomine, aliquos vocare veritatem formalem & proprie dictam illam, quæ est in actu iudicatio, & eodem modo etiam capiunt errorem proprie dictum ac deceptionem; sic autem acceptis his vocabulis, tam certum esset sensum non posse errare aut decipi, aut habere actum falsum, quam constat eum non habere actum iudicatum, nec in hoc sensu asseritur in Conclusionem quod possit decipi aut habere actum falsum; sed quatenus actus falsus, ac erroneus dicitur omnis ille, quo vel apprehenditur, vel iudicatur aliquod obiectum aliter quam est.

Itaque verus sensus Conclusionis est, quod in quocumque sensu potest actus potentia: externæ, quo percipit rem ut est, esse verus, ac non erroneus, in eodem sensu alii actus, quibus percipiuntur obiecta aliter, quam sunt, possint dici falsi, ac erronei. In hoc autem sensu non credo vllum posse negare Conclusionem.

CONCLUSIO III.

19. *Sensus errat circa sensibile proprium.* Hæc etiam est communis. *Est probari solet*: quia gustus hominis infirmi apprehendit illud, quod est dulce alias, esse amarum.

Verum non videtur sufficere hæc probatio, quia reuera illud quod percipitur à gustu tum, est amarum. Nec refert quod potus, aut cibus, quem sumit infirmus, non sit secundum se amarus, nec enim gustus apprehendit potum aut cibum secundum se: sed solum apprehendit amaritudinem, & reuera datur amaritudo illa quam apprehendit

Sensus quandoque errat circa sensibile commune.

Sensus sic versatur circa sensibile proprium & commune, ut decipiat intellectum.

Quandoque non decipit intellectum.

Sensus errat circa sensibile proprium.

prehendit, nam ille sapor cibi illius & potus qui est dulcis respectu organi bene affecti, est amarus respectu organi male affecti, siue secundum se, siue quatenus coniungitur aut afficitur qualitatibus aliquibus gustus male dispositi.

Melius probari potest: quia apprehendit visus lucem aut lumen, quod est in illa parte aeris, ubi cernitur iris per modum colorum, cum tamen reuera illa lux non sit color, nec includat colores, & propterea tum dicitur videre colores apparentes, & Iris dicitur consistere ex coloribus apparentibus, & non ex veris, ac realibus.

Deinde color albus apparet in aliqua distantia esse flatus, & in alia niger, & ita etiam percipitur a sensu, tanquam si esset alius color, cum tamen a parte rei ita non sit: ergo contingit deceptio in sensu ipso circa sensibile proprium, non minus quam circa sensibile commune.

Obiicit Philosophum, qui *text. 63.* ait sensum errare circa commune, non vero circa proprium sensibile.

Respondeo, illum per hoc tantum velle quod rarius contingat error circa proprium quam circa commune, non quod nunquam contingat error circa proprium, quemadmodum contingit circa commune.

Q V Æ S T I O III.

Utrum sensus possit sentire sensibile supra se positum?

20. **S**ensus huius questionis est an ut potentia sensitiva externa percipiat aliquod obiectum sensibile, debeat interiacere spatium aliquod inter ipsam, & obiectum illud; & solet eadem questio hoc alio modo proponi: an sensibile supra sensum positum faciat sensationem, aut impediatur illam.

Prima sententia est solam potentiam visivam indigere medio & non posse videre sensibile supra se immediate positum. Ita *Scotus q. 4. de anima. Cancellus ibidem. Toletus 3. de anima cap. 10. & alij.*

Secunda sententia putat præter visum etiam auditum & odoratum indigere medio. Ita *Conimbricenses 2. de anima cap. 11. q. 1.*

Tertia sententia defendit solum visum & auditum requirere medium. Ita *Ruinus lib. 3. cap. 1. q. 3.*

Quarta denique sententia omnibus his contraria asserit omnes sensus externos indigere ad sentiendum medio. Hanc tenent *Complutenses disp. 11. n. 43.* alios *Thomistas* pro ea citantes.

CONCLUSIO I.

21. *Visus ita indiget medio, ut non possit sensibile supra se immediate positum sentire.* Hæc est communis omnium prædictarum sententiarum, & patet experientia qua constat nos non videre nisi res distantes: cuius experientie ratio à priori ultra naturam potentie visivæ, erit forte, quod obiectum visibile, ut immutet potentiam, debet illuminari; non posset autem illuminari si immediate poneretur supra sensum.

Obiicit: compressa oculi pupilla, etiam in ipsis tenebris apparet quidam fulgor in oculo, & reperiuntur aliqui, qui ob male affectum organum videntur sibi videre intra oculum telas aranearum, & muscas volantes: ergo sensibile indistans videri potest.

Respondeo negando consequentiam, nam quæ videntur sic intra oculum, sunt distantes ab ipso sensorio, hoc est, à parte oculi, in qua producitur visio.

CONCLUSIO II.

22. *Aliquis sensus, nempe tactus, potest sentire sensibile immediate applicatum.* Hæc est cæterarum sententiarum contra quartam, & patet: tum, quia nulla experientia aut ratione constat oppositum, tum quia sensorium tactus, hoc est illa pars, in qua producitur sensatio tactiva, seu actus ille vitalis quo percipimus tangibilia, vel est ipsa caro, vel neruus aliquis in carne exiens: sed patet experientia quod caro, etiam detracta pelle, sentiat obiectum sibi immediate applicatum, & idem constat de nervo quocumque. Nec valet dicere quod sensatio non fiat

in parte carnis, aut nervi immediate tacta, sed in alia parte vicina: quia id gratissime dicitur, & quantum ad sensum potius apparet perceptio in ipsamet parte quæ tangitur; & certe absurdum videtur quod ipsamet pars læsa non sentiat, sed alia pars non læsa.

Obiicit Philosophum, cuius axioma est quod sensibile supra sensum positum non faciat sensationem: ergo.

Respondeo primo id verum esse de aliquo sensu; nec à Philosopho vniuersaliter de omni sensu pronunciatur: & quamvis indefinite loquatur, propositiones tamen indefinite non debent vniuersaliter semper intelligi, etiam in materia doctrinali, nisi sit eadem ratio.

Respondeo secundo cum Doctore supra, sensum axiomatis illius posse esse, quod sensibile ex eo quod sit realiter supra sensum non faciat sensationem; nisi etiam immutet ipsum intentionaliter per productionem speciei impressæ, hoc autem posset esse verum vniuersaliter de omni sensu, quamvis aliquis sensus non indigeret medio. Vnde in forma concessio antecedenti in hoc sensu, nego consequentiam. Quod si Philosophus expresse teneret contrariam sententiam, nisi adduci posset aliqua ratio ad id probandum, potius experientie adhærendum est, quam ipsius nudæ autoritati.

23. *Obiicit secundo, ex Complutensibus*: sensus non sunt in infimo immaterialitatis gradu: ergo neque species, quibus utuntur, debent habere infimum immaterialitatis gradum, sed eundem gradum cum ipsis sensibus, cum quibus debent habere proportionem: sed species immediate productæ ab obiecto sensibili non habent immaterialitatem sufficientem, & proportionatam, immaterialitati sensuum: ergo debet intercedere medium, ut aliæ species magis immateriales, ac proportionatæ producantur. Probat minorem: quia species primo exiens ab obiecto immediate est admodum crassa, quia obiectum non parum materialitatis habet, & consequenter non habet immaterialitatem proportionatam potentie.

Hæc doctrina de crassitudine maiori, & minori specierum, & de maiori, ac minori immaterialitate propter multa semper mihi displicuit, & certe verbis magis quam re, aut sensu, satisfactionis vilius speciem præ se fert. Sed quantum ad propositum.

Impugnatur primo: quia gratis asserit speciem primo exeuntem ab obiecto non esse sufficientis immaterialitatis ad hoc, ut cum potentia possit producere sensationem; & gratis dicit quod sit tam crassa, ut ad hoc non possit sufficere.

24. *Impugnatur secundo*, quia si species primo producta non esset sufficientis immaterialitatis, aut subtilitatis, aliæ species deinceps productæ non essent sufficientes, & sic nunquam perciperetur obiectum. Probat sequela: quia obiectum non est natum producere perfectiorem speciem in parte remotiori, quam in proximiori: sed si sit aliqua differentia, certe species vicinior debet esse perfectior, sicut calor vicinior igni est intensior quam remotior.

Quod si dicas cum *Complutensibus* speciem productam in remotiori parte esse magis proportionatam, quia est tenuior, ac remissior.

Contra, ex hoc non habet, quod sit magis immaterialis, nec magis perfecta, alias posset dici quod calor remissior esset magis immaterialis, ac perfectior calore intenso, quod est absurdissimum.

Impugnatur tertio, nulla species impressa est possibilis quæ non possit producere aliquam speciem expressam, seu sensationem, neque enim alium effectum habet, aut ad aliud est institutum, quam ad hoc, maxime secundum aduersarios, & omnes qui negant naturaliter posse produci sensationem vllam, absque specie, & speciem ipsam non posse sentiri: ergo prima species, quæ producitur ab obiecto, potest concurrere ex se immediate ad sensationem aliquam, & consequenter habet sufficientem immaterialitatem ad hoc.

25. *Impugnatur quarto*, quia species producta in remotiori parte medij non potest habere aliam differentiam ab ea, quæ producitur in parte vicina, quam quod sit minus intensa; nec imaginabile est quomodo possit explicari, maior

Sensibile
positum
supra visum
impedit
sensationem.

Tactus
potest
percipere
sensibile
supra se
positum.

Impugnatur
doctrina
Complutensium.

maior subtilitas eius, aut immaterialitas, aut minor crassitudo, quam per hoc: sed vel non esset minus intensas vel si esset, hoc non deberet impedire quo minus altera species, quae esset magis intensa, sufficeret: ergo si species producta in parte remota habet sufficientem proportionem, etiam illa, quae producitur in parte proximiori, talem habebit. Probatur minor, quia si esset minus intensa, altera species magis intensa deberet posse efficere quidquid ipsa posset, nisi posset efficere aliquid amplius, nam calor ut tria, quamvis impediretur à producendo calore ut tria, non tamen impediretur necessario à producendo calore ut duo: ergo, quamvis species intensa, ut tria, v.g. non posset producere visionem meliorem quam species ut duo, poterit tamen producere visionem talem, qualem potest species ut duo. Quod si per excessum illum intensioris non possit aliquid producere species intensior, certe obiectum non debet dici habere virtutem productivam talis excessus, qui ad nihil profus deferretur, & consequenter falsum esset quod species remotior esset minus intensa quam proximior.

26. *Confirmatur*: quia tertius gradus intensioris non potest impedire effectum aliorum duorum, nisi quatenus produceret aliquid aliud incompatibile cum ipso, aut saltem quatenus produceret aliquid aliud simul cum ipso, alias enim perinde esset quantum ad productionem illius effectus, quod esset, aut quod non esset: ergo nisi intensio speciei productae immediate ab obiecto facit, ut illa species aliquid produceret, quod non produceret sine illa intensio, non potest impedire quin producatur ille effectus, qui produceretur ab illa, si non haberet illam intensio: sed species illa intensa, quae producitur ab obiecto, nihil profus producit in illa parte sensus, in qua immediate producitur secundum adversarios: ergo illa intensio non debet impedire quo minus producatur illud, quod alias produceretur, si non esset illa intensio: sed si non esset illa intensio, species esset satis subtilis, & immaterialis, ac proportionata, & consequenter posset concurrere ad sensationem producendam: ergo non obstante illa intensio posset sic concurrere.

Quod si quæras, de aliis sensibus quid sit dicendum.

Respondetur, si sonus ipse immediate deferretur ad sensorium auris, & odor ad sensorium odoratus, & gustabile ad sensorium gustus, ea posse percipi, neque enim, aut ratio, aut experientia vlla est in contrarium. Unde absolute prima sententia Doctoris est tenenda, quamvis contrarium insinuare videatur Philosophus, cui, ut dixi, absque ratione non est adhaerendum, praesertim contra experientiam; & sane mihi consultius videtur auctoritatem ipsius negligere, quam in eo explicando multum temporis impendere ad nullam utilitatem.

QVÆSTIO IV.

Utrum sensus lædatur à sensibili excellenti.

27. *C*ertum est experientia oculos offendi aspectu lucis Solaris, quae est sensibile excellens; & tactum offendi nimio calore, qui etiam est sensibile magnae intensioris. At cum hoc duobus modis contingere possit: primo ita, ut organum lædatur à sensibili, quatenus sensibile est praecise, separata quacunque alia ratione; secundo ita, ut lædatur à sensibili, non tamen quatenus sensibile est, sed quatenus praeter sensibilitatem illam habet virtutem productivam alterius qualitatis per quam læditur organum; Hinc modo examinatur quoniam ex his modis sensibile lædere possit sensum, nam quod absolute quandoque lædatur, omnes concedere debent propter praedictas experientias.

Prima sententia est quod lædatur sensus à sensibili priori modo, hoc est, quatenus sensibile est praecise. Ita Compluenses diff. 1. in 6.2. post D. Thomam, Caiet. & alios Thomistas.

Secunda sententia tenet sensum lædi à sensibili, posteriori modo, non scilicet quatenus sensibile est, sed qua-

tenus est productivum aliarum qualitatum praeter qualitates deservientes ad sensationem. Hanc tenet Ruvius lib. 2. c. 12. q. vii. & alii recentiores. Et ex Thomistis Ioannes à S. Thoma q. 4. artic. 3.

CONCLUSIO.

28. *Sensus non læditur à sensibili excellenti quatenus sensibile est.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probatur: quia sensibile, quia tale, non habet aliud minus, quam terminare sensationem & producere speciem impressam, ac ipsammet sensationem: sed per hoc non potest lædere sensum aut ipsum corrumpere: ergo quatenus sensibile, non potest ipsum lædere. Probatur minor, quia non quatenus terminat: illa enim terminatio est ex parte obiecti & non ex parte sensus: neque etiam quatenus est productivum speciei impressae, quia species impressa nec sentitur à sensu, nec tollit ullam qualitatem ex qualitatibus connaturalibus eius, cum non habeat ullam incompatibilitatem cum vlla ex illis, ut manifestum est: nec denique quatenus productivum speciei expressae seu sensationis, propter eandem rationem, quia scilicet sensatio non tollit ullam ex qualitatibus connaturalibus sensus, neque enim cum vlla habet incompatibilitatem: nec est eiusdem ordinis cum illis quandoquidem sit qualitas intentionalis, illae vero sint qualitates physicae ac reales.

29. *Confirmatur hoc*: quia oculus caeci offenditur à Sole non minus quam oculus videns: sed non offenditur ratione sensationis, hoc est visionis: ergo neque videns etiam sic offenditur; & consequenter læsio organi, quae oritur à Sole non oritur à Sole quatenus sensibilis, sed quatenus est productivus aut terminativus visionis.

Confirmatur secundo: quia quando sentimus nos lædi, dum aspiciamus Solem, non sentimus displicentiam in ipsamet visione, sed potius ex parte tactus, quo percipimus dolorem aliquem, aut molestiam; sed ille dolor non causatur à Sole, quatenus sensibilis est, ut est evidens: ergo.

Confirmatur tertio: quia si calor intensus, quatenus est sensibile excellens, læderet tactum, etiam albedo intensa parietis, aut cartae læderet oculum: sed hoc est falsum, ut patet experientia: ergo & illud.

Confirmatur quarto: quia non est verisimile, quod magis intensa species sensibilis producatur in oculo à Sole tam distante quam ab igne vicino: sed non tam læditur oculus ab igne quam à Sole: ergo læsio Solis non provenit ex intensioe speciei ab ipso productae, & consequenter non provenit ab ipso ut est sensibilis.

30. *Obicitur primo* experientias praemissas, & alias similes, ex quibus videtur colligi quod ipsum sensibile ut sensibile lædat sensum.

Respondetur, ex illis experientias id non recte deduci, nam illae salvari possunt per hoc, quod lædatur sensus, siue lædatur à sensibus quatenus sensibilia sunt, siue quatenus sunt productiva aliarum qualitatum in sensibus, quibus lædantur: & quod hoc secundo modo lædant potius, quam primo, patet ex fundamento Conclusionis iam proposito: & iuxta hoc potest explicari Philosophus, quando dicit à sensibili excellenti lædi sensum.

Obicitur secundo ex Compluensibus. Tunc sensus, per se & ab intrinseco habet esse connaturaliter commensuratum & proportionatum cum sensibili, quando est reductus ad aliquam medioeritatem seu temperiem, non vero quatenus est vehemens aut excedens sensibile: ergo quoties per species intentionales immutatur ab eodem sensibili secundum medioeritatem, talis mutatio erit iuxta naturam eius, quando vero immutatur secundum excellentias, immutatio erit contra naturam eius, & consequenter lædatur & corrumpi poterit praecise per talem immutationem. Probat antecedens: quia experientia constat ex perceptione obiecti sensibilis secundum suam extremam, seu secundum excellentias, subsequi in nobis molestiam, sicut subsequitur delectatio ex perceptione eius secundum medioeritatem: ergo signum est quod illud obiectum non sit connaturale potentiae secundum suam extremam, seu excellentias, & consequenter quod ut sic possit lædere ipsam.

SSC 2

Confirmatur

Sensus non læditur à sensibili excellenti quatenus sensibile est.

Confirmatur hoc : quia ideo aer non læditur per species intentionales vehementis sensibilis, quia non habet ab intrinseco connaturalem coaptationem cum ipso, vt pertinet ad ordinem intentionalem : ergo quandoquidem sensus habeat talem coaptationem cum ipso, debet immutari ab ipso contra suam naturam, quoties secundum excellentias immutatur, & consequenter debet lædi, vt sic immutetur. Alia huius farinae addunt circa hoc, sed tota substantia in his consistit.

31. *Respondetur*, omittendo petitionem principii, quæ fit in antecedente, sensum habere sufficientem harmoniam & proportionem cum sensibili, quoties habet virtutem sufficientem ad ipsum percipiendum : unde si sit aliquid sensibile, quod non potest perfecte ab illo percipi, non habebit proportionem, nec symphoniam sufficientem cum ipso, nec tamen inde sequitur quod possit ab ipso lædi, quia oculus non potest lædi à sono, & tamen non habet sufficientem proportionem ad percipiendum sonum.

Deinde, quoties sensus non habet magis intensam speciem impressam à sensibili, quam possit sufficere ad percipiendum ipsum sensibile, non tollitur harmonia ipsius, quod adeo verum est, vt potius tolleretur harmonia sufficiens & proportio ipsius cum sensibili, quoties non haberet tam intensam speciem : & hinc si oculus habeat tam intensam speciem, quam potest haberi de albedine, habebit sufficientem proportionem cum albedine, & si minus intensam habeat speciem, quam requiratur ad hoc, non habebit sufficientem proportionem & harmoniam ad videndum ipsam tam perfecte, quam possit ab ipso videri : ergo per quamcunque intensiorem speciei impressæ à sensibili quantumvis vehementi non potest tolli symphonia, seu proportio potentie ad ipsum, sed potius confirmatur & perficitur.

32. *Ex his respondetur in forma* (quamvis id difficile sit clare facere propter defectum boni sensus in antecedenti) distinguendo antecedens : si sensus sit, quod habeat commensurationem & proportionem cum sensibili quando redigitur ad aliquam mediocritatem in intensiōe speciei, seu quando non habet species nimis intensas iuxta excellentiam sensibilis, nego antecedens ; imo quando habet tales species est magis commensuratus & proportionatus. Si sensus sit, quod tunc sit commensuratus & proportionatus, quando est ita redactus ad mediocritatem, vt non habeat species magis intensas quam requiratur ad percipiendum sensibile, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens : quando immutatur secundum mediocritatem & non secundum excellentias, id est, quando immutatur per species minus intensas quam sensibile exigit producere, nego consequentiam : quando immutatur per species quæ non sunt ita infra mediocritatem, vt non excedant intensiōem requisitam ad videndum sensibile, concedo consequentiam, & nego secundam consequentiam (quamvis consequens non sit ad propositum) quia licet species excederet intensiōem debitam, quia tamen est intentionalis, non corrumpet nec læderet sensum, sicut non lædit aerem aut quodcunque aliud subiectum in quo est.

Ad probationem antecedentis respondeo iuxta responsionem ad primam obiectionem lædi sensum ad propositionem obiecti sensibilis excellentis, propter alias causas concomitantes, non ex vi ipsiusmet obiecti, vt sensibile est.

Adde ad hæc, si sit aliqua improportio inter sensibile excellens, & sensum, & consequenter si non sit symphonia inter illa, quamvis id concedatur, tamen inde solum sequi potest, quod sensus non possit percipere illud sensibile, sed non sequitur quod possit ab illo, quatenus sensibile est, lædi, quod mihi videtur evidens.

Ad confirmationem respondeo supponi falsum, quod magis lædatur sensus per species sensibilis vehementis, quatenus tale est, quam aer : Deinde nego antecedens. Sed ratio est, quia illæ species non habent virtutem physicam destructivam aeris, aut vllius subiecti ; & ob hanc ipsam rationem non lædunt etiam sensum.

Verum potentia sensitiva possint percipere aliquid obiectum spirituale, aut non existens.

33. *Quantum ad experientiam omnem*, quam possumus habere de facto, certum est potentias sensitivas non posse percipere res spirituales, aut res non existentes actu, vel quoad se, vel quoad suas species : quod addo propter sonum, qui secundum aliquos mediante specie sua auditur, etiam quando iam desinit existere quoad esse suum reale. Unde difficultas tantum est, utrum possit de potentia absoluta huiusmodi percipere.

Quantum ad primam partem, sententia communis est, potentias materiales non posse etiam de potentia absoluta obiecta spiritualia percipere, Quod tamen *Arriaga* limitat ad potentias illas, quæ de facto dantur, nam putat posse à Deo creari aliquam potentiam materiale distinctæ rationis ab illis, quæ possit etiam obiectum spirituale percipere.

Fundamentum communis sententiæ est, quod nulla potentia vitalis potest tendere in obiectum aliquid, in quo non reperitur ratio obiecti proprii ipsius : sed ratio propria obiecti potentiarum sensitivarum, saltē harū, quæ de facto dantur, non reperitur in aliquo spirituali ; obiectum enim propriū potentie visus, verbi gratia, est color aut lux ; sed nullum spirituale est color, aut lux : ergo nullum spirituale potest attingi ob oculo. Et eodem modo discurre potest de cæteris potentiis, de quibus est eadem ratio quantum ad hoc, ac de oculo secundum omnes.

Hæc ratio coincidit cum alia communi, nempe quod diuinitus fieri nequeat, vt aliqua potentia transcendat suum obiectum adæquatum, quia alias esset & non esset obiectum adæquatum eius : sed obiectum adæquatum potentiarum materialium est aliquid materiale, v.g. oculi lux & color ; auris sonus ; odoratus odor : ergo non possunt attingere aliquid spirituale.

34. *Verum in vtraque ratione* petitur principium, aut non concludunt : nam quando dicunt quod proprium obiectum, seu adæquatum obiectum potentie, verbi gratia visus, sit color & lux, vel intelligunt hoc de proprio & adæquato obiecto eius naturali, ac naturaliter per vires naturales attingibili ; & quamvis hoc concedatur vt verum, ac notum experientia, non sequitur inde, quin supernaturaliter possit videre aliquid aliud ; res enim sine dubio potest aliquid supernaturaliter facere, quod nequit facere naturaliter. Vel intelligunt quod color & lux sint obiectum proprium & adæquatum eius, tam quoad naturalem, quam quoad supernaturalem attingentiam, & hoc est petere principium, est enim directe quod negant aduersarij, & quod iam examinatur.

Arriaga aliter probat hanc sententiam : quia lapis non potest de potentia absoluta cognoscere, & id colligitur ex eo quod naturaliter nihil cognoscat, & consequenter quod non sit cognoscitivus : ergo si sensus non possit cognoscere naturaliter aliquid spirituale, non habebit potentiam cognoscitivam ipsius, & consequenter nec supernaturaliter poterit illud percipere.

35. *Hæc etiam ratio* non multum probat, consequentia enim facile negatur : nam cum constet sensum habere potentiam vitalem sensitivam, non reperitur in ipso ex natura sua tanta improportio ad cognitionem sensitivam quamcunque, quanta reperitur in eo quod non habet potentiam cognoscitivam aut vitalem vllō modo. *Deinde*, quamvis intellectus non possit naturaliter habere cognitionem intuitivam Dei, potest tamen supernaturaliter : ergo quamvis sensus non possit naturaliter habere cognitionem obiecti spiritualis, potest tamen supernaturaliter talem habere.

Idem Arriaga probat possibile esse potentiam materiale, quæ percipere possit obiectum spirituale ; quia in hoc nulla est repugnantia ; & hoc probat soluendo repugnantias communiter adductas. Sed certe si non sit repugnantia, quod vlla potentia materialis percipiat obiecta spiritualia, non erit repugnantia quod visus de facto existens

Probat
quod sen-
sus non
materia-
lis possit
ferri in
obiectum
spirituale.

existens id facere possit : nam quod de facto non percipiat illa, non arguit hoc, quandoquidem possit Deus ob eandem ipsam rationem, ob quam non voluit producere potentiam materialem possibilem, quæ possit sentire obiecta spiritalia, non concurrere cum potentiis de facto existentibus ad illa percipienda ; & si hoc faceret, quamvis possent percipere talia obiecta, de facto illa non perciperent.

CONCLUSIO I.

36. *Non est eadem ratio colligendi quod potentia materialis possit eleuari ad videndum obiectum spirituale, ac colligendi quod intellectus possit videre Deum intuitiue per eleuationem supernaturalem, & consequenter male argumentantur, qui ex possibilitate huiusmodi eleuationis intellectum inferunt possibilitatem eleuationis potentia materiali.*

Secunda pars sequitur ex prima. Probatur prima pars: quia intellectus potest habere aliquem actum circa Deum naturaliter, visus autem, v.g. non potest habere naturaliter illum actum circa obiectum spirituale: facilius autem est concipere quomodo aliqua potentia possit habere perfectiorem actum circa obiectum aliquod per auxilium supernaturale, quam possit naturaliter habere, si habeat naturaliter illum actum circa ipsum, quam quod possit habere aliquem actum per eleuationem circa obiectum, circa quod nullum actum potest habere naturaliter absque eleuatione: ergo non est eadem ratio de intellectu, & visu quantum ad hoc.

Rursus, intellectus attingit formalitatem entis seorsim sumptam, quæ formalitas reperitur intrinsece in Deo non minus quam in creaturis; visus autem non attingit intrinsece illam formalitatem seorsim sumptam, quæ reperitur in obiecto spiritali: sed facilius est concipere quomodo possit potentia eleuari ad videnda ea quæ continentur sub quacunque formalitate quam attingit secundum se, quam ad videndas res quæ non continentur sub vlla formalitate quam attingit.

CONCLUSIO II.

37. *Repugnat vllam potentiam materialem dari, quæ possit naturaliter percipere rem spiritualement. Hæc est contra Ariagam. Probatur: quia repugnat aliqua virtus naturalis naturaliter tendens ad superfluum & inutile, & hæc ratione repugnat, quod duæ quantitates naturaliter possint poni in eodem subiecto, aut duo calores non facientes intensionem, sed si obiectum spirituale posset moueri naturaliter potentiam materialem ad sensationem, hoc contingeret: ergo. Probatur minor supponendo, quod potentia materialis, de qua hic agimus, debeat esse diuisibilis extensiuæ, & quod obiectum spirituale, debeat esse indiuisibile: nam obiectum illud deberet imprimere speciem sui toti illi potentia: sed non posset imprimere speciem indiuisibilem, quia deberet esse tota in toto, & tota in qualibet parte istius potentia: & hoc ipsum esset superfluum & implicatorium, quia esset spiritalis, & non esset: non esset ex hypothesi, esset autem propter indiuisibilitatem & aptitudinem ad occupandum locum diuisibilem indiuisibiliter: ergo deberet producere speciem diuisibilem: sed esset illa species si diuisibilis, quælibet pars ipsius debere posse representare totum obiectum, tam bene quam alia partes aut omnes simul: ergo alia partes essent superflue.*

38. *Hæc tamen non obstantibus, non occurrat mihi vlla ratio conuincens, quo mirus de potentia absoluta possit visus, v.g. tendere mediante auxilio supernaturali in obiectum spirituale: neque enim vlla ratio adduci potest, ex cuius ratione sequatur contradictio, quin in ea petatur manifeste principium: sed de hoc fufius in Theologia agi solet: Et hæc sufficiant ad solutionem quæstionis pro prima parte.*

Quantum ad secundam partem quæstionis, supposito quod sensationes, sicut & intellectiones, sint qualitates absolute vt postea ostendetur, sit

CONCLUSIO III.

39. *Sensationes possunt conservari in potentiis absque ex-*

istentia obiectorum aut specierum: sed potentia tamen non possunt per ipsas videre.

Prima pars patet: quia non dependent ab obiectis aut speciebus nisi in genere causæ efficientis: Deus autem potest supplere omnem causalitatem causæ efficientis præsertim extrinsecè, qualis est obiectum & species respectu visionis.

Confirmatur: quia nulla potest assignari ratio necessariæ connexionis quoad existentiam inter sensationem & obiectum aut speciem obiecti: ergo de potentia Dei absoluta possunt separari quoad existentiam.

Probatur secunda pars: quia visio obiecti talis non potest facere oculum formaliter videntem, nisi tale obiectum secundum modum, secundum quem nata est ipsum representare, si intuitiue, intuitiue, si abstractiue, abstractiue, & hoc habet visio ex natura sua formali, non quatenus producit ab obiecto, quia quamvis ab ipso non posset produci, haberet hanc naturam, & ad hoc impertinens est, quod ab ipso producat aut non: sed non potest representare obiectum secundum esse reale proprium vt videtur intuitiue, nisi existat realiter secundum esse suum proprium, nec potest videre speciem ipsius, nisi species ipsius sic existat: ergo non potest constituere potentiam percipientem quando conseruaretur in ipsa, non existente obiecto aut specie eius.

Confirmari solet hoc: quia si posset cognitio sensus intuitiua, ac experimentalis conseruari & reddere potentiam videntem absque obiecto, non possemus ex ea colligere quod obiecta existant, quia possemus dubitare, an à Deo conseruaretur absque obiecto.

Sed hæc confirmatio non admodum fauet: nam licet non potuissemus cum euidenti certitudine probare existentiam obiectorum ex illis actibus, tamen per discursum sufficientem possemus id colligere, quia scilicet nisi constaret oppositum auctoritate aut ratione, potius deberemus dicere quod illud, quod appareret nobis actu existere actu existeret, quam quod non actu existeret: si enim licet Deus se solo posset producere ad præsentiam ignis calorem, nisi tamen constaret nobis quod ita faceret, longe melius diceretur quod non ita faceret, sed quod permetteret igni agere iuxta suam naturam.

40. *Confirmari posset vterius in sententia multorum Scotistarum: quia visio non facit videntem nisi vltra qualitatem absolutam suam sequatur ad ipsam respectus actualis tendentiæ, siue ille respectus sit intrinsecus ad huiusmodi, siue extrinsecus: sed ille respectus nequit esse absque termino suo realiter existente, ille autem terminus est vel obiectum, vel species eius: ergo nequit potentia videre absque existentia obiecti aut speciei. In hac confirmatione, illud de respectu tendentiæ superaddito actui fuit mihi semper difficile, & de eo postea agam.*

Confirmari posset tertio: quia non implicat quod visio habeat ex natura sua talem dependentiam ab existentia obiecti in ordine ad constituendam potentiam formaliter videntem, vt id non possit facere, nisi obiectum existat in se, aut sua specie: Sed hoc supposito etiam de potentia absoluta, non posset constituere videntem absque existentia obiecti aut speciei, quantumvis existeret in intellectu absque illis: ergo ita dicendum.

Sed vt verum fatear, non inuenio etiam in hac resolutione aliquod motuum conuincens: vnde satis probabilis iudicio oppositum, & magis arduum si dicatur incertum esse, an videret potentia per visionem, quæ conseruaretur in illa absque existentia obiecti aut speciei eius, illumque solum posse ea de re sententiam ferre, in quo sic conseruaretur.

QVÆSTIO VI.

An potentia materiales indigeant speciebus ad percipienda sua obiecta.

Certum est potentias materiales sensitiuas indigere speciebus expressis: nam ipsemet sensationes, quibus

Sensationes possunt conseruari in potentiis absque existentia obiectorum aut specierum.

Non est eadem ratio de potentia in ordine ad percipiendum obiectum spirituale, ac de intellectu in ordine ad videndum Deum.

Repugnat potentia materiali percipere obiectum spirituale naturaliter.

Non potest assignari ratio conuincens, quo mirus de potentia absoluta possit visus, v.g. tendere mediante auxilio supernaturali in obiectum spirituale.

quibus formaliter percipiunt sua obiecta, sunt quæ vocantur species expressæ. Sed difficultas est de aliis qualitatibus, quæ producerentur ab obiectis in potentiis sensitivis, ad hoc ut concurrant cum potentiis ad producendas istas species expressas, quæ qualitates vocantur species, quia aliquo modo repræsentant obiectum; & vocantur impressæ, tum quia imprimuntur ab obiectis, tum ad differentiam specierum expressarum. Inter utrasque autem species est hæc notabilis differentia, quod per species impressas potentia nihil formaliter percipiat, per species autem expressas sic.

Prima sententia est, quod non requirantur species huiusmodi impressæ in vlla potentia sensitiva externa, ita Nominales cum Occamo in 1. q. 14. & 17.

Secunda sententia est eas requiri in omnibus potentiis externis. Hanc amplectitur D. Thomas 1. p. q. 73. art. 1. cum suis communiter, quos citant & sequuntur Complutenses disput. 18. n. 7. & Aversa q. 5. sect. 1.

Tertia sententia eas requirit in visu, auditu & olfactu, hanc sequitur Toletus 2. de anima q. 2.

Quarta sententia ait visum & auditum speciebus indigere, reliquas non, ita Hurriadius disput. 12. de anima, & Arriaga disput. 4.

CONCLUSIO I.

42. Visus indiget speciebus impressis adeo, ut absque iis naturaliter nihil prorsus videre possit. Hæc est reliquarum sententiarum contra primam.

Probant Complutenses: quia sensus habet rationem puræ potentie in ordine sensibilitergo nisi prius actuatur per formas sibi proportionatas, hoc est, per species impressas non poterit producere sensationes. Probat consequentiam ex proportionem ad materiam primam, quæ quia pura potentia est, non potest concurrere ad operationem sibi propriam, hoc est, constituendo suppositum, nisi actuatur per formam. Probat antecedens: quia sicut in ordine naturali datur aliquid, quod sit pura potentia, ita etiam in ordine intelligibili, ac sensibili debet repetiri aliquid, quod sit pura potentia.

Confirmatur: quia anima mediante sensus debet fieri suum sensibile, v. g. visus videns colorem debet fieri quodam modo color, sed hoc non potest fieri, nisi quatenus recipit imaginem ipsius, v. g. speciem impressam.

Hæc probatio nullo modo placet. Respondere enim potest distinguendo antecedens: puræ potentie, quatenus ex se non includat vllum actum aut formam sensibilem; concedo: quatenus ex se non habet potentiam productivam formæ sensibilis, qua sensibiliter actuaretur, nego antecedens & consequentiam, & iuxta hoc responderetur ad probationem antecedentis.

43. Respondere potest secundo negando consequentiam, & negando esse paritatem inter materiam primam & sensum, quantum ad hoc, sed solum est paritas in quantum utraque excludit ex se formam, materia quidem formam physicam, sensus autem formam intentionalem.

Confirmatur: non licet arguere secundum adversarios ex paritate sensus ad materiam, quod ut materia nequit existere absque forma qua actuatur in genere physico, etiam sensus non possit existere absque forma, qua actuatur in genere intentionali: ergo non est servanda proportio quoad omnia inter illa.

Confirmatur secundo: ideo materia non potest concurrere ad operationem sibi propriam absque forma, quia ipsa non est causa totalis constituendi suppositum; neque aliqua alia causa præter formam ad hoc sufficiens adest: sed aliqua alia causa posset adesse, quæ cum sensu posset sufficere ad sensationem, nempe obiectum ipsum, nisi aliunde quam ex hac ratione constaret quod obiectum non posset concurrere: ergo non est eadem ratio de sensu & materia.

Ad confirmationem Complutensium responderetur sensum fieri potius obiectum per speciem expressam, quam per impressam: unde ex hoc quod fieri debeat obiectum, non sequitur necessitas speciei impressæ. Itaque in forma negatur minor, quam deberent Complutenses probare potius, quam maiorem.

44. Probant idem Auctores secundo, quia potentia est indifferens ad plura obiecta, ergo debet intrinsece determinari ad hoc, ut possit producere vnum præ aliis quia si non determinaretur intrinsece per aliquid in ipsa receptum esset æque indeterminata intrinsece ac ante.

Hæc etiam probatio non valet, negari enim potest consequentia; nam sufficit quod determinetur extrinsece per ipsum obiectum applicatum ipsi; quemadmodum enim obiectum potest determinate ipsam ad habendam vnam speciem præ alia, ita posset determinare ipsam ad vnam sensationem præ alia, si haberet virtutem immediate concursivam cum potentia ad sensationem producendam, quam virtutem posset habere non obstante hac ratione.

Dices: potentie vitales passivæ quales sunt sensitivæ, in hoc distinguuntur à vitalibus activis quales sunt nutritivæ, augmentativæ, quod illæ antequam agant recipiant aliquam formam, & non possint agere ea non recepta, hæc vero non requirant formam vllam in se recipere, ut agant: ergo potentie sensitivæ requirunt talem formam, sed illa est species, & consequenter non poterunt agere nisi determinentur intrinsece.

45. Contra: hæc differentia utrarumque potentialium à negantibus species tam facile negari potest quam asseritur; & certe probari non potest, nisi prius probetur necessitas specierum, unde non recte adducitur ad eas probandas: nec etiam ex eo, quod sensitivæ sint passivæ, & aliæ illæ potentie sint activæ, colligi potest illa differentia, quia sensitivæ possunt esse passivæ per hoc quod actus, quem produciunt, recipiatur subiectivè in ipsis, cum tamen actus aliarum illarum potentialium non producat in ipsis subiectivè.

Dices secundo: species expressa vitalis, seu sensatio, est partus potentie, & hæc habet se instar matris: ergo debet fecundari ab obiecto, prius quam pariat seu producat illam speciem, sed non fecundatur, nisi quatenus recipit ab ipso speciem impressam.

Contra: quia, si quando dicitur speciem esse partum potentie & obiecti, intelligitur quod sit aliquid productum à potentia prius immutata per formam aliquam productam ab obiecto in illa, petitur principium in antecedenti, & facile negari potest: si aliquid aliud intelligatur per hoc, concessio antecedenti, consequentia neganda est: & nisi aliunde probetur necessitas speciei impressæ, dici potest speciem expressam vocari partum, quatenus produciatur à potentia in seipsa mediante concursu obiecti, & quia est ulterius representatio obiecti.

46. Alii probant Conclusionem ex eo quod obiectum visibile sit nimis materiale, ac improporcionatum ad producendam visionem intentionalem, quæ minus est materialis quam obiectum.

Sed hæc etiam probatio non sufficit: quia quamvis esset obiectum magis materiale quam visio; & quamvis propterea non posset producere visionem, tanquam causa totalis; tamen posset sine dubio quantum ad hoc concurrere ad ipsam tanquam causa partialis, quemadmodum species, seu actus materiales potentialium internarum concurrunt cum intellectu ad producendas species intelligibiles spirituales, secundum omnes qui admittunt illas species.

Confirmatur: quia species impressa, vel est magis immaterialis, quam obiectum, vel non est: si non est, ergo non obstante materialitate obiecti posset concurrere ad visionem tam bene quam illa species potest: si est, ergo materiale potest concurrere ad productionem minus materiali, obiectum enim concurret ad productionem illius speciei; imo est causa effectiva ipsius, & consequenter quamvis obiectum sit magis materiale, quam visio, poterit concurrere ad productionem ipsius.

47. Quid si dicas visionem esse magis immaterialem quam species, & consequenter licet obiectum habeat virtutem productivam speciei impressæ, non tamen visionis.

Contra: quia imprimis difficulter aut nullo modo potest ostendi quomodo visio sit magis immaterialis quam species:

An visio sit magis species:

Visus indiget speciebus impressis.

imma-
terialis quæ
species.

species: & deinde licet esset, adhuc non potest ostendi, cur actiuitas obiecti non possit extendere se ad ipsius productionem, si potest attingere productionem alicuius quod est minus materiale quam ipsummet. Deinde, licet ex suppositione quod, si detur species impressa, possit colligi quod visio sit minus materialis quam species, & quod ex illa maiori immaterialitate possit provenire quod non producat immediate ab obiecto; tamen nisi probetur dari speciem impressam aliunde, non poterit probari, quod visio habeat minorem materialitatem, quam de facto attribuitur speciei, & consequenter non potest probari quin ab obiecto possit produci, quemadmodum producit ab ipso species impressa.

48. Alij probant: quia alias posset obiectum videri in quacumque distantia & per medium vacuum.

Hæc ratio etiam non placet, quia quantum ad secundam partem, id non esset absurdum secundum aduersarios, nec poterit sane inconuenientia ipsius ostendi, nisi aliunde probetur necessitas specierum.

Quantum ad primam vero partem, quæ est contra experientiam, negari potest optime sequela: quemadmodum enim afferentes speciem ponunt limitatam virtutem in obiecto adeo, ut non possit æque perfectas species in quacumque distantia producere, aut vllas in aliqua: ita etiam eas negantes possunt dicere, quod obiectum habeat limitatam virtutem adeo, ut non possit æque perfectam visionem in quacumque distantia producere, aut vllam in aliqua: sed cum proportionem ad modum, quo potest species impressas producere.

Probatur ab alijs experientia illa, quæ habetur quotidie de speciebus rerum apparentibus in speculo & alijs corporibus. Sed quamvis hæc experientia conuincat forte dari species impressas visibiles aliquas, non tamen sufficit ad probandas species impressas, quæ cum potentia necessariae sint semper ad omnes visiones eliciendas, & propterea recipi debeant in ipsamet potentia: potest enim dici quod illæ species, quæ relucet in speculo, ac similibus corporibus, requirantur ad determinandam potentiam obiectiue ad videnda obiecta, quando ipsamet obiecta non proponuntur secundum se directe: inde vero non sequitur, quod requirantur species ex parte potentia ad producendam cum ipsa visionem; & licet in oculo ipso appareant species rerum obiectarum, tamē dubitari potest, an requirantur illæ species ad concurrendum cum ipsamet potentia, an vero ad hoc ut concurrat obiectiue cum alia potentia aspiciente ipsas.

49. Melius ergo probatur Conclusio, quia oculus ad visionem hanc præ alia producendam debet determinari ab obiecto, vel immediate concurrente cum ipsa, vel mediate, quatenus scilicet producat aliquid aliud quod determinat potentiam, neque aliter potest determinari potentia: sed non potest determinari ab obiecto immediate: ergo determinatur mediate, & consequenter datur species impressa necessario requisita ad omnem visionem nam illud quo mediante obiectum determinat, est, quod vocatur species impressa. Probatur minor, in qua est principalis difficultas huius rationis: quia obiectum, quod videtur, est semper distans à potentia: sed non potest immediate agere in distans: ergo non potest immediate determinare potentiam distantem. Probatur vltima minor, quam omnes concedunt præter Scotistas, qui putant agens creatum posse agere in distans: quia quamuis non repugnet actio in distans, & quamuis etiam fortassis de facto dentur aliquæ actiones tales, tamen obiectum visus non habet virtutem sic agendi, ut colligitur ex eo quod, si interponatur aliquod corpus opacum inter ipsum & oculum non possit determinare oculum: sed certe si posset agere immediate in oculum distantem non agendo in medium, nulla prorsus esset ratio, cur non determinaret ipsum interposito illo corpore tam bene, quam non interposito: nec concipi potest quomodo interpositio corporis vllius possit impedire actionem, nisi quatenus actio aut aliqua dispositio ad actionem per ipsum transire deberet, & non posset.

Probatur secundus conclusio experientiis illis perspicui-

liorum, quibus applicatis melius videri possunt ab oculo aliqua obiecta, quam sine illis: neque enim huius ratio vlla potest dari nisi quod in illis producantur species diuersæ rationis siue essentialis siue accidentalis ab illis, quæ producantur in aere: ergo dantur species impressæ concurrentes cum potentia alio modo quam obiectiue.

CONCLUSIO II.

50. Probabilius est auditum indigere speciebus impressis, etiam odoratum. Hæc est communis reliquatum sententia, rum contra primam, tertiam, & quartam.

Probatur prima pars potissimum, quia sonus distans auditur: ergo sicut ex eo, quod color distans videatur; colligitur visum indigere speciebus, idem dicendum erit de auditu.

Probatur solummodo secundo: quia datur reflexio soni, ut quando fit echo: sed illa reflexio non fieret, nisi darentur species impressæ soni: ergo dantur tales species.

Aliqui respondent negando minorem, dicunt enim ipsum sonum realem reflecti.

Hæc responsio refutatur ab Arriaga primo, quia alias totus aer, per quem sentitur sonus, esset plenus solo reali. Secundo, quia similiter posset quis dicere, quod colorum species non reflecterent, nec producerentur in medio, sed ipsimet colores: quod est absurdum.

Sed neutra ex his impugnationibus placet: non prima, quia qui dant prædictam responsionem, id concedunt, & supponere contra ipsos id esse falsum, absque probatione vltiori, est petere principium. Non secunda, quia si colores veri producerentur per medium, viderentur in medio contra experientiam.

Melius impugnat prædictam responsionem ex eo, quod si sonus realis reflecteretur, tum ipsamet sonus, qui pertingeret ad aures audiretur, & non sonus aliquis distans: sed experientia constat, cum sit reflexio, audit sonum distantem, & discerni aliquantulum: unde fiat reflexio: ergo quod deferretur ad aures non est sonus realis, qui auditur, sed sonus intentionalis, seu species, per quam auditur sonus absens.

Secunda pars probatur: quia non est verisimile quod extendantur exhalationes odoriferæ à corpore odorifero ad tantam distantiam, quanta intercedit inter locum, quo vultures sentiunt odorem cadaueris, & ipsum cadauer: sed hoc esset necesse, nisi darentur species intentionales odoris: ergo dantur, & requiruntur, ut in tanta distantia percipiatur corpus odoriferum. Dixi autem requiruntur ad hoc, quia quoties ipsamet exhalationes odoriferæ applicantur, non est necessitas vllæ speciei: quod melius intelligitur ex dicendis infra de odoratu.

CONCLUSIO III.

51. Non sunt necessariae species pro gustu, aut tactu. Hæc est contra secundam sententiam, est autem iuxta reliquas sententias.

Probatur: quia hæc potentia non percipiunt, nisi obiecta præsentia, nec est consequenter vlla ratio, aut experientia, unde colligatur, quod indigeant speciebus; nec valet argumentari à potentia visua ad ipsas, quia deficit in illis ratio, ob quam colligitur necessitas specierum in potentia visua: quoties autem ob aliquam rationem specialem colligitur aliquid conuenire alicui rei, non potest bene inferri, quod illud competit alteri rei, cui non conuenit illa ratio specialis, & præsertim si competat ipsi opposita ratio, ut contingit in proposito, nam non solum gustus, & tactus non percipiunt obiecta absentia, sed percipiunt obiecta præsentia.

Obiectiones principales, quæ contra hanc Conclusionem opponi possunt, sunt rationes illæ, quibus aliqui probant præcedentem Conclusionem, quas reieci, & per refutationem illam solui possunt etiam, ut contra hanc conclusionem faciunt.

Obiectiones præterea ex Auerſa: obiectum tangibile, & gustabile non ita potentia iungitur, ut illi intus, vel illi intus vnatur: sed omnis potentia cognoscitiua suum actum elicere nata est, vel quia per se afficitur forma

determinante, vel quia est ipsi intime unitum suum obiectum, ergo requiritur species præter hæc obiecta.

Confirmatur: quia quamvis qualitas sensibilis inhaeret organo sensitivo, adhuc non sufficeret, quia omnis actus cognitionis est quodammodo à materia eleuatus: sed obiectum per se est maxime materiale: ergo per se non sufficit.

Respondetur negando minorem, neque enim debet magis coniungi quam per applicationem contiguam, nisi nata sit sentire formam in se subiectatam.

Ad confirmationem respondetur negando antecedens, si potest sentire qualitatem sibi inhaerentem: & ad probationem dico, quod actus cognitionis non sit ita à materia eleuatus, ut obiectum sensibile non possit ipsam saltem partialiter causare: nam quacumque ratione potest causari à specie impressa causata ab obiecto, posset ab ipsomet obiecto causari.

CONCLUSIO IV.

Potentia
internæ
requiritur
species

52. *Potentia internæ requiritur in specie* Hæc est communissima omnium Doctorum, & probatur quia possunt sentire quando ipsum obiectum non existit, & quando non existit ullus actus potentia externæ: sed non possunt sentire absque specie: ergo requirunt species. Probatur antecedens experientia, qua constat quod sentiamus dormientes. Probatur consequentia, quia ex seipsis non habent sentire, quandoquidem sunt indifferentes ad omnes sensationes, sed in absentia obiectorum, & actuum sensuum exteriorum non est aliud, quod determinet ipsas præter species.

Dices hinc sequi quod non requirantur species semper, sed non haberi quia aliquando requirantur. *Contra primo* quia hoc sufficit ad intentum Conclusionis. *Contra secundum*: quia eodem modo sentiant tum, quo ante, nisi perfectius sentiant tum: ergo si tum producant sensationes suas mediante speciebus, semper debet dici, quod producant illas iis mediante.

QVÆSTIO VII.

De natura, & essentia specierum sensibilium materialium.

HÆC quæstio mouetur non solum, ut sciatur natura specierum, quas dari iam probatum est: sed etiam ut soluantur obiectiones, quas specierum aduersarij mouent contra sententiam eas asserentem ex eo, quod non possit ostendi qualis sint natura.

CONCLUSIO I.

Species
impressa
non sunt
eiusdem
naturæ
cum
obiecto.

53. *Species impressa non sunt eiusdem naturæ cum obiecto.* Hæc est communissima quoad rem ipsam, & licet Complutenses disp. 18. n. 40. asserant eas esse eiusdem rationis ex parte formæ cum obiectis, addunt tamen id non esse intelligendum absolute, & simpliciter, seu sub modo essendi naturalis: sed quodammodo, seu in esse intentionali, & representatiue: unde in re non sunt contra Conclusionem, nec consequenter contra auctores, quos impugnant; nullus enim auctor admittens species, negat illas esse eiusdem rationis representatiue & intentionali cum suis obiectis, quantum ad hoc quod possent concurrere ac determinare potentiam ad cognoscendum obiectum non minus quam si ipsummet obiectum immediate concurreret cum potentia.

Probatur Conclusio, quia si essent eiusdem naturæ cum obiectis, non compaterentur simul species albedinis, & nigredinis, quemadmodum albedo, & nigredo non compatiuntur: sed hoc est falsum.

Probatur secundum, quia sequeretur quod aer, in quo sunt species albedinis, esset albus, quod est absurdum.

Probatur tertio, quia species albedinis est qualitas intentionalis, albedo vero ipsa non est talis qualitas, sed physica & realis.

Obiicies: sunt similes formaliter obiectis: ergo sunt eiusdem naturæ cum ipsis: similitudo enim fundatur in identitate.

Respondetur distinguendo antecedens: intentionali, & representatiue, transeat: realiter & physice, nego ante-

cedens, & similiter distinguo consequens: sunt eiusdem naturæ representatiue & intentionali, transeat, physice & realiter, nego consequentiam.

CONCLUSIO II.

54. *Species non facit vnum per se cum potentia, nec potentia fit per identitatem species impressa aut obiectum representatiue per speciem.* Hæc etiam est communis contra Rurimum tract. de speciebus q. 8. Complutenses disp. 18. n. 51. qui plures pro sua sententia Thomistas citant.

Species
non facit
vnum per
se cum
potentia.

Probatur prima pars: quia est qualitas de prædicamento qualitatis, & potentia est de prædicamento substantiæ: sed accidens & substantia non faciunt vnum per se. Antecedens quoad primam partem conceditur ab omnibus; quoad secundam vero supponendum ex dictis supra disp. præcedenti, ubi probatum est potentias animæ esse identificatas ipsi animæ.

Probatur secundo independenter ab illa controuersia de identificatione potentiæ cum suis subiectis: species inhaeret potentia, & educitur ex ipsius potentia non minus, quam quodcumque aliud accidens inhaeret suo subiecto, & educitur ex ipsius potentia: sed accidens inhaerens alteri accidenti non facit vnum per se cum ipso: ergo species non facit vnum per se cum potentia.

Confirmatur: quia albedo non facit vnum per se cum quantitate, quamvis inhaereat ipsi: ergo neque species cum potentia. Probatur consequentia: quia eadem prorsus est ratio, nec impedit paritatem, quod species sit quid intentionale & representatiuum, & suppleat locum obiecti: hoc enim totum nihil facit ad propositum.

55. *Dices*: species, quatenus est accidens: non facit vnum per se cum potentia, sed quatenus representatiuum.

Contra primo: quia quod realiter est accidens non potest vlla ratione facere vnum per se cum substantia, aut cum subiecto cui inhaeret, alias posset quis dicere quod albedo ut accidens, non faceret vnum per se cum subiecto, sed ut ens, & ut discrepatum visus, quod est absurdum.

Contra secundum, quia habet esse representatiuum à differentia per quam contrahitur accidens ut sic ad esse talis accidentis: sed illa differentia est accidentaliter: ergo neque etiam ut representatiuum potest facere vnum per se cum potentia, si non potest facere tale vnum cum ipsa ut accidens.

Confirmatur quia non solum accidens ut sic nequit facere vnum per se cum subiecto, sed nec vllum accidens tale quia tale, potest facere tale vnum cum illo; sed species ut representatiua est accidens tale, hoc est talis speciei distinctæ ab aliis accidentibus, quæ non sunt representatiua: ergo ut sic nequit facere vnum per se cum potentia.

Contra tertio, quia non potest facere vnum per se cum potentia secundum vllam rationem, secundum quam non coniungitur physice cum potentia nisi per inhaerentiam; & ut sic coniungitur, non potest facere vnum per se cum illa: ergo non potest secundum vllam rationem facere vnum per se cum ipsa.

56. *Probatur secunda pars*: quia potentia & species realiter distinguuntur: ergo potentia non fit vnum per identitatem cum ipsis secundum vllam rationem.

Confirmatur: quia secundum omnem rationem species est accidens, & inhaerens potentia: ergo secundum nullam rationem fit vnum per identitatem cum potentia, quatenus vnum per identitatem opponitur vni per inhaerentiam.

Confirmatur secundo, quia prorsus est inintelligibile quomodo fiant vnum per identitatem, & præterea potest potentia elicere sensationem absque tali unitate: ergo non est asserenda.

57. *Obiicies pro Complutensibus*: in specie intelligibili (& idem cum proportionem dicendum de sensibili) per accidens est, & de materiali, si consideretur sub formalissima ratione speciei, quod sit accidens vel substantia in esse entitativo, & naturali, vel quod inhaereat, aut informet, aut quod uniat intellectui per modum subiecti substantialiter ipsum sustentantis: ergo si sumatur secundum propriissimam rationem speciei, debet uniri cum ipso per identitatem.

Potentia
non fit
vnum per
identitatem
cum
speciebus.

identitarem in esse intelligibili. Probatur antecedens: quia species intelligibilis aliquando est accidens, ut in nobis, aliquando est substantia, ut in Deo, & in Angelis, ut cognoscunt suam propriam essentiam: nec perdit speciem suam atomam aut propriam rationem per hoc quod sit substantia vel accidens, unde speciem qua Michael, verbi gratia, intelligit Gabrielem, quamvis sit accidens, est eiusdem rationis in esse speciei cum specie qua Gabriel intelligit seipsum, quamvis hæc sit substantia.

58. *Respondeo primo*, negando antecedens, tam bene enim est essenziale speciei intelligibili esse accidens, quàm color. Et ad probationem dico essentiam Angeli non habere se per modum speciei intelligibilis, ut determinat intellectum Angelicum ad cognitionem sui, sed per modum obiecti immediate determinantis, & idem est de essentia divina respectu intellectus divini, quidquid dicant Thomistæ, gratissimè, & sine ullo prorsus fundamento fingentem rationem speciei intelligibilis, ubi non est necessaria.

Respondeo secundo admittendo gratis, quod aliquando species intelligibilis sit substantia, aliquando accidens hoc inquam gratis dato, *Respondeo*, distinguendo antecedens: per accidens est ad rationem speciei intelligibilis ut sic, transiit ad rationem speciei intelligibilis talis, aut talis in particulari, nego antecedens, nec oppositum probatur in probatione antecedentis. Itaque quemadmodum licet aliqua sapientia sit substantialis, nempe divina, & aliqua accidentalis, nempe creata, & licet propter ea sapientia ut sic abstrahat ab utraque ratione, nec per se alterutram determinatè includat, tamen non est per accidens ad sapientiam creatam, quod sit accidens: ita licet aliqua species intelligibilis sit substantia, & aliqua accidens, ac propterea species intelligibilis ut sic abstrahat ab utraque ratione: tamen species intelligibilis obiecti realiter distincti, quæque nata est inhærere realiter, est essentialiter accidens, & non est per accidens illi, quod sit talis.

Respondeo tertio, admissio gratis antecedenti, negando consequentiam, quia licet species non deberet potentia uniri per modum accidentis, aut informare ipsam; tamen non deberet ipsi identificari, quia impossibilis est identificatio illa.

Dico: non potest determinare potentiam per modum speciei, nisi vel inhæreat, vel informet, vel identificetur; ergo si quatenus species non debeat inhærere, nec informare, debet identificari.

Respondeo negando antecedens, si enim ut species non informet nec inhæreat, determinabit ut species absque informatione, aut inhausione, aut identificatione, & si hoc sit impossibile, impossibile est quod ut species determinet non inhærendo, aut informando.

Iuxta hæc potest responderi ad discursum satis obsecutum, quo Ioannes à S. Thoma probat eandem sententiam Complutensem q. 6. art. 3.

CONCLUSIO III.

An species sit similitudo formalis obiecti.

59. Si species ipsa videatur, aut percipiatur per modum obiecti visione, qua appareat ipsum obiectum videri, est similitudo formalis intentionalis obiecti, sed si sic non videatur, aut percipiatur, non est nisi similitudo virtualis. Hæc conclusio hoc modo proposita est nullius in terminis, videtur tamen esse conformis principiis eorum autorum, qui absolute dicunt quod non sit similitudo formalis obiecti, ut sunt Tolet. Suar. Ruinus, Arriaga hic, & contra eos autores, qui absolute dicunt quod sit similitudo formalis obiecti, ut sunt Thomistæ communius quos citant, & sequuntur Complutenses disp. 18. n. 26.

Probatur manifestè: quia, nisi possit sic videri, nulla prorsus est ratio, unde colligatur quod sit similitudo formalis obiecti, & frustra haberet talem rationem, nam ad rationem speciei impressæ sufficeret quod esset quid impressum ab obiecto potentia, & natum determinare ipsam ad visionem obiecti: hanc autem rationem habere posset absque eo quod esset similitudo formalis, per hoc solum quod esset similitudo virtualis, seu quid potens,

concurrere physice cum potentia loco obiecti ad visionem ipsius obiecti.

60. *Dico*: si sufficeret ad rationem speciei impressæ, quod esset quid determinatum potentia concurrando physice cum ipsa ad visionem obiecti per modum causæ efficientis, Deus posset esse species impressa, quia sic posset determinare, sed hoc est absurdum.

Respondeo negando sequelam, quia non posset determinare per modum alicuius impressi ab obiecto, & recepti in potentia.

Dico secundo: Philosophus vocat species impressas, similitudines obiecti. *Respondeo*, nisi species videri possint, hoc intelligendum de similitudine virtuali, quatenus scilicet species est nata loco obiecti producere similitudinem expressam obiecti, hoc est, ipsam perceptionem, seu sensationem.

Ex his patet, quod quamvis species albedinis, v. g. concurrans cum potentia visiva ad visionem intuitivam albedinis, esset similitudo formalis obiecti, quia esset talis entitas, quæ videri posset per modum obiecti intentionaliter similis albedini, illa tamen ratio sit impertinens ad rationem speciei impressæ, & ad causandam illam visionem intuitivam albedinis, & in hoc credo, potissimum punctum difficultatis, ac controversiæ cum Thomistis consistere, quod hi putent speciem non posse concurrere cum potentia ad visionem obiecti, nisi esset similitudo formalis intentionalis ipsius, quod omnino falsum existimo.

Alij probant Conclusionem: quia species albedinis est distincta rationis ab albedine, ergo non potest esse similitudo formalis obiectiva ipsius.

Verum hæc probatio parum urget, quia facile distinguere potest consequens: non potest esse similitudo formalis physica & realis ipsius conceditur; intentionalis, negatur. Itaque quamvis species non posset esse similis physice, quia reuera non potest illas operationes physicas elicere, quas albedo; posset tamen esse similis intentionaliter, quia posset apparere similis sine physica illa similitudine.

61. *Obiectes ex Complutensibus*: species est per se primo instituta ad representandum: ergo primum quod competit ipsi est esse representativum sui obiecti, sed quod competit virtualiter alicui non est primum quod competit ipsi, sed esse formaliter tale: ergo species debet esse formaliter representativum & non virtualiter tantum. Probatur minor: quia ex eo quod lux solis est virtualiter calida, primum quod convenit ipsi, non est esse virtualiter calidam, sed esse formaliter lucem.

Respondeo admissa prima consequentia, negando secundam consequentiam. Nam quamvis quod virtualiter competere alicui, non competat ipsi per se primo, sed quidquid competit per se primo debeat competere formaliter, tamen non inde sequitur, quin esse representativum virtualiter competat per se primo speciei; quia hoc ipsum potest competere ipsi formaliter, aliud enim est, quod esse representativum conveniens speciei sit esse representativum virtualiter; & aliud, quod illud esse representativum virtualiter, competat ipsi virtualiter: primum est verum, secundum falsum, & sic corrumpit vis objectionis, quæ solae consistebat in equivocacione. Quod si velint Complutenses, omne prædicatum, quod primo competit alicui rei, debere posse dici de ipsa cum additione istius particulae formaliter, & consequenter quandoquidem esse representativum competat per se primo speciei, posse dici de ipsa quod sit representativa formaliter, omnino decipiuntur; nam esse impenetrabile convenit per se primo quantitati, & tamen non potest dici, quod sit per se primo impenetrabilis formaliter, quia impenetrabilitas formalis est proprietas ipsius, sed solum potest dici de ipsa per se primo quod sit impenetrabilis fundamentaliter.

Respondeo secundo, distinguendo primum consequens: esse representativum, prout esse representativum dicit aptitudinem, quam habet ad determinandum potentiam ad sensationem, nego consequentiam: quia illa aptitudo

Impertinens est ad rationem speciei impressæ, quod sit similitudo formalis obiectiva ipsius.

est proprietas speciei; prout dicit radicem, ad quam sequitur illa aptitudo, transeat consequentia; & nego secundam consequentiam, quia illa radix convenit formaliter, & non virtualiter speciei: quamvis ab ea non habeat esse formaliter representativum, sed virtualiter tantum.

Confirmatur hoc: primum, quod potest competere speciei, est vel aptitudo ad determinandam potentiam, vel radix ad quam sequitur illa aptitudo: sed nec ab ipsa aptitudine, nec à radice habet esse formaliter representativum: ergo si primum quod competit speciei, sit esse representativum, non potest esse representativa formaliter.

62. *Obiicitur secundo*, productio Verbi creati est generatio quædam vitalis; & Verbum, hoc est species expressa procedit, ut Filius, aliquo modo, hoc est secundum esse intentionale: ergo species impressa, qua mediante producit verbum illud, debet esse similitudo formalis obiecti. Probat consequentiam: quia id, quod procedit tanquam quid vitaliter genitum, & ut Filius, debet esse simile suo principio, realiter quidem si procedat realiter, & in esse naturali, intentionaliter vero si procedat tantum intentionaliter: ergo cum species impressa sit principium verbi fecundans intellectum in ordine ad eius generationem, verbum, & species debent esse eiusdem naturæ intentionaliter: sed verbum est similitudo formalis expressa obiecti: ergo species debet esse similitudo formalis impressa eius.

Respondeo negando consequentiam, ad cuius probationem dico, quod illud, quod procedit ut Filius intentionalis, non debet esse simile formaliter omni suo principio, ut evidens est, quia sensatio non est similis potentie, quæ tamen est principium ipsius: debet ergo id esse simile suo principio principaliter determinatio, & hoc est ipsum obiectum, non vero species; neque enim species determinat, nisi quatenus supplet vicem obiecti. Quod si notitia genita non posset habere rationem verbi, aut filii intentionalis, nisi esset similis intellectui ut affectus est specie impressa, profecto prius deberet constare, quod species illa impressa esset similitudo formalis obiecti, quam posset constare, quod notitia genita esset verbum: unde reuera in hac probatione petitur principium, si bene res examinetur.

CONCLUSIO IV.

63. *Species impressa materialis est similitudo formalis obiecti*. Hæc deducitur ex *Scoto* in 2. d. 3. *quæst.* 9. ubi dicit quod si species Trinitatis esset Angelo ratio ut quæ videndi Trinitatem, posset etiam alteri videnti ipsam esse ratio videndi Trinitatem: nam hoc non esset verum nisi esset similitudo formalis obiectiva Trinitatis. Et *quodlibet* 14. expressè ait quod species intelligibilis impressa sit formale representativum obiecti. Sed est eadem ratio de specie impressa materiali, ac intelligibili. *Rursus* in 2. d. 1. *quæst.* 14. expressè ait species coloris videri instar coloris in pariete, ut quando per vitrum rubrum transit radius solaris usque ad mutum, & quando reflectitur à plantis viridibus idem radius. Conclusionem hanc sequuntur etiam *Complutenses* supra, & plures alij *Thomistæ* quos citant. Est autem contra *Conimbricenses* 2. de anima, cap. 7. q. 8. *Arriagani* *disp.* 4. *art.* 3. & alios.

Probari potest primo: quia sensus internus in absentia reali obiecti videt ipsum visione abstractiva, quæ visio terminatur ad aliquid, quod est simile obiecto absenti, non realiter, sed intentionaliter; sed illud non est aliud quam species istius obiecti: ergo species impressa obiecti est similis illi formaliter similitudine formali obiectiva.

Hæc probatio efficaciter convinceret Conclusionem, si visio illa abstractiva terminaretur ad aliquid, quod realiter existeret; quia certè aliud assignari non posset, aut deberet potius, quam species. Sed non est adeo certum quin visio realis, & intellectio abstractiva possit terminari ad aliquid non existens, ipsum representando: & licet hoc non posset fieri naturaliter absque specie, tamen posset dici quod illa species requireretur, non ad terminandam illam visionem, sed ad producendam ipsam

simul cum intellectu, aut potentia vidente, sicut requiritur ad producendam visionem intuitivam ocularem, quam sine dubio non terminat. Itaque ut valeat hæc probatio, ostendi debet visionem abstractivam non habere ex natura sua representare suum obiectum immediate, siue existat, siue non existat, seu facere ipsum intentionaliter præsens potentie cognoscenti, quæ intentionalis præsentia consisteret in hoc, quod perciperetur, aut cognosceretur: ad quod ostendendum mihi certè non occurrunt principia urgentia. Verum quidem est, si cognitio dicat respectum actualem attingentiam actualis ad obiectum, ut existimant *Scotistæ*, inde securum quod obiectum deberet actualiter existere secundum aliquod esse reale. Sed hoc ipsum est æque difficile probatu, ac illud alterum, & de eo postea agam.

Probari solet secundo: quia in speculo videtur species obiecti ipsaque apparet tam similis obiecto, ut ipsum obiectum dicatur communiter in eo apparere: ergo species sensitiva est similitudo formalis obiectiva rei, cuius est species. Hæc probatio etiam convinceret Conclusionem si verum esset antecedens, circa quod est magna controuersia: nam non solum *Ramus*, *Auerſa*, *Arriaga*, & quotquot aduersantur Conclusioni, negant illud antecedens: sed *Scotus* ipse supra in 2. d. 13. *num.* 4. ait ipsam rem videri in speculo, non vero speciem eius, quod etiam docet in 4. d. 10. *quæst.* 9. ad finem ubi ait: *Et hæc est ratio quare non videtur in speculo imago ipsa corporis multiplicata usque ad speculum, sed ipsum corpus cuius est imago*. Vnde non solum non concedendum, sed impugnandum est illud antecedens, & consequenter reiicienda hæc probatio.

Itaque impugnatur primo à Rudio & Auerſa: quia obiectum adæquatum potentie visivæ est color & lux ac lumen: sed species colorum non est lux, nec lumen, nec color: ergo nequit videri ab oculo.

Hæc probatio minoris non placet, quia prius debet colligi quod species non possit videri; quam cognosci possit obiectum adæquatum visui comprehendere solum lumen, lucem & colores, & qui assereret speciem videri, tam facile negaret maiorem quam ab his authoribus asseritur, ut & negari debet à *Scotistis*, quia *Scotus* expressè asserit in 2. d. 13. *§. ex hoc patet, speciem coloris quandoque videri*: nec probari poterit ab aduersariis, nisi aliunde probauerint species non videri, quam ex hac probatione. Quod si vrantur autoritate deducta ex communi modo loquendi, quo dicitur quod obiectum adæquatum visui sit color, lux & lumen, responderi potest, id intelligi de luce & colore comprehendente lumen & colorem non solum realem, & physicum, sed etiam intentionalem; vel certè communis ille modus loquendi corrigendus est.

Impugnatur secundo idem antecedens Cavellus, & Auerſa, quia, quod videtur apparet esse maius speculo, & in profunditate eius, sed species est minor speculo, & in superficie eius tantum: ergo non videtur species.

Hæc etiam probatio non sufficit, quia ex hac experientia non habetur aliud, quam quod species reflectens habeat talem naturam, ut ostendat speciem à qua sit reflexio cum illa magnitudine, & profunditate, non quod habeat talem magnitudinem, aut quod sit in illa profunditate. Et quemadmodum species representat obiectum quandoque minus quam in se est, quia talem habet naturam, cur etiam non posset representare aliquando obiectum maius quam in se est?

Impugnatur tertio illud antecedens Arriaga: quia si quod videtur in speculo esset species, non obiectum, illa species esset eiusdem rationis, & speciei cum obiecto, apparet enim ipsi valde similis quoad colores & figuram, ut patet experientia.

Hæc etiam probatio non placet, quia non sequeretur aliud quam quod esset eiusdem rationis intentionaliter, quantum ad representandum ipsum obiectivè, hoc autem non esset inconveniens secundum aduersarios.

66. *Idem Arriaga* impugnatur illud antecedens alio modo,

Species
impressa
est simili-
tudo for-
malis.

An species
videtur in
speculo.

do, quia si species viderentur, quandoquidem in qualibet parte speculi, aut obiecti, in quo viderentur species, sunt species omnium partium obiecti, deberent in qualibet parte videri species omnium partium obiecti, & non deberet potius in vna parte videri vna pars obiecti quam reliquæ partes: ergo non videtur species, sed obiectum.

Contra: quia hæc difficultas militat etiam contra visionem obiecti tam bene quam contra visionem speciei: nam si ex eo quod in qualibet parte speculi sit species cuiuslibet partis obiecti, deberet videri cuiuslibet partis obiecti species in qualibet parte speculi, modo species videri posset, similiter quandoquidem in qualibet parte speculi sit species representatiua cuiuslibet partis obiecti, deberet videri in qualibet parte quælibet pars obiecti.

Vidit Arriaga replicam, & respondet disparitatem esse, quod species representent obiectum secundum situm suum & dispositiones suarum partium, unde non debent videri partes omnes quasi penetratæ, sed extra se innicem, at si species ipsæ viderentur, deberent videri omnes quasi penetratæ in quacumque parte speculi.

Contra, quia sicut species ex eo quod representent partes obiecti, sicut sunt, non debent representare ipsas partes in eodem loco: ita etiam ex eo quod essent representationes obiecti, & formaliter similes illi similitudine intentionali, non deberent videri in omni parte speculi confusæ, sed quasi essent extra se inuicem cum proportionem ad partes obiecti, & hinc etiam representant distantiam obiectorum inter se: per quod patet ad aliam probationem eiusdem.

67. *Melius ergo impugnatur* antecedens, ut ante illud impugnauimus in commentario ad Scotum supra in 2. dist. 13, quia nihil impedit quo minus ipsum obiectum videatur, & præterea quantum ad sensum & experientiam omnino apparet ipsum videri. Nec potest dici quod ipsum quidem videatur, sed simul cum ipso species: quia nulla ratio aut experientia probat videri speciem, si videatur obiectum; aut obiectum, si videatur species, sed potius omnis experientia ostendit vnicum tantum obiectum videri, siue illud sit obiectum, siue species obiecti.

Sed dices cum aduersariis: obiectum in speculo apparet multo minus quam in se est, ac in diuerso situ, & figura: ergo non ipsummet videtur sed species eius.

Respondetur negando consequentiam: sicut enim quando videtur obiectum directe, propter tamen diuersitatem mediæ aliquando videtur maius, aliquando minus, aliquando ut in se est, cum tamen tum secundum omnes ipsummet videatur, & non species eius: ita propter diuersam applicationem eius per speciem rectam & reflexam, oritur ut in alio situ, figura ac magnitudine videatur, quamuis ipsummet semper videatur.

68. *Dices secundo, secundum Doctorem 2. d. 13. n. 14.* species colorum & non ipsimet colores aliquando videntur, ut quando lumen reflectitur ad plantas virides, tunc enim in parietibus, ad quos fit reflexio, apparet color viridis, non quidem realis sed intentionalis: ergo etiam in speculo non ipsum obiectum reale, sed species eius videtur, eadem enim est ratio.

Respondetur negando consequentiam, & ratio disparitatis est, quod quando videntur species coloris non videntur per species reflexas, sed per directas, unde ipsamet videri debet, non vero obiectum: colligitur autem quod videantur per species directas, & non reflexas, quia non representant distantiam obiecti à loco in quo apparent, nec enim videntur intra illum locum, sed in ipsa superficie extima. Quod si quis bene rem perpenderit, videbit tantam differentiam inter modum quo apparent colores in speculo, & in pariete, ut non mirabitur, sed probabile valde iudicabit colores ipsos videri in speculo, species vero colorum in pariete, in casu prædictæ experientie ac similibus.

Et hinc probatur conclusio: videntur species colorum taliter ut appareant esse similes ipsis coloribus: ergo habent similitudinem formalem obiectiuam cum ipsis coloribus, non realem tamen, sed intentionalem. Consequenter videtur evidens. Antecedens probatur ex illis experientiis.

69. *Obicitur*: si species essent visibiles, deberent sepe videri quoties proponeretur oculo, & sic videretur quod obiectum ipsum intuitiue videtur, contra experientiam.

Respondetur ex Doctore, negando sequelam: non enim debent videri, nisi quando contingantur corpori opaco: neque enim habent virtutem producendi alias species, quibus ipsamet videantur, nisi quando applicantur tali corpori. Nec hæc doctrina debet mira videri aduersariis, quia ipsimet debet recurrere ad ipsam aut similem, quæ nobis etiam sufficeret, quando quaeritur ab ipsis, cur color apparet in pariete, quando transit radius per virtum rubeum, & non apparet in aëre intermedio.

Ex hac probatione sequitur probabile esse, quod quando videtur obiectum abstractiue, tum terminetur cognitio immediate ad speciem impressam, quia si species possit cognosci & habeat similitudinem formalem obiectiuam cum re cuius est species, quandoquidem tum habeatur species, melius dicitur quod cognoscatur actu, quam quod nihil sit realiter existens, ad quod actu terminetur cognitio.

Sequitur secundo, non esse inconueniens quod detur aliqua species impressa Dei, per quam abstractiue videatur, quæ est sententia Scoti: quia si esset inconueniens quod daretur, maxime quia deberet esse similitudo formalis ipsius, sed non esset inconueniens quod esset similitudo formalis obiectiua ac intentionalis ipsius, modo non inde sequeretur quod deberet esse similitudo realis & physica ipsius: sed non deberet, ut patet ex speciebus colorum, quæ sunt similes obiectiue intentionaliter coloribus, cum tamen non sint similes illis realiter & physice. Et quemadmodum non repugnat cognitio creata intuitiua Dei, quæ est similitudo expressa ipsius, ita non repugnat species, quæ sit similitudo impressa ipsius. Sed de hoc in Theologia agendum erit.

70. Hæc autem omnia dicta in gratiam Daflori. Quantum autem ad proprium meum sensum attinet, exillimarem, vel in speculo etiam videri species obiecti immediate & non ipsum obiectum; vel si in speculo videatur obiectum, etiam in pariete videri colores & non species colorum. Et vniuersaliter loquendo, in utroque casu putarem species videri immediate & non obiectum, quia notabilissima prorsus est differentia inter visionem vramque, illam scilicet, quæ habetur de obiecto immediate, & quæ habetur de ipso in speculo aut in pariete, ad quem extendit suas species; & illa varietas non videretur mihi posse provenire ab alio quam à diuersitate obiecti: non enim à medio, hoc est, aëre, suppono enim utrobique esse eiusdem rationis: nec enim à specie, quia etiam illa videtur esse eiusdem rationis, si representet obiectum immediate, & causetur immediate ab ipso, ut tenent auctores huius opinionis præter Rurum: ergo à sola diuersitate obiecti oritur.

Confirmatur hoc: reflexio oritur à causa principali ex eo quod quicquid natum esset producere actione directa, quando impeditur, producat illud actione reflexa, ut communiter tenetur: sed illæ species, quas produceret actione directa, essent species eiusdem rationis, & natæ representare rem in suo situ, ac alio prorsus modo, quæ videtur in speculo: ergo etiam species reflexæ immediate procedentes ab obiecto deberent esse eiusdem rationis, & similiter ipsum representare.

Confirmatur secundo, quia difficile est percipere, si species illa reflexa immediate oritur ab obiecto, & est eiusdem rationis cum aliis speciebus, quomodo ostendat obiectum in speculo.

Dices speciem esse talis naturæ, ut ostendat obiectum in illo loco, à quo provenit ipsamet.

Contra: non provenit illa species à speculo, nisi quatenus procedit ab obiecto principali immediate, per quam producit ultimam partem speciei directæ, quæ produci- tur vel in speculo, vel in parte aeris ipsi contingua: sed species non debet representare obiectum suum in parte ubi est species, postquam ipsamet produciatur, alias obiectum

Cognitio abstractiua terminatur ad speciem impressam.

Dari potest species impressa Dei.

etum principale visum visione directa videretur, prope oculum, aut saltem non videretur tam distans, quam aliquando videtur, sed videretur ubi est aliqua species postquam producit species, quæ est in oculo. Sed hæc propono examinanda magis quam amplectenda.

CONCLUSIO V.

71. Species sensibiles externa non solum sunt diuisibiles subiectiue, & in essendo, sed etiam obiectiue, & in representando.

Species sensibiles externa sunt diuisibiles & in essendo & in representando.

Hæc conclusio quoad primam partem est communis & probatur: quia est accidens materiale subiectatum aut in corpore, aut toto composito ex anima, & corpore, ut probabiliter existimo: ergo constat pluribus partibus integralibus correspondentibus pluribus partibus istius corporis, aut totius in quo subiectatur, & consequenter est diuisibilis in se subiectiue & in essendo, seu entitatiue, nihil enim aliud per hoc volumus, quam quod constet pluribus partibus integralibus.

Secunda pars est *Canelli nostri* & *Rubij hic* contra *Auerfam*, & *Toletum*. Ut autem intelligatur controversia, aduertendum, speciem esse indiuisibilem in representando, nihil aliud esse, quam quod sit talis natura, ut quæcumque pars speciei, quæ representat totum obiectum, possit totum representare, non vero possit pars istius speciei partem obiecti representare & alia pars aliam partem, sed quod tota species secundum omnes suas partes representet indiuisibiliter totum obiectum & omnes partes eius: esse vero diuisibilem in representando, est esse talis naturæ, ut pars ipsius possit representare partem obiecti, & alia pars alteram, & hoc, totaliter, ut quævis tolleretur una pars, altera pars adhuc partem sibi correspondentem posset representare. In hoc ergo sensu secunda pars Conclusionis.

72. Probatur primo: pars speciei nequit representare nisi partem obiecti, à qua producta est: sed totum obiectum quoad omnes partes suas non producit omnem partem speciei: ergo omnis pars speciei non potest representare totum obiectum. Maior patet, quia species est essentialiter determinata ad representandum solum illud obiectum, à quo producit. Probatur minor, quia nulla pars obiecti est, quæ adæquatè non potest producere speciem sui sine consortio alterius partis: ergo cum sit causa naturalis non libera, etiam quædo coniungitur cum alia parte, producit speciem sui adæquatè, & consequenter quæcūq; pars speciei totalis producta ab obiecto totali non debet produci ab omnibus partibus istius obiecti.

Confirmatur: quia per coniunctionem cum alia parte non perdit actiuitatem suam, ut manifestum est: ergo sicut produceret adæquatè speciem sibi correspondentem, si non coniungeretur cum alia parte, ita etiam quando coniungitur producit talem speciem.

Probatur secundo: quando videmus parietem palmarem totum, potest tegi pars ipsius manente specie alterius partis: ergo species totius parietis istius est diuisibilis in representando, tum enim est sic diuisibilis, quando secundum unam partem sui potest representare unam partem obiecti, & secundum aliam alteram. Qua ratione etiam probatur minor præcedentis probationis & maxime contra *Auerfam*: quia illa pars remanens tecta parte obiecti non causabatur à parte tecta, quia alias non potuisset manere ea tecta: ergo obiectum quoad omnes partes sui non concurret ad productionem cuiuscumque partis speciei.

73. Obicitur: si species visibilis non esset indiuisibilis in representando totum obiectum non posset videri ex quacumque parte medij, sed in una parte eius videretur una pars obiecti, & in alia altera contra experientiam.

Confirmatur: quia per quamlibet partem speciei totalis, quæ producit à toto obiecto in toto medio, videtur totum obiectum: ergo qualibet pars ipsius causatur à toto obiecto.

Respondeo negando sequelam, obiectum enim secundum omnem partem sui per totum medium intra sphaeram actiuitatis suæ producit quæcumque verum speciem representatiuam sui secundum se totum & omnes suas

partes: & hinc fit ut in qualibet parte medij possit totaliter videri: nec hoc debet videri mirum aduersariis, nam sicut secundum ipsos potest qualibet pars obiecti concurrere ad producendam in qualibet parte medij unam speciem totalē indiuisibiliter representatiuam istarum partium; cur similiter non posset qualibet pars ipsius concurrere ad producendam in qualibet parte medij speciem partialem sibi tantum correspondentem.

Ad confirmationem respondeo distinguendo antecedens: per quamlibet partem totalem, concedo, per quamlibet partem partialem inclusam in parte totali, nego antecedens & consequentiam. Per partem autem totalem intelligo aggregatum ex omnibus speciebus partialibus productis ab omnibus partibus obiecti in qualibet parte medij, quod aggregatum vocatur pars in comparatione ad omnia similia aggregata, quæ sunt in toto illo medio: per partem autem partialem intelligo partem correspondentem uni tantum parti obiecti, & inclusam in aggregato correspondente toti obiecto. Neque est absurdum quod tot partes recipiantur in qualibet minima parte medij, & in pupilla oculi, quæ est tam parua, quia non sunt impenetrabiles nisi ratione quantitatis subiecti, sicut nec albedo & dulcedo, nec etiam sunt omnino eiusdem rationis, quia una pars est determinata essentialiter ad representandam partem obiecti, quam altera representare non potest.

74. Dices: istæ plures partes vel facerent in eodem subiecto intensionem, vel extensionem, non intensionem, quia ordinantur ad diuersos effectus, & quia visio producibilis per omnes illas partes non est nisi extensiuè perfectior, quam quæ producibilis est per unam partem: non extensiuè, quia non sunt extra se inuicem.

Respondeo primo negando maiorem, quemadmodum enim albedo & dulcedo in eodem subiecto non faciunt intensionem, & extensionem, ita etiam de illis speciebus posset dici.

Respondeo secundo negando minorem pro secunda parte, quia quemadmodum uniones partiales petentes existere in eodem indiuisibili subiecto, id est, anima rationali, faciunt extensionem eo quod ordinantur ad coniungendam animam cum pluribus partibus corporis extra se inuicem positæ, ita etiam istæ partes speciei, licet non recipiantur in eodem subiecto, possunt facere extensionem, eo quod ordinantur ad representandas diuersas partes obiecti extra se inuicem positas.

CONCLUSIO VI.

Species impressæ possunt esse diuisibiles intensiuè secundum plures gradus intensionis. Est *Rubij supra* q. 9.

Species impressæ possunt esse diuisibiles intensiuè.

Probatur: quia albedo intensiua ut unum, est causa naturaliter productiua speciei representantis ipsam secundum illam rationem: ergo & albedo ut duo: sed hoc non posset fieri, nisi species albedinis, ut duo haberet intensionem: ergo.

Confirmatur: distantes ab obiecto valde albo non vident illud tam perfecte quam cum sunt propinquiores: ergo species, quas habent cum sunt propinquiores sunt intensiores.

QUESTIO VIII.

De causis specierum materialium.

75. Non est difficultas de causa materiali, nam ea est subiectum in quo inhaerent, inhaerent autem in variis subiectis, ut in aëre, aqua, speculo: & si loquamur de subiecto illius speciei quæ immediatè concurret ad sensationem, illud erit ipsum subiectum in quo recipitur sensatio, tam enim capax erit speciei impressæ quæ sensationis, & quandoquidem producat in se sensationem mediante specie, magis congruum videtur ponere illam speciem in illo quam in vilo alio subiecto. Quæritur ergo de causa efficienti.

CONCLUSIO I.

Solum illud obiectum quod mediante specie impressa externa percipitur, causat illam speciem, & quidem immediate. Hæc colligitur ex *Scoto* in 2. d. 13. quem præter suos sequuntur *Conimbricenses*, & *Auerfa*. Est autem contra *Rubium hic* quæst. 10. quatenus asserit speciem, per quam videtur.

Obiectum percipitur est causa efficiens speciei sensibilis exterioris.

per quam videtur obiectum reflexe, ut in speculo produci à specie, quæ est in ipso speculo, & non ab obiecto quod in speculo videtur. Est etiam contra *Arriagam* quatenus asserit, quod ab obiecto immediate producuntur species in parte mediæ obiecto immediata, & ab illis speciebus alia species, & ita donec perveniatur ad potentiam.

Probatur conclusio, quia ipsum obiectum est potens se solo producere aliquas species, per quas percipi possit, ut fatetur tam *Ruius* de speciebus directè productis, quam *Arriaga* de speciebus productis in parte viciniore mediæ: sed est sufficienter applicatum æquè ad producendas cæteras species ac illas, nec constat alias causas esse tum applicatas, quæ cum ipso concurrere possint: ergo debet dici quod omnes species, quibus percipitur ab ipso met immediate producuntur.

Confirmatur contra Arriagam de speciebus potentia visiva, quia omnes illæ in instanti per totum medium producuntur & dependunt in fieri & conservari ab ipso obiecto: ergo quamvis propter experientias aliquas, quæ haberentur de speciebus soni, colligeretur quod non producantur instantaneæ, & quod existant, cum sonus ipse non existit, & consequenter quod non producerentur à sono immediate; non tamen idem deberet dici de speciebus potentia visiva.

Confirmatur etiam contra Ruium: quia ipse fatetur quod obiectum sit causa principalis speciei reflexæ: ergo non indiget concursu vilius alterius; quia quæ ratione potest adhibere influxum principalem, potest totalem & adequatum.

Adverte autem non asseri hic, quin species una impressa causet aliam impressam, hoc enim esset falsum, si vlla species videri possit; sed quod negatur, est, species vllas externas, per quas aliquid obiectum videtur, siue illud obiectum sit species, siue non sit species, produci ab alio quam ab illo obiecto quod per eas videtur; unde si videatur in speculo species, & non obiectum principale, species per quas habebit oculus illam visionem, producerentur à specie visa tanquam à causa totali: si vero non videatur species, sed obiectum principale, tum illa species, per quam habetur visio obiecti in speculo, produceretur ab ipso met obiecto & non à specie, quæ est in speculo, à qua fit reflexio.

Ex hac conclusione sequitur speciem impressam externam non posse esse perfectiorem obiecto quod per illam videtur, quia effectus nequit excedere perfectionem causæ efficientis adequatæ. An autem debeat esse imperfectior, dependet à difficultate discussa in Logica, an scilicet possint dari duæ entitates specie distinctæ æqualis perfectionis: cuius qui partem negativam tenuerit, debet consequenter dicere species externas impressas debere esse imperfectiores obiecto, quandoquidem non possunt esse perfectiores: qui vero defendunt partem affirmativam, non tenentur eo ipso dicere quod species sint imperfectiores, sed debent ad hoc habere alia principia, ex quibus id colligant: & quod ad me attinet, non occurrunt mihi vllæ; unde incertum puto, supposita illa sententia an species sint imperfectiores obiectis, an vero æque perfectæ.

77. *Dices*: species externa est immaterialior, ac magis subtilis quam sit obiectum: ergo est perfectior, & consequenter non potest produci ab ipso.

Respondeo breviter negando antecedens, loquendo de immaterialitate aut subtilitate vlla, quæ arguat maiorem perfectionem: & certe *Thomista*, qui vultur communiter isto modo loquendi, nunquam satis bene explicare possunt in quoniam consistit illa maior immaterialitas aut subtilitas, nisi reducendo rem ad questionem inutillem de nomine.

Et præterea parantur difficultates secundæ consequentiæ. Ad quam responderet *Ioannes à S. Thoma* quæst. 6. art. 3. posse dici cum aliquibus, quod obiecta producant illas species virtute participata à cælo & intelligentia mouente, dummodo tamen illa virtus non dependeat à motu cæli. Sed prorsus gratis & sine vlllo fundamento dicitur requiri ad hoc virtutem illam participatam, distinctam à na-

tura ipsius obiecti, quod si existeret sine cælis aut intelligentiis, posset sine dubio, non minus quam iam, speciem sui in potentia applicata producere.

CONCLUSIO II.

78. *Species impressa sensui interni non producuntur neque ab ipsa potentia interna, neque à potentia externa, neque à speciebus impressis potentiarum externarum, neque ab omnibus simul.* Hæc est *Fonseca* 1. *Metaphysicæ* 2. q. 3. *Ad solm.* 1. p. 9. l. a. 2. disp. 4. *Aversa* supra, & aliorum contra *Suarium* existimantem illas produci à potentia interna, & contra *Canellum* disp. 2. sect. 1. qui eas probabiliter putat produci à potentia externis, sed probabilius ab interna.

Probatur prima pars: quia potentia interna est indifferens ad omnes illas species: ergo se sola non potest vnas potius, quam alias producere, & consequenter debet determinari ad illas producendas ab aliquo alio: sed illud aliud, quodcumque assignabitur, potest habere causalitatem respectu earum, & quidem totalem, non minus quàm obiectum habet causalitatem totalem respectu specierum impressarum externarum: ergo potentia interna non debet habere vllam causalitatem respectu earum, & multo minus potest habere causalitatem totalem.

Confirmatur: quia si potentia interna haberet causalitatem totalem respectu earum, deberet semper eas producere absque dependentia ab vlllo alio: sed hoc est falsum: ergo.

Confirmatur secundo: quia non habet maiorem actiuitatem sensus interni respectu suæ speciei, quam intellectus agens respectu suæ: sed intellectus non est causa adequata suæ speciei, neque eam producit nisi concurrente causa ipsi intime applicata: ergo neque internus sensus potest alio modo producere speciem suam; sed potentia tactiva residens in pede, v.g. non est intime applicata sensui interno, nec sensatio eius: ergo debet aliquid aliud applicari sensui interno: sed nihil aliud assignari potest: ergo.

79. *Dices* si nihil aliud assignari potest quod intime applicetur, non poterit inquam habere speciem, quia non poterit illam habere ab aliquo distanti.

Respondeo posse assignari aliud, quod intime applicetur, nempe speciem impressam per totum medium inter potentiam tactivam, & sensum internum diffusam: hæc autem non producitur à potentia interna in illo medio, ut patet: ergo ab aliquo alio: sed illud aliud quod potest illam producere per totum medium, poterit etiam illam producere in potentia interna, absque concursu eius: ergo non producitur species impressa sensui interni nec partialiter quidem ab ipso sensui interno. Quæ sanè ratio mihi conuincit hanc partem conclusionis.

Probatur secunda pars, ob eandem rationem: quia potentia externa est etiam indifferens ad quascumque species internas ex variis, quibus diuersa obiecta ab illa perceptibilia representari possunt potestati internæ, & quia necessario produceret omnes illas absq; aliquo alio determinatione. Nec valet dicere quod requiratur species impressa & sensationem, tanquam conditiones sine quibus non, non vero tanquam concausas concurrentes: tum quia hoc gratis diceretur, tum quia non potest ostendi quomodo habere possint rationem conditionis tantum.

Confirmatur quia potentia externa non representatur per species internas: ergo non producitur adequatè per illas, quia species debet representare illud, à quo adequatè producitur: quæ ratio militat particulariter contra *Canellum*, quia ideo negat ipse illas species produci per sensationes externas, quia non representant illas, debet autem representare illud, à quo producuntur.

80. *Dices*: species impressa intelligibilis non representat intellectum agentem à quo producitur: ergo non debent species materiales internæ representare potestatem externam, quamvis produeantur ab ipsa.

Contra primo, quia hinc eodem modo sequeretur quod non deberent representare sensationem externam, quamvis ab illa producerentur.

Contra secundo, quia non producitur illa species adequatè ab illo intellectu, sicut species internæ sensitiuæ dicuntur produci

produci à potentia externa: quamvis autem species non deberent repræsentare causam partialem, tamen deberent repræsentare causam adequatam, aut aliquam partem eius: ergo si producerentur à potentia externa adequatè, deberent repræsentare ipsam.

Contra tertio, quia ideo species intelligibiles producuntur ab intellectu agente, quia sunt spirituales, & nulla alia causa potest dare ipsis spiritualitatem, & ideo non repræsentant ipsum, quia non producuntur ab ipso, ut recipiant ab ipso repræsentationem, sed spiritualitatem repræsentationis. Sed species internæ non habent ullam rationem ob quam possint aut debeant produci ab illo, nisi ab eo, quod debent repræsentare: ergo debent repræsentare omne illud, à quo producuntur, & consequenter non est idem dicendum de illis, ac de speciebus intelligibilibus impressis quantum ad hoc.

Probatur tertia pars: quia potest esse species externa in potentia externa, quin causetur species interna, ut patet in cæcis, & dormientibus, in quorum potentiis externis producuntur species externæ non causatis speciebus internis.

Confirmatur: quia si quis videret colorem absque specie impressa, causeretur species interna tam bene, quam modo: ergo, non causantur à specie externa.

Probatur denique quarta pars: quia omnia illa simul possunt esse absque productione speciei internæ.

81. *Obiicies primo*, ex Canello: videtur sensus internus se habere ad suam speciem, sicut intellectus ad suam: sed intellectus agens producit suam speciem: ergo & sensus suam.

Respondeo primo, argumentum hoc esse ad oppositum; quia intellectus agens non producit suam speciem tanquam causa totalis, ergo nec sensus internus.

Respondeo secundo, negando consequentiam, quia ideo requiritur concursus intellectus ad speciem suam, quia illa est spiritualis, & debet habere aliquam causam spirituales, qualis non habetur, præter intellectum: species autem sensus interni non est spiritualis, nec habet ullam conditionem, ob quam requirit concursum sensus interni magis, quam species externa requirit concursum sensus externi.

Obiicies secundo, ex eodem; non satis capi potest, quomodo sensus, vel sensatio externa possit illam producere: ergo debet produci à potentia interna.

Respondeo, tam capi posse, quomodo possit produci à sensu, & sensatione externa, quam à potentia interna.

CONCLUSIO III.

82. *Species interna, qua mediane percipitur obiectum sensui externi, non producitur ab ipsomet obiecto, supposita sensatione externa tanquam conditione sine qua non.* Hæc est Cancelli disp. 2. sect. 1. & Arriaga contra Molinam, & Fonsecam supra.

Probatur: quia non potest explicari quomodo sensatio externa haberet rationem conditionis sine qua non, neque enim tollit aliquod impedimentum, neque disponit sensum internum, aut partem illam vicinam sensui externo, in qua species interna primo produci debet, quandoquidem non subiektatur in illis, sed in sensu externo; neque proponit obiectum illi parti vicinæ, quia illa non est cognoscitiva, aut appetitiva; neque applicat, aut approximat obiectum isti parti magis, quam ante erat applicatum per speciem impressam externam: ergo non potest habere rationem conditionis sine qua non.

83. *Dices*, eam posse habere rationem talis conditionis; quia obiectum ex se habet talem naturam, ut non possit producere speciem internam impressam in parte vicina sensui externo, v. g. oculo, nisi prius producat sensationem.

Contra: quia ideo haberet talem naturam, quia illa species haberet à sensatione aliquam dependentiam, vel tanquam à causa, vel tanquam à conditione sine qua non. Si tanquam à causa, haberet intentum. Si tanquam à conditione: ergo debet ostendi, quomodo habeat rationem conditionis.

Confirmatur: non potest dici, quod potentia producat

habitu immediatè, & totaliter, supposito actu tanquam conditione, sed potius debet dici, quod actus ipse, vel totaliter, vel partialiter producat illum habitum: sed certè id posset dici tam bene ac diceretur, quod sensatio externa haberet se per modum conditionis tantum, & non causæ: ergo hoc non debet dici.

Confirmatur secundo: ex dicendis sequenti Conclusionem.

CONCLUSIO IV.

84. *Species interna impressa producitur à sensatione externa.* Hæc est contra Suarium & Cancellum.

Probatur: quia nihil aliud assignari potest, à quo producat.

Probatur secundo: quia quamvis obiectum non daretur à parte rei quando perciperetur à potentia externa, ut multi putant possibile esse de potentia saltem Dei absoluta, adhuc produceretur species impressa eius in potentia interna: sed tum non esset aliquid aliud, à quo produceretur quam sensatio externa: ergo sensatio externa habet ex natura sua producere talem speciem se sola: sed hoc supposito omnino dicendum est quod de facto illam producat, nam propterea id non diceretur, quia non haberet talem virtutem.

Confirmatur: quia certum videtur potentiam internam percipere sensationem externam, potest enim differentiam cognoscere inter disgregationem visus, quæ fit per albedinem, & congregationem quæ fit per nigredinem, alias certè intellectus non posset illas cognoscere; neque enim per discursum pervenit ad cognitionem differentiarum istarum sensationum, sed per experientiam: nihil autem potest per experientiam cognoscere pro hoc statu, quod non proponitur à sensu aliquo interno: ergo ipsa sensatio producit speciem impressam internam, quæ mediata percipi possit; neque enim aliud id potest facere: sed eo ipso quo producit illam speciem, producit speciem internam, quæ percipi possit obiectum istius sensationis, neque enim sensatio percipi potest, nisi percepto obiecto, siue obiectum existat, siue non existat.

85. *Obiicies primo*, species interna non debet repræsentare, nisi illud à quo producitur: ergo non debet repræsentare obiectum, nisi ab ipso producat.

Respondeo negando antecedens, debet enim etiam repræsentare illud, sine quo non posset repræsentare illud, à quo producitur, & maxime si sit obiectum illius, à quo producitur.

Obiicies secundo ex Canello. Sæpè habetur sensatio, quando non producitur species interna: ergo non producitur species interna à sensatione.

Probatur antecedens in casu, quo nimis occupantur internæ potentie in consideratione alicuius obiecti, tum enim non recipiuntur species aliorum obiectorum à sensibus externis.

Respondeo primo, quod hæc probatio æquè probaret quod species interna non producatur à potentia externa, media sensatione, siue tanquam conditione, siue tanquam concausa; quod est contra ipsummet conclusionem tertiam.

Respondeo secundo, negando consequentiam: quia intercederet aliquod impedimentum, nempe defectus spiritus animalis in parte vicina propè sensationem, in qua deberet produci species interna, ne daretur actio in distans in hoc proposito.

Respondeo tertio, facilius, negando antecedens, quia in illo casu, licet non posset potentia interna sic occupata percipere obiectum illius speciei, posset tamen bene recipere illam speciem & ea uti in aliis occasionibus.

86. *Obiicies tertio*, si produceretur species à sensatione siue partialiter, siue totaliter, deberet etiam in conservari dependere ab illa: sed hoc est falsum, ut patet experientia.

Respondeo, negando sequelam; quia multæ qualitates dependēt in fieri ab aliqua causa, à qua non dependēt in conservari: & licet species externæ dependant in fieri & conservari ab obiecto à quo causantur, ut patet experientia, quia

Species interna obiecti externi non producitur ab obiecto supposito sensatione externa.

Species interna producitur à sensatione externa.

qua constat quod eo ablato, habeant etiam species; tamen id non est dicendum de speciebus internis, de quibus non habetur similis experientia.

Confirmatur: quia species intelligibiles impressæ dependent in fieri à phantasmatibus, & non dependent ab illis in conferuari, ut tenetur communiter: ergo idem dici potest de speciebus internis phantasticis.

Obijci quæritur, sensatio pedis est nimis remota à potentia interna: ergo nequit speciem in illa producere.

Hæc etiam obijciuntur æquè probat quod potentia externa cum sensatione, & obiecto etiam, nequeat producere speciem internam. Sed

Respondetur distinguendo consequens: non potest immediate, transeat; mediate, nego. Itaque producit illa sensatio speciem in spiritu vitali, aut aliquo alio sibi applicato, & ita successivè donec perveniatur ad potentiam internam.

Ex hac conclusione sequitur species internas posse esse perfectiores speciebus externis impressis, non vero speciebus externis expressis, hoc est, sensationibus.

QVÆSTIO IX.

Utrum sensibile commune imprimat speciem propriam.

87. *Suppono* dari sensibilia communia, quæ scilicet percipiuntur à pluribus sensibus externis, ut motum, quietem, numerum, figuram, & magnitudinem. Et hoc non solum propter autoritatem Philosophi, & communis sententia, sed etiam quia experientia constat eas à nobis concipi absque discursu: non possent autem concipi nisi perciperentur à sensibus externis, nihil enim præteritum positiuum, concipere potest intellectus noster, nisi quod concipitur à sensu interno, aut mediante discursu; nec aliquid potest concipi à sensu interno, nisi quod percipitur à sensu externo, nisi habeat aliquem discursum imperfectum saltem: certum autem est, quod non concipiat hæc sensibilia mediante vilo discursu, sed propter diversam immutationem quam percipit in sensu externo.

Prima sententia est hæc sensibilia communia non imprimere species proprias, sed ea percipi per species proprias sensibilium propriarum, modificatas tamen tali, vel tali modo. Hanc tenet *D. Thom.* 1. part. q. 78. art. 3. & *Thomistæ* ac recentiores communiter, quos citant & sequuntur *Complutenses* dist. 9. n. 24.

Secunda sententia est, sensibilia communia imprimere species proprias, sed subordinatas tamen sensibilibus propriis, taliter ut non possint imprimere illas, nisi sensibile proprium imprimat simul suas. Hanc amplectuntur *Egidius, Landanus, Gandavensis*, & eam æquè probabilem ac priorem sentit *Canell.* in annotat. q. 6. de anima n. 18. Tribuitur etiam *scoto* in 4. dist. 12. q. 3. n. 33. Sed nihil prorsus ibi resolvit, tantum proponit utramque sententiam, unde potius problematicus videri deberet.

CONCLUSIO I.

88. *Probabilius est non imprimi species proprias à sensibilibus communibus, sed ea percipi per species sensibilium propriarum modificatas proportionaliter ad modum, quo sensibilia propria modificantur à sensibilibus communibus.* Hæc est iuxta primam sententiam.

Probat primo à *Complutensibus* ex *D. Thoma*: sensibilia propria distinguuntur in ratione sensibilis à sensibilibus communibus: sed sensibilia propria quæ talia habent immutare sensum per speciem propriam condistinctam à specie alterius sensibilis proprii: ergo sensibilia communia non habent immutare sensum per speciem propriam condistinctam à specie sensibilis proprii.

Minor probatur: quia quemadmodum intellectus non immutatur per propriam speciem, nisi à proprio obiecto per quod specificatur: ita sensus externus non erit immutabilis per propriam speciem, nisi tantum à sensibili proprio, à quo specificatur.

Probat secundo eadem minor: sensus distinguuntur penes diversos modos immutandi per proprias species, quas recipiunt: ergo sicut sensibilia propria sola specificant, ita pariter sola illa imprimunt species proprias.

Probat tertio, quia quod per propriam speciem omnino condistinctam attingitur à sensu, potest per se primo ab eodem attingi: ergo cum sensibilibus propriis competat per se primo attingi à sensu, iis solis competet producere species proprias omnino condistinctas.

Confirmatur: quia sensibile commune nequit producere speciem propriam, quæ sit aut eiusdem rationis in omnibus sensibus, aut diversa: ergo non potest speciem propriam vlla ratione imprimere.

Probat antecedens pro prima parte: quia sensus diversi requirunt species diversas.

Probat etiam pro secunda parte, quandoquidem idem sensibile nequit species diversas rationis producere.

Hæc probatio nulla ratione arridet, cuius ratio ex responsione patebit. Itaque *respondetur* distinguendo minorem: sensibilia propria, quæ propria habent immutare sensum, ita, ut non possint competere illis, nisi quatenus propria sunt, nec vllis aliis consequenter, nisi quæ propria sunt, nego minorem: nam quamvis sensibilia communia, etiam producerent proprias species, adhuc distinguuntur à propriis non quidem per productionem specierum propriarum, sed per hoc quod propria sensibilia ab vno sensu sunt perceptibilia, communia vero à pluribus: sensibilia propria, quæ propria immittunt species proprias distinctas, id est, quæ propria immittunt species representativas ipsorum secundum propriam rationem, concedo minorem, & nego consequentiam.

Ad primam probationem minoris, quæ procedit in sensu, in quo negatur, *Respondetur* negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quod obiectum intellectus, non percipitur ab ipso ut percipitur ab aliqua alia potentia, & consequenter quodcumque obiectum ab ipso perceptum, potest participare rationem obiecti specificatiui ipsius; sed aliquod obiectum perceptibile à sensu externo potest percipi secundum eandem rationem ab alio externo sensu, nempe sensibile commune, unde potest illud sensibile immutare sensum per speciem propriam, quamvis non participet rationem obiecti proprii, & specificatiui ipsius sensus.

90. *Ad secundam probationem respondetur* distinguendo consequens: proprias species, per quarum actus, & obiecta sensus distinguuntur, transeat consequentia, per quarum actus, & obiecta sensus non distinguuntur, nego consequentiam.

Ad tertiam probationem respondetur, per se primo attingi sensibile commune, tam bene quam proprium, siue producat speciem propriam, siue non; unde negatur in forma suppositum consequentis. Quod si etiam sensibile commune non attingatur per se primo, *Respondetur* secundo negando antecedens.

Ad confirmationem nego antecedens, & ad probationem dico posse dici, quod illa species sit diversa rationis nec est inconueniens, quod idem obiectum producat species diversas in diversis potentiis; sicut eadem albedo potest producere speciem visibilem in oculo, & intelligibilem in intellectu separato. Potest etiam dici, quod sit eiusdem rationis, neque enim est inconueniens, quod potentia diversa habeant species eiusdem rationis, quando possint percipere idem obiectum, nisi aliunde ostendatur id repugnare.

Probat secundo eadem *Auctores conclusionem*: quia nulla potentia potest ferri in obiectum omnino distinctum à suo obiecto adequato: sed obiectum adequatum cuiusvis sensus externi est sensibile proprium: ergo non potest ferri in aliquod aliud sensibile, nec immutari ab illo per speciem propriam.

Respondetur negando minorem, quia etiam sensibile commune percipitur ab ipso, & consequenter continetur sub obiecto adequato. Verum quidem est quod sensibile proprium sit obiectum adequatum eius, quantum ad adequare distinguendum ipsum ab alijs potentiis, cum quibus convenit in perceptione sensibilis communis: sed potentia potest bene ferri in aliquod obiectum quod non continetur sub obiecto adequato eius hoc modo accepto.

T. T. 2. 91. Me

Sensibilia
communia
non imprimunt
species proprias.

91. *Melius ergo probatur conclusio*: quia numerus, quod est sensibile commune quatenus percipitur à sensu, nihil aliud dicit, quam plura sensibilia propria non continuata quantum ad perceptionem sensus, unde non dicit formaliter, nisi negationem illius continuationis: sed evidens est istam negationem non producere posse speciem aliquam propriam: ergo sensibilia communia non producant speciem propriam, eadem enim est ratio de vno sensibili communi, ac de omnibus.

Confirmatur: quia figura, quæ est aliud sensibile commune, nihil aliud dicit supra sensibile proprium præter ordinem talem partium inter se, vel in ordine ad locum, qui ordo est relatio: sed relatio non potest causare speciem, quæ est qualitas absoluta, ergo sensibile commune non potest causare speciem propriam.

Probatur secundo, si sensibile commune produceret speciem propriam distinctam realiter à specie sensibilis proprii, posset Deus concurrere ad speciem sensibilis proprii non concurrente ad speciem sensibilis communis: sed in tali casu adhuc videretur color, v.g. cum tali magnitudine, & figura: ergo videretur sensibile commune per speciem sensibilis proprii, & consequenter superfluit species sensibilis communis.

Confirmatur: quia posset Deus de potentia saltem absoluta producere speciem sensibilis communis, non producta specie sensibilis proprii: sed tum deberet aliquid videri per ipsam ex vno capite, quia omnis species distincta ab alia, & habilis absque illa potest representare aliquid: ex alio vero capite, nihil posset representare, implicat enim visum posse videre figuram per se sumptam absque colore, aut luce: ergo implicat illa species propria.

Probatur tertio: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate, sed unica species sensibilis proprii producta ab ipso, ut habet talem figuram, aut magnitudinem, omnino sufficit, ut sic percipiatur: ergo non est asserenda alia species.

91. *Obicitur*: sensibile commune imprimit speciem aliquando, cum sensibile proprium non adest, nec immitit speciem propriam: ergo etiam quando adest proprium talem speciem imprimit, neque enim præsentia sensibilis proprii dimittit vires eius.

Probatur antecedens: quia si quis esset propè cælum, percipere posset magnitudinem, & figuram eius per manum: sed in cælo non est sensibile aliquod proprium: ergo sensibile commune percipitur non percepto proprio; & consequenter immitit species, non immittit species sensibilis proprii.

Respondetur negando antecedens: & ad eius probationem respondem *Complutenses*, in cælo reperiri qualitates tangibiles, quia tales qualitates non sunt solum qualitates primæ, & mediæ ex illis ortæ, sed aliæ etiam, ut soliditas, mollietas, terstities. Et quia potest responderi, quod Deus omnes illas qualitates possit à cælo separare, & tamen quod adhuc posset manus tangere cælum, & percipere eius magnitudinem, & figuram,

Respondetur secundo, quod non possit tangi tactu vitali, & consequenter quod non possit sensus percipere magnitudinem, aut figuram eius; licet fortè intellectus id posset facere per discursum. Quæ doctrina est bona, si tamen solæ qualitates percipi possint. At si nō solæ qualitates sint perceptibiles, tum dicendum est, quod licet in tali casu tactus perciperet quantitatem cæli, propter impenetrabilitatem, tamen illa quantitas non est sensibile commune, sed proprium tactui: quando vero dicitur quod magnitudo sit sensibile commune, hoc non debet intelligi de magnitudine quantitativa, ac impenetrabili, sed de magnitudine extensionis partium extra partes, hæc enim sola est, quæ à visu, & auditu potest percipi, & etiam à tactu simul cum illa alia magnitudine quantitativa impenetrabili, quæ est vnum ex sensibilibus propriis eius.

QVÆSTIO X.

An dentur species insensata.

Quid species insensata.

92. *Per species insensatas intelliguntur illæ, quæ representant obiectum potentia internæ secundum*

aliquam rationem, secundum quam non percipitur sensu vilo externo, siue illa species, quæ sic representat obiectum, etiam representet ipsum secundum rationes perceptibiles à sensu interno, siue non. Quod si cognoscatur à sensu interno obiectum sub tali ratione, non est dubium quin detur species insensata, quia sub nulla ratione potest percipere obiectum, nisi sub ratione, secundum quam nata est ipsi representari per aliquam speciem. Quare tota difficultas reducitur eodan sensus internus cognoscat obiectum sub aliqua ratione, sub qua non percipitur à sensu externo, v. g. an ovis non solum cognoscat lupum sub ratione alicuius habentis tales colores externos, & talem figuram, ac magnitudinem, qualia apparent sensui externo, sed etiam sub ratione inimici, aut disconuenientis, sub qua ratione certum est quod à sensu externo non percipitur.

Aduerte autem, non esse dubium hic, quin sensus internus multa percipiat, quæ non sunt obiecta sensuum externorum, nam percipit ipsosmet actus sensuum externorum, & delectationes, ac dolores ipsos consequenter, & hoc quidem per species distinctas à speciebus obiectorum illorum, quæ species possunt vocari species insensata, quia sunt species rerum quæ non obiciuntur sensibus externis; sed dubium præcisè est, ut dixi, an percipiat obiecta sensuum externorum sub aliqua ratione, sub qua ab ipsis sensibus externis non percipiuntur.

Prima sententia est dari huiusmodi species insensatas, quibus cognoscatur obiectum secundum rationes aliquas non perceptas à sensibus externis. Ita *D. Thom.* 1. p. q. 78. cum suis communiter, quos sequuntur *Ruminus, Complutenses, Aversa, Arriaga & alij* hic.

Secunda sententia est non dari tales species. Hanc tenet *Scotus* in 1. dist. q. 2. & in 3. dist. 15. num. 7. cum suis communiter, quos sequitur *Hurtadus* hic dist. 13.

CONCLUSIO I.

94. *Non dantur huiusmodi species.* Est secunda sententia contra primam.

Probatur primo: quia ipsismet intellectus non potest absque discursu considerare obiectum sub vlla ratione, sub qua non percipitur à sensibus sibi subordinatis: ergo neque potentia materialis interna, sed hæc non potest discurrete secundum aduersarios; & quamvis possit, certe non discurret toties quoties elicit actus illos, ob quos ponuntur in illo species insensata: ergo.

Probatur secundo: ut darentur tales species, ut cognosceretur obiectum à potentia interna sub tali ratione nō sensata, deberet dari aliquid quod ipsam ad hoc determinaret, ut est evidens: sed non potest, ergo.

Probatur minor: quia nihil potest ad hoc determinare potentiam præter obiectum quod percipitur à sensu externo, aut specie sensatam eius expressam & impressam, aut ipsam potentiam internam, aut omnia simul: sed neutrum ex his, nec omnia simul possunt determinare potentiam internam ad illam speciem aut perceptionem insensatam: non quidem potentia se sola, quia illa est indeterminata, nec species sensata se sola, siue expressa siue impressa; aut obiectum solum, quia species sensata expressa & impressa lupi habetur ab alio lupo, quin determinetur potentia interna eius ad percipiendum ipsum per modum inimici aut disconuenientis, quæ est ratio insensata, sub qua dicunt aduersarii ipsum apprehendi ab ovis; & similiter ipsum obiectum, nempe lupo aut accidentia externa ipsius, proponuntur æque alteri lupo ac ovi, nec tamen determinant potentiam alterius lupi ad cognitionem illam insensatam. Nec etiam omnia illa simul, quia alias quoties omnia simul applicarentur, deberet causari in potentia interna species insensata vel expressa, vel impressa: quod est falsum, quia si ovis educaretur cum lupo, non perciperet lupum sub ratione disconuenientis aut inimici.

95. *Probatur tertio*: quia potentia interna æstimationis verbi gratia non potest percipere lupum per modum inimici, nisi per modum inimici actualis, hoc est actualiter offendens, vel per modum inimici aptitudinalis, hoc est

Non dantur species insensatas.

est potentis aut solentis offendere: sed neutrum dici potest; aut si potest, non debet dici fieri per species insensatas, sed per sensatas: ergo.

Probatur minor quoad primam partem: quia non per modum inimici actualis, nisi actualiter offendat: sed actualiter non offendit, nisi quatenus ex perceptione externa ipsius sequeretur aliqua molestia; illa autem molestia si sit in sensu externo, non percipitur per speciem insensatam de qua hic agimus, ut patet ex dictis in initio questionis; si vero sit in potentia interna debet antecedere ipsam perceptionem eius, & tunc debet causari ab obiecto secundum rationem sensatam sensu aliquo externo, ut patet: ergo non est necessaria species insensata.

Probatur etiam eadem minor quoad secundam partem, nempe quod non per modum inimici aptitudinalis, aut potentis offendere: quia non potest aliquid apprehendere per modum calefactui, nisi actualiter expertus est quod aliquando calefecerit, aut ipsum, aut aliquid aliud simile: ergo non potest percipere aliquid per modum apti, aut potentis nocere, nisi aliquando expertus est quod nocuerit. Sed imprimis experientia in quibus se fundant aduersarij ad ponendas perceptiones insensatas, habentur in casibus in quibus non præcessit actualis experientia nocimenti. Et deinde, si actuale nocimentum debuit præcessisse, illud cognosci debebat per species sensatas: ergo & aptitudinalis inimicitia per easdem cognosci poterat, & consequenter non dantur species insensate.

Probatur denique conclusio: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla prorsus est necessitas specierum insensatarum: ergo non dantur.

Probatur minor ex solutione obiectorum.

96. *Obiicies:* omnis fugit lupum non propter indecentiam coloris, aut figuræ, sed quia inimicus est naturæ suæ; & auis congregat paleas, non quia id delectat sensum, sed quia est utile ad nidificandum: ergo percipit omnis inimicitiam lupi, & auis utilitatem paleæ: sed illa non percipiuntur à sensibus externis: ergo sensus internus percipit in obiecto aliquas rationes insensatas.

Confirmatur: quia natura non deficit in necessariis: deficeret autem, nisi communicaret animalibus facultatem perceptiuam istarum rationum non sensatarum; sine enim illa, nec omnis fugeret lupum, nec auis nidificaret, nec animalia cognosceret herbas sibi utiles, & nociuas.

Respondetur ouem fugere lupum ob aliquam molestiam, quæ scit in se eo viso, quæ molestia causatur ab ipsismet accidentibus externis lupi in ipso, vel immediate vel mediate: hanc autem molestiam, cum experitur in se, naturali instinctu fugit sine cognitione vlla, præter cognitionem obiecti externi sic molestantis. Facile vero percipi potest cur alteri lupi, aut aliis animalibus non inferatur talis molestia, nec consequenter fugiant; quia propter diuersitatem complexionum accidentia illa externa lupi possunt bene causare molestiam in animali talis speciei, quamuis non causarent ipsam in animalibus alterius speciei, sicut aliquibus hominibus odores displicent, qui aliis placent. Ad illud de auibis dico, eas etiam instinctu naturæ moueri ad colligendas paleas, & nidificandum sine vlla cognitione utilitatis, aut alterius rationis non scilicet.

97. *Ad confirmationem respondeo* prouidisse naturam sufficienter animalibus tribuendo ipsis illum instinctum, ratione cuius exercent illas operationes, siue exercent ipsas mediante specie, aut cognitione sensata, siue non. Vnde in forma, nego minorem.

Dico: si accidentia lupi percepta à sensibus externis omnis causarent illam molestiam in oue, ratione cuius fugeret, etiam si educaretur cum lupo deberet fugere: sed hoc est falsum: ergo.

Probatur sequela maioris: quia simili probatione visum ad ostendendum, quod non causetur species insensata per lupum, aut sua accidentia, aut species externas.

Respondeo negando sequelam maioris, quia ex consuetudine accommodari posset ipsius complexio taliter, ut non offenderetur præsentia lupi, sicut odores, & cibi

ingrati redduntur aliquando grati, aut saltem non ingrati per consuetudinem, & contra, qui grati sunt fiunt ingrati.

Deinde fuga illa potest impediri per metum, & molestiam illatam ab eo, qui cogit ouem ad cohabitandum cum lupo.

Ad probationem sequelæ, nego paritatem, quia species intentionalis cuiuscumque obiecti applicata sufficienter debet semper determinare ad cognitionem illam, ad quam est determinata, nec hoc potest impediri vlla consuetudine, aut mutatione complexionis, sicut possunt alia alterationes naturales, & physicae, & etiam delectationes, ac molestia.

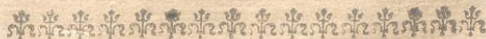
98. *Obiicies secundo, ex Arriaga,* sensus internus percipit concordiam vocum, in qua consistit musica, & proportionem colorum in qua consistit pulchritudo: sed sensus externus non percipit illa: ergo dantur species insensate.

Respondeo distinguendo maiorem: percipit illam concordiam & proportionem formaliter, quatenus dicit respectum, aut vllam rationem, quæ non percipitur à sensu externo, nego maiorem, fundamentaliter, id est, percipit ipsasmet voces, & colores, quæ habent illam concordiam, & proportionem, concedo maiorem, & similiter distinguo minorem: sensus non percipit illa formaliter, concedo, fundamentaliter, nego minorem, & consequentiam: & dico, quacumque ratione percipiuntur illa à sensu interno, eadem ratione ea percipi ab externo.

Obiicies tercio, ex eodem. Bruta agunt propter finem applicando media ad eius acquisitionem: ergo cognoscunt utilitatem medij respectu finis: sed hanc non percipit sensus internus: ergo.

Respondeo distinguendo antecedens: formaliter loquendo, aut cognoscendo finem, & media alio modo, quam cognoscuntur à potentiis externis, nego, materialiter, applicando ea quæ reuera sunt media ad finem, concedo maiorem. Et similiter distinguo minorem, & nego consequentiam.

Vbi aduerte, quod brutum si cognosceret media, & finem formaliter loquendo, omnino deberet discurrere, & ex effectu procedere ad causam, neque enim ipsemet homo potest alia via cognoscere media apta ad finem. Quod si concedatur semel brutis vis discurrendi, non est dubium, quin possint sibi acquirere species insensatas; vnde Conclusio nostra, & tota controuersia hæc supponit bruta non discurrere: quare hæc obiectio non est ad propositum, quia est contra hypothesim conclusionis, & controuersia.

DISPUT. III.

De potentiis externis in particulari.

POTENTIA externa, de quibus hic tractandum est, sunt quinque omnibus notæ, nempe Visus, Auditus, Gustus, Odoratus, & Tactus, quas dari certum est experientia.

QVÆSTIO I.

Quid sit organum, & obiectum potentie visive.

1. **O**rganum seu sensorium visus, est illa pars oculi in qua producitur, ac recipitur ipsa visio. Vt autem decernatur quamnam sit illa pars, supponendum ex anatomia oculum constare, ac componi ex variis partibus diuersæ rationis, nempe ex tribus humoribus, ac quatuor tunicis. Ex his humoribus, qui in centro oculi residet, vocatur *chrysalinus*, seu *glacialis*: hunc circumdat secundus, quem vocant *vitreum*, circumdatus vicissim ipse à tercio humore, qui dicitur *aquens*, seu *albugineus*. Porro quatuor tunicarum prima dicta *specularis*, & *an-*

structura oculi.

T. 3. NEB.

Vnde sit
ut omnis
fugiat lu-
pum.

nea, proxime ambit humorem chrySTALLINUM: secunda dicta *reticularis* circumdat humorem vitreum, & ipsa ambitur à tertia quæ vocatur *vnea*, & est in diuersis hominibus diuersi coloris; quarta denique, quam vocant *corneam*, amplectitur totum oculum.

Præterea reperiuntur duo nervi à cerebro vsque ad oculum protrahi, qui paululum postquam à cerebro recedunt, inter se vniuntur, & postea separantur, vno ad vnum oculum, altero ad alterum directo. Hos nervos appellant *opticos*, seu *visorios*.

Ex his ergo partibus diuersis, *Auicenna* existimat sensorium visus esse nervos opticos in ea parte, qua conueniunt: *Toletus* tunicam araneam: Communior sententia pupillam oculi, seu humorem chrySTALLINUM; *Complutenses* denique, & humorem chrySTALLINUM, & nervos opticos, præcipuè in ea parte qua conueniunt.

CONCLUSIO I.

2. *Sensorium visus est pupilla oculi, seu humor chrySTALLINUS.* Hæc est, vt dixi, communissima cum *Galeno lib. 8. de usu partium cap. 6.* *Combricens. Suario, Ruuo, Auerſa, Arriaga* hic contra reliquas sententias.

Sensorium
visus est
pupilla
seu hu-
mor chry-
STALLINUS.

Probatur: quia quantum ad experientiam nostram attinet, omnino magis apparet visionem produci in aliqua parte ipsius oculi, quam intra oculum in nervis vllis, & hinc etiam oculus dicitur videre, sed ex suppositione, quod producat in oculo, nullibi melius, quam in humore illo chrySTALLINO, qui in centro oculi ponitur, velut cæterarum omnium partium præcipua, ad quam ordinantur.

Confirmatur contra *Auicennam*: quia ideo ipse sensorium visus ponit in nervis opticois qua parte conueniunt, quia alias obiectum videtur duplicatum: sed hoc est falsum: ergo.

Probatur minor, tum quia *Vesalius lib. 4. de fabrica corporis humani, c. 4.* affirmat se reperisse quendam hominem Patani, in quo isti nervi non conueniebant, qui tamen nunquam conquestus est vidisse se semper obiecta duplicata: tum quia quamvis visio produceretur in pupilla, quandoquidem idem videretur visione vtriusque pupillæ, non deberet videri duplicatum, nisi poneretur impedimentum aliquod.

Confirmatur secundo contra *Toletum*, quia ideo ipse non ponit sensorium visus in humore illo, sed in tunica, quia humor non est animatus: sed hoc est falsum, quamvis enim alij humores fluidi, qui decurrunt hinc inde per corpus, non sint animati, hic tamen, qui non est sic fluidus animari potest, & debet.

3. *Confirmatur tertio contra Complutenses*, quorum sententia hac de re cæteris minus habet probabilitatis; quia illi præcipuè mouentur ad ponendum sensorium visus partim in nervis opticois, vt visio sit vna, & potentia visiva vna, quia altera visio esset superflua.

Contra, inquam, hanc doctrinam primo: quia multo magis esset vna illa visio, si in solis nervis opticois qua parte conueniunt, produceretur, quam si etiam produceretur in oculis: & si produceretur ibi vlla ratione, nihil prorsus impediret quo minus ibi solummodo produceretur: ergo, vel tenendum esset, quod ibi solum produceretur, vel quod non produceretur ibi vlla ratione.

Contra secundo, quia quamvis visio extenderetur à pupillis ad nervos, adhuc essent duæ visiones, nam certè visio vnius distinguitur realiter à visione alterius oculi, & potentia illa productiva visionis, quæ est in vno oculo distinguitur realiter à potentia productiva visionis, quæ est in altero oculo.

Nec refert, quod secundum sententiam *Complutensium* cõtinuarentur inter se per illam extensionem ad nervos opticos qua parte conueniunt; quia illa continuatio non impedit quo minus, quæ continuantur visiones, sint realiter distinctæ, & separabiles à se inuicem.

Contra tertio, quia plura ponuntur in sententia *Complutensium* quàm communi: ergo ad superfluitatem vitandam non est tenenda illa sententia, sed potius communis.

Probatur antecedens: quia communis non ponit, nisi visionem vnã in vna pupilla, & alteram in altera: sed illi & hoc ponunt, & præterea alias visiones, seu partes visionis extensas per totum medium interiacens inter pupillam, & partem illam capitis, in qua nervi optici conueniunt.

4. *Contra quarto*: quia superflue ponitur illa extensio visionis, neque enim vlla prorsus est necessitas ipsius.

Dices, necessitatem esse, vt visio sit vna.

Contra, quia si non sit vna omnino simplex, & excludens partes loco notabiliter separatas, non debet esse vna vlla ratione: ergo non est asserenda illa extensio ob illam vnitatem conseruandam.

Confirmatur hoc ex paulo ante dictis: quotiescumque vnitatis alicuius rei non potest teneri absque multiplicatione maiori entium, quam alias esset asserenda, non debet asseri illa vnitatis; propter principium commune, quod non sint multiplicanda entia sine necessitate: sed non potest teneri vnitatis visionis, quin plures partes eius asserantur, quam deberent asseri, si non teneretur, vt est euidens: ergo non est asserenda illa vnitatis.

Obijciat primo, pro *Auicenna*, quem sequitur *Ioannes à S. Thoma*. Nervus optici, seu visorios propterea tales vocantur, quia in ipsis produciatur visio: ergo sunt sensorium visus.

Respondeo negando antecedens: sed ratio inditi istius nominis est quod per eos ad oculum deferuntur spiritus animales, sine quibus oculus videre nequit, & quod per eos etiam species deferantur ab oculo ad potentiam interioriorem.

5. *Obijciat secundo*: sufficit vna visio, & superfluit duplex eiusdem rationis de eodem obiecto: sed si produceretur in pupillis, essent duæ visiones, si vero in nervis in illa parte qua conueniunt, esset vnica tantum.

Respondeo, sicut non sufficit naturæ providere vnum oculum, nec superfluum duo, quamvis sufficit ipsi providisse vnã linguam pro gustu, ita etiam non suffecisse ipsi providisse vnã visionem, nec superflue duas.

Confirmatur: secundum aduersarios, species similes speciebus delatis per vnum oculum deferuntur per alterum etiam ad nervos opticos, sine superfluitate: ergo etiam sine superfluitate potest produci in vno oculo visio similis visioni alterius oculi, ad quamcumque enim vtilitatem deseruiet illa multiplicatio specierum eiusdem rationis, poterit deferuiere multiplicatio visionum.

6. *Obijciat pro Complutensibus*. Philosophus lib. de sensu, & sensibili postquam dixisset visionem esse in oculo, vt denotaret illum non esse in superficie oculi, sed interius in nervis opticois, ait: Non enim in ultimo oculi antea, aut anima sensitiuum est, sed manifestum quoddam interius.

Confirmatur: quia in eodem libro dixit: Si autem quemadmodum oculi duo sunt, dicat quis nihil prohibere; sic etiam in anima dicendum, quod forte ex his vnũ aliquid sit & vna operatio ipsorum: ergo non sunt duæ visiones non continuatæ.

Respondeo, ex hoc loco, neque cum coniectura posse colligi aliquid de nervis opticois, solum enim expresse dicitur quod visio non producat in superficie oculi, hoc est in humore, aut tunica exteriori, sed interius, hoc est in pupilla; quæ est intima pars oculi: quod si etiam loqueretur de superficie ipsius pupillæ, adhuc posset esse verum, quod non esset producta visio in illa superficie, sed interius in parte interiori pupillæ; nec hinc sequeretur, quod deberet esse producta in nervis.

Ad confirmationem respondeo imprimis, Philosophum nihil hic determinare, vt patet ex particula forte. Deinde illud de vna operatione potest intelligi de vna quantum ad æquivalentiam, non quod reuera sint duæ: vnde nego consequentiam in forma.

7. Hæc quantum ad primam partem questionis; nunc secunda pars resoluenda est. Ad quod aduertendum, illud esse obiectum visus, quod percipitur per visum, seu ad quod terminatur visio: vnde quandoquidem visio ocularis terminetur quandoque ad colorem, quandoque ad lucem & lumen, non est dubium quin tam color, quam lux & lumen

lumen sit obiectum eius; & quandoquidem etiam nihil aliud videat oculus, quod percipi non possit per alias potentias externas, aut omnes, aut aliquas, si caperetur pro obiecto adæquato visus aggregatū ex omnibus obiectis in quæ posset visus tendere, & in quæ non posset tendere vlla alia potentia externa, obiectum adæquatum visus sine dubio esset aggregatum ex omnibus coloribus, & ex omni luce, ac lumine. Sed si capiatur pro obiecto adæquato aliquod vnum ex pluribus obiectis, quæ percipere potest visus; non potest assignari aliquod vnum obiectum, per ordinem ad quod posset explicari bene potentia visiva, tanquam ad obiectum adæquatum; nam illud vnum, vel esset lux, vel color, vel aliquid abstractū ab illis: sed non potest esse lux, quandoquidem posset videri præter lucem color, & color nullo modo spectat ad lucem; neque potest esse color, quia præter colorem potest lux videri, quæ non spectat ad colorem; neque aliquid abstractum ab illis, tum quia visus non tendit in rationes abstractas; debet autem tendere in obiectum adæquatum; tum quia non potest explicari quantum sit illa ratio abstracta.

Dices, posset explicari dicendo quod sit illud quod posset videri, in hoc enim conveniunt lux, & color.

Contra, quia non potest intelligi ut sic, quin intelligatur ipsamet potentia visiva; ergo illa explicatio non est sufficientis explicatio eius in ordine ad perueniendum ad cognitionem potentie visivæ.

Itaque nihil ulterius circa obiectum visus declarandū manet, quam ut ostendatur quid sit color, quid lux, & lumen, & quomodo requiritur lux, & lumen ad videndum colorem; de qua re quamvis egerim in commentario ad distinctionem decimam tertiam Secundi, tamen hic etiam iterum tractanda videbatur.

CONCLUSIO II.

Lux non est substantia.

8. Nec lux nec lumen est substantia. Hæc est communissima sententia cum Philosopho 2. de anima text. 69. Doctore in 2. dist. 13. D. Thom. 1. part. q. 79. ac ceteris Peripateticis hic contra Empedoclem, Lucretium, Simplicium, quos ex recentioribus sequitur Sebastianus Bassonus 2. de celo, intentione 2.

Probatur primo ex Doctore, quia utrumque est per se sensibile, ut patet experientia: ergo neutrum est substantia, nulla enim substantia est per se sensibilis sensu externo, nisi ratione accidentis. Hæc probatione utuntur Combricenses, & Ruvius; & quamvis negari posset consequentia cum sua probatione; tamen quandoquidem non posset assignari vlla alia substantia, quæ sit per se sensibilis, & omnia alia quæ per se sentiuntur à sensu externo, sunt accidentia, omnino verisimilior est, quod lux ac lumen sint accidentia & non substantia.

Probatur secundo quoad primam partem etiam ex Doctore, quia lux in aliquo est accidens; ergo in omni. Consequentia est evidens, quia quod in aliquo est accidens est aptum natum inherere, & quod est tale non est aptum natum per se existere, & consequenter non est substantia. Probatur antecedens: quia in igne est accidens, neque enim est tota substantia ignis, nec materia prima nec forma substantialis eius; non quidem materia prima, quia alias omnia corpora essent lucida, essent enim materia prime: non tota substantia ignis, quia sic lux stellæ esset tota substantia istius stellæ, & consequenter stellæ & ignis & quodcumque aliud lucidum essent eiusdem speciei; non etiam forma substantialis ignis, propter eandem rationem.

9. Dices: quamvis ignis aut forma ipsius esset lux, & eodem modo stellæ, & quodcumque aliud lucidum, vel forma eius esset lux, tamen non sequeretur quod essent eiusdem speciei, quia licet convenirent in ratione lucidi, tamen disconvenirent in ratione lucidi talis aut talis lucis, non quasi esset differentia in ratione ipsius lucis, quatenus lux est, seu quatenus perceptibilis à sensu externo, sed quod lux celestis, v.g. haberet aliquas operationes & influxus quos non haberet lux ignis, aut alia terrestris; aut quod lux celestis esset substantia simplex aut incorruptibilis, & lux terrestris esset substantia composita & corruptibilis.

Confirmatur hoc: quia corpora cælestia conveniunt cum sublunaribus in ratione substantiæ ut sic; & etiam conveniunt cum igne in ratione exigentis lucem connaturaliter ex suppositione quod lux sit qualitas: ergo similiter possent convenire in ratione lucis aut lucidi, quavis illa ratio esset substantialis utriusque.

Quod ad me attinet, sincere fateor hæc responsione enervari posse vim prædictæ probationis: unde potius innixendum primæ.

10. Probatur facilius conclusio, quoad secundam partem de lumine: quia lumen in aëre est accidens: ergo ubi cumque.

Lumen non est substantia.

Probatur antecedens: quia non est substantia, aut forma, aut materia aëris, ut est evidens; neque est alia substantia, aut materia aut forma substantialis: non quidem materia, quia alias omnia constantia materia essent luminosa: non etiam substantia, quia sic duæ substantiæ essent in eodem loco, nimirum substantia luminis & aëris; neque forma substantialis, quia hæc non datur nisi in aliqua materia & substantia composita: ergo si non datur cum aëre aliqua composita substantia, neque dabitur cum ipso aliqua forma substantialis.

Hæc probatio efficaciter probat lumen esse accidens, & si lumen esset eiusdem speciei cum luce, consequenter probaret lucem esse accidens; unde Thomista tenentes ea esse eiusdem speciei, merito utuntur hac probatione ad probandum lucem esse accidens: At Scotus, quia sunt in opposita opinione, deseruire non potest ad probandam lucem esse accidens.

Dices cum Bassono, lumen non esse eodem loco cum aëre; sed esse particulas aliquas tenues substantiales immixtas à corpore lucido, & immixtas aëri.

Contra primo: quia incredibile videtur tot particulas substantiales immisceri per totum aërem quin aër moveatur; ex illuminatione autem constat experientia ipsum non moveri.

11. Contra secundo: quia illæ particule immixtæ aëri, & egredientes à corpore lucido, v.g. Sole, vel egrederentur ab illo corpore eo modo, quo vapores egrediuntur à corporibus humidis, & exhalationes à ficcis, & calidis; vel producerentur de novo in ipso aëre. Neutrum dici potest: ergo non dantur tales particule.

Probatur minor, quoad primam partem, nempe quia dicit, quod non egrediantur ut vapores, aut exhalationes: tum quia non possunt exire in instanti, illuminatio autem fit in instanti; tum quia darentur pori in caelis, per quos transirent istæ particule, quod absurdum est; quia exentibus illis particulis, nihil ipsis succederet; tum quia corpora cælestia lucida essent corruptibilia, & extenuarentur paulatim per egressum quotidianum tot corpusculorum.

Probatur eadem minor quoad secundam partem, nempe quod non essent corpuscula de novo in aëre generata: quia, vel generarentur ex materia aëris, vel ex alia. Si ex materia aëris, ergo aër corrumperetur quoad maximam sui partem, quod est absurdissimum; imo quoad omnem, quia non est potior ratio de aliquibus partibus eius, quam de omnibus; si ex alia materia, præterquam quod assignari non possit, ergo in instanti quo fit illuminatio in cubiculo magno, v.g. ad apertionem fenestæ, fieret generatio istarum particularum, & destructio aliorum corporum ex quorum materia generarentur, & rursus clausa fenestra fieret destructio istarum particularum, & productio aliarum succedentium, quod totum est absurdissimum.

12. Obicit Philosophum scilicet 11. problematum 13, ubi radios solares, ac lumen vocat corpora.

Deinde Augustinus 2. de lib. arb. dicit lumen primum locum tenere inter corpora. Et Theodoretus 9. in Gen. asserit lucem esse substantiam per se coherentem. Et denique Damascenus 2. de fide. Neque enim, inquit, ex quorundam sententia ignis quidquam aliud est quam lux: & cap. 8. dicit substantiam luminis esse diversam ab aëre.

Respondeo, Philosophum eo loci nihil determinare, sed dubitatione tantum procedere, sicut solet plerumque in

problematicis. *Augustinus*, & *Theodoretus* capiunt lumen, & lucem pro corpore luminoso, & lucido, quod sine dubio est substantia *Damasceus* autem primo loco loquitur in sententia aliorum. Et in secundo capit substantiam pro natura, ac entitate; ita ut sensus sit, quod lux habeat entitatem & naturam distinctam ab entitate ac natura aeris; ex hoc vero non sequitur quod sit substantia, aut quod non sit accidens.

13. *Obiicies secundo* fundamentum *Bassoni*: radij Solares incidentes in foramen camini notabiliter impediunt egressum fumi, sed hoc fieri non posset nisi illuminatio fieret per intermixtionem corpusculorum; ergo *Confirmatur* per rationem, quam *Philosophus* in problematibus supra dat, cur nox aptior ad audiendum sit quam dies: nempe, quia aer de die densior est ob radios solares ac lumen, quam noctu, & vox facilius fertur per minus densum: neque enim de die deberet esse densior ob radios, nisi illuminatio fieret per corpusculorum intrareceptionem.

Respondeo negando minorem: nam aer ipse affectus qualitatibus quibus afficitur, sic illuminatus posset resistere fumo, tam bene quam cum illis corporibus; si tamen vera est illa experientia, de qua sane dubito, nisi tum spiret ventus impediens fumum: quod si spiret tum ventus, experientia illa nihil facit ad propositum.

Ad Confirmationem respondeo, veram rationem non esse illam, sed potius, quia noctu minus vocis excitatur per aerem, quiescentibus scilicet magna ex parte animalibus: nec refert quod illa ratio proponatur à *Philosopho*; quia non omnes rationes, quas proponit in problematibus, sunt sufficientes.

CONCLUSIO III.

Lux male describitur esse actus perspicui. 14. *Non bene definitur lux aut lumen esse actus perspicui, ut illustrati aut illuminati.* Hæc est contra *Complutenses* disput. 10. num. 11. & patet, quia qui non cognoscit lumen aut lucem, non potest cognoscere quid sit esse illustratum aut illuminatum; ergo alicui non cognoscenti lumen aut lucem, pessime describeretur per ordinem ad illuminatum, aut illustratum, quod mihi tam evidens est, ut miter oppositum ab illo teneri.

CONCLUSIO II.

Descriptio lucis. 15. *Lux optime describitur esse qualitas ex se visibilis independentem ab alia qualitate, quæ non sit species intentionalis eius, consequens naturam sui subiecti, ita ut connaturaliter nequeat produci, aut destrui, nisi eo destructo aut producto.* Hæc est in terminis nullius.

Probat tamen: quia omni & soli luci convenit hæc descriptio, & potest deducere ignorantem quid sit lux, ad cognitionem naturæ eius, & ad ipsam ab omnibus aliis formis discernendam, ut magis patebit ex eius explicatione. Dicitur *qualitas*, quia si non sit substantia, certum est quod debeat esse qualitas, neque enim esse potest quantitas, aut relatio. Dicitur *ex se visibilis independentem ab alia qualitate*, ut excludantur colores, qui sine lumine nequeunt videri. Dicitur, *quæ non sit species intentionalis*, quia tam certum est, quod requirantur species intentionales ad videndum quodcumque aliud. Dicitur *consequens naturam subiecti*, &c. ut excludatur lumen, quod distinguitur specie à luce, ut patebit statim. Quod si lux & lumen essent eiusdem speciei, ut tenent *Thomistæ*, non esset necessaria hæc particula, nec vera.

Hinc patet bonam etiam esse illam descriptionem lucis, quæ dicitur quod sit qualitas, à qua quæ ex natura sua perspicua sunt, independentem ab aliena qualitate quæ non sit species intentionalis ipsorum, habent esse perspicua, hoc est, habent posse videri, quia nulla qualitas tribuit ipsis hoc nisi qualitas concomitans connaturaliter eorum naturam, & quæ videri possit absque dependentia ab alia qualitate.

CONCLUSIO V.

Lumen est species visibilis lucis. 16. *Lumen est species visibilis lucis.* Hæc est *Doctores* in 2. distinct. 13. suorumque, quos sequitur *Aegidius* de anima 76. 76. *Thiemenensis* ad text. 71. *Buridanus* quest. 78. & alij.

eamque probabilem existimat *S. Thomas* in 4. d. 1. q. 1. est autem contra eundem 1. p. q. 67. *Ruinum*, *Aueram*, & *Complutenses* hic.

*Probat*ur: quia si lumen non esset species visibilis, sed qualitas intentionalis, deberet impedire sensationem, sensibile enim reale non intentionale positum supra sensum, visus præfertim, impedit sensationem; sed certum est lumen non impedire visionem siue alterius luminis, siue lucis, siue coloris, sed potius conducere ad illam habendam: ergo est qualitas intentionalis, & consequenter species visibilis.

Hæc probatio, quamvis *Caietano* difficilis appareat, cuius responsio & impugnatio ipsius videri potest in Commentario meo ad Scotum n. 11. mihi tamen se sola non sufficit, quia responderi facile potest, sensibile positum supra sensum impedire sensationem sui, non tamen alterius: & licet aliqua sensibilia posita supra sensum impedirent etiam sensationes aliorum obiectorum; tamen id negari posset de omni sensibili, nec facile posset probari uniuersaliter quod omne sensibile impediat sensationem.

Melius ergo probatur, quia omnes conditiones speciei impressæ visibilis lucis conveniunt lumini: ergo est talis species.

*Probat*ur antecedens: quia dependet à luce in fieri & conservari, caret contrario, producit in instanti, destruit & omnino necessarium est ad videndam lucem.

Confirmatur: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed non est necessitas ponendi alias species lucis præter lumen: ergo solum est species lucis.

17. *Obiicies primo*, lumen videtur: ergo non est species visibilis impressa, quia hæc est ratio videndi non visa.

Respondeo negando consequentiam, ad cuius probationem dico quod species impressa sit ratio videndi non visa, quatenus illa species quæ est in oculo & eum determinat ad visionem non videtur ab ipso oculo; non vero quatenus non possit illa species, aut alia eiusdem rationis videri quando esset remota ab oculo.

Dices: si species visibiles remotæ ab oculo possent videri, deberent semper videri quoties proponerentur in oculo; hoc autem est falsum: ergo nunquam possunt videri.

Respondeo cum *Doctore* negando sequelam: nam quemadmodum ipsum lumen diffusum per medium non potest semper videri, secundum aduersarios, etiam si non esset species visibilis secundum ipsos, sed tum solum quando contiguatur corpori opaco: ita etiam quamuis sit species visibilis, & possit videri, non debet semper videri, sed tum quando contiguatur corpori opaco.

18. *Obiicies secundo*, lumen denominat medium luminosum, sed species visibilis non denominat medium, ut patet de speciebus colorum, quæ non denominant medium: ergo lumen non est species visibilis.

Respondeo negando minorem, impossibile enim est aliam formam esse in subiecto, quin ipsum denominet, quandoquidem denominare ipsum non est aliud quam communicare se formaliter ipsi.

Confirmatur hoc: quia si imponeretur hoc nomen *Albedo* ad significandum speciem visibilem albedinis, & *album* ad significandum subiectum in quo esset illa species, profecto non minus albedo tribueret suo subiecto esse album formaliter, nec magis denominaret ipsum album, quam *albedo* denominaret suum subiectum *album*: ergo illa species realiter denominat à parte rei suum subiectum, tam bene quam albedo, aut lumen, licet non sit nomen de facto impositum ad significandum istam denominationem speciei, sicut est ad significandum denominationem albedinis. De quo meo iudicio non potest esse controuersia.

19. *Si autem quæras*, cur non sit impositum nomen ad significandum effectum formalem, quem tribuit species colorum suis subiectis, sicut est ad significandum effectum formalem quem tribuunt species lucis, nempe lumen.

Respondeo ratione principalem esse, quia homines id noluerunt, & fortassis sunt ad hoc adducti, quia lumen habet alium effectum valde principalem, & sensibilibiter notum, præter illum effectum quem habet, ut est species visibilis.

visibilis præcisè: nam ut species habet tantum determinare potentiam ad visionem lucis; sed præterea habet posse causare visionem per modum obiecti, & deferuire ad videndos colores; species autem colorum non habent alium effectum communiter notum, quam determinare potentiam ad visionem colorum producendam.

Obiicies tertio, lumen habet effectus reales, potest enim producere calorem, & corrumpere physicè oculum. Sed huiusmodi effectus non competit speciei visibili, aut qualitati intensionali: ergo.

Respondeo, si maior sit vera, negando minorem, neque enim est vlla ratio cur qualitas intensionalis non possit habere effectus reales non intentionales, modo simul habere etiam possit effectus intentionales. Dixi autem, si maior sit vera, quia existimo probabilius esse cum *Durando*,

Lumē nō
producit
calorem.

Auersa, & aliis contra *Conimbricenses* 2. de calo cap. 7. q. 5. Lumen non esse productum caloris; sed calorem, qui producitur simul cū lumine, produci à causa illuminante per calorem; aut formale, si illa causa sit calida formaliter, ut est ignis, aut virtuale, si illa causa non sit calida formaliter: ut non est Sol. Ratio autē huius est, tum quia nulla prorsus est ratio, unde colligatur inesse talē virtutem luminis, aut etiam luci: tum quia si per lumen producerent corpora caelestia calorem, per aliam aliquam qualitatem similiter diffusam deberent producere frigus quādo frige faciunt: talis autē qualitas assignari nō potest, & gratissime fingeretur; tum denique quia si per lumē produceretur calor à Sole, iuxta proportionem luminis deberet esse proportio caloris: sed hoc est falsum, quia certum est non esse tantam differentiam inter lumen æstatis, & hyemis, quanta est inter calores utriusque. Vnde in forma *Respondeo secundo*, negando maiorem.

10. *Obiicies quarto*, si lumen esset species lucis, à qua procedit, verbi gratia, Solis, quoties proponeretur sufficienter lumen sic, ut visio ad ipsum terminari possit, deberet videri illa lux in eadem forma, & figura, quam habet, sicut quādo proponitur species hominis in speculo, ipsemet homo in sua forma & figura apparet: sed hoc esse falsum patet experientia: ergo.

Respondeo negando maiorem, neque enim obiectum, à quo produciuntur species, debet videri in loco ubi est species, nisi quando ipsummet producit speciem reflexā: Sol autem non habet vim producendi speciem reflexam ab omni loco in quo potest videri lumen.

Hinc patet lumen posse optime describi per hoc ipsum, quod sit species visibilis lucis: sed quia non solum competit luminis esse talem speciem formaliter loquendo, sed etiam ulterius alij effectus competunt ipsi, qui & possunt considerari in lumine, quin consideretur lumen esse species visibilis, nec colligatur inesse ipsi ex eo quod sit species visibilis lucis; & verisimile est, quod hoc nomen *lumen* sit impositum ad significandum illam qualitatem, quæ vocatur lumē, secundum quod est apta nata habere illos alios effectus: Ideo describi potest secundum hanc aliam rationem esse qualitatem per se visibilem independentē ab alia qualitate non intentionali, & non consequentem vllum subiectum ex natura talis subiecti connaturaliter; cuius descriptionis sensus & bonitas patet ex iis, quæ dicta sunt circa descriptionem lucis, à qua per vltimam particulam, & non consequentem, &c. differt.

CONCLUSIO VI.

21. Color bene describitur esse qualitas non intentionalis, quæ potest videri; sed non sine dependentia ab alia qualitate, quæ non sit species intentionalis eius. Hæc etiam in terminis est nullius: sed in re vix negari potest.

*Probat*ur autem: quia omni & soli conuenit, & absque superfluitate declarare potest naturam coloris ignoranti quid sit, ita quod possit ipsum discernere à quacunque alia qualitate sibi propoſita. Dicitur, *Qualitas, quæ videri potest*, quia omnis color videri potest, & in hoc conuenit eū luce & lumine. Dicitur *non intentionalis*, ut distinguatur à specie coloris, quæ probabiliter videri potest. Dicitur, *sine dependentia ab alia qualitate*, &c. quia non potest videri sine luce aut lumine, & in hoc differt à luce & lumine.

Descrip-
tio colo-
ris.

Alij solent colorem describere esse qualitatem quæ mouet actū perspicuum, hoc est, quæ potest videri per mediū transparentem & lucidum seu luminosum, cum tamen non constituat istud mediū lucidum ac luminosum. Quam descriptionem nō improbo; sed magis placet altera, quia hæc non potest intelligi quin intelligatur quid sit lux aut lumen, illa autem altera potest.

CONCLUSIO VII.

22. Colores veri, & sensibiles, qui scilicet semper ad quamcumque illuminationem lucis in eadem distantia apparent videri, distinguuntur à luce & lumine. Hæc est communis contra *Platonem in Timæo*. Et probatur manifestè: quia si non distinguerentur à lumine, non deberent semper apparere eodem modo ad quamcumque illuminationem lucis aut luminis, contra experientiam.

Confirmatur, quia calores apparentes, quia, non distinguuntur à luce aut lumine, non sunt stabiles, & ad diuersam applicationem lucis apparent diuersi: ergo qui non apparent diuersi ex quacunque applicatione diuersa lucis, erunt distincti à luce & lumine.

Obiicies, secundum *Philosophum* 3. de anima tex. 38. lumen quodammodo facit, ut qui sunt potentia colores, sint actu colores; ergo non distinguuntur actuales colores à lumine.

Respondeo negando consequentiam, quia non faciunt actu colores constituendo ipsos formaliter in esse coloris, sed quatenus qui sunt colores actu, nec tamen possunt proxime actu videri absque lumine, antecedente lumine actu videri possunt: qui est verus sensus *Philosophi*, & insinuat etiam aliquantulum per particulam quodammodo.

23. *Quæres primo*, an requiratur lumen ad videndum obiectum aliquod tam ex parte obiecti, quam mediij.

Hurtado & Arriaga hic existimant lumen requiri ex parte obiecti tantum. *Ramus* existimat ipsum requiri etiam ex parte mediij, ad videndos colores, non vero ad videndam lucem. *Complutenses* existimant non requiri lumen ex parte obiecti colorati, ut videatur color, sed solum ex parte mediij: explicant autem necessitatem luminis ex parte obiecti, quam negant, consistere in hoc, quod necessarium esset ad dandam actiuitatem coloribus, ad producendas species in medio illuminato, & ad determinandam visionem.

Ad hanc difficultatem dico primo, ex suppositione quod lumen sit species sensibilis lucis, ipsum sine dubio requiri ex parte totius mediij, tam ut videatur color, quam ut videatur lumen. Patet manifestè, quia quotiescumque applicatur lux taliter ut possit videri, applicatur etiam sufficienter ad hoc ut possit producere speciem sui vsque ad potentiam videntem, alias videri non posset; & quotiescumque etiam proponitur color sufficienter ut possit producere species, debet illuminari: sed quotiescumque illuminatur, lux vel lumen, per quod illuminatur, applicatur sufficienter ad producendas species visibiles snipius per totum mediū: ergo non potest nec color nec lux videri quin illuminetur totum mediū: si lumen sit species sensibilis seu visibilis lucis.

24. Dices cum *Hurtado & Arriaga*: aliquando videtur lux remota, aut color remotus ex loco obsecurissimo, in quo non videntur colores proximiores: ergo non potest esse lumen productum per totum mediū, quia alias viderentur colores illi proximiores: ergo non requiritur lumen ex parte mediij.

Respondeo negando sequelam cum sua probatione: quamuis enim lumen sit diffusum per totum illud mediū, tamen est tam exiguum, ut non possit sufficere ad videndos colores alios quam remotos magis perfecte illuminatos per lucem aut lumen, se tenens ex parte ipsorum. Hæc tamen experientia ostendit sufficienter plus luminis requiri ex parte obiecti, quam sit necessarium ex parte mediij, imo existimo ex ea haberi quod lumē requiratur ex parte obiecti, non ut est species visibilis præcisè, sed ut habet aliam rationem; ex parte vero mediij ipsum requiri solum, ut habet rationem speciei visibilis; vnde si non esset species talis, non requireretur.

Colores
veri di-
stinguuntur
à luce
& lumine.

An lumen
requira-
tur ad vi-
dendum
ex parte
obiecti &
mediij.

Dices

Dices cum Rudio, corpora quædam lucida videntur in tenebris, ut oculi felium, fungi, capitâ quorundam piscium: ergo non requiritur lumen ex parte medij.

Confirmatur: quia si esset lumen aliquod in medio, per quod viderentur ista corpora, maxime lumen ab ipsismet productum: sed secundum *Philosophum de sensu & sensibili cap. 2* illa non producant lumen: ergo.

Confirmatur secundo: constat non solum corpora lucida videri in tenebris, sed quo magis est obscurum medium, eo magis perfecte ea videntur: ergo non requiritur lumen ex parte medij.

Respondeo distinguendo antecedens: in tenebris, hoc est, ubi nihil est luminis, nego antecedens; in tenebris, hoc est, ubi non est sufficiens lumen ad videndos alios colores intermedios, concedo antecedens, & nego consequentiam.

25. *Ad primam confirmationem respondeo* explicando *Philosophum* cum distinctione minoris: illa corpora non producant lumen sufficiens ad videndos colores intermedios, concedo minorem, non producant aliquid omnino luminis, nego minorem & consequentiam.

Ad secundam confirmationem respondeo primo, illam militare contra *Rudium*, nam similis experientia est, quod quo magis medium sit obscurum, eo magis videantur colores remoti: ergo non requiritur lumen ex parte medij ad videndos colores contra ipsum.

Respondeo secundo distinguendo antecedens: quo magis est obscurum per negationem omnis luminis, nego: per negationem luminis sufficientis ad videndos colores alios intermedios, concedo antecedens. Cuius etiam ratio est, quod quando non est lumen sufficiens ad videnda alia objecta, totus conatus potest adhiberi videndis coloribus, aut lucidis remotis; unde perfectius videri poterunt, quam si esset tantum luminis in medio, ut aliis objectis videndis deberet potentia attendere.

Si lumen
non sit spe-
cies non
requiritur
ex parte
medij ad
videndum
colores
aut luce.

26. *Dico secundo*: si lumen sit causa realis & non intentionalis, nec species visibilis lucis, ipsum non requiri ex parte medij, nec ad videndos colores, nec ad videnda corpora lucida. Si autem requireretur ad colores videndos, requireretur pariter ad videnda lucida. Hæc est directè contra *Rudium* quantum ad utramque partem, & etiam ut videtur, contra *Complutenses*: est quoque contra *Conimbricenses* quantum ad primam partem, eam intendunt sine dubio *Hurtadus & Arriaga*.

Probat autem prima pars: experientia illa supra objecta priori resolutioni, qua scilicet constat quod ex obscurissimo loco videantur lucida ac colorata remota, non videantur vero viciniore ex parte medij: nam in illo casu non constat experientia vlla quod sit lumen in medio, sed potius constat oppositum; & ex suppositione quod lumen non sit species lucis, non est vlla ratio unde suadeatur esse lumen sparsum per totum medium: ergo non est asserendum quod sit lumen in toto illo medio, & consequenter lumen non requiritur ex parte medij.

27. *Dices*, color describitur à *Philosopho* esse id quod movet actu perspicuum, id est, corpus transparens illuminatum: ergo non potest producere species in medio non illuminato: & consequenter ut videantur colores requiritur lumen.

Respondeo explicando *Philosophum* per distinctionem antecedentis; movet actu perspicuum, hoc est, aliquod corpus transparens quod est illuminatum ex aliqua parte, nempe ex parte objecti colorati, concedo antecedens; quod est illuminatum ex omni parte medij, per quod videtur, nego antecedens, & similiter distinguo utrumque consequens. Ratio autem huius explanationis desumitur ex eo, quod non possit veritas istius descriptionis ostendi, si intelligatur in sensu aduersariorum; possit autem in sensu iam dato: ergo melius sic explicatur, quam ut explicant aduersarii.

Dices, non magis debet requiri lumen ex parte aliqua medij, quam ex omni: ergo si ex vlla requiritur, requiritur ex omni.

Respondeo, negando antecedens: tum quia experientia constat requiri ex aliqua, non vero ex omni; tum quia

requiritur ex parte medij vicina objecto colorato, v.g. quia alias coloratum non est illuminatum; non potest autem producere species, nisi illuminetur, ut patet experientia; potest autem illuminari posito lumine in parte medij sibi vicina, quamvis non ponatur lumen in omni parte medij.

Confirmatur hoc, & simul etiam ipsa principalis resolutio: secundum ipsos aduersarios requiritur plus luminis ex parte objecti quam ex quacunque parte medij, ex qua videri potest; id quod & colligitur etiam experientia supra proposita: ergo non est eadem ratio requirendi lumen ex omni parte medij, ac ex aliqua parte. Itaque quemadmodum plus potest ex vna parte medij desiderari luminis, quam ex omni, bene potest lumen requiri ex vna parte, quamvis ex cæteris non requiratur, nisi aliunde probetur id fieri non posse quam ex hoc argumento: requiritur ex vna parte: ergo ex omni.

28. *Dices tertio*: lumen requiritur ex parte objecti secundum *Scotum*, quia lumen est prius visibile quam color, ut patet ex eo, quod lumen possit videri non viso colore, color autem videri non possit, non viso lumine; & quia consequenter non potest color producere speciem sui, quin lumen etiam sui producat: sed si color nequit producere speciem sui absque lumine, nec species coloris potest producere speciem aliam sui absque lumine, & consequenter quandoquidem color videri nequeat, quin diffundatur species eius per totum medium, lumen etiam debet diffundi per totum medium: quo argumento utuntur *Conimbricenses*.

Respondeo negando minorem (ex suppositione quod lumen non sit species visibilis) quia scilicet quod non possit species coloris producere aliam speciem, nisi ubi species luminis producat aliam speciem. Itaque dependentia coloris à lumine consistit in hoc, quod non possit color nec per speciem sui producere speciem visibilem in vlla parte medij, ubi lux vel lumen producat speciem sui; hoc autem potest fieri, quamvis possit producere speciem ubi non esset lux aut lumen, ut est evidens, ipsa species lucis non sit lumen.

Probat iam resolutio præsens quantum ad secundam partem: quia eadem profus est ratio, & eadem experientia de lucidis & coloratis, quantum ad hoc: ergo si requiritur lumen ex parte medij ad videnda colorata, requiritur etiam ad videnda lucida.

29. *Dices cum Rudio*, disparitatem esse, quod lumen eo quod sit qualitas perfectior, mouere possit medium non illuminatum, color vero imperfectior non possit.

Contra: quia quamvis esset perfectior, ex hoc non sequeretur quod possit mouere actu non perspicuum, seu non illuminatum: nam perfectio maior ipsius non defumitur ex hoc, sed ex aliis capitibus, quæ non habent necessariam connexionem cum huiusmodi motione: ergo ex perfectione maiori ipsius non rectè arguitur, quod possit mouere actu non perspicuum. Quod si perfectio maior ipsius partim defumeretur ex hoc, omnino neganda esset, nec probari posset, nisi prius probaretur, quod competere ipsi actu mouere perspicuum, & quod id non competere colori.

Confirmatur hoc: quia aliquid aliud non magis perfectum quam color potest mouere medium actu non perspicuum, ut sonus, v.g. ergo non mouere actu non perspicuum, non arguit maiorem perfectionem; neque ex maiori perfectione oritur quod possit lux mouere actu non perspicuum.

Dices secundo, lumen non requirit actu perspicuum tanquam subiectum; constituit enim actu perspicuum: ergo non requirit actu perspicuum medium, ut moueat intentionaliter.

Respondeo, negando consequentiam, quæ si valeret, sequeretur etiam quod color non requireret medium actu perspicuum ut moueat intentionaliter, quia non requirit aliquid actu perspicuum tanquam subiectum.

30. *Dico tertio*, lumen requiritur ex parte objecti colorati sic, ut absque concursu actus luminis non possit color producere speciem sui. Hæc videtur esse e contra

Quomodo
requiritur
lumen ex
parte ob-
iecti.

Complu

Complutenses, & patet: quia quandoquidem color non possit producere speciem sui quin illuminetur, potius est dicendum quod id oriatur ex eo, quod indigeat concursu actiuo luminis, quam ex eo, quod lumen esset conditio sine qua non; neque enim potest ostendi quomodo haberet rationem conditionis, quandoquidem non applicet colorem, nec tollat impedimentum aliquod specierum eius.

Dices: color per se est visibilis: ergo non redditur visibilis per lucem.

Respondeo, distinguendo antecedens: est visibilis secundum se, ita ut se solo absque concursu effectiuo luminis possit producere speciem sui, nego antecedens: est visibilis per se, id est, ita ut visio possit ad ipsummet immediate terminari, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Dices, in hoc distinguitur sensibile proprium à communi, quod proprium per se primo attingitur à potentia, & non ratione alterius; commune vero attingatur non per se primo, sed secundario & ratione alterius: sed color est sensibile proprium: ergo per se primo & non ratione alterius est visibilis, & consequenter erit visibilis sine dependentia à concursu effectiuo luminis.

Respondeo primo negando maiorem, sed potius differunt in hoc, quod sensibile proprium percipitur ab vno solo sensu; commune vero percipitur à pluribus; unde si solus oculus videret motum, motus esset sensibile proprium, quantumvis non videretur nisi mediante colore, aut lumine.

Respondeo secundo, distinguendo maiorem: non ratione alterius, cuius ipsum sit modus, transeat; non ratione alterius, id est, mediante concursu effectiuo alterius, cuius tamen ipsum non sit modus, nego maiorem: & similiter distinguo primum consequens, & nego secundam consequentiam.

31. Quæres vltimo, an color sit obiectum materiale visus, an vero formale.

Respondeo, hic non posse esse quæstionem vllam nisi de nomine, nam si per obiectum materiale intelligatur obiectum, quod terminat quidem immediate visionem, sed tamen non nisi cum dependentia ab alio, quod aliud potest videri sine ipso, color sine dubio erit obiectum materiale, & lux seu lumen erit obiectum formale. At si per obiectum materiale intelligatur illud, ad quod visio immediate non terminatur, color non erit obiectum materiale, sed formalissimum. Et quia hic modus loquendi est sine dubio melior, & proprior, propterea absolute dicendum existimo quod color sit obiectum formale visus tam bene quam lux: nec refert quod inde sequatur dari plura obiecta formalia visus, hoc enim non est inconueniens de pluribus obiectis partialibus attingibilibus per diuersos actus.

Alia de lumine & luce possunt videri in *Commentario ad distinct. 13. supra*. Hæc ad propositum præsens sufficiunt.

QVÆSTIO II.

De organo & obiecto Auditus.

32. In aure reperiuntur plura quemadmodum in oculo, de quibus dubitari potest in quonā ex illis producatur & recipiatur auditio. Intra enim partem externam aurium, quam oculis videmus, & foramen earum, reperiuntur membrana quædam, quæ miringa, seu tympanū dicitur, & intra illam substantia quædam acrea, hoc est, similis aeri, sed animata: ipsa porro membrana sustinetur tribus ossiculis, quorum vnum simile est in eudi, alterum malleolo, tertium stapedæ; & ad eam à cerebro duo nervi descendunt, qui auditorij possunt vocari, sicut nervi pertingentes ad oculos visorij appellantur.

CONCLUSIO I.

33. Organum auditus est aer ille seu potius substantia aeris similis intra tympanum inclusa. Hæc est communissima cum *Philosopho 2. de partibus animalium con-*

tra Vesalium, qui in ossibus; *Themistium*, qui in spiritibus; & *Complutenses*, qui non solum in aëre illo, sed etiam in nervis auditionem produci putant.

*Probat*ur, quia nulla alia pars magis ad hoc accommoda videtur: ergo cum communiter ita teneatur, nec aliqua ratio sit in contrarium, dicendum est quod illa pars sit organum auditus.

Confirmatur primo, contra *Vesalium*, quia illa tria ossicula non continuantur immediate: ergo in illis tribus auditio non fit.

Confirmatur secundo contra *Themistium*, quia spiritus illi non remanent stabiliter in aure: sed organum debet esse quid stabile: ergo.

Confirmatur tertio, contra *Complutenses*, per ea, quæ dicta sunt contra illos quæstione præcedenti de organo visus: & præterea quia illi duo nervi non continuantur inter se, sicut nervi optici, seu visorij.

CONCLUSIO II.

34. Sonus est obiectum adequatum auditui, & non bene describitur esse qualitas sensibilis resultans ex forti percussione corporum sonorum, & medijs resilientia: sed bene describitur esse qualitas illa, quæ sentitur per aurem solum.

Prima pars est omnium, & patet, quia omnem sonum potest percipere, & nihil aliud, tanquam obiectum proprium, quod non sit sonus.

Secunda pars est contra *Complutenses*, & patet breuiter, quia ignoras sonum non potest intelligere quid sit corpus sonorum, quandoquidem hoc ipsum explicetur præsertim ab aduersariis esse corpus aptum efficere sonum: ergo pessime explicatur sonus per ordinem ad corpus sonorum. Omitto alias imperfectiones illius descriptionis, quia hæc sola sufficit ad illam reiiciendam.

*Probat*ur *tertia pars*: quia quicumque ignoraret quid esset sonus, per hoc, quod diceretur ipsi esse talis qualitas, posset ipsam distinguere ab omnibus aliis qualitatibus & rebus: ergo bene sic describeretur.

35. Dices non constare quod id, quod auditur sit qualitas: ergo supponitur in definitione aliquid competere sono, de quo non habetur vlla certitudo.

Contra, quia illud quod auditur debet esse aliquid: non substantia, nec quantitas, quia hæc manere possent quando nihil auditur æque ac quando quidpiam auditur: non etiam relatio, quia hæc nequit producere speciem absolutam, nec per se primo percipi potest: ergo debet esse qualitas, quia nihil aliud relinquitur in quo possit consistere.

Dices esse motum.

Contra primo, quia potest esse motus vehementissimus, & nihil audiri. *Secundo*, quia motus est sensibile commune non proprium. *Tertio*, quia sonus causatur per motum secundum *Philosophum tex. 78. Quarto*, quia motus formaliter est relatio: ergo non potest percipi per se directe ab vlla potentia externa, nisi simul percipiat ab ea aliquid aliud. Quando autem *Philosophus* dicit 2. de anima c. 8. sonum esse motum; intelligendus est in sensu causali, non formali, ita scilicet, ut non velit sonum esse formaliter motum, sed eum mediante motu causari.

CONCLUSIO II.

36. Sonus non deferretur ad auditum quoad esse reale suum, sed mediantibus speciebus impressis. Hæc est communis; & probatur: quia si sonus quoad esse reale suum deferretur ad auditum, vel idem ipse sonus, qui primo producit ad collisionem duorum corporum, vel alius sonus distinctus: non primum, quia ille sonus primo productus non potest deferri absque subiecto in quo primo producebatur; quia alias accidens migraret de subiecto in subiectum; neque potest deferri cum subiecto, tum quia aer ille, in quo primo producebatur non potest esse tantus, ut possit sufficere ad hoc ut realiter spargatur per omnes illas partes in quibus auditur vox; tum quia si aer ille cū sono in se producto deferretur ad organum auditus, quemadmodum odor deferretur ad odoratum: non perciperetur sonus ut distans, sed ut præsens, contra experientiam.

Non

Non etiam secundum, quia alias primus sonus non audiretur, sed alius ille sonus qui deferretur ad auditum, ideo enim deberet deferri ad auditum realiter, ut posset audiri: ergo primus sonus, si non deferretur realiter, non audiretur.

Confirmatur: quia ille alius sonus qui deferretur realiter, vel produceretur simul cum primo sono, vel postea. Si simul: ergo frustra produceretur, quia sufficeret ipsemet primus sonus: si postea, ergo non audiretur sonus ab illis qui sunt vicini statim ac produceretur, contra experientiam.

Probatur secundo conclusio: quia color potest videri à visu, quin deferatur realiter ad ipsum, per hoc quod deferatur intentionaliter: ergo & sonus, à paritate rationis.

CONCLUSIO IV.

Sonus non deferretur ad auditum per species successine productas post transactum sonum.

37. Sonus non deferretur ad auditum per species intentionales successine productas post transactum sonum. Hæc est contra *Arriagam*, qui putat sonum statim ac produceretur producere aliquas species, quibus statim audiri possit dum est: eo autem transacto perseverare illas species, & producere postea alias species in parte remotiori, quibus mediantibus postea idem sonus audiri possit.

Probatur: quia species externæ intentionales dependent in fieri & conseruari à suo obiecto: ergo species soni nequeunt existere non existente ipso sono. Probatur antecedens, tum autoritate communi omnium Philosophorum, tum *Arriagæ* excepto: tum quia sic dependent reliquæ species præter species soni, ut ipsemet fatetur: nec est vlla specialis ratio de sono, ob quam diceretur non habere talem dependentiam: tum denique quia ideo dantur istæ species ut possit ipsum obiectum, quoad esse reale suum percipi: sed non potest percipi quoad esse reale suum, nisi quando existit: ergo nec species eius debet perseverare nisi dum ipsum existit.

Probatur secundo, quia auditio non potest percipere nisi aliquid realiter existens, sicut nec vlla alia potentia externa: sed posset secundum sententiam *Arriagæ*, ergo.

Confirmatur utraque hæc probatio: quia experientia, ob quas mouetur hic author ad tenendam hanc singularem doctrinam de natura specierum & auditionis, posset saluari absque ea: ergo male recurritur ad ipsam. Antecedens patebit ex dicendis inferius.

Probatur tertio, quia si species productæ in prima sphaera durarent post sonum & prima auditionem eius, ut tenet aduersarius, deberet iterum mediantibus illis speciebus audiri idem sonus, contra experientiam. Probatur sequelæ: quia sicut transacto sono illæ species possunt producere in alia sphaera alias species, quibus audiat sonus transactus, ita in eadem sphaera in qua ipsæ sunt, poterunt determinare auditum ad auditionem soni transacti.

38. Confirmatur hoc: alia species productæ in alia sphaera determinant auditum existentem in illa alia sphaera ad auditionem soni transacti, secundum ipsum: ergo & primæ species similiter determinabunt auditum existentem in prima sphaera, quia sunt eiusdem rationis cum speciebus secundis: nec vlla prorsus est ratio disparitatis.

Confirmatur secundo: quia propterea ipsemet negat sonum realem deferri ad auditum, quia deberet bis audiri in eodem loco: sed non magis hoc sequeretur de sono, quam de specie, si ponatur species eo modo quo hic author: ergo non debet sic poni.

Probatur quarto: quia illæ species primo productæ, si essent aptæ natæ producere species in altera distantia transacto sono, essent etiam natæ illas producere existente sono, neque enim existentia soni potest eas impedire, sed potius deberet eas adiuvare: ergo in illo instanti in quo producantur, causarent species in altera illa distantia, & sic audiretur sonus æque cito in vltiori distantia, ac in proximiori contra experientiam. Probatur prima consequentia: quia causa naturalis debite applicata debet producere effectum: sed illæ species essent causæ naturales & æque bene applicatæ pro primo instanti, ac pro secundo: ergo.

CONCLUSIO V.

Quando sonus auditus,

39. Quotiescumque sonus aliquis auditur bis, primò à vicinioribus, & postea à remotioribus, ipsemet sonus realis debet

multiplicari per medium. Hæc videtur esse communior sententia cum *Dino Thoma 2. de anima scilicet 16. contra Arriagam & Rurium.*

Probatur: quia sine tali multiplicatione non posset ab illis posterius audiri, quam ab aliis: ergo. Probatur antecedens: quia non posset sic audiri si maneret in eodem loco quo prius audiebatur, quin audiretur bis ab illis à quibus primo audiebatur, semel quidem, cum primo produceretur, & postea etiam cum audiretur à remotioribus, à quibus posterius audiretur: neque enim possibile est, quod sonus realis existens hic pro secundo instanti posset determinare siue mediate siue immediate remotiores ad audiendum, quin etiam determinaret proximiores. ergo debet sonus reperiri in alio loco quando postea audiretur, in quo non fuit quando primo audiebatur: sed idem ipse sonus, qui primo produceretur, non est qui reperitur in illo alio loco: ergo alius, & consequenter multiplicatur sonus per medium in illo casu. Probatur minor, quia non est verisimile quod idem ipse exiguus aer, in quo primo producitur vox aut sonus possit dispergi in tot partes, ut possit accedere ad omnes illas partes, ex quibus audiri potest ab illis, à quibus omnium vltimo potest audiri.

40. Obicitur, non potest explicari quomodo hæc multiplicatio fieret: ergo non est asserenda.

Respondetur negando antecedens: facile enim fieri potest per agitationem illam aeris sequentem primum motum, per quem primus sonus produceretur. Itaque sicut sonus primus producitur per motum aeris resilientis ex percussione duorum corporum, & sicut iste primus sonus producit in eodem ipso tempore quo existit, species usque ad determinatam sphaeram, per quas statim potest intra illam sphaeram audiri: ita alius aer in aliqua distantia motus cum proportionem ad motum prioris aeris, causat postea alium sonum similem, qui etiam alias species ad aliam sphaeram ultra se immittit, per quas in illa sphaera audiat: & ita successiue.

Obicitur secundo: si sonus alius produceretur ultra illam distantiam, in qua audiebatur primus sonus, deberet postea audiri in eadem distantia.

Respondetur primo, hanc difficultatem æque valere contra omnes alios modos dicendi, & quidem magis contra aliquos.

Respondetur secundo negando sequelam, quia ille sonus non debet audiri nisi ubi transfundit species: non transfundit autem species nisi ad partes illas vltimas, ad quas motus dirigitur, ut patet experientia, & certe sicut impulsus impulsus projecto non mouet ipsum nisi ad partem ad quam dirigitur motus: ita non est mirum quod sonus non deberet producere suas species nisi ad partem ad quam antepellitur: cuius ratio à priori posset esse, quod ille aer sit dispositus ad recipiendas illas species, aer vero contentus intra primam sphaeram non sit sic dispositus.

Obicitur tertio: sonus potest causari intra vas aëreum, sed non potest extra vas illud aer moueri per motum illum factum intra illud vas: ergo non debet multiplicari sonus extra vas.

Respondetur hanc obiectionem, quæ est *Rubij*, æque facere contra ipsummet, quia si non potest aer extra illud vas per motum intra factum moueri, profecto nec poterit aer intra ipsum moueri extra ipsum.

Dico ergo si sonus ille audiat ab aliquibus prius, & ab aliis posterius, necessario moueri debere aerem extra ipsum positum, postquam mouetur aer intra ipsum inclusus, idque fieri potest siue per hoc quod aer inclusus motus percellat aerem intra poros ipsius repletum, & hic aerem exteriorem: siue per impulsum impressum isti vasi, & mediante ipso aere exteriori.

Hinc sequitur primo, nunquam audiri sonum, qui non existit cum auditur, nec manere speciem impressam abfque suo obiecto, nec causam naturalem debite applicatam pro vilo instanti aut tempore suspendi à suo effectu, quas omnes inconuenientias incurrit *Arriaga*.

42. Sequitur secundo, sonum non esse qualitatem partim permanentem & partim successiuam, secundum easdem partes reales & formales, cuius oppositum tenet

Rurium

Sonus non est qualitas partim permanens & partim successiuam.

Rursum: quia ideo esset huiusmodi qualitas, quia nisi esset successivus, non posset successivè produci, nec desinere contra experientiam; & nisi esset aliquantulum permanens idem sonus quando primo auditur deberet desinere, & sic non posset postea audiri à remotioribus; sed ex conclusione habetur quod non sit idem ipse sonus realis formaliter loquendo & propriè, qui auditur postea, sed alius omnino distinctus. Dixi autem, *secundum easdem partes reales & formales*, quia posset dici esse idem sonus æquivalenter & moraliter, sicut dicitur idem fluvius esse hodie & heri; & in hoc sensu etiam posset dici quod sonus habeat aliquam permanentiam moralem.

43. Sequitur tertius species soni non produci successivè ab eodem sono, ita scilicet, ut prius producat species in vna parte medij; & postea in altera parte: nam cum idem ipse non sit postea, non potest producere species: itaque omnes species quas potest producere idem sonus, æquæ cito illas producit per totam suam spheram, & consequenter etiam æquæ cito auditur in tota illa sphaera, neque quoad hoc est aliqua differentia inter species visibiles & audibiles, quamvis possit esse differentia quantum ad hoc, quod visibilia possint transfundere species ad longiorem distantiam quam audibilia; & hinc oritur quod color aut lux existens in aliquo loco possit videri in alio loco, in quo sonus quantumvis magnus, excitatus in eodem loco in quo essent isti colores, non posset audiri.

44. Sequitur quarto, rationem cur lux etiam successivè producta simul cum sono, citius multo videatur in aliqua distantia quam audiat sonus, quia scilicet per totam illam distantiam potest transfundere species, sonus vero cum ipsa productus non potest alius autem sonus, qui postea auditur in illa distantia producit post lucem; unde non potest audiri æquæ cito, ac lux videtur.

45. Sequitur quinto, echo fieri mediante progressu soni, & reflexione specierum ab ipso causatarum ob oppositum obstaculum, estque verisimile quod ipse etiam sonus aliquando reflectatur, præsertim quado sunt variae specierum reflexiones. Propterea autem audiuntur vitæ voces, & non omnes per hanc reflexionem, quia quando reflectebantur primæ voces, audiebantur ultimæ voces per species directas, his autem per illas species auditis, non est impedimentum aliquod quominus eadem iterum per illas species reflexas audiantur.

Sequitur sexto, sonum produci in aëre, tanquam in subiecto, neque enim alia corpora, quæ ad productionem soni concurrunt, moventur localiter ad tantum spatij, ad quantum sonus extenditur & multiplicatur: ergo debet necessario produci in aëre.

CONCLUSIO VI.

46. Non solum aër, sed etiam aqua est medium aptum ad recipiendas species soni. Hæc est communis contra *Hurtadum hic*.

Probat: quia experientia constat pisces sonos in aëre apud nos excitatos audire, nosque pariter motus sub aquis ab iis editos, & fragorem lapidum sub aquis se mutuo collidentium audire. Dicere autem quod hoc accidat ratione aëris in poris aquæ inclusi, est diuinare absque fundamento.

Confirmatur: quia nihil impedit, quo minus aqua sit subiectum sufficiens ad recipiendum speciem soni; & quemadmodum species coloris non solum per aërem, sed per vitrum deferretur, non est vllum inconueniens, quin similiter species soni per aërem, & aqua deferri possint. Nec refert quod Philosophus dicat medium, in quo fieri debet sonus, esse aërem; nam loquitur de medio magis accommodato, & per quod communis deferretur.

CONCLUSIO VLTIMA.

47. Tria corpora realiter distincta requiruntur ad productionem soni, quæ tamen non debent esse semper discontinua. Hæc est communis, & *probat*: quia si aliquando non requirerentur, maxime, quando excitaretur sonus percipiendi aërem virga, hoc enim exemplo vtuntur aduersarij ad probandum oppositum: sed tum concurrunt tria realiter distincta, nempe virga, & duæ partes aëris,

quæ diuiduntur. Et ex hoc ipso probatur secunda pars, nam illæ duæ partes aëris, quæ cum virga concurrunt, continuantur inter se. Quod vero aliquando etiam concurrant tria corpora realiter discontinua, patet quando excitatur per collisionem duorum lapidum, v.g. tum enim illi duo lapides, & aër concurrunt, quæ omnia inter se non solum distincta, sed discontinua sunt.

QVÆSTIO III.

De olfactu.

IN interiori parte nasi reperiuntur duæ carunculae similes extremitatibus mammillarum, quas propterea carunculas mammillares appellant, seu processus mammillarum; præterea sunt ibi rami nervorum, quos vocant membranam narium. Hoc supposito, aliqui putant sensorium olfactus esse ventriculos, seu sinus anteriores cerebri, à quibus deriuantur prædictæ partes reperiæ intra nasum. Alij putant illud sensorium esse nervos descendentes à cerebro. Communiter vero tenetur carunculas mammillares esse sensorium odoratus.

CONCLUSIO I.

48. Probabilius est carunculas mammillares esse sensorium olfactus. Hæc, ut dixi, est communis cum *Philosopho 2. de anima text. 10.*

Probat: quia nihil aliud conuenientius assignari potest.

Confirmatur primo, contra primam sententiam: quia sicut ceteri sensus externi habent suum sensorium in parte aliqua inclusa in toto organo deferuiente ad sensationem; ita etiam de olfactu dicendum est: ergo non debet collocari in vlla parte cerebri.

Confirmatur secundo, contra secundam sententiam: quia nervi illi extenduntur ad exteriores partes nasi, in quibus non sentimus odores; & quia quemadmodum visus, & auditus non habent sensorium in nervis procedentibus à cerebro, ita nec olfactus in illis collocari debet, præsertim cum nulla sit ratio, quæ ad id vergeat, vel experientia.

49. Obiicies primo: cerebrum recreatur odoribus: ergo est organum olfactus.

Respondet negando consequentiam, quia non recreatur per odores percipiendi ipsos, sed quatenus ipsi habent, vel secundum se, vel secundum qualitates concomitantes conuenientiam aliquam physicam cum cerebro.

Obiicies secundo: secundum *Philosophum* nares sunt organum odoratus.

Respondet ipsum non intelligendum de organo, in quo immediate fit olfactus, sed de instrumento, per quod deferretur odor ad sensorium: vel certe capit nares pro integro naso quatenus constituitur ex omnibus partibus interioribus, & exterioribus, & sic potest vocari organum olfactus, sicut oculus organum visus, quamvis non in omni parte ipsius fiat olfactio immediate, sed in mammillis, sicut non in omni parte oculi fit visio, sed in pupilla, aut aliqua alia parte eius.

CONCLUSIO II.

50. Odor est obiectum proprium adæquatum olfactui, & optime describitur esse qualitas perceptibilis à solo sensu olfactui. Hæc est communis, & solum negari potest quoad secundam partem, ab illis, qui eum putant esse substantiam.

Probat autem prima pars: quia omnis odor potest percipi ab olfactu, & nihil aliud potest olfactus percipere præter odorem, quod non possit ab aliis sensibus percipi: ergo. Dixi autem, quod non possit percipi ab aliis sensibus, quia sensibile commune aliquod potest percipi ab odoratu, quod non est odor, at illud potest ab aliis sensibus percipi.

Probat secunda pars: quia per illam descriptionem potest distingui ab aliis sensibilibus: à propriis quidem, per hoc quod percipiatur ab odoratu, à communibus vero per hoc quod à solo odoratu sit perceptibilis. Quod

Vuu autem

Carunculae
mammillares
sunt
sensorium
olfactus

Sonus
produci-
tur in aë-
re tanquam
in subie-
cto.

Aqua etiam
recipit
species
soni.

Tria cor-
pora rea-
liter di-
stincta re-
quiruntur
ad sonum.

autem sit qualitas patet, tum quia obiectum cuiusvis alterius sensus externi est qualitas, tum quia nulla alia substantia est per se sensibilis: nec dici debet absque ratione evidenti quod obiectum huius sensus sit substantia, aut quod hæc sola substantia sit sensibilis; tum quia quando magna Ecclesia repletur odore ex vnguento aliquo aut fumo odorifero vel electo, non est verisimile substantiam aliquam per totam Ecclesiam produci.

31. *Dices*: non debere totam repleti substantia odorifera, quia sufficit illam substantiam esse in parte Ecclesiae, unde emittat species intentionales.

Contra, quia ablata illa substantia odorifera, v. g. electo, adhuc maneret odor: ergo odor ille non causatur à speciebus intentionibus, quia hæc nequeunt esse absente obiecto.

Dices secundo: posse manere odorem in eo casu, quia licet auferretur substantia principalis odorifera, manerent tamen exhalationes odoriferae ab ipsa, per aërem transfusa.

Contra: quia non est verisimile quod tot exhalationes à corpore odorifero emittantur absque notabili extenuatione ipsius, quot essent necessariae ut tantus odor maneret, eo ablato, in tot locis in quibus poni posset.

32. *Obicitur*: Philosophus 1. de sens. & sensib. c. 1. ait odorem esse vaporem; sed vapor est substantia: ergo & odor.

Respondetur, cum intelligendum de odoris subiecto, qui aliquando potest esse vapor.

Confirmatur hæc explicatio: quia negat c. 5. eiusdem libri odorem esse vaporem: ergo quando dixit quod esset vapor, non loquebatur in eodem sensu in quo negabat eum esse vaporem, sed in alio sensu, quando autem negat eum esse vaporem, hoc intelligendum est in sensu formali, propter fundamenta Conclusionis, & consequenter quando asserit eum esse vaporem, intelligendum est non in sensu formali, sed in alio aliquo.

CONCLUSIO III.

53. *Odor est qualitas secunda non productiva alterius odoris sibi similis, deferreturque per medium aërem aut aquam aliquando realiter, aliquando solum intentionaliter.* Hæc quoad primam partem est omnium, & probatur: quia alias aliquod ex elementis, in quibus primæ qualitates sunt diuersæ, esset odoriferum, contra experientiam.

Secunda pars est communis contra *Arriagam* & *probat*: quia nulla alia qualitas sensibilis secunda est actiua sui similis: ergo nec odor debet dici sic actiua, nisi constet aliqua ratione particulari, quod sit sic actiua; id autem non constat: ergo.

Confirmatur: quia si esset aliqua ratio, ob quam deberet illa actiuitas odoribus attribui, maxime esset experientia, quam proponit *Arriaga* de electo relincente odorem in manibus & vase, in quo conseruatur tam tenaciter, ut etiam si lauentur, remaneat. Sed hæc experientia non sufficit: ergo.

Probat minor: quia ille odor non potest esse qualitas producta in manu, sed exhalatio adherens ipsi; quia si esset talis qualitas, non desineret successu temporis absque qualitatibus contrariæ productione, aut mutatione aliqua facta ex parte subiecti, quæcumque enim qualitas potest manere in subiecto naturaliter per aliquod tempus, deberet in ipso manere semper, nisi mutetur subiectum aliquo modo, vel intrinsece vel extrinsece, ut patet ex principio vulgari: idem manens idem semper facit idem. Quod intelligi debet de causa naturaliter agente. Quod autem remaneat odor lauatibus manibus, oritur ex nimis firma adhesionem exhalationum odoriferarum, non ex alio capite.

Tertia pars est communior, contra eundem putantem non deferri odorem intentionaliter per vllum medium. *Probat* autem: quia sæpe aër, qui est medium per quod deferretur odor, retinet odorem ablato obiecto odorifero principali: sed hoc non potest fieri nisi deferretur realiter per medium: neque enim species intentionales externæ manere possunt absque suo obiecto.

Deinde non est verisimile quod odores deferantur realiter ad tantam distantiam ad quam percipiuntur à

vulturibus, qui ad multa millaria absentes cadauerum mortuorum sentiunt odores: ergo per aliquam partem istius medij deferuntur intentionaliter tantum. Quod autem deferantur per aërem tanquam medium, ex eadem experientia constat, & non minus constat quod deferantur per aquam, experientia piscium accedentium ad ripam fluminis quando afferuntur cibi grati, quos nec dum vident.

Aduertendum autem, quod quando dictum est, odores deferri per medium realiter, id intelligi debeat sic, ut non producat in medio qualitas odorifera, sicut vult *Arriaga*; sed quod exhalationes odoriferae exeant à corpore odorifero per medium.

34. *Dices*, si odores diffunderentur per medium mediantibus exhalationibus huiusmodi, deberet extenuari corpus odoriferum post exitum plurimarum exhalationum: sed hoc est contra experientiam.

Respondetur, negando minorem, nam quamuis non tam cito appareat extenuatio, tamen reuera accidit aliqua iuxta proportionem exhalationum, & naturam corporis.

Obicitur contra tertiam partem: si odores deferrentur per medium intentionaliter, sentirentur ut distantes: sed hoc est falsum.

Respondetur negando minorem, in casu enim quo deferuntur per species solummodo, sentiuntur ut distantes, licet imperfectiori forte modo, quam sentitur sonus ut absens, sicut sonus minus perfecte sentitur ut distans, quam color.

35. *Quæritur* hic, an sensus odoratus sit perfectior in brutis, quam in hominibus, & id quæri posset de aliis sensibus. Ratio autem dubitandi est, quia pro parte affirmatiua facit illud vulgare Carmen,

Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu,

Vultur odoratu, præcedit aranea tactu.

& præterea authoritas Philosophi 2. de anima c. 9.

Pro altera vero parte facit, quod anima in hominibus sit perfectior quam in brutis, & quod consequenter videatur exigere perfectiores potentias sensitivas.

Circa hanc difficultatem aliqui putant potentias sensitivas omnes esse simpliciter perfectiores in hominibus, sed aliquas tamen esse secundum quid perfectiores in aliquibus brutis, quatenus scilicet ad longiorem distantiam & maiori cum facilitate possunt operari, & iuxta hoc intelligunt prædictum Carmen & Philosophum.

Ego tamen existimo, sicut conceditur potentiis brutorum maior perfectio quantum ad percipiendum obiectum in maiori distantia, & minori cum difficultate: ita etiam concedi ipsis posse maiorem perfectionem simpliciter in ratione potentiae sensitivæ, modo non consideretur id, quod materialiter dicunt potentiae sensitivæ, nimirum esse potentiam exigentem animam talem vel talem; quod addo, quia si sic considerarentur, absque dubio potentiae sensitivæ humanæ deberent esse perfectiores, quia exigunt perfectiorem animam, cui etiam in nostra sententia ex parte identificantur. Itaque in hac controversia abstrahendum est ab illa consideratione & solum consideranda sunt potentiae in ordine ad actus & obiecta, & etiam ipsæ actus non debet considerari ut actus natus subiectari in tali subiecto, sed solum considerari debet ut perceptio talis obiecti, abstrahendo ab aliis rationibus in ipso inclusis. Sic autem si res consideretur, potius dicendum est, quod excedant potentiae aliquorum brutorum potentias sensitivas humanas: nec est vilo modo necessarium quod homo, quamvis sit perfectior brutis, & habeat animam perfectiorem, habeat etiam omnes facultates perfectiores; sed sufficit quod habeat plures, aut vnam excedentem cæteras facultates in quibus exceditur.

Quæritur secundo, ex qua mixtione primarum qualitatum resultat odor.

36. *Respondetur* solet communiter cum Philosopho de sensu, & sensibili cap. 5. quod ex mixtione in qua siccum vincit humidum, & calor dominatur: idque colligitur experientia, quia odorifera parum spirant odoris in frigore, quod procedit ex defectu dominantis caloris: deinde quando

An sensus
externi
sint per-
fectiores
in brutis
quam ho-
minibus.

Odor est
qualitas
secunda
non pro-
ductiva
alterius
similis.

Odor de-
ferretur in-
tentiona-
liter per
medium.

Ex qua
mixtione
primarum
qualitatum
resultat
odor.

quando nimis humida sunt, aut organum ipsum nimia distillatione humescit, vix percipiuntur ob defectum prævalentis siccitatis.

Quando autem opponitur alia experientia, quod idem cibus sit quandoque boni odoris & saporis, sapor autem non minus requirit dominium humiditatis, quam odor siccitatis, nec possit fieri, ut in eodem cibo utraque qualitas dominetur.

Responsio melior adhiberi solita est quod idem cibus sit sapidus & boni odoris, non secundum easdem partes, propter obiectionem, sed secundum diuersas. Hæc est communis doctrina.

Ego tamen puto rem esse incertam, & potius inclinor ad existimandum quod odores omnes non exigant prædominium siccitatis in omni corpore, & quod aliqua humida possint esse odorifera sicut aliqua sicca. Mouet ad hoc, tum prædicta experientia de cibo, cui non satisfit per recursum ad diuersas partes: tum quia illa diuersitas partium non apparetur quia quamuis adellet, reuera, nulla pars esse potest, quæ non sit aut possit esse humida: tum etiam quia odores extremi, hoc est maxime oppositi non videntur exigere posse prædominium eiusdem qualitatis; sed potius vnus deberet exigere prædominiū vnus v. g. humiditatis, & alter alterius oppositæ v. g. siccitatis: & quod dico de siccitate, intelligi potest etiam de calore seruata proportionem.

57. *Ad experientiam autem, quibus communiter sententia innititur, responderi potest ad primam, defectum spirandi odoris in frigore non oriri necessario, ex eo, quod diminuat calor corporis odoriferi: cuius signum esse potest, quod si introduceretur in locum frigidum subito non spiraret odorem tantum quantum alias, sed ex eo potius quod aer frigidus non tam facile admittat exhalationes odoriferas. Posset etiam contingere, ut corpus tantum spiraret tum odoris, quantum alias, sed quod organum frigidum non esset tam dispositum ad illos percipiendos: hinc autem non sequitur vlla ratione quod odor ipse exigat prædominium caloris.*

Ad secundam experientiam dico imprimis, impedimentum ortum ex humiditate organi non facere ad rem, quia inde non sequitur quin odor posset provenire ex humiditate aliquando sicut ex siccitate; sed solum sequitur quod humiditas tolleretur dispositionem requisitam ex parte organi, dispositio autem requisita ex parte organi, non debet esse dispositio requisita ad productionem obiecti, quod ab organo sentiri debet. Alterum etiam impedimentum ex parte humiditatis obiecti, quod magis facit ad rem, non concludit, quia posset provenire non ex eo, quod requireretur siccitas ad odorem, sed quod humiditas impediret egressum exhalationum.

Deinde illa experientia licet quandoque habeatur de aliquibus odoribus, non tamen de omnibus, imo opposita videtur haberi in cibo sapido & odorifero.

Ad authoritatem Philosophi, qui ea mouetur, responderi poterit, eum loqui ut plurimum, non vniuersaliter.

QVÆSTIO IV.

De Gustu, & Tactu.

58. *Lingua, quam instrumentum esse gustandi experientia docet, ex duabus potissimum partibus consistit, nempe ex duobus nervis derivatis à cerebro per mediam linguam, hinc atque inde in utraque parte alios minores, instar ramusculorum, nervos à se extendentibus ad utramque linguæ partem, & ex carne rara spongiosa ac porosa: unde difficultas est, in quam ex his partibus consistat sensorium gustus.*

CONCLUSIO I.

Sensorium gustus sunt nervi prædicti. Hæc est communis cum Philosopho hic l. 2. text. 100. & probatur magis authoritate, quam ratione vlla; quantum enim ad rationem attinet, tam posset sensorium illud collocari in carne, quam in nervis: imo fortassis potius in carne, quia illi nervi non magis requiri debent ad gustum, quam alij ner-

ui correspondentes requirantur ad auditum, & visum: sed nervi correspondentes istis aliis potentiis non sunt sensorium illarum, sed requiruntur ad hoc, ut per eos transmittantur species ab illis potentiis ad potentias internas, & ut à cerebro descendant spiritus animales: ergo similiter posset dici de nervis linguæ. Sed quia non est necesse ut omnes potentie habeant convenientiam in sensorio, & quia etiam est aliqua disparitas inter nervos linguæ, & nervos auditus, ac visus, quia nervi linguæ intra ipsam linguam reperiuntur, alij autem isti nervi non includuntur intra oculum, aut aurem, licet pertingant ad ipsa, propterea tenenda est Conclusio. Posset etiam fieri quod sensorium huius potentie sit non solum nervi illi, sed etiam caro, propter similitudinem quam habet hæc potentia cum tactiva, cuius sensorium non solum in nervis, sed in carne reperitur diffusum.

CONCLUSIO II.

59. *Sapor, qui est obiectum adequatum Gustui, bene describitur esse qualitas percipibilis à gustu: ex quoniam autem temperamento primarum qualitatum oriatur omnino incertum est, quantum communiter dicatur resultare ex mixtione, quæ calor, & humiditas vincunt. Hæc est quoad primam partem communis, & quoad utramque partem patet ex dictis de odore, de quo ac de sapore, quantum ad hanc resolutionem, eadem prorsus est ratio.*

CONCLUSIO III.

60. *Organum Tactus non solum diffunditur per nervos per totum corpus extensum undequaque, sed etiam per carnem. Hæc est Suarez hic cap. 7. Aversa qu. 54. sect. 13. Arriaga, & aliorum plurimorum, contra Complutenses disp. 14. n. 72. plures alios pro se citantes.*

Probatur autem experientia qua constat sentire nos tam bene in carne, quam in nervis: ergo cum nulla ratio probet oppositum, debet dici quod in utroque fiat sensatio, & consequenter, quod utrumque sit sensorium tactus.

Probari etiam solet authoritate Philosophi 1. de historia animalium cap. 4. & 2. de partibus animalium cap. 1. ubi dicit carnem esse sensorium tactus: sed si caro sit sensorium eius, non dubium quin etiam nervi sentiant: ergo utrumque erit sensorium.

Verum, quandoquidem hic l. 2. text. 116. dicat carnem non esse sensorium, propterea existimo eum fuisse dubium de hac re, atque aliunde, quam ex eius authoritate utramque sententiam confirmari debere.

61. *Obijciat primo, authoritatem Scotti q. 2. de anima, ubi nervos solos videtur proponere tanquam sensorium tactus.*

Respondeo eum ita sensisse probabiliter cum Philosopho. Obijciat secundo, organum tactus debet esse continuum cum organo sensus communis, qui est in cerebro, sed caro non est sic continua: ergo caro non est organum tactus.

Confirmatur 1 quia alias tactus haberet plura organa distinctæ rationis. Sed hoc est inconueniens: ergo.

Respondeo negando minorem, caro enim continuatur cum nervis, & hi cum sensu communi, & ita caro mediate continuatur cum sensu communi, quod sufficit.

Ad confirmationem respondeo distinguendo maiorem: diuersæ rationis materialiter, concedo maiorem: formaliter & in esse potentie tactivæ, nego maiorem, & similiter distincta minore negatur consequentia.

62. *Obijciat tertio ex Complutensibus, sensibile supra sensum positum impedit sensationem; sed obiectum tactus debet poni supra carnem, ut sentiat: ergo caro non est sensorium tactus.*

Confirmatur: quia organum tactus debet esse terreum, caro autem non est terrea, sed ærea; ergo.

Respondeo, quidquid sit de maiori, quam negavi supra, quatenus extenditur ad omnes sensus, & præsertim ad sensum gustus, ac tactus; sed quidquid inquam sit de hoc, Respondeo negando consequentiam, quia solum sequitur quod caro illa supra quam immediate ponitur tangibile, non percipiat illud, non vero sequitur quod alia caro vicina non percipiat ipsum. Et argumentum retorqueri potest, quia si incideretur caro, & tangeretur immediate nervus, non est dubium, quin sentiretur illud

V u u 2 quod

Sensorium
gustus sit
nervi in
lingua re-
peri.

Sapori
deteri-
pio.

Organum
tactus dif-
funditur
per carnem
& nervos;

quod tangeret ipsam, & tamen immediate supra nervum poneretur: ergo nervus non esset sensorium tactus, si valeret prædictus discursus.

Ad confirmationem respondeo sensorium tactus non debere esse magis terreum quam sit caro: unde, vel non debet esse terreum omnino & sic negari debet maior; vel caro est terrea, & sic negari debet minor.

CONCLUSIO IV.

63. *Tactus, & Gustus sunt potentia realiter, & specie distinctæ.* Hæc est communis; & probatur, quia habent actus distinctæ rationis, ut patet ad sensum, & una potest haberi absque altera: nam quamvis potentia gustativa nequeat esse absque tactiva, tamen tactiva potest esse absque gustativa, est enim in manu, ubi non est gustus.

Dico, potentiam gustativam simul cum tactiva esse diffusam per totum corpus, licet non exerceat actus, nisi in lingua, quia in lingua sola reperit dispositiones ad tactum requisitas.

Contra, quia nulla est ratio, ob quam deberet tam inutiliter diffundi per reliquas partes corporis, in quibus nunquam in ullo casu debet, aut potest habere dispositiones requisitas ad gustandum. Et eodem sane modo posset dici, quod auditus, visus, ac odoratus deberent diffundi per totum corpus, & identificari tactui, quod est absurdum.

Dico secundo: quamvis hinc sequatur quod distinguatur realiter à sensu tactus residente in reliquo corpore; tamen non sequitur quod distinguatur realiter à sensu tactus residente in lingua.

Et si respondeas sensum tactus residentem in lingua esse eiusdem rationis cum sensu tactus aliarum partium, & consequenter sensum gustus, sicut non identificatur realiter tactui in aliis partibus, ita nec identificari posse in lingua.

Contra, quia non est necesse, ut omnes partes sensus tactus sint eiusdem rationis materialiter loquendo, ut patet ex dictis conclusionibus præcedentibus, hoc autem supposito posset illa pars tactus, quæ est in lingua, esse diversæ rationis materialiter ab omnibus aliis partibus, & ratione illius diversitatis materialis oriri posset ut uterque sensus in ea parte identificarentur realiter, quamvis formaliter distinguerentur.

Confirmatur hoc: quia siue ponamus sensorium gustus esse carnem linguæ, siue nervos, siue utrosque, certum est, quod tam nervi, quam caro linguæ possint tangere tam bene quam possunt alij nervi corporis, & alia caro: ergo non sunt ibi duæ substantiæ realiter distinctæ, quarum una esset tactiva, altera gustativa; sed una & eadem substantia, quæ est gustativa, est etiam tactiva, & consequenter potentiæ illæ ea in parte debent esse realiter identificate, maxime in nostra sententia, qui identificamus potentias substantiæ, sed & in Thomistica etiam sententia distinguente potentias ab anima, quia eadem substantia eiusdem omnino rationis non debet habere potentias diversas non subordinatas.

64. *Propter hanc replicam existimo, probabile esse quod gustus, & tactus in lingua identificentur, quantum ad partem in qua sit tactus; nec credo posse solui hanc rationem bene, nisi dicatur quod gustatio, & tactus non fiant in eadem parte linguæ, sed quod per totam linguam reperiantur dispersæ partes carniæ diversæ rationis, ita immixtæ inter se, ut non possint facile discerni à se invicem, in quarum aliquibus fiat tactus, & in aliis gustatio: hoc autem supposito distinguerentur realiter sine dubio.* At hoc ipsum cum non constet experientia, nec ratione, est profusum divinare, & multiplicare entia sine necessitate: unde mihi probabilius videtur gustum & tactum identificari in sensorio linguæ, quodcumque illud sit.

Nec refert quod remaneat aliquando facultas tactiva in lingua, desinente gustativa. Nam potest dici quod hoc non sit verum de tactiva, & gustativa in actu primo, quæ semper manent, sed de gustativa, & tactiva quantum ad actum secundum. Ratio autem cur posset esse tactiva expedita ad actum secundum, absque eo, quod gustativa esset sic expedita, esse posset, quod desinerent dispositio-

nes aliquæ requisitæ ad gustandum, quando non deficerent dispositiones ad tangendum.

Quod maxime confirmatur, tum quia aliquando non possumus audire, aut videre ob aliquas indispositiones, absque iactura tamen potentiæ visivæ, aut auditivæ in actu primo: ergo similiter possemus non posse gustare ob similes indispositiones, manente integra potentia tactiva in actu primo; tum quia quando perditur potentia gustativa, non perditur ipsa substantia carniæ, aut nervorum linguæ, nec tollitur ab illis anima: ergo nihil substantiæ illius, quæ est gustativa, perditur: sed quamdiu nihil ipsius perditur, non potest deperdi potentia ipsi identificata: ergo non deperditur tum potentia tactiva in actu primo, sed solum perducuntur dispositiones ad habendum gustationem requisitæ.

CONCLUSIO V.

65. *Non sunt duo tactus realiter distincti, quorum unus haberet pro obiecto unam contrarietatem nempe humiditatem, & siccitatem, alter alteram, nempe calorem, & frigus.* Hæc est communiter contra Averroem, & Agidum 2. de anima text. 108. Avicennam 6. nat. de tactu. Landunum quest. 27. Tolerum ad prædictum textum Philosophi. Quorum sententia attribuitur Scoti quest. 1. de anima. Sed prorsus immerito, quia ille non ait esse plures tactus realiter, sed tantum formaliter distinctos, ut patet ex propriis verbis ipsius. Respondeo, inquit, quod sensus tactus sunt formaliter duo.

Probatur conclusio: quia nulla est necessitas eos multiplicandi, quandoquidem non sint separabiles, nec quoad organum, nec quoad actum; sed quandoquidem nulla pars corporis sit quæ possit tangere unam contrarietatem, quæ non possit tangere alteram, nec unquam potest esse apta ad percipiendam unam, quin pariter apta sit ad percipiendam alteram.

Confirmatur efficaciter per ea quæ dicta sunt paulo ante de identificatione gustus, & tactus; nam sine dubio omnes tactus debent realiter potius identificari quam gustus, & tactus vllus, quod credo omnes concessuros.

66. *Obiicit: tactus percipit simul humidum, & calidum in eadem parte subiecti simul & semel, ut patet, si quis immittat manum suam in aquam calidam; tum enim sentiet calorem, & humiditatem aquæ: sed unus sensus non potest habere duos actus simul circa obiecta disparata præsertim non subordinatos: ergo debent necessario esse duo tactus in illa parte, quibus percipiuntur istæ qualitates.*

Quod si dicas non esse tum duos actus, sed unum. Contra est primo, quod unus sensus nequeat etiam habere unum actum circa duo obiecta disparata. Secundo, quia si removeretur humiditas, maneret eadem sensatio caloris; & si removeretur calor, maneret eadem sensatio humiditatis: ergo sunt duæ sensationes.

Confirmatur, quia intellectus ipse non potest habere duos actus simul circa obiecta disparata præsertim, nisi conferendo illa ad se invicem: ergo multo minus id competere potest sensui materiali imperfectiori.

Confirmatur secundo, quia secundum Philosophum 2. de anima text. 107. unus sensus unus tantum est contrarietatis, hoc est, unus tantum sensus potest extendere se ad qualitates unius contrarietatis, verbi gratia, ad calorem, & frigus, non vero ad has, & etiam ad humiditatem, & siccitatem.

Respondetur negando minorem: sicut enim una potentia visiva realiter potest simul videre albedinem, & nigredinem, ut patet experientia, ita unus tactus realiter potest simul & semel percipere calorem, & humiditatem.

Quod si dicas visum per unum actum non videre illa, aut si vider per duos, utrumque non esse perfectissimum actum, aut utrumque non haberi in una parte oculi, sed unum in una parte, & alterum in altera.

Similiter prorsus discurre potest de tactu, dum sentit illas duas qualitates: neque ratio non experientia aliquid quantum ad hoc magis probat de tactu, quam de visu, aut è contra.

Ad primam confirmationem respondeo primo, intellectum simul

Tactus, & gustus sunt potentia realiter distinctæ.

Non sunt duo tactus realiter distincti, quorum unus haberet pro obiecto unam contrarietatem nempe humiditatem, & siccitatem, alter alteram, nempe calorem, & frigus.

Gustus, & tactus in lingua identificantur.

simul & semel posse apprehendere duo obiecta disparata, unde nego antecedens. Quod si hoc non esset verum, neganda esset consequentia, quia non est necesse ut omnis perfectio competens inferiori, competat etiam superiori seu perfectioni rei: sicut nec aurum potest producere aliud aurum sibi simile, quamvis calor imperfectior possit producere alium calorem sibi similem.

Ad secundam confirmationem respondeo Philosophum intelligendū de vno sensu formaliter, non de vno realiter.

CONCLUSIO VI.

68. Obiectum adequatum tactus est illud quod potest percipi per illum, illud autem non habet aliquid vnum nomen ab-
solutum, sicut habet obiectum gustus & auditus, & odoratus; nec comprehendit solas qualitates primas. Hæc conclusio quoad duas primas partes debet esse communis omnium; sed quoad tertiam videtur esse contra communem.

Probatur prima pars, quia sine dubio potest percipere quicquid est perceptibile per ipsū, & nō potest percipere aliquid aliud: ergo illud est obiectum adequatum eius.

Probatur secunda pars: quia non potest assignari nomen vnum impositum ad significandum ipsum; nec hoc est mirum, quia neque etiam est impositum nomen ad significandum obiectum adequatum visus, quod dicatur de omnibus obiectis quæ ab ipso percipi possunt.

Probatur tertia pars: quia sentit tactus dolorem ex compressione facta per applicationem alterius corporis duri, nec tum expetit se percipere ullam ex primis qualitatibus: imo si tale corpus priuaretur omnibus qualitatibus primis, non minus causaret illum dolorē: ergo dolor ille non causatur per perceptionē qualitatum primarum.

Confirmatur, quia sentit duritiem, & molliem, quæ secundum plurimos sunt qualitates secundæ: ergo non solum sentit primas qualitates.

CONCLUSIO VII.

69. Non solum qualitas tangibilis inherens ipsimet animali percipitur a potentia tactiva eius; sed etiam illa, quæ inheret obiecto externo, quando applicatur debite, non vero sentitur qualitas obiecti externi per qualitatem inherentem. Hæc est communis.

Probatur prima pars: quia sentimus frigus & calorem nobis ipsis inherens etiam quando accedimus ad locū calidum, in quo non est frigus, & calor extrinsecus, quē sentiremus. Nec in hoc potest esse difficultas: sed dubitari posset, an frigus inherens percipiatur ab eadem parte, cui inheret, an vero ab alia parte continua & vicina.

Ad quam dubitationem respondent Complutenses disp. 14. n. 7. ea percipi ab alia parte, propter duas rationes, prima est quod sensibile contiguum sensui impedit sensationem: ergo multo magis sensibile inherens illam impedit. Secunda, quia qualitas sensibilis non potest sentiri a tactu, nisi alterer ipsum prius physica, & reali alteratione: sed qualitas inherens nequit sic alterare partem cui inheret: ergo non potest sentiri ab illa parte.

Verum neutra ex his rationibus subsistit: non quidem prima quia illud axioma non est verum in omnibus sensibus: non etiam secunda, quia aut falsa est maior, aut tam dubia, quam hoc ipsum quod per hanc rationem probatur, ut postea magis apparebit.

Confirmatur hoc breviter: quia duæ manus æquē calidæ applicatæ sibi inuicem sentiunt calorem suum mutuum, & tamen neutra alteram mutat alteratione reali, & physica: ergo talis alteratio non requiritur ad tactum.

70. Nihilominus probabilius existimo non percipi qualitates primas inherentes ab eadem parte subiecti, cui inheret: cuius ratio à priori non est alia, quam quod nō habeat virtutem immutandi intentionaliter illam partem, ut colligitur à posteriori ex eo quod non sentiamus qualitates nobis inherentes, in eo gradu in quo sentimus qualitates extrinsecas nobis applicatas.

Probatur secunda pars conclusionis experientia quotidiana, quæ constat nos percipere obiecta aliqua nobis applicata, esse valde calida ac frigida, etiam antequam possint in nobis tantum caloris producere, quantum in nobis sentimus.

Confirmatur prædicto exemplo de duabus manibus æquē calidis aut frigidis, quæ sentiunt se mutuo esse sic frigiditas aut calidas, & tamen non calefaciunt, nec frigefaciunt se mutuo.

Probatur tertia pars conclusionis: quia qualitas inherens non est nec principium eliciendi sensationem respectu qualitatis externæ, nec dispositio ad recipiendam illam sensationem necessariam; nec potest assignari in quo genere causæ, aut conditionis requireretur.

Confirmatur, quia calor externus si sentiatur, habet ex se virtutem sufficientem ad hoc ut determet potentiam ad sensationem sui, siue dicatur determinare ipsam per speciem, siue sine specie impressa: ergo calor internus nō requiritur ad ipsum sentiendum.

Confirmatur secundo, quia manus calida sentit vehementissimum frigus corporis alterius antequam ipsamet possit frige fieri cum proportionem sufficientem ad frigus quod sentit: ergo frigus intrinsecus non requiritur ad percipiendum frigus extrinsecus.

71. Obiicit contra secundam partem: si quis esset applicatus immediatè Soli, sentiret vehementissimum calorem nō minus quam si esset applicatus immediatè igni, & tunc videretur sibi sentire calorem externū, non minus quam quando applicatur igni: sed tamen non sentiret calorem externum, sed internum, quandoquidem Sol nō sit formaliter, sed virtualiter calidus: ergo quando applicatur igni non sentit calorem externum sed internum, & consequenter nūquam sentit calorem externum, quia si vnquam sentiret, maxime quando applicaretur igni.

Responderi posset ex Suariorum, in tali casu sensurum quidē tactum calorem externum, sed decipiendum tamen, quia reuera talis calor non existeret: proveniret autem illa sensatio à calore virtuali Solis, quia natus est producere species intentionales, quibus representari possit calor formalis, sicut lumen natus est producere species representatiuas coloris, ut patet in lride, in qua apparent oculo colores, & non sunt.

Sed hæc responsio non placet primo, quia non est vlla ratio unde colligatur quod calor virtualis Solis habeat illam virtutem; nec bene sequitur ex eo quod lumen habeat virtutem determinatiuam in aliqua dispositione ad visionem apparentium colorum, quod calor virtualis Solis habeat similem virtutem determinatiuam ad sensationem caloris apparentis. Secundo, quia obiectio facilius solui potest alio modo, ut statim patebit. Tercio, quia sensatio externā debet terminari ad aliquod obiectum realiter existens, & sic etiam visio colorum apparentium terminatur ad lumen, seu lucem: ergo illa sensatio quæ perciperetur calor in Sole, deberet habere aliquod obiectum reale, sed non haberet: ergo non daretur talis sensatio. Probatur minor, quia non potest assignari aliquod obiectum aliud ab ipso calore virtuali: sed calor virtualis Solis non est accidens, sed ipsamet substantia Solis, quatenus productiva caloris. Substantia autem nulla est per se sensibilis sensui externo, ut faceret ipsamet Suares cum communissima sententia.

72. Itaque responderi potest melius, negando quod statim ad tactum Solis sentiretur calor, sicut sentitur ad tactum ignis: sed solum sentiretur calor tunc iuxta proportionem caloris qui produceretur à Sole in ipsamet re tangente; & facile posset quis ex diuersitate immutationis, quam in se sentiret, colligere non habere se idem fundamentum ad iudicandum quod Sol esset formaliter calidus, quod habet ad id iudicandum de igne.

Hæc eadem experientia adduci solet ad probandum quod calor inherens sentiatur; sed si hoc intelligatur sic, ut velit calorem inherentem sentiri in eadem parte in qua inheret, id non sequitur; neque ex experientia quæ tum habetur, aliud colligi potest, quam quod sentiatur calor inherens: an autem sentiatur ab eadem parte, an ab alia parte distincta vicina, aliunde deduci debet.

CONCLUSIO VIII.

73. Tactus potest sentire qualitatem primam æqualem intentionis cum qualitate sibi inherente, non tamen sensatione, quæ possit discerni, quod sensatio causetur primæ
Vuu 3

Tactus
potest
sentire
quali-
tatem
primam
intentionis
cum
qualitate
sibi
inherente

Non solum
qualitas
interna,
sed exter-
na perci-
piuntur a
tactu.

à qualitate quæ tangitur quam à qualitate rei tangentiæ quam
autem ad experientiam, ad huiusmodi enim sensationem requiri-
tur quod qualitas, quæ sentitur excedat in intensiōe qualita-
tem organi sentientis. Hæc quoad primam partem est mi-
nus communis, & quoad tertiam communissima.

Probatur prima pars, experientia duarum manuum
æquæ calidarum, quæ sentiunt se mutuo affectas calore
& duritie, aut mollietie.

Probatur secunda pars, etiam experientia, quia nunquam
possumus experiri quantum ad sensum nostrum moveri
nos ad sensationem à qualitate alicuius obiecti, nisi
quando obiectum in illa qualitate excedit qualitatem
nobis inhaerentem.

Solet probari hæc pars ratione: quia organum tactus de-
bet esse in potentia ad qualitates quas tangere potest, sed
non est in potentia ad qualitates eiusdem intensiōis:
ergo non potest sentire qualitates eiusdem intensiōis.

Confirmatur: quia primæ qualitates non possunt in-
tentionaliter immutare organum, nisi prius immutent
illud physice & realiter: sed qualitates eiusdem inten-
siōis non possunt sic movere: ergo.

74. *Hæc probatio opponi posset contra primam Con-
clusionis partem: sed responderi facile potest distinguendo
maiorē*: quas potest tangere tactu, quo discerni posset
ex qua parte esset qualitas tacta, transeat; alio tactu, ne-
go: & similiter distingui potest maior confirmationis:
non potest movere intentionaliter producendo sensa-
tionem, in qua perciperetur distincte in qua parte esset
qualitas tacta, concedo, in qua id non perciperetur, nego.

Sed neque valet proterus ad probandam hanc ipsam se-
cundam partem, quia manifeste petitur principium in
utraque maiori tam probationis quam confirmationis,
& quicumque negaret hanc partem conclusionis, æquæ
illas debere negare.

Dices cum Complutensibus: Organum sensus debet pati
ab obiecto sensibili: ergo oportet organum esse in po-
tentia ad sensibile, & consequenter non debet habere in
se qualitatem quam sentit.

Confirmatur: quia secundum Philosophum libro 2. de ani-
ma: Oportet sicut debens sentire album & nigrum neu-
trum ipsorum habere actu, potentia vero utrumque; sic
autem & in aliis & in tactu neque calidum neque frigi-
dum.

Respondet distinguendo primum consequens secun-
dum quod debet pati ab ipso, concedo; secundum altam
rationem, nego consequentiam. Itaque sensus non debet
esse in potentia ad sensibile, nisi quatenus à sensibili po-
test recipere sensationem; ad hoc autem impertinens est
quod habeat in se qualitatem similem qualitati illi sensi-
bili, aut quod non habeat; quamvis enim haberet illam,
adhuc non haberet sensationem alterius qualitatis, &
consequentee esset in potentia ad illam.

Ad confirmationem respondeo, si esset proportio inter sen-
sum visus & tactus, quantum ad non habendum in se
obiectum, quod percipere possunt, quod sequeretur tactu
nullo modo posse habere qualitates tangibiles, neque
quidem in gradu remisso, sicut pupilla non habet in se
ullo modo colores visibiles.

Itaque versus sensus istius loci est, quod sensus non de-
bet habere in se illud ipsum obiectum quod sentit; licet
habeat aliam qualitatem eiusdem speciei cum ipso; &
hoc est probabilius, ut dixi inter probandum primam
partem Conclusionis præcedentis: sed inde non sequi-
tur, quod qualitas, quæ sentiri possit, debeat esse maioris
intensiōis.

75. *Melior ergo probatio conclusionis* à priori desumi de-
bet ex eo, quod non possit calor ut duo obiecti extrin-
seci magis perfectam sensationem producere in parte
organi sibi applicata, quam calor ut duo organi in alia
parte, & consequenter ad hoc ut sit differentia inter sen-
sationem provenientem ab obiecto extrinseco, & illam
quæ provenit ab ipso organo, debet obiectum ex-
trinsecum habere magis intensum calorem.

Obicitur contra primam partem conclusionis: si qualitas
eiusdem intensiōis cum qualitate inhaerente sensui

posset movere sensum, sequeretur quod in omnibus par-
tibus corporis sentiremus qualitates nobis inhaerentes,
qualibet enim pars aliam partem determinare deberet ad
sensationem sui. Sed hoc est contra experientiam: ergo.

Respondeo negando minorem, licet enim non aduertamus
forassis qualitatem nobis inhaerentem, nisi quādo
est in excessu in aliqua parte, tamen inde non sequitur
quin sit sensatio in nobis. Ratio vero cur non aduertamus
illam, est, quia illa sensatio est semper uniformis in
nobis, & sensationes non afferentes voluptatem aut do-
lorem non solent adverti, nisi cum incipiunt de novo,
aut cum habetur memoria de statu, quæ habuimus ante
illarum productionem.

Dices, quando aliquis euigilat producantur de novo
sensationes omnes quotquot sunt: sed tum non aduer-
tuntur sensationes illæ provenientes à qualitatibus non
excedentibus: ergo non sunt tales sensationes.

Respondeo, negando consequentiam: quia licet tum
producantur de novo non debent adverti, quandoquidē
non possit haberi cognitio de statu antecedenti, unde
quantum ad experientiam, perinde est quod tum incipiant,
ac quod inciperent, sed fuissent antecessenter.

CONCLUSIO IX.

76. *Quod obiectum sensibile mutet realiter sensum tactus*,
est impertinens in ordine ad movendum ipsum intentionaliter,
& hoc sine loquamus de qualitatibus primis tangibilibus, sine
de secundis, ut est durities ac mollietis. Hæc est *Ruy hie*
quæst. 3. contra Complutenses disp. 14. num. 42. Sensus au-
tem eius est quod calor, verbi gratia, ad hoc ut sentia-
tur à manu, non debeat caleficere manum, & si cale-
faciat, id omnino impertinens sit in ordine ad hoc quod
sentiat, adeo ut si per impossibile non calefieret ma-
nus à calore obiecti applicati, adhuc sentire posset il-
lum calorem.

Probatur manifeste de duritie, & mollietie, quia hæc qua-
litates non sunt activæ, nec producantur qualitates sibi si-
miles in sensu percipiente illas, ut patet experientia; ergo
saltem hæc qualitates non debent necessario immutare
sensem realiter producendo qualitatem aliquam, quæ
non sit intentionalis, ad hoc ut immutent ipsum inten-
tionaliter producendo in ipso sensationem, aut speciem
impressam. Sed certè qualitates primæ, v.g. calor & fri-
gus non debent esse minus activæ intentionaliter, nec
magis dependentes ab alteratione physica & reali, quam
qualitates illæ secundæ: ergo etiam qualitates primæ
possunt movere sensum intentionaliter, quamvis non
mutarent ipsum realiter, & si de facto mutent etiam rea-
liter, id tamen impertinens est ad mutationem realem.

Dices cum Complutensibus duritiem & mollietiem non
esse activas quantum ad productionem qualitatibus sibi
similium, sed eas tamen esse productivas aliarum quali-
tatum innominatarum, quas etiam producant in sensu à
quo percipiuntur.

Contra, quia nec ratione nec experientia constat eas
producere ullas tales qualitates: ergo gratissime id dici-
tur, & consequenter contra principium de non multipli-
candis entibus sine necessitate.

Dices, experientia patet durum contactum exasperare
manum mollem.

Respondeo, si hoc intelligatur de exasperatione aliqua,
quæ sit formaliter per qualitatem, id esse falsum, & po-
tius contrarium constare experientia, si vero intelligatur
de exasperatione quæ fieret per compressionem partium
substantialium & quantitativarum, & contritionem ali-
quarum partium, unde sequeretur inæqualitas in parti-
bus istius rei molli, transeat, sed non facit ad rem.

77. *Probatur secundo conclusio*, universaliter: quia ad sen-
sationem non requiritur aliud quam applicatio, secun-
dum quam obiectum quod sentitur, possit concurrere
vel secundum se immediate, vel secundum speciem sui
cum sensu ad producendum sensationem; sed potest sic
applicari absque immutatione reali sensus: neque enim
per illam immutationem realem magis applicatur, quā
si non fuisset facta, ut est evidens.

Confirmatur, quia nō potest ostendi in quo genere causæ
vel

Tangibile
in ordine
ad move-
dum inten-
tionaliter
nō debet
movere
realiter.

vel conditionis dependeret immutatio intentionalis facta à sensibili immutatione reali ab eodem facta.

Confirmatur secundo, experientia, quia constat duas manus æque calidas sentire se mutuo, cum tamen non possit alterare se mutuo alteratione reali calefactiva, quia alias simile ageret in simile.

Confirmatur tertio, quia manus frigida applicata subito rei valde calidæ, sentit maiorem calorem quam in ipsamet tam subito producat, ut patet experientia: ergo immutatio realis non requiritur ad intentionalem.

78. *Obicitur*, quo magis manus calefit ab igne, eo magis sentit calorem: ergo signum est quod calor tunc habeat producere intensiorem speciem, & consequenter quod habeat dependentiam in producendis suis speciebus ab alteratione calefactiva, adeo ut sicut non posset producere species intensas, nisi produceret calorem intensum, ita non posset producere species villo modo, nisi produceret calorem.

Respondetur distinguendo antecedens: calorem ipsummet ignis nego, calorem in se productum, concedo antecedens; & nego consequentiam. Itaque quo magis calefit, eo magis recipit intra se calorem, & ille calor receptus eo magis natus est producere species perfectiores in partibus aliis in quibus sentitur, si requirantur species; aut si non requirantur, eo magis natus est producere sensationem perfectiorem sui ipsius; sed inde non sequitur vlla ratione quod calor, qui sentitur, debeat producere calorem alium in parte sentiente.

79. *Obicitur secundo* ad probandum quod etiam durities & mollietates debeant mutare realiter sensum, ut percipiantur: est vna & eadem potentia tactiva, quæ percipit durum & molle, ac calidum & frigidum: ergo debet ab omnibus his qualitatibus eodem modo immutari, quo petit tactus ex sua ratione peculiari immutari ab obiecto tangibili; sed proprius & peculiaris modus quo tactus petit immutari à suo obiecto est, quod simul intentionaliter & realiter immutetur: ergo debet sic immutari à duritie & mollietate, si percipiat ipsas.

Probat minor, quia in hoc distinguitur tactus ab aliis sensibus, quod auditus, visus, odoratus, non petant immutationem materialem ex parte organi faciendam à visibili, audibili, odorabili; gustus vero licet petat talem immutationem, non tamen à re gustabili ut gustabilis est; hoc est, quatenus sapida est, sed quatenus humida. Tactus vero petat immutationem materialem à tangibili, ut rangibilis est.

80. *Confirmant hoc Complutenses* prolixo satis discursu: cuius summa est, quod sensus quo minus est perfectus, eo magis ad sensationem requirit immutationem physicam siue ex parte suæ, siue ex parte obiecti: sed tactus est imperfectissimus sensus: ergo requirit aliquam maiorem immutationem realem quam cæteri sensus; sed non requireret nisi requireret immutationem realem sui à qualitate sensibili: ergo requirit talem.

Confirmant secunda eandem doctrinam quoad qualitates secundas tangibiles, ex suppositione, quod qualitates primæ tangibiles debeant mutare realiter ut mutant intentionaliter: quia si idem non diceretur etiam de qualitatibus secundis, sensus tactus non esset vnus, sed duplex; nam tactus qui posset mutari intentionaliter absque mutatione reali à qualitatibus secundis, deberet esse distinctus à tactu, qui non posset mutari intentionaliter à qualitatibus primis absque mutatione reali.

81. *Respondetur* negando minorem cum sua probatione, in qua directe petitur principium (quod familiare est his authoribus) distinguitur enim tactus sufficienter ab aliis sensibus per hoc, quod habeat distinctum obiectum, quod ab aliis percipi nequeat, & quod sensatio ipsius sit distincte rationis à sensationibus eorum, ut patet experientia; & sane omnibus nota est manifesta differentia inter tactum & alios sensus, quamvis omnibus non sit notum, quod debeat magis immutari realiter ab obiecto suo, quam alij sensus: ergo differentia illius ab aliis potest aliunde colligi quam ex tali immutatione: & si Deus revelaret quod non possunt sic realiter immuta-

ri, adhuc colligeretur sufficienter esse distinctus ab aliis omnibus sensibus externis. Nec sane colligi potest differentia visus & auditus ex diuersa immutatione reali, quam habent obiecta ipsorum; unde si sonus esset quid permanens, quod non deberet moveri localiter, quemadmodum est color, adhuc distingueretur à visu: sicut etiam distinguerentur inter se, quatenus obiectum visus esset quid successivum & mobile localiter, tam bene quam sonus. Unde hæc differentia quoad immutationem diuersam ex parte obiecti, est omnino impertinens ad distinctionem harum potentialium.

Ad confirmationem responderi potest primo negando minorem: & sane valde difficile est probare quod tactus sit imperfectior quam gustus.

Respondetur secundo negando maiorem; nam quamvis sensus tactus magis petat realiter mutari ab obiecto suo, quam vllus alius sensus, tamen hoc omnino per accidens comperit ipsi, quatenus est sensus & potens sentire suum obiectum, ut sic enim non magis petit mutari realiter, quam sensus visus.

Ad secundam confirmationem nego sequelam cum probatione; quemadmodum enim idem tactus sufficit ad percipiendas qualitates primas cum mutatione reali ad qualitates eiusdem rationis, & ad percipiendas secundas qualitates sine tali mutatione, sed cum mutatione reali ad qualitates distinctæ rationis secundum aduersarios: ita etiam posset sufficere ad percipiendas aliquas qualitates cum mutatione reali aliqua, & alias sine vlla mutatione reali.

CONCLUSIO X.

82. *Datur dolor & delectatio in sensu externo tactus, quæ sunt qualitates particulares, quas percipit tactus sine actione vitali distincta, & quibus medianibus, non percipit aliquod aliud obiectum.*

Prima pars est communis cum Doct. in 3. dist. 15. q. 1. & D. Thoma 1.2. q. 35.

Secunda pars est contra eos qui putant dolorem esse sensationem, seu perceptionem obiecti disconuenientis, voluptatem vero esse perceptionem obiecti conuenientis, & colligitur ex *Scoto supra*, ubi dicit quod dolor sit conueniens obiecti disconuenientis cum potentia non formaliter, sed causaliter, quia scilicet ex illa coniunctione, quæ consistit in apprehensione obiecti, sequitur dolor.

Tertia denique pars est conformis *Scoto*, quatenus dicit voluntatem mere passiuæ se habere ad passionem delectationis & tristitiæ, in 3. dist. 15. q. vii. eamque sequitur *Auersa* hic expresse dicens eas esse qualitates, quæ seipsas sentiuntur absque aliquo actu, seu sensatione distincta ab illis & potentia.

Probatur prima pars, quia ad sensum ipsum apparet esse dolor & delectatio in carne externa, & præterea appetitus internus non dololet aut delectatur nisi ob aliquod obiectum propositum ipsi ut conueniens aut disconueniens: sed compressio carnis tanta vel tanta non proponitur ipsi ut conueniens aut disconueniens, nisi quatenus cognoscitur illa compressio esse conueniens aut disconueniens carni; nec cognoscitur esse conueniens, aut disconueniens carni, nisi quatenus inferat dolorem aut voluptatem carni: ergo in ipsa carne est delectatio & dolor, & non tantum in appetitu aut potentia vlla interna.

Probatur secunda pars primo, quia idem obiectum potest aliquando placere, & delectare, aliquando displicere, & inferre dolorem: sed si delectatio, & dolor consistere in perceptione obiecti, hoc esset falsum; quod enim est dolor formaliter, semper debet esse dolor, & quod est delectatio formaliter, semper debet esse delectatio: sed perceptio eiusdem obiecti ab eadem potentia, est semper eadem perceptio: ergo non potest esse nunc dolor, nunc delectatio, & consequenter si dolor, & delectatio essent perceptio obiecti, idem obiectum non posset nunc inferre dolorem, nunc voluptatem, seu delectationem.

Probatur secundo, quia dolemus, quando non percipimus aliquid præter ipsum dolorem, ut patet in morbis articularibus, & renalibus, & quando scinditur caro

Datur dolor & delectatio in sensu externo.

peracta scissione remanet dolor, nec apparet illud tum percipi.

83. *Probatur tertia pars*, quod scilicet non sentiantur actu aliquo vitali distincto; quia possunt se ipsis percipi, nec est ulla necessitas multiplicandi duas qualitates ad hoc, quod aliquis doleat. Et præterea actus ille alius, quo sentiremus qualitatem doloris, potius esset dolor, quam obiectum eius, quia illo mediante doleremus formaliter.

Confirmatur, quia per visionem percipimus obiectum, & ipsam visionem, non quod ipsa visio sit reflexa supra se, aut quod habeat se tanquam obiectum, quod videtur; sed quod se ipsa percipiat: ergo illa qualitas doloris potest habere similem rationem.

Obijci: sensus non potest aliquid vitaliter percipere, nisi mediante sensatione, nam ipsamet perceptio est sensatio: ergo illa qualitas vel deberet sentiri per sensationem, & perceptionem distinctam, & sic habetur intentum, vel deberet esse sensatio; sed non potest esse sensatio: quia omnis sensatio est alicuius obiecti, per dolorem autem, aut delectationem nullum sentimus obiectum: ergo non sunt sensationes.

Respondeo, distinguendo antecedens: mediante sensatione, qua aliquid aliud obiectum percipitur, nego; qua percipitur aliquid aliud obiectum, vel ipsamet sola percipitur, concedo antecedens, & distinguo consequens, quoad ultimam partem: deberet esse sensatio, qua aliquid aliud sentiretur, nego: qua ipsamet sentiretur, concedo consequentiam, & nego subsumptum cum sua probatione.

Quartus, ex qua causa proveniat dolor.

Respondeo, quod non solum proveniat ex divisione continui, ut volunt aliqui, qua dolemus ob vehementem calorem, & frigus, cum nulla pars nostri discontinuatur: nec etiam ex excessu aliquorum supra mensuram debitam, ut putant alij; quia quando dolemus ob incisionem, aut compressionem carnis, non est verisimile tantam alterationem fieri in qualitatibus nostris tam subito, ut fiat talis excessus in illis ultra debitam mensuram; & quamvis fieret talis alteratio, tamen non est verisimile illam esse causam istius doloris; quia posset esse tantus, & maior excessus in qualitatibus illis, quin esset tantus dolor.

Itaque potius dicendum est, quod non proveniat semper ab eadem causa, sed aliquando ex divisione continui, ut cum scinditur caro; aliquando ex intemperie qualitatum, ut fit in febribus; aliquando ex compressione, aliquando ex aliis causis. Credo tamen quod ipsa divisio continui non sit causa effectiva eius, sed potius conditio sine qua non, & idem credo de compressione: unde qualitates primæ in aliqua dispositione particulari sunt causæ effectivæ ipsius, quæ dispositio particularis non est semper eadem, sed diversissima.

DISPUT. IV.

De Potentiis internis Sensitivis.

In hac disputatione claudetur tractatus de Anima, qua sensitiva est. Potentiæ autem, de quibus hic agendum est, sunt, *Sensus communis*, *Phantasia*, seu *Imaginativa*, *Æstimatoria*, *Memorativa*, & *Appetitiva*.

QVÆSTIO I.

An, & quomplex sit sensus internus cognoscitivus.

Varij
actus in-
terni
quos ha-
bent ani-
malia.

1. **E**xperientia constare videtur, homines & animalia habere varios actus internos cognoscitivos, qui non producantur à sensibus externis, & consequenter necessario debent provenire à potentia aliqua cognoscitiva interna distincta ab externis; nam *in primis* habent actus, quibus discernunt inter obiecta sensuum externo-

rum, & cognoscunt colores percipi à visu, & sapores à lingua; & potentia quæ potest elicere huiusmodi actus, vocatur *sensus communis*; quia scilicet est communis omnibus obiectis sensuum particularium, quatenus omnia illa percipit.

Secundo, percipimus nos, & bruta res absentes dum sunt absentes, ac etiam destructæ; & si percipiamus illa propterea aliquando illa percipimus per sensus externos, potentia qua id facimus, vocatur *Phantasia*: si vero non percipiamus ea sic, sed alio modo, quo nunquam externè nobis proponebantur, ut cum apprehendimus montes aureos ac similia, potentia quæ ea sic proponit, vocatur *Imaginatio*.

Tertio, apparet esse in nobis, & brutis actum, quo percipimus obiecta sub ratione insensata, ut quando apprehenditur sub ratione convenientiæ, aut disconvenientiæ, quæ non oritur ex dispendentia aliqua, aut voluptate causata in sensu externo, sicut, verbi gratia, ovis apprehendit lupum, & propterea ab ipso fugit; potentia autem, quæ elicit hunc actum, quatenus illum elicit, seu potest elicere, vocatur *Æstimatoria*.

Quarto, denique experientia patet bruta repetere loca in quibus ante fuerunt, & cognoscere homines ante vi-
fos; & potentia qua id faciunt, vocatur *Memoria*.

2. De his omnibus actibus non est dubium, quin dentur in hominibus & brutis, si excipias duos ultimos; nam qui negant species insensatas, negabunt consequenter actus illos, qui dicuntur provenire ab æstimatoria, & consequenter negabunt dari æstimatoriam. Quid autem in re dicendum sit, patet ex dictis supra de istis speciebus.

Præterea, sunt qui negant brutis actus memoriæ, & *Dottor in 4. d. 45. 3.* utramque partem tenet problematice. Tamen quamvis difficile sit quod bruta cognoscant præterita, ut præterita, aut quod possent cognoscere se habuisse aliquando cognitionem talem ut talem, quod necessarium videtur ad memoriæ proprie dictam; & licet etiam possent omnes actus quos habent, ex quibus colligitur ea habere memoriæ, saluari probabiliter non ponendo memoriæ in ipsis, ut saluat *Dottor supra*. Tamen, ut ipsemet *ibid.* asserit *n. 12.* facilius saluantur ponendo in eis memoriæ.

Hoc ergo supposito, quantum ad existentiam, & numerum potentialium cognitivorum internorum, duæ restant difficultates examinandæ.

Vna, an ex suppositione quod dentur omnes isti actus; dentur etiam plures potentiæ internæ correspondentes illis realiter distinctæ: an vero una & eadem potentia realiter sufficiat pro omnibus, quæ potentia sortiatur diversa nomina, quatenus habet virtutem productionum istorum diversorum actuum. *Secunda* est de organo sensus interni.

CONCLUSIO I.

3. *Quamvis darentur omnes prædicti actus in hominibus & animalibus, non deberet tamen poni in illis, nisi unica potentia interna sensitiva, realiter loquendo.* Hæc est *Alensis in 2. p. quæst. 70. Tartareti 2. de anima, Cavelli quæst. 2. de anima, num. 16.* qui eam magis conformem asserit principiis *Scoti, Suarez, Runij, Hartadi, Arriaga*, contra *D. Thomam 1. part. quæst. 78. art. 4. Combricensis, & Complutensis hic.*

Probatur, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: nulla autem est necessitas multiplicandi has potentias: una enim & eadem realis potest omnes illos actus elicere, & habere diversa nomina, secundum quod respicit illos actus.

Confirmatur, quia non magis disconveniunt inter se illi actus quam intellectio & volitio: sed intellectio & volitio proveniunt ab eadem reali potentia, quæ vocatur intellectus, quatenus potest producere intellectionem: & voluntas quatenus potest producere volitionem.

Confirmatur secundo, quia Angelus per unam potentiam cognoscitivam intelligit obiecta sensuum externorum, eaque inter se distinguit non solum cum sunt præsentia, sed etiam absentia; & præterea potest apprehendere illa propterea proponuntur externa, & alio etiam modo,

que

quo non proponuntur. Deinde potest cognoscere illa, obiecta esse nociua vel proficua, & potest cognoscere quod talia obiecta fuerint ante se cognita; neque vllus, quod sciam, posuit in Angelo plures potentias cognoscitivas realiter distinctas correspondentes his actibus: ergo vnica potentia realis potest habere omnes illos actus, & consequenter ad eos habendos non sunt potentie plures potentie realiter distincte.

Nec diuersitas actuum, aut obiectorum prorsus sufficit ad illam multiplicationem faciendam: quamvis enim potentie specificentur ab obiectis, & actibus, hoc tamen non ita intelligitur quasi eadē realis potentia nō posset per plures actus diuersissimæ rationis tendere in plura obiecta: sed ita, vt si sit aliqua potentia tendens in obiectum in quod altera potentia realiter distincta tendere nequeat, ex hoc distinctio illarum specifica colligi possit.

4. *Obiicies primo:* Philosophus agit de sensu communi, & Phantasia tanquam de potentiis distinctis: prius enim agit de Sensu communi, & postea de Phantasia: ergo secundum ipsum sunt potentie distincte.

Respondeo distinguendo antecedens: tanquam de potentiis distinctis realiter nego, formaliter, transeat; & nego consequentiam. Fateor tamen, aliqua loca Philosophi fauere aduersariis; & si auctoritatem spectes, eorum sententiam esse probabilem: quantum autem ad rationem, quæ præcipue spectanda est Philosopho in rerum naturalium indaganda natura, Conclusio nostra longe probabilior est.

Obiicies secundo: in aliquibus animalibus reperitur sensus communis sine memoria, ergo saltem hæ potentie sensitivæ distinguuntur realiter.

Respondeo distinguendo consequens: secundum suas rationes formales, vt sic, nego consequentiam: secundum rationes particulares alicuius sensus communis & alicuius memoria, concedo consequentiam. Itaque non dubitatur, quin sensus communis in aliquo animali possit esse distinctus realiter ab omni memoria, quando nulla memoria reperiri posset in illo animali; sed difficultas est, an sensus communis reperiatur in eodem animali cum memoria, distinguatur realiter ab illa memoria: & nos tenemus partem negatiuam. Et sicut non valet inferre ex eo, quod animalitas possit reperiri absque rationalitate, quod animalitas, & rationalitas in homine distinguantur realiter: ita non valet inferre ex eo, quod sensus communis in aliquo animali non habente memoriam reperiatur absque memoria, & distinguatur realiter à memoria: quod sensus communis hominis aut bruti habentis memoriam distinguatur realiter à memoria.

5. *Obiicies tertio:* in eodē animali sæpè læditur vna potentia, illa scilicet altera; hinc enim oritur, quod absque defectu vllō in sensu communi memoria deterior quandoque reddatur, & quandoque totaliter perdat: ergo signum est quod illæ potentie distinguantur realiter.

Respondeo negando consequentiam: sed id oritur ex eo, quod dispositiones aliquæ requirantur ad exercendos actus memoriæ, v.g. quæ non requiruntur ad exercendos actus sensus communis, quæ dispositiones possunt deperdi per oppositas; & ita potentia, quamvis remaneat secundum se integra, tamen non poterit habere actus illos, quos alias habere posset.

CONCLUSIO II.

6. *Organum potentie internæ est cerebrum.* Hæc est Gall. 8. de usu partium c. 8 quem sequitur Doctor q. 10. de anima. D. Thomas 1. p. q. 8. ac Doctores communiter, contra aliquos, qui illud collocant in corde, quibus fauere videtur Philosoph. in lib. de somno & vigilia.

Probat autem sufficienter: quia quantum ad omnem experientiam nostram, apparent actus sensus interni esse in capite, & non in corde, aut alia parte; nec est vlla inconuenientia in hoc, quod dicantur esse producti in capite solo, aut vlla ratio, ex qua colligatur quod decipiatur dū videmur nobis eos experiri in capite: ergo dicendum est, quod in eo producantur, & consequenter quod sensus internus habeat organum suum in capite. Quod

si dicatur semel esse in capite, nulla pars capitis magis apta est quam cerebrum pro hoc munere: ergo signum est quod sit in cerebro.

Confirmatur: quia læso capite minus habiles sumus ad illos actus eliciendos, & qui vehementer speculantur, solent dolere potius capite, quam corde: aut alia parte: ergo verisimilius est illas operationes produci in capite quam in corde, aut vlla alia parte.

7. *Confirmatur secundo:* quia non est verisimile, quod resideat in Meningis, hoc est, in duabus membranulis circumdatis cerebrum, horum enim vsus videtur esse tantum conseruare, ac continere cerebrum; nec etiam in concauitatibus, quæ reperiuntur in cerebro, quia illæ concauitates repleri solent excrementis cerebri, nec est verisimile potentiam tantæ perfectionis residere in excrementis: ergo debet collocari in ipsomet cerebro. Quæ autem parte cerebri collocanda sit, non credo vlla experientia nostra, aut ratione sufficienter colligi posse.

Obiicies Philosophum, qui variis locis ait sensus internos residere in corde.

Confirmatur: quia cerebrum non continuatur cum reliquo corpore, nec habet motionem vllam sensitivam; ergo non est organum sensus interni.

Respondeo Philosophum sic explicandum, vt velit sensus internos residere in corde, quatenus habent dependentiam à spiritibus vitalibus generatis in corde, & inde communicatis sensibus internis. Quod si hæc explicatio non placeat, præferendum est eius auctoritati fundamentum Conclusionis, & auctoritas eorum qui eā tenent.

Ad confirmationem respondeo negando antecedens pro prima parte & pro secunda ipsum distinguendo: nullam habet motionem sensitivam internam, nego antecedens habet enim motum actum cognoscitiuorum internorum; nullam habet motionem sensitivam externam, quæ scilicet correspondeat vlli sensui externo, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Q V Æ S T I O II.

De appetitu sensitivo.

8. **N**on agitur hic de appetitu innato, qui non est actus aliquis elicitus, nec principium eius; nec supponit cognitionem rei circa quam fertur; sed est inclinatio rei ad suam perfectionem; nec minus competit animantibus, quàm inanimatis; sed de appetitu elicitu, quæ est potentia illa sensitiva materialis, à qua prosequimur bonum sensibile propositum nobis per cognitionem, & fugimus malum sensibile, similiter propositum; qualem dari in animalibus irrationalibus certum est experientia quotidiana, & in hominibus etiā cum dari patet tum quia sunt animalia non minus quàm alia, & hic appetitus conuenit animali, quia animal: tum quia pueri ante usum rationis appetunt aliqua, & aliqua fugiunt; tum quia sentimus in nobis desideria quadam boni delectabilis in parte sensitiva contrariante voluntate; tum denique quia sicut datur in nobis sensus internus cognoscitiuus distinctus à ratione, non potest esse dubium quin detur etiam in nobis potentia appetitiua conformis ipsi, distincta à voluntate rationali. De hoc ergo appetitu hic examinandum præcipue, an vnus sit tantum realiter; an vero plures in quolibet homine. Qui diuidunt appetitum sensitivum in duas partes, concupiscibilem scilicet & irascibilem, & vtrique parti organum distinctum assignant, debent consequenter asserere duos esse ad minus appetitus sensitivos realiter distinctos; quam sententiam docere videtur Doct. in 3. dist. 34. m. 12. quem in eo secutus sum in Comm. eiusdem quæst. Eam tenet etiam Thom. 1. 2. q. 81. art. 3. cum suis ibidem, & Tolet. 3. de anima q. 26.

Qui vero non distinguunt has duas partes realiter, consequenter negat dari plures appetitus realiter distinctos, & ita sentiunt expresse Suar. 3. de anima, & in tract. de habitibus, Auer. 9. 56. Philosophia, Huradus hic.

CONCLV

organum
potentie
internæ
est cere-
brum.

Datur in
homi-
bus appe-
titus sen-
sitivus.

Vnus tantum est appetitus elicitiuus in homine.

9. *Appetitus sensitius elicitiuus cuiusque actus prosecutionis, & fuge est vnus tantum in homine, & quolibet animali.* Hac est conformis secundæ sententiæ contra primam, non tamen contra Scotum, vt patebit paulo post.

*Probat*ur sufficientissime, quia non sunt multiplicandæ potentia vllæ animæ sine necessitate, sed nulla est necessitas ponendi plures huiusmodi appetitus realiter distinctos: ergo.

*Probat*ur minor, tum quia nulla est ratio, cur vna realis potentia non possit sufficere ad omnes actus eliciendos, qui attribuuntur potentia appetitiuæ; tum quia eadem voluntas potest habere tot actus & tam diuersos, ac disparatos, quot potest habere appetitus sensitius, & propterea potest considerari vt concupiscibilis, & vt irascibilis; concupiscibilis quidem vt principiat certos quosdam actus, irascibilis autem vt principiat alios: ergo similiter appetitus sensitius vnus realiter posset principiare omnes diuersos actus quotquot reperiuntur in parte sensitua, & vt principiat aliquos, vocari concupiscibilis; vt alios, irascibilis.

*Probat*ur secundo, quia vt suppono ex dictis, sensus internus cognoscitiuus, cuius est proponere appetitui obiectum suum, est vnus etiam secundum aduersarios: nam quamuis Thomistæ putent dari varios sensus cognoscitiuos internos realiter distinctos, tamen per eundem omnino sensum existimant proponi appetitui concupiscibili bonum, quod putant esse obiectum eius, & appetitui irascibili bonum arduum, circa quod versari debet: ergo etiam appetitus sensitius debet esse vnus tantum realiter.

*Probat*ur consequentia, tum quia non potius deberet multiplicari appetitus quam sensus internus cognoscitiuus, tum & præcipue, quia sicut voluntas & intellectus, licet distinguantur realiter ab anima, deberent tamen identificari inter se, vt postea dicetur; ita etiam appetitus sensitius & potentia sibi correspondens similiter identificari debent, propter easdem omnino rationes, quæ æque vtroque currunt, vt consideranti patet.

10. *Obijci* primo, ex Thomistis appetitus concupiscibilis & irascibilis habent diuersa obiecta & actus omnino dissimiles: ergo sunt distincti realiter.

*Respond*eo negando consequentiam, quia nihil impedit quominus vna & eadem potentia possit versari circa tam diuersa obiecta & per tam dissimiles actus, vt patet manifeste de voluntate & intellectu, ac sensu cognitiuo interno.

Obijci secundo, non solum auctoritatem Scoti supra expresse tribuentis diuersa organa vtrique appetitui: sed rationem etiam eius, nempe quod idem organum non possit moueri motibus diuersis simul & semel v.g. calefactionis & frigefactionis, dilatationis & constrictionis: sed, quando irascitur quis mediante appetitu sensituo irascibili, dolor, quem sentit tum in parte concupiscibili, sic cum restrictione & frigefactione: ergo isti dolores non sunt in eadem parte, sed in distinctis partibus realiter: sed partes corporis, in quibus isti dolores sunt, sunt organa appetituum istorum: ergo habent distincta organa realiter, & consequenter ipsimet erunt sic distincti, sicut visus & gustus distinguuntur realiter ex eo, quod habent diuersa organa.

11. *Vt soluat*ur hæc obijctio, & aperiatur mens Scoti, aduertendum appetitum sensituum in homine habere duo munera, vnum prosequendi & fugiendi aliqua obiecta per actum elicitiuum, & alium sentiendi molestiam aut voluptatem ex propositione intentionali aliquorum obiectorum. Quod si delectatio huiusmodi & molestia sentiantur aut in corde, aut circa cor, & non in capite, vbi residet sensus cognoscitiuus internus, tum admitteendi sunt duo appetitus realiter distincti, vnus in corde, aut circa cor, cuius sit delectari, & dolere, seu tristari; non vero velle aut nolle, siue prosequi aut fugere vllum obiectum; alius vero in capite identificatus sensui interno, cuius est prosequi conuenientia, & fugere

inconuenientia. Scotus ergo & ratio ipsius, solum intelligi debent de appetitu, cuius est delectari & dolere sensibilibiter; & possunt esse plures inter se distincti, si diuersæ sint partes corporis, in quibus molestia illa & delectatio sentitur; nec hoc est contra Conclusionem, quæ loquitur de appetitu elicitiuo operationis, quæ prosequitur quis aut fugit obiectum sibi propositum. An autem dentur huiusmodi appetitus interni sensitui, in quibus sentitur dolor & voluptas, non aliunde magis quam experientia colligi potest, & satis faceret parti affirmatiuæ experientia, quam habemus de motibus, quos sentimus in corde, aut circa cor, quando proponuntur certa obiecta.

Quod si non sentiatur dolor aut delectatio vlla circa cor præter dolorem aut delectationem sensus tactus, qualem habemus etiam in manu aut pede, tum vnus omnino appetitus ponendus est, quo & eliciat operationes, & moueat ad passionibus molestiæ & voluptatis, & solum possunt admitti diuersa organa appetitus irascibilis & concupiscibilis, quatenus diuersæ sunt partes corporis, in quibus sentiuntur per sensum tactus alterationes diuersæ, quando proponuntur obiecta appetitus conuenientia aut disconuenientia, nec aliud velle censendus est Scotus, sicut nec aliud concludit eius ratio.

12. Vnde in forma *Respond*eo primo, iuxta primum modum dicendi distinguendo subsumptum; Sunt organa appetituum, qui mouentur passionibus; non vero operationibus prosecutionis & fuge, concedo subsumptum: sunt organa appetitus operatiui, nego subsumptum, & similiter distinguo vtrumque consequens, concedendo consequentiam de appetitu non operatiuo, & negando eam de operatiuo.

*Respond*eo secundo, iuxta secundam viam etiam distinguendo subsumptum: istæ partes sunt organa appetitus, in quibus actus & passionibus propriæ ipsiusmet appetitus exercentur & inhaerent, nego: sunt organa eius, quatenus in iis fiunt aliæ alterationes consequentes actus & passionibus proprias appetitus, concedo subsumptum: & similiter distinguo primum consequens, & nego secundam consequentiam.

Ad quam Responsionem confirmandam conducere potest exemplum de alterationibus palloris & ruboris; quæ apparent in facie ex motibus internis appetitus, cū tamen organum appetitus non dicatur ab vilo esse facies: nā similiter quamuis ad actus seu motus internos appetitus, sentiremus interius in corde, aut circa cor siue in diuersis partibus, siue in eadem, diuersas alterationes, nō potest sequi inde, quod organum appetitus sint illæ partes, aut, quod actus appetitus subiecerentur in illis. *Solum mihi facit difficultatem*, quantum ad hanc doctrinam, ne quid dissimulem, quod quantum ad experientiam nostrā attinet, ipsimet motus delectationis & doloris, quos videmus nobis percipere in parte nostra sensitua, appareat nobis in corde, aut circa cor, & nō solum appareant nobis ibi aliæ alterationes; sed quando rubescimus aut pallemus in facie, non apparent nobis esse in facie nostra operationes, aut passionibus appetitus interni, sed solum sentimus per tactum alterationem aliquam: vnde quamuis non debeamus dicere quod appetitus, aut motus proprius eius sint in facie, non inde sequitur quin debeamus dicere quod sit in corde, aut circa cor.

13. *Ex hac tamen ipsa difficultate*, non sequitur plurificari debere appetitum, sed ad summum eum ponendum in corde, aut circa cor, & hoc nō esset inconueniens, nisi quatenus inconueniens esset ponere in corde sensum cognoscitiuum internum; quantum autem ad me attinet, vbi collem ponere vtrumque in corde, quam eos inter se distinguere realiter; vnde quandoquidem vbiicumque debet collocari vnus, debet collocari alter propter identitatem realem ipsorum, quæ ex principiis huius Conclusionis colligitur, cum nō sit vlla ratio, cur debeant poni in corde, aut circa cor, quàm quod ea in parte videamur nobis sentire motus appetitus; quādoquidem etiā videamur nobis æque sentire in capite motus sensus interni, nō magis ex experientia debemus dicere, quod sint ponendi in

vbi collem ponere vtrumque in corde, quam eos inter se distinguere realiter; vnde quandoquidem vbiicumque debet collocari vnus, debet collocari alter propter identitatem realem ipsorum, quæ ex principiis huius Conclusionis colligitur, cum nō sit vlla ratio, cur debeant poni in corde, aut circa cor, quàm quod ea in parte videamur nobis sentire motus appetitus; quādoquidem etiā videamur nobis æque sentire in capite motus sensus interni, nō magis ex experientia debemus dicere, quod sint ponendi in

in corde, quam in capite; imò potius debet dici quod in capite, quia facilius est nobis decipi ex experientia, quam videtur nobis habere de existentia motuum appetitus in corde, in quo reperiuntur aliæ alterationes spectantes ad tactum; quam ex experientia, quam videtur nobis habere de existentia actuum sensus interni in capite, quia non adsunt aliæ alterationes ibi, quæ decipiendi occasionem dent, sicut adsunt in corde, aut circa cor. Ex quo patet quid sit dicendum organum appetitus.

Faber in sua Metaphysica, disp. 6. identificat realiter appetitum sensitivum, tam concupiscibilem, quam irascibilem potentia cognoscitivam; sed tenet tamen utrumque appetitum habere organa realiter distincta: unde videtur capere potentias animæ etiam sensitivæ pro aliquo identificato ipsiusmet animabus, non vero pro aliquo identificato toti composito ex anima, & corpore: nos autem hic loquimur de potentis sensitivis convenientibus toti corpori, & vel identificatis ipsi in nostra sententia, vel subiectatis in ipso, si essent accidentia realiter distincta, ut tenent Thomistæ. Sed nec videtur consequenter loqui in ipsa sua sententia: nam si isti appetitus habent organa realiter distincta, ut ipse asserit, ipsiusmet appetitus erunt realiter distincti in omnibus animantibus præter homines; quod probò evidentius, quia si organa illa sint distincta realiter, quandoquidem omnes animæ, præter rationalem sint indivisibiles in partes integrales correspondentes diversis partibus corporis, sequitur evidenter, quod non sit eadem realiter pars animæ, quæ correspondet utrique isti organo, sed quod sua propria cuique parti conveniat; sed certum etiam videtur quod illa operatio, quæ est in vno organo producta ab anima, potius ab illa parte animæ, quæ inhæret isti organo, producat, quam à parte inhærente alteri organo: ergo potentia irascibilis, etiam si identificetur animæ, debet identificari isti parti animæ, quæ inhæret suo organo; & similiter potentia concupiscibilis debet identificari isti parti animæ, quæ inhæret suo organo; & consequenter, sicut illæ duæ partes realiter distinguuntur, ita etiam appetitus illi identificati ipsis, debent realiter distingui. Quod si velit, quod appetitus uterque in homine, in quo est unica tantum anima rationalis indivisibilis, identificetur, sicut identificatur animæ, id quidem verum est quia parte ille appetitus concomitatur animam. Sed ipse videtur universalius loqui de omni appetitu concupiscibili, & irascibili, tam hominis quam brutorum.

CONCLUSIO II.

14. Datur in appetitu sensitivo pars concupiscibilis, & irascibilis, quæ tamen non distinguuntur realiter, sed unus & idem realis appetitus vocatur concupiscibilis, quatenus principare potest aliquos actus irascibilis vero quatenus principat alios diversæ rationis.

Hæc quoad primam partem est communissima cum *D. Augustino de spiritu & littera, D. Hieronymo super cap. 13. Math. Damasceno lib. 2. de fide, Aristot. 3. de anima, text. 46.*

Probatur autem, quia in appetitu est aliquid, per quod feruntur in bonum, & in bonum arduum, & in impedimentum boni; sed illud, à quo habet ferri in bonum, est pars concupiscibilis; & illud, à quo feritur in bonum arduum, seu in impedimentum boni, est pars irascibilis: ergo datur in appetitu pars concupiscibilis, & irascibilis.

Secunda pars, quæ est contra adversarios præcedentis conclusionis, probatur ex dictis in eadem conclusione.

Probatur denique tertia pars: quia ex suppositione secundæ partis idem ipsum, quod est concupiscibile, est irascibile, nec potest dici concupiscibile & non irascibile, nisi ut principiatum aliquorum particularium actuum; nec irascibile, & non concupiscibile, nisi ut principiatum aliorum actuum determinatorum, quod omnes fatentur.

CONCLUSIO III.

15. Non bene describitur pars concupiscibilis esse illa, quæ feritur in bonum, & irascibilis, quæ feritur in bonum ar-

duum. Hæc est Doctoris supra cum suis contra D. Thomam 1.2. q. 23. art. 1. & Henricum quodlibet. 8. q. 15.

Probatur, pars concupiscibilis tendere potest in obiectum virtutis, sed obiectum virtutis est bonum arduum: ergo pars concupiscibilis tendit in bonum arduum, & consequenter male distinguitur ab irascibili per hoc quod hæc tendat in bonum arduum, illa non item.

Confirmatur: quia pars concupiscibilis tendit in omne illud, in quod virtus in ipso subiectata tendere potest: sed virtus aliqua subiectata in parte concupiscibili tendit in bonum arduum: ergo.

Probatur minor, tum quia omnis virtus videtur versari circa difficile, aliàs facile esset acquirere virtutes; tum quia Charitas, & Temperantia, quæ spectant ad partem concupiscibilem, sine dubio versantur circa bonum difficile, ut patet experientia; immoderato enim valde difficile est temperate vivere; & diligere Deum super omnia & proximum sicut se ipsum, & maxime inimicum, est difficile cuiusque; & ex illa difficultate oritur, ut sæpe committatur defectus contra utramque virtutem.

Nec refert si dicās cum Thomistis, Charitatem & Temperantiam non spectare ad partem concupiscibilem, quia spectant ad voluntatem, in qua non est pars concupiscibilis.

Nam in primis, falsum est quod non sit utraque illa pars, etiam in voluntate, potest enim voluntas ferri circa bonum, & bonum arduum, & impedimentum boni: ergo non minus in illa, quam in parte sensitiva, ponendæ sunt illæ partes. Nec enim potius dicendæ sunt poni in parte sensitiva illæ partes ex eo quod feratur in bonum sensibile quandoque, & quandoque in bonum sensibile arduum, aut in impedimentum boni sensibiles ardui, quam in voluntate ex eo quod feratur in bonum non sensibile, & in bonum non sensibile arduum, ac impedimentum eius, ut videtur manifestum.

Deinde, quamvis ex hac doctrina exemplum Charitatis non esset ad propositum, manet adhuc exemplum Temperantia, quæ spectat ad partem sensitivam.

CONCLUSIO IV.

16. Melius describitur pars concupiscibilis illa, quæ feritur in bonum, siue arduum, siue non, illud prosequendo quibuscumque actibus illud prosequitur, exceptis actibus, quibus vindicatur prosequitur impedimenta ipsius; pars vero irascibilis est illa, quæ prosequitur impedimenta eius vindicatur. Hæc est Doctoris supra, & suorum contra Thomistas.

Patet autem, tum quia ex suppositione conclusionis præcedentis, non possunt hæ partes melius explicari; tum quia per hanc distinctionem sufficienter distinguuntur hæ partes inter se; tum denique, quia ex ipso nomine irascibilis satis congrue illi parti debet ascribi ferri cum vindicta in impedimentum boni, & alteri parti concupiscibili, etiam ex ipso nomine, omnis alius actus circa bonum ascribi potest: ergo hoc modo bene describuntur. Quod totum, ut melius intelligatur, declarandum est exemplo. Quando proponitur homini quoad partem sensitivam cibis conveniens, & gratus, solet desiderare sibi illum, & applicare media ad eius consecutionem, tollere etiam consequenter impedimenta, timere ne ponatur aliquod impedimentum, sperare consecutionem, dolere de absentia; & omnes isti actus possunt provenire à parte concupiscibili, adeo, ut si distinguerentur realiter concupiscibilis, & irascibilis, & maneret in homine sola pars concupiscibilis, omnes hos actus habere posset; quod mihi videtur evidens.

Præterea, potest homo, quando videt impedimentum aliquod positum, non solum desiderare, & procurare ablationem eius, sed etiam cum indignatione, & ita illud reicere, ac vindicare, quandoque etiam per destructionem eius, & desiderare, procurare, sperare talem vindictam, de eaque facta gaudere, timere ne fiat, & dolere quod non fiat: & omnes huiusmodi actus possunt dici spectare ad irascibilem, unde ex illis nullus haberetur, si distinguerentur realiter illæ partes, & sola concupiscibilis maneret. Quia vero non solet appetitus ferri in

impe

Concupiscibilis non est

quæ feritur in bonum, & irascibilis in bonum arduum.

Descriptio patetis concupiscibilis, & irascibilis.

impedimenta boni concupiti hoc modo vindicatio, nisi ponatur impedimentum aliquod graue, propterea potest dici quod obiectum ipsius sit bonum arduum, intelligendo per bonum arduum non bonum quomodocumque difficile, sed bonum difficile ex impedimento aliquo graui, quod solet causare huiusmodi motus vindicatio; & intelligendo bonum arduum hoc modo, posset concupiscibilis, & irascibilis distingui per hoc, quod hæc versaretur circa bonum arduum, & illa circa bonum non arduum, & in hoc sensu posset bene explicari sententia Thomistarum, & conciliari cum nostris; sed neque ipsimet sic explicant illam, nec sic reiecta est in conclusione præcedenti, sed in alio sensu specificato in probationibus, qui est sensus ipsorum.

Quo sensu bonum arduum posset ita tui obiectum irascibilis.

17. Dicit contra hanc explicationem, omnis actus, qui potest esse circa medium acquirendi boni concupiti, potest provenire à parte concupiscibili; sed vindicta de impedimento potest esse tale medium: ergo potest provenire à concupiscibili, nec debet necessario provenire ab irascibili: ergo male distinguitur utraque pars per hoc.

Respondeo ex dictis in commentario ad Doctorem supra num. 69. distinguendo maiorem: ut medium formaliter, concedo maiorem: alio modo nego maiorem; & concessa minori distinguo consequens; ut est medium, concedo: alio modo, nego consequentiam, & nego ultimam consequentiam. Itaque pars irascibilis non fertur vindictive in impedimenta, ut media sunt, seu in ordine ad consecutionem finis, quia etiam fertur in illa sic, quando desperatur de fine: & quando non consideratur talis modus ferendi, ut necessarius ad finem, aut utilis; quando enim simplex remotio impedimenti absque destructione posset sufficere ad finem acquirendum, destructio impedimenti non esset necessaria, nec medium eius acquirendi, ut patet: ergo tum non vellet quis destructionem, ut medium. Pars autem concupiscibilis nunquam fertur in illam vindictam, nisi quatenus, vel est necessaria, aut utilis, vel consideratur ut talis in ordine ad consecutionem finis. Quod vale aduertendum est.

Quomodo appetitus sensitivus subditur voluntati.

18. Quærit hic primo, quomodo appetitus sensitivus subditur voluntati, despoticè, an politicè: *Ut resolvatur hoc quæstum*, aduertendum, quod subiectio despótica vocetur illa, qua quis ad nutum absque resistantia obedit alteri in omnibus occasionibus, quibus alter imperat & talis deberet esse obedientia mancipiorum dominis suis, præsertim quoad omnia, quæ non appaterent manifestè esse contra rectam rationem, & à quorum executione non possent se defendere. Subiectio vero politica est, qua quis obedit quidem alteri, ut plurimum, sed non tamen semper ita, quin resistat aliquando, vel quia apparet, non esse obediendum, vel quia potest defendere se à coactione; & talis videtur esse obedientia Reipublicæ, ad Principem, cui nonnunquam resistit. Hoc supposito, quod ad nomen spectat,

Respondeo, subiectionem appetitus, quantum ad actus externos suos, qui ab ipso & potentia locomotiva exeunt, esse omnino despoticam, adeo, ut necessario debeat cessare ab illis nolente voluntate; quoad actus vero internos, & passiones, est potius similis politice, quantum ad hoc, quod non obediatur semper.

Hæc resolutio non solet hoc modo proponi, sed absolute communis sententia cum Doctore 2. dist. 29. & D. Thoma 1. 2. qu. 17. art. 7. tenet quod subiectio appetitus ad voluntatem sit politica non despótica.

Probatur tamen prima pars, quia experientia constat, quoties volumus efficaciter non habere actus illos externos, quantumvis desiderentur à parte sensitiva, & sentiamus displicentiam quod non habeantur; eos non haberi. Cuius etiam ratio à priori potest esse, quod appetitus dependeat, vel ab imperio voluntatis, vel à non contrarietate ipsius, tanquam à conditione sine qua non, in ordine ad illos actus: ergo quoties non vult voluntas, non poterit habere tales actus.

19. Dicitur: hæc sit ut percutiamus aliquem etiam usque

ad interfectionem, sine dependentia ab actu voluntatis: ergo non habet talem subordinationem appetitus ad voluntatem.

Probatur antecedens, quia si isti motus essent dependentes à voluntate, peccaret quis; quod est contra omnes, quia omnes Theologi negant quem peccare per motus, quos vocant primo primos, qualis esset ille motus, de quo fit mentio in replica.

Respondeo, distinguendo antecedens: independenter à voluntate, quantum ad hoc, quod fiat absque ullo imperio, aut actu voluntatis, transeat; quantum ad hoc, quod non fieret si voluntas efficaciter nollet, nego antecedens, & consequentiam. Similiter distinguo antecedentis probationem: si essent dependentes à voluntate volente, aut imperante illos, saltem cum deliberatione, concedo: si essent dependentes à voluntate in hoc sensu, quod non essent, si voluntas nollet efficaciter eos esse, nego.

Vice: si voluntas posset impedire per nolitionem, peccaret non impediendo: ergo adhuc isti motus nequeunt esse absque peccato: & consequenter, vel voluntas non potest impedire per nolitionem, vel semper erunt peccata.

Respondeo, distinguendo antecedens: modo posset habere nolitionem, concedo: quando non posset, nego antecedens. Itaque aliud est, quod si voluntas haberet nolitionem, cessarent isti motus, & hoc est quod intendo; aliud est, quod semper posset habere illam; & hoc non assero, quia non semper deberent proponi motus ut nolendi voluntati, quoties habentur à parte sensitiva. Quod si etiam motus ille fiat positus à voluntate, adhuc dicendum quod non sint semper peccaminosi, quia ad hoc requireretur ut producerentur à voluntate cum deliberatione, id autem non semper esset necessarium.

Probatur iam secunda pars, quia certum est etiam experientia, quod, quamvis voluntas nollet efficacissime, ut sint motus in parte sensitiva, non propterea eos desistere; & hinc uti debet magna diligentia ad eos sedandos, nec credo eam posse eos impedire vlla ratione, nisi avertendo obiecta, à quibus causantur; quod non est in manu eius sic, quin ea invita aliquando maneant, aut occurrant de nouo illa obiecta. Quod magis patebit ex dicendis de modo quo causantur motus, & actus partis sensitivæ.

21. Quærit, quomodo appetitus sensitivus concurrat cum potentia locomotiva ad motum localem. *Supponit quæstum hoc*, motum localem organicum, & sensitivum, qui præsupponit cognitionem, habere aliquam dependentiam ab actu appetitus; & quærit qualem habeat, an dependentiam, tanquam à conditione sine qua non præsupposita, & non tanquam à causa physica partialiter concurrente, an vero tanquam à causa physica partiali ex suppositione quod detur alia virtus locomotiva in membris externis animalis distincta ab appetitu & actu eius; & dico ex ista suppositione, quia si non supponeretur talis virtus locomotiva, tum certum est quod motus ille localis deberet provenire ab appetitu mediante suo actu tanquam à causa totali physica, ni forte in hominibus concurrat etiam cum illis voluntas physice, quod non facit ad præsens.

Respondeo, ergo quod appetitus cum suo actu concurrat per modum cause physice immediate ad motum hunc localem: cuius ratio est, tum quod necessario prærequiratur talis actus ad illum motum, ab eoque proveniat determinatio eius quoad hanc, vel illam partem, talem vel talem modum, tum quod nihil impediat quo minus sit causa physica tum denique, quod difficile sit assignare quomodo se habeat per modum conditionis sine qua non tantum.

22. Quod si rursus quæras, an reuera detur in membris alia virtus locomotiva partialis distincta ab appetitu.

Respondeo, mihi videri quod non, primo; quia illa ipsa virtus deberet esse vitalis, & sensitiva: non autem esset, quia

An detur in membris externis alia virtus locomotiva.

quia vel esset externa sensitiva, vel interna; non externa, ut patet, quia quinque tantum sunt sensus externi: non etiam interna, quia vel esset cognoscitiva, vel appetitiva: non primum, ut certum est; ergo secundum; & consequenter non est distincta ab appetitu interno. Secundo, quia non sunt multiplicandæ potentia sine necessitate: solus autem appetitus internus ubicumque residet, siue in capite, siue in corde, aut circa cor, sufficit ad principium motum localem: ergo non est ponenda alia potentia, aut virtus ad eum principium.

Dicas, experientia constare quod non sequatur motus localis alicuius membri aliquando, etiam cum valde appetimus illum: ergo non sufficit appetitus ad ponendum illum motum, sed debet poni alia virtus in membris.

Respondet, distinguendo antecedens: quando membrum illud est dispositum in se sufficienter, & non impeditum ab extrinseco, nego: quando non est in se dispositum, aut est impeditum ab extrinseco, concedo antecedens, & nego consequentiam pro secunda parte.

23. Si denique quæras, an appetitus per ipsum motum suum actum formaliter absque ulteriori actione producat illum motum, aut per actionem distinctam;

Respondet, quod non per suum actum solum, quia ille potest esse absque motu, ut in casu replicæ paulo ante posita, quando scilicet poneretur impedimentum ex parte membri mouendi; actio vero causæ efficientis non potest esse absque suo termino, nec illud, quod habet rationem talis actionis, ut patet: producit ergo motum illum mediante alia actione de prædicamento actionis, non minus quam ceteræ causæ efficientes producant suos effectus, & illa actio subiectatur immediate in ipso actu, & non in appetitu: tum quia actus requiritur ad motum, & nil impedit quominus requiratur tanquam causa immediata; tum quia sic facilius est ostendere quomodo non sequi possit actio illa in appetitu, quamvis non esset in eo actus; si enim actus ipse non haberet influxum, difficile esset ostendere, cur non posset esse actio terminata ad motum, quamvis non esset actus. Dicere autem quod ratio huius esset, quod actio terminata ad motum, & actus appetitus haberent subordinationem talem inter se, ut actio non posset esse absque appetitu, est inconueniens, nisi possit inter actum appetitus, & actionem illam ostendi aliqua ratio particularis ex natura sua, ratione cuius haberent illam subordinationem.

Eodem autem modo, quo discurritur de concursu appetitus cum potentia locomotiva ad motum, debet discursus de concursu voluntatis cum appetitu ad motum localem omnem appetitus, qui non possit haberi sine imperio voluntatis propter eandem rationem; sed si sit aliquis motus localis in hominibus, qui possit haberi absque actu voluntatis, ut est motus ille fortassis, quo dormientes se quandoque mouent, dicendum est quod ille motus non dependeat à voluntate, nisi quatenus voluntas per nolitionem possit impedire illum; & existimo quod nec sic etiam impediatur per nolitionem præcisè, sed quatenus ad illam nolitionem sequitur productio, vel conseruatio physica alicuius alterius effectus impossibilis cum illo motu.

QVÆSTIO III.

De passionibus, & motibus appetitus sensitui.

24. Experientia compertum est reperiri in nobis quosdam motus interiores gaudij, timoris, & similes alios, quos in parte etiam corporea nostra excitari colligitur, quia similes reperiuntur in aliis animalibus, cum quibus conuenimus in ratione animalis. De his ergo motibus in generali, eorumque diuisione hic agendum; sed ante omnia aduertendum, quod quamvis non solum omnes huiusmodi motus possint appellari passionibus, quia iis mediantibus patimur sine eo, quod feramur in obiecta aliqua quasi actiue volendo, aut fugiendo ipsa; sed etiam similes motus, qui in parte rationali etiam reperiuntur: quis enim neget animam separatam, & Angelos moueri posse suis delectationibus, & timoribus: tamen ex com-

muniiori acceptatione soli illi, qui in parte corporea sentiuntur, passionibus nuncupantur; imo secundum multos, non omnes motus huiusmodi corporei censendi sunt passionibus, sed qui impellunt ad malum; & iuxta hoc solui posset illa quæstio, an passio possit esse cum virtute morali: nam, si per passionem intelligeretur motus inclinans ad malum, virtus moralis perfecta cum ea consistere nequit, quia hæc tolleretur omnem difficultatem, & consequenter non relinqueretur inclinationem ad oppositum, quia illa inclinatio faceret exercitium virtutis difficile; posset tamen cum passione esse virtus imperfecta: loquor autem de virtute habituali, quia actualis virtus valde perfecta posset esse cum summa difficultate, imò actus virtutis cæteris paribus magis est meritorius, & bonus quo magis sit cum difficultate. Si autem loquamur de passionibus in latiori significatione, ut comprehendunt omnes motus partis sensitivæ aut voluntatis, qui non sunt actus aut operationes, quibus tendit in obiectum aut recedit ab ipso, possunt sine dubio ij, qui non inclinant ad malum, nec reddunt difficile exercitium virtutis, esse cum virtute. *Quod totum confirmatur*, & ex eo quod aliquis possit absque peccato irasci, iuxta illud *Psalm. 4. Irascimini & nolite peccare*, & ex tristitia Christi Domini, cuius anima erat tristis vsque ad mortem.

Ex quo etiam colligitur hos motus omnes non esse vituperabiles, sed & licere quandoque eos excitare, tum ad impellendos nos ad exercendos actus virtutum; tum etiam ad acquirendum habitum iis resistendi, quando nobis inuitis excitarentur; unde merito *Plato* igniculos, *Aristoteles* arma virtutum eos appellat, & *Plutarchus* asserit non esse sapientis eos radicitus quællere.

25. Hi ergo motus varie ab authoribus diuiduntur, & primo quidem in eos, qui spectant ad partem concupiscibilem, ut amor, desiderium, delectatio, odium, fuga, tristitia, & in eos qui spectant ad partem irascibilem, ut spes, desperatio, timor, audacia, ira. Sed quamvis non dubitem, quin satis adequatè diuidi possint passionibus omnes in spectantes ad concupiscibilem, & irascibilem; tamen quod assignetur amor & odium ac delectatio, &c. parti concupiscibili, & spes, timor & desperatio ad partem irascibilem, non placet vlla ratione, quia quandoquidem concupiscibilis sit quæ versetur circa bonum quod non est impeditum, & irascibilis circa impedimentum, certum est quod spes & timor possit esse in concupiscibili; nam etiam timemus malum oppositum bono, quod est impedimentum, & speramus nos tale bonum consequuturos.

Deinde sicut per partem irascibilem volumus cum indignatione remouere impedimentum, & id speramus, ac timemus ne non possimus ipsum remouere, ita etiam quoties sic remouemus ipsum, delectamur, sicut & quando cognoscimus certo, quod sit sic remouendum.

Alia diuisio est in eas, quæ à bono, & eas, quæ à malo proposito per cognitionem causantur siue immediate, siue mediante actu. Hæc diuisio est bona & adæquata, sed non in species infimas, verum in subalternas diuisibiles ulterius in varias alias species.

26. Tertio, possunt diuidi adæquate tanquam in species subalternas non infimas, in voluptatem & dolorem, intelligendo per voluptatem omnem passionem gratam, & per dolorem, omnem passionem, aut motum, qui esset ingratus.

Quarto, possunt diuidi in bonos, & malos, intelligendo per bonos, qui iuuant, seu impellunt ad bonum, & per malos, qui iuuant ad malum. Quæ diuisio est quidem adæquata, sed non in membra necessario essentialiter ita distincta, quin eadem passio possit quandoque esse bona, quandoque mala; nam motus voluptatis, quem cibis propositus causat in sensu, impelleret ad bonum quando bonum esset comedere, & ad malum quando non esset id bonum, sed prohibitum.

Variis etiam aliis modis diuidi possunt, quos inutile esset proponere: sufficit enim naturam passionum cognoscere, & hoc poterit fieri agendo de illis in particulari: ex hoc autem facile poterit quis eas varie diuidere, & discernere

X x x ex

An passio possit esse cum virtute morali.

Varie diuisiones passionibus.

Spes spectat ad concupiscibilem partem.

Delectatio spectat ad irascibilem.

Appetitus producit motum localem per actionem distinctam à suo actu.

Item & voluntas.

ex omnibus diuisionibus, quæ proponuntur, quæ bona sit, quæ mala, & qualis sit quælibet bona.

Suppono autem per passionem intelligi aliquos motus, quos sentimus, distinctos ab actibus, quibus positiue prosequimur, aut fugimus aliqua obiecta volendo, aut nolendo illa.

Quid
Amor.

27. Ex his autem motibus, seu passionibus *primus* vocatur *Amor*. Hunc satis communiter explicant authores esse volitionem, seu appetitum boni secundum se sumpti: & similiter ceteras etiam passiones per volitiones, & nolitiones cum particulari aliqua differentia describere solent. Sed si loquantur in sensu formali, pessima esset hæc explicatio; quia quandoquidem per passiones intelligamus motus distinctos ab actibus, quibus fertur potentia in obiectum positiue, aut fugitiue, ut ita loquar, non potest esse verum quod vlla passio sit formaliter volitio, aut nolitio vlla. Si autem intelligant illas descriptiones in sensu causali, intelligendo quod passiones sint volitiones, aut nolitiones, quatenus vel causant nolitiones, aut volitiones aliquo modo, vel causantur ab illis, quamuis id esset verum, melius tamen explicarentur ponendo in ipsismet explanationibus illud, quod formaliter dicunt.

Itaque melius describitur *Amor sensitiuus* esse illa passio, quam sentimus in nobis, dum proponitur nobis aliquod obiectum sub ratione boni, ex quo fit ut si illud obiectum esset absens, desideraremus illud acquirere, & si esset præsens ac possessum à nobis, desideraremus continuationem istius possessionis: quod si non detur huiusmodi motus distinctus ab actu appetitus, quo fertur in bonum sic propositum, tum non dabitur passio vlla in appetitu, quæ debeat vocari amor formaliter, sed amor appetitus erit actus vitalis ipsius, quo prosequitur obiectum sic propositum, quem actum non possumus melius describere, quam quod sit actus ille, quo prosequimur bonum secundum se propositum absque consideratione absentiae, vel præsentiae, aut aliarum circumstantiarum, quæ quando considerantur sunt causa, vel conditio cur alij actus distincti sint in appetitu.

28. An vero sint in appetitu, & passio distincta ab appetitione, & appetitu, non est tam facile ostendere, nec potest melius cognosci quam per experientiam, quam ego fateor me nunquam in me percipere potuisse, etiam facta diligentissima reflexione & quidem data opera: unde prorsus existimo, si posito bono delectabili fertur in ipsum aliqua ratione appetitus, non produci in eo præterea passionem vllam. Et certe ex communi sensu amor potius in actu consistere debet, quam in passione aliqua, quæ non sit actus; nam per amorem dicitur quis ferri in obiectum, ipsumque amare, quod denotat aliquem actum: nec hoc potius intelligi debet de amore rationali, quam de appetitiuo, seruata proportionem. *Nec refert etiam* quod amor sensitiuus præsertim, vocetur passio satis communiter; hoc enim potest satis commodè intelligi non de passione, quatenus est aliquid distinctum ab actu vitali appetitus, sed quatenus fit cum alteratione corporis, & sæpe trahit voluntatem etiam contra ordinem rationis ad male agendum.

29. *Vulpes parte 2. dist. 79. art. 2.* satis mirabilem proponit doctrinam de amore, dicit enim amorem voluntatis rationalis consistere in actu vitali de prædicamento qualitatis, qui non sit actio, nec passio de prædicamento actionis & passionis, nisi præsuppositiue, quatenus scilicet producit per talem actionem.

Deinde dicit amorem partis sensitiuæ esse passionem in utroque genere qualitatis & passionis, & ad hoc probandum dicit appetitum sensitiuum non esse vitaliter operatiuum.

Sed quidquid sit de prima parte, contra quam opponi posset quod si detur amor in potentia sensitiua, qui non sit actus vitalis, similiter detur in parte rationali à paritate rationis & experientiae, quæ habetur aequè de vna ac altera parte. Quidquid, inquam, sit de hoc, non potest esse dubium, quin potentia appetitiua sit vitaliter operatiua non minus quam intellectus, nec vllus vnquam negare

potest quin eliciat etiam effectiue aliquas operationes non minus quam potentia cognoscitiua sensitiua tam externa, quam interna. *Deinde*, quamuis non eliceret actum vllum nec consequenter amorem, sed ad hunc mere passiuè se haberet: tamè non sequeretur quod amor sensitiuus esset passio de prædicamento qualitatis & passionis, alio modo quam actus amoris rationalis; nam illa passio sensitiua, quæ est de prædicamento qualitatis, non dicitur passionem, quæ est de prædicamento passionis, alio modo quàm præsuppositiue; sic autem dicitur illam passionem actus omnis, ac consequenter amor rationalis. *Nec refert*, quod appetitus sensitiuus ducatur ab obiecto: hinc enim non sequitur quin etiam actiue concurrat ad illum effectum, ad quem ducitur: sicut ex eo, quod obiectum determinet potentias cognoscitiuas, tam externas, quam internas, & moueat ipsas, non sequitur quod non habeant se actiue ad illos actus, ad quos determinantur.

30. *Odiu* quæ est *secunda passio*, vel versatur circa malum disconueniens, vel oritur ex ipso, & de eo eodem prorsus modo quoad omnia discurrendum, proportione seruata, ac de amore. Solum addendum, quod quamuis odium sequatur quandoque ex amore, non quidem respectu eiusdem obiecti, sed respectu alterius obiecti, quod esset impeditiuum obiecti amati, aut contrarium ipsi aliquo modo; meo tamen iudicio, non est necessarium, ut omne odium in particulari præsupponat amorem; nam si proponeretur appetitui obiectum, ut disconueniens præcisè, non video cur appetitus non possit tam directe fugere ipsum, quam directe potest prosequi obiectum conueniens. Non video cur non possit sensus cognoscere combustionem, ut disconuenientem sensui externo, & corpori, quamuis non consideraret aliquod aliud obiectum sub ratione contraria conuenientia.

Quando autem *Securus in 2. dist. 6. q. 2.* diuidens actum voluntatis ut sic in velle, & nolle, dicere videtur quod omne nolle præsupponat necessario velle, quod huic doctrinæ aduersari videtur, quandoquidem omne odium supponatur esse nolle, vel saltem coniunctum cum nolle;

Respondeo ipsum intelligendum; vel de omni nolle, quod esset circa obiectum, quatenus impeditiuum alterius obiecti, vel ipsi contrarium; hoc autem non esset contra doctrinam præmissam. Vel loquitur de omni nolle, quod actu ordinaretur à nolente ad aliquem finem amatum: talis enim deberet necessario præsupponere amorem finis; nec hoc etiam esset contra nos. Vel denique vult tantum, quod omne odium, seu nolle debeat præsupponere amorem, seu velle aliquod, quatenus versari debet circa aliquod disconueniens alicui rei, quæ si proponeretur tum actu quando proponitur obiectum disconueniens, amaretur actu, & amor ipsius esset optima ratio ob quam aliquis odio haberet obiectum disconueniens, aut contrarium: non vero quod necessario semper debeat odium præsupponere amorem actuale: nec enim est verisimile, quod quoties refugimus aliqua obiecta disconuenientia nobis, toties actualiter etiam nos ipsos alio amore amemus: & dico alio amore, quia illud ipsum odium obiecti nobis disconuenientis potest dici virtualiter amor nostri, quatenus est actus cedens in emolumentum nostrum.

31. *Tertia passio* vocatur *concupiscentia*, quæ versatur circa bonum propositum ut absens, quod consequi desideramus, siue nobis, siue aliis. Hanc etiam puto non esse passionem oppositam actui, sed actum omnino elicitum propter rationes propositas de amore.

Quarta passio vocatur *fuga*, seu *abominatio*, quæ respicit malum absens, & est nolitio, quæ nolumus illud esse præsens, & eodem modo ponenda est in actu, & non in passione, quo concupiscentia.

Delectatio est *quinta passio*, & est motus ille placens, quæ sentimus in appetitu ex possessione boni amati, cuius præsentiam concupisceremus, si esset absens, vel etià ex cognitione certa, aut probabili de possessione ipsius, neque enim existimo delectationem quæ oritur ex possessione boni, esse distincta rationis specificæ à delectatione, quæ oritur ex eo quod cognoscatur illa possessio

Non om-
ne eum
præsup-
ponit
amorem.

Quid con-
cupiscen-
tia.

Quid fu-
ga, & abo-
minatio.

Quid de-
lectatio.

esse futura. Hanc puto esse propriam passionem, quæ non sit actus, quia non apparet quod per eam tendimus in obiectum aliquod, unde dicitur communiter delectari de obiecto, qui modus loquendi non denotat tendentiam ullam in obiectum: & quamvis soleat semper fortassis habere secum annexum amorem, tamen id mihi non videtur necessarium: unde si Deus non concurreret cum voluntate aut appetitu ad amorem, tamen adhuc obiectum conveniens posset causare illam delectationem, & fortassis sapissime de facto delectatio præsupponitur amori; præsertim quando obiectum non possideretur per ipsum amorem, quod addo; quia aliquando non possideretur obiectum ad appetitum nisi per ipsum amorem, ut patet in Beatis, qui non alio modo possident Deum per voluntatem, quam quatenus amant ipsum tali amore particulari, nempe beatifico: quando autem possideretur per ipsum amorem, delectatio orta ex possessione debet præsupponere amorem, si tamen sit quid distinctum ab amore tali; de quo quis merito dubitare posset: nec, quod ad me attinet, concurrat vlla ratio magis favens distinctioni eorum, quam si Christus Dominus qua homo de facto, non obstante amore beatifico quem habuit in via de Deo, non habuerit summam illam consolationem & declarationem, quam ex illo amore habuit post mortem. De quo in materia de Incarnatione.

Quid tristitia. 32. Iuxta hoc proportionem servata discurrendum de sexta passione, quæ est tristitia, quam sentimus de malo præsentis ac imminenti.

Quid spes. Septima passio est spes, quam etiam puto non esse passionem, sed actum vitalem, siue spectet ad appetitum, ut communis tenetur, siue ad potestiam cognoscitivam, ut aliqui existimant, quia apparet nos dum speramus tendere in aliquod obiectum; concomitari quidem solet illam aliquis motus placens, qui est passio proprie dicta, quam non puto esse speciem distinctam à motu delectationis, sed accidentaliter tantam, quatenus scilicet in se non est tantæ intensiois, quantæ est delectatio de obiecto possessio, & quatenus sequitur ad spem, quæ est actus tendens in bonum absens; alia vero delectatio sequitur ad possessionem boni.

Desperatio quid? Octava passio est desperatio, quæ est motus ille, quem experimur in nobis, quando iudicamus nos non consecuturos bonum, quod optaremus consequi. Existimo autem quod tum non habeamus alium motum, quam illum displicentem, qui est passio eiusdem rationis cum tristitia, & accidentaliter tantum distincta, sicut dixi de eo motu, qui concomitatur spem; & præterea opinionem, seu cognitionem iudicativam de non consequendo bono.

Quid timor. Nona passio est timor, qui est motus, quem sentimus quando dubitamus de consecutione boni concupiti, & est propria passio, indistincta tamen verisimiliter rationis à motu illo, quem sentiunt desperantes.

Quid audacia. 33. Decima passio vocatur audacia; & est motus ille, quo impelluntur aliqui ad prosecutionem alicuius obiecti, non obstantibus magnis periculis. Hanc existimo non esse passionem, sed actum positivum voluntatis, quo considerat obiectum non obstantibus impedimentis.

Quid excoandescencia & furor. Undecima passio est ira, & est ille motus, quem sentimus, quando proponuntur impedimenta rei, quam facimus aut vellemus facere aut fieri; qui quando est tam vehemens, ut quis excoandescat, vocatur excoandescencia; & quando est talis, ut quis se gerat tanquam si esset priuatus usu rationis, dicitur furor. Hanc credo esse propriam passionem, quia est quædam displicentia de impedimento posito.

Quid pudor. Duodecima passio est pudor, qui est motus ille internus quem sentimus ex consideratione alicuius actionis nobis indignæ, factæ vel faciendæ, vel obiectæ nobis.

Quid indignatio. Decimatercia est indignatio, seu motus, quem percipimus quando fit nobis aliquid modo aliquo indigniori.

Decimaquarta est emulatio, seu motus, quem sentimus ex eo, quod videamus aliquem alium quem superare vellemus, acquirere aliquid bonum, quod ad hoc impediendum posset conducere.

Hæ sunt passiones, quas communiter explicare solent

authores, & si quæ aliæ sunt facile explicari possunt iuxta dicta de his, aduertendo semper ad experientiam nostram.

QVÆSTIO IV.

Quomodo censeantur passiones in appetitu.

34. Spposito ex quæstione præcedenti quod sint aliquæ qualitates placentes, & displicentes in appetitu & voluntate, quæ non sunt operationes, quibus fertur in obiectum propositum per potentiam cognoscitivam, quæritur iam, à qua causa effectiue producantur illæ qualitates: & quidem quod obiectum concurrat est extra controuersiam, sed dubium est, an sit causa adæquata productiua ita, ut ipsa potentia, quæ patitur illos motus, hoc est, quæ delectatur aut tristatur, non concurrat effectiue ad illos, sed mere passiuè se habeat.

Prima sententia est, passiones produci partialiter à potentia vitali, in qua subieciuntur non minus quam intellectio, & quæcunque alia sensatio. Ita Suarez 1.2. disp. 7. sect. 1.

Secunda sententia tenet eas non produci effectiue à potentia etiam partialiter. Hanc sequuntur Scorsie communiter cum Doctore in 1. d. 1. q. 3. & variis aliis locis, & etiam sequitur Auerſa 1.2. q. 22.

CONCLUSIO I.

35. Siue passiones producantur effectiue à potentia, siue non, sunt motus vitales, ex quibus potest argui quod qui mouetur per illas sit viuens conceptu vite communi Deo, hominibus & Angelis; nec ex hoc sufficienter colligi potest, quod producantur à potentia effectiue vlla ratione. Hæc hoc modo proposita est nullius, est tamen conformis principiis Doctoris.

Patet prima pars: quia per illas potentia sensibiliter mouetur: sed sic moueri non potest, nisi quod viuat tali vita: ergo.

Confirmatur, quia nemo est qui si cognosceret quod aliquis delectaretur aut tristaretur, non statim ex hoc ipso, quamvis nullam aliam operationem haberet, non iudicaret ipsum viuere.

Confirmatur secundo, quia Deus ipse viuat per hoc quod percipiat & velit sensibiliter obiecta, quamvis non producat suam perceptionem aut volitionem: ergo etiam homo per hoc, quod percipiat aliquid, debet dici viuere, siue producat suam perceptionem, siue non.

Hinc patet secunda pars, quia si potest viuere per hoc quod sic percipiat, absque eo quod producat perceptionem, male colligitur ex eo, quod sic viuat, & quod percipio sit motus vitalis, eam ab ipsa produci, & consequenter etiam fundamentum Suarez pro prima sententia non valere, nempe quod illi motus sint vitales: quod si intellexeret illos motus esse vitales in sensu aliquo, in quo requireretur ad motum vitalem quod produceretur à potentia, quæ mouetur, peteret manifestè principium quia allumeret quod erat probandum.

CONCLUSIO II.

36. Si delectatio & tristitia sit perceptio alicuius qualitatis conuenientis, aut disconuenientis productæ in ipsam potentiam ab obiecto propositis, effectiue se habet ad illam non minus quam potentia visiva ad visionem, si verò non sit talis perceptio, sed qualitas seipsa percepta à potentia, siue eo quod potentia percipiat aliquid aliud per ipsam, probabilius est quod potentia non concurrat ad ipsam effectiue. Hæc etiam est nullius, quod sciam.

Probat per primam partem, quia eadem prorsus est ratio, quod illa perceptio sit producta à potentia, ac qualibet alia, per quam percipitur aliquid obiectum.

Probat per secundam partem: quia nihil impedit quo minus ipsummet obiectum producat illam qualitatem, nec est necessarium recurrere ad concursum potentia.

CONCLUSIO III.

37. Absolutè probabilius est dicere, quod delectatio & tristitia, & similes passiones non producantur effectiue à potentia partialiter.

XXX 2

Proba

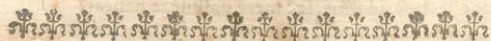
Quid emulatio. Passiones sunt motus vitales.

Ex eo quod sint vitales, non rectè colligitur, quod producantur effectiue à suo subiecto.

An delectatio & tristitia producantur effectiue à subiecto.

Passiones non producantur effectiue à subiecto.

*Probat*ur: quia ut dixi supra *disput.* *precedenti* num. 83. de dolore, probabilius est, quod delectatio & tristitia sint qualitates, quæ seipsis percipiuntur: & hoc supposito nihil cogit ad dicendum quod effectiue producantur à potentia. *Deinde* sic melius saluatur quomodo voluntas non producat in se aliquid vitale, quod non est liberum ipsi; & quemadmodum posset naturaliter necessitari ad actum, quo perciperet qualitatem doloris, non obstante quod concurreret effectiue: ita posset dici quod necessitati posset ad alios actus vitales volitionis, & nolitionis: & præterea delectationes & tristitia non essent passionis, sed operationes: nam illæ actus, quo sentiret voluntas qualitates illius, esset operatio non minus quam intellectio, aut volitio, & sic haberet voluntas actum aliquem elicatum à se, qui non esset volitio, aut nolitio, quod est contra omnes.

DISPUT. V.

De Anima rationali.

UPEREST consideratio Animæ, quatenus rationalis est, & potentiarum ac actuum ipsi, qua talis est, competentium. Et quidem, quantum ad substantiam ipsius attinet, solum examinandum est, an sit spiritualis, ac immortalis, & quando, ac à quo producat, nam diffinitio ipsius ex dictis de anima ut sic, & animabus vegetatiua, ac sensitiua, facile colligi potest esse, quod sit actus corporis organici potentia vitam rationalem habentis, seu principium quo physicum, ratione cuius competit substantiis corporeis discurre; qualem animam dari omni illa experientia constat, qua colligere possumus nos discurre.

QVÆSTIO I.

An Anima rationalis sit spiritualis.

1. **V**arij erant antiquorum errores circa naturam animæ rationalis. Ex quibus aliqui putarunt eam esse ignem cum *Zenone*; alij ætrem cum *Anaxagora*; alij sanguinem cum *Empedocle*.

CONCLUSIO I.

Anima rationalis est spiritualis. Hæc est communis omnium Philosophorum, & Theologorum præter paucos antiquos, quorum sententiam paulo ante proposui.

*Probat*ur primo ex Scriptura *Eccles.* ultimo: *Reuertatur pulvis in terram suam, unde erat: & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Et *Luca*: *In manus tuas commendo spiritum meum.* Quibus verbis anima dicitur spiritus: & quamvis in Scriptura spiritus aliquando capiatur pro re corporea, ut *Genesis* 8. *Adduxit spiritum super terram, & nominata sunt aqua*: ubi spiritus capitur pro aëre, ac vento, quibus Deus exsiccauit terram; tamen in locis prædictis spiritum capi, prout opponitur corpori, constans est Patrum ac Theologorum sententia, & patet ulterius ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. relato in cap. *firmiter de summa Trinitate*, ubi dicitur natura humana constituta ex spiritu & corpore: & ex cap. *quidam autem hæreticorum*, ubi refertur inter hæreses sententia tenens animam intellectuam non esse spiritum, prout spiritus opponitur corpori.

2. *Probat*ur Complutenses ex *S. Thoma 1. part. qu. 75. art. 2.* Omne quod est in potentia ad aliquid caret eo: sed intellectus est in potentia ad intelligibilia omnia recipienda in se per intellectiorem eorum: ergo caret ex se omnibus illis intelligibilibus; sed sensibilia ac corporalia sunt intelligibilia: ergo caret omni materia ac corporeitate, & consequenter est spiritualis; sed si intellectus sit spiritualis, anima cui convenit connaturaliter, debet esse spiritualis.

Confirmant primo: si visus haberet in se aliquem colo-

rem, ille impediret quo minus videret alios colores: videtur: ergo si intellectus esset materialis, seu haberet in se materialitatem, non posset intelligere alia materialia.

Confirmatur secundo, quia intellectus est pura potentia in ordine intelligibili, quatenus ex se non includit aliquod actum istius ordinis, seu aliquod obiectum intelligibile quod habeat se ratione sui, vel ratione speciei, ut forma, & actus in ordine intelligibili, ut constituens ipsū in actu primo & completo ad intelligendum: ergo non habet aliquam quidditatem materialem, quia obiectum intellectus pro hoc statu est quidditas rei materialis, & consequenter si intellectus ex se non habet obiectum aliquod intelligibile, non debet habere talem quidditatem.

3. *Hæc probatio*, prorsus est insufficiens cum suis probationibus: quia si valeret, sequeretur manifestè quod intellectus non esset spiritualis: intelligit enim spiritualia: ergo si deberet carere omni illo quod potest intelligere, deberet carere spiritualitate, quia spiritualitatem potest intelligere.

Viderunt Complutenses hanc replicam, quæ satis obvia est, & ad eam soluendam præmittunt longum discursum, cuius tota vis consistit in hoc, quod potentia materiales eo ipso, quo materiales, non possint concipere res universales; intellectus vero possit, unde necessarium est quod non sit materialis. Qua doctrina supposita;

Respondent, negando sequelam replicæ, & rationem disparitatis assignant, quod quidditas spiritualis non tollit indeterminationem & indifferentiam, per quam natura aliqua in esse representatio potest fieri universalis; secus vero est de materiali quidditate.

4. *Sed contra*, quia quamvis forte ex intellectu rei universalis sequeretur quod intellectus sic intelligens esset spiritualis; tamen ex hoc non sequitur quod ex eo quod posset intelligere rem materialem, debeat non esse materialis magis, quam ex eo quod possit intelligere rem spiritualement, debeat esse materialis. Et præterea in disparitate petunt principium, quia asserentes intellectum esse materialem, dicerent vel non intelligi ab ipso rem universalem ut universalis est, vel potentiam materialem posse talem rem intelligere.

Deinde, ut dixi, quamvis potentia deberet carere materialitate, ut intelligeret universale, & ex hoc directe posset probati conclusio; tamen ex hoc non sequitur veram esse hanc propositionem, quod intellectus ut intelligat debeat ex se carere re quam intelligit. Itaque in forma ad prædictam probationem, ut magis clare pateat quod non sufficiat.

Respondet primo, negando minorem: nam non est in potentia ad semetipsum, cum tamen sit intelligibilis à seipso.

Respondet secundo, distinguendo maiorem, quidquid est in potentia ad aliqua recipienda secundum suam entitatem physicam, caret illis secundum illam entitatem: quidquid est in potentia ad aliqua recipienda secundum esse intentionale, caret illis ex se secundum illud esse intentionale, concedo maiorem; quidquid est in potentia ad aliqua recipienda secundum esse intentionale caret illis secundum esse reale, nego maiorem: nam, ut dixi, intellectus est potentia ad seipsum recipiendum secundum esse intentionale, & etiam ad recipiendas qualitates, & species sibi inhærentes, quoad esse intentionale, quia potest & se & illas intelligere, & nihil aliud est esse in potentia ad recipiendum aliquid quoad esse intentionale, quam posse illud intelligere, & tamen intellectus non caret seipso nec illis habitibus aut speciebus quoad esse reale, sed habet necessario se & potest habere illa alia in se realiter subiecta. Iuxta hoc distinguo minorem: quoad esse intentionale, concedo, quoad esse reale, nego, & distingo similiter consequens: quoad esse reale, nego, quoad intentionale, concedo consequentiam, & concessio subsumpto, nego consequentiam.

5. *Ad primam confirmationem respondet*, negando consequentiam; visui enim ex ratione particulari sua competit quod color in ipso inhærens impediatur ipsum, quo minus possit videre alium colorem, ut colligitur experientia, hæc autem ratio cur erit in aliis potentiis?

Confir

Confirmatur hoc quia licet visus per colorem impediatur, quo minus videatur aliud coloratum, tamen per materialitatem non impeditur quo minus possit videre aliud materiale; ergo neque intellectus per materialitatem deberet impediri à videndis aliis rebus materialibus.

Ad confirmationem secundam respondeo, intellectum non esse ex se in pura potentia in ordine intelligibilis, nisi quatenus ex se non habet cognitionem ullius intelligibilis absque concursu alicuius obiecti determinantis ipsum siue per se, siue per speciem impressam, sic autem esset pura potentia: quamvis esset materialis.

Et quamvis etiam quidditas materialis esset obiectum per se ipsum. Sicut enim intellectus Angelicus est in pura potentia in ordine intelligibili, quamvis sit spiritalis, & obiectum per se ipsum sit quidditas spiritalis, tamen bene quàm obiectum adequatum intellectus coniuncti sit quidditas materialis; quia scilicet ex se non habet intellectionem ullius rei, quatenus est potentia; ita in proposito dicendum.

6. *Probat idem Auctor*, alio modo, quod intellectus, & consequenter anima sit spiritalis: quia non læditur ab ullo intelligibili, quantumvis vehementi, sicut sensus læditur à vehementi sensibili: sed huius non est alia ratio, nisi quod non sit materialis sicut sensus: ergo.

Hæc etiam ratio non sufficit, quia facile negari potest minor, & assignari pro ratione, quod nullum intelligibile habeat ex se offendere intellectum quamvis materialem, licet aliquid sensibile habeat ex se offendere sensum, quod tamen ipsum omnino incertum est.

Confirmari potest hoc quia ut fatentur aduersarij, imaginatiua quantumvis sit materialis non læditur à vehementi imaginabili: ergo nec intellectus quantumvis esset materialis deberet lædi à vehementi intelligibili.

Dices cum aduersariis, per accidens esse quod imaginatiua non lædatur à vehementi imaginabili, quia scilicet non datur tale.

Contra, quia eodem modo posset dici, quod per accidens esset intellectum non lædi à vehementi intelligibili, quia non daretur tale: & confirmari posset hoc, quia ideo potest colligi quod non datur vehemens seu excellens imaginabile, quia non datur aliquid tale, quod lædat imaginatiua: ergo si non datur aliquid intelligibile lædens intellectum debet dici quod non datur vehemens intelligibile.

7. *Alij probant Conclusionem*: quia anima est indiuisibilis, & carens partibus. Hæc probatio non debet admitti nec à Thomistis, quia asserunt animam perfectorum brutorum esse indiuisibilem & tamen materialem; nec etiam à Scotistis, quia putant puncta quantitatiua esse indiuisibilia & tamen materialia.

Arriaga probat eam; quia est independens à materia. Sed neque hæc etiam probatio sufficit, quia quamuis dependeret à materia, ut bene posset de potentia absoluta, adhuc tamen esse posset spiritalis, ut supra dixi disp. 2. de anima.

Probat idem secundo ex inclinationibus contrariis, quas habet homo ad virtutes & vitia, quia hinc sequitur quod habeat principium spirituale, quod inclinat ad virtutem & materiale quod inclinat ad vitia.

Verum neque hæc etiam sufficit, quia potest habere illas inclinationes secundum diuersas considerationes bonitatum, quæ essent in obiecto, ut inclinationem ad virtutem, secundum quod obiectum esset bonum honestum, & ad vitia, secundum quod essent bona vitia: & certe verisimile est Angelum in via posse habere huiusmodi diuersas inclinationes, quamvis esset totaliter spiritalis: unde ex illis inclinationibus non sequantur duo principia, in nobis, virtus spirituale, & alterum corporale.

8. *Probat ergo melius*: ex dictis in disputatione prima de anima; quia anima est tota in toto, ac tota in qualibet parte corporis, & consequenter petit occupare conaturaliter locum ac subiectum diuisibile: sed in hoc consistit conceptus rei spiritalis, ut ibi dictum est: ergo est spiritalis.

Obijciat. In septima Synodo generali *act. 2.* refertur

testimonium cuiusdam Ioannis Thessalonicensis Episcopi dicentis, animam esse corpoream: quod dictum ipsius potius approbatur quam improbat à Concilio.

Respondeo Concilium illam doctrinam non approbasse, quamvis approbauerit conclusionem, ad quam confirmandam adducebatur, nempe Angelos & animas posse depingi instar corporum, quia alio modo non poterant depingi, neque enim omnes rationes adductæ ad probandas conclusiones definitas in Concilio aliquo approbantur à Concilio, ut multis exemplis ostendi potest. Ioannes autem ille non est tantæ autoritatis, quin facile errasse admitti possit.

QVÆSTIO II.

Verum Anima rationalis consistet materia prima, & forma substantiali.

Non defuerunt aliqui, qui existimauerunt Angelos & animas rationales constare materia & forma; pro qua opinione citari solet S. Bonaventura in 2. dist. 3. & Scotus etiam in questionibus de anima q. 15. problematicus in ea quibusdam visus, speciatim Cauello eodem loci: quos nonnulli recentiores Scotiste sequuntur. Itaque quomodo se res habeat de anima hic examinabo, & ex resolutione quid etiam de Angelis dicendum sit facile innotescet.

CONCLUSIO I.

9. *Anima rationalis non consistat materia prima.* Hæc est iam communissima sententia contra S. Bonaventuram & nonnullos alios, quos citat Cauellus supra.

Probat primo, quia anima esset corruptibilis; posset enim Deus separare unionem, quæ esset inter materiam & formam, & si hoc fecisset corrumpetur.

Verum hæc probatio non sufficit, quia quamvis Deus posset ipsam corrumpere, tamen causa secunda non posset; non esset autem inconueniens in sententia opposita, quod Deus eam posset corrumpere. *Confirmatur*, quia cæli quamvis consistant materia & forma secundum communem sententiam non sunt corruptibiles dicendi, quia quamvis Deus de potentia absoluta posset eos corrumpere, tamen neque ipse, neque causa secunda potest corrumpere illos de potentia ordinaria: ergo idem dici posset de anima, quamvis constaret materia & forma: nec prorsus est vlla ratio quare debeat dici magis incorruptibilis quam cælum, nisi quatenus aliunde constaret, quod non includeret materiam.

10. *Probat* secundo, quia sequeretur quod anima non esset actus primus corporis organici potentia vitam habentis, contra definitionem Philosophi, quia constaret alio actu, qui potius deberet dici actus primus.

Hæc etiam probatio non est magni momenti secundum se considerata. *Responderi enim facile potest primo*, nisi posset esse actus primus, si esset composita ex materia & forma, illam definitionem Philosophi non esse bonam; nec eam datam à Philosopho, nisi quatenus putauit animam non esse sic compositam, unde ut constet illam definitionem esse bonam, debet aliunde probari quod anima non sit sic composita.

Responderi potest secundo negando sequelam, quia esse actum primum corporis, non est aliud quam esse actum, qui possit cum corpore facere vnum per se substantiale: hoc autem posset facere anima quamvis esset composita ex materia & alio actu: quemadmodum enim corpus organicum potest facere vnum per se cum anima, quamvis constet alio actu; & alio subiecto in nostra sententia: ita anima posset facere vnum per se cum corpore, quamvis constet alio actu, & materia. Quod si quis velit intelligere per actum primum, actum qui non constaret alio actu, dicendo animam esse actum primum corporis, peteret principium, ut patet.

11. *Probat* tertio: quia sequeretur materiam ex qua constaret anima, non esse materiam primam, & esse; esse quidem, quia id supponitur non esse vero, quia præsupponeret conaturaliter aliam materiam, nimirum illam

ex qua constat corpus; nam præsupponit necessario corpus connaturaliter.

Non placet etiam hac probatio, quia aduersarij facile possunt dicere materiam primam non dici primam ex eo, quod non præsupponat aliam materiam quomodocunque, sed ex eo, quod non præsupponat materiam aliam, ex qua tanquam ex parte componente ipsamet fiat. In hoc autem sensu materia animæ esset prima, quia quamuis præsupponeret connaturaliter materiam in qua fieret, nimirum corpus, & cōsequenter materiam ex qua constituitur corpus; tamē non præsupponeret materiam ex qua ipsamet componeretur, tanquam ex parte intrinseca. Dicere autem, quod materia prima non diceretur prima in vno, sed in altero sensu, est reducere rē ad quæstionem de nomine, cū difficultas realis sit, an anima constet duabus partibus, vna determinabili, & altera determinatiua, quomodocunque vocandæ sint illæ duæ partes.

12. *Probatur quarto*, quia si anima constaret materia prima, vel constaret materia prima eiusdem rationis cum nostra, vel diuersæ: neutrum dici potest; ergo.

Aduersarij non conueniunt in respondendo ad hanc probationem; nam quamuis negent minorem; tamen quidam ex illis eam negant pro prima parte, quatenus dicit materiam animæ non posse esse eiusdem rationis cum nostra; quidam vero eam negant pro secunda parte, quatenus negant eam posse esse diuersæ rationis. Itaque minor est probanda pro vtraque parte; & imprimis.

Probatur pro prima parte primo: si constaret materia eiusdem rationis cum nostra, deberet constare materia corporali, & sic anima non esset spiritalis, sicut nec homo dicitur spiritalis, quia quamuis constet vna parte spiritali; tamen constat alia corporali. Probatur sequela, quia materia nostra est corporalis: ergo si illa materia est eiusdem rationis cum nostra, esset corporalis.

Respondet aduersarij negando sequelam cum antecedente probationis, dicunt enim materiam primā quamcunque esse indifferentem ex se ut sit spiritalis, vel corporalis, & habere tantum esse corporalem à forma corporali, & spiritualement à forma spiritali non præsupponente formam corporealem.

Contra, quia diuisio substantiæ ut sit in spiritualement, & corporalem est diuisio adequata, qua diuiditur totū potentiale metaphysicum in species metaphysicas, ad quas per differentias metaphysicas contrahitur, non minus quā diuisio animalis in animal rationale, & irrationale: ergo implicat dari aliquā vnā singularem substantiam, quæ non sit vel spiritalis vel corporea; aut quæ possit esse indifferens ad vtramque, & nunc spiritalis, nunc corporalis; sicut implicat dari aliquod vnum singulare animal quod non sit vel irrationale vel rationale, aut quod sit indifferens ad vtrumque.

Confirmatur hoc, quia materiæ secundum se consideratae conuenit conceptus substantiæ corporalis, ut sic, vel non conuenit; si conuenit, est corporalis, & sic falsa est responsio aduersariorum; si non conuenit, conueniet ipsi necessario conceptus substantiæ spiritalis, & sic erit spiritalis, quod æque facit contra eandem responsionem.

Confirmatur hoc etiam vterius per dicta supra q. 1.

13. *Probatur secundo eadem minor pro eadem prima parte*; quia si illa materia sit eiusdem speciei cum nostra, debet esse diuisibilis in plures partes integrales: sed hoc nequit dici. Probatur minor primo, quia si esset diuisibilis deberet forma animæ ipsi correspondens esse etiam diuisibilis, vel indiuisibilis; non diuisibilis, tum quia sic anima rationalis non esset indiuisibilis, quandoquidem constaret pluribus partibus integralibus, tum quia quælibet anima rationalis constaret pluribus partibus, quarum quælibet esset anima rationalis æque bene ac tota anima ex illis composita, sicut quælibet aqua constat pluribus partibus, quarum quælibet est aqua tã bene, quam tota aqua ex illis composita; partes enim illæ animæ essent homogeneæ: sed hoc est absurdū, quia quælibet pars ex illis haberet sibi identitificatum intellectum, & conse-

quenter darentur plures intellectus in homine, & plures intellectiones eiusdem rationis, quo nihil absurdius excogitari potest: tum denique, quia in qualibet parte corporis humani essent plures partes eiusdem rationis, quod est etiam absurdum, quia connaturaliter loquendo non possunt esse simul duæ formæ eiusdem rationis non facientes vnionem; cuius etiam ratio est quia altera superflueret. Nō etiā esset indiuisibilis illa forma, quia si esset indiuisibilis, nō deberet exigere connaturaliter subiectū diuisibile, nisi in ordine ad operationes diuersas, quas posset habere in illis partibus diuersis, sicut anima exigit corpus diuisibile, quia potest habere in partibus diuersis ipsius diuersas operationes, sed illa forma indiuisibilis non habet operationes diuersas, quarum vnas exerceret in vna parte subiecti, & alias in alia parte.

Probatur secundo, quod illa materia non sit diuisibilis: quia si esset diuisibilis, omnes partes ipsius deberent esse in qualibet parte corporis, sicut tota anima reperitur in qualibet parte ipsius: sed hoc nequit dici, quia sic ponerentur duæ partes substantiales eiusdem rationis in eodem subiecto, quod est absurdum, ut patet tum inductione, quia in nulla alia re possunt ostendi plures partes eiusdem rationis in eodem subiecto; tum quia, ut sæpe dixi, alterutra sufficeret, & altera superflueret.

14. *Probatur iam eadem minor principalis pro secunda parte*, quod nimirum materia illa qua constaret anima, non esset diuersæ rationis à nostra, quia fundamēta aduersariorum, ex quibus probatur quod detur vlla ratione, probant quod sit eiusdem rationis: ergo non debet dici quod sit diuersæ rationis.

Confirmatur quia si sit diuersæ rationis, non est vllum principium vnde colligatur dari.

Probatur quinto conclusio: quia implicat animam constare materia tanquam parte essentiali physica, ut patebit ex quarta responsione ad vltimam obiectionem.

Probatur sexto conclusio: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla prorsus est necessitas multiplicandi plures partes physicas realiter distinctas, ex quibus constaret anima: ergo non est dicendum quod constet talibus partibus. Probatur minor soluendo rationes illas, ob quas aduersarij asserunt necessario concedendas plures tales partes; quas rationes proponam instar obiectionum maioris claritatis causa.

Itaque obieciens primo: materia est principium distinctionis numericæ intra eandem speciem: ergo quotiescunque dantur indiuidua distincta numero intra eandem speciem, debent constare materia.

Respondet primo: si hoc argumentum valeret, quod probaret contra aduersarios & omnes, quod formæ accidentales omnes, ut calor & albedo, constarent materia & forma, quia multiplicantur numero intra eandem speciem. Quod si dicas materiam quidem esse principium multiplicationis numericæ harum formarum, sed non tamen materiam ex qua componuntur, sed materiam in qua producantur. Similiter dici poterit quod quamuis materia esset principium multiplicationis numericæ animarum rationalium, id tamen non intelligendum de materia ex qua componantur, tanquam ex parte componente intrinseca, sed de materia in qua producantur, & ad quam dicunt ordinem aptitudinalem, ex hoc autem non sequeretur, quod constarent materia & forma physica, ut patet.

Respondet secundo, negando antecedens, si intelligatur vniuersaliter sic, ut velit nullum aliud esse principium distinctionis numericæ præter materiam, aut nullas res posse distingui numero tantum, nisi quæ constant materia, nec id etiam Philosophus asseruit, & si asseruisset, quandoquidem nulla id ratione colligi possit à priori aut posteriori, negari deberet eius authoritas.

16. *Obieciens secundo*, ubi reperitur proprietas materiæ, ibi reperitur materia: sed in animabus reperitur proprietas materiæ: ergo reperitur in illis materia. Probatur minor, quia proprietas materiæ est, quod sit ingenerabilis & incorruptibilis, & quod sit producibilis solum per creationem; sed hoc competit animabus rationalibus.

tionalibus. Deinde proprietas materiæ est substare accidentibus, substantia enim corporalis habet substare accidentibus ratione materiæ: sed animæ rationali competit substare accidentibus: ergo competunt ipsi proprietates materiæ.

Respondeo negando esse proprietatem quarto modo materiæ, esse ingenerabilem & incorruptibilem, aut substare accidentibus, ita ut hæc non competant ullis aliis nisi aut ipsi materiæ, aut constantibus materiæ.

Ratio autem cur hoc negem, est, quia gratis asseritur ab aduersariis, & quia secundum *Thomistas* & *Scotistas* communiter, gratia est ingenerabilis, & incorruptibilis, & tamen non constat materiæ; & idem etiam aduersarij debent fateri de ipsamet forma qua constaret anima, alias anima ipsa non crearetur, sicut nec homo creatur proprie loquendo. Deinde etiam quantitas subest accidentibus, quæ tamen non constat materiæ.

Deinde, sicut materiæ conuenit cum forma corporea in hoc quod sit substantia & quod habeat partes extra partes tam bene, quam forma: ita etiam posset conuenire cum anima in hoc quod est substare accidentibus, & esse ingenerabile quid, ac incorruptibile: hoc autem supposito illa prædicata non essent proprietates ipsius in actu primo. Adde materiæ habere alias proprietates, quibus posset distingui à posteriori ab animabus: ergo nec esset necesse tribuere ipsi illas proprietates, ut ab illis distinguatur.

Præterea quod non sit proprium materiæ substare accidentibus, patet, quia ipsamet forma, qua constaret anima, substaret accidentibus casu quo separaretur à materiæ, nam esset similis ac dissimilis. Nec refert quod hæc sunt accidentia relatiua; nam si potest vlla, nihil obstat quin possit recipere absolutam accidentia.

Obijciunt tertio: impossibile est aliquid agens secundum agere non agente primo agente: ergo impossibile est aliquid pati nisi in virtute primi passiu: sed anima potest pati: ergo in virtute primi passiu: sed non patetur in virtute primi passiu nisi constaret materiæ prima, quæ est primum passiuum: ergo constat illa.

Potest aliquid pati independentem à materiæ prima.

Respondeo negando consequentiam intelligendo per primum passiuum materiæ primam, de qua loquimur; neque enim potest ostendi cur omne passiuum deberet habere dependentiam in patiendi ab ipsa, sicut potest ostendi quod omnis causa secunda debet habere dependentiam in operando à causa prima. *Quæ responsio confirmatur*, quia certum est, quod quantitas & accidentia separata possint pati sine dependentia à materiæ prima.

Quod si per primum passiuum intelligatur primum subiectum motus, potest concedi quod nihil potest pati nisi in virtute primi passiu: nam quidquid patitur mediante motu, aut est primum subiectum istius motus & primum passiuum respectu eius, aut constans alio subiecto, vel præsupponens aliud subiectum, & sic dependebit ab alio subiecto; quod aliud erit primum, si non præsupponat alterum, aut componatur ex altero, & iuxta hoc potest responderi secundo concedendo totam obiectionem usque ad vltimum subsumptum, quod est negandum: posset enim anima pati in virtute primi passiu, quamuis non constaret materiæ prima, nam ipsamet esset primum passiuum respectu motuum sibi conuenientium in statu separationis; non tamen esset materiæ prima, de qua loquimur, quia non esset primum ex quo aliquid fit, cum insit primo per se & non per accidens.

Obijciunt quarto: non repugnat dari substantias spirituales physice compositas: ergo asserendum est, quod dantur tales. Probatur consequentia; quia varietas illa quæ oritur ex hoc spectaret ad maiorem decorem vniuersi. *Respondeo*: si non repugnat dari substantias compositas spirituales, non repugnat etiam substantias simplices tales; unde si sequeretur dari substantias compositas tales sequeretur etiam dari simplices, & æque vtrumque spectaret ad decorem vniuersi; unde habetur quod non detur materiæ in omnibus substantiis spiritualibus, quod est contra aduersarios.

Respondeo secundo directe, quidquid sit de antecedenti,

negando consequentiam: ad cuius probationem, nego debere asseri, quod detur quidquid spectaret quomodo: cumque ad decorem vniuersi, nisi aliunde constet ipsum dari quam ex eo, quod ad hoc spectaret: nam secundum communioem sententiam, posset Deus facere mundum perfectiorem quam est substantialiter & accidentaliter: ergo deest ipsi aliquid, quod si daretur spectaret ad maiorem decorem ipsius & consequenter non sequitur si aliquid cederet in maiorem decorem mundi, quod debeat dari à parte rei.

Non debet dari quidquid spectat ad maiorem perfectionem vniuersi.

Respondeo tertio negando consequentiam cum sua probatione; neque enim varietas, quæ oriretur ex eo, quod daretur substantiæ compositæ spirituales, cederet in decorem, aut perfectionem mundi, nisi aliqua operationes aut aliquis vsus substantiæ spiritualis compositæ posset assignari, quæ non possent tam conuenienter in omni casu præstari & haberi per substantias spirituales simplices: non potest autem assignari vlla operatio, aut vsus substantiæ compositæ spiritualis, quæ operatio & vsus exigeret compositionem ipsius, ita ut non possent haberi quamuis non esset composita.

Substantiæ spiritualis compositæ non laugere perfectionem vniuersi.

19. Et hinc respondeo quarto negando antecedens; quia impossibile est ut detur aliqua pars passiuæ intrinsece, & per se inclusa in aliquo composito quin aliqua operationes illius compositi, aut vsus aliquis ipsius per se requirant connaturaliter illam partem, ita ut non possint esse connaturaliter absque tali parte: sed nulla prorsus assignari possunt operationes animæ separata, nec vllus vsus ipsius, quæ per se necessario præsupponat in anima materiæ (& idem est de Angelis) ergo impossibile est, quod anima constet materiæ prima, tanquam parte physica essentiali. Probatur minor, quia nulla sunt operationes in anima separata, ut suppono, præter intellectiōnes, & volitiones, ac motum localem, quo potest moueri se secundum se totam, & alios: certum autem est quod ex natura sua non magis connaturaliter exigant hæc materiæ dari quam non dari in anima; & idem est de quocumque vsu ipsius assignabili.

Repugnat anima composita.

QVÆSTIO III.

Verum Anima sit immortalis.

20. Immortale, & incorruptibile potest esse aliquid tripliciter: Primo si nulla ratione possit definere, etiam de potentia Dei absoluta, & hoc modo Deus ipse est immortalis, iuxta illud, *Regi seculorum immortalis*, & *inuisibilis*, &c. *Secundo* quod licet possit de potentia Dei absoluta & etiam de ordinaria definere, non definit tamen vnamquam, sed perpetuo conseruabitur, & sic esset immortalis anima bruti, si Deus decerneret perpetuo ipsam conseruare, siue vnitam corpori bruti, siue ab ipso separatam. *Tertio denique*, quod licet possit de potentia absoluta definere esse, siue per corruptionem, siue per annihilationem, siue per conuersionem; tamen ex natura sua exigit connaturaliter in perpetuum conseruari, adeo ut miraculosum esset si definere vnamquam, & sic se habent Angeli, & celi etiam, ac materiæ prima.

Triplex potest esse immortalis.

In præsentia ergo quæstione non est controuersia de immortalitate animæ primo modo, quia cum sit creatura ex natura sua intrinseca subiacerit omnipotentia Creatoris, qui ut libere eam condidit, & conseruat, ita etiam penes eius potestatem est eam ulterius conseruare. Itaque dubium esse potest tantum de immortalitate eius aliis duobus sensibus.

CONCLUSIO I.

21. Anima rationalis est immortalis, & quidem ex natura sua connaturaliter loquendo adeo, ut esset miraculum si non conseruaretur, non minus quam Angelus est immortalis, aut vlla alia creatura absolute potest esse immortalis. Hæc est omniū Theologorum, & Philosophorum ferè omniū contra *Sadduceos*, & *Epicureos*, qui putauerunt eam interire statim ac separatur à corpore non minus, quam ceteræ animæ, ac formæ substantiales; & contra aliquos alios, qui quamuis nunquam

Anima rationalis est immortalis ex natura sua connaturaliter.

quam interitum existimauerint, id tamen non ex natura sua, sed particulari dono Dei, ac gratiæ, indebitæ connaturaliter ipsi, adscribendum putauerunt.

*Probatur prima pars de immortalitate eius, Sap. 3. In-
fectorum animæ in manu Dei sunt, & non tangit illos tormentum
mortis: visi sunt oculis insipientium mori, illi autem perpe-
tuo sunt in pace Sap. 5. Insi autem in perpetuum uiuent
Matth. 20. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam
autem non possunt occidere. Et ex articulo fidei de vita
æterna, qui stare non potest absque immortalitate ani-
mæ, ut est euident. Et denique ex Concilio Lateranensi
sub Leone X. sess. 8. ubi definitur hæc veritas his ver-
bis: Damnamus, & reprobanus omnes asserentes animam
intellectum mortalem esse, & hoc in dubium veritatem
illa non solum uerè per se essentialiter humani corporis forma
existat; verum & immortalis, quod manifestè constat ex
Euangelio.*

22. Per quam etiam autoritatem probari solet secunda pars, quia scilicet videtur dicere quod per se, & essentialiter sit immortalis. Verum quod ad me attinet, existimo id in prædicta autoritate non dici, nam illud per se, & essentialiter sine dubio non coniungitur cum illa parte, quæ dicitur quod sit immortalis; imo videtur non posse commode cum ea parte coniungi, quia Concilium dicit immortalitatem, quam attribuit animæ, manifestè constare ex euangelio: at certè immortalitas ex natura sua connaturaliter debita non potest manifestè colligi ex Scriptura, ad quam saluandam sufficeret immortalitas qualiscunque, siue debita connaturaliter, siue data extraordinarie absque exigentia connaturali.

Pluribus rationibus solet probari hæc conclusio, quarum præcipuas examinare placuit, non solum veritatis indagandæ causâ, sed etiam ne quis fidens aliquibus rationibus insufficientibus, si postea occurreret, qui earum vim probabiliter, aut clare enervaret, de ipsa conclusione debitare inciperet ad summum animæ suæ detrimentum.

Prima ratio probans immortalitatem animæ reiiicitur.

23. Prima ratio est, quod sit forma per se subsistens, & spiritalis: ergo est immortalis. Hanc fusè proponunt Combricensis, & Complutensis, & æque probat utramque partem. Sed omnino est insufficientis; quia intelligitur in antecedente, quod sit subsistens aut subsistentia completa, & hoc est falsum, aut subsistentia partiali, quam connaturaliter posset habere extra corpus, & hoc est directe petere principium: vel intelligitur de subsistentia, quam potest habere in composito, siue illa subsistentia sit subsistentia totius, siue partialis, & in hoc sensu, quamuis concedatur antecedens, neganda est consequentia, quam non facile probabunt Combricensis.

Probatur secundo, appetitus perpetuitatis omnibus insitus est à natura: ergo sumus immortales: neque enim talis appetitus infereretur ad illud, quod non exigeretur connaturaliter, & quod non deberet haberi à natura nostra nisi opponeretur aliquod impedimentum.

Hæc etiam ratio probat utramque partem: sed non videtur sufficere: nam si loquamur de appetitu innato non constat nobis talem inesse nobis ad immortalitatem, nisi quatenus constat immortalitatem esse nobis connaturalem. Si vero loquamur de appetitu elicitu, certum est talem posse reperiri in omnibus hominibus ad aliquid, quod non conueniet ipsis vnquam, imo, & quod non possit competere, modo apprehenderetur illud ut bonum, & possibile; nam bonum apparet potest mouere voluntatem ad desiderium etiam efficax ipsius, ut est extra controuersiam; & sic si aliquis conciperet vitæ præsentem plenam voluptate præserti, absque interruptione villa, siue per mortis siue per aliarum ærumnarum interuentum, possibilem per hæc, aut illa media, sine dubio appetere illam, cum tamen non esset consecutus vnquam ipsam, nec etiam naturaliter posset eam consequi.

24. Rursus non magis apparet insitum nobis desiderium, & appetitus, siue elicitus, siue innatus perpetuitatis, quam beatitudinis: & tamen Theologi communiter negant posse probari ratione naturali vnquam beatificandos: ergo similiter negari debet ex illo appetitu perpe-

tuitatis colligi posse sufficienter nos esse immortales.

Præterea, quamuis ex appetitu beatitudinis colligeretur possibilitas beatitudinis; tamen non potest colligi consecutio ipsius, cum de fide sit ob demerita plures beatitudine caluros æterna miseria plectendos: ergo quamuis ex appetitu perpetuitatis possit colligi possibilitas ipsius; tamen non potest colligi eius consecutio; quia posset dubitari de ea admittenda, vel propter demerita, vel propter aliqua impedimenta physica.

Vnde ex his in forma respondeo negando consequentiam, ad cuius probationem dico primo posse esse appetitum elicitum in omnibus ad aliquid, & quod non essent vnquam consecuturi naturaliter & quod non possent etiam consequi. Dico secundo, ex ea sequi, quod perpetuitas animæ sit possibilis, sed inde non sequitur quod sit habenda; quia rerum possibilitas, & quæ etiam connaturaliter exiguntur, multa possunt esse impedimenta, quo minus succedant. Et certè quamvis anima peteret connaturaliter durare in æternum ex se, quemadmodum pœna æterna statuitur ipsi de facto pro pœna peccatorum, posset etiam statui ipsi pro pœna loco ipsius destructio vel annihilatio, & nulla est ratio naturalis quæ conuincere possit quin ita sit statutum de facto.

25. *Probatur tertio, quia anima habet aliquas operationes independentes à corpore, ut sunt illæ quibus intelligit spiritalia v.g. Deum, Angelos, seipsam, suasque operationes, & cognitiones reflexæ: ergo non habet dependentiam talem à corpore, quin debeat connaturaliter existere quamuis separaretur à corpore, & consequenter est immortalis. Prima consequentia patet: quia ideo debet desinere separata à corpore, quia non haberet operationes illas, & consequenter frustra conseruaretur. Probatur secunda consequentia, quia eatenus non esset immortalis, quatenus posset destrui à causis secundis, sed causæ secundæ non possunt destruere aliquam formam nisi quatenus separant ipsam à subiecto, & sic separata non debet conseruari ulterius à Deo.*

Hæc probatio est satis communis, & currit pro vtraque parte, sed non videtur multum vigere. Primo, quia incertissimum est antecedens, & potius apparet falsum: nam quantum ad experientiam, in omnibus nostris operationibus dependemus à phantasmatibus: & quamuis daretur aliqua operatio in nobis si independentes proximè, tamen nemo dubitet, quin quoad illam operationem dependeremus à corporeis phantasmatibus quantum ad excitationem ipsius. Vnde posset dici, quod non haberetur talis operatio ab anima separata, atque adeo quod talis anima conseruari non deberet.

Secundo, quia difficilis est prima consequentia; quemadmodum enim albedo quanta separata à substantia potest disgregare visum non minus quam si esset in substantia, & tamen hoc non obstante non debet connaturaliter conseruari absque substantia; ita etiam quamuis anima posset habere aliquas operationes independentes à corpore non deberet eo ipso connaturaliter conseruari absque corpore.

26. *Quarto probatur: quia certum est Deum iustissime regere, ac prudenter suas creaturas: sed nisi anima post separationem à corpore existeret, id non faceret: ergo manet separata à corpore, & consequenter non desinit eo ipso quo sic separatur: sed si non desinat per separationem, non desinit villo modo, & consequenter erit immortalis. Probatur minor quia non regetur iustissime, & sapienter, ac honestè mundum, nisi bonos maiori præmio afficeret, & minori pœna quam malos: sed in hac vita sæpe videmus sceleratissimos homines euchi ad honores, cumulari diuitiis, nulla aduersitate ad extremum usque affligi, summa denique rerum omnium prosperitate gaudere; è contra vero magna virtute præditos rerum omnium inopia laborare, infirmitatibus premi, affligi persecutionibus, nulla denique voluptate, aut honore affici: ergo magis præmiantur in hac vita sæpe mali quam boni, & consequenter nisi est alia vita, in qua præmium detur bonis & pœna malis, Deus non regit iuste & sapienter hunc mundum.*

27. Hoc moralis argumento utuntur S. Patres, Theologi ac Philosophi communiter, & est satis probabile, sed non est evidens, nec tam servit pro secunda parte quam pro prima. Nam imprimis posset aliquis dicere quod homines virtute præditi ex ipsa conscientia interiori, ut præualeant omnibus bonis, quibus affluunt impij, quod si hoc ita esset, sufficienter præmiarentur, & mali punirentur carentia tantæ consolationis, & aliis mentis perturbationibus, quibus solent esse obnoxij. Nec refert quod Complutenses dicunt contra hoc, præmia debere dari à Rectore ob virtutem, & esse ab ipsa virtute distinctum, delectationem autem virtutis concomitari ipsam virtutem, ac proinde non esse præmium. Hoc inquam non refert, quia quidquid sit an delectatio vnius actus virtutis possit dici præmium ipsius collatum à Gubernatore: non est dubium quin concursus ad alios actus virtutis possit habere omnem rationem præmij distinctissimi pro alio actu priori, & sic Deus conferendo gratis gratiam pro primo actu, & ratione istius dando tanquam præmium gratiam pro alio actu, & ita deinceps, optimè præmiaret iustum, sicut & puniret impium denegando gratiam, quæ bene faceret.

Secundo, quamvis deberet anima cōservari post separationem à corpore, ut pro meritis castigaretur & præmiaretur: tamen non sequitur inde quod sit immortalis, quia præmium & pœna finitæ durationis, v. g. mille vel bis mille annorum, posset sufficere quantum ad rationem naturalem: & certè si cōservaretur in esse anima boni, & destrueretur anima mali, videretur esse sufficienter observata iusta gubernatio: & tamen inde non requireretur quod qualibet anima esset immortalis, quatenus immortale dicitur quod perpetuo sit duraturum.

28. Probatio quinta definitur ex communi omnium gentium, ac vitiorum doctrina conspicuorum consensu, qui omnes paucissimis, iisque peioris vitæ, exceptis, habent hunc conceptum de immortalitate animæ.

Confirmatur hoc experientia multarum animarum, quæ post mortem apparuerunt in omnibus ferè sæculis, viventibus, & cum iis de statu sæculi tractabantur.

Hæc probatio est satis vrgens ad conciliandam opinionem aut fidem Conclusioni quoad primam partem, sed non sufficit ad eam reddendam omnino certam, tum quia indocti facile possent accipere illum conceptum à doctis, ipsi vero docti possent moveri quantum ad Christianos, & omnes qui credunt Scripturis, autoritate Scripturæ & traditionis: quantum ad alios vero, poterant ab his illam doctrinam accipere.

Itaque existimo potissimum fundamentum conclusionis pro prima parte esse Scripturam, & moria fidei; pro secunda vero parte præter locum Concilij Lateranensis, non esse aliud solidius quam sit consensus communis Theologorum, & possibilitas alicuius formæ, quæ sit ex natura sua immortalis; hinc enim probabiliter deducitur, quod si sit aliqua forma talis possibilis, quandoquidem forma, quæ de facto est, sit immortalis, quod debeat dici talis ex natura sua: quandoquidem enim Deus statuit producere formam quæ esset immortalis, potius videtur congruum quod produxerit illam quæ est talis ex natura sua, quam quæ non est.

29. Obiicit primo: Ecclesi. 3. dicitur, vnum esse interitum hominum & iumentorum, & æquam utriusque conditionem: ergo sicut mortuis iumentis anima eorum definit, ita etiam dicendum de animabus hominum.

Respondeo primo, negando consequentiam, quia comparatio hominis & iumenti insinuat in illo loco secundum S. Hieronymum consistit tantum in hoc quod homines, ut iumenta debeant mori, & quod non possint unquam naturaliter resurgere sicut nec iumenta possunt, cum quibus quoad hoc habent æqualem conditionem non tamen quoad distinctionem animæ utriusque.

Respondeo secundo, etiam negando consequentiam, quia illa verba dicta sunt in persona impiorum, qui ut liberior indulgerent vitis, eam doctrinam falsam, sibi & aliis proponebant.

30. Obiicit secundo: Sophronius in 6. Synodo añ. 11. ait animas & Angelos esse immortales, non natura sed gratia: ergo falsa est secunda pars conclusionis.

Respondeo, distinguendo antecedens: non natura, ita ut debeant necessario esse immortales absque villo beneficio, quod Deus, si vellet, posset ipsis denegare, concedo antecedens, & nego consequentiam. Ita ut non exigat connaturaliter esse immortales absque villo beneficio indebito ipsis connaturaliter, nego antecedens.

Itaque gratia accipitur dupliciter: primo largè pro quocunque dono quod Deus posset negare, si vellet, absque iniustitia, & in hoc sensu anima non habet esse immortalis nisi per gratiam, quia non habet esse immortalis nisi Deus conferret eam; posset autem non conferre si vellet, absque vlla profus iniustitia, & hoc est quod voluit Sophronius. Secundo pro beneficio extraordinario non debito etiam connaturaliter, & in hoc sensu anima non habet per gratiam esse immortalis; nec id voluit Sophronius.

Obiicit tertio, anima non habet vllas operationes independentes à corpore: ergo non petit connaturaliter conservari extra corpus, & consequenter non est ex natura sua immortalis. Probatur antecedens; quia omnes operationes eius dependent à phantasmatibus, phantasmata autem non erunt extra corpus, cum sint operationes corporeæ.

Confirmatur primo ex Psal. 145. In illa die (scilicet mortis) peribunt omnes cogitationes eorum.

Confirmatur secundo ex Ecclesi. 9. Melior est canis vivum homine mortuo: viventes enim sciunt se esse mortuos, mortui vero nihil noverunt. Et paulo infra, nec ratio, nec scientia, nec sapientia est apud inferos.

31. Respondeo, distinguendo antecedens, pro hoc statu coniunctionis cum corpore, transeat antecedens: pro statu separationis, nego antecedens, & consequentiam.

Ad primam confirmationem respondeo negando consequentiam; neque enim sensus istius loci est quod post mortem homines non sint habituri cogitationes aliquas; sed quod cogitationes, quas habebant in vita, hæc & illa faciendi pro hac ipsa vita, per mortem sint impediendæ ab executione, & propterea dici possunt perire, quatenus scilicet non possunt reduci ad effectum prætersum.

Ad primum locum secundæ confirmationis respondeo ex eo non haberi quod animæ hominum mortuorum non cognoscant aliqua, sed quod ipsi homines mortui non cognoscant dum sunt mortui, quod certum est, quia tum non sunt; sed hoc non facit ad propositum. Omitto alias explicationes illius loci, quia hæc abundè sufficit Philosopho ad præsens intentum.

Ad secundum locum dico illum intelligendum de ratione, scientia ac sapientia proficua, quæ non sunt apud inferos; non vero sensum esse quod non sint ibi vllæ cognitiones, aut rationes. Adde ex illo loco potius haberi quod anima maneat post mortem, quia supponit locus ille dari inferos: tales autem non darentur, nisi animæ manerent post mortem.

CONCLUSIO II.

32. Non potest demonstrari aut probari vlla ratione evidenti, quod anima sit immortalis, aut ex natura sua, aut ex villo alio capite, per se vel per accidens. Hæc est Doctoris in 4. dist. 43. q. 2. n. & quod lib. 9. art. 2. Caiet. in cap. 9. ep. st. ad Romanos, Conimbricenses, de anima separata art. 3. Arriaga dist. 10. de anima num. 12. Et patet ex solutione præmissa probationum præcipuarum quibus solet probari immortalitas animæ.

Obiicit: Concilium Lateranense supra damnat non solum asserentes animam rationalem esse mortalem; sed etiam qui ita dicunt secundum Philosophiam: ergo probari potest per Philosophiam quod sit immortalis, & consequenter falsa est nostra conclusio.

Respondeo negando consequentiam: quia aliud est dicere, quod anima sit mortalis secundum Philosophiam, aliud vero quod non possit evidenter secundum Philosophiam

sophiam

sophiam probari, quod sit immortalis: hoc secundum asserit conclusio, & non damnatur à Concilio, sed illud primum.

Quæres, quid senserit Philosophus de immortalitate animæ?

33. *Hanc difficultatem* plurimi fusissimè tractant, quibusdam sustinentibus quod tenuerit partem affirmatiuam, quibusdam quod negatiuam; & aliis quod fuerit omnino dubius, nec quidpiam deciderit, aliquando in vnam partem propensus, aliquando in alteram; quibus ego assentior; nec rem iudico maiori examine dignam; quoad doctos enim, non deberent moueri auctoritate Philosophi, nisi quatenus ratio etiam eam stabiliret, quoad alios vero magis sufficere debet illis auctoritas Patrum, & Theologorum, ac Philosophorum aliorum, quam Aristotelis.

QVÆSTIO IV.

Quando primum, & à quo producit anima rationalis.

CONCLUSIO I.

34. *ANIMA RATIONALES non fuerunt creatæ ante corpora, sed producantur primum pro instanti aliquo reali, in quo corpora sunt vltimate disposita ad eas recipiendas.* Hæc est communissima apud Patres, Theologos, ac Philosophos, contra Origenem ac Platonem existimantes eas productas ante, & extra corpora, & postea corpori tanquam carceri inclusas in pœnam peccatorum.

*Probat*ur conclusio theologicè auctoritate Concilij Bracharensis primi c. 6. & Leonis X. epist. 31. à quibus damnatur opposita sententia.

*Probat*ur etiam ratione quia non est indicium aliquod, vnde colligatur, quod fuerint antecederet creatæ: & præterea quandoquidem sint actus incompleti nati informare corpus, potius in ipso quam extra aut ante ipsum debeant produci.

Obijci primo, secundum Philosophum 2. de generatione animalium, Anima rationalis de foris venit: ergo producit antequam infundatur corpori.

Respondeo distinguendo antecedens: de foris venit sic, vt foris prius existeret & postea adueniret corpori, nego antecedens: sic vt non dependeat à corpore in genere causæ materialis, ex cuius potentia educeretur, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Obijci secundo: Augustinus lib. 7. de Genesi ad litteram dubitare videtur de concreatione animæ Adæ cum corpore ipsius: ergo dubium est an ante producat nec ne.

Respondeo negando consequentiam, quia tempore Augustini non fuit res definita, sicut modo est; vnde licet tum dubitari potuit, non tamen iam.

CONCLUSIO II.

35. *ANIMA RATIONALIS creatur & non producit virtute seminis, nec Angelorum, sed à solo Deo.* Hæc est communissima Patrum, Theologorum, ac Philosophorum Christianorum.

*Probat*ur prima pars primo auctoritate Diui Hieronymi epist. 17. ad Damasum, Diui Hilarij 10. de Trinitate, Ambrosij lib. de Noë, & Arca, Chrysostomi, Gregorij Nysseni, Theodorati, Cyrilli, & Bernardi, quos citant Conimbric. 2. de anima cap. 1. q. 3.

*Probat*ur idem Conimbricenses hanc partem ex D. Thoma, quia non generantur neque per se, cum non sint compositæ; neque per accidens sicut generantur aliæ formæ substantiales, quia sic oriuntur ex virtute seminali, quod fallum parebit ex secunda parte conclusionis: ergo creantur.

Confirmatur, quia nobilitate præstant cæteris formis; ergo habent nobiliorem modum producendi, & consequenter debent produci per creationem.

Hæc probatio non placet, facile enim negari potest antecedens pro secunda parte cum sua probatione, nam aliqua forma substantialis nata produci à solo Deo, absque concursu effectiuo vilius causæ secundæ, potest alio

modo quam per creationem produci, vt patet de formis cælorum, quæ non creantur, & tamen producuntur effectiue à solo Deo; & quidquid sit an detur aliqua talis forma, saltem non necessario sequitur ex eo, quod aliqua forma non creetur, sed educatur ex corpore, quod dependeat ab influxu effectiuo corporis, aut vilius se tenentis ex parte ipsius.

Adde committi circulum ab his autoribus, nam probant animam creari, quia alias produceretur virtute seminis, & probant non produci virtute seminis, quia creatur.

Confirmatio etiam non sufficit, quia posset habere maiorem illam nobilitatem, quamuis non peteret creati: ergo ex maiori nobilitate non sequitur, quod creetur.

Alij probant ex spiritualitate animæ, quod non educatur, & consequenter quod creetur, quia forma spiritualis non potest educi à potentia subiecti corporei. Verum hæc probatio etiam absolute non sufficit, quia sicut potest informare subiectum corporeum, prorsus nulla est ratio cur non posset dependere ab ipso in genere causæ materialis.

36. *Melius ergo probatur conclusio*: quia anima rationalis non dependet in fieri & conseruari à suo subiecto; ergo non educitur ex illo, & consequenter non creatur. Consequentia patet: quia quæ educuntur, dependent in fieri, & conseruari naturaliter loquendo ab eo, ex quo educuntur. Probat antecedens ab aliquibus: quia manet separata à corpore. Sed hæc probatio antecedentis non sufficit, quia tam incertum est quoad rationem naturalem, quod anima maneat separata, ac quod sit immortalis, vt patet ex dictis, quam quod non dependeat in conseruari: & præterea, quia posset manere separata, & esse immortalis quamuis dum esset in corpore dependeret in fieri, & conseruari à corpore: sicut enim Deus conseruat connaturaliter, quæ producuntur ab alijs causis, dum absint illæ aliæ causæ, supplendo defectum ipsarum: ita etiam posset connaturaliter conseruare animam separatam supplendo concursum corporis, à quo dependebat dum erat in corpore. Probat ergo aliter antecedens: quia anima non dependet à manu, v.g. nec à pede, nec ab vlla alia parte determinata corporis in fieri, aut conseruari, vt patet euidenter primo ex eo, quod destructa manu, aut pede non desinat anima esse in corpore; & ex eo, quod non possit dependere totaliter ab omnibus partibus quas informat, nec etiam partialiter quia alias quacunque parte destructa deberet desinere, nisi aliquid aliud suppleret concursum istius partis.

Quod si dicatur Deus supplere concursum istius partis: melius dicitur quod ipse solus producat, & conseruet eodem modo, sine concursu aliarum etiam partium, quo conseruat, & producit illam sine concursu illius partis, sic enim non debent variari concursus Dei toties quoties deperduntur partes corporis, & consequenter melius dicitur, quod non dependeat in fieri, aut conseruari ab illis partibus illa ratione.

37. *Secunda pars conclusionis*, quæ est contra Tertullianum, & Apollinarem, quos Sennertus hypomnemate 4. sequitur, existimat enim seminis humani virtute produci hominem absque noua vilius animæ creatione. Probat primo auctoritate S. Aug. qui hær. 84. oppositam sententiam refert inter hæreses: & ex decret. 32. q. 2. c. Moyses.

*Probat*ur secundo ratione à Conimbricensibus: agens corporeum nequit producere aliquid spirituale, aut perfectius se: sed semen est corporeum, & anima spiritualis, & anima est perfectior semine: ergo.

Hæc probatio suadet bene animam non produci virtute seminis tanquam causæ principalis totalis, sed non probat quin possit illam producere per modum causæ partialis, nam certum est phantasmata corporea concurrere partialiter cum intellectu ad producendas species intelligibiles, si dentur, vel intellectiones, si non dentur illæ species, vt postea dicemus: nec minus certum est aliquid imperfectius posse concurrere partialiter ad effectum perfectiorem.

*Probat*ur secundo: quia dissolutio corporis non causat interitum animæ, quia est immortalis: ergo nec genera-

tio

tio eius causat ortum ipsius, quia quando generatio alius est causa, quod aliquid sit, eius dissolutio est causa cur non sit.

Hæc etiam non videtur, tum quia supponit immortalitatem animæ, quæ difficilius probari potest ratione, quam hæc ipsa doctrina; tum quia bene potest aliquid dependere à causa efficiendi in fieri quod non dependeat ab ipsa in conservari; forma enim ignis dependet efficienter ab igne producente in fieri; non tamen dependet in conservari, ut manifestum est: unde in forma, nego consequentiam cum sua probatione.

37. *Melius ergo probatur hæc, & tertia pars, etiam ex prima parte, quia nulla creatura de facto concurret physice ad terminum creationis, ut suppono cum communissima sententia ex tractatu de creatione: ergo nec Angelus, nec semen, nec aliqua alia creatura concurret effective ad producendam animam.*

Confirmatur: quia nullum est indicium concursus Angelici, aut feminis ad animas rationales producendas, ergo male asseritur talis concursus.

Confirmatur secundo, quia semen non concurret effective ad producendas alias animas, sed solum ad productionem corporis: ergo non concurret ad productionem animæ rationalis alio modo.

39. *Obijciens primo: attingens ultimam dispositionem attingit etiam physice formam, ad quam sit dispositio: sed semen attingit ultimam dispositionem ad organizationem corporis: quia posita introducit animam: ergo attingit ipsam animam.*

Respondetur negando maiorem, nulla enim est ratio, cur una causa non possit producere dispositionem ad formam, non à se, sed ab alio producibilem.

Obijciens secundo, semen humanum est animatum anima rationali: ergo potest effective producere hominem. Sennertus hypomnemate 4. f. 1. conatur probare, quod semen etiam humanum sit animatum, & hinc impigit in errorem de propagatione animæ humanæ per traducere, & non per creationem: existimat enim semen humanum animatum anima rationali diffusum ab homine, & coniunctum in ventre matris cum semine eiusdem absque creatione nova animæ formare factum in utero, & deuenire hominem propria virtute, ad eum fere modum quo ramus animatus excisus ab arbore, & plantatus in terra auget se, & deuenit tandem arbor.

40. *Respondetur, quidquid sit de consequentia, negando antecedens. Neque sanè doctrina huius auctoris de feminis humani animatione habet probabilitatem ullam profusam: nam dum manet in homine, si est animatum, vel est animatum eadem numero anima, qua reliquus homo, vel diuersa. Non diuersa, quia alias essent in uno homine plures animæ rationales realiter distinctæ, quo nihil absurdius: ergo si sit animatum, debet animari eadem anima: sed si animetur eadem anima, non deseruit ad intentum Sennerti, ob quod principaliter asserit semen animari: ergo non debet dici animari. Probatur minor, in qua sola est difficultas, quia si semen animetur eadem anima, illa non sufficit ipsi, ut exerceat operationes vitæ, quas debet habere transfusum à patre in utero matris, quandoquidem anima patris non maneat cum semine in utero matris, ut est evidens: nisi dicamus absurdissime eandem numero animam esse simul in diuersis hominibus: sed dicitur à Sennerto esse animatum, ut possit exercere illas operationes: ergo non deseruit ad intentum Sennerti, quod animetur eadem anima, qua animatur reliquum corpus.*

Deinde, quando semen effunditur, & exciditur ab homine, non potest dici quod producat in ipso, supposita effusione, & excisione, noua anima rationalis, nec ab homine, nec à Deo, alias tot animæ rationales producuntur quot effunduntur semina humana, siue in somno, siue in vigilia, siue modo naturali, siue innaturali, quo nihil etiam absurdius excogitari potest: nec etiam debet produci in ipso anima, quoties ex naturali coitu coniungitur cum semine mulieris semen viri, quia alias quoties vir, & mulier legitime coirent, infunderentur

plures animæ rationales, quod est etiam æquè absurdum.

Denique: quando producit in semine patris bene, & debito modo commixto cum semine matris, anima diuersa numero ab anima patris, ac matris, illa anima non producit à semine ipso; quia semen in illo instanti in quo producit anima illa, non habet aliam animam, per quam illam produceret, quia alias haberet duas animas simul, quod est absurdum: sed sine anima non potest illam producere; tum quia omnis alia forma, per quam eam produceret esset imperfectior anima, & consequenter insufficiens ad animam producendam; tum quia si per aliam formam posset producere in se animam, non deberet esse animatum, ut illam produceret, contra Sennertum.

41. *Addo ad hæc breuiter contra Arriagam, male ipsum dicere n. 3. 14. quamuis non possit probari naturali ratione animam non posse produci ab alia anima, posse tamen sic probari quod non possit produci ab Angelo, quia licet Angelus sit perfectior anima, non sequitur quod contineat virtualiter animam, sicut licet aurum sit perfectius aqua, non tamen potest producere aquam. Hæc inquam doctrina omnino mala est, nam quæcunque ratio naturalis potest adduci ad probandum animam non posse produci ab Angelo, potest etiam eadem seruire ad probandum, quod non possit produci ab alia anima. Quod probo manifestè, quia nulla est ratio qua primum possit probari, nisi quod anima creetur, aut quod non habeatur vlla experientia, quod producat, aut produci possit ab Angelo, aut quod non sequatur ex maiori perfectione Angeli, quod illam possit producere, propter exemplum præmissum ab Arriaga. Sed anima non magis potest attingere terminum creationis quam Angelus, ut patet, nec est vlla experientia, quod una anima producat ab alia, & sicut non sequitur ex maiori perfectione Angeli, quod possit animam producere, ita etiam non sequitur ex æquali perfectione animæ cum alia anima, aut ex identitate specifica, quod possit illam producere, neque enim omnia, quæ sunt eiusdem speciei possunt se inuicem producere, ut patet de lapide, qui nequit alium producere: ergo eodem modo potest probari de anima, ac de Angelo quod possit, vel non possit animam producere.*

Confirmatur: quia maior perfectio Angeli non impedit quo minus possit animam producere, quandoquidem omnes causæ æquiuocæ, vel semper, vel ut plurimum sint perfectiores suis effectibus.

42. *Quæres saltem, an vnio animæ ad corpus producat à semine vel corpore, vel causa aliqua secunda, an vero à solo Deo.*

Respondetur negatiue contra Arriagam. Et probatur primo autoritate Leonis Magni episcopi 93. qui asserit animas à nullo incorporari, nisi à Deo ipsarum Creatore: incorporatio autem animæ fit formaliter per vnionem: ergo vnio fit à solo Deo.

Respondet Arriaga, Pontificem intelligi debere sic vt velit tantum dicere, quod incorporatio fiat à Deo, quatenus producit animam in corpore disposito sic, ut ad illam productionem necessario sequatur vnio, quæ producit per animam matris. Sed hæc explicatio vel hoc ipso sufficienter reijcitur, quod difficilis sit & gratissima.

Probatur secundo: vniones aliarum formarum producuntur à causis illas producentibus: ergo & vnio animæ rationalis.

Confirmatur, quia non est vllum indicium, unde colligatur, quod ab vlla causa secunda producat illa vnio: ergo id non debet asseri. Hoc tamen non obstat, si ponatur duplex vnio inter animam, & corpus, vtræque educatur de potentia sui subiecti, quia in esse, & conservari dependet necessario ab illo; & consequenter non creatur: quod etiam dicendum est de vnione vna, si vna tantum ponatur.

43. *Quæres secundo, quid dicendum de productione aliarum animarum.*

Respondetur in primis quod educantur à potentia corporis,

An vnio animæ ad corpus producat ab vlla causa secunda.

Semen humanum non est animatum.

poris, quia nec ratio, nec autoritas ostendit contrarium, & quantum ad experientiam attinet, dependent in esse & fieri à corporibus, & præterea aliâ crearentur, de quo vide dicta lib. 1. Physicorum de educatione formarum.

Aliz animæ non producuntur effectivè à semine. Respondeo secundo cum Doctore in 2. dist. 18. D. Thoma 1. p. q. 118. art. 2. contra Suarez 2. de anima cap. ultimo, & Combricensi 1. de gener. cap. 4. Eas non produci effectivè à semine.

Probatur primo, quia in instanti generationis semen non est, destruitur enim forma seminis introducta anima secundum aduersarios. Nec dicas aliquam partem seminis manere incorruptam, eamque in materiam alterius partis producere animam; tum quia verisimilius est, totum semen concurrens ad generationem corrumpi adueniente anima, si vlla pars ipsius corrumpatur: tum quia non requiritur semen, nisi ut ex eo producat corpus, & viuens: ergo semen ex quo non fit corpus, aut viuens non habet influxum in viuens, sed ex parte manente non fit corpus, aut viuens. Tum denique, quia gratissimè adscribitur illa facultas isti parti remanenti. *Hæc probatio* est bona contra omnes qui tenent, quod ex semine corrupto producat corpus: non valeret autem contra id negantes, quorum sententia mihi magis placet propter dicenda statim.

44. *Probatur secundo*, quia non magis requiritur semē ad producendas alias animas, quàm rationalem: ergo si cur non concurrat ad producendum animam rationalem, non debet etiam concurrere ad alias animas immediate, sed sufficit ad omnes concursus dispositiuus.

Probatur tertio, quia semen non potest esse causa totalis, cum sit imperfectior anima: ergo debet adesse alia causa: sed illa alia, quæcunque sit, sufficit pro causa totali: ergo non debet causalitas aliqua immediata attribui semini. Quotiescunque enim duæ entitates applicentur ad aliquem effectum, si constet quod vna ex illis debeat concurrere, & non constet illam non habere virtutem totalem nec constet alteram habere virtutem partialem, debet potius dici quod illa causa, cuius concursus constat esse necessarius, sit causa totalis, quam partialis: præsertim si alius effectus possit attribui alteri entitati, propter quem effectum posset dici esse necessarius ad alterum effectum, quamuis non concurreret immediate ad alterum effectum.

Hæc doctrina supponit semen non esse animatum: nam si esset, imperfectio ipsius non impediret quo minus posset producere animas. Quod suppositum negatur à Semerio, supra. Verum ex doctrina supra posita contra animationem seminis humani deducitur satis probabile argumentum, quod nec semina aliorum animalium sint animata, quia non est necesse ut sint magis perfecta, aut actiua, quam humanum; nec vnum animal debet producere aliud animal alio modo, quam homo hominem.

45. *Si vero quæras*, ad quid ergo deseruit semen? Respondeo, quod requiratur ad hoc, ut ex eo formetur corpus aptum pro anima.

Et si quæras rursum, quomodo concurrat ad formandum illud corpus.

Respondeo, tribus potissimum modis posse quem imaginari quod semen concurreret. *Primo*, ut ex eo tãquam ex parte integrali, constitueretur corpus. *Secundo*, sic, ut ipsummet tanquam principium actiuum produceret corpus. *Tertio*, sic, ut ex eo corrupto generaretur corpus. Ex his autem tribus modis examinandum hic quomodo concurrat semen.

Dico ergo primo, quod non cõcurrat per modum principij passiu, ex quo corrupto generaretur corpus. *Probo hoc*, quia requiritur semen ad corpus sic, ut non quocunque sufficiat pro quocunque, sed ad tale corpus producendum necessario requiratur tale semen: sed hoc esset impossibile si solum requireretur per modum principij passiu, ex quo corrupto generaretur corpus: ergo non sic concurrat, nec requiritur.

Probatur minor, quia quod requiritur necessario ad determinatum effectum, debet vel secundum se, vel secundum

aliquid ratione ipsius habitum existere pro illo instanti pro quo producitur effectus: sed illud ex quo corrupto producitur effectus, non existit pro instanti pro quo producitur effectus: ergo illud non potest requiri ad determinatum illum effectum. Probatur vltima maior, quia quod non est, nec secundum se, nec secundum aliquid aliud realiter, aut intentionaliter, non potest determinare, nec efficienter, nec formaliter pro tempore, aut instanti, quo non est.

46. *Dico* non requiri semen ad determinandam causam pro illo instanti, sed ex suppositione præsuppositionis seminis causam seipsa determinari ad effectum. *Contra* quia non potest causa pro vilo instanti esse determinata ad producendum effectum, nisi pro illo instanti sint omnia necessario existentia; quibus positis sequeretur effectus: sed omnia illa, quæ sunt applicata in instanti quo producitur effectus, possent esse applicata sine præsuppositione seminis corrupti, nam nihil tum reperitur, præter causam productiuam corporis, quæcunque illa sit, & materiam primam quæ erat in semine (suppono enim accidentia non subiectari in materia prima) sed causa illa, & materia prima possent esse sic applicata, quamuis non præsupponeretur forma seminis, sed alia in materia prima: ergo non requiritur per se præsuppositio, seminis ad determinationem talis effectus.

Confirmatur hoc, quia causa illa, quæ est determinata ad corrupendum semen, posset æquè bene corrumpere aliquas alias substantias, quæ applicarentur, & si id faceret, æquè deberet producere formam corporis organici ex illo alio corpore, ac ex semine: & consequenter non requireretur necessario semen ad producendum corpus organicum.

47. *Dico secundo*, quod non requiratur semen ad immediate producendum corpus organicum. *Probatur hoc*, quia si requireretur ad producendum corpus organicum, necessario illud corpus deberet esse distinctum à seipso, neque enim se potest producere. Tunc sic: vel illud corpus distinctum produceret ex seipso toto, vel ex parte sui, vel ex aliquo alio corpore; non ex seipso toto, quia sic deberet esse destructum pro instanti, pro quo fieret productio, & consequenter productio non posset ab ipso provenire; neque enim actio productiua potest immediate provenire ab eo quod non est pro instanti, vel tempore pro quo est actio. Non etiam ex parte sui, quia pars seminis talis, ex qua generatur corpus organicum tale, necessario requiritur, ut ex ea producat corpus tale: sed hoc esset falsum, si ea corrupta produceret pars seminis non corrupta corpus organicum; Non etiam ex aliquo alio corpore; tum quia sic non produceretur corpus ex semine, sed per semen contra communem modum loquendi & experientiam, ex qua patet quod generato corpore non maneat semen totum; id quod non deberet accidere, si semen produceret corpus ex alia materia, vel subiecto.

48. *Dico tertio*: verisimilius est, quod semen concurrat ad corpus per modum constituentis ipsum integraliter. *Hoc patet*, quia aliquo modo concurrat, sed non alio, quàm hoc, ut patet ex dictis: ergo. Itaque loquendo de semine animalium, quando semina apta commiscuntur debito modo, constituunt integraliter vnam substantiam heterogeneam, quæ disposita per qualitates aliquas determinatas est capax talis determinatæ animæ, v. g. substantia constata ex semine humano animæ rationalis, ex equino animæ equinæ, & ita de reliquis. Quando autem sic disponitur, producitur in ipso anima non quidem ab vlla causa secunda sublinari, & cœlesti, quia nulla talis applicatur, quæ sit perfectior animali, aut æquè perfecta, ac ipsum: sed ab ipso Domino Deo. Producta autem anima ab illa substantia, eodem modo totum constatur ex vtraque format corpus organicum animatum, quo animalia iuniora augent suam staturam, & acquirunt partes per nutritionem. Augmentum autem istius massæ constata ex semine, & formatio ipsius non potest refundi in ipsam massam absque anima, quia reuera illa augmentatio, & formatio est operatio vitalis, tam præsupponens

Non requiritur semen ad producendum corpus

Requiritur semen ad constituendam substantiam integraliter corpus.

Non destruitur semen productio corpore.

anima, quam mutatio, aut augmentatio arborum præsupponit.

Ex hac autem doctrina habetur verum esse, quod medici dicunt, quidquid dicat Philosophus, semen matris esse actuum, sicut semen patris; quia utrumque concurrat per modum partis integralis, & consequenter neutrum per modum partis passivæ, seu potentialis. Quod si concurrat actiue semen patris ad producendas effectiue partes illas, quæ de nouo producuntur ad augmentum corporis, pari ratione ad hoc concurrere debet semen matris.

49. *Dices primo:* secundum Philosophum 2. de generatione animalium, omnis anima, præter intellectum produci- tur vi seminis: ergo.

Respondeo negando. Philosophum id dicere, solum enim habet, quod omnis anima, præter intellectum educatur ex potentia seminis: quod si etiam haberet illam ipsam doctrinam, intelligendus esset de productione non immediata, sed mediata, & dispositiua ad educationem.

Dices secundo: si semen non produceret effectiue animam, sequeretur, quod viuientia non producerent sibi similia: sed hoc videtur absurdum.

Respondeo alia viuientia non debere posse producere sibi similia magis, quam homo. Itaque sicut homo dicitur producere sibi simile, quamuis non producat animam hominis sibi similis, per hoc solum, quod producat dispositiones requisitas ad introductionem animæ, ad quæ dispositionem necessarium, connaturaliter loquendo, infunditur anima; ita de aliis viuentibus dicendum est, quod simili modo, & non alio producant sibi similia.

DISPUT. VI.

De Potentia Intellectiua.

DE hac ago primo non quia nobilior est; nam oppositum inferius ostendam contra Thomistas; sed quia prior est in operando, prius enim intellectus debet aliquid intelligere, quam voluntas possit agere, ut experientia patet. Intelligimus autem per potentiam intellectiua illam, qua apprehendimus, iudicamus, & discurremus de rebus: qualem potentiam nobis inesse, etiam experientia constat.

QVÆSTIO I.

Quodnam sit obiectum intellectus adæquatum.

1. **C**ertum est, omne illud esse obiectum intellectus, circa quod intellectus potest versari ipsum intelligendo, aut vno verbo, quod potest concipi ab intellectu, siue sit quid rationis, siue reale, siue positium, siue negatiuum. Sed difficultas est ex pluribus obiectis, quæ potest concipere, quodnam sit obiectum adæquatum ipsius, iuxta sensum illum, quo quaeritur de scientiis totalibus quodnam ex pluribus obiectis, quæ attingunt, sit obiectum adæquatum earum.

Quia vero aliqua sunt obiecta, quæ mouent intellectum ad intellectionem, & terminant eandem; & aliqua alia sunt obiecta, quæ terminant intellectionem, sed non mouent ad ipsam; propterea duplex assignari solet obiectum intellectus, vnum motiuum, & alterum terminatiuum tantum, & non motiuum: & de vtroque hoc obiecto est præsens quaestio.

Rursus, quia aliqua obiecta sunt, quæ intellectus potest intelligere in statu separationis, quæ non potest intelligere in statu coniunctionis cum corpore, propterea obiectum adæquatum ipsius in statu separationis magis late patet, quam obiectum adæquatum in statu coniunctionis; vnde etiam hic examinandum est de obiecto adæquato pro vtroque statu.

Rursus, quia sunt aliqua obiecta, quæ potest videre per

auxilium supernaturale, quæ non posset videre naturaliter absque tali auxilio, considerari debet hic etiam, quodnam sit obiectum adæquatum naturalis attingentiæ ipsius; hoc est, quod possit naturaliter attingi ab illo; & quodnam supernaturalis attingentiæ, quod scilicet non potest naturaliter, sed potest supernaturaliter cognosci ab ipso.

CONCLUSIO I.

2. *Non potest assignari aliquod vnum obiectum adæquatum terminatiuum intellectus, quod comprehendat sub se omnia obiecta cognoscibilia ab intellectu, sic ut possit prædicari de illis omnibus aut formaliter aut realiter; & sic ut possit explicari alio modo quam per respectum ad intellectum, ut per modum cognoscibilis.* Hæc est extra controuersiam in re ipsa: & patet: quia intellectus potest intelligere entia realia & entia rationis; positiua & negatiua. Sed nihil vnum vniucum potest assignari, quod de omnibus his possit formaliter aut realiter prædicari, & quod possit explicari alia explicatione, quam per ordinem ad intellectum, ut patet: ergo.

Non potest assignari aliquod vnum obiectum intellectus, quod possit formaliter prædicari de omnibus, quæ intelligit.

CONCLUSIO II.

3. *Potest assignari aliquod vnum obiectum intellectus, explicabile sine ordine ad intellectum, quod comprehendat omnia, quæ possunt vlla ratione in quocumque statu ab intellectu considerari; & illud non est verum formaliter, sed potius ens; & in hoc sensu ens potest vocari obiectum terminatiuum adæquatum intellectus.*

Potest assignari aliquod vnum obiectum, quod comprehendat omnia intelligibilia.

Hæc est cõformis Scoto 1. d. 3. q. 3. & q. 20. de anima, videtur esse contra Thomistas aliquos quoad secundam partem.

*Probat*ur prima pars, quia ens est aliquod vnum subiectum sic explicabile, & comprehendit omnia profus intelligibilia aliqua ratione, vel tanquam species, aut quasi species sui, vel tanquam modos aut differentias, quibus aut ipsum, aut contenta sub ipso contrahuntur & cõstituuntur siue physice, siue metaphysice, vel tanquam proprietates aut accidentia, vel tanquam aliquid sibi aut suis speciebus oppositum: ergo vera est prima pars.

*Probat*ur secunda pars: tum quia verum non potest explicari nisi per ordinem ad intellectum, ut dicitur in Metaphysica; tum quia cum sit passio entis, potius ens debet dici ipsum comprehendere, quam ab ipso comprehendendi; & hinc patet tertia pars.

Quod si quaeras, cur addiderim illam particulam in cõclusionem, *explicabile sine ordine ad intellectum.*

Respondet rationem esse, quia hic agitur de obiecto intellectus, secundum aliquam rationem, secundum quæ posset quis per ordinem ad ipsum explicare intellectum, & ipsum distinguere ab omnibus aliis potentiis cognoscitiuis: sic autem non assignaretur sufficienter quando non assignaretur nisi secundum rationem, secundum quam non posset intelligi, nisi intelligeretur ipsemet intellectus, ut patet.

4. *Obicitur*, communiter distinguitur intellectus & voluntas inter se, per hoc, quod intellectus feratur in obiectum sub ratione veri tantum, voluntas vero sub ratione boni: ergo veritas est obiectum formale saltem adæquatum intellectus, sicut bonitas est obiectum formale voluntatis.

Respondet distinguendo antecedens: ita ut intellectus non consideret vllam rationem in obiecto, quæ non sit vera, concedo antecedens: quæ non consideratur ab ipso sub ratione veri formaliter loquendo, nego antecedens, quia manifestum est, quod intellectus etiam considerat rationem boni in obiecto, alias voluntas non posset ferri in bonum sub ratione boni; neque enim potest ferri in obiectum sub vlla ratione, secundum quam non cognoscitur ab intellectu; manifestum etiam est quod distinguat intellectus rationem veri à ratione boni formaliter, & consequenter quod cognoscat rationem boni formaliter non sub ratione veri formaliter: si enim solû cognosceret ipsum sub ratione veri, non posset distinguere ipsum à ratione boni. Et similiter distinguo consequens: ita ut nihil cognoscatur ab ipso quod non sit verum, concedo: ita ut nihil consideretur ab ipso nisi sub ratione veri formaliter loquendo, nego consequentiam.

Quomodo intellectus, non ferri nisi circa verum.

Yyy Itaque

Itaque quando dicitur quod intellectus non cognoscit aliquid nisi sub ratione veri, sicut voluntas non fertur in aliquid nisi sub ratione boni, sensus huius est, vel quod intellectus non feratur actu iudicatio in aliquam propositionem obiectiuam, quæ propositio non appareat ipsi habere extrema connexa, siue ex vi terminorum, si propositio sit per se nota, siue ex aliquo medio euidenti aut probabili, aut fidei: & si hoc modo explicetur, veritas propositionis, in quam tendit, est connexio illa extremorum sic apparens: nec est necesse ut cognoscat semper formaliter ipsammet apparentiam formaliter loquendo, quia illam non potest cognoscere nisi reflectendo supra actum suum, & comparando propositionem ad ipsam: non est autem necesse ut semper sic reflectat. Quando ergo cognoscit totum esse maius sua parte, non cognoscit aliud tum quam totum esse maius: & licet tum illa propositio sit apparens, & consequenter vera, tamen non cognoscit illam ut apparentem: quando vero cognoscit illam, ut determinatam se ad cognitionem sui, aut ut potentem sic determinare, tum cognoscit illam ut veram formaliter loquendo.

Vel sensus est, quod non cognoscit aliquid, nisi quod habet intelligibilitatem, & in hoc sensu veritas formaliter consistit in intelligibilitate obiecti: & licet nihil possit intelligere, nisi quod est verum, tamen potest multa cognoscere, non cognoscendo ipsorum veritatem formaliter loquendo, quia quando apprehenditur animal ut potens sentire, non apprehenditur ut potens intelligi formaliter: ita ut ipsamet potentia quam habet ad intelligi, cognoscatur, aut apprehendatur in ipso, ut certum est, & valde aduertendum.

Obijciens secundo: si ens ut sic, esset obiectum adæquatum intellectus comprehendens omnia intelligibilia ab ipso, posset intellectus naturaliter intelligere quicquid comprehenderetur sub ente ut sic, & quidem tam distincte quam potest cognoscere ens ut sic: sed hoc est falsum, quia alias posset naturaliter cognoscere Deum cognitione distincta: ergo.

Probatur maior: quia quæcumque potentia potest ferri in quodcumque contentum sub obiecto adæquato suo tam naturaliter quam potest in ipsum obiectum adæquatum.

Respondet negando maiorem cum sua probatione: licet enim potentia posset ferri in rationem aliquam superiorem, qualis est ratio entis, naturaliter & clare ac distincte, tamen potest aliqua res contenta sub illa ratione superiori esse tantæ perfectionis, ut non possit attingi ab illa potentia, nisi eleuetur per auxilium aliquod supernaturale.

CONCLUSIO III.

Quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum terminatum aut motuum intellectus humani, neque ex se, neque in statu separationis, neque in statu coniunctionis cum corpore. Hæc est *Doctores supra n. 10.* cum omnibus suis, & videtur esse contra *D. Thom. 1. p. q. 12. art. 2.*

Probatur quod non sit terminatum adæquatum pro vilo statu; quia si esset pro vilo, maxime pro hoc statu: sed non pro hoc statu, quia experientia constat nos concipere obiecta spiritualia, ut Deum & Angelos, quæ non comprehenduntur sub quidditate materiali aut sensibili.

Probatur etiam quod non sit adæquatum motuum ex natura potentiae, quia alias intellectus separatus non posset moueri ab aliis obiectis, quod est falsum: nulla enim est ratio cur intellectus separatus non posset intelligere directe res spirituales absque dependentia vlla à rebus materialibus: & per hoc patet quod talis quidditas non sit obiectum intellectus pro statu separationis.

Probatur denique quod non sit obiectum adæquatum ipsius pro statu coniunctionis cum corpore; quia alias intellectus beatus Sanctorum post resurrectionem non posset moueri ad intelligenda spiritualia directe absque dependentia à sensibilibus, nec possent videre clare ipsum Deum.

6. Dices, aduersarios, quando dicunt talem quidditatem esse obiectum adæquatum motuum intellectus, loqui de intellectu pro statu coniunctionis cum corpore in via.

Contra: quia nulla est ratio cur intellectus non possit pro statu naturæ integræ quamuis esset coniunctus, ac in via intelligere directe spiritualia tam bene quam intellectus Angelicus.

Confirmatur hoc, quia nulla est ratio, ob quam etiam colligatur quod pro hoc ipso statu non possit intelligere spiritualia directe, præter experientiam; ut postea videbimus: sed quamuis sit talis experientia pro hoc statu, non necessario deberet esse pro illo alio statu; & quod intellectus sit pro hoc statu dependens à sensibilibus, posset oriri ex peccato originali, quod non haberetur pro illo alio statu: ergo non est eadem ratio de hoc statu & illo statu quantum ad hoc.

Confirmatur secundo, quia si illud dicatur obiectum motuum simpliciter intellectus coniuncti pro statu viæ, quod de facto mouet, profecto quidditas rei materialis non potest esse obiectum motuum vlla ratione, quia nulla quidditas substantialis materialis de facto mouet intellectum ad cognitionem, sed solum hoc competit quidditati sensibili, aut rebus sensibilibus, ut postea dicitur.

7. Obijciens: debet esse proportio inter obiectum motuum, & potentiam: ergo quandoquidem intellectus coniunctus sit in materia, obiectum ipsius debet esse in materia, & consequenter res spiritualis nequit mouere intellectum coniunctum, saltem naturaliter: quod addo ne instetur de intellectu coniuncto beati, quamuis enim intellectus moueri possit à spiritualibus, potest tamen dici id non competere ipsi naturaliter, sed supernaturaliter.

Respondet, non debere esse proportionem in essendo inter obiectum & potentiam, alias si potentia esset accidens, non posset intelligere substantiam; & si esset substantia, non posset intelligere accidens.

Confirmatur hoc: quia non est de facto talis proportio inter intellectum & obiectum, qualis prætenditur in obiectione; nam obiectum sensibile motuum intellectus non est necessarium in materia vlla, ut patet in speciebus Eucharisticis, quæ extra subiectum possunt mouere intellectum, intellectus autem coniunctus est in materia.

Confirmatur secundo: quia quamuis requireretur huiusmodi proportio in materialitate inter intellectum & obiectum, adhuc sequeretur quod intellectus posset intelligere aliquid spirituale; nam habet proportionem in materialitate cum alio intellectu coniuncto: ergo posset alium illum intellectum intelligere: sed alius intellectus est spiritualis ut patet: ergo. Sufficit ergo proportio in attingendo, qualem habere potest intellectus absque proportionem in essendo.

CONCLUSIO IV.

8. Quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum motuum intellectus pro hoc statu, sed ens sensibile ut sic, comprehendens omnia, quæ apprehendi possunt per sensus externos. Hæc est *Scoti supra*, & videtur esse contra *Thomistas*, præsertim *Complutenses disp. 17. n. 24.*

Probatur primo: quia experientia patet nos non moueri ab vllis rebus nisi à sensibilibus, & hinc est illud: quod nihil est in intellectu, quod non prius fuit in sensu: sed nec quidditas rei materialis ut sic, nec quidditas substantie materialis est sensibilis: ergo illa non est obiectum adæquatum motuum, ac proportionatum intellectus nostri pro hoc statu, & consequenter ens sensibile erit tale obiectum.

Confirmatur: quia non cognoscimus quidditates rerum materialium substantialium, nisi per discursum, sicut cognoscimus res spirituales, ut Deum & Angelos: ergo illa quidditas non minus erit extra obiectum adæquatum motuum intellectus nostri, quam Angeli, & Deus.

Probatur secundo prima pars, in qua sola est difficultas, impugnando fundamentum præcipuum aduersariorum, quod

Quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum motuum aut terminatum intellectus humani.

Quidditas rei materialis non est obiectum adæquatum motuum intellectus pro hoc statu, sed ens sensibile.

quod proponitur à *Complutensibus* hoc modo: Intellectus debet conuenire cum obiecto motiuo in eodem gradu immaterialitatis; sed intellectus pro hoc statu solum conuenit cum quidditate materiali seu sensibili in eodem gradu immaterialitatis: ergo ab ipso solum connaturaliter moueri potest. Maior probatur: quia debet connaturaliter recipere suum obiectum proportionatum, seu connaturale, & illi vniri; ergo prædictum obiectum non debet habere modum essendi per se requisitum ad rationem obiecti cognoscibilis eleuationem, quam sit modus essendi potentia cognoscitiua: alioquin erit supra naturam huius potentia, non vero naturale ipsi: ergo cum modus essendi per se requisitus ad cognoscibilitatem obiecti sit immaterialitas, obiectum & potentia debent esse in eodem gradu immaterialitatis.

Probat etiam minor: quia sicut quidditas rei materialis quodammodo est in materia, quia includit & concernit illam in communi sumptam, & est præterea à parte rei identificata cum indiuiduis materialibus; & quodammodo non est in materia, quia consideratur ut præscindens à materia singulari: ita intellectus est pro hoc statu quodammodo in materia, quia est in anima, quæ est forma corporis; & quodammodo non est in materia, quia non est in organo corporeo, sed in anima, quæ quodammodo non est in corpore, quia non dependet à corpore; ergo intellectus & quidditas rei materialis conuenit in eodem gradu immaterialitatis.

Contra hoc fundamentum multa occurrunt. Primo enim contra maiorem eius facit, quod falsum sit intellectum & obiectum debere conuenire in eodem gradu immaterialitatis: tum quia intellectus intelligit singulare materiale, quod tamen non est vlllo modo extra materiam, intellectus autem est aliquo modo extra materiam: tum quia intellectus etiam eleuatus lumine gloriæ non est in eodem gradu immaterialitatis cum Deo, & tamen intelligit ipsum connaturaliter, clare & directe; tum quia intellectus separatus non conuenit cum materialibus in eodem gradu immaterialitatis, & idem est de intellectu Angelico, & tamen potest intelligere illa, & moueri etiam ab ipsis, ut verior *Scotistarum* sententia tenet: tum quia gratis omnino asseritur, debere esse talis conuenientia; tum denique quia intellectus pro hoc statu non conuenit in eodem gradu immaterialitatis cum quidditate rei materialis, ut statim dicam; cum tamen ipsam intelligat.

Deinde contra minorem facit, quod intellectus non conueniat in eodem gradu immaterialitatis cum quidditate rei materialis; nam intellectus est omnino spiritalis & independens in esse suo à materia prima, sic autem non est quidditas rei materialis, quæ essentialiter dependet à materia prima: & quamuis sit aliquo modo in materia, quatenus mediante anima informat corpus, & aliquo modo extra materiam, quatenus non dependet à corpore; tamen quidditas rei materialis non est hoc modo in materia, neque extra materiam, sed diuersissimo modo, ut patet ex ipsamet explanatione *Complutensium*.

Confirmatur hoc: quia prorsus ridiculum videtur, quod intellectum esse in materia prima informatiue & independens ab ipsa in genere causæ materialis ex qua educeretur, sit proportio sufficiens ad hoc, ut possit quidditatem rei materialis includere essentialiter materiam primam, & abstractam solum à materia singulari intelligere: quid enim potest ad intelligendam talem quidditatem iuuare quod intellectus sit, vel non sit in corpore, & dependeat vel non dependeat à corpore?

Confirmatur secundo, quia quamuis intellectus cum anima dependeret à materia prima, profecto non eo minus intelligeret quicquid intelligit de facto; neque ex intelligentia rerum, quas de facto intelligit, potest colligi quod dependeat, vel non dependeat à corpore: ergo illa pars proportionis, quam assignant *Complutenses*, est omnino impertinens ad propositum.

10. Rursus contra eandem minorem facit, quod intellectus vnius hominis magis sit in eodem gradu immaterialitatis cum intellectu alterius, quam cum quidditate materiali, ut supra dixi, quia prorsus est in eodem omni-

no gradu immaterialitatis absque vlla differentia, & tamen non est quidditas rei materialis: & hinc inferri potest, quod si sufficiat conuenientia in eodem gradu immaterialitatis, ut intellectus possit intelligere obiectum connaturaliter pro hoc statu directe, ab eoque moueri, intellectum vnum posse mouere alium intellectum, quod est absurdum & contra aduersarios.

Ex his respondeo in forma, primo negando maiorem: ad cuius probationem dico primo, quamuis vera esset consequentia, non inde sequi maioris veritatem, quia aliud est quod obiectum non possit habere eleuationem modum essendi quam potentia: aliud quod potentia & obiectum debeant habere eundem modum essendi requisitum ad intelligendum; neque hoc secundum sequitur ex illo primo: nam si obiectum haberet modum essendi minus eleuatū, quam sit modus essendi intellectus, ut si esset magis materiale, sicut reuera quandoque est; tum non haberet eundem modum immaterialitatis cum intellectu, & tamen non haberet eleuationem.

Dico secundo, consequentiam esse falsam: quamuis enim in essendo esset immaterialior, tamen non deberet esse supra naturam intellectus in cognoscibilitate sic, ut non posset mouere intellectum ad cognitionem sui, alias certe Deus non esset connaturaliter cognoscibilis ab intellectu eleuato.

Probat secunda pars, quia illud solum est obiectum motiuum intellectus, sine cuius motione non potest moueri ad intelligendum vllam rem: sed tale est ens sensibile: ergo.

Probat minor: quia ut patet experientia, intellectus pro hoc statu, ita dependet à phantasmatis, ut nisi moueretur ab illis, nihil prorsus intelligere posset: ergo sine eius motione nequit moueri ad intelligendum, sine quo non haberentur phantasmata: sed nisi moueret ens sensibile potentiam aliquam externam, non haberetur vllum phantasma internum, ut patet etiam experientia: ergo ens sensibile ut sic est obiectum adequatum motiuum intellectus pro hoc statu.

Ut autem melius intelligatur hæc pars conclusionis, aduertendum, non esse sensum quod solum ens sensibile sensu externo moueat intellectum sic, quin aliquando moueri possit ad intelligendum absque eo, quod actu moueatur sensus vllus externus per sensibile aliquod; hoc enim esset manifestè falsum. Nec sensus est, quod solum ens sensibile sensu externo aut etiam interno, moueat immediate intellectum ad quamcumque cognitionem, quam habeat, quia quando cognoscit se habere cognitionem intellectualem cognitione reflexa, non mouetur immediate ad illam habendam per aliquid sensibile perceptū à sensu externo aut interno. Itaque verus sensus est, quem insinuaui in ipsa probatione: ut ens sensibile sensu externo, ita sit pro hoc statu obiectum adequatum motiuum intellectus, ut possit moueri intellectus ad intelligentias aliquas habendas per quodcumque ens sensibile sensu externo; & quod non possit moueri ad vllam intelligentiam habendam absque motione aliqua vel præfenti, vel præterita entis sensibilis.

CONCLUSIO V.

11. Non bene assignatur pro obiecto adequato naturalis attingentia intellectus pro hoc statu ens finitum non dicens ordinem ad supernaturale increatum, sed potius ens ut sic, quatenus comprehendit omnia, quæ possunt cognosci à nobis pro hoc statu. Hæc videtur esse contra quasdam *Scotistas*.

Probat prima pars: quia si loquamur de cognitione confusa siue simplici, siue iudicativa, certum est, quod possumus cognoscere ipsum Deum & Trinitatem, ac vniionem hypostaticam, quæ dicit ordinem ad quid supernaturale increatum, nempe ad supposititalitatem Verbi, quæ est supernaturalis, si aliquid sit sic supernaturale.

Si vero loquamur de cognitione distincta & propria, qua videretur res intaiuiue aut abstractiue conceptu proprio & non causato ex aliarum rerum conceptibus, non

Quodnam sit obiectum adequatum naturalis attingentia intellectus pro hoc statu.

minus certum est, quod sic non possimus cognoscere Angelos, animas, aut substantias illas: ergo nullo modo potest assignari pro obiecto adequato naturalis attingentiae intellectus ens finitum non, dicens ordinem ad supernaturale.

Dicitur: licet possimus concipere Deum trinum & vnionem hypostaticam, non tamen naturaliter: ergo non sequitur quod illa sint obiectum naturalis attingentiae.

Contra: quia attinguntur cognitione naturali, ut patet in haeceticis, quorum aliqui credunt Deum trinum, & Incarnationem, cum tamen non habeant cognitionem supernaturalem.

Confirmatur per probationem secundae partis.

Probatur secunda pars: quia nihil aliud conuenientius assignari potest pro obiecto adequato naturalis attingentiae, & quia omnia illa potest naturaliter cognoscere.

Dicitur: illa sola naturaliter attingi possunt, quae possunt attingi viribus naturae absque auxilio, supernaturali vilo extrinseco aut intrinseco: sed quamuis aliquis posset concipere Trinitatem & quodcumque aliud intelligibile pro hoc statu absque auxilio supernaturali intrinseco, tamen non potest absque extrinseco, quia non posset cognoscere Trinitatem, aut Incarnationem absque reuelatione particulari Dei, quae est auxilium supernaturale.

Contra, quia potest absque reuelatione cognoscere quaecumque potest pro hoc statu per reuelationem aliquo genere cognitionis: si enim possumus ex speciebus desumptis à rebus materialibus formare nobis conceptus chymerarum & rerum impossibilium, non est mirum quod formemus nobis, quoscumque conceptus possibiles, qui ex illis speciebus formari possunt: sed omnis conceptus, qui pro hoc statu haberi potest per reuelationem est conceptus formabilis ex illis speciebus: neque enim alias species pro hoc statu habemus, & est conceptus possibilis: ergo potest formari ex illis speciebus absque reuelatione.

Dicitur posse quidem formari conceptus de Trinitate & quibuscumque aliis Fidei mysteriis absque reuelatione: sed tamen non posse haberi cognitionem illam de illis absque reuelatione, quae habeat certitudinem aut probabilitatem.

Contra, quia praeterquam quod hoc totum non sit contra conclusionem: adhuc posset quis habere cognitionem tam certam de illis, ac habet de multis aliis rebus: nam posset habere cognitionem fidei humanae prodientem de ipsis, nam si quis vir doctus, & alias bonus, conciperet Deum esse trinum, & proponeret hoc alteri tanquam verum, prudenter crederet alter ipsis, & sic haberet fidem humanam prudentem de illo mysterio absque reuelatione supernaturali.

CONCLUSIO VI.

12. Non solum conceptus vniuersales rerum comprehenduntur sub obiecto intellectus etiam pro hoc statu, sed etiam singularia materialia: non potest tamen de vniuersalibus habere cognitionem distinctam, per quam vniam posset distinguere ab omnibus aliis propositis sibi.

Hac quoad primam partem est communissima ac extra controuersiam.

Probatur, quia concipimus hominem, albedinem, sonum, secundum rationem communem, quae conuenire potest pluribus, ut patet experientia. *Secunda pars est Doctoris in 4. d. 4. cum suis omnibus, quos sequuntur Commbricenses 3. de anima cap. 8. quest. 5. Ruvius ibi c. 4. quest. 5. & communior sententia contra D. Thomam 2. part. q. 86 art. 1. Caiet. ibidem & alios Thomistas. Tertia pars est Doctoris supra, & credo non posse esse in controuersia.*

Probatur secunda pars, quia cognoscimus dari à parte rei accidentia illa, quae per sensus percipimus: & cognoscimus etiam nihil dari à parte rei, quod non sit singulare: ergo cognoscimus accidentia illa, quae videmus per sensus esse singularia: deinde cognoscimus per discursum sub illis accidentibus esse substantiam materialem, & ulterius cognoscimus illam substantiam non posse

esse à parte rei sub illis, nisi esset singularis: ergo cognoscimus illam substantiam esse singularem.

Confirmatur: quia possumus distinguere vniuersale materiale à singulari materiali: ergo vtrumque cognoscimus.

Confirmatur secundo, quia materialitas non impedit, alias non possemus quidditates materiales intelligere: nec etiam singularitas, quia intellectus potest secundum *Adversarios* intelligere singularia spiritualia: nec vtrumque simul, quia id gratis omnino diceretur.

Tertia pars probatur experientia, quia nullum conceptum interiore habemus de albedine, quam videmus sensu externo, nec de Petro, v. g. aut Paulo, qui quantum ad nostram experientiam non esset omnino similis conceptui, quem haberemus de alia albedine, ac alio individuo humano eiusdem magnitudinis, figurae, intensionis, ac ceterarum conditionum, quae Deus posset facere: unde si proponeretur nobis post visam vniam albedinem singularem, alia omnino similis, non potuissimus cognoscere, an esset illa albedo, quae ante fuit visa à nobis, necne: ergo non possumus habere conceptum distinctum de vilo individuo sub ratione sua propria quo distingui possit ab omnibus aliis indiuiduis modo iam specificato: & sanè fortassis D. Thomas non aliud voluit quam hoc, dum videtur negare secundam partem; & haec ipsa videtur esse ratio cur dicat *Philosophus*, & cum eo *Doctores* communiter quod de singularibus non datur scientia quae talia sunt, quia scilicet non possunt concipi conceptu vilo tā peculiari sibi, ut possit sufficere ad distinguendum ipsū ab omni alio indiuiduo quod proponeretur potentia: ceterū posse dari cognitionē certissimā de aliqua re quod sit indiuidua, patet manifeste ex ratione secundae partis.

14. Obiicit contra secundam partem, nullum materiale est actu intelligibile, sed tantum potentia: ergo ut singulare materiale sit actu intelligibile, debet abstrahi à materia, & consequenter debet abstrahi à singularitate, quia à nulla alia materia abstrahi potest.

Respondetur distinguendo primum consequens: debet abstrahi à materia, quatenus debet habere esse intentionale in sensibus externis ac internis, concedo consequentiam: quatenus non debeat concipi ut singulare, nego consequentiam primam & secundam. Itaque abstractio à materia, quae debet fieri circa rem materialem pro hoc statu est, quod ponatur in sensibus intentionaliter; & haec ipsa abstractio non est necessaria pro statu separationis, nec pro statu beatitudinis, aut etiam naturae integræ, ut supra dixi, & multo minus pro intellectu Angelico.

Obiicit secundo: sequeretur non esse necessarium intellectum agentem.

Respondetur negando sequelam, si dentur species intelligibiles; quod si non dentur tales species, concedo sequelam. Itaque intellectus non ponitur pro abstractione quidditarum materialium à singularitatibus, quasi necessario deberent sic abstrahi ita, ut non possent intelligi ut singulares; & si hoc esset munus ipsius, non deberet poni, & male oppositum assereret *Philosophus*; sed ponendus est propter aliam rationem inferius assignandā.

15. Quæritur, an per eandem speciem repræsentetur intellectui natura communis & singularitas.

Respondetur quod sic, licet illa species se sola non sufficiat ad hoc, ut possit cognoscere illam rem, aut ut vniuersalem formaliter, aut ut singularem.

Probatur prima pars: quia per eandem speciem repræsentatur natura generica & specifica. quia illa in hac includitur: ergo & per eandem speciem potest repræsentari natura vniuersalis & singularis, natura enim vniuersalis tam bene includitur in natura singulari, quam generica in specifica.

Confirmatur: quia sicut tota illa res singularis percipitur à sensu, & est per se vnita, ita potest producere vniam speciem repræsentatiuam sui totius in intellectu, supposito quod requiratur species; aut si non requiratur species, poterit ipsa rem ut proposita per sensum internum determinate intellectum ad cognitionem sui secundum se totum.

Quomodo potest intellectus intelligere singularia.

Probaturs secunda pars: quia habita illa specie potest intellectus dubitare utrum res illa sit singularis aut vniuersalis, & debet uti discursu ad colligendam veritatem: ergo virtute istius speciei non percipiebat illam rem, nec ut vniuersalem, nec ut singularem.

QVÆSTIO II.

Quodnam sit primum cognitum ab intellectu.

16. **N**on est quæstio, quodnam ex pluribus obiectis distinctis, quæ cognosci possunt ab intellectu, primum omnium debeat cognosci; quia omnia obiecta non habent inter se talem subordinationem, ut multa ex illis non possint indifferenter cognosci vel prius vel posterius quam alia obiecta; nec enim prius debemus cognoscere colorem quam sonum; aut albedinem quam dulcedinem: sed difficultas est de variis conceptibus, qui possunt haberi de eadem omnino re inter se inuicem subordinatis; quibusam prius haberi debeat, v.g. de Petro potest haberi conceptus quatenus est ens, & quatenus substantia, & quatenus homo, & quatenus Petrus, seu indiuiduum humanum; & hi conceptus sunt inter se inuicem sic subordinati per modum minus, vel magis communis, ut patet. Quæritur ergo ex his conceptibus, quem debeat intellectus prius habere.

Potest autem hæc comparatio fieri, vel inter conceptus vniuersales & singulares, ut si quærat an prius debeat concipi Petrus sub aliqua ratione vniuersali, an vero sub ratione aliqua singulari. Vel inter ipsosmet conceptus vniuersales, ut si quærat an Petrus prius debeat concipi sub ratione animalis, quam hominis, aut è contra: Vel denique inter plures conceptus singulares qui possunt haberi de ipso, ut si quærat, an prius debeat concipi per modum animalis singularis quam per modum hominis singularis.

Quæ omnes comparationes, & quæstiones possunt fieri in ordine ad cognitionem distinctam rei, & in ordine ad cognitionem confusam. Est autem cognitio distincta rei in hoc proposito illa cognitio, qua cognoscitur ut includens suas partes essentielles, qualis est cognitio, qua cognoscitur homo, ut constans animalitate & rationalitate: cognitio vero confusa rei est, qua cognoscitur imperfectius quam hoc modo, sic scilicet, ut licet cognoscatur aliqua ratione, non tamen cognoscitur secundum partes suas essentielles, aut intinsecas.

CONCLUSIO I.

17. *An prius cognoscatur res eo cognitione distincta quoad gradus superiores, quam inferiores.* Quando cognoscitur aliqua res cognitione distincta secundum se & suas partes, non prius cognoscitur quoad gradus superiores seu magis vniuersales, quam quoad inferiores & minus vniuersales, in quibus illi gradus superiores non includuntur tanquam partes; prius tamen debet cognosci quoad gradus superiores quam quoad inferiores, in quibus gradus superiores includuntur tanquam partes; verbis gratia ut cognoscatur homo cognitione distincta, non prius debet cognosci quoad animalitatem, quam quoad rationalitatem; bene tamen prius debet cognosci quoad animalitatem quam quoad humanitatem.

Hæc conclusio hoc modo proposita non videtur esse posse in controuersia, & iuxta eam debet explicari. Secundo absolute asserens, in cognitione distincta prius cognosci debere gradus magis vniuersales.

Probaturs prima pars: quia nulla est ratio cur prius ad vnum gradum, quam ad alterum terminetur, siue cognoscatur illos gradus vnica cognitione, siue pluribus; potest enim cognitio rationalitatis haberi absque cognitione animalitatis, & è contra, nec per cognitionem vnius deueniri potest in cognitionem alterius, ut patet: ergo nulla est ratio, ob quam necessario prius debeat cognosci vnus gradus, quam alter.

Probaturs secunda pars: quia impossibile est cognoscere distincte gradum inferiorem includentem gradum superiorem, quin cognoscatur superior, v.g. hominem sine animalitate: potest autem gradus superior cognosci distincte secundum suas partes absque gradu inferiori, v.

g. animal absque homine: ergo prius debet cognosci cognitione distincta gradus superior quam inferior includens ipsum.

18. *Dices* licet posset cognosci gradus superior absque inferiori includente ipsum alia cognitione, non tamen cognitione illa distincta, qua cognoscitur gradus inferior distincte: ergo non prius cognoscitur per illam cognitionem gradus superior quam inferior includens.

Contra, quia vel est eadem ipsa cognitio, qua cognoscitur distincte homo v.g. & animal, vel sunt diuersæ cognitiones. Si diuersæ, sine dubio eadem ipsa cognitio, qua cognoscitur animal, quando cognoscitur homo, potest haberi absque cognitione hominis, nihil enim impedit. Si sit eadem; adhuc eadem cognitio tendens in plura obiecta, potest prius natura tendere in vnum obiectum quam alterum, quando nimirum non potest intelligi tendere in alterum quin intelligatur tendere in primum: potest autem intelligi tendere in primum quin intelligatur tendere in alterum. Sic autem est in proposito: impossibile enim est quod cognitio illa vna distincta possit intelligi terminari ad gradum inferiorem, distincte ipsum repræsentando, quin intelligatur tendere in partes ipsius: potest autem intelligi tendere in partes, distincte ipsas repræsentando saltem seorsim sumptas; quin intelligatur tendere in ipsam rem includentem partes, & consequenter potest intelligi tendere prius in gradum superiorem quam inferiorem includentem illum.

CONCLUSIO II.

19. *In cognitione confusa, qua cognoscitur res insensibilis debet applicata sic, ut possit determinare ad cognitionem sui secundum rationem minus vniuersalem, & magis sibi propriam.* Quis gradus prius cognoscitur, tur in cognitione confusa. Quis gradus debet applicari sic, ut possit determinare ad cognitionem sui secundum rationem minus vniuersalem, & magis sibi propriam? Quis gradus prius cognoscitur secundum illam rationem propriam? v.g. albedo quando applicatur in illa distantia visus, ut causare possit visionem sui, quatenus albedo est, primo omnium cognoscitur secundum illam rationem ab intellectu. Hæc est Doctoris supra, ubi dicit in cognitione confusa, prius cognosci speciem specialissimam, quam gradus vniuersaliores: quod intelligendum est iuxta conclusionem.

Probaturs manifeste, quia causa naturalis debet applicata, & non impedita, necessario producit perfectissimum effectum quem potest: sed albedo applicata sensui secundum illam distantiam, secundum quam potest causare visionem sui, quatenus est albedo, est causa naturalis, & illa visio est perfectissimus effectus, quem potest tum producere, nec habet impedimentum: ergo necessario illam producit.

Rursus, producta illa visione, necessario à sensu interno concipitur sub illa ratione, & concepta ab hoc, necessario concipitur similiter ab intellectu non impedito, ob eandem rationem: ergo quando sic proponitur, primus conceptus, qui habetur de ipsa, est conceptus minus vniuersalis, & magis proprius ipsi.

Nec refert quod aliquando causa naturalis debite applicata prius producat imperfectiorem effectum, quam perfectiorem. Hoc enim solum accidit, quando effectus imperfectior necessario præexigitur ad effectum perfectiorem, aut effectus perfectissimus non est producibilis ex natura sua ante imperfectiorem: sed in proposito nullus alius effectus exigitur ante conceptum albedinis sub ratione sua minus vniuersali, & magis peculiari.

20. *Dices* albedinem per illam applicationem, qua applicatur sufficenter ad producendam visionem sui, quatenus albedo, applicari etiam sufficenter ad producendum conceptum sui, quatenus color: ergo non prius debet determinare ad cognitionem sui quatenus albedo, quam quatenus color, & consequenter conceptus minus vniuersalis non est primū cognitū necessario in cognitione confusa.

Respondeo distinguendo vltimum consequens: non est primum cognitum positue, sic ut prius cognoscatur illa ratio, & postea alie rationes magis communes, transeat; non est prius cognitum negatiue, sic scilicet, ut nulla alia ratio prius debeat cognosci ante ipsam, nego consequentia. Et in hoc sensu potest intelligi conclusio, & Scito.

Respondeo secundo, distinguendo antecedens: applicatur sufficenter ad causandum conceptum sui, qua color est,

Y y 3 qu

An prius cognoscatur res eo cognitione distincta quoad gradus superiores, quam inferiores.

qui conceptus esset distinctus à conceptu ipsius quatenus albedo, aut talis qualis habetur de ipso, quando non cognoscitur ut albedo, nego antecedens; qui conceptus est identificatus conceptui albedinis, transeat antecedens, & similiter distinguo consequens: quàm quatenus color conceptu distincto à conceptu albedinis, nego; identificato ipsi, transeat.

Dixi in conclusione: quando applicatur tali modo, quia potest applicari taliter, ut non causet conceptum sui secundum rationem minus vniuersalem, ut quando est valde remota, aut medium est male dispositum, tunc enim causeret speciem sui quatenus color ut sic, aut quatenus alius color, ut patet.

Dices si posset in maiori distantia ac peiori applicatione causare speciem sui quatenus color, multo magis poterit in meliori applicatione id facere.

Respondeo negando sequelam, quia sicut ex natura sua est limitata albedo, ut non possit in illa maiori distantia causare vllò modo speciem albedinis, per quam posset videri ut albedo, cum tamen ratio albedinis sit perfectior quam ratio coloris; ita etiam potest ex natura sua esse limitata, ut in applicatione qua producit speciem, qua repræsentetur ut albedo, non possit producere speciem, qua repræsentetur ut color.

CONCLUSIO III.

Per diff. 21. Quando cognoscitur res cognitione confusa per discursum medianibus effectibus & operationibus, aliquando cognoscitur prius secundum rationes minus communes, aliquando secundum magis communes. Hæc in re debet esse communis; quia aliquando res producit operationes, ex quibus solum possit colligi quod habet cōceptum magis commune, ut quando homo producit sensationes externas, ut visionem; aliquando vero producit operationes, ex quibus colligi potest ratio minus communis, ut quando discurret; ergo aliquando prius cognoscitur secundum alteram.

Ex hoc patet, quādo Scotus absolute dicit in cognitione confusa prius videri conceptum minus vniuersalem, ipsum limitandum ad cognitiones, quæ habentur de rebus sensibilibus absque discursu, & de cognitionibus intuitiuis, quæ immediatè causantur ab obiecto.

QVÆSTIO III.

Vtrum intellectus indigeat speciebus intelligibilibus.

IAm diximus in superioribus dari species in aliquibus sensibus materialibus externis, & in sensibus etiā materialibus internis, earumque naturā & causas indagauimus. Nunc de anima rationali eiusque potētia intellectiua tractantes oportet videre, an eodē modo dentur species aliqua obiectorum, quæ intelliguntur ab intellectu, quibus medianibus efficienter producat intellectiōnes rerum, quas intelligit; sicut visus mediante specie visibili videri colorem ac lucem: si enim dentur huiusmodi species, dabuntur species intelligibiles, tales enim species appellamus intelligibiles; si vero non dentur, non dabuntur species intelligibiles.

CONCLUSIO I.

Ratio non suadet species impressas intelligibiles pro hoc statu. 22. Si rationem spectes, non videtur necessaria species impressa pro hoc statu. Hæc est Doctoris q. 17. de anima, & Caballiter alteram partem. Est etiam Thomistis, Theophrastis, Occami, Nominalium, & Baconis, qui communiter citantur; & in eam inclinat Arriaga contra Thomistas recentiores magis communiter.

Probatur principaliter; quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla est necessitas specierum intelligibilium: ergo non dantur.

Probatur minor soluendo rationes quibus aduersarij probant necessitatem earum.

Prima probatio est, quia quodcumque obiectum intelligitur, prius debet esse præsens potētia secundū rationem illā, secundum quam intelligitur, antequam intelligatur: sed intelligitur secundum rationem vniuersalem

lem, & non potest esse præsens intellectui, antequam intelligatur, secundum rationem vniuersalem, nisi secundum speciem: ergo debet dari species.

Probatur minor quoad secundam partem, quia neque secundum se, neque secundum quod relucet in phantasmate potest esse præsens quoad conceptum vniuersalem antequam actu intelligatur; sed non potest esse præsens secundum vllam aliam rationem antequam intelligatur, nisi secundum se, vel secundum quod relucet in phantasmate, vel secundum speciem: ergo si non sit præsens secundum se, vel secundum quod relucet in phantasmate, debet esse præsens secundum speciem.

Probatur maior: quia secundum se & secundum quod relucet in phantasmate, est natum repræsentare se ut singulare: ergo ut sic non est natum repræsentare se ut vniuersale; neque enim secundum eandem rationem potest se repræsentare ut singulare, & ut vniuersale: quia vniuersale & singulare sunt opposita: non potest autem idem secundum eandem rationem repræsentare se secundum oppositas rationes.

23. *Contra hanc rationem* positue facit, quod quacunque ratione idem obiectum siue secundum se, siue secundum quod relucet in phantasmate, potest producere in intellectu siue se solo, siue concurrente intellectu aut possibili, aut agente, speciem repræsentantem se quoad esse vniuersale & quoad esse singulare: eadem ratione possit producere absque specie siue se solo, siue cum intellectu cognitionem repræsentantem se quoad esse vniuersale & singulare: eadem enim est difficultas utrobique.

Quod si diceretur cum Thomistis non intelligi obiectum sub ratione singulari; neque ab ipso produci speciem, quæ sic ipsum repræsentet, minor esset difficultas, quia dicendum esset obiectum singulare natum repræsentare se potentiis materialibus sub ratione singulari, posse repræsentare se potētia intellectiua per modum vniuersalis, & sic idem non repræsentaret se eidem potētia secundum oppositas rationes.

Respondeo ergo in forma negando minorem cum maiori suæ probationis, ad cuius aliam probationē distinguo consequens: secundum eandem rationem realiter loquendo, nego consequentiam: secundum eandem rationem formaliter loquendo, concedo consequentiam. Itaque eadem omnino res includens in se rationes formales diuersas, potest determinare intellectum ad cognitiones diuersas, v.g. secundum rationes vniuersales potest determinare ipsum ad cognitionem sui quoad rationes illas vniuersales; & secundum rationes singulares ad cognitionem sui, quoad rationes particulares, accedente maxime negotiatione intellectus, sine qua negotiatione non potest producere species vniuersales, & particulares.

24. *Secunda probatio* est etiam ex Doctore: quia obiectum neque secundum se, neque secundum quod relucet in phantasmate potest mouere voluntatem: ergo neque intellectum.

Probatur sequela: quia ideo nequit in voluntatem, quia immaterialis, aut quia est libera; non quia libera, quia alias non posset moueri ab intellectu: ergo quia immaterialis: sed etiam intellectus est æque immaterialis: ergo nequit pati à phantasmate.

Respondeo negando sequelam cum sua probatione; sed ratio potius est, quia voluntas subordinatur immediate intellectui, & huius ratio est non quia est immaterialis quomodocumque, sed quia est appetiua immaterialis; vnde quemadmodum appetiua materiali, correspondet cognoscitiua materialis: ita appetiua spiritali, & immateriali correspondet cognoscitiua immaterialis, atque ideo nequit moueri obiectiue & moraliter à cognoscitiua materiali: quod etiam totum colligitur aut experientia aut autoritate.

Alia probationes Scoti solum concludunt quod intellectus non possit pati à phantasmate, aut obiecto materiali tanquā à causa totali. Sed hoc non sufficit ad improbandam Conclusionē, quia dici potest, quod non patitur

ab

ab ipsis tanquam à causa totali, sed tanquam à partiali.

25. *Tertia probatio* est quod anima separata recordatur rerum quas cognovit in corpore; sed hoc non posset facere mediatis phantasmatibus, quæ dependent à corpore, neque mediatis obiectis, quia omnia illa obiecta non proponuntur ipsi secundum se, ergo mediatis speciebus.

Hoc argumentum est pure theologicum, quia ex principiis theologicis solum constat animam post separationem recordari rerum, quas gessit in corpore; unde non est contra conclusionem quæ solum asserit non constare vlla ratione naturali quod detur species. Sed neque theologicè etiam convincit, quia posset dici quod Deus infundat animabus species, quibus mediatis possint earum rerum recordari, sicut dicunt *Thomistæ* Angelis infundi species ab initio suæ creationis.

Dicitur, non esse recurrendum ad Deum absque necessitate; non esse autem necessitatem recurrere ad ipsum ad producendas illas species, si dicerentur remanere post separationem animæ à corpore species hic acquisitæ.

Contra: sicut non est recurrendum ad Deum sine necessitate, ita non sunt multiplicanda hic entia sine necessitate; ergo non magis debet recurri ad species pro hoc statu, quam ad Deum in statu separationis.

Præterea debet recurri ad Deum, vel ad aliquam aliam causam pro excitatione specierum harum præ illis; ergo tam bene posset recurri ad illum pro productione aut infusione specierum.

26. *Probatio quarta* est, quod intellectus sit ex se indifferens ad cognitiones omnes; ergo debet determinari ad has, quas iam habet, potius quam ad alias, per aliquam causam, sed non per aliam, quam per species.

Respondeo negando subsumptum: posset enim determinari sufficienter per phantasmata illa, sine quibus nequit intelligere pro hoc statu; & quæcumque causa potest excitare has species præ illis, illa eadem causa potest sine illis speciebus excitare has cognitiones præ illis.

Nec valet dicere phantasmata esse corporalia, & propterea ea non posse determinare intellectum, qui est spiritualis, ad cognitionem spirituales.

Quia licet non possent determinare illum per modum causæ totalis, nihil obest quo minus possint determinare ipsum per modum causæ partialis.

Quod confirmatur maxime, quia possunt concurrere ad determinationem intellectus agentis, qui est spiritualis, ad productionem speciei intelligibilis; ergo similiter possunt determinare intellectum possibilem non obstantem spiritualitate sua ad cognitionem.

27. *Nec valet etiam dicere*, quod intellectus possibilis, & operatio sit magis spiritualis, quam intellectus agens, ac species intelligibilis.

Tum quia difficulter potest ostendi in quonâ consistat maior illa spiritualitas; tum quia quamvis esset magis spiritualis, adhuc tamē nulla est ratio cur phantasmata non possent concurrere ad determinationem potentie magis spiritualis, si possunt cōcurrere ad determinationem potentie, quæ sit vllō modo spiritualis: quamvis enim quemadmodum aliqua causa posset cōcurrere ad determinationem vnius potentie materialis, quæ non posset cōcurrere ad determinationem alterius potentie materialis, ut sonus potest concurrere ad determinationem auditus, non vero ad determinationem potentie visus: ita etiā aliquid posset cōcurrere ad determinationem vnius potentie spiritualis, quæ non posset ad determinationem alterius; tamen si non constet, quod ita sit de phantasmatibus respectu intellectus possibilis tam bene, quam respectu intellectus agentis; potius fauendum est principio de non multiplicandis entibus, quam dicendum gratis, quod non possint determinare tam bene intellectum possibilem, quam agentem.

28. *Probatio quinta* est ex *Arriaga* à posteriori; quia quando intellectus cognoscit voluntatem odio habere aliquid, aut amare illud, aut seipsum cognoscere aliquid, vel ante cognovisse; non cognoscit illud per discursum quemadmodum cognoscit Deum aut Angelos, quos in se non experitur; ergo non cognoscit illa per species ma-

teriales, quia hæ non concurrunt ad cognitiones rerum spiritualium, nisi mediante discursu: ergo cognoscit illa per species spirituales.

Sed facile respondetur primo, inde sequi ad summum necessitatem specierum intelligibilium ad aliqua obiecta, non ad omnia, cum tamen ad omnia intelligenda, eas requiri teneant aduersarij.

Respondetur secundo negando consequentiam, & ad probationem dicendum quod vel intelligat illa obiecta per discursum; vel species materiales possunt cōcurrere ad intelligenda obiecta spiritualia absque discursu.

Confirmatur hoc: quia non intelligit illa obiecta absque dependentia à phantasmatibus; sed si sit aliqua dependentia à phantasmatibus, bene potest esse dependentia quantum ad concurrendum ad illas cognitiones immediate: ergo non est necessario recurrendum ad species intelligibiles.

29. *Sexta probatio* est eiusdem à priori: quia non potest voluntas spiritualis moveri ad volendum ex cognitione materiali; ergo intellectus non potest moveri ad intelligendum absque determinatiuo spirituali: sed non est aliud determinativum spirituale præter speciem impressam; ergo requirit speciem impressam intelligibilem.

Respondeo negando consequentiam: & ratio disparitatis est quod voluntas sit subordinata intellectui, ut colligitur ex omnibus illis principiis, ex quibus colligitur, quod non possit ferri, nisi in cognitum: intellectus autem non subordinatur alteri potentie spirituali; sed potius materiali, ut patet experientia, unde quamvis voluntas nequeat determinari, nisi per intellectum, qui est potentia spiritualis; intellectus non debet determinari per aliam potentiam spirituales, neque consequenter per alium actum spirituales.

Confirmatur: quia ideo voluntas nequit determinari ad volendum, nisi supposita intellectione spirituali, quia subordinatur potentie spirituali; sed intellectus non subordinatur potentie spirituali; ergo non debet determinari per actum spirituales.

Confirmatur secundo, quia certum est intellectum determinari à phantasmatibus materialibus ad species intelligibiles, quamvis voluntas non possit determinari ab vllis obiectis materialibus; ergo similiter posset determinari ad cognitiones; &c. ergo præterea, non est eadem ratio de intellectu, ac de voluntate quantum ad hoc.

30. Posset adduci alia probatio, ex *Complutensib. disp. 1. de anima sect. 2.* Dantur aliquæ operationes intellectus antecedenter ad phantasmata; sed illæ operationes non possunt fieri per phantasmata; ergo debent fieri mediatis speciebus.

Contra hanc doctrinam facit primo, quod gratis, & contra communem consensum, & experientiam asserat dari actus illos independentem à phantasmatibus.

Deinde quæro, an illæ species, quæ concurrunt ad huiusmodi actus præuios, producatur à phantasmatibus aliquibus prioribus, nec ne. Si non: ergo idem posset dici de cæteris speciebus. Si sic: potest intellectus uti specie acquisita per phantasia non recurrendo ad ipsam, potest uti cæteris similibus speciebus, & sic non necessario esset recursus ad phantasmata; saltem nisi quādo ipsemet intellectus imperat phantasmata, quod est absurdum. Præterea falsum est dari actus intellectus imperantes phantasmatibus. Vide alias impugnationes huius doctrinæ in Commentario meo ad quæst. 6. disp. 3. primi sentent. num. 22.

31. Alias probationes *Thomistarum* impugnauit supra agendo de speciebus impressis sensibilibus.

Alij probant positivè conclusionem alio modo; quia si darentur species in intellectu, deberet semper intelligere obiecta illarum specierum; sed hoc est falsum, ut patet experientia; ergo non dantur tales species.

Probat maior: quia nihil aliud requiritur ut intellectus intelligat, quam quod habeat speciem intelligibilem obiecti intelligendi.

Respondent aduersarij negando maiorem cum sua probatione, & dicunt præter species requiri ut excitetur species.

At certe difficile est intelligere quomodo ex pluribus speciebus, quæ in eodem intellectu indivisibili, inhaerent immobiliter, una præ altera excitari possit, aut quid sit illa excitatio speciei: & deinde ut supra dixi, quidquid aliud sufficit ut excitetur species, sufficit ad determinandum intellectum ad cognitionem absque specie.

Probatur præterea etiam positivè Conclusio: si darentur species in intellectu, intelligeret absque dependentia à phantasmatibus: hoc est falsum, ut omnes fatentur, & patet experientia: ergo non dantur species.

Probatur sequela maioris: quia non potest assignari vlla ratio cui intellectus non intelligat independenter à phantasmatibus, nisi quia phantasmata requiruntur ad eum determinandum; nec absque illis haberetur aliud sufficiens determinativum; atqui si darentur species in intellectu, illæ essent sufficienter determinativæ ipsius.

Hæc probatio pendet à solutione quæstionis quintæ, in qua examinabitur ratio necessariæ connexionis intellectus ad phantasmata.

Objectiones, quæ contra hanc Conclusionem adduci possunt, sunt probationes supra impugnatae quibus solent Doctores probare necessitatem specierum.

CONCLUSIO II.

32. Si darentur species intelligibiles impressæ producuntur ab intellectu, & consequenter datur intellectus agens, qui non esset asserendus si non darentur species intelligibiles; tamen intellectus non est causa totalis effectiva specierum, sed concurrunt etiam cum ipso sensus interni.

Hæc colligitur ex Doctore 1. distinct. 3. q. 18. n. 3. videtur communis: & probatur prima pars; quia illæ species sunt spirituales, cum subiectentur in intellectu spirituali: ergo debet esse aliqua causa spiritualis, quæ illas producat effectivè vel partialiter, vel totaliter: sed non est vlla talis causa assignabilis præter intellectum: ergo.

Probatur secunda pars: quia per intellectum agentem intelligitur potentia illa spiritualis, quæ potest producere species huiusmodi ad propositionem obiectorum corporum: ergo si species huiusmodi producatur ab vlla facultate animæ effectivè, dabitur intellectus agens.

Hinc probatur tertia pars: quia si intellectus agens sit facultas productiva huiusmodi specierum, si superflua sunt species & propterea non sunt asserenda, superflua etiam intellectus agens ut agens, & consequenter non debet asseri.

Probatur denique quarta pars, quam videtur negare Suarez 4. de anima cap. 2. quia certum est intellectum non posse producere unam speciem potius quam aliam, nisi determinetur ad hoc à phantasia: sed non potest explicari bene, quomodo phantasia determinaret, nisi concurrendo physice cum ipso ad producendam speciem: ergo sic concurrunt.

33. Dices, posse determinari intellectum à phantasia per hoc, quod proponat ipsi obiectum circa quod possit habere intellectionem, sicut determinatur voluntas per intellectum ad volitionem sine concursu effectivo ad illam; sed solum quatenus proponit ipsi obiectum circa quod versetur.

Contra, quia voluntas identificatur realiter intellectui, & eo ipso, quo intellectus intelligit obiectum, voluntas etiam realiter ipsum intelligit, atque adeo potest moveri ab ipso: sed phantasia & intellectus sunt potentia realiter distinctæ, neque eo ipso quo phantasia intelligit obiectum, intellectus ipsum intelligit aut realiter, aut formaliter: ergo per phantasiam non potest proponi ipsi sufficienter per modum obiecti, circa quod posset operari, sicut voluntati potest proponi obiectum per intellectum; & consequenter non est eadem ratio de voluntate & intellectu quantum ad hoc.

Dices secundo, posse phantasiam requiri & sufficere tanquam conditionem sine qua non, & qua posita intellectus haberet producere species, quas alias producere non posset.

Contra, quia non potest explicari quomodo posset habere rationem conditionis, & ex altera parte nihil impedit quod habeat rationem causæ; univèrsaliter autem

quotiescumque aliquid requiritur ad effectum necessario & potest habere rationem causæ, non potest autem explicari quomodo possit habere rationem conditionis, debet dici requiri per modum causæ, & non per modum conditionis.

Confirmatur hæc pars Conclusionis, quia secundum Augustinum & Authores communiter, ab obiecto & intellectu paritur notitia; quod de obiecto motivo intelligendum: sed hoc esset falsum, nisi phantasia mediante suo actu concurreret physice ad speciem intelligibilem, & ea mediante ad intellectionem, si detur species intelligibilis: ergo sic concurrunt.

CONCLUSIO III.

34. Species intelligibiles semel acquisitæ & conservatæ aliquamdiu, nunquam deperduntur. Hæc est conformior communibus principiis contra Gabrielem, & Almainum, qui existimant eas si non exeant in actum paulatim destrui.

Probatur, quia nulla forma permanens & absoluta destruitur nisi per destructionem subiecti, aut introductionem formæ contrariæ, aut remotionem causæ conservativæ: sed species sunt formæ absolutæ, & non destruitur intellectus, qui est subiectum earum, nec introducitur inquam in ipsum forma ipsi contraria, nec enim habet contrarias formas; si enim speciei albedinis, v.g. vlla forma esset contraria maxime speciei nigredinis: hæc autem simul compatiuntur in intellectu, ut patet: nec etiam remouetur causa conservativa, siue illa dicatur solus intellectus (ut posset dici secundum aliquos, quia quamvis non esset sola causa productiva, posset tamen esse sola conservativa; multi enim effectus conservantur ab aliquibus causis, à quibus non producantur, ut patet in igne & calore) siue quæcumque alia; quæcumque enim assignabitur semper inveniatur eodem modo applicata, quando liceret destrui, aut desinere species, quo erat, quando conservabatur.

Obicitur fundamentum Almaini & Gabrielis: experientia constat nos obliuisci rerum, quas antea cognovimus, nisi repetamus sæpe memoriam ipsarum: sed hoc non posset esse, si non perderentur species: ergo deperduntur.

Respondetur communiter negando minorem: id enim accidere posset absque specierum intelligibilium iactura, ex eo, quod deperderentur species phantasticæ ipsis correspondentibus, à quibus in suis operationibus dependent.

Sed contra hoc: quia eadem difficultas videtur de deperditione specierum phantasticarum: quamvis enim hæc posset deperdi per corruptionem subiecti, tamen non quoties obliuiscimur rerum, corrumpitur subiectum, alias obliuisceremur simul omnium rerum: nã certe verissimile est species phantasticas omnes reperiri in eodem subiecto, unde si expeditio vnius speciei deperditur subiectum, debent omnes prorsus simul deperdi.

Melius ergo dicitur, quod, quemadmodum licet quando primo committimus aliquid memoriæ habentur ad primam lectionem species istius rei tã in intellectu quàm in phantasia, & tamen non possumus recordari statim ipsius rei, nisi sæpissime legamus aut repetamus illud, non defectu speciei, sed ex eo, quod non proponantur aut excitentur istæ species subito illo ordine: ita etiam obliuio rerum ante cognitaram oritur non ex defectu specierum sufficientium, aut ex parte intellectus, aut ex parte phantasiae; sed ex defectu excitationis earum secundum illam rationem, secundum quam naturæ essent causare recordationem. Quam autem sit causa illa, quæ excitat species eo ordine quo excitantur, & unde oriatur, quod quãdo volumus recordari alicuius rei, aliquando subito recordemur, aliquando vero diutissime hæreamus, & postea cum nihil minus cogitamus, occurrat nobis; mihi videtur esse ex difficilioribus naturæ arcanis, & æque currit, siue admittantur species, siue non admittantur.

Quæres, an species intelligibiles conserventur à solo intellectu.

Videri posset quod sic, quia nulla alia causa conservativa cum ipso concurrere assignari posset, & quia quamvis alia

Species intelligibiles semel acquisite & aliquamdiu conservatæ nunquam deperduntur.

An intellectus sit causa totalis conservativa specierum.

Si darentur species intelligibiles, datur intellectus agens.

causa concurrat necessario ad productionem earum, non tamen est necesse ut illa causa concurrat ad conseruationem; ut patet in calore qui conseruatur in aqua sine igne, quamuis sine igne in illo non producat.

Hoc tamen non obstante, mihi videtur insistendum in principiis positis p. 2. disp. 9. num. 45. & dicendum quod intellectus non possit esse causa totalis conseruationis speciei, quia si esset haberet virtutem adæquatam ipsam efficiendi pro illo instanti quo conseruaretur; sed hoc falsum: ergo.

Probatur minor; quia si posset ipsam totaliter producere pro illo instanti, posset etiam pro primo instanti; & necessario etiam produceret, quia est causa naturalis, quod est absurdum.

Probatur vltima sequela, quia ideo potest & debet in instanti quo conseruatur, intellectus ipsam conseruare, quia in illo instanti habet in actu primo virtutem ex qua pro illo instanti egredi possit ista species: sed eadem ipsa virtus est in omni instanti, in quo est intellectus, & non impeditur pro vltimo instanti magis, quam impeditur pro instanti conseruationis: ergo deberet egredi ab illa ista species pro primo instanti.

Quæ sane ratio mihi probat nullam causam posse conseruare rem per se directè, quæ nõ possit rem producere, & consequenter quamcumque causam adæquatam conseruationem posse esse productiuam rei conseruationis.

Confirmatur autem vltius: quia conseruatio rei non est nisi continuata productio eius, nec inter actionem qua conseruatur & illam qua producit, est vlla prorsus differentia, si sint duæ actiones, quam quod vna præsupponat alteram, quod conuenit ipsi accidentaliter tantum, sicut conuenit secundo filio præsupponere primum filium: ergo causa illa quæ sufficit ad conseruationem sufficit ad productionem, si æque bene applicetur, non minus quam causa potens producere secundum filium sufficit ad productionem primi filii. Quod si dicatur esse eadem actio, quæ sit conseruatio & productio: ergo quemadmodum poterat egredi pro hoc instanti ab intellectu, poterat etiam pro primo, si tam bene applicabatur pro primo, ac applicatur pro hoc secundo, pro quo habet denotationem conseruationis.

Confirmatur secundo, quia si non posset actio productiuæ egredi à causa, à qua egredi posset conseruatiua, maxime quia productio adiunget causam ad hoc, ut egredere ab ipsa conseruatio, siue conseruatio dicatur esse actio distincta, siue non, sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor, quia pro illo instanti pro quo est conseruatio, non est actio productiuæ, ut productiuæ, nec aliqua dispositio ab ipsa relicta, nec aliqua causa per ipsam producta, nec aliquid prorsus ab illa vltimo modo depēdens est in instanti conseruationis ad conseruationem deseruiens, quod non esset etiam si non esset illa actio: ergo illa actio non potest iuuare ad hoc, ut actio quæ est conseruatio, egrediat ab agente; absurdum enim videtur quod illud quod non est, possit iuuare ad producendum aliquid pro instanti, pro quo non est, nisi in illo instanti esset aliquid ratione ipsius, quod non esset alias ad productionem conducent.

Dicitur quod actio illa fuerit, est necessarium ad hoc, ut sit conseruatio formaliter pro instanti conseruationis, quamuis actio illa nõ sit in illo instanti, nec aliquid quod alias non esset: ergo quod non est, potest deseruire ad aliquid habendum pro instanti, pro quo non est, quamuis nihil sit in illo instanti, quod alias non esset.

Contra, quia licet requiri possit aliquid non existens ad denominationem aliquam desumptam ab ipsius non existentia, in quo non est vlla difficultas; tamen non potest requiri ut aliquid positum, non dicens necessario illam denominationem sit pro illo instanti: sed actio conseruatiua licet dicat formaliter denominationē desumptam ab actione productiuæ pro instanti præterito, tamen secundum se, quoad esse suum positum non necessario dicit illam denominationem: ergo licet non posset haberi cum illa denominatione absque actione præterita, potest tamen secundum se esse absque illa actione, quod est intensionem conclusionis. Itaque existimo species intelligibiles

semel productas conseruari in intellectu à causa aliqua superiori, ut à Deo vel Angelis.

Cætera quæ ad naturam specierum intelligibilium spectant, ex dictis de speciebus sensitiuis facile resolui possunt. Solum hic aduertendum, quod quando dicitur intellectus agens spiritualizare obiectum corporeum reducens in phantasmate, per illud nihil aliud intelligi debet, quam quod producat speciem qua representari possit illud obiectum spiritualiter, per cognitionem scilicet intellectiuam, quæ spiritualis est.

QVÆSTIO IV.

De distinctione intellectus agentis & possibilis, & utrum uterque in anima separata & Angelis reperiantur.

36. Patet ex dictis intellectum agentem esse facultatem illam, quæ producit speciem intelligibilem, eamque dari, si dentur tales species, quas propterea dari supponendum est in hac quæstione, quæ alias non posset esse in controuersia. Per intellectum vero possibilem seu patientem intelligitur facultas animæ, quæ mediante potest cognoscere per cognitionem spirituales; ad cuius productionem deseruiunt species intelligibiles, quæ producuntur per intellectum agentem. Dicitur autem possibilis seu patients, non quod non agat producendo effectiue cognitionem, tam bene, quam intellectus agens agit producendo speciem intelligibilem; sed quod intelligat formaliter per receptionem cognitionis in se.

CONCLUSIO I.

Intellectus agens & possibilis non distinguuntur realiter. Hæc colligitur ex *Scoto* expresse in 1. disp. 3. quæst. 8. n. 3. ubi de viroque intellectu tanquam de realiter indistinctis agit, & est conformis principiis ipsius in aliis locis passim, ut mirum sit *Complutenses* inferius citandos ipsum citare pro opposito, & quidem in illo ipso loco iam adducto. Eam tenent præterea *Maïor*, *Abulenſis*, *Niphus*, *Suar.* *Conimbricens.* contra *Thomistas* communiter, quos citant & sequuntur *Complutenses*, disp. 20. de intellectu agente, num. 10.

Probatur primo, quia identificantur realiter animæ, ut patet ex dictis supra disp. 1. quæst. 11. ergo & inter se identificantur: quæ enim realiter identificantur vni tertio in creatis, sine dubio realiter identificantur inter se.

Probatur secundo, quia quamuis non identificantur animæ, nulla esset necessitas illos inter se distinguendi realiter; non sunt multiplicanda entia sine necessitate: ergo. Maior patet, quia si esset aliqua necessitas, maxime, quia haberent diuersos actus, quandoquidem actus intellectus agentis esset species impressa, & actus intellectus possibilis esset intellectio seu cognitio: sed ad hoc non sunt distinguendi, quia vna & eadē potentia realiter potest habere diuersos actus, & habere diuersas denominationes; vnam quatenus esset principium vnius actus & aliam quatenus esset principium alterius, & hoc maxime verum est quando illi actus haberent subordinationem talem, ut vnus esset requisitus ad alterum, ut contingit in proposito, quia species intelligibilis est necessaria ad producendam cognitionem: propterea enim ponitur.

CONCLUSIO II.

37. *Intellectus agens & possibilis distinguuntur formaliter ex natura rei.* Hæc est communis inter *Scotistas*.

Probatur, quia non implicat dari aliquem intellectum, qui possit cognoscere obiectum, & non possit producere speciem impressam: ergo conceptus intellectus agentis & possibilis, possunt separari ab inuicem non minus quam conceptus animalis & rationalis: sed conceptus sic separabiles distinguuntur formaliter, ut patet ex dicendis in disputatione de distinctione formali: ergo intellectus agens & possibilis, quia tales, distinguuntur formaliter.

Quod si omnis intellectus agens deberet necessario esse possibilis, & e contra, difficulter posset probari distinctio formalis ex natura rei eorum; nam diuersitas actuum vix sufficit; alias posset quis dicere, quod darentur duo intelle

Intellectus agens & possibilis non distinguuntur realiter.

Distinguuntur formaliter.

intellectus possibiles distincti formaliter, unus qui est apprehensivus obiecti per simplicem apprehensionem, alter qui est iudicativus; cur enim potius deberent assignari duo intellectus respicientes speciem intelligibilem & cognitionem, quam duo intellectus respicientes simplicem apprehensionem & iudicium?

CONCLUSIO III.

38. *Non solum intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens, ut agens reperitur in anima separata, & Angelis.* Hæc quoad primam partem de intellectu possibili est certa apud omnes, quia alias non intelligerent Angeli, aut animæ separata.

Secunda pars de intellectu agente est Doctoris in 4. dist. 45. quoad animam separatam; & in 2. dist. 3. quest. 11. quoad Angelos: quem præter suos sequuntur probabiliter Conimbricenses. tract. de Anima separata, & Suar. lib. 6. cap. 6. contra D. Thom. 1. part. quest. 89. & quest. 55. art. 2. cum suis.

Probat, quia alias nec Angeli, nec animæ separata possent intelligere res absentes, præteritas aut futuras, nihil enim posset eos ad hoc determinare, nisi ponantur in illis species: sed si ponantur in illis species, debet poni aliqua causa productiva illarum ex parte Angeli & animæ: illa vero causa est intellectus agens: ergo habent intellectum agentem.

Dices, ipsamet obiecta, quæ determinare possunt illos ad producendas illas species, posse producere eas tanquam causas totales: ergo falsum est subsumptum.

Contra, quamvis id posset dici quando obiecta essent spiritualia, tamen nequit dici quando obiecta sunt materialia: materiale enim nequit esse causa totalis formæ spiritualis.

Dices secundo, species rerum infundi Angelis, & animabus à Deo, non vero acquiri ab ipsis: virtute activa propria, & consequenter falsum esse subsumptum.

Contra primo: quia non est recurrendum ad Deum, tanquam ad causam totalem alicuius effectus, nisi quando non potest assignari causa secunda, quæ possit ad ipsum concurrere.

Contra secundo: quia sicut recurritur ad Deum, tanquam ad causam totalem productivam specierum intelligibilium Angelorum, & animarum separatarum: ita posset dici quod ille pariter causaret species intelligibiles animæ coniunctæ, & sic non esset ponendus intellectus agens in anima coniuncta.

39. *Probat secundo conclusio, & infirmatur ulterius recursus ille ad Deum, quod cõfugiant aduersarii: est perfectio in anima, & Angelis, habere intellectum agentem: ergo si ponatur in anima coniuncta, debet poni in Angelis, & anima separata; absurdum enim videtur maiorem perfectionem in ratione intellectui esse in anima coniuncta, quam separata, ac Angelis, præsertim quoad rationem aliquam independentem à corpore.* Probat antecedens: est perfectio in cognoscitio habere virtutem non solum productivam cognitionis, sed illius, sine quo cognitio haberi non possit, verbi gratia, speciei intelligibilis, ut videtur evidens: ergo est perfectio in eo habere intellectum agentem.

Confirmatur: imperfectio, ad quam supplendam intellectus agens ponitur in hominibus, reperitur in Angelis, & anima separata: ergo debet in illis poni ad eam tollendam non minus quam in hominibus.

Probat antecedens: quia illa imperfectio est determinatio, quam habet ad intelligendum ex se absque speciebus intelligibilibus: sed æquæ Angelus, & anima sunt sic indeterminati, ac anima coniuncta, aut homo: ergo.

Confirmatur secundo: quia intellectus agens ex dictis est identificatus intellectui possibili, & animæ: ergo remanet necessario in anima separata. Quod si etiã diceretur cum Thomistis, intellectum agentem esse accidens realiter distinctum ab intellectu possibili, & animæ: adhuc haberetur intentum, quia illud accidens est proprietas animæ sequens ex natura ipsius, ac pullulans ab ipsa, non vero adveniens ipsi ab extrinseco: ergo deberet pullulare ab ipsa in statu separationis: neque enim coniuncto ad

corpus habet aliquem influxum in illam pullulationem.

40. *Obicies: intellectus agens requireretur solum in anima separata, & Angelis ad producendas species rerum materialium: sed non possunt Angeli, aut animæ separata acquirere species rerum materialium: ergo frustra poneretur in illis intellectus agens sub denominatione intellectus agentis.*

Probat minor: quia res materiales non possunt determinare intellectum, nisi mediantibus phantasmatis, qualia non sunt in Angelo, aut anima separata, ut patet.

Confirmatur hoc, quia si anima posset acquirere species rerum materialium absque corpore, aut phantasmatis, frustra vniatur corpori, sed hoc est absurdum: ergo.

Confirmatur secundo: quia si posset immediate acquirere species rerum materialium etiam in corpore existens, deberet illas acquirere quando applicantur: est enim causa naturalis determinata ad omnem effectum producendum, quem potest producere quando debet applicatur.

Respondetur, negando minorem cum sua probatione: sicut enim ipsamet phantasmata, quamvis materialia sint, possunt intellectum spirituale determinare ad suam speciem spirituale: ita etiam res corporales possent hoc facere absque phantasmatis.

Ad primam confirmationem respondeo, negando sequelam: vniatur enim corpori ad habendas cognitiones sensitivas, & cognitiones intellectuales dependentes à cognitionibus sensitivis, quæ cognitiones fortassis sunt distinctæ speciei à cognitionibus, quas haberet in statu separationis, ut postea dicetur amplius.

Ad confirmationem secundam respondeo, negando etiam sequelam: quia sicut non debet habere species infusas à Deo in statu coniunctionis, quas secundum aduersarios haberet in statu separationis; ita etiam non debet posse acquirere tales species in statu coniunctionis, quamvis posset eas acquirere in statu separationis.

Et si queratur, unde oriatur impedimentum: Respondeo ex ordinatione Dei nolentis eodem modo concurrere cum anima in statu separationis, & coniunctionis; quæ ordinatio fortassis habita est ad puniendum peccatum originale, ut postea dicam amplius.

Adverte autem hic, me non negare, quin Deus Angelis, & animabus separatis plures species infundat; quia ad habendum subito in instanti creationis, tam varias rerum cognitiones in Angelo, quam tribuuntur ipsi, non posset sufficere actiuitas intellectus agentis ad producendas omnes species ad illas cognitiones necessarias; neque enim obiecta illa omnia secundum se realiter applicabantur ipsi. Sed quod contendo est, Angelos habere intellectum, quo possent acquirere species, si Deus non infunderet; & existimo etiam de facto Angelos, præsertim malos, dum versantur inter nos, acquirere sibi species multarum rerum, quas non infunderat illis Deus, quia non erat necessarium ex illo capite, ut eas illis infunderet.

41. *Quæres, an intellectus agens sit perfectior possibili: An intellectus agens sit perfectior possibili.* Respondetur communiter, si consideretur intellectus possibilis, ut est productivus intellectus, eum sine dubio esse perfectiorem, quia intellectus, quam potest producere est perfectior quam species intelligibilis, quæ sola ab intellectu agente, quæ talis est, potest produci. Si vero consideretur intellectus possibilis, ut receptivus intellectus, est imperfectior, quia agere est perfectius, quam pati. Verum quantum ad hanc secundam partem, res nõ adeo certa est, quæ prima facie videri possit: nam quamvis agere, ut sic, perfectius sit quam pati, aut recipere; tamen agere aliquid particulare non necessario est perfectius, quam recipere aliquid aliud particulare; existimo enim quod sit maioris perfectionis in anima posse recipere visionem beatificam, quamvis ad eam non concurreret efficienter, quam posse producere calorem, siue in se, siue in alio, si talis facultas competeret ipsi. Et similiter existimo dicendum in proposito, quod maioris perfectionis sit in intellectu posse recipere cognitiones obiectorum, etiam si non haberet facultatem eas efficiendi, quæ posse producere

Intellectus agens reperitur in anima separata & Angelis.

producere speciem intelligibilem; unde si essent duo intellectus realiter distincti, & separati, quorum unus esset productivus speciei intelligibilis, & non receptivus cognitionis, alter vero receptivus cognitionis, & non productivus ipsius; hic illo longè perfectior censendus esset; præsertim cum habet intelligere formaliter per hoc quod habeat in se receptam cognitionem, nec ad hoc requiratur per se, quod producatur productio ab ipso met cognoscente, ut postea dicam: nec ullus est qui non mallet se cognoscere formaliter, & posse formaliter cognoscere, quam producere speciem intelligibilem, aut eam posse producere. Itaque concludo, intellectum possibilem esse perfectiorem intellectu agente non solum, ut habet virtutem productivam cognitionis, sed etiam virtutem receptivam eius, præsertim talem, ut per receptionem eius possit formaliter intelligere.

QVÆSTIO V.

Utrum intellectus humanus, & Angelicus distinguantur specie.

42. **E**X suppositione, quod intellectus identificetur realiter animæ, & Angelis in nostra sententia, non potest esse dubiū, quin realiter sint distincti specie, sicut Angelus, & anima, quibus identificantur. Unde quæstio solum potest esse de ipsis formaliter loquendo: bene enim potest fieri quod aliquæ formalitates, quæ realiter distinguuntur specie, formaliter tamen non sic distinguantur: sic enim animalitas in homine, & bruto realiter distinguuntur specie; & tamē formaliter sunt eiusdē rationis.

CONCLUSIO I.

Probabilis est quod intellectus Angelicus, & humanus distinguantur specie. Hæc est Doctoris in 2. dist. 1. quæst. ult. Quamvis oppositum etiam proponat ibidem, ut probabile. Est etiam D. Thom. 1. p. q. 79. art. 2. & longè magis communis apud alios auctores hic, & in materia de Angelis.

Probatur à Thomistis: quia intellectus Angelicus habet distinctum obiectum adæquatum ab intellectu humani obiecto adæquato: sed potentia habentes distincta obiecta adæquata distinguuntur specie: ergo.

Probatur maior: quia obiectum adæquatum motuum, præsertim intellectus humani, est quidditas rei materialis: tale vero non est obiectum adæquatum motuum intellectus Angelici, sed aliquid aliud magis late patens.

Verum hæc probatio supponit maiorem, quam supra impugnavi quæst. 1. & ex dictis in illa quæstione patet, circa nihil posse versari intellectum Angelicum, circa quod non posset versari humanus, quantum est ex natura sua: unde per ordinem ad obiecta nequeunt distinguui.

Probatur primo: quia intellectus Angelicus non est diffusivus, secus vero est de humano.

Hæc etiam probatio, supponit veritatem antecedentis quod falsum est secundum Scotistas: de quo in materia de Angelis.

43. *Melius probatur conclusio primo:* quia intellectus humanus potest habere & habet de facto cognitiones aliquas distinctas rationis ab omnibus, quas potest habere intellectus Angelicus, nempe cognitiones rerum quatenus proponuntur in phantasia, ut quæstione sequenti magis apparebit.

Probatur secundò: quia perfectior substantia in ratione intellectui debet habere perfectiorem potetiam correspondentem illi rationi, quam imperfectior, alias non esset perfectior; sed substantia Angelica est perfectior in ratione substantiæ intellectui quam anima vel homo, & potentia correspondens illi rationi est intellectus: ergo debet habere perfectiorem intellectum.

Probatur tercio, quia intellectus humanus ex se potest intelligere res omnes independentè à phantasmatis sicut Angelicus, vel non potest: Si non potest, certum est ipsum esse distinctæ speciei ab Angelico, qui potest. Si potest, ergo quandoquidem præterea potest intelligere res ut phantasticè propositas, nisi esset aliqua differentia vel in cognitione Angelica, vel in modo ipsam acquirēdi,

sequeretur intellectus humanum est perfectiorē quā est Angelicus, quandoquidem & posset intelligere quæcumque posset Angelicus secundum eandem rationē quoad substantiam, & modum cognitionis, & præterea alias cognitiones distinctas habere, quas non posset Angelus, sed hoc est absurdum: ergo debet esse differentia inter utraque cognitionem, vel quoad substantiam, vel quoad modum ipsam producendi, vel acquirendi: sed si sit talis differentia, eo ipso sequitur quod sint distinctæ speciei.

Confirmatur, quia potentia sensitivæ externæ hominis, & bruti distinguuntur specie: ergo & potentia intellectus hominis & Angeli, à paritate rationis.

Confirmatur secundo, quia si non distinguerentur specie intellectus Angelicus ab humano, sequeretur hominem esse longè perfectiorem Angelo, quia haberet perfectiones intellectuales tam perfectas, & præterea haberet alias perfectiones plures, quales non haberet Angelus, nempe corporeas, sed hoc est absurdum.

44. *Obijci:* si essent distinctæ speciei, deberent esse inæqualis perfectionis, & Angelicus deberet esse perfectior, sed hoc est incōveniētiū: quia inde sequeretur quod cognitio Angelica esset diversæ speciei, & maioris perfectionis quam humana potest esse, & cōsequenter quod visio beatifica Christi & Divæ Virginis esset speciei imperfectioris, quam visio beatifica Angeli.

Respondetur concedendo maiorem, non ex eo, quod inæqualitas in perfectione inter aliqua sequatur necessario ex distinctione specifica ipsorum, sed propter secundam & tertiam probationem conclusionis. Nego vero minorem cum sequela probationis: nam quamvis intellectus ipsorum sint distinctæ speciei, non necessario cognitiones sunt distinctæ speciei, quia possunt habere distinctionem specificam ex alio capite quam per ordinem ad diversitatem specificā cognitionum, per hoc scilicet, quod unus intellectus posset plura simul cognoscere, quantum est ex natura sua: aut per hoc, quod citius aut expeditius, aut clarius posset cognoscere, quam alter intellectus.

Deinde, quamvis cognitiones ab illis provenientes deberent esse distinctæ speciei & inæqualis perfectionis sicut ipsimet intellectus, & consequenter cognitio Angelica deberet esse perfectior quam humana, etiam Christi, quantum est ex natura potentialium, tamē de facto Deus posset supplere per lumen gloriæ, aut alia auxilia imperfectionem intellectus Christi præ intellectu Angelico, & si id faceret, Christus posset habere cognitionem etiam specie perfectiorem quam esset cognitio Angelica.

QVÆSTIO VI.

Unde oriatur dependentia intellectus à phantasmatis.

45. **I**ntellectum nostrum pro hoc statu dependere à phantasmatis patet & autoritate Philosophi 3. de anima, text. 12. & communi consensu Doctorum, & etiam experientia, qua constat quod impedito organo phantasia non intelligamus rectè, ut patet in phreneticis, dormientibus, & infirmis. Sed valde prorsus difficile est assignare rationem huius dependentiæ; quæ difficultas vè magis appareat, & melius solui possit, varij dicendi modi proponendi sunt.

Aliqui dicunt rationem esse quod non possit intelligere absque speciebus, & quod non possit species habere nisi à phantasmatis.

Contra, quia hinc solum sequeretur quod dependeret à phantasmatis, quantum ad acquisitionem specierum, non vero quod dependeret ab iis quantum ad usum earum: nam quemadmodum ipsa potentia sensitiva interna dependet à sensibus externis, quoad acquisitionem specierum, iis tamen habitis potest habere cognitionem sensitivam per eas, cessantibus potentiis externis: eodem modo potentia intellectiva posset habere dependentiam à phantasia in ordine ad acquirendas species, quamvis iis habitis possit per illas intelligere sine ulteriori dependentia à phantasia, aut eius operatione.

Præterea

Intellectus humanus, & Angelicus distinguuntur specie

Præterea intellectus per species potest intelligere absque dependentia à phantasia in statu separationis: ergo in statu coniunctionis idem poterit facere, nisi ostendatur aliqua ratio ob quam impediatur.

Quod si dicatur phantasiam semper requiri, ut vna species præ alia excitetur.

Contra est, quod quemadmodum ex ipsis speciebus phantasticis vna species præ alia excitatur absque operatione potentiatarum, à quibus species acquirantur, ita etiam vna species intelligibilis potest excitari præ alia absque dependentia à phantasia, à qua species illæ abstrahantur.

Deinde quemadmodum ex pluribus speciebus animæ separatæ vna præ aliis excitari possit, cur similiter non possit dici de anima coniuncta?

46. Secundo teneri posset iuxta principia *Auicennæ*, rationem istius necessariæ connexionis esse, quod species intelligibiles dependeant in esse & fieri à phantasmatis, & consequenter intellectus sicut non potest operari absque speciebus, non potest operari absque dependentia continua à phantasmatis, à quibus dependent illæ species.

Contra hanc sententiam facit primo, quod omnes, qui admittunt species intelligibiles, vno excepto *Auicennæ*, teneant eas non dependere in conservari à phantasmatis, quod & probat *Doctus* in 1. d. 2. q. 6. contra eundem pluribus rationibus à me explicatis ibidem. Quarum præcipua mihi videtur, quod phantasia habet virtutem conservandi suas species independentem à sensibus externis, sine quibus eas producere nequit: ergo & intellectus debet habere virtutem conservatiuam suarum specierum independentem à phantasia.

Contra secundo, quia intellectus non ita dependet in operationibus suis ex natura sua à phantasia, aut speciebus dependentibus in fieri, & conservari à phantasia, quin possit intelligere absque talibus speciebus ac phantasia, ut patet in statu separationis, in quo non habet tales species nec phantasiam: ergo manet adhuc difficultas, cur in statu coniunctionis non possit habere tales operationes absque dependentia à phantasmatis, licet haberet dependentiam à phantasmatis quoad alias operationes, iuxta principia *Auicennæ*.

Contra tertio, quia si species intellectus dependerent in fieri, & conservari à phantasmatis, sequeretur quod non requirerentur species illæ, quia ipsamet phantasmata, sicut sufficerent ad illas species, & semper deberent applicari quoties applicantur illæ species, ita etiam possent determinare ad cognitiones correspondentes illis speciebus, & semper sufficienter ad hoc applicarentur: ergo frustra ponerentur species intelligibiles; quod est contra *Auicennam*.

47. Tertio posset dici rationem conversionis necessariæ intellectus ad phantasmata oriri ex eo, quod non datur species intelligibiles, ut probabilius supra docui *quest. 3*. Si enim huiusmodi species non datur, nihil aliud poterit sufficere ad determinandum intellectum præter phantasmata: sed quoties operatur, debet adesse determinationem ipsius ad operandum: ergo non potest unquam operari absque phantasmatis.

Hæc *sententia* optime saluat rationem necessariæ conversionis ad phantasmata quantum ad operationes, quas de facto in nobis experimur. Sed non saluat cur intellectus non possit acquirere species tales, & habere operationes tales, quales haberet in statu separationis sine dependentia à phantasmatis.

D. Thom. 1. p. q. 84. art. 7. dicit rationem huius necessariæ conversionis esse, quod quidditas rei materialis sensibilis sit obiectum proprium intellectus coniuncti: sed talis quidditas debet necessario in aliquo indiuiduo materiali existere: ergo non potest complete intelligi nisi in tali indiuiduo, sed non possumus ipsam cognoscere ut sic, nisi per sensum, quia intellectus non fertur in singulare: ergo non potest intellectus intelligere aliquid quin sensus operetur.

48. Hanc doctrinam, quæ reuera insufficiens est, impu-

gnat *Doctus* tribus rationibus à me explicatis in 1. dist. 3. *quest. 6.* & hic etiam breuiter impugnatur primo: quia non assignatur ratio cur intellectus coniunctus non possit habere tales operationes, quales habet separatus, quodcumque demum dicatur esse obiectum ipsius: sed illæ operationes essent independentes à phantasmatis: ergo non ostenditur ratio, cur non habeat aliquas operationes pro hoc statu absque conversione ad phantasmata; quamvis ostendatur ratio, cur conuertat necessario ad phantasmata ad habendas illas operationes, quas nos experimur semper esse cum tali dependentia.

Secundo, quia intellectus intelligit quiddid percipit phantasia: ergo si phantasia intelligat singulare, intellectus etiam illud intelligit, & certe si sola phantasia perciperet singulare, non magis perfecte intelligeret intellectus quidditatem rei materialis intellecta singularitate, quam non intellecta: ergo perceptio phantastica rei singularis ut singularis, non iuvat ut intellectus magis complete quidditatem rei materialis intelligat, quam si non perciperetur, & sic corrumpitur fundamentum *D. Thomæ*.

Tertio, quia non obstante quod quidditas rei materialis sit necessario in aliquo singulari, Angelus & anima separata ipsam intelligunt: quæro ergo an intelligant illud singulare, in quo existit. Si intelligant: ergo similiter posset intellectus coniunctus ipsum intelligere, & sic etiam corrumpitur fundamentum *D. Thomæ*. Si non intelligant, tum quæro an cognoscant illam quidditatem complete. Si sic: ergo potest complete cognosci non cognito singulari, in quo existit, contra *D. Thomam*. Si non: ergo nec intellectus coniunctus debet ipsum complete cognoscere: & ergo ulterius quemadmodum intellectus separatus potest, non cognito singulari, cognoscere quidditatem illam sine dependentia à phantasmatis, similiter dici potest de intellectu coniuncto.

Quarto denique, quia non bene sequitur quod aliquid non possit intelligi non intellecto alio, ex eo, quod à parte rei necessario debeat existere in illo alio, ut patet infinitis exemplis, quæ superfluum esset proponere, cum sint obuia.

CONCLUSIO I.

49. Ratio necessaria conversionis intellectus ad phantasmata, quantum ad cognitiones, quas de facto habet, est quod non datur species intelligibiles, vel si datur quod sint determinate ad producendum cognitionem rei, secundum quod relucet in phantasmate, aut proponitur per phantasiam. Ratio vero cur non possit habere alias cognitiones independentem à phantasmatis, quas posset habere in statu separationis est ordinatio Divina, quæ ordinatio verisimiliter habita est in pœnam peccati originalis. Hæc conclusio est conformis *Doctus* in 2. d. 3. q. 6. ac doctrinæ à me ibidem traditæ.

Probatur prima pars: quia ut supra dixi, non datur illæ species, & ex suppositione, quod non datur, debet ex hoc ipso capite recurri semper ad phantasmata tanquam determinatiua intellectus ad has cognitiones potius quam ad illas.

Probatur secunda pars: quia quamvis datur species illæ, possent esse talis naturæ, ut non sint nata producere cognitionem, nisi talem, quæ ex natura sua intrinseca petat obiectum proponi per phantasiam, sicut voluntas est nata producere volitionem, quæ petit obiectum proponi per intellectum. Quod si hoc ita esset, necessario deberet intellectus semper conuertere se ad phantasmata: quod autem ita sit de facto colligitur ex eo, quod non possit ex suppositione specierum ostendi, quomodo melius saluetur iuxta naturam rerum illa necessaria conversio intellectus ad phantasmata, quam ita dicendo: sed melius est saluare illam iuxta rerum naturas, quam recurrendo ad *Deum*, quoties potest commodè saluari: ergo.

Probatur denique tertia pars: quia non potest assignari ex quo alio capite illa impotentia oriatur: non enim ex coniunctione animæ cum corpore: tum quia intellectus Beatorum sic intelligit res non obstat coniunctione illa: nec hoc debet adscribi elevationi alicui particulari, quæ fieret in illo statu: tum quia non potest ostendi quomodo coniunctio,

coniuncto cum corpore posset impedire tales operationes; quæ etiam ratio probat quod id non oriatur ex statu viæ; quia status viæ non ponit aliquid physicum, sed solum carentiam perfectionum, quæ superadduntur in statu patriæ, quæ carentia nihil facit ad propositum.

50. *Obijcies* contra secundam partem: si species de facto acquiruntur mediantibus phantasmatis essent determinatæ ad producendas cognitiones representatiuas obiectorum relucens in phantasmatis solummodo, sequeretur quod species hic acquiruntur non remanerent in anima separata, aut saltem quod non haberent aliquas operationes in illo statu, & consequenter quod ex recordationibus, quas habet anima separata, non possint colligi tales species.

Respondet primo, concedendo totum, nec id est inconueniens: quamuis enim recorderetur rerum gestarum in corpore, ut constat ex Euangelio in historia Epulonis: tamen illa recordatio posset oriri ex speciebus à Deo infusis.

Respondet secundo, posset negari sequela: nam quamuis illæ species posset determinare ad cognitiones terminatas ad obiecta, ut in phantasmatis proposita: posset tamen præterea determinare ad alias cognitiones, quibus eadem obiecta cognoscerentur alio modo: & non determinarent ad illas pro hoc statu propter illam ipsam rationem, propter quam intellectus ipse non potest habere tales cognitiones, siue mediantibus illis, siue mediatis aliis speciebus, nimirum ob peccatum peccati originalis, ut dicitur in tertia parte conclusionis. Videantur dicta in commentario supra citato, ubi hæc res fusiùs tractatur.

Cur pueri, amentes & dormientes non sint capaces rationis.

51. *Quæres*, unde oriatur quod pueri, amentes, & dormientes non discunt, nec habeant cognitiones rationales sufficientes ad hoc ut voluntas eorum possit habere operationes bonas, & malas moraliter. Ratio dubitandi est, quod quandoquidem homines pro illis tribus statibus habeant operationes phantasticas, & quidem satis perfectas in somno; nihil vero aliud videatur requiri ut determinetur intellectus agens ad species impressas, si dentur, & intellectus patiens ad intellectiones, quam quod obiectum phantasticè proponatur: videtur sequi quod necessario debeat habere operationes rationales, & consequenter discunt: ex alia vero parte supponitur quod pueri ante determinatos annos non habeant usum rationis, nec amentes, dum sunt tales; quod etiam supponitur de dormientibus, quibus propterea nulli actus, quos exercent, siue boni, siue mali, adscribuntur aut laudi, aut vituperio.

Quod ad pueros attinet, posset dici quod ipsi ante illos annos, quibus dicuntur ad usum rationis peruenire, propterea non habeant illum usum, quia organum phantasticum eorum non est dispositum sufficienter, ut possit producere tam perfectas operationes phantasticas, quam esset necessarium ut determinaretur intellectus ad cognitiones rationales; nam sine dubio posset impediri usus rationis hoc modo, & non constat quin sic impediat; unde debet dici quod ita fiat, nisi alia melior via reperiatur.

Posset dici etiam, quod quamuis operationes phantasticæ sint etiam in pueris satis perfectæ, & generet etiam in parte intellectiva species intelligibiles, & cognitiones sibi proportionatas non tamen propterea sequitur quod habeant usum rationis; quia non potest intellectus statim ex quibuscumque speciebus discurre; sed indiget multis speciebus, & applicatione particulari illarum tali vel tali modo; non habent autem pueri ante aliquod determinatum tempus tot species, quot ad hoc requirerentur, nec proponuntur illo particulari modo: quemadmodum enim in addiscenda lingua aliqua progreditur quis paulatim, & licet habeat in se species multorum vocabulorum, non potest tamen statim iis omnibus uti tempore opportuno, sed ad hoc requirit usum & praxim: ita etiam in usu specierum posset contingere in intellectu.

52. *Rursus*, quemadmodum adulti non statim acquirunt, sed paulatim aliquam scientiam, & sunt aliqui conceptus obiectiui, qui non nisi cum difficultate ab ipsis

percipi possunt, licet haberent omnes species simplices phantasticas ad hoc requisitas; ita etiam potest contingere quod pueri non haberent conceptus illos obiectiuos cognitos qui requirerentur ad cognitionem boni præsertim honesti, & mali ipsi oppositi; ex hoc autem sequeretur quod non habent usum rationis quantum ad propositionem requisitam ad hoc, ut agerent bene, vel male moraliter, quamuis haberent usum rationis sufficientem ad agendum libere; quod si hoc ita esset, quando dicitur communiter, quod non habeant usum rationis ante determinatos annos, v.g. septennium, aut circiter, hoc commode posset intelligi non de usu rationis quocumque, sed de usu rationis sufficienti ad bene, & male agendum.

Posset denique provenire ille defectus in pueris ex illo principio, ex quo provenit in dormientibus, de quo statim.

Quod ad amentes attinet, & idem est de ebriis, & iis qui ob alias indispositiones perdunt usum rationis, defectus ille posset provenire ex principio illo iam dicto, ex quo provenit in dormientibus; & posset ulterius provenire ex eo quod per indispositiones organi, & partium interiorum confundantur species phantasticæ, sic ut non proponantur intellectui debito modo.

Præterea, quandoquidem potentia phantastica sit diuisibilis, qua parte includit organum corporeum, fieri posset quod operatio phantastica debeat in aliqua determinata parte produci, ut determinetur intellectus, in qua parte tum produci non possit propter indispositiones illarum infirmitatū, licet in aliqua alia parte producantur. Posset denique fieri quod amentes, ebrii, & similes infirmi propter suas indispositiones non habeant tam perfectas operationes phantasticas, quam requireretur ut posset determinari intellectus, sicut supra dictum est de pueris.

53. *Maiores difficultates est de dormientibus*, in quibus operationes phantasticæ sunt perfectissimæ, & ut patet experientia, videntur proponi tam sufficienter ad determinandum intellectum ad cognitionem boni & mali, quam in vigilia.

Ego certe non inuenio ullam sufficientem causam, ex qua in huiusmodi impediri possit ratio, nisi recurrendo ad aliquam causam occultam; nec id magis mirum est, quam quod non possit repetiri causa, ex qua oritur quod aliquando hæc species hoc ordine, aliquando aliæ occurrant; aliquando quando volumus recordari alicuius rei, etiam adhibita magna diligentia, id facere non possumus, aliquando vero possumus sine ulla difficultate.

Addendum, quod dubitari possit, an verum sit, quod hic supponitur, nempe dormientes non habere usum rationis; nam quantum ad experientiam potius videtur oppositum, videtur enim nobis discurre in somno, & fugere quandoque malum, quandoque ipsum prosequi. Nec aliquid contra hanc experientiam magis opponi posse videtur, quam quod inde sequeretur quod voluntas peccare posset inter dormiendum, & quod motus aliqui inordinati, quos tum videmus experiri in nobis, essent peccaminosi, non solum quatenus in vigilia culpabiliter applicaretur causa, ex qua oriri possent, sed secundum se directè; quod videtur esse contra sententiam communem Theologorum, & praxim fori confessionalis, in quo non habentur à Confessariis huiusmodi motus secundum se considerati pro peccatis.

Ad hoc autem dici posset, quod in somno duo genera motuum inordinatorum considerari possint: vnum eorum qui non dependent à voluntate sic, ut ipsos impedire possit, ut sunt delectationes partis sensitivæ, & maxime pro illo statu, in quo voluntas nequit applicare potentias externas somno ligatas ad eos sedandos; & huiusmodi motus non deberent esse peccaminosi in somno excitati, quamuis voluntas, & intellectus essent expediti ad actus suos habendos, nisi quatenus voluntas libere complaceret in eis; sicut nec quando in vigilia, repugnante voluntate, quandoque causantur. At alij motus sunt illi qui essent in ipsamet voluntate, ut volitio vindicandi se de inimico, complacentia de delectationibus sensitivis excitatis in potentiis sensitivis, & huiusmodi alij. Et dici posset, quod si quando experiremur in nobis tales actus, aut

An dormientes habeant cognitiones intellectivas.

818 De ANIMA. De Potentia Intellectiva,

videremur nobis illos experiri in somno, quod debemus illos habere pro peccatis: nec hoc est contra praxim fori confessionalis, nam qui sunt timorata conscientia, solent confiteri tales motus, etiam cum non sunt certi, quod eos habeant, ad maiorem securitatem, & quia difficile est cognoscere postea in vigilia, an habeatur vere in voluntate inter dormiendum tales motus voluntarii, propterea non habetur pro peccatis certis, & fortassis de iis intelligi posset illud Psal. 18. *Ab occultis meis munda me Domine*; non minus quam de iis quae tradidimus obliuioni; sicut & etiam illi motus, quos habemus in vigilia, de quibus dubitamus an peccata sint, necne. Sed de hoc nihil concludo; sed solum propono rem alii decernendam.

QVÆSTIO VII.

De natura intellectionis, seu cognitionis intellectiva.

Aduertendum hic ante omnia, idem omnino seruata proportione resoluendum de natura reliquorum sensitiuorum, & appetitiuorum, quod resoluatur de intellectione; quia eadem prorsus est ratio de omnibus. Licet vero hanc questionem tam exacte, quam potui in commentario meo ad 1. dist. 3. quæst. 6. examinarim; tamen ne tam principalis pars in hoc etiam tractatu desit, eandem iterum hic repetam, seruata non solum eadem doctrina substantia, sed verbis etiam maiori ex parte, & paucis superadditis ad maiorem veritatis confirmationem.

Prima sententia est, intellectionem consistere in receptione speciei intelligibilis impressæ. Hæc est *Godfredi* quodl. 4. *Egidij* quodl. 3. quæst. 12. & *Suessani* lib. 5. de intellectu, cap. 9.

Secunda sententia est, eam esse veram actionem de prædicamento actionis, per quam nullus terminus producat; ita sentiunt de intellectionibus intuitiuis, quas beati habent in patria de Deo, *Caiet.* 1. part. quæst. 27. cum *Ferrar.* & *Capreolo*, qui eandem sententiam tribuit *Aureolo* 1. dist. 2. quoad omnes intellectiones. Sed *Aureolus* nihil tale habet, & potius in 1. dist. 35. videtur tenere primam sententiam.

Tertia sententia est, quod sit qualitas de prædicamento qualitatis, per nullam actionem de prædicamento actionis, sed seipsa producta, distincta à verbo mentis. Sic *Auerſa* quæst. 75. de anima, sect. 3.

Quarta sententia est, eam consistere formaliter in actione de prædicamento actionis, per quam tamen semper aliqua qualitas distincta producat, quæ sit verbum mentis. Hanc sequuntur *Conimbric.* 3. de anima, cap. 8. quæst. 3. art. 3. *Montesinus* 1. 2. dist. 3. quæst. 5. *Fonseca*, *Gonzales*, & alij.

Quinta sententia est *Hurtadi* hic dist. 6. subsect. 1. *Suarium*, & alios, sed immerito, pro se citantis, & existimantis intellectionem consistere formaliter in actione de prædicamento actionis, passione de prædicamento passionis, & qualitate per eas producta: ita ut illa tria sint de essentia, & ratione formali intellectionis.

Sexta sententia est *Complutensium* hic dist. 21. quæst. 3. tenentium eam consistere in qualitate seipsa producta absque actione distincta, & quæ sit tamen realiter distincta à verbo mentis.

Septima denique sententia est, quod consistat formaliter in qualitate, quæ qualitas producat per actionem distinctam non minus, quam calor, aut frigus, & similia. Hæc est *Doctores* in 1. dist. 3. quæst. 6. & suorum communiter.

CONCLUSIO I.

34. *Cognitio intellectiva non consistit formaliter in receptione speciei intelligibilis.* Hæc est communis omnium reliquarum sententiarum contra primam.

Probari solet auctoritate *Augustini* 9. de Trinit. cap. ult. dicentis quod à cognoscente, & cognito pariatur notitia: ergo non consistit formaliter in receptione speciei intelligibilis impressæ.

Hæc quidem auctoritas probat, quod non consistat in illa receptione formaliter, nec etiā verisimile est aduersarios id velle. Sed non videtur probare, quod non consistat in ipsa specie impressa recepta in intellectu, quod il-

lis sufficit. Quod autem hoc non probet, suadet, quia species impressæ producantur ab intellectu, & obiecto, ut relucente in phantasmatibus: ergo quamuis notitia consistet formaliter in illa specie, adhuc pareretur notitia ab obiecto, & cognoscente.

Nihilominus locus ille facit ad propositum, quia *Augustinus* loquitur vniuersaliter de omni notitia creata non solum humana, sed etiam Angelica: sed si notitia omnis consistet in specie recepta, omnis notitia non pareretur à cognoscente, quia omnes species non producantur ab intellectu; nam intellectibus Angelorum, vel omnes species, ut tenent *Thomistæ*, vel certe plurimæ infunduntur à solo Deo: ergo cum omnis cognitio pariatur secundum *Augustinum* à cognoscente, non debet consistere in specie impressa recepta, quod est intentum.

Probat secundo ratione; quia non dantur species impressæ in aliquibus potentiis materialibus, ut dictum est suo loco, in quibus tamen reperiuntur cognitiones sensitiuæ; nec etiam dantur probabiliter in ipsa potentia intellectiva pro hoc statu: ergo cognitio non consistit in speciebus receptis, sed in aliqua alia qualitate distincta rationis.

Probat tertio, supponendo dari species impressas intellectivas, quæ remanent aliquando in intellectu, sine eo quod intelligat per illas; quæ supposito admittitur ab aduersariis, & alias non esset cum ipsis, nisi quæstio de nomine; nam illud, quod ipsi vocarent speciem impressam, esset quod nos vocamus intellectionem, seu speciem expressam. Hoc ergo supposito, sic argumentor: Dantur in intellectu species rerum multarum, quas non intelligit, ut est evidens: ergo ab illis speciebus receptis non habet intelligere formaliter; quia si ab illis receptis haberet formaliter intelligere, aut si intellectio consistet formaliter in illis receptis; nunquā posset illas habere receptas, quin formaliter per illas intelligeret, quia nunquam potest habere intellectionem formalem in se, quin formaliter intelligat, præsertim nisi per alias intellectiones nimium diuertatur, quod non necessario contingit in proposito, quia intellectus potest plures species habere, quando nihil intelligit, & quando consequenter per nullam intellectionem distrahitur, ut patet in dormientibus.

Hoc argumento coguntur aduersarii concedere intellectionem non consistere in quacunque receptione speciei, seu non sufficere, ut intellectus formaliter intelligat, quod habeat in se species impressas receptas; sed vterius aliqui requirunt aliquem conatum potentia intellectiva, seu aliquam attentionem ipsius.

Sed contra, quia non potest potentia habere conatum, aut attentionem iam, quam ante non habuit, nisi aliquid habeat iam, quod ante non habuit: ergo quando potentia habens species receptas de non intelligente fit intelligens, & de non conante, aut attendente fit conans, aut attendens, debet esse aliquid in ipsa, quod ante non fuit, sed si admittatur aliquid aliud, in illo potius collocanda est intellectio, quam in specie recepta: ergo intellectio non consistit in specie recepta.

Aureolus in 1. dist. 35. respondet alio modo ad tertiam probationem, requiri quidem aliquid aliud ultra speciem receptam, nempe quod obiectum appareat.

Sed contra, quia obiectum habet apparere formaliter per ipsam cognitionem: ergo si ultra speciem receptam requiratur apparere obiectum; requireretur ultra speciem receptam cognitio, & consequenter cognitio non consistit formaliter in specie impressa recepta.

Confirmatur: quia non potest intelligi, aut explicari, quomodo obiectum, quod ante non apparuit etiam habita specie impressa recepta, postea appareat potentia, nisi dicatur aliquid esse in potentia, quod ante in ipsa non fuit: ergo ita dicendum est.

35. *Obyerunt* aduersarii, primo, auctoritatem *Philosophi* 3. de anima, cap. 2. ubi dicit: *Vnus quidem est actus sensibilis, & sensitiuus, esse autem alterum.* Quibus verbis intendit actum realem sensibilis obiecti esse eundem cum actu reali sensitiua potentia: sed actus realis sensibilis obiecti est species impressa: ergo illa est actus potentia sensitiua: sed

sed actus potentia sensitiva est sensatio eius: ergo sensatio eius est species impressa in ipsa recepta, & consequenter intellectio, quæ est sensatio intellectus, consistet in specie intelligibili in ipso recepta.

Respondet Ruvius supra cum *D. Thoma in Commentario istius loci*, Philosophum loqui non de unitate reali utriusque actus sensibilis, & sensitivi, sed de unitate subiecti istius actus, ita ut sensus sit, quod tam actus sensitivi quam actus sensibilis habeant idem subiectum, nempe potentiam sensitivam; cum quo tamen stat illos actus esse distinctos realiter.

Verum, quidquid sit de hac responsione, quæ, si verba respiciuntur, omnino dura est; sicut esset durus modus loquendi, dicere quod actus calefactivi, & siccativi esset unus, quando producerent siccitatem, & calorem in eodem subiecto.

Respondeo aliter, concedendo dicta *Aristotelis* in sensu formali, & realiam siue loquamur de specie impressa, illa potest dici actus sensitivi, quatenus ipsum perficit & complet in ordine ad producendam sensationem; & est actus sensibilis, quatenus ab illo producitur; siue loquamur de specie expressa, seu sensatione, illa etiam est actus sensibilis, quatenus ab illo producitur; vel immediate, vel mediante specie sua: & est pariter actus sensitivi, non solum quatenus ipsum actuatur, & perficit, sed etiam quatenus ab ipso procedit effectivè. Minorem autem distinguo, actus sensibilis est species impressa tantummodo, nego: actus eius est illa species, sed non tantum, concedo. Et similiter distinguo consequens. Distinguo etiam subsumptum illud: Actus potentia sensitiva est sensatio eius. Omnis actus eius est sensatio, nego: aliquis actus, concedo, & nego consequentiam.

Obijciens secundo, intellectus intelligit quando fit similis obiecto, sed fit similis obiecto per hoc quod recipiat speciem intelligibilem impressam: ergo per hoc intelligit.

Respondeo, distinguendo maiorem, quando fit similis obiecto per similitudinem expressam eius concedo; per similitudinem impressam, nego. Distinguo etiam minorem, fit similis per hoc, quod recipiat speciem impressam similitudine expressa, nego; impressa, concedo: & nego consequentiam.

Et si queratur, cur esse similem uno modo sufficiat potius quam altero?

Respondeo id colligi ex fundamentis nostræ conclusionis per quæ patet non sufficere ad hoc, ut intelligat intellectus, quod recipiat speciem impressam, atque adeo non sufficere ad hoc ut intelligat, quod habeat similitudinem quæcumque, quam possit dare ipsi ista species in ipso recepta.

CONCLUSIO II.

59. Intellectio nulla neque abstractiva, neque intuitiva consistit in actione vera, & proprie dicta de prædicamento actionis, per quam nulla terminus producat. Hæc est communissima sententia Philosophorum, ac Theologorum contra secundam sententiam.

Probatur primo ex Doctore supra §. Præterea actionis: & §. Quod autem non sit actio: quia omnis actio de prædicamento Actionis, debet habere terminum per ipsam productum: ergo implicat dari actionem de prædicamento Actionis, quæ talem terminum non habet, & consequenter intellectio non potest consistere in tali actione.

Probatur antecedens, quia per hoc distinguitur prædicamentum Actionis à cæteris prædicamentis omnibus, nec ullus alius conceptus actionis, ut sic, assignari potest, quo distinguatur ab illis, quam quod dicatur esse determinatio actualis, essentialiter faciens causam activam producentem actu aliquid: ergo essentialiter dicit ordinem ad terminum per illum producendum.

Probatur hoc ultimum antecedens, quia alias non posset assignari quomodo distingueretur ab aliqua specie qualitatibus.

Dices, actionem distingui posse ab omni specie qualitatibus per hoc quod esset determinatio actualis ad terminum.

Contra, vel intelligis hoc de termino ut sic, abstrahendo à termino per eum productum, vel de termino productum: si secundum dicis, habemus intentum: si primum, contra

est, quia sic omnis determinatio actualis ad terminum, esset de prædicamento actionis, quod patet esse falsum, nam ubi intrinsecum est determinatio ad terminum, & tamen non est de prædicamento actionis.

Probatur secundo conclusio contra Caietanum, quia intellectio ut sic, potest dari absque termino per eam productum, ut ipse asserit, quia admittit aliquam intellectionem absque termino productum: ergo & omnis. Probatur consequentia, quia qua ratione intellectus per aliquam intellectionem sine termino per eam productum posset intelligere, eadè ratione posset per omnem: ergo nulla deberet habere terminum productum; ideo enim deberet aliqua habere, quia alias per eam non posset intelligere intellectus.

Probatur antecedens, impugnando disparitatem, quam assignat *Caietanus*, dicens propterea intellectionem intuitivam sufficere absque termino productum, qui esset verbum mentis, seu species expressa: quia tum obiectum ipsum secundum se est realiter præsens intellectui; species autem requiritur tantum, quando non est sic præsens, ut per eam constituatur præsens intentionaliter.

Contra hanc disparitatem, quia præsentia quæcumque obiecti, quæ requiritur in quacumque cognitione, est præsentia præcedens ipsam cognitionem: ergo per nullam cognitionem debet produci aliquid, quo constitutur illo modo præsens.

Confirmatur: præsentia realis obiecti quando requiritur ad aliquam cognitionem, debet præsupponi ipsi cognitioni: ergo præsentia intentionalis debet præsupponi cognitioni, ad quam requiritur ad ponendum obiectum illo modo præsens.

Contra eandem disparitatem secundo: quando ipsum obiectum est præsens, videtur non per seipsum formaliter, sed per ipsam cognitionem sine termino productum per illam: ergo sic etiam posset videri, quando esset absens, quamvis nihil produceretur.

Probatur consequentia, quia non esset potior ratio cur obiectum absens posset videri mediante termino productum per cognitionem, quam mediante ipsamet cognitionem, si per cognitionem posset videri quando esset præsens.

57. *Dices*, cognitionem debere terminari ad aliquid præsens; unde quando obiectum non est præsens realiter, debet esse præsens intentionaliter, ut terminet cognitionem; sic autem esse non potest præsens, nisi producat species expressa per cognitionem.

Contra, quia producta specie expressa, obiectum absens realiter fit præsens intentionaliter ita sufficere, ut possit terminare intellectionem, & ut vere cognitio actu terminetur ad illud: ergo, quamvis non produceretur illa species distincta à cognitione, posset esse sic præsens.

Probatur consequentia, quia si aliquid impediret, maxime quia ut esset intentionaliter, seu intelligibiliter præsens, & dum abesset realiter, requireretur præsentia realis alicuius, in quo contineretur intelligibiliter, & ad quod terminaretur realiter cognitio: sed absque specie expressa producta per cognitionem haberetur aliquid tale præsens realiter: ergo si cognitio in illo casu potest sufficere, ut intellectus videat, poterit semper.

Probatur minor, quia species impressa, quæ est gerens vicem obiecti, est sic præsens, & nihil impedit quo minus possit supplere omne illud, ad quod poneretur species expressa producta per cognitionem: ergo, &c.

58. *Dices*, speciem impressam non esse similitudinem expressam obiecti, & formalem, sed virtutalem tantum, & propterea eam non sufficere.

Contra, quia si id quod dicitur similitudo expressa, & formalis, non dicatur esse actualis cognitio obiecti (ut communiter dicitur esse) hoc gratis dicitur.

Deinde tam convenit ipsi esse talis similitudo, quam speciei, aut qualitati ulli productæ per cognitionem.

Denique non est ratio cur requiratur similitudo expressa, aut formalis, si species impressa, aut ipsa cognitio non sit talis.

Dices secundo, per speciem impressam fieri obiectum præsens, tanquam principium intelligendi, non vero tanquam obiectum.

222 2 Contra

Contra, quia si potest fieri præsens, tanquam obiectum per speciem cognitione productam, nihil impedit quominus sic dicatur fieri præsens per speciem impressam: utrumque enim munus non repugnat speciei impressæ. Quemadmodum enim ipsum obiectum, quando est realiter præsens, habet utrumque munus respectu cognitionis intuitivæ, ita etiam speciei impressæ potest competere utrumque munus respectu cognitionis abstractivæ. Et sane per hoc, meo iudicio, convincitur esse superfluum speciem ullam, quæ produceretur per cognitionem, si vnumquam cognitio potest sufficere ad cognoscendum absque specie producta per ipsam: unde prædicta disparitas, & sententia Caietani in ea fundata, nec probabilitatem quidem habere videtur.

59. *Contra illam disparitatem, & sententiam tertio*, quia pro illo priori, quo antecedit cognitio speciem, seu qualitatem illam in absentia obiecti productam, intellectus est cognoscens; absurdum enim videtur esse cognitionem in intellectu pro aliquo instanti, quin per ipsam pro eodem cognoscat: ergo non requiritur aliqua qualitas posterior ipsa cognitione, ut dicatur cognoscens, & consequenter nullo modo requiritur talis qualitas distincta à cognitione, & per ipsam producta, neque in absentia, neque in præsentia reali obiecti.

Quartum denique contra Caietanum facit, quod si intellectus sit actio de prædicamento actionis ut debet esse, si per eam vnumquam producitur verbum mentis, semper debet necessario habere terminum productum; actualis enim determinatio alicuius ad aliud semper debet esse talis, ut patet ex doctrina communi de relationibus & modis.

Fundamentum aduersariorum esse potest, quod intellectus sit actio immanens, & operatio, & quod distinguatur ab actione transiente, per hoc quod transiens relinquit opus post se, & consequenter habeat terminum; immanens vero non relinquit opus post se, & consequenter non habet terminum. Quod discrimen utriusque desumitur ex Philosopho 9. Metaphysicæ. 19. dicente: *Quorum non est aliud opus præter actionem, in ipsismet actio, ut visio in vidente, speculatio in speculante, & vita in anima*: ergo intellectus non habet terminum per ipsam productum.

Respondetur primo hinc sequi contra Caietanum, quod nunquam habeat terminum productum.

Respondetur secundo, concedendo totum: sed inde non sequitur quod consistat in actione de prædicamento Actionis non habente terminum per ipsam productum. Itaque si capiamus actionem immanentem pro ipsa intellectione, seu specie expressa, quam intellectus in se producit: illa quidem non habet terminum productum, nec est de prædicamento Actionis: si vero per actionem immanentem intelligamus actionem, per quam agens illam speciem producit, illa habet terminum, & est de prædicamento Actionis, ut patet. Cætera fundamenta proponemus infra, contra nostram sententiam.

CONCLUSIO III.

60. *Intellectus non consistit in qualitate quæ seipsa producitur ab intellectu sine actione media: & si esset talis qualitas à parte rei, adhuc quod haberet rationem, est impertinens ad rationem ipsius, quatenus intellectus est.* Prima pars est communis contra tertiam sententiam, quam probabilem censet Suarez & Hurtado: secunda vero pars est nullius, quod sciam.

Probatur prima pars, quia si seipsa ingrederetur ab intellectu absque ratione distincta, non posset produci absque concursu intellectus à solo Deo, nec qualitas illa, quæ est in vno intellectu, posset poni in illo intellectu: sed hoc videtur falsum, quia nulla prorsus apparet aut assignari potest ratio tam necessariæ connexionis inter intellectum & illam qualitatem absolutam, quæ est similitudo expressa obiecti, ratione cuius non posset produci à solo Deo absque concursu intellectus, aut transmitti ab vno intellectu ad alium intellectum.

Confirmatur hoc: quia quamvis aliquæ formæ seipsas egrediantur à suo obiecto, ut actio, tamen hoc ideo fit, quia alias daretur processus in infinitum, nisi sisteretur in aliqua tali, & sequeretur manifesta contradictio, si

illa forma in qua sisteretur, poneretur in rerum natura absque illo obiecto, ex quo egrederetur. Quæ contradictio potest colligi ex natura ipsius & fine, ad quem ponitur: sed in proposito nostro non sequeretur processus in infinitum ex eo, quod qualitas illa, quæ est intellectus, producat media alia actione, & non dicatur egredi seipsa: neque ex natura ipsius quatenus intellectus est, aut finis, ad quem ponitur, potest colligi, quod sequeretur vlla contradictio, si poneretur extra subiectum, aut si mutaretur ab vno subiecto in aliud: ergo non debet dici quod seipsa egrediatur à suo subiecto.

Confirmatur secundo, quia calor non egreditur seipso ab igne, aut ab vlllo alio subiecto, à quo producitur: ergo nec intellectus. Antecedens admittitur ad aduersarios. Probatur consequentia: quia ideo dicitur de intellectione, quod egrediat seipsa, quia alias multiplicarentur entia sine necessitate: & ideo multiplicarentur entia sine necessitate, quia non est implicancia, quod intellectus seipsa absque actione superaddita egrediat, aut producat ab intellectu: sed eodem modo posset dici, quod non sit implicancia, quod calor seipso egrediat, à quocumque subiecto, à quo producitur: ergo posset dici, quod egrediat seipso; aut si hoc non dicitur non potest dici quod intellectus seipsa egrediat.

61. *Dices*, calorem produci de facto in subiecto, à quo non potest egredi effectiue, v.g. in aqua, quæ non videtur habere virtutem effectiuam caloris: ergo non egredit seipsa effectiue ab omni suo subiecto, & si non egrediat ab omni, non debet ab vlllo.

Contra, quia sicut potest recipi in subiecto aliquo, à quo effectiue producatur media actione ut admittunt aduersarii, licet etiam posset recipi in alio subiecto, à quo effectiue non producitur: ita etiam, posset seipsa egredi ab aliquo subiecto, licet ab alio subiecto, in quo reciperetur, non posset recipi.

Contra secundo, quia calor ille qui egredit seipso à subiecto à quo efficitur, non producitur in subiecto à quo non efficitur, sed alius calor: sed ex eo, quod alius calor sic producatur, non sequitur quod productus à suo subiecto non egrediat seipso.

Dices, illos calores esse eiusdem rationis, & consequenter, sicut alius calor poterat produci in subiecto à quo non efficitur, ita posset etiam quicumque calor in illo produci.

Contra, quia calores non magis sunt eiusdem rationis, quam intellectiones eiusdem obiecti, ex eodem motiuo: sed hoc non obstante secundum aduersarios intellectionis proveniens ab vno intellectu non potest provenire ab altero, quia scilicet seipsa egreditur ab vlllo intellectu: ergo similiter posset dici, quod quamvis calores essent eiusdem rationis, tamen calor egrediens ab vno subiecto, non posset poni in alio, & posset æque dici quod hoc proveniret ex diversitate individuali istorum calorum, quemadmodum dicitur de intellectionibus.

62. *Dices*: accidentia absoluta Eucharistica, quæ subiebatantur ante in pane, & physice ab ipso producebantur, manent absque pane: ergo non egrediebantur seipsis à pane, quia si egrederentur sic, non posset absque pane conservari: sed eadem ratio est de ipsis, ac de calore, & quibuscumque aliis similibus accidentibus absolutis: ergo non debet dici quod calor seipso egrediat ab vlllo subiecto.

Contra, si secludamus mysterium Eucharistiæ, eandem rationem habemus dicendi, quod illa accidentia egrediebantur seipsis, ac id dicendi de qualitate, quæ est intellectus: ergo quantum ad rationem naturalem æque deberemus dicere quod intellectus posset, vel non posset conservari absque suo subiecto, ac de illis qualitatibus: & ergo ulterius si ex mysterio Eucharistiæ habemus, quod illæ qualitates posset conservari absque subiecto, ex quo emanant, aut producuntur, & consequenter, quod non egrediantur seipsis, sed media actione, eodem modo debemus id colligere de qualitate intellectionis: quotiescumque enim quantum ad rationem naturalem id dicendum est de pluribus, si aliquid præter rationem naturalem miraculosè contingit circa vnum, debet dici simile quid miraculosè posse contingere circa reliquas: &

Intellectus non consistit in qualitate seipsa produca.

& hinc optime deducitur, quod si frigus possit cōseruari miraculose absque subiecto, idē dicendum sit de calore.

Probat̃ur secundo, quia si qualitas intellectiōis seipsa produceretur à potentia, illa qualitas, quæ à sola potētia procedit, non posset procedere ab habitu & potentia, nec qualitas procedens à potentia, & habitu simul concurrentibus posset procedere à sola potentia, sed hoc est absurdum, quia sic habitus requireretur ad suos actus simpliciter, & non tantum ad melius esse.

63. *Respondet ad hoc Auerſa* dupliciter: primo concedendo sequelam, & negando minorem, ac admittendo sequelam probationis.

Verum, quandoquidem Philosophi communiter existimant inconueniens esse, quod habitus naturalis requiratur simpliciter ad actus suos, nisi constet oppositum aliqua vrgenti ratione, non debet asseri: non habet autem *Auerſa* talem rationem.

Deinde non apparet vlla differentia inter actus quorum vnus procederet à potentia & habitu, & alter à sola potentia, ratione cuius vnus essentialiter postularet provenire ab habitu, & alter non.

Præterea, si esset talis differentia, actus qui procederet à sola potentia, non deberet producere habitum illum, qui esset determinatus ad producendum alterum actum diuersæ rationis à seipso.

Respondet secundo negando sequelam, quia licet actus vitalis seipso egrediatur à potentia vitali, tamen non debet seipso egredi ab aliis causis: vnde potest eadem qualitas, quæ seipsa egreditur ab intellectu, aliquando provenire ab habitu, aliquando sine habitu.

Contra, quia quotiescumque est actio totalis sufficienter productiva alicuius effectus, non debet poni alia actio respectu ipsius in vlla causa: sed si qualitas intellectiōis seipsa producit ab intellectu, & specie sufficienter, quoties sic producit, ponitur actio totalis sufficiens, & necessario producit, nimirum ipsamet qualitas, quæ seipsa habet rationem actionis totalis, quandoquidem seipsa debeat tum necessario egredi, nulla alia posita actione: ergo non debet poni alia actio ad ipsam terminata. Sed quotiescumque habitus posset ad ipsam concurrere, debet intellectus, & species sic proponi, vt ipsa necessario deberet seipsa egredi, quamuis non esset habitus: ergo non debet poni actio aliqua correspondens habitui, nec potest poni naturaliter, quia superflueret; nec etiam supernaturaliter in sententia *Scoti* negatis duas causas totales posse dari respectu eiusdem effectus, aut vnā totalem, & alteram partialem.

60. *Fundamentum præcipuum Auerſe*, & aliorum aduersariorum est, quod non repugnet qualitatē illam seipsa egredi, & quod si non diceretur sic egredi, multiplicarentur entia sine necessitate: ergo id dicendum est.

Confirmatur: quia id dicendo saluatur differentia inter qualitates vitaliter productas, & nō productas vitaliter, nimirum quod illæ seipsis producantur, hæ vero nō ita.

Respondet negando antecedens, tam enim id repugnat, quam calorem sic egredi, & non magis multiplicarentur entia sine necessitate, asserendo illam qualitatem produci mediante actione distincta, quam id asserendo de calore.

Ad confirmationem respondeo talem differentiam non debere poni inter qualitates vitaliter productas, & non productas vitaliter: & propterea ad saluandam illam differentiam non debet dici, quod actus vitales seipsis producantur.

Doctrina
Complu-
tensium.

Complutenses Carmelitæ conuenire videntur cū *Auerſa* disp. 21. de anima q. 4. vbi dicunt dictionem non esse aliam operationem ex æquo distinctam ab intellectiōe, sed esse ipsamet intellectiōem cum modo quodā, seu formalitate modalis superadditam, quem modum, seu formalitatem ponunt non vt producat ipsamet intellectiō, sed potius vt intellectiō producat verbum. Pro qua doctrina citant plures auctoritates *D. Thoma*.

Sed in primis si tanti res esset, facile esset ostendere nullo modo fauere ipsis dictas auctoritates.

Deinde postea ostendimus, quod dicunt de verbo pro-

ducto per intellectiōem, quæ esset qualitas absoluta, male fundari.

Tertio denique quod asserunt dictionē non distingui ex æquo ab intelligere, sed solum esse modum quemdā ipsi superadditum, si per hoc intelligunt, quod non habeat tantam distinctionē ab intellectiōe ex hypothēsi quod intellectiō producat verbum, quantum habet actiō vlla à sua causa, omnino falsū est; quia est eadem ratio ponēdi æqualem distinctionem actionis à sua causa vel subiecto, ac dictionis ab intelligere, vt discententi patet.

Rursus quamuis intelligere produceret verbum, tamē dictiō, quæ esset productiō, non deberet esse modus ipsius intelligere, sed ipsius verbi, in *Thomistarum* sententia, qui ponunt actionem ex parte termini.

65. Sed examinemus etiam rationes, quas adducunt ad probandam hanc suam doctrinam. Itaque *probant primo* verbum procedere ab intelligere, & consequēter dictiōnem, quæ dicitur verbum, non esse distinctam ab intelligere, seu intellectiōe: verbum procedit à notitia rei intellectæ: ergo ab intelligere.

Probat̃ur antecedens primo, quia hoc ipso, quo nihil intelligatur, nihil potest intellectualiter dici: ergo verbum procedit ab intelligere.

Secundo, quia præcisē per hoc, quod producat̃ur verbum, habet res intellectu esse intellectæ: ergo verbum procedit ex notitia rei intellectæ.

Tertio, quia de ratione verbi mentalis est, quod procedat ab intellectu, tanquam terminus suæ operationis; sed operatio adæquata intellectus est notitia rei intellectæ.

Quarto denique, quia Verbum diuinum procedit ex cognitione essentia diuinæ: ergo verbum creatum procedit ex aliqua cognitione.

Respondeo negando antecedens: nam potius verbum est ipsa notitia rei cognitæ.

Ad primam probationem, nego consequentiam; quia nō ideo nihil dicitur, si nihil intelligitur, quod id quod dicitur procedit ab intelligere, sed quod id quod dicitur, sit ipsamet intellectiō.

Ad secundam probationem, nego etiam consequentiam ideo enim res intellectæ habet esse talis præcisē, per hoc quod producat̃ur verbum; quia ipsum verbum est intellectiō.

Ad tertiam probationem distingo maiorem; tanquam terminus suæ operationis, quæ est dictiō, seu actiō productiva intellectiōis, & notitia genitæ, concedo; tanquam terminus operationis, quæ est qualitas, nego maiorem. Distinguo etiam minorem, operatio quæ est qualitas, concedo: operatio quæ est dictiō, seu actiō de prædicando acto actionis, nego.

Ad quartam probationem, distingo antecedens, tanquam ex ratione formali producendi, nego: tanquam ex aliqua perfectione præsupposita necessario, transeat; & nego consequentiam; quia ad verbum creatum non debet præsupponi notitia, neque tanquam ratio formalis, neque tanquam perfectiō necessatio competens supposito ante productionem verbi.

Probant secundo dictionem esse modificationem intellectiōis, quia per hoc, quod intellectiō producat verbum, non infertur specialis aliqua habitudo intellectiōis ad obiectum: ergo talis productiō addit modificationem tantum, & non nouam speciem intellectiōis.

Respondeo negando antecedens; quia per hoc, quod producat̃ur verbum, colligitur quod sit distincta speciei ab intellectiōe non producente, cum illa, quæ non producit, debeat esse abstractiua; altera, quæ producit, intuitiua: abstractiua autem cognitio sine dubio distinguitur specie ab intuitiua. Deinde si concederetur totum, non sequeretur quin dictiō distingueretur tantum ab intelligere, quantum vlla actiō à suo subiecto, vel causa.

Probat̃ur secunda pars conclusionis: quia quamuis seipsa egrederetur illa qualitas, hoc tamen non esset necessarium, vt intellectus per illam intelligeret: nam si per impossibile non egrederetur seipsa, sed produceretur ab intellectu actione distincta, adhuc intellectus intelligeret per illam: ergo quod sic egrediatur est impertinēs

Ad intel-
lectionem
imperti-
nens est
quod seip-
sa egre-
datur.

Z z z 3 ad

ad rationem formalem ipsius, quatenus intellectio est.

Confirmatur per dicenda conclusionem sequenti.

CONCLUSIO IV.

66. *Intellectio non consistit formaliter in actione sola, per quam intellectus producit qualitatem illam in se, quam habet quando intelligit; neque actio illa, aut passio est de ratione formali intellectiois, sed sola qualitas est intellectio formaliter loquendo.*

Probatur prima pars, quod scilicet non consistat in sola illa actione, ex Dōctore 8. Quod autem non sit actio. Intellectio est ultima perfectio intelligētis, qua intellectus est: ergo non consistit in actione productiva termini. Antecedens patet, quia eo ipso, quo intelligeretur intellectus reductus ad actum secundum perfectum intellectiois alicuius obiecti, quamvis nihil aliud intelligeretur aduenire ipsi, intelligeretur ultimam compleri in ordine ad tale obiectum.

Probatur consequentia, quia nulla actio de predicamento Actionis productiva termini, potest esse, aut intelligi ultima perfectio rei cuius est; quia omnis talis essentialiter ordinatur ad terminum per eum producendum, qui terminus si perficiat agens, erit potius ultimata perfectio eius, quam ipsamet actio ad ipsum ordinata, ut patet; si vero non perficiat agens, tunc nec actio erit perfectio agentis, sed potius erit perfectio illius, quod recipit terminam productum, aut ipsiusmet termini producti, si producat in seipso.

67. *Quod si dicat intellectioem, aut alios actus immanentes non posse esse ultimam perfectionem agentis per se, quandoquidem per ipsos producantur habitus.*

Respondet Doctor primo, ex hoc ipso probari, quod intellectio non possit esse actio, quia actus immanentes non sunt productiones habituum, eo modo, quo actio de predicamento Actionis est productio sui termini, quandoquidem sæpe habeantur, cum non producat habitus (ut cum habitus est summe intensus, aut cum actus est longe remissior, quam habitus ante acquisitus, secundum aliquos) & semper haberi possent, si Deus nunquam vellet concurrere ad productionem habitus, sed producat habitus per modum principiorum actionum, aut dispositionum, habentium virtutem productivam, aut dispositionem in actu primo. At actio de predicamento Actionis est productio tantum sui termini, & non est causa productiva eius: ergo si actus immanentes producant habitus, non sunt actiones de predicamento Actionis.

Confirmatur actio de predicamento Actionis est relatio secundum veriorē Scōstiarum sententiam, aut modus secundum recentiores; sed nec relatio, nec modus potest habere virtutem productivam qualitatis realis, qualis est habitus: ergo si actio immanens producit habitum non potest esse actio de predicamento Actionis.

Respondet secundo, habitum non posse esse terminum intrinsecum, ad quem per se ordinetur intellectio, tum quia, ut dictum est, intellectio potest haberi sine habitu sequente; tum quia ipsimet habitus ordinantur ad aliam intellectioem, & tandem sistitur in aliqua intellectioe, quæ non indigeat habitu; unde potius intellectio est ultimus terminus, & ultima perfectio intellectus, quæ habitus: cuius etiam indicium est, quod si posset haberi intellectio perfectissima, & perfectissimo modo sine habitu, sufficienter perficeretur intellectus per illam: sed si haberetur habitus perfectissimus, & perfectissimo modo, sine intellectioe, non sufficienter perficeretur intellectus: ergo intellectio potius est ultima perfectio, quæ habitus;

68. *Probatur secundo quoad eandem partem, quia si ipsamet actio de predicamento Actionis esset intellectio, nullum haberet effectum qualitas sequens: sed est absurdum ponere aliquam qualitatem absque aliquo munere, vel effectu: ergo cognitio non consistit formaliter in illa actione.*

Probatur sequela, quia nullus effectus tribui potest ipsi, nisi in ordine ad constituendum intellectum intelligentem; sed hoc habet formaliter ab intellectioe.

Dices intellectioem non posse esse sine illa specie, quæ est terminus eius, & consequenter esse necessariam illam qualitatem, ut sit intellectio.

Contra, quia hinc sequeretur non esse necessariam qualitatem illam, nisi in ordine ad hoc, ut habeatur ista actio, quæ est formaliter intellectio: & non habente aliud munus; sed hoc est absurdum: ergo nulla responsio.

Probatur subsumptum, quia uniuersaliter potius actio est in ordine ad terminum, & ad hoc, ut sit terminus, quæ terminus in ordine ad hoc ut sit actio: unde si terminus non esset proficiuus, nec actio esset proficiua: ergo terminus debet habere aliquem effectum distinctum ab hoc, quod est terminare actionem, aut adesse, ut sit actio.

Probatur tertio conclusio quoad omnes partes: quia ipsamet qualitas secundum se est similitudo expressa obiecti, & conceptus formalis ipsius; sed nihil prorsus requiritur ad rationem formalem intellectiois, præter illud quod requiritur formaliter ad illam similitudinem, & conceptum: actio autem, & passio licet requirantur ad ponendam illam qualitatem in esse, tamen non requiruntur tanquam quid formaliter pertinens ad illam similitudinem: ergo non sunt intellectio, nec de ratione formali intellectiois, & consequenter sola qualitas illa est intellectio.

69. *Probatur quarto, quia de ratione formali intellectiois, ut sic, non est actio, ut patet in intellectioe diuina: ergo nec de ratione formali intellectiois creatæ.*

Probatur consequentia, quia nihil debet dici esse de ratione intellectiois in particulari supra id, quod est de ratione intellectiois, ut sic, nisi quod sufficit ad determinandam intellectioem in particulari ab omni alia intellectioe, quæ comprehenditur sub intellectioe, ut sic; sed quæcumque intellectio particularis sufficienter distinguitur à quacumque alia intellectioe absque eo, quod dicatur includere tanquam rationem formalem constitutivam sui actionem illam, aut passionem ipsi correspondentem: ergo non debet ipsam includere.

Probatur quinto, quia nihil prorsus impedit, quo minus illa qualitas redderet intellectum formaliter intelligentem, quamvis non produceretur ab intellectu vlla ratione, modò uniretur ipsi per inhaesionem, ut postea dicitur amplius: ergo illa actio non est intellectio, nec de ratione formali intellectiois, quia si esset, non posset intellectus esse intelligens absque illa.

70. *Ut autem vitetur questio de nomine, quæ posset esse hic, advertendum, intellectum intelligere nihil aliud esse, quam quod percipiat obiectum sensibiliter tali modo, quo sentimus nos percipere obiecta illa, quæ dicimus nos intelligere: nec aliquid prorsus requiritur ad intellectioem, præter id quod requiritur ad hoc. Vis ergo huius rationis consistit in hoc, quod nihil impediat quo minus ab illa qualitate sola habeat intellectus intelligere hoc modo.*

Ideo autem adverti hoc, quia aliquis posset accipere ly intelligere pro eo quod esset intellectioem in se producere, & ly intellectio pro conceptu producto ab intellectu, ita ut non solum significaret conceptum, sed etiam ipsius productionem; & in hoc sensu intelligere diceret formaliter actionem, & actio esset de conceptu formali intellectiois; & qui negaret intellectioem hoc modo capi posse, solum haberet quæstionem de nomine cum illis qui id assererent. Ad vitandum ergo hanc quæstionem, & æquiuocationem, in qua etiam peiorem sane partem habent, qui asserunt intellectioem hoc modo capi posse, & ad examinandam quæstionem, quæ posset esse de re, aduerte per intellectioem intelligi à me, & ab omnibus debere intelligi in quæstione præfenti, illud à quo formaliter habet intellectus percipere obiectum sensibiliter modo supra explicato.

Obijcies pro Conimbricēsis. Intellectio est assimilatio quædam inter intellectum, & obiectum, ratione cuius Philosoph. 3. de anima, text. 16. ait intellectum in actu, id est, intellectum actu intelligentem, fieri ipsam rem cognitam. Et inde etiam August. 14. de Trinitate. 17. dicit visione beatificata intellectum perfecte assimilari Deo, iuxta illud 2. Ioan. 3. Cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est: ergo per intellectioem Dei necessario producenda est similitudo expressa Dei, & consequenter

ter intellectio est productio talis similitudinis.

Respondeo negando consequentiam, sed potius sequitur, quod ipsamet intellectio sit expressa Dei similitudo; id enim magis conueniet prædictis authoritatibus.

Obijciens secundo pro *Hurrido*. Intelligere est quoddam pati, ex Philosopho supra: ergo includit passionem formaliter.

Respondeo negando consequentiam, quia eatenus solum dicitur quoddam pati, quia est denominatio formalis proueniens à forma intrinseca; non vero ex eo, quod intellectio, à qua oritur illa denominatio, debeat includere formaliter passionem, magis quam calor includit.

Obijciens tertio pro eodem. Intellectio est vita in actu secundo: ergo includit actionem, per quam qualitas illa producit.

Probatur consequentia, quia vita in actu secundo est id, quod facit viuens in actu primo viuere formaliter in actu secundo; sed vel actio, qua producit illa qualitas, est quæ hoc facit, vel certe includitur in eo, quod id facit: ergo illa actio, vel est intellectio, vel includitur in ratione formali intellectiois.

Respondeo negando consequentiam cum minori suæ probationis; quia quamuis non esset illa actio, modo esset illa qualitas, redderetur illud, quod erat viuens in actu primo, viuens in actu secundo. Verum quidem est, quod per actionem illam de facto reddatur viuens in actu primo, viuens in actu secundo, sed causaliter tantum, & effectiue, quatenus scilicet per illam producit qualitas illa quæ est vita in actu secundo, & quæ formaliter facit viuens in actu primo esse viuens in actu secundo; non vero per actionem redditur viuens in actu secundo formaliter ita, quod ipsamet per communicationem formalem sui faciat ipsum viuens in actu secundo. Itaque sicut, licet per productionem caloris in se aliquid sit calidum, tamē illa productio non est de intrinseca ratione caloris, nec constituit illud subiectum calidum formaliter loquendo, secundum omnes: ita licet per productionem qualitatis in se intellectus redderetur intelligens, & viuens in actu secundo, tamen illa productio non debet esse de intrinseca ratione intellectiois, aut vite in actu secundo, quia est eadem prorsus ratio de utroque.

72. *Obijciens quarto*, Philosophus 10. *Ethicorum*, cap. 3. ait: *Nec enim virtutis operationes qualitates sunt, neque felicitas; sed operationes virtutis, & felicitatis sunt actiones immanentes intellectus, & voluntatis: ergo tales actiones non sunt qualitates, & consequenter intellectio non est qualitas.*

Confirmatur, quia idem Philosophus 9. *Metaphys.* 9. & 1. *Magnum moralium* ult. diuidit veram, & propriam actionem in transeuntem, & immanentem: ergo utraque est vera actio de prædicamento Actionis, & consequenter intellectio, quæ est secundum omnes actio immanens, erit de prædicamento Actionis, non Qualitatis.

Respondeo primo Philosophum non tam asseruisse, quā supposuisse ex sententia eorum, quorum ibi argumentum respondebat operationes virtutis non fuisse qualitates, & tamen fuisse bonas; ut inde ostenderet non valere rationationem eorum inferentium, quod voluptas non esset bona, quia non erat qualitas: nam cum operatio virtutum secundum ipsos fuisset bonum quid, quamuis non esset qualitas; voluptas etiam posset esse bonum, licet non esset qualitas.

Respondeo secundo, quamuis absolute vellent illas operationes non esse qualitates, id intelligendum de qualitatibus diu, & perseveranter permanentibus in esse, aut de qualitatibus conseruatiuis, aut corruptiuis.

Ad confirmationem dico, duo reperiri in potentiis vitalibus atque operantibus, quæ possent vocari actus immanentes; vnum est ipsa dictio, per quam producit species expressæ alterum est ipsa species expressa. Si ergo de prima loquamur, concedo actionem ut sic, de prædicamento Actionis diuidi vniuocè in immanentem, & transeuntem; & has utrasque propterea esse proprias actiones de prædicamento Actionis. Si autem loquamur de secundo, quod vocatur actio immanens, nego actionem ut sic, di-

uidi vniuocè in immanentem, & transeuntem; & consequenter nego immanentem debere esse de prædicamento Actionis.

Vnde in forma distinguo antecedens, loquendo de actione immanenti, quæ est actus potentie vitalis; diuidit actionem ut sic, in actionem immanentem, & transeuntem diuisione vniuoci in vniuocata, nego, æquiuoci in æquiuocata, vel analogi in analogata, concedo antecedens, & nego consequentiam.

73. *Et si quæras*, an actus vitalis sit proprie dicta actio.

Respondeo esse questionem de nomine, & ad propositum præsens sufficere quod non sit proprie dicta actio de prædicamento actionis, siue secundum alium conceptum sit proprie dicta, siue non. Sed quia probabile est, quod ratio, cur vocetur actus immanens actio seu operatio, est propter proportionem, quam habet specialē cum actione de prædicamento actionis; quæ proportio consistit in hoc, quod quemadmodum actio de prædicamento actionis est in ipsomet agēte (ut *Scotista* tenent) & depēdet in esse & fieri ab ipso, ut agens est, & habet virtutem actionem, estque determinatio illius ad aliud: Hinc probabilius censeo actum immanentem non vocari proprie actionem, quia quæ analogicè & propter proportionem quam habent cum alia re, dicuntur talia, non proprie sic dicuntur, alias prætulerentur propriè ridere, dum florent, contra omnes.

Obijciens secundo, sequeretur quod intellectio esset terminus productus per actionem intellectus, sicut calor est productus per calefactionem. Sed hoc est absurdum, quia illa actio intellectus esset intellectio, esset enim actus potentie intellectiue.

Confirmatur primo, quia ad actionem non datur actio: ergo intellectio non producit per actionem, & consequenter erit actio de prædicamento actionis.

Confirmatur secundo, quia per intellectioem producit verbum mentis; ergo est actio de prædicamento actionis.

Respondeo negando minorem cum sua probatione: neque enim esset actus intellectus, sed potius actio intellectus. Quod si etiam dicenda esset actus intellectus, tunc falsum esset quod omnis actus intellectus esset intellectio; sed solus iste actus ipse esset talis, qui esset qualitas.

Ad primam confirmationem, distinguo antecedens, ad actionem de prædicamento actionis, concedo; ad actionem de prædicamento qualitatis, nego antecedens & consequentiam: quia intellectio est actio de prædicamento qualitatis.

Ad secundam confirmationem dico, nobis nō facere difficultatem, quia negamus antecedens: intellectio enim est ipsum verbum, quoties habetur verbum in intelligente: *Complures* autem faceret difficultatem illa confirmatio, concedentibus intellectioem produci verbum, sed nobis pro ipsis respondendi cura non est sumenda.

Q V Æ S T I O V I I I .

A quo producat illa qualitas intellectiois.

C O N C L V S I O I .

74. **D**E facto illa qualitas producit ab intellectu. Hæc est communissima inter omnes qui illam admittunt, tam eos, qui dicunt quod seipsa egrediatur effectiue ab intellectu, quam eos etiam qui dicunt quod producat per actionem à se distinctam.

Probari solet, quia alias non esset actus vitalis nec immanens, quia ad huiusmodi actus requiritur quod producantur à principio in quo recipiuntur.

Verum hæc probatio non sufficit, quia si ad actum vitalem & immanentem tequiratur quod producantur à suo subiecto, æque incertum erit intellectioem esse actum vitalem ac immanentem, ac ipsum produci ab intellectu, vnde in hac probatione obscurum per æque obscurum probatur.

Deinde quidquid sit de ratione actus immanens, pos-

Actio
quæ est
intellectio
non conuenit
vniuocè cum
actione
illa de
prædicamento
actionis.

Intellectio
de facto
est producta
ab intellectu.

fer habere rationem actus vitalis, quamvis non produceretur nec peteret etiam produci ab intellectu, sicut intellectio diuina habet rationem actus vitalis absque tamen productione, aut producibilitate, quod confirmabitur ulterius per dicenda.

Probat aliter, quia dum intelligimus, attendimus obiecto cum quodam conatu, & inde fit quod fatigemur ex nimia speculatione; sed illa attentio & conatus nequit explicari absque actione potentiae.

Verum meo iudicio neque haec etiam probatio sufficit. *Primo*, quia Deus ipse attendit obiectis, quae intelligit absque productione vlla, per ipsammet intellectionem improductam quam habet: ergo similiter posset intellectus creatus attendere obiectis intellectis per ipsammet intellectionem formaliter, siue illa producatur ab ipso, siue non, modo ipsi inhæreat: ergo ex attentione non colligitur sufficienter productio.

Deinde neque ex conatu illo, ex quo fatigatur, potest colligi illa efficientia, quia ille conatus & fatigatio non oritur ex efficientia intellectus: ergo ex alio capite oritur: sed illud aliud caput posset adesse absque efficientia: ergo ex conatu illo & fatigatione non colligitur efficientia illa.

Probat antecedens, quia intellectus producit species intelligibiles secundum omnes admittentes ipsas, easque conseruat semper in se effectiue, & tamen per hoc non fatigatur, neque adhibet conatum aliquem ex quo sequeretur ista fatigatio: ergo ex efficientia non sequitur ille conatus qui fatigat.

Confirmatur hoc, quia non est rationabile quod ex productione & conseruatione vnius intellectionis pro vna hora, fatigetur potentia magis quam ex productione & conseruatione tot mille specierum impressarum, quas habet: ergo si non habet fatigari per cognitionem, id non oritur ex productione cognitionis, sed ex natura ipsiusmet cognitionis, vel ex alio aliquo capite: sed eadē natura intellectionis esset, quamvis non produceretur, & similiter posset esse quodcumque aliud caput, ex quo illa fatigatio oriri posset absque illa productione: ergo ex productione non oritur fatigatio, & consequenter ex fatigatione non potest bene colligi illa productio.

75. Si quas autem, unde oritur illa fatigatio, vel conatus ille fatigat.

Respondeo, quod si daretur in Angelis & anima separata, oritur formaliter ab ipsamet cognitione, quae respectu intellectus finiti & limitati habet fatigare, si diu conseruetur. Si vero non detur in illis, quod mihi magis placet, tum non oritur ex cognitione formaliter, sed ex alteratione aliqua physica corporis orta ex cōcursu spirituum vitalium ac animalium ad phantasmam, seu sensum internum dum conseruatur illa cognitio.

Dices, Scotus 1. d. 3. q. 7. n. 17. probat ex conatu potentiae, & attentione, quod habeat actiuitatem: ergo contra ipsum est negare quod id colligi possit.

Respondeo negando antecedens in sensu præciso & formali. Itaque ex attentione quam habet potentia de nouo, colligitur quod aliquid habeat de nouo, & ex probatione statim proponenda optime colligitur illud nouum produci à potentia; & hoc tantum vult Scotus.

Melius ergo probatur conclusio, auctoritate Augustini, qua probata est prima conclusio quaestionis præcedentis & præterea quia illa qualitas, per quam intelligit intellectus, debet produci ab aliqua causa secunda, neque enim ad Deum debet recurri semper ad productionem ipsius: sed non est vlla causa, cui potius productio ipsius debeat ascribi, quam intellectui: ergo.

Probat minor, quia nulla causa alia potest assignari præter phantasmata & species impressas; sed non potest produci à phantasmatibus solis, quia est spiritualis & perfectior phantasmatibus; neque producit à speciebus intelligibilibus solis, tum quia hæc probabiliter non dantur, tum quia sunt imperfectiores cognitione; quæ etiam ratio probat, quod non producatur à phantasmatibus, & speciebus simul sumptis.

Confirmatur, quia esse productum cognitionis, est perfectio quæ nulla ratione disconuenit intellectui: ex-

go debet dici, quod ipsi conueniat.

Confirmatur secundo: ex eo colligimus quod aqua producat in se frigus postquam semel est calefacta; quia videmus frigus in ipsa produci, & non apparent aliæ causæ secundæ, à quibus producatur; nec est inconueniens quod illa virtus actiua tribuatur aquæ ad acquirendam perfectionem tam conuenientem sibi, quam est frigus: sed has omnes rationes habemus ad probandum quod intellectus producat in se intellectionem: ergo.

CONCLUSIO II.

76. Intellectus solus non est causa illius qualitatis, sed cum eo concurrat phantasma, vel immediate si non dentur species impressæ intelligibiles, vel his medianibus, si dentur. Hæc etiam est communis.

Probat, tum quia representationes speciales tam diuersorum obiectorum, quæ intelliguntur, non possunt refundi in ipsum intellectum, qui est eiusdem rationis, tanquam in causam totalem; tum quia sine dubio requiruntur vel ipsa phantasmata, vel species eorum, ad determinandum intellectum ad has cognitiones, potius quàm illas: sed ex suppositione quod requirantur, potius debet dici, quod requirantur per modum causæ partialis effectiue quam alio modo: ergo.

Dices: non magis requiritur species aut phantasma ad intellectionem, quam obiectum propositum ad volitionem: sed ex hoc non sequitur quod obiectum propositum requiratur, tanquam causa partialis effectiua ad volitionem: ergo neque ex illo, quod obiectum aut phantasma aut species concurrant ad intellectionem.

Et si dicas quod non possit ostendi quomodo possit requiri phantasma aut species, nisi per modum causæ efficientis, quandoquidem habeant determinare potentiam, & non proponuntur ipsi obiectiue ante ipsammet cognitionem; nam per cognitionem formaliter proponuntur; possit vero ostendi quomodo obiectum propositum requiratur ad volitionem, quamvis non concurrat effectiue; quia scilicet supposito quod non proponatur, iam voluntas habet obiectum circa quod possit versari actus eius, si ipsam velit producere.

Contra, quia quamvis hoc possit tollere quo minus prima apprehensio dicatur causari à solo intellectu, tamen manet adhuc difficultas de iudicio supponente apprehensionem: nam sicut dicitur de voluntate, quod non debeat ab obiecto proposito tanquam à concausa effectiua; sed tanquam à termino sine quo propositum non posset habere volitionem: ita posset dici de intellectu respectu intellectionis iudicariæ.

Hæc difficultas tolleretur, si teneretur quod voluntas non esset causa totalis sui actus. Quæ sententia mihi satis probabilis est. Tolleretur etiam, si diceretur quod intellectus esset causa totalis iudicij. Sed supposita sententia communiori, de qua postea in disputatione de voluntate, & quod intellectus non sit causa totalis vltimus sui actus;

Respondendum est intellectum non prærequirere apprehensionem obiecti, aut obiectum propositum solum per modum conditionis sine qua non, aut obiecti circa quod debet habere actum; quia non est inconueniens quod debeat ab obiecto etiam tanquam à causa partiali; & quia quandoquidem non possit esse causa totalis apprehensionis, quæ est actus imperfectior quam iudicium, non videtur quod possit esse causa totalis iudicij.

CONCLUSIO III.

77. Licet intellectus conaturaliter loquendo petat produci ab intellectu, potest tamen absque concursu effectiui intellectus produci à solo Deo. Hæc quoad primam partem est communissima, & quoad secundam est Scotistarum omnium cum Doctore variis locis, quos sequitur Arriaga, non solum contra eos, qui dicunt eam esse qualitatem seipsa productam ab intellectu, & eos, qui dicunt quod consistat in actione, aut quod includat actionem essentialiter: sed etiam contra 1. a. q. 1. 2. dist. 9. *Quum hic*, & alios, qui nobiscum tenent, quod sit qualitas producta per actionem distinctam, & non includentem essentialiter actionem.

Intellectus potest produci à solo Deo.

Probat

Conatus & attentio intellectus non arguit efficientiam.

Vnde oritur fatigatio intellectus in intelligendo.

Probaturs prima pars, quia non potest assignari vlla alia causa sufficiens, à qua connaturaliter posset produci absque concursu intellectus: & quia quotiescumque producit, debet intellectus esse praesens & applicatus sufficienter ad ipsius productionem: ergo petit connaturaliter ab ipso produci, nam quando aliquis effectus producibilis ab aliqua causa nunquam producit nisi in circumstantiis, in quibus illa causa est sufficienter applicata ad eius productionem, debet dici quod exigit connaturaliter ab illa causa produci: si enim non exigeret, posset aliquando naturaliter produci in circumstantiis, in quibus illa causa non esset applicata sufficienter.

Solum contra hanc conclusionem potest obici, quod *Doctor in 2.* asserat intellectum unum posse producere intellectionem in intellectu alterius merè passivè se habentis: ergo naturaliter potest produci intellectio non concurrente intellectu intelligente.

Sed quidquid sit de illa doctrina, quæ mihi semper visa est difficilis, & mente *Doctoris*, quam in tractatu de Angelis in alio sensu explicavi.

Respondeo iam sufficere ad hanc partem conclusionis, quod nunquam producatur intellectio, nisi concurrente aliquo intellectu efficienter: hoc autem admittitur etiam in prædicta doctrina.

Actio
causæ
eius non
potest
produci,
aut egredi
à solo
Deo.

78. *Probaturs secunda pars* contra illos alios, qui non tenent nostram sententiam de natura intellectionis per illa principia, quibus improbaui ipsorum sententiam, & probaui nostram; neque enim alio modo impugnari possunt, cum certum sit, si eorum sententia esset vera, intellectionem non posse produci à solo Deo, actio enim causæ secundæ non potest à solo Deo produci, aut emanare, nec aliquid, quod seipso egreditur instar actionis à causa secundæ, quia sequeretur manifesta contradictio, nempe quod esset, & non esset actio causæ secundæ, & quod emanaret, & non emanaret seipso à causa secundæ: sequeretur enim quod esset actio, & quod emanaret seipso ex hypothesi: ex alio vero capite, quod esset absque causa secundæ, sequeretur, quod non emanaret seipso, quia quod sic emanat, nequit esse quin sic emanet.

Probaturs eadem pars contra alios qui tenent nostram sententiam de natura intellectionis; quia Deus potest supplere quamcumque causalitatem effectivam causæ secundæ se solo, efficiendo quidquid effici potest à causa secundæ, quia hoc arguit perfectionem in ipso, nec aliā ob causam potest se solo producere calorem, & similia, quæ aduersarij fatentur ab ipso solo produci posse.

Confirmatur intellectus non habet vllam causalitatem respectu illius qualitatis, quæ est intellectio, nisi effectivam, & materialem extrinsecam, talem scilicet, qualem habet subiectum respectu accidentis in se subiectati; & ex eius potentia educit; sed Deus potest huiusmodi causalitates supplere, ut patet in exemplo de calore, quem potest producere absque subiecto.

Deinde quamvis non posset supplere causalitatem illā materialem, non inde sequitur quia possit supplere causalitatem effectivam intellectus: neque enim illæ duæ causalitates habent necessariam connexionem in eodem subiecto, ut patet ex eo, quod multa habent materialem absque efficienti, ut constat in materia prima, respectu formarum substantialium, & in aqua respectu caloris, & in oculo respectu speciei visibilis impressæ.

Probaturs secundo: quia Deus potest facere quidquid non implicat contradictionem; sed quod ille solus producat effectivè qualitatem intellectionis in intellectu merè passivè se habente, non implicat contradictionem: ergo.

Probaturs minor, quia si implicaret, maximè ex eo, quod esset, & non esset actus vitalis, aut immanens, quod esset quidem ex hypothesi, quod non esset ex eo, quod actus talis provenire debeat à potentia, cuius est actus; sed ex hoc non implicat, tum quia si non possit esse actus vitalis, aut immanens nisi necessario deberet provenire à principio intrinseco, in quo subiectaretur, non deberet esse actus vitalis, aut immanens, nec est aliqua ratio unde colligatur esse talis, & ex fundamentis conclusio-

nis colligeretur sufficientissimè oppositum; tum quia quamvis requireretur, quod sic produceretur, id non deberet requiri de potentia absoluta, sed sufficeret quod connaturaliter exigeret sic produci, quamvis supernaturaliter posset alio modo produci, tum denique, quia posset habere rationem actus vitalis per hoc quod per eum perciperet intellectus obiectum; ad hoc autem est impertinens quod ita producatur, ut supra dictum est.

80. *Obijcies*: per hoc per intellectus intelligat, potest colligi quod sit vivens in actu primo, & quod distinguatur à non viventibus: sed hoc esset falsum nisi produceret intellectionem: ergo necessario in omni casu debet producere intellectionem.

Probaturs minor, quia vivens in actu primo, per hoc distinguitur à non viventibus, quod possit producere in se aliquam perfectionem ultra illam, quam connaturaliter petit pro instanti suæ productionis; ergo si per hoc, quod habeat intellectionem, in quocumque casu colligatur vivere, debet producere intellectionem in omni casu.

Respondeatur distinguendo maiorem: colligi potest quod sit vivens in actu primo secundum conceptum communem ipsi & viventibus omnibus creatis, nego maiorem; secundum conceptum communem, ipsi & omnibus viventibus cognoscitivis, concedo maiorem; & similiter distinguo minorem: sed falsum posse colligi inde quod vivat secundum conceptum communem omnibus viventibus creatis, concedo minorem: secundum conceptum communem solis viventibus cognoscitivis, nego minorem, & consequentiam.

Ad probationem minoris distinguo antecedens: vivens in actu primo secundum conceptum communem omnibus viventibus creatis, transeat antecedens: secundum conceptum vitæ solis & omnibus viventibus cognoscitivis communem, nego antecedens, & similiter distinguo consequens.

Dices: homo habet vivere ut intelligens est, utroque conceptu: ergo debet producere intellectionem.

Respondeo distinguendo antecedens: ut intelligens est intellectione à se producta, transeat antecedens: intellectione à se non producta, nego antecedens. Itaque per hoc quod homo intelligat præcisè, habet vivere vita communi Deo & omnibus viventibus cognoscitivis; per hoc autem, quod habet producere in se illam intellectionem quæ non debetur ipsi pro instanti generationis, & est tamen perfectio ipsius, habet vivere vita communi ipsi & omnibus viventibus creatis. Quando autem ex his duabus rationibus una ab altera separatur, tum vivit secundum conceptum separatam.

QVÆSTIO IX.

An intellectio possit produci extra omne subiectum, & in alio subiecto quam in intellectu.

CONCLUSIO I.

81. *Potest produci extra omne subiectum.* Hæc est conclusio formis principiis *Scotisticis* duarum præcedentium conclusionum, & *Probaturs*, quia non habet vllam dependentiam ab vlllo subiecto, nisi in genere causæ efficientis & materialis extrinsecæ: sed illæ dependentiæ possunt suppleri à Deo, ut patet in accidentibus Eucharisticis, quæ non obstante quod dependant à suo subiecto efficienter & materialiter in genere causæ materialis extrinsecæ, conseruantur à solo Deo.

Probaturs secundo, quia non potest assignari aliqua implicancia.

CONCLUSIO II.

Potest intellectio poni in alio subiecto quam intellectu de potentia absoluta, ut in voluntate, quatenus hac distingueretur realiter ab intellectu, & etiam in lapide, si non repagnet hoc ipsi ratione spiritualitatis. Quam limitationem addo ut abstrahatur à difficultate alia, an forma spiritualis possit inherere subiecto materiali: quæ difficultas est distincta à præsentī difficultate, quia hic agimus de repugnantia speciali, quam haberet intellectio quatenus est actus immanens.

Potest
poni in
alio sub-
iecto quā
intellectu.

immanens & vitalis: & sensus conclusionis est, quod ex hoc capite non repugnat ipsi, quicquid sit, an repugnet ipsi ex aliis capitibus, sed neque ex spiritualitate etiam id repugnare ipsi docui in *Physica*.

Probaturs conclusio, quia non repugnat ipsi poni extra omne subiectum, ut conclusione precedenti ostensum est: ergo neque repugnat ipsi poni in alio quocumque subiecto; quia tam est contra rationem vitalitatis, & inuentiæ ipsius poni extra omne subiectum quam in alieno subiecto: ergo si potest extra omne, potest in alieno.

Confirmatur, quia non potest ostendi aliqua repugnantia: ergo Deus id potest facere ex principio vulgari, quod Deus possit facere quicquid non implicat contradictionem. Antecedens ostenditur soluendo implicantias, quas solent aduersarij adferre.

82. *Prima est*, quod non implicet intellectionem dicere ordinem essentialem ad suum subiectum, sic ut non posset in alieno produci, sicut Vbi dicit ad rem vbiatam: si autem diceret talem ordinem; sine dubio implicaret eam poni in alieno: & licet etiam non haberetur implicancia, cor non diceret talem ordinem, tamen potius debet dici quod eum habeat, quia sic euadetur facile difficultas proponenda paulo post, quomodo scilicet voluntas aut lapis non possint intelligere.

Respondetur negando maiorem: cum enim sit forma omnino absoluta, potius censendum est, quod implicet eam dicere talem ordinem, tum quia sic magis saluatur quomodo sit absoluta, tum quia alia forma absoluta, de quibus est eadem ratio, non dicunt talem ordinem: tum quia dicendo illum, magis relinquatur in potestate diuina ipsam producere vel non producere, prout placuerit in hoc, vel illo subiecto: tum denique quia vel non sequeretur voluntatem aut lapidem intelligere, si intellectio produceretur in ipsis, ut statim dicam: vel certe id non esset inconueniens.

83. *Secunda implicancia est*, quam iam tetigi, quod sequeretur voluntatem ac lapidem intelligere posse, quia effectus formalis permanens intellectionis est facere suum subiectum intelligens, & consequenter nequit esse in aliquo, cui talem effectum non tribuat.

Et si dicat quod facere intelligens est effectus formalis ipsius, non tamen respectu cuiuscumque subiecti, sed respectu intellectus tantummodo.

Contra est, quia effectus formalis primarius nihil aliud est, quam communicatio sui ipsius absque productione alicuius alterius, sed intellectio producta in oculo, aut lapide esset tam intimè communicata ipsi: & idem est de quocumque altero subiecto eius immediato, ac est de facto intellectui: ergo omnem effectum formalem, quem habet respectu intellectus, haberet respectu voluntatis, aut alterius subiecti, in quo immediatè inhaereret.

Confirmatur, effectus formalis eius significatur per intelligere, & intelligere nihil aliud est, quam habere intellectionem in se subiectatam: sicut nec esse album est aliud quam habere albedinem in se subiectatam; sed voluntas & oculus, in quo produceretur intellectio, esset habens intellectionem: ergo esset intelligens.

Confirmatur secundo, quia si poneretur albedo in celo, connaturaliter incapaci eius, celum esset album: ergo quamuis voluntas esset connaturaliter incapax intellectionis, adhuc esset intelligens, si per potentiam absolutam poneretur intellectio in illa, & idem esset de lapide.

84. *Dicitur* effectum formalem aliquando dependere ab aliqua conditione particulari ex parte subiecti, quæ conditio, si non adsit, quamuis forma sit in subiecto, non dabit illi suum effectum formalem: ergo ex eo, quod intellectio poneretur in lapide non sequeretur quod lapis esset intelligens.

Probaturs antecedens, quia effectus formalis personalitatis est facere personam, & tamen in ordine ad dandū hunc effectum exigit ex parte naturæ singularis, quam personat, conditionem intellectualitatis. Vnde quamuis personalitas diuina assumeret naturam irrationalem, non tamen faceret eam ipsa personam, sed suppositum, quia

scilicet illa natura non esset intellectualis, sicut debet esse illa, cum qua facere possit personalitas personam.

Sed contra, quia ideo personalitas non facit personam cum quacumque natura, quam afficit, quia denominatio personalitatis est denominatio extrinseca deriuata ab ipsa natura intellectuali, & non significat effectum aliquem particulare ex se præcisè conuenientem isti formæ, quæ sic vocatur; vnde non est mirum quod non habeat cōstituere personam, nisi cum natura intellectuali, à qua sola accipit istam denominationem. Quod si ista denominatio personalitatis esset intrinseca ipsimet, & significans effectum aliquem conuenientem ipsi ex natura sua, eodem modo diceretur quod deberet facere personam quacumque naturam, quam afficeret sine dependentiā ab aliqua conditione particulari ex parte subiecti, sicut diceretur quod intellectio deberet facere intelligens quocumque subiectum, in quo inhaereret: per quod patet, exemplum de personalitate non facere ad propositum. Quod autem personalitas non tribuat aliquem effectum formalem à parte rei naturæ intellectuali ex se, quæ non tribuit naturæ irrationali, patet, quia nullum alium effectum tribuit naturæ intellectuali, quam ultimo complere ipsam, & facere ipsam incommunicabilem: sed sic completeret naturam irrationalem, & faceret ipsam incommunicabilem, ut patet: ergo non requirit personalitas in ordine ad effectum quemcumque, quem ex se formaliter tribuit, ullam conditionem particularem ex parte naturæ, quam afficit, vnde ex hoc exemplo

85. *Confirmatur tertio* pars negatiua præmissa, nimirum quod intellectio posita in lapide faceret ipsum intelligens: quia sicut personalitas communicat cuiusque naturæ, quam afficit, necessario effectum suum primum, qui est complere ipsam ultimam, aut facere ipsam incommunicabilem: ita etiam à pari intellectu debet communicare effectum suum formalem cuiusque subiecto, cui inhaeret, atque adeo debet facere ipsum intelligens.

Confirmatur idem quarto, quia quando quaeritur an lapis habens intellectionem esset intelligens, per ly *intelligens* non possumus intelligere intellectum habentem intellectionem, quia sic non posset esse controuersia, & quaestio esset nugatoria. Sed sensus verus & realis est, an illa forma, quæ vocatur intellectio, ex se faciat aliquid circa intellectum, quod non faciat ex se circa lapidem, si poneretur in illo. Sed videtur omnino quod non faciat, quia non facit formaliter aliquid nisi communicando se, communicat autem se lapidi, si sit in lapide, non minus quam intellectui, nec potest Deus impedire quo minus sic se communicet, si sit in ipso: vnde communiter dicitur quod Deus nequeat suspendere effectum primum causæ formalis inexistens subiecto.

Confirmatur quinto, quia non potest ostendi, cur absurdum sit lapidem intelligere, si admittatur intellectionem posse poni in eo: sed omnes merito existimant id esse absurdum: ergo non est asserendum quod intellectio poni possit in eo.

86. *Ut soluaturs hæc implicancia*, dicendum est intellectionem non facere intelligens actu suum subiectum, nisi quatenus illud per eam percipit obiectum intellectionis; non potest autem subiectum intellectionis percipere obiectum per eam, nisi quatenus percipit aliquo modo ipsammet intellectionem: sed intellectionem non poterit percipere villo modo, nisi habeat virtutem perceptiuam per eam, vnde quamuis intellectio ponatur intrinsecè inhaerens alicui subiecto, v. g. voluntati, aut lapidi, quia tamen hæc subiecta non habent in actu primo virtutem perceptiuam per intellectionem, propterea non intelligent per intellectionem. Itaque effectus formalis intellectionis respectu cuiuscumque subiecti, in quo est inhaerens, est communicatio sui ipsius; sed hic non est à quo formaliter habet quid esse intelligens; vnde esse intelligens non est esse habens intellectionem; sed effectus formalis eius, quo constituitur aliquid intelligens, est determinatio subiecti ad percipiendum per ipsam hanc autem determinationem nequit præstare, nisi subiecto habenti virtutem

Solutur
predicta
ratio &
quaestio.

virtutem perceptiuam per illam, qualem cum solus intellectus habet, solum intellectum potest facere intelligentem, & percipientem formaliter.

Confirmatur hac doctrina: quia intellectio diuina licet intime identificetur voluntati diuinæ, non facit tamen formaliter voluntatem intelligentem; nec volitio diuina, licet intime identificetur intellectui realiter, facit intellectum volentem formaliter: nam hæc propositiones in sensu formali sunt falsæ: Intellectus diuinus vult formaliter: Voluntas diuina intelligit formaliter. Et inde sequitur Filium non posse dici produci formaliter per voluntatem, nec Spiritum sanctum per intellectum. sed huius non est alia melior ratio, quam quod voluntas nō sit intellectiua formaliter in actu primo; nec intellectus volituius: ergo vt aliquid dicatur, & sit intelligens formaliter, oportet ipsum esse intellectiuum formaliter in actu primo, & natū percipere per intellectionem, & consequenter, quamuis intellectio inhereret voluntati, non potest tamen constituere ipsam formaliter intelligentē.

87. *Confirmatur secundo*, quia Deus non dicitur formaliter intelligens ex eo, quod producat intellectionem in se, cum reuera ipsam non producat, nec ex eo, quod habeat sibi identificatam intellectionem, quia sic voluntas diuina posset dici formaliter intelligēs; sed ex eo à priori, quia habet intellectum, & intellectionem ipsi applicatam sufficienter: ergo vt quid dicatur intelligere, debet habere intellectum, aut esse intelligens, & vterius debet habere intellectionem sibi applicatam.

Confirmatur tertio, quia intellectus creatus non colligitur intelligere ex eo quod producat intellectionem in se. *Primo*, quia vt supra dixi, quamuis Deus eam producat se solo in intellectu, intellectus intelligeret. *Secundo*, quia Deus ipse intelligit per intellectionem non productam à se. *Tertio*, quia scimus nos intelligere experientia, cum tamen non experiamur nos producere in nobis intellectionem effectiuē, sed ad id probandum vtamur operoso discursu, & adhuc fortē non demonstremus cōcursum effectiuū intellectus, idque à multis Philosophis negetur, licet minus probabiliter; ergo si maneret talis immutatio formalis, qualem sentimus, sine efficientia aliquius rei per intellectum, potuissimus colligere quod intelligeremus: sed nihil impedit quo minus talis fiat immutatio, quamuis Deus ipse suppleret efficientiam intellectus respectu intellectionis: ergo vt intelligamus formaliter, non requiritur talis efficientia. *Quarto* denique quia intellectus producit in se speciem intelligibilem, & tamen non intelligit per illam: ergo non potest colligi quod intelligat ex eo quod producat aliquid in se.

Dices, non ex eo quod producat aliud quā intellectionem, id colligi.

Contra, quia quæro quando producit intellectionem, cur dicitur producere intellectionem, & non dicitur producere intellectionem quando producit speciem.

88. *Dices*, quia illa forma quam producit, dicitur intelligere, & producere intellectionem, est distinctæ rationis ab ea, quam producit quando dicitur producere speciem intelligibilem.

Sed contra iterū, quia quæro vnde colligitur quod istæ formæ sunt diuersæ rationis: non ex eo quod intellectus producat aliquo modo vnam, quo non producit alterā, cum vtramque producat in se: nec etiam ex eo quod producat vnam non vitaliter, nimirum speciem impressam intelligibilem, & alteram, nempe intellectionem, vitaliter; tum quia non satis probatur quin vtramque productio sit æquē vitalis, nisi quatenus vna diceretur vitalis à termino, & altera non, quia non haberet talem terminum: vnde prius deberet cognosci distinctio terminorum, quā posset colligi quod vna produceretur vitaliter, & altera non. Tum præterea, quia duæ intellectiones colliguntur distingui inter se, quamuis vtramque producat vitaliter, & simili omnino quoad omnia modo: ergo non ex productione colligitur diuersitas istarum formarum: sed ex eo colligitur diuersitas speciei intelligibilis ab intellectione, quod alio modo formaliter immutent potentia, seu ex eo quod potentia sentiat per formam, quæ dicitur

intellectio, & non sentiat formaliter per formam quæ dicitur species intelligibilis; & ex eo colligitur diuersitas vnius intellectionis ab alia, quod sentiat potentia per vnam aliquid, quod non sentit per alteram: ergo per hoc præcisè quod sic immutaretur formaliter potentia, & sic sentiret per formam, diceretur intelligere, quamuis non produceret effectiuē illam formam, & consequenter non haberet intelligere formaliter intellectus creatus per hoc quod producat effectiuē intellectionem.

Dices, non posse intellectum immutari formaliter per intellectionem, nisi quatenus produceretur per ipsum.

Contra, quia si non habet immutari potētia per ipsammet actionem effectiuam formaliter, sed vterius vt immutetur, requirit inhesionē qualitatis, quæ dicitur intellectio, gratis dicitur, quod sola qualitas non immutaret sic intellectum: nam nō magis difficile est quod immutaret illa forma intellectum totaliter in genere causæ formalis, quam quod immutaret ipsum partialiter: ergo si debet dici, quod immutet partialiter, vt certè debet, quia alias frustra requireretur, omnino dicendū est quod immutet totaliter, & quod actio productiua intellectus requiratur tantum vt ratio formalis productiua ipsius, non vero vt conditio, aut causa partialis alio modo requisita ad determinationem intellectus. Ex quibus satis probatur propositio prima assumpta in hac confirmatione: vnde ex ea infero hanc aliam: ergo forma, quæ est intellectio, habet vim aliquam formaliter determinatiuam intellectus, sic, vt faciat intellectum percipientem, & consequenter cum non posset habere talem vim, nisi intellectus haberet in actu primo virtutem perceptiuam correspondētem, sequitur quod quamuis intellectio poneretur in voluntate, vel in lapide, non faceret illa actu intelligentia, vel percipientia.

89. Iuxta hanc ergo doctrinam intelligi, & explicari debet, quod dictum est supra n. 86. nempe quod intellectio, vt faciat intelligens actu suum subiectum, prærequirit in ipso vim perceptiuam proportionatam, quæ cū solummodo in intellectu reperitur, sequitur intellectionem, vt faciat intelligens, præquirere quod suum subiectum sit intellectus. Ex hac autem doctrina facile solui possunt fundamenta posita n. 83. ad probandum quod intellectio non posset poni extra intellectum in aliquo alio subiecto.

Negandum enim est, quod lapis, aut voluntas habens intellectionem intelligeret; & similiter negandum, quod effectus formalis primarius, quem scilicet per se primo dat intellectio, sit facere intelligens; quamuis ille sit effectus primarius, hoc est, propter quem principaliter ordinata est.

Vt hoc autem melius intelligatur: *aduertendum* formam aliquam plures posse habere effectus formales, vnum directum, & alterum indirectum.

Directus est, quem ex se positiuè dat, & ad quem intelligendum non necessario intelligitur expulsio alterius formæ; & huiusmodi est facere album, facere intelligēs; nec possunt à solo Deo conferri sine causis formalibus: Deus enim nequit facere aliquid album formaliter, sine albedine, nec intelligens sine intellectione; quia id implicaret, quandoquidem sequeretur, quod res alba, v.g. haberet, & non haberet albedinem.

Effectus indirectus, & qui communiter vocatur *secundarius*, est expulsio alterius formæ positiuæ facta per introductionem formæ expellentis in idem subiectum: & hic effectus potest fieri à Deo sine causa formali expellente: potest enim Deus expellere nigredinem à subiecto, sine introductione albedinis. Potest etiam hic effectus quandoque saltem, impediri, etiam applicata sufficienter causa formali, quia potest Deus efficere, vt non expellatur nigredo, quamuis introduceretur albedo in idem subiectum, possunt enim contraria in summo esse simul in eodem subiecto de potentia absoluta, vt modo suppono ex Physica.

90. Rursus effectus formalis primarius formæ potest diuidi in illum qui magis intenditur à natura, & ad quē magis per se ordinatur forma, & in illum quem magis necessario

Forma
habet
plures ef-
fectus for-
males:

necessario habet semper coniunctum secum in suo subiecto. Effectus autem primarius primo modo intellectio- nis, de quo agimus, est determinatio illa formalis poten- tiæ, per quam fit, ut potentia intelligat : & hic effectus non semper concomitatur intellectio- nem, sed solum- modo quando est in intellectu : imo fortassis impediri potest etiam, cum intellectio esset in ipso intellectui, ut si esset nimium occupatus per alias intellectio- nes : de quo tamen non mihi constat quidpiam certi. Effectus primarius secundo modo intellectio- nis, & cuiusvis alterius formæ, est communicatio sui ipsius, seu ipsamet for- ma communicata subiecto inhæsitæ aut informativæ, aut unitivæ, quomodo- cumque ; unde nequit intellectio in illo subiecto esse sine hoc effectu. Per quæ facile res- ponderetur ad confirmationes prædicti fundamenti.

Ad primam enim confirmationem, nego maiorem pro secunda parte ; nam intelligere non est habere intelle- ctionem quomodocumque, sed potius percipere per intel- lectionem.

Ad secundam confirmationem, nego consequentiam : & ratio est, quia esse album nihil aliud est, quam habere al- bedinem, sed esse intelligens non est habere intellectio- nem, sed percipere per intellectio- nem habitam ; quod nequit convenire nisi potentia intellectivæ. Et propter similem rationem nego sequelam tertiæ confirmationis.

Ad quartam confirmationem, concedo maiorem totam, & nego minorem ; quia facit intellectum percipientem, non vero faceret lapidem percipientem.

Ad quintam confirmationem, nego maiorem, quia nihil potest intelligere quod non potest percipere per intel- lectionem, & nihil potest percipere per ipsam, quod non sit intellectuum in actu primo, ut supra ostensum est : unde cum lapis non sit sic intellectivus, sequitur quod non possit intelligere, quamvis haberet intellectio- nem.

QVÆSTIO X.

Quid sit verbum mentis.

91. **A** Liquid, quod est in mente seu intellectu nostro, dum intelligimus, esse verbum & expresse asse- ritur à S. Augustino, & admittitur à Doctoribus commu- niter, saltem aliquando aliquid tale reperiri in intelle- ctu. Sed in controuersia est, ex pluribus, quæ reperiuntur in intellectu, dum intelligit, quidnam dicendum sit ver- bum formaliter, v. g. an actio de prædicamento Actio- nis, per quam intellectus producit qualitatem intelle- ctionis : an vero ipsa qualitas intellectio- nis, an utrumque simul : an vero detur aliquid aliud præter illa, quod sit verbum, & deinde an in omni casu, quoties intellectus intelligit, habeat verbum in se productum.

Complutenses disp. 21. q. 3. existimant verbum mentis esse qualitatem realiter distinctam à qualitate intelle- ctionis. Quam sententiam tribuunt D. Thom. 4. contra gentes c. 11. & Caietano, Nauarro, Torri, Cano, aliisque 1. p. q. 27. Deinde n. 78. tenent in intellectu Beati intelligen- tis intuitivæ Deum, non produci verbum ; sed bene in omni alia intellectio- ne præter beatam. Et pro hoc etiam D. Thomam, & plures Thomistas citant.

CONCLUSIO I.

92. Per intellectio- nem non produ- citur alia qualitas distin- cta à qualitate illa, in qua supra posuimus intellectio- nem con- sistere. Hæc est communissima contra Complutenses, & quos pro se citant.

Probatur conclusio facile ex dictis, quia eo ipso quo ha- bet intellectus intellectio- nem, quæ non sit præsertim actio de prædicamento Actio- nis, sed qualitas absoluta, quamvis nulla alia qualitas per ipsam produceretur, intel- lectus intelligeret : ergo chimericum est asserere ne- cessitatem alterius qualitatis.

Probatur antecedens, quia haberet omnia quæ essent necessaria ut diceretur intelligere, haberet enim intelle- ctionem, & speciem impressam, & obiectum sufficienter applicatum : sed nihil aliud requiritur : ergo.

Confirmatur efficaciter, si esset necessitas speciei ex- pressæ productæ per qualitatem intellectio- nis, maximè ut haberetur aliquid, quod terminaret intellectio- nem, in casu quo obiectum esset realiter absens, aut materia-

le, ac propterea improporcionatum secundum se ad ter- minandam intellectio- nem : sed vel non requiritur ali- quid quod terminet intellectio- nem realiter, vel certe sufficit ad terminandam ipsam, species impressa, in qua tam bene potest representari obiectum, supposita intel- lectione, quam potest representari in specie expressa : ergo superflue ponitur species expressa producta per qualitatem intellectio- nis.

Probatur secundo : ipsamet intellectio seu noticia genita, est verbum mentale, aut saltem species expressa & simi- litudo formalis obiecti : ergo præter eam non requiritur vnquam alia species expressa, aut verbum mentale. Con- sequentiam admittent sine dubio aduersarij, ne cogantur admittere, duo verba eiusdem obiecti simul requiri ad eius intellectio- nem.

Probatur antecedens, tum quia est representatio for- malis obiecti, tum quia ratione eius sumus similes obiecto, unde in patria ubi habebimus cognitionem intuiti- uam Dei, nec produceretur aliud verbum distinctum à co- gnitione secundum aduersarios, erimus tamen similes Deo ratione visionis beatæ, iuxta illud 2. Ioann. 3. Cum apparuerit, similes eius erimus, quia videbimus eum sicuti est.

93. Obijcies. Verbum mentale est obiectum internum intellectio- nis, supplens locum obiecti quantum ad ter- minandam intellectio- nem, quando obiectum aut est absens, secundum esse reale suum, aut est materiale : ergo distinguitur realiter ab intellectio- ne ; neque enim hæc terminari potest ad se ipsam.

Probant antecedens Complutenses, primo variis autho- ritatibus D. Thomæ.

Probant secundo, quia proprium est intellectus trahere ad se obiectum, & proprium est obiecti, & mouere ad intellectio- nem, & terminare illam : ergo secundum utra- que rationem, & ut terminatum, & ut motuum debet trahi ab intellectu, quoties ipsummet obiectum non est per se unitum illi, aut sufficienter proportionatum : sed per speciem intelligibilem distinctam ab intellectu trahitur, ut motuum, & ut sic solum trahitur per eam : ergo debet per aliam speciem expressam distinctam à cognitione trahi ut terminatum.

Respondetur facile, negando antecedens, & ad primam probationem ex D. Thomæ facile esset autoritates expli- care contra Complutenses, si iis moueremur. Ad secundam vero probationem transeat antecedens, & consequentia prima, & concedo subsumptum pro prima parte, nego vero ipsum pro secunda parte simul cum consequentia. Itaque, ut dixi antea, si requiritur ad intelligendum ob- iectum, ut secundum suum esse reale, aut secundum esse intentionale, quod habet in aliqua qualitate intellectu- nis, reperiatur intra intellectum, profecto nihil prorsus impedit quo minus sit intra intellectum secundum esse intentionale, per hoc quod species intelligibilis impres- sa ipsi sit intra intellectum : quemadmodum enim ipsi obiectum, si esset realiter unitum intellectui, secundum aduersarios, posset & mouere ad intellectio- nem intuiti- uam, & terminare intellectio- nem intuitiuam sui : ita etiã posset species impressa eius & mouere ad intellectu- nem, & terminare intellectio- nem ea ratione, qua posset species expressa id facere.

CONCLUSIO II.

94. Quotiescumque intellectus intelligit per intellectio- nem à se productam, habet in se verbum productum. Hæc est con- clusio Scoti 1. d. 2. q. 7. num. 17. & d. 27. q. 3. num. 13. quem sequuntur præter Porillonum, Vigerium, Scoti- stas, Suarez 1. p. tract. 1. lib. 2. cap. 11. Molina 1. p. q. 27. art. 1. Vasq. q. 12. art. 2. Ruini & Combricensis, hic, contra Complutenses supra, & etiam ex Scotistis Radam con- trouersia 10. art. 2. & Smising, disp. 6. num. 246. qui tenent non formari verbum à Beato, sed ex longe diuerso prin- cipio ab eo, quo mouentur Complutenses ; hi enim mo- uentur ex eo quod putent verbum esse qualitatem pro- ductam per intellectio- nem, & immediatè terminantem intellectio- nem ; unde quia Deus se ipso est summè in- telligibilis, & sufficienter applicatus seipso terminat intellectio-

Per intel- lectionem non produ- citur alia qualitas distin- cta à qualitate illa, in qua supra posuimus intellectio- nem con- sistere. Hæc est communissima contra Complutenses, & quos pro se citant.

Quoties intel- lectus pro- ducit intel- lectionem non produ- cit verbum.

intellectionem beatificam immediate, & consequenter superfluit qualitas illa alia, quæ produceretur per intellectionem ad eam terminandam. *Scoti* vero prædicti non putant talem qualitatem intellectione productam unquam dari, sed propterea dicunt in intellectu beato non produci verbum, quia nihil producitur in ipso, quod sit verbum, præter ipsammet visionem beatificam; hæc autem non potest esse verbum, quia scilicet non producitur naturaliter, nec prout naturaliter opponitur supernaturali productioni, cum visio sit supernaturalis, & consequenter non nisi supernaturaliter producibilis; & consequenter non nisi supernaturaliter producibilis; nec prout opponitur libero, quia illa visio producitur per concursum effectuum, non ipsius essentia diuinæ visæ, quæ nihil ad extra realiter producit, sed voluntatis, quæ nihil facit ad extra nisi libere.

95. Probatur conclusio primò auctoritate *S. Augustini* 14. *Trinit.* 17. dicentis: Cum videbimus Deum sicut est, tunc verbum nostrum non erit perfectum. Ergo tum habebimus verbum, quod est intentum.

Respondet Smising illum locum intelligendum non de verbo, quo videtur Deus, sed de verbo, quo in Deo videtur alia distincta à Deo. Sed contra, quia quamuis posset admittere illam explicationem iste locus, tamen facilius & proprius intelligitur de verbo, quo videtur ipse Deus: ergo cum non sit ratio vrgens ad intelligendum illum alio modo, sic potius debet intelligi.

Confirmatur, quia ratio ob quam *Smising* tenet visionem beatam non esse verbum, quia scilicet non producitur naturaliter, currit etiam de aliis visionibus, quæ habentur de creaturis in verbo: ergo si ea non obstante cognitiones aliarum creaturarum sunt verba, secundum *Augustinum*, etiam visio beatifica erit verbum secundum eundem.

Probatur secundo ex eodem *Aug.* 1. *Trinit.* 10. ubi ait. Formata cogitatio de re, quam scimus, verbum est: sed quotiescumque intelligimus habemus cogitationem in nobis formatam; ergo toties habemus verbum secundum *Augustinum*.

96. Probatur tertio contra *Complutenses* quia si aliquando non producitur verbum, maxime quia verbum non est ipsa intellectio producta ab intellectu, sed qualitas alia requisita ad terminandam intellectionem quando obiectum ipsum non est seipso sufficienter terminatum ipsius, ut patet ex dictis supra, dum proponebatur ipsorum sententia: sed hoc est falsum, ut patet ex prima conclusione; ergo semper producitur verbum quando intellectus producit cognitionem in se.

Probatur quarto contra *Scotistas*, quia si aliquid impediret, maxime quia visio beatifica non producitur naturaliter; sed producitur naturaliter ex parte intellectus, quatenus naturale opponitur libero, & producitur etiam naturaliter ex parte ipsius ut illustrati lumine gloriæ, adeo, ut esset miraculum si non conferretur ipsi, non minus quam esset miraculum, si Deus non concurreret cum igne applicato ad comburendum. Probatur etiam quoad tertiam, & quartam partem, quia gratis, & absque fundamento id requireretur.

Probatur idem antecedens pro secunda parte, quia visio beatifica est connaturalis intellectui illustrato lumine gloriæ, adeo, ut esset miraculum si non conferretur ipsi, non minus quam esset miraculum, si Deus non concurreret cum igne applicato ad comburendum. Probatur etiam quoad tertiam, & quartam partem, quia gratis, & absque fundamento id requireretur.

Confirmatur, D. Virgo absolute loquendo dicitur naturaliter generasse filium, prout naturale opponitur libero, quamuis non generauerit, nisi concurrente Deo concursu particulari libero: ergo intellectus absolute debet dici naturaliter producere visionem beatificam, prout naturale opponitur libero, quamuis non producat ipsam, nisi concurrente libere Deo per concursum specialem. Sed non requiritur alia productio naturalis non libera ad verbum,

quæ quæ posset dici simpliciter naturalis, prout opponitur naturale libero, ergo defectu huiusmodi naturalitatis in productione visionis non habetur quod non sit verbum.

Confirmatur secundo, non magis impedit concursus supernaturalis ac liber productionem verbi, quam generationem filij; sed non impedit generationem filij, ut patet in D. Virgine, quæ non obstante quod non produxerit humanitatem Christi, nisi concurrente Spiritu sancto libere & supernaturaliter, vere tamen generavit illum, tamquam verum filium suum, ergo non obstante tali concursu intellectus posset vere & proprie producere verbum. Per hoc solum manet fundamentum *Scotistarum* quantum est ex parte rationis.

Obijciunt pro ipsis auctoritatem *Scoti* quodl. 15. ubi fuisse probare videtur visionem beatificam non esse verbum.

98. *Respondeo*, cum non asserere hoc absolute, sed probabiliter disserere illam quæstionem pro vtraque parte: in locis autem citatis pro conclusione absolute videtur tenere nostram sententiam.

Obijciunt pro *Complutensibus*: quia verbum est eiusdem naturæ cum obiecto in esse representatio & cognoscibili: sed repugnat aliquid creatum esse eiusdem naturæ etiam in tali esse cum Deo: ergo repugnat verbum ipsius produci.

Confirmant, quia intellectio est qualitas valde actualis ac perfecta non indigens termino per illam producta, tanquam fulcimento & sustentaculo, sed solum, vel quia obiectum non est secundum se intra intellectum, vel non est intra illum cum sufficienti immaterialitate & actualitate, ut possit secundum se immediate terminare intellectionem: sed Deus est secundum se sufficienter intra intellectum intelligentem illum beatifice cum sufficienti immaterialitate & actualitate: ergo visio beatifica non indiget verbo per eam producta.

Respondeo Verbum non indigere esse eiusdem naturæ cum obiecto magis quam ipsamet intellectio; unde vel maior obiectionis est falsa, vel minor.

Ad confirmationem respondeo totum discursum supponere doctrinam falsam, quod verbum sit qualitas distincta à qualitate intellectionis; unde est de subiecto non supponente, nec propterea indiget alia solutione.

CONCLUSIO III.

99. Verbum creatum est ipsamet qualitas expressa cognitio. Verbum est ipsamet intellectionis, quæ formatur in nobis: nec de ratione formati ipsius est quod producatur ab intellectu.

Probatur prima pars auctoritate *Augustini*, ubi dicit formatam cogitationem ab ea re quam scimus, esse verbum.

Probatur secundo quia verbum est illud, quo intelligimus obiectum, ad hoc enim requiritur, sed illud est intellectio: ergo. *Confirmatur*, quia nihil aliud est ex omnibus, quæ sunt in intellectu, dum intelligit, quod potius debeat dici verbum, quam illa intellectio: ergo.

Probatur secunda pars, quia in descriptione verbi assignata ab *Augustino*, non ponitur quod produci debeat ab intellectu: ergo ex illa descriptione non habetur quod productio talis sit de ratione essentiali ipsius, nec aliunde id sufficienter colligitur: ergo.

Confirmatur, quia quamuis verbum creatum semper de facto producatur ab intellectu, tamen non inde sequitur quod illa productio sit de ratione formali ipsius: sicut quamuis intellectio creata semper producatur ab intellectu, ipsa tamen productio non est de intrinseca ratione eius ut patet ex dictis.

Confirmatur secundo, quia omnino gratis requireretur ad rationem verbi mentalis creati requisiti ad intelligendum quod producatur ab intelligente, & gratis dicendum quod si intelligeret intellectus obiectum per intellectionem à solo Deo in ipso productam, non haberet verbum tam perfectum, quam si ipsemet eam produceret.

100. Dico: verbum debet esse proles intelligentis, sed si non produceretur ab intelligente, non esset proles ipsius: ergo.

A a a a

Respondeo

Respondeo distinguendo maiorem: connaturaliter loquendo; hoc est sic, quod connaturaliter exigit esse proles ipsius, concedo maiorem; sic ut necessario debeat esse actualiter proles ipsius, nego maiorem; & similiter distincta minori, nego consequentiam.

Respondeo secundo distinguendo etiam, sed alio modo maiorem: accidentaliter, hoc est ex eo, quod intellectus habeat virtutem ipsum producendi, & semper sufficienter applicatur ad ipsius productionem, concedo maiorem, essentialiter, ita ut si intellectus non haberet talem virtutem, intellectio propterea desineret esse verbum, nego maiorem.

101. *Obicies primo* Scotum, qui in 1. dist. 27. q. 3. ponit in descriptione Verbi, quod sit actus intelligentie productus à memoria secunda; ergo illa productio spectat ad rationem formalem ipsius.

Respondeo negando consequentiam: sæpe enim ponuntur in descriptionibus conditiones aliquæ, quæ non sunt essentielles, præsertim si connaturaliter competant rei descriptæ: & certe in illa ipsa descriptione Scotus addit aliam similem particulam, nempe quod sit representans Verbum diuinum; manifestum autem est hoc non esse essentialiter verbo nostro, quia possumus ipsum intelligere absque eo, quod intelligamus quod habeat talem vim representandi, & absque eo quod cognoscamus Verbum diuinum vlla ratione; imo si per impossibile non esset Verbum diuinum, non propterea desineret intellectio obiecti esse verbum.

Obicies secundo secundum Scotum 1. dist. 27. quest. n. 21. Filius, & verbum per se significant eandem relationem licet connotent diuersa: sed filius essentialiter dicit relationem producti ad illum, cuius dicitur filius: ergo verbum debet dicere talem relationem ad intellectum, cuius dicitur verbum.

Respondeo distinguendo antecedens: Verbum æternum ac increatum, concedo; verbum creatum, nego; alias verbum creatum esse filius.

Et si quæras, cur Verbum diuinum dicat per se relationem vllam, si creatum non dicat.

Respondeo, quia verbum debet esse quid realiter distinctum ab eo, cuius est verbum, & propterea intellectio essentialis non habet rationem verbi proprie loquendo; non habet autem Verbum diuinum esse distinctum à Patre, cuius est verbum, nisi per relationem aliquam, & quia non est alia relatio, per quam distingueretur, præter generationem passiuam, quæ est filiatio ipsius, Verbum diuinum non solum dicit relationem ad Patrem, sed etiã eandem ipsam relationem, quam dicit ut filius, Verbum autem creatum habet ex natura sua distingui ab intellectu, & consequenter non necessario dicit relationem vllam essentialiter ad hoc, ut habeat rationem verbi.

Dico: verbum & proles, seu partus mentis idem sunt: sed proles, & partus, ut sic, dicunt relationem producti ad intellectum, vnde intellectio producta à Deo solo in intellectu non esset, nec proles, nec partus: ergo verbum etiam debet dicere talem relationem.

Respondeo distinguendo maiorem: verbum, & proles, seu partus formaliter loquendo, ut proles & partus reduplicatiue, nego maiorem, Verbum & proles, seu partus specificatiue, sumendo scilicet prolem & partum pro illa entitate, quæ est proles & partus, concedo maiorem. Et similiter distinguo minorem: proles & partus, ut sic formaliter, & reduplicatiue, concedo; specificatiue, nego minorem, & consequentiam.

103. *Obicies tertio*: si Deus produceret verbum vocale in ore alienius passiuæ tantum se habentis, illud verbum quamuis esset verbum non esset verbum ipsius: ergo similiter quamuis intellectio producta à solo Deo esset verbum, non esset tamen verbum intellectus: ergo ut sit verbum intellectus debet produci ab ipso.

Respondeo negando consequentiam, quia non eodem modo loquendum est de verbo vocali, quo aliquis loquitur alteri, & significat conceptum suum, ac de verbo, quo non significat, sed intelligit, seu concipit aliquid, vnde quantum ad prius requiritur productio, quia lo-

quela, ex communi sensu intelligitur pro manifestatione facta effectiue à loquente; tamen ad secundum id non requiritur.

Hic tamen non obstatibus, si quis vellet contendere, quod verbum significaret non quamcumque intellectiōnem rei, sed intellectiōnem productam ab intelligente, sicut filius significat hominem productum ab alio homine, & partus mentis significat conceptum productum à mente; esset cum illo quæstio tantum de nomine, de qua parum est curandum. Sed conformiter ad hoc dici deberet, quod sicut filius formaliter loquendo dicit filiatiōnem, & materialiter seu connotatiue naturam, in qua fundatur: ita verbum diceret formaliter loquendo productionem ab intellectu, & materialiter, ac connotatiue intellectiōnem, quæ producitur per illam productionem ab intellectu.

QVÆSTIO XI.

Quid sit cognitio intuitiua, & abstractiua?

104. *Vo* genera cognitionum, vnum abstractiua, alterum intuitiua, omnes Theologi, & Philosophi admittunt; cum tamen pro hoc statu non possumus habere in vna potentia vtramque, nam potentia externæ solas habent intuitiuas cognitiones, & potentia internæ solas abstractiuas, ut postea magis apparebit; & hinc oritur difficultas explicandi differentiam vtriusque cognitionis spectantis ad eandem potentiam. Scotus in 2. dist. 3. q. 6. n. 6. asserit cognitionem intuitiuam esse eam qua cognoscitur res, ut præsens, & existens existentia actuali: abstractiuam vero, quæ est de re secundum quod abstracta à tali præsentia, & existentia.

Circa quam explicationem statim occurrit difficultas, quod possit aliquis cognitione abstractiua cognoscere aliquid esse præsens & existens existentia reali actuali: cognoscimus enim & per fidem, & per cognitionem naturalem ex creaturis Deum existere actualiter, & esse nobis realiter intime præsentem; & tamen secundum omnes non habemus de Deo aliam cognitionem pro hoc statu, quam abstractiuam: sed quando cum sic cognoscimus, cognoscimus ipsum, ut præsentem & existentem, sicut quando cognoscimus parietem affectum esse albedine, cognoscimus ipsum, ut album.

105. *Aliqui* ad hoc dicunt, quando dicitur cognitio intuitiua esse obiecti, ut existentis & præsentis, hoc sic intelligendum, ut sensus sit, quod debeat causari ab ipsomet obiecto, ut existente, & præsentem secundum se, & non à speciebus emendicatis ab aliis rebus; sic autem non cognoscitur Deus à creaturis pro hoc statu.

Sed contra, quia cognitio phantastica coloris causatur à colore, ut præsentem & existentem; & non est cognitio habitata per alienas species, sed per proprias, & tamen est abstractiua: ergo non sufficit prædicta differentia.

Deinde quod causetur cognitio ab obiecto, vel non causetur, perinde prorsus est: nam modo eadem cognitio intuitiua, quæ causatur ab obiecto, causaretur aliunde, non propterea desineret esse intuitiua, & si talis cognitio, qualis dicitur de facto esse abstractiua, causaretur ab obiecto, non desineret esse abstractiua, quia eodem modo vtraque cognitio repræsentarent obiectum, à quocumque causarentur, modo maneret ratio formalis intrinseca earum.

Et hinc etiam impugnatur alius modus explicandi, quo modo cognitio intuitiua debeat esse ab obiecto, ut præsens est, & existens; nempe quatenus debet causari ab ipsomet sine specie: *Impugnatur*, inquam, hoc ex iam dictis, quia si illa cognitio, quæ est intuitiua, causaretur etiam per speciem, modo haberet eandem rationem formalem intrinsecam, quam de facto habet, adhuc esset intuitiua.

Impugnatur præterea, quia visio ocularis est intuitiua, & tamen producitur mediante specie impressa, & non producitur ab obiecto immediate: ergo cognitio intuitiua non excludit concursum speciei impressæ, nec exigit concursum immediatum obiecti visi intuitiue.

Confirmatur

Confirmatur, quia posset videri essentia diuina intuitiue & tamen non potest immediate producere aliquid reale ad extra, nec consequenter causat immediate cum intellectu visionem illam sui: ergo non requiritur talis immediata, nec etiam mediata causatio visionis ab obiecto viso.

106. *Alii dicunt*, quod cognitio intuitiua est illa, quæ ex natura sua ita petit representare obiectum vt existens & præsens, vt non sit indifferens ex natura sua ad representandū ipsum, eodem modo, si non existeret aut non esset præsens; & hoc non ex eo, quod inde sequeretur quod esset falsa, aut ex alio capite, quam ex modo quo formaliter petit ipsum representare, & iuxta hoc explicat Scotum supra. Probant autem hunc modum dicendi, explicando eum. Dicitur: ex natura sua esse representatiua obiecti existentis & præsentis, vt ostendatur quod non sit indifferens nunc ad representandum obiectum vt existens, & nunc vt nō existens, ac vt inde colligatur ratio nō intuitiue cognitionis formaliter, prout distinguitur ab abstractiua, nō esse denominationem extrinsecam desumptam à præsentia obiecti, quasi eadē cognitio posset esse nunc intuitiua, præsentē scilicet & existēte obiecto, & nunc abstractiua, eo absente. Dicitur, ita vt non sit indifferens, ad representandum ipsum eodem modo ex natura sua siue existeret, siue non existeret: vt distinguitur à cognitione abstractiua, quæ cognosceretur res existens & præsens, quia illa cognitio posset representare ipsam sic, quamuis non esset existens & præsens; si per possibile, vel impossibile non esset existens & præsens. Additur denique, & hoc non ex eo, quod inde sequeretur &c. quia aliqua cognitio abstractiua posset esse talis, quæ non posset representare obiectum vt præsens & existens quin esset præsens & existens, vt cognitio fidei Diuinæ, quæ crederetur aliquis homo esse præsens aut existens, non posset ipsum sic representare, quin esset præsens & existens: sed hoc oriretur ex eo, quod alias esset falsa, eo quod fidei Diuinæ repugnet ex aliis principiis esse falsa, potius quam ex modo, quo representat obiectum. Similiter repugnet cognitio vlla, quæ representaretur Deus vt existens & præsens esse, quin Deus esset præsens & existens, sed hoc etiam oriretur ex eo, quod si Deus non existeret & non esset præsens, sequeretur quod non existeret talis cognitio, quia repugnet illam existere, cum sit creatura, quin creator existeret, à quo essentialiter omnis creatura dependet. Signum autē colligēdi, an, si non representaret obiectum existens & præsens, quando non existeret eodem modo, quo representaret ipsum quando esset existens & præsens, hoc oriretur ex modo quo nata est representare, si ita ipsum representaret, etiam si per impossibile existeret non existente obiecto; si vero propterea ipsum non representaret, eo non existente, quia tum ipsamet non posset existere, signum est quod non defectu representatiuitatis, quam haberet ex natura sua, sed ex aliquo alio capite oriretur quod non representaret ipsum.

Contra hanc descriptionem facit maxime, quod Deus supponatur ab omnibus intuitiue cognoscere creaturas futuras & præteritas; sed certum est, quod eodem modo & tam perfecte cognoscat creaturas iam, ac cognosceret postea quando erunt: & quod tā perfecte ac eodē modo cognoscat creaturas præteritas, quam cognouit, quādo erant; & hoc ex natura intrinseca istius cognitionis ac modi, quo habet formaliter representare illa obiecta; ergo cognitio intuitiua aliqua eodem modo potest representare obiectum quando existit ac præsens est, & quando non existit ne: præsens est; & consequenter mala est prædicta descriptio, quæ oppositū huius asseritur. Quæ etiam impugnatio valet contra alium modum explicandi cognitionem intuitiuam, quo dicitur quod sit cognitio nata terminari ad obiectum secundū esse suū reale, & non secundum esse intentionale, nam non apparet quomodo cognitio Diuina de futuris aut præteritis possit terminari ad ipsa secundum esse reale actuale; cum non habeant tale esse.

Et si dicas ea habere tale esse essentia diuina, in qua

etiam sunt præsentia existentia & præsentia realiter Deo. Contra est, quia hoc non est esse præsentia secundum se realiter, sed solum intentionaliter, quatenus scilicet sunt præsentia in aliquo, quod potest cognitionem eorum facere, non minus quam si ipsamet essent realiter præsentia.

CONCLUSIO I.

108. *Cognitio intuitiua est illa quæ representat obiectum eo modo, quo representabile est, quando cognitio terminatur ad ipsum secundum esse suum reale actuale, & non secundum esse intentionale, hoc est, secundum esse quod habet in specie aut cognitione aliqua sui.* Cognitio vero abstractiua est, quæ non representat ipsum sic, sed eo modo, quo representatur, quando cognoscitur secundum esse intentionale tantum. Hæc conclusio est Scoti supra: nam iuxta eam debet intelligi quod dicit de cognitione intuitiua, & abstractiua.

Vera descriptio cognitionis intuitiue abstractiue.

Probatur autem primo, quia non possunt hæ cognitiones melius explicari. Secundo, quia nulla est cognitio intuitiua aut abstractiua, quæ assignari potest, cui non competit hæ descriptio, & inter se sufficienter distinguuntur.

Hinc patet, cognitiones omnes quas habemus de rebus per species emendicatas ab aliis rebus, esse abstractiuas quia illæ cognitiones non sunt natæ representare rem secundum esse suum reale, sed secundum quod representatur in illis speciebus. Et ex hoc ipso capite sequitur, quod eodem ipso modo possint representare rem, siue existeret, siue non existeret, quia illæ species possent esse siue existeret, siue non existeret, sicut possunt esse illæ res ex quibus desumuntur.

Patet secundo, quod omnes cognitiones, quas habemus de Deo, Angelis, & substantiis pro hoc statu, & etiam cognitiones omnes intellectuales ac phantasticæ de quibuscunque rebus, saltem præter species & actus phantasticos, sint cognitiones abstractiue, & non intuitiue.

Patet tercio, quod cognitiones abstractiue possint esse clare, & distincte per species proprias: tales enim sunt cognitiones phantasticæ de coloribus, & cognitiones intellectuales illis correspondentes; & idem est de cognitionibus phantasticis & intellectualibus cæterorum obiectorum sensuum externorum, quæ cognoscuntur per species proprias, & non per species emendicatas beneficio discursus ab aliis rebus.

CONCLUSIO II.

109. *Cognitio intuitiua actu representans obiectum, non potest esse actum de potentia Dei absolutam, absque obiecto realiter existentem pro illa differentia temporis pro quo cognitio ipsum representat.* Hæc est expressè contra Arriagam, qui putat cognitionem auditiuam de sono non existente in se, sed solum in sua specie, esse intuitiuam; videtur etiam esse contra alios, qui absolute dicunt cognitionem intuitiuam posse esse de potentia absoluta absque obiecto realiter præsentē. Sed quidquid sit de aliis, non est contra Scotum, quia quamuis in 4. dist. 10. quæst. 9. videatur posse colligi ex ipso, quod cognitio intuitiua possit esse absque obiecto; tamen id non debet intelligi de cognitione intuitiua actu representante.

Cognitio intuitiua actu representans obiectum nequit esse absque obiecto realiter existentem.

Probatur conclusio primo ex principiis communibus Scottistarum; quia cognitio non potest esse actu representans absque respectu actualis tendentiæ ad obiectum: sed ille respectus, quem dicit cognitio intuitiua, est respectus terminatus ad obiectum secundum esse reale pro illa differentia temporis, pro qua cognoscitur: ergo nequit esse actu representans, quin obiectum sit realiter existens pro illa differentia. Probatur consequentia, quia nullus respectus potest esse absque termino realiter existente secundum illam rationem, secundum quam terminat respectum.

110. *Probatur secundo, independenter ab hac doctrina de respectu actualis tendentiæ distincto realiter à qualitate absoluta cognitionis; quæ à Scottis tantum sustentari solet; quia non potest cognitio aliqua esse actualiter*

AAAA 2

repræsen

repræsentans, nisi repræsentet aliquod obiectum: sed cognitio intuitiva nata repræsentare aliquod obiectum reale secundum aliquam differentiam temporis, non potest repræsentare aliud obiectum quam illud, quia est ad hoc determinata ex natura sua intrinseca, adeo, ut non possit alterum, non minus quàm cognitio albedinis est ita determinata ad repræsentandum albedinem, ut non possit repræsentare nigredinem; ergo non potest esse actualiter repræsentans aliud obiectum quam ipsum: sed nō potest ipsum repræsentare pro illo instanti temporis, nisi ipsū sit realiter existens pro illo instanti temporis: ergo. Probatur subsumptum; quia alias non potuissimus habere certitudinem illam de existentia reali actuali vllius obiecti intuitivè visi; sed hoc est absurdum: ergo. Probatur sequela maioris, non possumus habere certitudinem de existentia vllius obiecti visi, nisi per experientiam, vel discursum (non loquor iam de certitudine fidei, quia nō est ad propositum) non possemus autem habere certitudinē per experientiam, nisi quatenus per actum experiremur obiectum, & non possemus experiri ipsum, nisi actu existeret; neque etiam per discursum, quia discursus fundari solum posset in connexionē necessariā obiecti cum actu, aut actus cum obiecto. Probatur etiam minor: quia videtur absurdum; quod relictū simus absque vllō principio certo, quo mediante possemus pervenire ad cognitionem certam existentie rerum, quas percipimus.

Confirmatur primo, quia si potuissimus habere cognitionem repræsentantem intuitivè aliquod obiectum pro aliqua differentia temporis, absque reali existentia obiecti pro illo tempore, & si ex cognitione illa repræsentante, quam experiremur in nobis, non potuissimus colligere obiectum esse realiter existens pro illa differentia temporis, pro qua cognosceremus ipsum; tum eodem modo sentiremus, & experiremur nos affici, & quando obiectum existeret, & quando non existeret; sed hoc est absurdum: ergo.

Probatur minor: quia si id esset verum, æquè beatificaretur per visionem beatificam, siue Deus existeret ea habita, siue non existeret; eodem enim modo nos sentiremus, & eandem consolationem, & voluptatem haberemus: sed absurdum omnino est, quod potuissimus formaliter beatificari, absque reali possessione, & visione Dei secundum esse suum reale proprium: ergo.

111. *Obiicitur*: cognitio etiam intuitiva est qualitas absoluta: ergo potest conservari absque existentia reali sui obiecti quantum ad omnem dependentiam, quam habeat ab ipso, quatenus obiectum est. Sed si potest conservari absque obiecto, potest esse in intellectu absque ipso, & si sit in intellectu absque ipso, intellectus per illam erit cognoscens absque obiecto realiter existente pro vlla differentia temporis: ergo.

Respondetur primo: iuxta principia Scotistica distinguendo subsumptum: potest conservari absque illo quoad esse suum absolutum, concedo; secundum esse respectum actualis tendentiæ, nego consequentiam.

Respondetur secundo, independentē ab illis principiis negando subsumptum pro secunda parte; quamvis enim esset in intellectu, non faceret ipsum actu intelligentem, nisi existeret realiter obiectum pro illo instanti, pro quo per illam videretur existere. Vnde quamvis fortē non esset inconueniens, quod intellectio intuitiva conservaretur absque obiecto realiter existente, tamen esset inconueniens quod actualiter determinaret intellectum ad cognoscendum obiectum, nisi existeret: quam ob causam data opera dixi in conclusione, quod non possit dari cognitio intuitiva actu repræsentans obiectum absque reali existentia ipsius. Et hinc patet cognitionem intuitivam non posse esse falsam, quia non potest repræsentare obiectum aliter quam est.

112. *Respondetur posse tertio*, negando consequentiam primam, quia licet sit absoluta, dicit tamen ordinem actuale essentialē ad obiectum suum primum saltem, propter quem nequit esse absque ipso: sicut relatio licet realiter distinguatur à termino, nec producat effectivè ab ipso, ex eo tamen, quod sit ordo actualis ac

determinatio subiecti ad illum, nequit esse in subiecto, quin sit ille terminus actualiter existens.

Confirmatur hoc: quia quemadmodum relatio, v.g. vbi-cationis, est actualis determinatio vbi-cati ad locum, habens ex natura sua intrinseca constituere ipsum in loco; ita cognitio habet ex natura sua actualiter determinare intellectum ad cognoscendum; ergo non potest esse in intellectu quin constituat ipsum actu cognoscentem, sicut vbi nequit esse in subiecto quin constituat subiectum vbi-catum, & præterea sicut vbi non potest facere vbi-catum, nisi sit locus in quo sic constituatur realiter existens, atque adeo nequit esse vbi absque loco reali, ad quem terminatur; ita etiam intellectio nequit facere intelligentem secundum esse reale, quin obiectum sit existens secundum illud esse, & consequenter ipsamet nequit esse, quin illud obiectum sic existat.

113. *Dicitur*, contra hanc doctrinam, non esse eandem rationem de qualitate absoluta, ac de relativa, quantum ad necessariam connexionem cum aliquo realiter distincto: ergo quamvis relatio respiciat essentialiter terminum, ac consequenter nequeat esse absque ipso, cognitio tamen, quæ est quid absolutum, non potest ita essentialiter respicere obiectum, quin possit esse absque ipso.

Deinde si esset eadem ratio de relatione & cognitione, quantum ad hoc, sequeretur quod, quemadmodum relatio nequit esse non solum absque termino, sed etiam absque subiecto: similiter cognitio nequit esse non solum absque obiecto, sed etiam absque subiecto, nempe intellectu, & sic falsum esset, quod diximus superius, cognitionem de potentia absoluta posse poni absque intellectu.

Respondetur tamen potest esse eandem rationem de absoluto ac relativo quantum ad necessariam connexionem cum eo, ad quod connexio est utroque ex prædicatis intrinsecis & essentialibus utriusque: est autem connexio intellectiois cum obiecto ex prædicatis suis intrinsecis, & essentialibus: vnde non potest esse absque illo, & per hoc patet ad primam difficultatem oppositam, distinguendo eius antecedens iuxta iam dicta, & negando consequentiam.

114. *Ad secundam difficultatem* responderi potest, non esse eandem rationem de intellectu ac relatione quantum ad connexionem necessariam cum subiecto, quia nō potest colligi ex prædicatis essentialibus intellectiois, quæ est qualitas absoluta, tam necessaria connexio ipsius cum intellectu, ac cum obiecto; nam posset habere rationem huius particularis actualis intellectiois, quamvis esset indifferens ad inhærendum pluribus intellectibus, & quamvis posset poni extra omnem intellectum; sed non posset habere rationem huius particularis intellectiois, si esset indifferens ad omne obiectum, ut patet: & ratio est quia licet esset actualis intellectio particularis, non necessario seipsa deberet facere intellectum intelligentem, nisi vni-retur intellectui, vni autē ipsius posset esse realiter distincta, sicut est vni calor. non haberet autem dependentiam ab aliqua vni-one à se distincta ad hoc, ut faciat intellectum intelligentem obiectum, & consequenter seipsa formaliter deberet ipsum facere intelligentem obiectum absque aliquo realiter distincto; sed quotiescumque aliquid seipso habet facere aliquid absque dependentia ab aliquo realiter distincto, necessario debet facere illud, & necessario omnia debent esse, sine quibus nō posset illud facere: ergo necessario debet existere obiectum, si existat intellectio in intellectu, modo intellectio faciat seipsa intelligentem absque vni-one aliqua sui ad obiectum: & consequenter non est eadem ratio necessaria connexionis intellectiois cum intellectu, ac cum obiecto.

Quod autem non habeat intellectio dependentiam ab vni-one aliqua distincta, qua vni-retur obiecto, admittit absque re-
specu tendentiæ. Et probatur: quia si sola cognitio posita in intellectu absque vni-one superaddita ad obiectum, non sufficeret ut intellectus per eam intelligeret, tum posset intellectus habere cognitionem in se, quin cognosceret, &

& posset consequenter de non cognoscente fieri cognoscens per aduentum solius respectus tendentiæ, aut vnionis illius, quæ superadderetur: sed hoc est absurdum: ergo non requiritur talis vnio superaddita. Probatur minor: quia si per aduentum respectus solummodo redderetur de nouo cognoscens, posset dici quod ipsemet respectus esset cognitio actualis, & sic quod cognitio non esset forma absoluta, contra hypothese[m] totius huius quæstionis, & dicta in superioribus.

115. *Dices* respectum illum non posse dici cognitionem, quia ille solus non sufficeret in intellectu, nisi præsupponeret qualitatē absolutam cognitionis, quæ potius vocari debet cognitio, quam ille respectus.

Contra, quia si ille respectus potest sufficere, vt qualitas illa absoluta, quæ ante non repræsentabat, repræsentet actui obiectum, cur non posset sufficere, vt intellectus, qui ante non intelligebat, intelligeret?

Dices, quia non est cognitio, & quia non potest aduenire intellectui absque alia forma priori absoluta.

Contra, quia hoc est petere principium: quæro enim cur non esset cognitio, aut cur non posset immediate aduenire intellectui.

Propter hanc ultimam doctrinam visa mihi fuit semper difficilis doctrina communis *Scotistarum* de respectu attingentiæ actualis, quam ponunt in cognitionibus supra entitatem absolutam ipsius speciei expressæ, quæ tamen doctrina, vel ab ipso[rum] autoritate probabilitate habet, & fundamentum magnum etiam in ratione, quia scilicet non apparet, quomodo forma absoluta posset se sola determinate subiectum suum ad aliquid realiter distinctum per modum vnionis; nam talis determinatio videtur esse relatiua, non minus quam quæcunque alia, denominatio autem relatiua actualis non videtur posse provenire à forma absoluta, alias omnes relationes actuales possent dici formæ absolutæ.

116. Ego vero de hac re non fero sententiam, sed solum propono vtriusque partis difficultatem, & fundamentum, ab aliis expectans resolutionem.

Supposito autem, quod detur huiusmodi relatio attingentiæ ultra cognitionem absolutam; quæri potest an sit extrinsecus, vel intrinsecus adueniens.

Respondetur ex suppositione doctrinæ probabilis, quæ proponit *Doctor* 3. dist. 14. q. 2. de scientia Christi quod nimirum per eandem visionem absolutam, qua videt essentiam diuinam, posset de nouo alia & alia obiecta secundaria videre, propter aduentum solius relationis attingentiæ, quæ produceretur à Deo in illa scientia, non posse esse dubium quin relatio attingentiæ sit extrinsecus adueniens non enim resultat necessario inter scientiam & obiectum, alias semper resulteret, & non adueret de nouo inter illa; relatio autem intrinsecus adueniens necessario resultat inter sua extrema.

Quod si illa doctrina non sit vera, sed relatio actualis attingentiæ necessario concomitatur cognitionem, existentem & præsentem obiecto secundam illam rationem, secundum quam natum est attingi à potentia per cognitionem, tum illa relatio erit intrinsecus adueniens.

Quinam autem ex his duobus modis dicendi de natura istius relationis sit verior, remitto ad Tractatum de scientia Christi ac visione beatifica: in quo etiam examinandum relinquo, quid sit cognitio comprehensiva, quod ab aliquibus hic tractatur.

Contra, quia qua ratione quis posset dicere memoriā nostram esse sensitiuam, posset etiam dicere quod cognitiones nostræ sint tales, sed hoc est absurdum.

Deinde ex Scriptura habetur quod anima separata à corpore habeat memoriā, vt patet *Luca* 16. *Filius recorde quia fecisti bona*: sed illa anima non habet memoriā sensitiuam, vt patet: ergo intellectuā. *Præterea*, non potius debet attribui nobis intellectus, & cognitiones intellectuæ, quam membra & recordationes intellectuæ.

CONCLUSIO II.

Memoria intellectuā non distinguitur realiter ab intellectu, sed bene formaliter. Prima pars est communis cum *D. Thoma* 1. par. q. 79. art. 7. contra *Rub.* in 2. dist. 14. quæst. 2.

Probatur, quia nulla est necessitas multiplicandi realiter duas potentias, quarum vna esset memoria altera intellectus: nec enim aliquid impedit quo minus eadem potentia exerceat actus vtriusque.

Confirmatur, quia intellectus secundum omnes *Doctores* & veritatem potest intelligere rem existentem vt existentem, futuram, vt futuram, & possibilem vt possibilem: ergo poterit cognoscere præteritum, vt cognitum à se & consequenter poterit cognoscere rem præteritam cognitā à se vt talem; sed hoc est munus memoriæ: ergo intellectus non distinguitur realiter à memoria.

Probatur secunda pars, quia non implicat dari intellectum, qui solum possit intelligere, & non recordari: ergo intellectus distinguitur formaliter à memoria à parte rei.

118. *Obicitur* contra primam partem: *S. Aug.* 10. de *Trinitate*. cap. 11. distinguit tria in anima nostra, memoriā scilicet, intellectum, & voluntatem, & communis vñs tenet quod anima intellectuā habeat tres potentias scilicet, iam enumeratas.

Confirmatur: quia communiter dicitur, quod anima nostra sit imago Trinitatis, & quod illa imago consistat in hoc, quod quemadmodum in Trinitate sunt tres personæ & vna essentia: ita in anima vna essentia & tres potentie.

Respondet Sanctum Augustinum per memoriā, intellectum, & voluntatem non intelligere potentias, sed tria munera seu actus diuersos: per memoriā enim intelligit actum memoriæ, scilicet recordationem: per intellectum, intellectionem: & per voluntatem, volitionem: qui tres actus bene possunt provenire ab vna reali potentia. Similiter communis modus loquendi, vel debet intelligi de tribus potentiis formaliter distinctis, vel de tribus potentiis æquialenter, quatenus scilicet anima habet vnā potentiam, qua mediante potest tres actus dissimiles producere, quemadmodum si haberet tres potentias.

Ad confirmationem respondeo, sicut ad *Augustinum*, quod illa similitudo sit accipienda secundum actus, & non secundum potentias; vel si secundum potentias sumenda sit, debet intelligi quoad potentias formaliter, non realiter distinctas: & sic etiam posset intelligi *S. Augustinus* & quicumque alii *Patres* istum numerum insinuant in potentiis Animæ.

QVÆSTIO VLTIMA.

An detur memoria intellectuā.

CONCLUSIO I.

117. *Datur memoria intellectuā.* Hæc est communis. *Probatur* quia experimur nos recordari rerum præteritarum: ergo datur memoria qua id possumus facere.

Dices quidem hinc colligi optime quod habeamus memoriā, non tamen intellectuā, quia posset quis dicere quod recordemur per memoriā sensitiuam.

DISPUT. VII.

De Voluntate.

Ic vtr præter cognitionē sensitiuam, quæ competit hominibus ratione animæ, qua sensitiua est, datur in illis appetitus sensitiuus ipsi correspondens; ita etiam præter cognitionem spirituale[m] & rationalem, quæ vocatur intellectus, datur appetitus spiritualis & rationalis ipsi correspondens, vt omnes fatentur, & patet experientia. Hic ergo appetitus vocatur voluntas, de qua iam agimus.

Aaaa 3

QVÆSTIO

Datur
memoria
intellectuā.

QVÆSTIO I.

De obiecto voluntatis.

1. **V**oluntatem posse velle bonum prosequendo ipsū & appetendo ipsū sibi, ac nolle malum ipsū fugiendo ac detestando, & consequenter tam bonum quam malum esse obiectum ipsius, quatenus potest in utrumque tendere, tam receptum est ab omnibus, ac cōpertum experientia, quam dari ipsammet voluntatem. Unde hoc non est, quod tanquam quid dubium quæritur in hac quæstione: sed primo an posset velle aliquid, quod non proponitur ipsi sub ratione mali. Si enim nō potest, tum bonū & malum vt sic erit obiectum adæquatum ipsius, quatenus potest tendere in quodcunque bonum & malum, & non potest tendere in aliquid quod non sit propositum ipsi sub ratione boni aut mali. Secundo, an possit velle malum sub ratione mali aut nolle bonum sub ratione boni. Si enim potest, tum bonum non erit obiectum adæquatum prosecutionis, nec malum fugæ; secus autem dicendum, si non potest. Tercio denique, an ratio formalis motiua, ob quam fugit malum, sit bonitas opposita, ita vt non possit fugere malum, nisi quatenus vult bonum oppositum ipsi: si enim sit, tum potest dici quod bonum vt bonum sit obiectum adæquatum formale voluntatis, & secus dicendum erit, si non sit.

Hæc ergo tres difficultates in hac quæstione examinanda sunt: ad hoc autem aduertendum est ex communissima doctrina triplex esse bonum, nempe honestum, delectabile, ac vtile. *Honestum* est, quod potest propter se amari, quamuis non delectaret, nec consideraretur vt delectabile. *Delectabile* est, quod delectat secundum se. *Vtile* denique, quod est conducens ad acquisitionem boni honesti, vel delectabilis.

CONCLUSIO I.

2. *Voluntas nequit velle aut nolle aliquid per volitionem posituam nisi bonum & malum.* Hæc est communissima, quamuis meo iudicio non sit tam facile illam probare, quam videri posset. Nam quantum ad rationem à priori, non videtur repugnare aliqua potentia, quæ posset etiam libere velle motum aliquem localem imperare, quamuis non proponeretur ipsi sub ratione boni aut mali, & ex suppositione non repugnantia talis potentia non poterit ostendi quod voluntas non sit talis, nisi à posteriori ostendatur quod non. Quantum autem ad rationem à posteriori, potius videtur experientia constare, quod de facto voluntas imperet quandoque motum localem digiti, verbi gratia, absque consideratione boni alicuius in illo motu; quam quod nunquam id faciat absque tali consideratione.

*Probat*ur tamē conclusio, quia quidquid vult voluntas vel vult illud tanquam medium, vel tanquam finem: si tanquam medium, necessario debet velle illud quatenus cōducens ad acquisitionem finis, & consequenter vult illud tanquam bonum, quia esse sic conducens est esse bonū vtile. Si tanquam finem: ergo debet proponi ipsi sub ratione, sub qua mouere possit intentionaliter voluntatem ad volitionem, sed illa ipsa ratio est bonitas finis, quia est ratio propter se potens mouere voluntatem, seu ratio propter se appetibilis à voluntate: ergo debet proponi sub ratione boni, & consequenter nihil potest velle voluntas, nisi quod sit bonum, aut quod proponitur vt bonum. Rursus quidquid non vult, vel non vult illud propter se, vel non vult illud propter aliud, sed non potest nec propter se, nec propter aliud illud nolle, quin consideret in ipso rationē ob quā sit propter se, aut propter aliud nobile; sed illa ipsa ratio est mala, seu malitia, quia opponitur appetibilitati propter se, aut propter aliud: ergo non potest nolle aliquid nisi consideratū vt malum, & consequenter à primo ad vltimum nō potest velle aut nolle, nisi considerando obiectum quod vult aut non vult, vt bonum, vel malum.

3. *Obicitur* rationem illam difficultatis propositā supra. Sed respondeo ad rationem à priori, repugnare omnino ta-

lem potentia, quia sequeretur quod ferretur in bonum, & non ferretur: non ferretur ex hypothesi: ferretur autem, quia eo ipso quo ferretur, obiectum deberet habere rationem ob quam ferretur, & illa ipsa ratio est bonitas.

Ad rationem à posteriori respondeo, negando vlla experientia constare, quod imperetur talis motus à voluntate, quin proponatur vt appetibile, & cōsequenter vt bonum, quamuis non semper aduertat quis se moueri ob talem rationem, nec posset ostendere semper quānam ratio formalis particularis obiecti mouerit. *Dixi autem* in conclusione data opera, quod voluntas non possit nolle positue, nisi rem consideratam vt bonam, aut vt malam, quia potest quamcunque rem quomodocunque consideratam nolle negatiue, non habendo scilicet actum posituum volitionis imo necessario debet sic nolle, si non proponatur sub ratione boni aut mali, quia non potest habere actum posituum nisi proposita tali ratione.

CONCLUSIO II.

4. *Voluntas non potest amare, aut desiderare, aut vel-* Non potest amare aut desiderare nisi bonū aut nolle nisi malum.
le, nisi quod proponitur ipsi sub ratione aliqua boni: nec odio habere aut nolle, nisi quod proponitur ipsi sub ratione aliqua mali.

Hæc est communis cum S. Thoma 1.2. q.8. & Secto 3. dist. 33. m.3. & in 4. dist. 49. q.10. num.8. quamuis in 1. dist. 2. q.4. & in 2. dist. 6. q.2. & d.43. q.2. quasi fuisset dubius, nihil resoluerit, est autem contra Occamum in 3. dist. 13. dub.5. cum Nominalibus & Angelis ac Almaino.

Probari solet auctoritate Philosophi 3. Ethicorum 1. affirmantis omnem prauum, id est, male agentem, esse ignorantem. Sed non esset ignorans necessario, nisi quia vt faceret malum, deberet illud vt bonum apprehendere: nam faciendo malum apprehendendo ipsum vt malum, non esset ignorans: sed non deberet, vt faceret malum apprehendere malum, vt bonum, si posset prosequi malum vt malum: ergo non potest: & consequenter vera conclusio.

Verum meo iudicio hæc probatio non vrget; nam qui facit malum, verbi gratia qui comedit illicitum, licet apprehendat ipsū vt bonū, non tamen necessario quatenus sic apprehendit ipsum, habet ignorantiam, quia re vera illa bonitas, quam apprehendit in ipso, est in ipso, v.g. bonitas delectabilis: ergo nō carenus vult Philosophus quod male agens semper sit ignorans, quia apprehendit illud, quod agit, sub ratione boni erronee, hoc est considerando ipsum esse bonum, cū tamen non sit bonum illa bonitate, qua apprehendit ipsum vt bonum. Itaque loquitur sine dubio Philosophus vel de ignorantia, quatenus hæc dicit exclusionem alicuius scientiæ, quam si male agēs haberet, non male ageret, vel de ignorantia practica, quæ concidit cum electione mala. Sed ex neutra ex his ignorantis potest probari conclusio, quia quamuis amaret quis malum vt malum, & odio haberet bonum vt bonū, adhuc habere posset ignorantiam hanc utramque: nam posset habere negationem alicuius scientiæ, quæ si adesset, non amaret malum, nec fugeret bonum: & præterea haberet sine dubio pessimam electionem.

5. *Melius ergo probatur* conclusio quantum ad auctoritatem ex D. Dionysio cap.4. de diuinis nominibus dicentis: Nemo ad malum intendens operatur, id est, nemo applicat media ad prosecutionem mali, qua malum est, seu consideratum sub ratione mali.

*Probat*ur ratione primo ex conclusione præcedenti: nam quod neque consideratur vt bonum aut vt malum, habet maiorem proportionem cum amore, desiderio ac cōplacētia, seu volitione, quam quod consideratur vt malum nam malitia habet aliquid ex natura sua impediēs. & nihil prouocās, seu excitās ad tales actus, sed quod nec bonum, nec malum est, aut consideratur, licet nihil habeat alliciēs, tamen nihil habet quod deterreat aut impedire possit. Deinde illud, quod neque consideratur, vt bonum neque vt malum, maiore habet proportionē cum odio fuga, & nolitione, quam quod consideratur vt bonum, ob eandem rationem, quia hoc habet aliquid impediēs, illud nihil habet impediēs: ergo, si quod non consideratur bonum

Voluntas non potest ferri positue nisi in bonum vel malum.

bonum aut malum, nequeat quis amare aut odio prosequi, neque poterit amare malum, aut odire bonum.

Probatnr secundo, per probationem conclusionis præcedentis, quæ directè probat hanc conclusionem.

6. *Probatnr tertio*, quia sicut appetitus innatus est pondus & inclinatio rei habentis ipsum in bonum & non in malum, ita etiam appetitus elicited debet pariformiter esse in bonum & nullo modo in malum; neque enim est vlla differentia inter utrumque appetitum, nisi quod vnus sit innatus, hoc est insitus ac identificatus rei appetenti, nec præsupponens cognitionem boni in quod fertur; elicited vero sit quid distinctum realiter ab appetente, ac præsupponens cognitionem boni in quod fertur. Hæc autem differentia non facit quod possit ferri in malum; ergo debet semper ferri in bonum: sed si appetitus elicited debet semper ferri in bonum, auersio & fuga elicited debet ferri semper in malum, est enim eadem ratio: ergo.

Ve soluantur plurimæ ex rationibus, quibus hæc conclusio impugnari solet, aduertendum non esse dubium quin aliquis sibi & aliis quandoque appetat quod reuera est malum & physicum & morale, vt quando quis se interficit ob desperationem, vel in ordine ad vindicandum se de aliis: sed tum tamen semper considerat aliquam rationem boni in illa re, quæ vel est in ea à parte rei, vel apparet esse: nam in eadem ipsa morte considerat, quod vel excluderet mala præsentia aut imminetia, & hæc est bonitas aliqua, vel quod sit medium ad inferendum malum illis, de quibus vult sumere vindictam, & hæc etiam est bonitas aliqua. Hac ratione damnari possunt desiderare non esse, quia per illam destructionem priuantur suis pœnis.

7. *Obijces præterea*: sequeretur quod non mereremur obseruando præcepta, quia illa obseruatio est bona: ergo si non possumus nolle bonum, necessario volumus illam, & consequenter non libere nec meritorie.

Respondeo negando sequelam & consequentiam probationis. Primo, quia quamuis non possemus nolle illam possemus tamen illam non velle, siue negatiue nos habendo; suppono enim iam, dari posse omissionem puram, siue volendo aliud incompatible cum illa. Secundo, quia quamuis illa obseruatio sit bona, & vt bonam non possumus illam nolle, tamen etiam habere potest aliquam rationem mali, v.g. quatenus esset indelectabilis, aut inferens malum, vel excludens aliquod aliud bonum, & sub hac ratione possumus illam positiue & directè nolle.

Obijces secundo, sequeretur non posse quem odio prosequi Deum sine hæresi, quia non posset ipsum odio prosequi, quin consideraret in ipso aliquam rationem mali, talis autem ratio non potest in ipso considerari absque hæresi.

Respondeo primo, distinguendo consequens, absque hæresi formaliter, nego, quia ad hoc requiritur quod aduertat suam considerationem esse contra fidem, hoc autem nõ esset necesse: absque hæresi materiali, hoc est: absque errore qui reuera esset contra fidem, quamuis ab ipso hoc non aduertetur, transeat consequentia.

Respondeo secundo absolute negando sequelam, & ad probationem dico quod posset apprehendere Deum sub ratione mali indelectabilis actu, & mali inutilis in ordine ad consecutionem alicuius boni, quod amaret, absque vlla hæresi aut errore; nam reuera Deus, vt est impediens bonum desideratum, est malum inutile, ac indelectabile desideranti illud bonum.

8. *Obijces tertio*: voluntas est libera circa quodeunque obiectum sibi propositum: ergo potest, quemcunque voluerit actum, circum ipsam habere.

Respondeo primo, si loquatur obiectio de quocunque omnino obiecto cognito, negando antecedens, quia non potest ferri in obiectum vllum, nisi proponatur sub ratione boni, & mali, quia istæ sunt rationes circa quas nata est ferri voluntas.

Respondeo secundo, si loquatur obiectio de quocunque obiecto bono, & malo: & distingo antecedens, est libera libertate specificationis, aut exercitij, concedo: est

libera libertate specificationis, ita vt possit se habere indifferenter circa bonum amorem, vel odium, aut etiam circa malum, nego antecedens. Itaque voluntas circa bonum non habet, nisi libertatem exercitij quatenus scilicet potest illud velle, vel non velle, siue negatiue per omissionem puram, siue indirectè per volitionem alterius incompatibilis: & eandem libertatem habet circa malum: circa vero rem, quæ consideraretur vt bona, & mala, habet utramque libertatem, nam potest nec velle, nec nolle illud, vel directè, negatiue se habendo, vel indirectè volendo; aut nolendo aliud, & sic habet libertatem exercitij circa illud; potest etiam, vel amare ipsum sub ratione boni, vel odio prosequi sub ratione mali, & sic habet libertatem specificationis circa illud.

CONCLUSIO III.

9. *Voluntas tam directè fertur in malum, ipsum fugiendo, quam in bonum, ipsum amando; & consequenter non debet dici bonum esse potius adaequatum obiectum ipsius, quam malum.* Voluntas directè fertur in bonum, & in malum, nolo.

Probatnr, quia quando proponitur aliquid voluntati, vt positiue discoueniens ac displicens, quamuis non cogit de opposito positiue placenti ac conuenienti, potest sine dubio nolle illud, sicuti potest velle illud, quod positiue placet, non cogitando de opposito, quod positiue displiceret: ergo tam bene potest directè ferri in malum positiuum, ipsum fugiendo, quam in bonum; ipsum prosequendo.

Confirmatur, quia ideo dicitur directè ferri posse in bonum, quia quando proponitur, habet virtutem attrahendi ad amorem, etiam si non consideretur malum positiue oppositum, nec experimur nos ideo ipsum prosequi, quia nolumus malum oppositum positiue: sed malum æque habet virtutem attrahendi ad odium, & non experimur nos ideo illud odio habere, quia directè amamus illud, quod est oppositum ipsi: ergo tam directè fertur in malum quam in bonum. Quod si dicatur fugam mali esse virtualiter prosecutionem boni, hoc non facit ad rem; tum quia conclusio facit mentionem de prosecutione ac fuga formalitatem quia sicut potest dici fuga mali esse prosecutio virtualis boni: ita potest dici quod prosecutio boni sit fuga virtualis mali. Et sic idem quantum ad hoc de utroque dicendum est.

10. *Obijces primo*: nemo potest applicare media, nisi ex eo, quod appetat finem, & magis directè ac formaliter dicitur appetere finem quam media: ergo quando quis non vult aliquid ex eo, quod impedit bonum, ideo illud non appetit, quia vult illud bonum: & consequenter magis directè, & formaliter vult bonum, quam non vult illud quod impedit eius consecutionem.

Respondeo primo, negando antecedens pro secunda parte, quia licet ille actus quo appetit media, non haberetur nisi esset actus, quo appetitur finis; & licet media non haberent aliquam bonitatem propriam, vt multum tenent, sed tota ratio appetendi ipsa esset bonitas finis: tamen hoc non obstante, eo actu, quo quis appetit illa formaliter vt sic, magis directè fertur in illa, quam in finem.

Respondeo secundo, concedendo totum; nec inde habetur aliquid contra conclusionem, quia conclusio non loquitur de fuga à malo in omni casu, & præsertim in casu, quo aliquis fugeret ab ipso, quatenus est impedimentum boni: sed in casu quo fugeretur, quatenus secundum se inferret molestiam, & haberet imperfectionem positiuam sine consideratione ipsius, vt esset impedimentum alicuius alterius boni.

11. *Obijces secundo*: eadem virtus inclinatur ad fugiendum à malo, & ad prosequendum bonum oppositum; sed hoc non potest esse verum, nisi ex eo, quod ex prosecutione boni determinaretur sufficienter ad fugam mali oppositi, & quia non posset fugere malum, nisi ex amore illius boni: ergo ideo fugit malum, quia amat bonum & consequenter magis directè fertur in malum, quam in bonum. Probatnr maior, tum autoritate communi, tum etiam, quia alias daretur duæ virtutes realiter distinctæ, quarum

quarum una esset determinata ad viuendum temperate, v. g. & altera ad fugiendam intemperantiam.

Respondeo primo, concedendo primam consequentiam, & negando secundam, propter rationem datam in responsione prima ad obiectionem præcedentem.

Respondeo secundo, negando minorem pro secunda parte: & si non posset negari pro ea parte tum *Responderi posset tertio*, distinguendo maiorem: quatenus malum esset impedimentum boni transire ad fugiendum à malo secundum se, negatur. Et ad probationem dico communem sententiam loqui de eadem virtute respiciente bonum, & malum, prout malum est impedimentum boni. Non est autem inconueniens quod alias darentur duæ virtutes, quarum una inclinaret ad bonum secundum se, alia ad malum secundum se fugiendum, loquendo semper de malo positivè, quod potest intelligi ut malum, absque ordine ad bonum.

QVÆSTIO II.

Quomodo dependet voluntas in operando ab intellectu.

CONCLUSIO I.

Omnis actus voluntatis dependet à cognitione.
12. *N*unquam habitus fuit actus ullius voluntatis prosecutionis, aut fuga, amoris, aut odij absque cognitione. Hæc est communissima, contra quosdam qui in extali, putauerunt amorem reperiri absque cognitione.

Probat, quia quamvis oppositum non repugnaret, tamen quod de facto contingerit non potest cognosci nisi experientia aliqua eorum, qui in seipsis hoc accidisse experti sunt: sed nemo potest talem experientiam probare etiam sibi ipsi, si debitam faciat reflexionem: nam ideo solum id posset colligere quatenus non experiretur in se cognitionem: sed certe posset esse in ipso; quamvis ipsemet tum eam non adverteret propter defectum reflexionis. *Secundo*, quia quando haberet actum voluntatis, vel ille actus tenderet in aliquod obiectum propositum, & hoc adverteret vel advertere posset habens illum actum, vel non: si non adverteret aut advertere posset: ergo illum actum non posset distinguere ab aliis actibus, nec posset scire utrum esset circa obiectum bonum aut malum, quod est absurdum. Si adverteret aut posset advertere: ergo cognosceret illud obiectum, alias non posset id advertere, ut est evidens, & consequenter ille actus non posset esse absque cognitione.

CONCLUSIO II.

Volitio non potest facere voluntatem absque cognitione.
13. *Q*uamvis forte volitio quoad qualitatem absolutam quam dicit, possit conservari in voluntate de potentia absoluta absque obiecto cognito: tamen non potest ita conservari in ipsa, ut determinet ipsam ad volendum. Hæc est communis, & *pater*, quia non potest sic determinare formaliter & sensibiliter, quin voluntas feratur in aliquid, sed non potest ferri in aliquid nisi in cognitum, est enim ex natura sua volitio determinata non minus ad prosecutionem boni ita, ut non possit esse directe circa malum, quam in bonum cognitum, sic ut non possit esse in bonum incognitum: ergo.

Confirmatur, quia non potest sic determinare, quin intellectus per reflexionem possit cognoscere circa quod versetur, sed hoc non posset cognoscere, nisi illud in quod ferretur esset cognitum. *Dixi* autem in conclusione, quamvis forte volitio possit quoad qualitatem absolutam, quam dicit, conservari absque obiecto. Quia quæ admodum cognitio est qualitas absoluta producta per intellectum media actione, ita etiam dicendum de volitione, & quemadmodum illa qualitas absoluta posset conservari absque obiecto, iuxta dicta superius, non tamen ita ut faciat intellectum intelligentem: ita etiam de volitione dici posset. Quod si præterea ad qualitatem absolutam sequitur respectus actualis tendentiæ, sine quo non faceret intellectum intelligentem; ita similiter de volitione dicendum est: eadem enim est ratio quoad hoc de utraque.

14. *Voluntas est causa adequata physica sui actus, nec aut cognitio, aut obiectum cognitum concurrunt cum illa physice ad illum.* *Voluntas est causa adequata sui actus.*

Hæc conclusio est magis communis inter *Scotistas*, & attribuitur communiter *ipsi* *Scoto* in 2. d. 25. Sed reuera non potest colligi ex illo loco quod sit ipsius: nam solum docet quod nihil aliud possit esse causa totalis volitionis, & quod voluntas ad volitionem non se habeat mere passivè, nec aliquid aliud vrgent aut verba ipsius, aut rationes, quibus vel suam sententiam confirmat, vel infirmat aliorum. Imo *nam* 24. respondendo ad primum principale expresse videtur abstrahere ab hac controversia, dat enim duas responsiones, vnam secundum sententiam tenentem quod obiectum moueat physice voluntatem, concurrente cum ipsa tanquam causa partiali; alteram secundum sententiam asserentem quod non concurrat physice, sed metaphorice tantum: ergo ex illa questione nihil potest concludi ad propositum. Videtur tamen esse *D. Thome* 1. 2. q. 9. quem præter suos sequuntur Recentiores communiter.

Probat aliqui, quia alias actus liber produceretur à causa naturaliter agente, qualis est tam cognitio quam obiectum cognitum.

Sed hæc probatio nullo modo placet, nam non sequeretur quod produceretur à tali causa, tanquam à causa totali, nec esset inconueniens quod produceretur ab illa tanquam à causa partiali, quia in omni sententia debet admitti quod actus liberi virtutum supernaturalium producantur ab habitibus supernaturalibus partialiter, qui tamen habitus sunt causæ naturaliter agentes, & idem currit de actibus virtutum moralium, ad quos virtutes morales concurrunt physice secundum communem sententiam.

Alij probant conclusionem, quia sæpe vult voluntas aliquod obiectum, quod realiter non existit, & quod consequenter non potest physice concurrere ad productionem actus. *Nec hæc etiam ratio arridet*, tum quia non probant cognitionem non concurrere, tum quia voluntas non vult aliquod obiectum, nisi quod proponitur ab intellectu, & quod consequenter physice determinat intellectum ad cognitionem sui, vel secundum se immediate, concurrente physice cum illo, vel secundum speciem sui, vel aliquid aliud æquivalens: sed qua ratione potest physice concurrere cum intellectu non obstante quod non existat, poterit etiam cum voluntate, quantum ad hanc rationem: ergo.

15. *Alij probant*, quia alias actus supernaturalis fidei infusæ concurreret efficienter & physice ad actum peccaminosum; sed hoc videtur absurdum: ergo. *Probat*ur sequela maioris; quia quamvis non haberemus aliam cognitionem de furto, nisi cognitionem supernaturalem fidei, qua crederemus quod esset bonum utile, & malum moraliter, potuissimus velle furtum, & illa volitio esset peccaminosa: ergo si ad volitiones concurrunt physice cognitiones præiæ, illa cognitio fidei concurreret physice ad actum peccaminosum.

Sed certe nec hæc etiam ratio mihi sufficit; nam quavis esset absurdum forte, quod actus supernaturalis esset ex se determinatiuus ad actum peccaminosum, tamen non video cur esset inconueniens quod esset indifferens physice ad concurrendum ad actum bonum, & malum, aut quod physice actu concurreret ad malum ex determinatione voluntatis.

Quod si dicat, inde secuturum quod Deus esset causa per se peccati, quia esset causa per se actus supernaturalis, qui non posset absque gratia particulari illius elici.

Respondeo, non magis esse inconueniens quod Deus sit causa per se physica peccati, quam causa moralis, imo fortassis esset longe inconuenientius, quod esset causa moralis per se actus peccaminosus, si cognitio illa supernaturalis non concurreret physice, quæ quod esset causa per se physica, si cognitio physice concurreret: quia saltem illa

illa cognitio concurreret moraliter ad illum actum, quandoquidem non haberetur sine illa, licet non induceret physicè in actum: ergo vel non est absurdum, quod Deus esset causa per se mediata actus mali; vel id non sequeretur ex concursu cognitionis, quod longe melius dicitur, quia quamvis esset causa per se particularissima illius cognitionis, tamen quia hæc secundum se est bona & intenta à Deo in ordine ad hoc, ut habens illam fugeret à furto meritorie, & solum concurrir sine physicè, sine moraliter ad actum malum ex determinatione voluntatis liberæ; propterea Deus non posset bene dici causa per se physica, aut moralis actus mali, licet cognitio physicè, aut moraliter ad eum concurreret.

16. *Probatur ergo conclusio melius*: quia nihil impedit, quo minus ipsamet voluntas absque concursu physico obiecti, aut cognitionis, tanquam causa adæquata producat actum suum, & licet dependeat à cognitione & obiecto, tamen hæc dependentia potest esse à cognitione quidem, tanquā à conditione propONENTE, & ab obiecto, tanquam à termino, in quē fertur: huiusmodi autem dependentiæ non arguunt causalitatem physicā effectivam.

Confirmatur, quia sic se videtur habere intellectus cognoscens ad voluntatem, sicut consulens ad hominem cui dat consilium; sed consulens; nec concurrir physicè cum eo, cui consilium datur; ergo intellectus non concurrir physicè, & effectivè cum voluntate secundum se, nec secundum cognitionem.

Obijciat: voluntas non debet habere maiorem auctivatem respectu volitionis, quam intellectus respectu intellectionis: sed hic non habet adæquatam, sed particularem: ergo nec voluntas.

Respondet, negando maiorem: hæc enim debet tantam habere, quanta potest per rationem illi attribui, siue intellectus habeat tantam, siue non; sed per rationem potest ipsi tribui auctivitas totalis, quæ non potest tribui intellectui, ut patet ex dictis disputatione præcedenti.

Obijciat secundum in actu voluntatis est ordo particularis ad obiectum, circa quod fertur, ratione cuius & distinguitur ab omni alio actu, qui tendit in quodcumque aliud obiectum, & non potest tendere in aliquod aliud obiectum; sed non videtur, quod possit habere illum ordinem particularem ab ipsamet voluntate, quæ est indifferens ad quoscumque actus & obiecta: ergo debet obiectum concurrere.

Respondet, negando minorem. quemadmodum enim ab eadem causa locomotiva possunt, tanquam à causa adæquata, produci effectivè diversa ubi, quæ dicunt specialem dependentiam à diversis terminis, & subiectis, ratione cuius inter se distinguuntur, ex suppositione applicationis talis, vel talis: ita etiam potest contingere in proposito. Et si volitiones à solo Deo effectivè producerentur, nec ab alio possent produci, adhuc haberent diversos illos ordines ex natura sua intrinseca, nec tamen inde sequeretur quod producerentur ab illis obiectis: ergo illa diversitas ordinis non sufficit præcisè ad inferendam causalitatem effectivam obiecti.

Obijciat tertio finis movet voluntatem: ergo concurrir cum illa ad actum, & consequenter voluntas non est causa totalis.

Probatur prima consequentia, quia non potest intelligi quomodo moveat, nisi concurrente.

Respondet, distinguendo consequens, in genere causæ efficientis, nego; in genere causæ finalis, transeat: nec enim est contra conclusionem, quod aliquid concurrat cum voluntate in alio genere causæ, siue concurrat physicè, & realiter, seu metaphoricè, & non physicè, modo non concurrat in genere causæ efficientis.

Instabit actus primus quem habet voluntas circa finem, v. g. amor ipsius non causatur à fine, tanquam à causa finali, quia nihil sic causatur, nisi quod procedit à fine, ut amato: sic autem non procedit à fine primus ille actus, quia alias finis antecederet esset amatus: sed ille primus actus procedit à fine illo amato, & ad illum finis movet voluntatem: ergo finis concurrir effectivè ad actum voluntatis.

Respondetur, distinguendo minorem, procedit à fine, & ad eum finis movet voluntatem, quatenus, vel ipsamet obiectivè propositus inclinat formaliter voluntatem ad illum amorem, vel producit in ipsa aliquid, quod sic ipsam inclinat, ut delectationem, aut quid simile, concedo minorem; quatenus concurreret cum ipsa physicè, & effectivè ad ipsummet amorem, nego minorem, & consequentiam. Quod autem obiectum illud bonum, quod proponitur voluntati, non moveat ipsam ad amorem per concursum physicum, sed per modum determinatis formaliter; probatur meo iudicio satis evidenter: quia non magis movetur voluntas ad amorē unius obiecti, quod proponitur, quam remouetur ab illo amore per aliud obiectum, quod tum proponi potest, & solet, verbi gratia, quando voluntas proposito bono honesto uno, & altero delectabili, amat quidem bonum honestum, sed cum difficultate, tum movetur ab utroque obiecto; & quantum ad sensum videtur magis moveri (quantum ad motionem omnem, quæ antecedit amorem, & ratione cuius inclinatur ad amorem) à bono delectabili, quam ab honesto, & hinc productio amoris circa bonum honestum sit ipsi difficilis: sed non movetur tum physicè, & effectivè à bono delectabili ad amorem suum, quandoquidem non detur; sed solum per modum inclinantis formaliter: ergo eodem modo dicendum est de altero bono honesto quod amatur. Quæ doctrina valde aduertenda est.

CONCLUSIO IV.

17. *Diversitas specifica cognitionum, quibus proponitur obiectum voluntati, non necessario infert distinctionem specificam actuum voluntatis, etiamsi esset tanta, ut una esset naturalis, & altera supernaturalis.* Hæc in terminis non solet proponi, sed prima pars videtur non posse negari.

Probatur autem quia alias, quando aliquis cognosceret per fidem humanam Deum esse bonum in se, ipsumque propterea amaret amore naturali, & quando cognosceret ipsum esse talem per opinionem, aut scientiā, & ut talem eum similiter amaret, haberet diversos species amores naturales; & similiter quando aliquis cognosceret per fidem humanam, bonam esse Temperantiam, ac propterea vellet temperate vivere, haberet actum Temperantiæ distinctum ab illo, quem haberet, cum amaret ipsam, quando cognosceret per opinionem aut scientiam, quod esset bona; & sic darentur tres Temperantiæ naturales diversæ species, una præsupponens fidem, altera opinionem, tertia scientiam; imò plures adhuc, quia possent esse opiniones & scientiæ diversæ species de bonitate Temperantiæ, sed hoc est absurdum: ergo.

Probatur quoad secundam partem; quia alias, si quis vellet furari quando cognosceret furtum esse delectabile & inhonestum per actum fidei supernaturalis: haberet actum voluntatis distinctæ species ab actu, quo vellet furari, quando idem cognosceret cognitione naturali; quod etiam est absurdum.

18. *Dicitur*, cognitionem supernaturalem non posse esse regulam sufficentem pro actu naturali: ergo falsum supponitur in hac probatione, nepe quod posset quis velle furtum volitione naturali, quādo cognosceretur solummodo cognitione supernaturali. Probatur antecedens; quia cognitio naturalis non posset sufficere pro regula ad habendum actum supernaturalem voluntatis: ergo nec supernaturalis ad habendum actum naturalem.

Respondet, negando antecedens, quia evidens est quod voluntas cognoscens per fidem furtum esse malum, & delectabile vel vile, posset habere aliquem actum naturalem circa ipsum, (ex suppositione, quod non habeat aliquam virtutem infusam) vel prosecutionis, vel fugæ. Imò quamvis haberet illos habitus, adhuc potest habere voluntatem furandi, quæ est actus naturalis, alias non posset peccare. Ad probationem autem antecedentis,

Respondet primo, negando consequentiam: quia actus supernaturalis ob suam perfectionem posset habere virtutem concurrenti non solum ad actus eiusdem ordinis, sed etiam ad inferiores; licet actus naturales non possent habere

Diversitas specifica cognitionum, quibus proponitur obiectum voluntati, non necessario infert distinctionem specificam actuum voluntatis, etiamsi esset tanta, ut una esset naturalis, & altera supernaturalis.

Cognitio supernaturalis non posset sufficere pro regula ad habendum actum naturalem.

habere virtutem concurrenti ad actus supernaturales superioris ordinis.

Respondeo secundo, probabiliter negando antecedens; nam ut alias aduertit in commentario ad *dist. 36. Tertium num. 276.* Si non posset cognitio naturalis sufficere ad actus supernaturales voluntatis, sequeretur quod cognoscens Deum scientificè à posteriori secundum suas perfectiones absolutas infinitæ sapientiæ, bonitatis, misericordiæ, &c. non posset ipsum ut sic amare amore supernaturali, quia secundum principia communiora utriusque scholæ Scotisticæ, ac Thomisticæ, nequit habere cognitionem fidei de illis rationibus, quandoquidem fides, & scientia de eodem obiecto naturaliter non compatiuntur; sed hoc videtur absurdissimum: ergo potest cognitio naturalis sufficere ad habendum actum supernaturalem voluntatis.

Confirmatur, quia quando aliquis iustus, ex eo quod iudicet aliquem esse pauperem & dignum elemosynâ, qui reuera non est pauper, nec dignus, vult dare ipsi elemosynam ex motu charitatis, & illa volitio est supernaturalis, & tamen habet pro regula proponente cognitionem naturalem, talis enim est cognitio, neque enim est supernaturalis, cum sit erronea: ergo cognitio naturalis sufficit quandoque ad actum voluntatis supernaturalis.

Confirmatur secundo, quia nihil impedit quo minus possit sufficere ad hoc talis cognitio, nam quod sit inferioris ordinis non facit ad rem, cum possit habere hanc rationem inferioritatis ex aliis capitibus quamuis possit sufficere ad actum superioris ordinis, sicut enim ipsa voluntas non obstante quod sit inferioris ordinis quam actus supernaturalis, potest partialiter concurrere ad ipsum efficienter & physicè: ita etiam illa cognitio possit esse naturalis ordinis, ac inferioris, & nihilominus concurrere non solum per modum conditionis proponentis; sed etiam per modum causæ partialis effectiue, quantum ex hoc capite ad actum superioris ordinis.

19. *Dices*, hinc sequeretur quod, sine fide supernaturali possit haberi actus meritorius de condigno, & sic sine fide posse quem placere Deo, contra Apostolum ad Hebræos 11.

Respondeo, distinguendo sequelam: sine fide actuali tanquam proximo directiuo, transeat sequela, quo ad utramque partem, nec id est contra Apostolum: sine fide habituali, aut sine fide actuali vlla, nego sequelam. Itaque requiritur fides habitualis ad meritum de condigno, quia nunquam infunditur gratia iustificans requisita ad tale meritum absque fide habituali. Requiritur etiam fides actualis, quia non infunditur de nouo adultis, saltem in prima conuersione eorum ad Deum, absque fide actuali: & quia est præceptum de credendo fide diuina actuali aliquando, quod si quis transgrederetur culpabiliter, peccaret mortaliter & non posset mereri de condigno.

Quod autem non requiratur actus fidei supernaturalis ad omne meritum de condigno, confirmari potest per doctrinam satis communem eorum, qui dicunt quod iustus per actus virtutum moralium etiam acquiratur non imperatarum actu à charitate mereatur de condigno: nam ad illos actus ut sic eliciendos non requiritur actus supernaturalis fidei, sed actus cognitionis naturalis, qua cognoscitur honestas naturalis eorum.

20. *Obijciat*: Actus amoris beatifici est diuersæ speciei ab actu amoris supernaturalis viæ: sed illa diuersitas non oritur nisi ex diuersa propositione obiecti beatifici, nempe Dei, qui in patria proponitur clare per visionem beatam, & in via solum proponitur per fidem obscuram, & per scientiam naturalem à posteriori: ergo diuersitas cognitionum sufficit ad hoc ut actus voluntatis sequentes sint diuersæ speciei.

Respondent multi negando maiorem, putant enim illos actus solum distingui secundum maiorem, & minorem intensionem. Sed quamuis hoc forte non sit improbabile, tamen quemadmodum diuersitas cognitionis posset sufficere ad diuersitatem in actibus, quoad intensio-

nem: ita posset etiam sufficere ad diuersitatem specificam eorum præsertim, si actus, ut supponitur iam, dependet solūmodo efficienter à voluntate, nam æque difficile est concipere, quod voluntas se sola ob diuersitatem cognitionum producat nunc intensiorem, nunc minus intensam cognitionem, quam quod se sola producat ob eandem varietatem, nunc actum huius speciei, nunc illius.

21. *Respondeo secundo*, admittendo maiorem cum *Doctore in 3. dist. 3. n. 9.* & minorem etiam, & distinguendo consequens; diuersitas quæcumque, nego: diuersitas talis, ex qua habet proponi obiectum sub alia ratione obiectiua, transeat: talis autem est diuersitas cognitionum viæ, & patriæ circa Deum, nam in via non proponitur per vllam cognitionem, siue fidei, siue scientiæ; nisi secundum conceptum consulum habitum per species emendicatas à creaturis mediante discursu in patria vero proponitur intuitiue secundum se, & rationem suam propriam; unde non est mirum, quod volitiones seu amores ipsius pro utroque statu sint distinctæ speciei, imò debent necessario esse, quia amor viæ terminatur ad Deum, ut conceptum per species alienas, & amor patriæ terminatur ad ipsum, ut conceptum intuitiue secundum rationem propriam.

Vnde potest tertio responderi negando minorem, nam illa diuersitas oritur ex diuersitate obiecti secundum quod concipitur utraque cognitione viæ, & patriæ.

Itaque quando dicitur in conclusione, quod varietas specifica cognitionum non arguit varietatem specificam actuum, hoc debet intelligi de varietate tali; ex qua non sequitur obiectum proponi diuerso modo obiectiue, nō vero de varietate, ex qua id sequeretur: talis enim diuersitas non est inter cognitiones fidei supernaturalis, & fidei naturalis, aut scientiæ abstractiue, & consulæ, quia eadem species obiecti cogniti deferuiunt omnibus his cognitionibus, ut patet: est autem talis distinctio inter cognitionem intuitiuam, & cognitionem abstractiuam habitam per species alienas, & maxime inter cognitionem beatam, & quamcumque cognitionem viæ de Deo: unde non est mirum quod amor patriæ, & viæ, licet provenientes ab iisdem principiis physicis, sint diuersæ rationis.

CONCLUSIO V.

22. *Non requiritur iudicium de bonitate obiecti ad hoc, ut voluntas feratur in illud, sed sufficit quandoque apprehensio de ipsa, & possibilitate eius.* Hæc videtur minus communis; sed eam tenet expressè *Arriaga disp. 7.* eamque docui ante in *3. dist. 25. quest. 2. lateral. num. 125.* antequam vidissem *Arriagam*.

Probat, ex dictis ibi, primò, quia nihil impedit, quo minus talis apprehensio sufficeret. *Secundò*, quia appetitus sensitiuus bruti mouetur per cognitionem sensitiuam apprehensiuam, quæ non est iudicium. *Tertiò*, quia experientia videtur constare, quod moueamur aliquando ad prosecutionem rei, quam non iudicamus esse bonam; ut quando aliquis proponit nobis tanquam utile ad sanitatem aliquod remediū, quod ipsi non iudicamus esse bonum, sed potius apparet nobis quod sit malum, aut quod non sit bonum, & tamen quia apprehendimus posse esse quod sit bonum, applicamus illud ad omnem euentum.

QVÆSTIO III.

An voluntas sit potentia libera.

PER potentiam liberam non intelligitur hic potentia, quæ possit agere & non agere quomodocumque, quia sic ignis esset liber, potest enim calefacere quando applicatur debite, & non agere, quando sic non applicatur: nec etiam illa potentia, quæ possit alterum ex oppositis actibus producere, quia sic intellectus esset potentia libera, quia potest quandoque dissensum, quandoque assensum elicere, etiam circa eandem conclusionem. Sed intelligitur per potentiam liberam, potentia illa, quæ præsuppositis omnibus prærequisitis ad agendum potest agere, vel non agere.

CONCLV

Cognitio naturalis posset sufficere ad volitionem supernaturalem.

Quædo ex diuersitate cognitionis est diuersitas in volitionibus.

CONCLUSIO I.

23. *Voluntas est potentia libera.* Hæc est communissima cum Doctore in 2. dist. 21. & D. Thoma 1. 1. q. 9.

Voluntas
est poten-
tia libera.

Probatum primo, quia de fide est dari in homine liberum arbitrium: quo mediante, possit pro arbitrio suo bonum, vel malum, eligere, & obsequare, vel non obsequare præcepta tam diuina, quam humana: ergo datur in ipso aliqua potentia, qua mediante possit id facere: sed nulla alia, præter voluntatem: ergo voluntas est potentia libera. Antecedens est de fide contra Manichæos, & Calvinistas, ac illos etiam Gentiles Philosophos, qui inuitabili quodam fato res humanas regi existimauere; & habetur expresse Deuteronomij. *Testes inuoco celum, & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, maledictionem & benedictionem: eligite ergo.* Ios. 24. *Optio vobis datur, eligite quod placeat.* Eccl. 24. *Apposui tibi ignem & aquam: ad quod volueris extende manum.* In quæ verba August. de gratia, & libero arbitrio, cap. 12. Ecce, inquit, apertissime videmus expressum nostræ libertatis arbitrium. Zachar. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Per quæ verba admonemur libertatis nostræ, secundum Tridentinum, à quo antecedens definitum est sess. 6. cap. 5. & 4. Probatum iam subsumptum, quod videtur esse contra Albertum, qui liberum arbitrium fuisse habitum superadditum potentiis hominis; & Magistrum, qui ipsum consistere in intellectu, & voluntate putauit; quia non potest assignari in quo consisteret: non enim in habitu superaddito, tum quia gratis fingitur talis habitus; tum quia habitus non agit, nisi secundum quod determinatur à potentia, cui datur, quæ propterea si naturalis est, naturaliter determinabit, & sic actus non erit liber; si vero sit libera, ergo, præter habitum illum datur potentia libera, & sic frustra ponitur habitus, qui sit talis potentia. Neque etiam in intellectu, quia est potentia naturalis, quæ obiecto proposito determinatur ad actum quemcumque suum. Neque in intellectu, & voluntate simul sumptis, quia simul sumpta non habent alium actum, nisi actus voluntatis, quos quilibet ex illis seorsum producit: ergo si illi actus non sunt liberi, nec voluntas, & intellectus simul sumpti erunt liberum arbitrium: sed actus intellectus non sunt liberi: ergo actus voluntatis soli sunt liberi, & consequenter voluntas sola erit potentiæ libera.

Liberum
arbitrium
non est
habitus
aliquis.

Nec in-
tellectus
& volun-
tas simul.

24. *Confirmatur hoc*, quia carentis intellectus esset de ratione liberi arbitrij, quia prærequiritur actus eius ad actum liberum procedentem à libero arbitrio: sed hoc non sufficit, quia actus eius prærequiritur ad actum voluntatis, & tamen non propterea debet dici, quod intellectus sit de intrinseca ratione voluntatis: ergo ex eo, quod prærequiritur actus eius ad actum liberi arbitrij, non potest esse de intrinseca ratione liberi arbitrij.

Confirmatur secundo; quia illa potentia est censenda liberum arbitrium, quæ est libera, & in cuius manu est, posita quacumque propositione obiecti, prosequi illud, vel non prosequi; sed hoc est in manu voluntatis si sit in manu vilius: ergo voluntas est dicenda liberum arbitrium, & consequenter libera.

Probatum secundo conclusio: quia experimur in nobis ipsis, quando volumus aliquid, esse in manu nostra, non velle illud, nec aduerimus aliquid esse, quod determinat nos necessario, aut etiam moraliter in omni casu: ergo dicendum est, quod voluntas sit libera.

Aduerto autem, circa hanc probationem ab experientia, quod in sententia eorum, qui negant omissionem puram, vix valere posset; nam si Deus haberet decretum de non concurrente nobiscum in instanti A, nisi ad illum actum quem tum elicimus, non possemus vllum alium actum elicere, & tamen quantum ad experientiam nostram videremur nobis æque nos posse producere alios actus, ac de facto possumus, quia per experientiam non possumus cognoscere, an Deus habeat tale decretum, necne: ergo non possumus experientia vlla probare, quod agamus libere, quæ agimus, in illa sententia. Imò si Deus posset necessitate voluntatem ad actum,

sive producendo ipsum in voluntate se solo, sive mediante aliqua qualitate ad eam prædeterminante, difficile est ab experientia colligere quod vllus actus noster sit liber de facto, quia non parer experientia, an actus, quos habemus de facto, sint producti à solo Deo, an à qualitate aliqua prædeterminante, an vero à nobis ipsis sine prædeterminatione aliqua. Vnde hæc probatio solum valere potest in hoc sensu, quod quandoquidem non sentiamus, nec experiamur nos determinari ad vnam partem, & aliquando reperiamus quod amplectamur partem ad quam minus inclinamur, hæc dicendum sit, quod Deus solus producat in nobis vllus actus aut qualitatem determinantem, nec quod decernat non concurrere ad actus oppositos, debeat dici, quod libere producimus nostros actus.

Probari solet tertio, quia alias inutilia essent præcepta, consilia, increpationes, suasiones, terrores, quibus plena est non Scriptura tantum, sed Patrum & Doctorem libri.

Sed hæc ratio eludi posset negando sequelam; quemadmodum enim pueri ante usum rationis, & animalia minus ac increpationibus nonnunquam, nonnunquam etiam bladiis inducuntur ad faciendam aliquam, quæ alias non facerent, quamuis non habeant facultatem vllam liberam: ita posset dici, quod homines suasionibus ac minus flecti possent, quamuis carerent libero arbitrio: & consequenter, minæ & suasiones non essent frustra. *Confirmatur*, quia suasiones, & terrores possent esse conditiones hic & nunc necessariae, vt determinaretur voluntas ad id quod faceret, quamuis necessario ageret: ergo non essent frustraneæ.

25. *Obiicies primo ex Luthero* Isaia 41. *Bene & male si potestis facite*, quasi diceret quod non possint: ergo.

Respondetur, ex hoc loco, vt & ex aliis multis manifeste colligi Lutherum fuisse, vel ignorantissimum, vel ex malitia voluisse errores suos per fas & nefas imponere hominibus: ibi enim vt patet expresse ex contextu, non fit mentio de hominibus, sed de Idolis gentium, quæ illis verbis irridet *Isaias*, sicut Dauid illis aliis Psal. 13. *Os habent & non loquentur*, &c. Quod si etiam fieret mentio de hominibus, non esset sensus: quod non possent bene, vel male facere pro arbitrio suo, quando haberent omnia principia sufficientia ad agendum, sed quod non possent habere omnia illa principia absque dependentia à Deo, & quod non possent bene agere absque gratia particulari, quod certum est, sed non ad rem.

Obiicies secundo, Augustin. in Enchiridio cap. 30. ait *Liberum arbitrium male vult homo, & se, & ipsum perdidit*: ergo non est liberum arbitrium pro hoc statu.

Respondetur negando consequentiam, quia non magis dicit hominem perdidisse liberum arbitrium, quam seipsum: sed certum est quod non perdidit seipsum ita, vt non sit pro hoc statu homo: ergo nec ita perditum est liberum arbitrium, quin sit pro hoc statu. Itaque sensus Augustini est, quod perdidit seipsum, & liberum arbitrium sic, vt non habeat nec homo illam felicitatem, nec voluntas eam facilitatem bene operandi, quam habuit in Paradiso.

Deinde posset dici, quod perdidit liberum arbitrium quantum ad facultatem bene operandi operibus supernaturalibus, quia peccato originali sibi & posteris demeruit priuari habitibus, & donis supernaturalibus, sine quibus non posset ipse, aut posterius operari bene supernaturaliter, & vtiliter ad salutem: sed inde non sequitur quin sit tamen liberum arbitrium pro hoc statu non solum quoad alias operationes naturales, sed etiam quoad supernaturales: quia quamuis fuerit perditum quoad hæc facultatem, fuit tamen per merita Christi recuperatum. Adde S. Augustinum lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 5. explicasse, quo sensu ipsemet locutus fuerit. *Peccato, inquit, adeo arbitrium liberum de hominum natura perisse non dicimus; sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo; ad bene autem pieque viuendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis, Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum adiuua.*

Obiicies

Obijciat tertio, contra id quod dictum est, nempe solam voluntatem esse liberum arbitrium. Arbitrium pertinet ad intellectum, eius enim est arbitrari: ergo intellectus, vel est liberum arbitrium, vel pars eius.

Respondetur, quamuis secundum etymologiam nominis *arbitrium* forte deriuetur ab *arbitror*, cuius actus spectant ad intellectum, & quandoque etiam significet illum actum, quo intellectus arbitrat; tamen postea extensum est illud nomen ad significandum actum liberum voluntatis, & ipsammet voluntatem, prout est principium talis actus; unde valde latine dicitur in arbitrio nostro esse rem aliquam velle, vel non velle, etiam quando intellectus arbitrat, vel iudicaret illud non esse volendum. Unde in forma distinguo antecedens: arbitrium quod est actus liber, aut actus liberi arbitrii, nego antecedens, arbitrium, quod est opinio, aut iudicium intellectus de aliqua propositione, concedo antecedens, & nego consequentiam.

28. *Pro complemento autem huius conclusionis*, aduertendum est voluntatem posse dupliciter considerari. *Primo* quatenus est principium agendi spontaneè circa obiectum sibi gratum, supposita cognitione eius, abstrahendo à modo agendi cum indifferentia, & ut sic dicitur habere rationem formalem voluntatis. *Secundo*, quatenus est principium agendi cum indifferentia, & ut sic dicitur habere rationem liberi arbitrii, & non voluntatis. Hinc oritur æquiuocatio inter aliquos Doctores, in hac materia, dum aliqui dicunt liberum arbitrium formaliter consistere in voluntate; aliqui non; & videntur sibi contradicere, cum reuera non contradicant: nam qui opinantur ipsum non esse voluntatem formaliter, loquuntur in sensu formali & reduplicatio, quatenus scilicet voluntas est, accipiendo voluntatem in primo sensu præcisè, & ut sic certum est, quod liberum arbitrium non sit voluntas. Qui vero dicunt liberum arbitrium esse voluntatem, non capiunt voluntatem in illo sensu, sed vel realiter, quatenus scilicet illa potentia, quæ est voluntas sub vna ratione, est liberum arbitrium sub alia ratione, vel formaliter accipiendo voluntatem non pro ratione voluntatis ut sic, aut in primo sensu, sed secundum rationem formalem voluntatis talis specificæ, quæ habeat velle libere. Quod bene aduertere oportet, tum ad intelligendos auctores, tum ad disputandum, ut vitetur controuersia de nomine.

Iuxta hoc autem posset explicari *Alensis 2. par. quæst. 72.* dicens liberum arbitrium esse potentiam distinctam ab intellectu, & voluntate. Quod certum est, loquendo de distinctione formali, & capiendo voluntatem formaliter in primo tantum sensu: qui tamen sensus est minus commodus, tum quia nihil impedit quo minus voluntas rationalis significet formaliter voluntatem, ut est principium agendi libere, tum quia sicut actus liber voluntatis dicitur formaliter volitio, aut nolitio libera, pariter principium liberum talis actus debet formaliter vocari posse voluntas libera.

CONCLUSIO II.

29. *Voluntas habet libertatem, quatenus actiua est, ita ut nisi esset actiua non posset esse libera.* Hæc est communis, contra *Arriagam*, qui putat causam materiale, ut materialis est, posse esse liberam absque illa actiuitate.

Probat ex *Tridentino sess. 6. cap. 5.* ubi ut ostendat nos libere Deo vocanti assentiri, quando conformamus nos inspirationi diuinæ, definit, nos non mere passiuè, sed actiuè nos habere in illo assensu: ergo requiritur actiuitas ad libere agendum.

Dices, aliud esse, quod voluntas nostra libere consentiat actiuè agendo: aliud, quod non posset libere concurrere, nisi actiuè concurreret: ergo quamuis primum asseratur à *Concilio*, non inde tamen sequitur secundum.

Contra, quia *Concilium* eatenus dixit nos libere concurrere actiuè agendo, quatenus existimauit non posse nos libere concurrere, nisi actiuè concurreremus, neque enim habuit alia fundamenta actiuitatis asserendæ nisi funda-

menta *Scripturæ, Conciliorum & Patrum*, ex quibus habetur quod libere concurramus; ergo concursus liber non potest esse absque actiuitate.

Deinde, si solum concurreret quis materialiter, solum mere passiuè se haberet ad consensum; nam concursus materialis à concursu effectiuo per hoc potissimum & solum distinguitur, quod ille sit solus passiuus, hic vero actiuus; ergo si solum concurreremus materialiter, mere passiuè nos haberemus.

Probat *secundo*, quia ut potentia sit libera, debet esse in potestate eius ponere actum, vel non ponere, & præbere suum concursum, vel non præbere, sed si solum esset causa materialis, hoc non esset verum: ergo debet esse actiua, ut sit libera.

Probat *minor*, quia si esset in manu causæ materialis præbere, vel non præbere concursum suum, esset causa efficiens, & sic non esset materialis tantum, contra hypotheseim, quia ab ea esset principium motus, & ipsi principaliter esset adscribendum quod effectus esset; nam cæteris causis applicatis si illa vellet, effectus esset, & si non vellet, non esset.

Quæres, an libertas voluntatis consistat radicaliter in intellectu?

Respondet resolutionem dependere à modo explicandi quomodo radicaliter in intellectu consisteret, diuersæ enim explicationes assignari solent, & secundum aliquas pars affirmatiua tenenda est: secundum alias, negatiua.

Itaque si intelligitur per hoc, quod voluntas non possit libere agere, nisi præsupposito actu intellectus proponente ipsi obiectum, circa quod libere agit: respondendum est omnibus affirmatiue: quia voluntas nequit ferri in incognitum, ut patet ex dictis. Si vero intelligatur per illam radicationem, quod voluntas non possit libere agere, nisi determinetur per iudicium practicum, aut imperium intellectus, quod sit distinctum à iudicio speculatiuo, quo cognoscitur, quod obiectum sit bonum, aut malum, & quod sit talis naturæ, ut eo posito ponatur actus voluntatis, & eo non posito non ponatur. *Respondendum* est negatiue, nam illud imperium, & superfluit, & repugnat libertati, superfluit quidem, quia ad exercitium libertatis sufficit proponi obiectum ut bonum aut malum per alterum iudicium, quod vocant speculatiuum: repugnat etiam libertati, quia est vnum ex præuiis requisitis ad exercitium actus, & necessario inferens illud exercitium, & consequenter eo posito non esset verum, quod voluntas positis omnibus prærequisitis possit habere actum, vel non habere.

Confirmatur hoc, per ea, quæ docui in Commentario ad 3. dist. 36. num. 73. & 99.

31. Si denique eatenus dicatur libertas radicari in intellectu, quia requiritur iudicium indifferens proponens obiectum non sub ratione boni tantum, sed sub ratione boni cum imperfectione, & consequenter sub ratione boni & mali, ita, ut si non proponeretur sic, sed sub ratione boni tantum, voluntas necessitaretur ad illud amandum, quomodo hæc radicatio explicatur communiter à Thomistis cum D. Thoma 1. 2. quæst. 6. *Respondendum* est contra eosdem negatiue, quia falsum est requiri tale iudicium indifferens, sicut & falsum est voluntatem necessitari pro hoc statu ad amandum Deum quamuis proponeretur solum sub ratione summi boni absque vlla imperfectione, nam & posset eo sic proposito nullum habere actum, sed omissionem puram, si hæc sit possibilis, de quo statim, & posset etiam ferri in alia obiecta minus bona, quæ simul proponerentur, ut suppono ex materia de Beatitudine.

Aduerte autem hic obiter, supposito, quod daretur acquireretur huiusmodi iudicium indifferens ad exercitium libertatis, illud non sufficere, ut actus voluntatis sequens ipsum sit liber, si necessario sequeretur ad illud, & voluntas ad illum eliciendum necessitaretur physice, cuius oppositum improbabilius docet *Bannes 1. p. q. 19. art. 10.* & ipsum sequitur *Zumel ibidem*, & *Aluarez disp. 127.* hac ratione saluantes libertatem actus voluntatis non obstante prædeterminatione physica.

Quod

Voluntas
potest
considerari,
ut voluntas,
& ut
libera.

An libertas
voluntatis
radicaliter
in intellectu
sit.

Voluntas
est libera
qua actiua.

Indifferens
iudici
non suffi-
cit ad li-
bertatem
actus ne-
cessario
sequentis.

32. Quod autem id non sufficiat ad libertatem actus, patet, primo, quia aliam libertatem haberet actus, qui procederet ad voluntatem, stante tali iudicio sic, ut eum posset non ponere; quam actus ille, quem necessario poneret eo stante; sed primus actus non haberet aliam libertatem quam contingentiam: ergo secundus talem non haberet, quod est intentum.

Secundo, quia quamvis maneret radix alicuius effectus, si aliquid impediret quo minus sequeretur ipsemet effectus formaliter, non posset dici quod effectus simpliciter esset, aut saltem non posset dici, quod esset formaliter, alias contradictoria admitterentur, quod esset scilicet, & non esset. Sed in tali casu actus necessario produceretur, ut supponitur, & consequenter esset impedimentum, quo minus libere procedat: ergo quamvis sit iudicium indifferens quod esset radix libertatis, & quod sufficeret ad hoc, quod actus libere procederet, nisi poneretur impedimentum necessitans, non potest dici, quod actus ille sit liber formaliter, aut simpliciter: & alias certe posset dici, quod cæcus sit videns, quia est existens causa sufficiens ad dandum ipsi visum potentiam, & quæ illam daret actu, nisi poneretur impedimentum.

Tertio, quia sic libertas non esset in manu voluntatis, quia non est in manu eius, quod sit vel non sit iudicium illud indifferens, & eo manente actus erit necessario liber, secundum aduersarios.

Quarto denique, quia sicut calor radicalis potest esse sine calore formalis, ita libertas radicalis potest esse à pari sine formali: ergo ex eo quod sit radicalis, non sequitur esse formale.

An volun-
tas ha-
beat li-
bertatem
circa finem
& media.

33. Quæres secundo, an voluntas habeat libertatem circa finem & media.

Respondet breuiter, quantum ad libertatem ad media, secundum omnes, teneri partem affirmatiuam, quæ patet tum experientia, tum quia si non haberet libertatem circa media, circa nihil haberet libertatem, nam circa nihil potius potest habere ipsam, quam circa media. Quantum vero ad finem, nobis dicendum est, ad nullum finem cognitum pro hoc statu eam determinari, & consequenter eam libere posse velle, vel non velle quemcumque; an autem necessiteretur ad amandum finem vltimum clare visum, in tractatu de Beatitudine tractari solet.

An possit
dari ali-
qua
creatura
quæ soli
posset
agere li-
bere su-
pernatu-
raliter.

Quæres tertio, an possibilis sit aliqua potentia quæ solum diuinitus possit operari libere. Affirmatiuam partem tenet Arriaga disp. 8. num. 24. Probat primo, quia possibilis est creatura, cui, supposita cognitione indifferenti de obiecto, connaturaliter non debeat concursus indifferens, sed determinatus, & quæ propterea connaturaliter loquendo, necessario ageret; at hæc ipsa creatura posset habere supernaturaliter concursum indifferenter, & eo mediante agere libere, quod vellet: ergo non repugnat quod aliqua potentia solum diuinitus possit operari libere.

Hæc probatio dependet à falsis principiis, quod scilicet concursus actualis Dei cum causa secunda libera sit indifferens: hoc enim est falsum: est enim tam determinatus, quam concursus ipsiusmet creaturæ, siue identificetur ipsi, ut communis tenetur, siue sit distinctus, & concomitans, ut ego existimo.

34. Præterea, quamvis admitteretur ille concursus indifferens, impossibile est quod possit sufficere ad libertatem causæ secundæ, nisi possit eo mediante alterutrum ex duobus effectibus, in ordine ad quos diceretur indifferens, producere: sed non posset alterum ex duobus elicere per illum, nisi determinare se posset ad quemcumque ex illis: sed non posset se determinare ad quemcumque, nisi haberet in actu primo virtutem productionis vtriusque sic, ut quantum est ex parte actus primi, non sit ita determinata ad vnam, quin æque posset ad alteram, sed hoc supposito deberetur ipsi connaturaliter concursus indifferens tam bene, quam debetur de facto voluntati: & consequenter esset libera ex se, non ex concursu illo indifferenti; nec concursus ille indifferens esset ipsi supernaturalis, ut supponit aduersarius.

Probat secundo, quia voluntas potest solum diuinitus

elicere libere actus supernaturales, & ex se necessitatur ad carentiam illorum: ergo.

Sed certe non videtur hæc probatio esse ad propositum difficultatis realis, quæ est in quæsito: nam illa difficultas non consistit in hoc, an aliqua potentia possit soli diuinitus operari libere, ex eo, quod illi soli effectus, quos posset habere libere, essent effectus supernaturales, ad quos propterea necessario eleuari deberet potentia, ut eos produceret; nam nullus dubitare potest, quin talis creatura solum diuinitus, hoc est, mediante auxilio supernaturali, possit libere agere; nec credo aliquem negaturum talem creaturam possibilem. Sed difficultas, quæ controuerti potest, est, an creatura, quæ respectu alicuius effectus non habeat libertatem ex se, possit habere libertatem diuinitus circa illum, ita ut, quod effectus ille hic & nunc oriatur libere, attribuendum sit non ipsi potentia, sed Deo eleuanti, vel principio, quo eleuatur.

Vnde in forma respondeo negando consequentiam: quævis enim illos actus non possit ex se producere, nisi eleuetur, & propterea habeat necessario carentiam illorum, quamdiu non eleuatur. tamen ex se habet libere producere illos actus, quando eleuatur, & nisi ex se hoc haberet, non posset à principiis eleuantibus hoc habere.

35. Dicendum ergo omnino repugnare quod aliqua potentia, quæ ex natura sua intrinseca non habet modum liberum agendi, possit eleuari ad libere agendum.

Probat primo, quia potentia, quæ ex se non est vitalis, non potest eleuari ad vitaliter agendum: ergo nec potentia, quæ ex se non habet modum liberum agendi, potest eleuari, ut libere operetur.

Confirmatur hoc, quia licet intellectus non possit, nisi diuinitus producere vitaliter actus supernaturales fidei, & visionis beatæ; tamen ex se habet vitalitatem in actu primo, & si non haberet, non posset eleuari ad producos illos actus vitaliter, aut vitaliter percipiendum obiectum per ipsos: ergo quævis voluntas non possit producere libere actus supernaturales amoris, tamen ex se debet habere libertatem ad illos producendos, & alias non posset eos libere producere. Quæ confirmatio valet ad ostendendum secundam probationem Arriagæ non valere.

Probat secundo, si potentia ex se esset determinata ad effectum, non posset reddi indeterminata per auxiliū aliquid eleuans: ergo non potest reddi libera per auxiliū eleuans nisi ex se sit talis. Probat antecedens, quia auxiliū eleuans debet esse qualitas quædam, & non potest esse causa libera, sed determinata ad suum effectum: ergo non potest reddere potentiam indeterminatam, sed potius determinatam.

Confirmatur: si illud auxiliū esset ex se liberum, & propterea actus ab ipso procedens & à potentia, deberet esse liber, non fieret potentia, cui conferretur, libera: ergo potentia quæ ex se non est libera, non potest fieri libera per principium eleuans. Probat sequela, quia alias habitus charitatis de facto tā infusus quam acquisitus, esset liber, quod est absurdum. Probat hæc sequela, quia ideo illa potentia, quæ ex se non erat libera, fit libera per eleuationem, quia coniungitur cum principio eleuante libero, & concurrit ad actum liberum talis principij: sed habitus charitatis concurrit & coniungitur cum voluntate libera: ergo erit liber.

36. Probat tertio: quia vel illud quo redderetur libera potentia, quæ non fuit libera antecedenter, esset aliquid spectans ad actum secundum, aut aliquid spectans ad actum primum: non aliquid spectans ad actum secundum, quia potentia libera debet esse antecedens actui secundum, non etiam aliquid spectans ad actum primum, quia vel esset aliquid determinans potentiam ad vnum, & sic non posset esse indifferens secundum se, nec faciens potentiam indifferenter; vel esset aliquid indifferens, & sic deberet posse determinari ab aliquo alio nunc ad hanc partem quando produceret illam, nunc ad alteram partem, quando altera pars produceretur; sed non posset sic determinari proposito obiecto eodem modo nisi ab ipsa potentia, nec posset determinari sic à potentia, nisi potentia esset secundum se potens eo principio mediante ad

Bbb b

vtramque

utramque partem; & si esset sic potens, esset ex se libera, contra hypothesein.

Confirmatur hoc exemplo voluntatis eleuatae per charitatem ad actum supernaturalem, quem sine charitate non posset elicere: Voluntas habet esse libera ad actum charitatis per hoc, quod posset producere actum charitatis, vel ipsum non producere; sed non habet hoc ab habitu charitatis, sed ex natura sua: ergo non potest aliquid, quod ex se non est liberum, fieri liberum per aliquod principium eleuans: quia si posset fieri liberum per aliquod principium eleuans, maxime voluntas per charitatem.

Probatur antecedens, quia non habet voluntas à charitate posse producere oppositum actum charitatis, neque omittere charitatem, ut est euidens.

37. *Dices*, licet non possit habere à charitate, posse oppositum actum producere quantum ad substantiam, quandoquidem non concurrat physice ad oppositum actum; tamen habet ab ea posse illum producere quoad modum libertatis, quia eatenus à voluntate potest habere illum modum, quatenus voluntas potest illum actum vel oppositum producere: sed non potest illum actum & oppositum producere nisi mediante charitate: ergo à charitate habet produci quoad modum libertatis.

Contra, non sufficit ad hoc, quod aliquid habeat libertatem ab alio formaliter, quod dependeat ab illo quomodocumque, sed debet dependere ab eo tamquam à principio, à quo habeat influere quoad substantiam in actum utrumque, respectu cuius dicitur habere libertatem: sed à charitate non habet voluntas posse influere in actum charitatis, & in oppositum actum: ergo non habet libertatem formalem ab illo habitu.

Confirmatur: cognitio indifferens aequae requiritur, & magis influit in actus oppositos, respectu quorum voluntas habet libertatem, quam charitas influit in actum charitatis & oppositum, quia sine illa cognitione non potest voluntas exire in actus oppositos, & proponit obiectum utriusque; charitas autem licet requiratur ad hoc, ut actus oppositus ipsi producat libere, tamen nullum habet influxum in ipsum; neque quidem per modum conditionis proponentis obiectum, aut applicantis positivè potentiam ad actum: sed voluntas non habet esse libera formaliter ab illa cognitione: ergo neque à charitate.

QVÆSTIO IV.

De actibus voluntatis.

38. *V*arij actus attribuantur voluntati, quibus fertur in bonum: *Volitio*, intentio finis, electio mediorum, imperium, consensus, usus & fructus, de quibus pauca hic breuiter discurrere videbantur, ex quorum declaratione, quid dicendum sit de alijs actibus similibus proportionaliter, quibus fertur in malum, illud fugiendo, facile intelligi potest.

Primus ex his actibus, qui est *volitio*, capitur non pro prosecutione volitionis obiecti cogniti quomodocumque, quia hoc competit intentioni, & electioni; sed pro actu quodam ab illis particulariter distincto, nempe illo, quo prosequimur bonum absolute, non considerando ipsum, ut acquisibile per media, aut ut medium ad acquirendum aliquid, aut saltem non volendo illud, quia tale. Huiusmodi autem volitio, quam experientia constat dari, diuiditur communiter in volitionem efficacem, & inefficacem.

Efficax est illa, ex qua sequitur quod si bonum volitum esset acquisibile per media, quæ essent in potestate volentis, ille applicaret illa.

Inefficax est contrario est, quæ non determinaret ad talem applicationem mediorum.

Efficax vocatur absoluta & perfecta, quia habet illam efficaciam.

Inefficax vocatur volitio simplex & conditionata, simplex quidem, quia non est absoluta; conditionata vero, quia esset absoluta & efficacex ex suppositione aliquarum conditionum, nimirum si esset possibilis acquisitio boni,

circa quod versatur, aut si non appareret difficile applicare media.

De his duabus volitionibus particularius examinari solet, quomodo inter se distinguantur, & an voluntas simplex possit versari circa impossibile, quia tale, ac an importeret aliquem actum, qui vere sit in voluntate; an vero solum dicat aliquem actum, qui esset in voluntate supposita aliqua conditione. Sed quamuis hæc difficultates fusiissime ab aliquibus tractentur, cum vera resolutio dependeat ab experientia, facile expediti potest.

CONCLUSIO I.

39. *Volitio efficacex, & inefficax non necessario distinguuntur specie, sed solum accidentaliter debent distingu.*

Hæc probatur quoad primam partem, quia tendere possunt in idem obiectum eodem modo propositum, & produci eodem modo à voluntate; nec assignari potest vlla ratio, ob quam sic distinguantur necessario.

Hinc probatur secunda pars, quia si non distinguantur necessario specie, & debent distinguere aliquo modo plusquam numero, ut eas distinguere debere omnes fatebuntur, quia alias non esset ratio, ob quam vna vocaretur efficacex, & altera inefficax; non poterunt distinguere, nisi accidentaliter, ut patet. Solum declarari debet, qualem habeant distinctionem accidentalem, seu unde oriatur illa earum distinctio. Ad quod dico eas habere accidentalem distinctionem, aliquando ex eo, quod vna, nempe efficacex, sit intensior quam altera, nempe inefficax; aliquando vero ex circumstantiis, ut si applicatio mediorum non esset difficilis, nam fieri posset, ut qui amaret remittere bonum, quod sine difficultate acquiri posset, ordinaret media ad eius acquisitionem, quæ tamen nollet applicare, si media essent difficilia, aut laboriosa.

Et hinc constat primo, fieri posse, ut idem amor aliquando sit efficacex, aliquando non; efficacex quidem quando non occurrerent difficultates magnæ: inefficax vero, quando occurrerent.

Constat secundo, amorem inefficacem esse posse maioris intensiōis, quam efficacex, nam fieri potest ut aliquis intensius amet aliquod bonum, ad quod acquirendum non vult applicare media, propter magnas difficultates in eorum applicatione occurrentes, quam aliud bonum quod per media procurat, nulla occurrente difficultate. Quis enim dubitet, quin aliquis peccator intensius amet beatitudinem, cum manet in statu peccati, quam interfecionem muscæ, ad quam interficiendam curiositatis causa mouet se localiter? & tamen amor ille peccatoris est inefficax, & alter amor est efficacex.

CONCLUSIO II.

40. *Volitio inefficax est actus præsens actualiter in eo, qui sic vult, & potest versari circa obiectum, quod non solum est impossibile secundum quid, ut est hominem qui peccauit non præsens, peccasse, sed simpliciter, ut est equalitas creatura cum Deo.*

Hæc quoad primam partem probatur, quia alias non posset esse verum dicere de habente talem volitionem, ipse vult, contra hypothesein; & quia reuera potest quis in se experiri actum aliquem, quando vult inefficaciter; & denique, quia ex dictis volitio efficacex, & inefficax distinguuntur tantum accidentaliter ex minori, & maiori intensiōe, aut ex aliquibus alijs circumstantiis: ergo utraque est actualis. Nec refert quod volitio inefficax significetur per *ly vellem*, quod non videtur significare volitionem, quæ actu sit, sed quæ esset, posita aliqua conditione; sicut *ly amarem* non significat amorem qui actu sit, sed qui esset posita aliqua conditione, ut cum dico: amarem Petrum, si fecisset mihi illam gratiam quam petij, aut si non fecisset mihi iniuriam. Hoc, inquam, non refert, quia quamuis *ly vellem* posset significare actum qui non esset, sicut *ly amarem*, potest tamen etiam significare actum qui sit, sed inefficacem ex communi consensu.

Nec refert etiam quod volitio inefficax dicatur conditionata, quia non propterea sic vocatur quasi non esset actus, qui actualiter sit in eo, qui vult inefficaciter; sed esset posita conditione aliqua: sed talis dicitur ex eo, quod non sit talis volitio, quæ sit efficacex, nisi ex suppositione aliquarum conditionum: v.g. qui desiderat beatitudinem

Volitio efficacex, & inefficax non necessario distinguuntur specie.

Vnde habent eandem distinctionem.

Idem amor potest esse efficacex, & inefficax.

Amor inefficax potest esse intensior, quam efficacex.

Cur volitio inefficax dicitur conditionata.

& tamen non applicat media propter difficultatem aut impedimenta aliqua, potest dici habere volitionem quæ non esset efficax, nisi ex conditione quod ponerentur aliquæ conditiones, vt si tolleretur difficultas applicandi media: in hoc ergo sensu dicitur voluntas inefficax esse conditionata.

Voluntas inefficax potest verificari circa impossibile quodvisque.
 41. *Probatur secunda pars conclusionis* contra quosdam Thomistas, quoad primum quidem impossibile, ex desiderio, quod habent iusti, quod ipsimet non peccassent, vt quando dicunt: vtinam non peccassemus. Quoad vtrumque vero impossibile ex experientia, quia quis potest experiri in se volitiones aliquas respectu boni vtroque modo impossibilis: nec sane dubito quin desiderium quod de bono vtroque modo impossibili haberetur, nonnunquam sit tam intensum ex se, & etiam intensius quandoque, quàm aliquod desiderium efficax alterius boni considerati vt possibilis. Et inde deduci potest optime quod possit desiderium impossibile vtroque modo esse peccaminosum moraliter, quidquid dicant aliqui authores admittentes desiderium impossibile, sed negantes illud posse esse peccaminosum moraliter: nam cum possit esse tam intensum, ac sit desiderium efficax, absurdum videtur quod non possit esse peccaminosum moraliter, quemadmodum desiderium efficax, præsertim cum sit per accidens quod illud etiam non sit efficax.

Desideriū impossibile potest esse peccaminosum moraliter.
 Confirmatur contra illos, qui concedunt desiderium circa impossibile per accidens, & negant circa impossibile per se; quia prius est eadem ratio, quantum ad hoc de vtroque desiderio; nec aduersarij vnquam dabunt disparitatem sufficientem, nisi obtrudendo verba.

Desideriū inefficax non satis bene colligitur ex complacentia quam adfert bonum propositum.
 42. *Aduertendum* autem hic, non bene probari volitionem inefficacem boni ex complacentia illa, quam sentimus in nostra voluntate ad propositionem boni, etiam tum cum non volumus ipsum efficaciter, quia illa complacentia non necessario habetur formaliter ab ipsamet volitione, nec etiam est necessario quid concomitans ipsam, & consequenter est aliquid realiter separabile ab ipsa. Quod probō satis manifestè; quia non magis complacentia de bono proposito quod non desideratur efficaciter, vel quia consideratur impossibile, vel desperatur eius consecutio, vel quia est magna difficultas in eius acquisitione, habetur formaliter, aut consecutiuè à volitione ipsius; quam displicentia, quæ sentitur ex malo proposito, quod euitari non potest, & cuius consequenter remotio desiderari nequit efficaciter, ex nolitione ipsius, aut volitione inefficaci eius remouendi, quia est eadem ratio de vtroque: sed illa displicentia non habetur ex nolitione, aut volitione illa formaliter, aut consecutiuè: ergo nec complacentia habetur formaliter, aut consecutiuè ex volitione inefficaci boni propositi, quod non desideratur efficaciter.

Probatur minor, quia quandoquidem illa volitio, & nolitio sint, vt suppono, actus liberi, saltem quoties sunt cum aduertentia, esset in manu voluntatis eas non habere: ergo si displicentia oriretur ex illis, voluntas non eliceret illas, absurdum enim videtur, quod voluntas vellet libere producere illud, quo ipsamet molestaretur, præsertim in casu, quo molestia illa non deferuisset ad aliquam vtilitatem, & quo voluntas reuera vellet eam non habere; qui est casus de quo loquimur. Itaque sine dubio displicentia quam sentit aliquis ex præsentia alicuius mali, quam displicentiam nollit habere: non potest provenire immediate, aut consecutiuè ab vilo actu libero suo, quia alias vellet illam habere, & nollit habere: ergo aliunde oritur absque actu suo: & consequenter complacentia, quæ est de bono præsentia, potest oriri independentem ab actu vilo libero, atque adeo ex complacentia non potest colligi, quod sit actus in voluntate. Non nego quidem, quin actus circa bonum, aut placeat ipse, aut habeat etiam concomitantem aliquam qualitatem delectantem, sed dico esse posse in voluntate aliquam qualitatem placentem independentem ab actu, sicut potest esse displicentia.

Secundus actus voluntatis est intentio, qua ita fertur in finem, vt determinetur ad volenda media.

Tertius actus est electio: & est ille, quo vult media propter finem: De his duobus actibus nonnullæ difficultates sunt hic explicandæ.

CONCLUSIO III.

43. *Non vult quis finem, & media eodem actu, nec è contra media, & finem: & consequenter idem actus realiter non est electio, & intentio.* Hæc est minus communis, & secunda pars sequitur necessario ad primam, quia eatenus idem actus esset intentio, & electio, quatenus eodem actu quis vellet vtrumque. Hanc non inuenio expresse apud Scotum, sed in 2. dist. 38. problematicus, aut potius dubitatus videtur de resolutione eius. Est tamen Gregorij, & Marsij in primo, quos videtur sequi Vasq. 1. 2. dist. 33. contra Thomistas.

Intentio, & electio non est idē actus.

Probatur ergo prima pars, quia si eodem actu quis vellet vtrumque, maxime, quia non posset quis velle finem per media, aut media propter finem, quin necessario vellet vtrumque: sed hoc est falsum: ergo.

Probatur minor, quia si non posset quis velle finem per media, aut media propter finem, quin eodem actu vellet vtraque, sequeretur quod idem actus esset formaliter volitio & nolitio, sed hoc implicat: ergo potest quis velle media propter finem, & finem per media, quin velit vtraque eodem actu.

Probatur sequela maioris, quia quando quis vult formaliter vitare aliquam occasionem, quæ posset inducere ad peccandum in ordine ad non peccandum, ex eo scilicet, quod nolit peccare, & quando quis nollit peccare per medium vitandi illam occasionem, si eodem actu ferretur in vtrumque, idem actus esset volitio vitandi occasionem, & nolitio peccandi.

Deinde si quis vellet conseruare diuitias, & in ordine ad hoc nollit conseruari vitam alterius, idem actus esset nolitio conseruandi vitam alterius, & volitio conseruandi diuitias.

Et si dicas hoc argumentum bene probate, quando actus, quo quis tedit in media est nolitio, actus vero quo tendit in finem est volitio, illos duos actus non posse identificari, hoc tamen non obstat, quando actus, quo versatur circa vtrumque est volitio, vt cum quis vult medicinam propter sanitatem, bene poterunt identificari.

Contra, quia actus volitionis medij propter finem volitum non habet maiorem connexionem, nec dependentiam cum volitione finis, quam actus nolitionis ordinatus ad eundem finem: ergo si nolitio non identificatur isti volitioni, neque volitio identificabitur.

44. *Probatur secundo,* quia non magis quis debet velle finem illo actu, quo vult media propter finem, quam debet assentiri præmissis eodem actu quo assentitur conclusioni propter præmissas: sed non debet assentiri præmissis eodem actu quo assentitur conclusioni: ergo. Probatur minor, quia assensus conclusionis potest esse assensus probabilis, vt si deducatur ex vna certa præmissa & altera probabili, & assensus vni ex præmissis debet esse certus, idem autem assensus nequit esse probabilis & certus.

Rursus actus, quo fertur in conclusionem, potest esse dissensus, & actus quo fertur in vnam ex præmissis, potest esse assensus, vt sit in syllogismo omni facto in *Celarent*, & multis aliis modis: idem autem assensus non potest esse formaliter assensus & dissensus: ergo.

Probatur tertio, intentio finis est causa electionis mediorum, vt communiter dicitur, & potest colligi experientia: sed idem actus non potest esse causa sui ipsius: ergo non est idem actus, qui est intentio & electio.

Dices, antecedens debere intelligi de intentione finis, quæ est volitio efficax ipsius propter se sine ordine ad media; non vero de intentione, quæ est actus, quo vult finem cum ordine ad media, seu de actu quo vult finem per media.

Contra primo, quia si detur talis actus, qui est intentio finis, gratis asseritur quod detur alius actus distinctæ rationis, qui etiam esset intentio finis.

Confirmatur secundo, quia omnis electio dicitur esse causata ab intentione finis: sed si daretur vlla electio, quæ esset intentio finis, hoc esset falsum, quia non esset

B b b b 2 necessarium

necessarium ut vlla alia intentio præcederet illam intentionem: & licet posset aliquando præcedere, tamen hoc esset per accidens, ex eo scilicet, quod quando proponeretur finis primo, non proponeretur ut acquirendus per media; unde si primo proponeretur ut acquirendus per media, posset primo velle ipsum per media, si vnquam ita potest ipsum velle, neque enim est potior ratio cur postea posset ita ipsum velle, quando sic proponitur, quam primo, si primo ita esset propositus.

45. *Probatur quarto*: quia actus, quo quis vult media propter finem, potest habere omnem dependentiam, quam debet habere ad finem, absque eo quod quis velit finem formaliter per ipsum: sed ex eo solum deberet esse volitio finis necessario, quod non posset absque hoc habere talem dependentiam: ergo.

Probatur maior, quia non deberet habere vllam dependentiam ad finem, quam quod sit propter finem & ordinatus ad finem, sed potest esse propter finem & ordinatus ad finem, absque eo quod sit volitio finis: ergo.

Probatur hæc vltima minor, quia potest dici esse propter finem ex eo, quod sit volitio alicuius ordinati ad finem, & causatus ex amore vel odio finis: ad hoc autem non est necessarium quod sit volitio formalis finis, aut odium formale ipsius: ergo.

Probatur quinto, quia omnis actus, quo vult aliquis media, causatur à fine, ut finis est, seu quatenus amatur finis, aut odio habetur: sed si volitio mediourum esset necessario amor finis, hoc esset falsum: ergo.

Probatur minor, quia si esset à fine ut amato, vel deberet esse à fine ut amato per illum ipsum actum, qui esset electio, vel ut amato per alium actum: non per illum, qui est electio, quia alias electio præsupponeret se ipsam, & procederet à seipsa, quod est absurdum: Non per alium actum, quia tum deberet haberi alius actus amoris seu volitionis circa finem, quando haberetur electio: sed si daretur talis actus, vel essent simul duo amores & volitiones tendentes in finem, nimirum ille actus alius, & etiam electio ab ipso procedens, quod est absurdum; vel certe electio ipsa non esset formaliter amor finis, aut volitio eius, quod est intentum.

Probatur sexto, quia si vllus actus posset esse simul electio & intentio, formaliter loquendo, maxime actus, quo Deus vult finem per media, & media propter finem: sed hoc est falsum, quia alias Deus non intenderet finem prius, quam veller media, contra mille principia Theologica vtriusque Scholæ Thomistica & Scotistica, ut videbitur in Theologia: ergo.

46. *Obijciat*. Finis est ratio formalis obiectiua appetendi media: ergo non potest quis velle media, quin eodem actu velit finem, & consequenter idem realiter actus erit electio, & intentio: electio quidem, ut tendit in media, intentio vero ut tendit in finem.

Respondet, distinguendo antecedens, est sola ratio ob quam quis appetit media, quasi media non haberent bonitatem suam propriam, nimirum utilitatem illam quam habent in ordine ad assecutionem finis, nego antecedens: est ratio formalis obiectiua mouens voluntatem ad volendum media, supposita sua bonitate, quatenus si non veller voluntas finem, non veller illa media, concedo antecedens, sed nego consequentiam. Quemadmodum enim nisi assentiretur intellectus præmissis, non assentiretur conclusioni, & tamen assensus conclusionis non est realiter assensus præmissarum: ita licet non posset esse electio in voluntate absque volitione finis, non tamen debet ipsa electio esse intentio, aut volitio finis, formaliter loquendo.

Obijciat secundo, impossibile est, quod quis intelligatur velle finem per media, quin intelligatur velle & finem & media; & impossibile est ut intelligatur velle media propter finem, quin intelligatur velle finem: ergo idem actus versabitur circa vtrumque, & consequenter idem actus erit electio & intentio.

Probatur prima consequentia, quia si essent duo actus distincti, non esset vlla ratio, quin posset & esse & intelligi vnus absque alio modo.

Respondet, distinguendo antecedens: quin intelligat

velle eodem actu, negatur; diuerso actu, transeat, & negatur consequentia. Itaque quando vult aliquis finem per media, habet duos actus, vnus quo vult finem, & alium quo vult media, si media sint volibilia in ordine ad finem; & sic non est mirum, quod non possit intelligi velle finem per media, quin intelligatur velle vtrumque: posset tamen intelligi optime velle finem, etiam efficaciter, quin intelligatur velle media, ut patet.

Maiores difficultates est, quando vult media propter finem: an tum debeat necessario habere duos actus, si enim non debeat, ergo vnica volitione ferri potest in vtrumque contra conclusionem; si debeat, remanet declarandum, cur non posset habere vnus ex illis, nempe illum, qui tendit in media, quin habeat illum, qui tendit in finem, quemadmodum potest illum, qui tendit in finem habere absque eo quod tendat in media; cum enim sint actus realiter distincti, vix potest declarari, unde haberent necessariam connexionem.

47. *Ad hoc respondeo*, dupliciter posse intelligi quod aliquis vult media in ordine ad finem, aut propter finem.

Vno modo ex eo quod moueretur voluntas ad habendum actum circa media ab ipso fine vel volito, vel nolito; & certum est quod quamuis actus, quo veller media, esset distinctus realiter ab actu, quo quis noller aut veller finem, quod tamen nec de potentia Dei absoluta posset esse volitio mediæ propter finem hoc modo absque intentione finis, quia alias sequeretur contradictio, nimirum quod esset propter finem, id est, habitus ex amore finis; & non esset. Hoc tamen non obstante ex hoc præcisè non sequeretur quod ille idem actus quo quis versaretur circa media, non posset esse absque alio illo actu, ut si produceretur à Domino Deo solo; sed tum non esset propter finem in hoc sensu.

Alio modo posset esse propter finem, qui reuera est actus qui ex natura sua non tendit in media, nisi propter ordinem quem habent ad acquisitionem finis: & in hoc sensu posset esse propter finem, quamuis non esset formalis volitio finis, & quamuis ipsamet bonitas finis non moueret ad ipsum; & non video vllam repugnantiam quin de potentia Dei absoluta posset esse absque intentione finis, ut si ipse solus causaret ipsam. Connaturaliter autem non posset, tum quia voluntas irrationabiliter veller aliquid ut vtile ad aliud ponendum, nisi veller aliud ponere; tum quia bonitas mediæ cum sit relata ad finem ex natura sua intrinseca, habet talem subordinationem ad bonitatem finis, ut si hæc non moueat, illa non moueat connaturaliter, ut patet experientia.

Per quod patet ad probationem consequentia obiectiouis: nam ratio, ob quam electio nequeat esse ob finem priori modo, absque altero actu intentionis, est quod sequeretur contradictio; ratio vero cur non possit esse ob finem posteriori modo connaturaliter, est quam iam assignaui; potest autem ab ea separari de potentia absoluta quantum ad hoc, nisi aliunde implicet.

Tertio modo posset dici electio esse propter finem, & esse volitio ipsius æquiuacenter & moraliter, quatenus æque determinaret voluntatem ad ipsum acquirendum per media, ac si esset volitio formalis ipsius; & hic sensus non impedit veritatem conclusionis, ut patet.

Potest responderi secundo absolute negando antecedens, quia quando quis vult conservare suam vitam per nolitionem conservandi vitam alterius, non habet volitionem, sed potius nolitionem istius mediæ. Ex his patet volitionem absolutam finis, in ordine ad quem applicamus media, non distingui realiter ab intentione ipsius; sed eundem actum dici volitionem quatenus per illum præcisè tendimus in finem; intentionem vero, quatenus determinat aut concurrit ad electionem habendam.

CONCLUSIO IV.

48. Si intentio finis identificaretur electioni, ille actus, qui esset simul intentio & electio, non causaretur physice à volitione absoluta efficiati finis, neque in genere causa efficiens, neque in genere causa determinantis formaliter, sicut habitus acquisitus in probabilissima sententia dicitur concurrere ad actum.

Intentio, quæ identificaretur electioni, nõ causaretur à volitione absoluta efficiati finis, neque in genere causa efficiens, neque in genere causa determinantis formaliter, sicut habitus acquisitus in probabilissima sententia dicitur concurrere ad actum.

Hæc finis.

Hæc probari potest quoad primam primam, quia vnus actus voluntatis non concurrat effectiue ad alterum: sed hoc principium est vel falsum, vel certe æque obscurum ac illud, quod per ipsum probatur.

Probaturs ergo melius quoad vtramque partem. Quando habemus illum actum, qui est intentio & electio simul volumus finem efficaciter per illum, alias non esset intentio: ergo non habemus tum in eodem instanti alium actum, quo volumus finem efficaciter; tum quia non experimur in nobis vnquam illos duos actus; tum quia vnus ex ipsis abunde sufficeret, & alter superflueret: sed vt ille actus absolutus causeret physice siue in genere causæ efficientis, siue in genere causæ formaliter determinatiuæ alterum actum, deberet existere quando alter actus produceretur, vt est euident: ergo non sic concurrat.

Dices: hinc sequeretur contra communem modum loquendi etiam authorum admittentium vtramque volitionem, quod non daretur volitio efficax, eatenus enim daretur aliqua talis efficax, quatenus posset determinare ad volitionem, quæ esset intentio finis, & electio mediorum; sed non posset sic determinare nisi per modum causæ efficientis aut causæ formaliter determinatiuæ: ergo si alterutro ex his modis non concurreret, non esset efficax.

Respondeo negando sequelam, posset enim esse efficax per hoc quod obiectiue proposita simul cum bonitate finis redderet finem appetibilem quam alias esset; nã certum est quod ad determinandum voluntatem ad aliquam finem præ alio, valde iuuare possit, quod semel amauerit, aut voluerit talem finem, & sæpe non habet aliam occasionem ex parte obiecti ad vnum bonum præ alio eligendum, quam quod semel ipsum elegerit ac voluerit. Quod si etiam volitio aliqua absoluta finis erat delectabilis voluntati, vel ex se formaliter, vel ratione alicuius consequentis aut concomitantis, propositio ipsius, vt sic delectabilis posset etiam conducere ad determinationem voluntatis.

CONCLUSIO V.

49. *Supposito ex doctrina conclusionis tertie, nempe quod electio mediorum non sit intentio finis, intentio finis efficax determinat ad electionem aliquam mediorum, quando non potest aliter acquiri, & si vnum tantum medium proponatur, per quod possit acquiri, determinabit ad illud, non tamen necessitate physica, sed ad summam necessitatem moralem, ex qua scilicet orietur quod eligit quidem infallibiliter aliquod medium, quamuis possit non eligere.*

Hæc quoad primam partem patet experientia, ex qua constat, quod nunquam velimus finem efficaciter, quin habeamus volitionem applicandi aliqua media, quando plura proponuntur sufficientia, & vnum determinate, quando proponitur tantum vnum determinate.

Probaturs secundo, quia alias non esset efficax intentio contra hypothesein; in hoc enim consistit solummodo efficacia eius.

Probaturs tertio, quia certum est quod amor alicuius rei habet magnam vim ad determinandam voluntatem ad eam sibi acquirendam: ergo amor efficax multo magis hoc habet.

Probaturs secunda pars, quia eatenus necessitaret alia necessitate quã morali, vel quia cõcurreret per modum causæ efficientis physica, vel per modum causæ formaliter determinatiuæ: sed ex neutro ex his capitibus deberet determinare necessario necessitate physica: ergo.

Probaturs minor, quia quamuis sic concurreret, non concurreret, nisi per modum causæ partialis, & ipsa voluntas deberet etiam concurrere, sed per nullam causam partialem voluntas de facto determinatur ad necessario agendum necessitate physica, tum quia per nullam potius quam per gratiam efficacem, per quam ex Theologia & Concilio Tridentino suppono ipsam non necessitari; tum quia nec experientia, nec ratione constat, quod sic determinetur, imo multi putant esse impossibile, quod possit sic determinari, etiam de potentia absoluta.

Confirmatur hoc, quia alias electio non esset ex se formaliter libera; quod videtur maximum inconueniens.

Obicies, si non necessitaret physice ad electionem, non esset efficax; sed hoc est contra hypothesein conclusionis: ergo.

Respondeo negando sequelam; quemadmodum enim gratia efficax est talis quin physice necessitet voluntatem; cur eodem modo intentio non posset esse efficax, quamuis sic non necessitaret?

CONCLUSIO VI.

50. *Determinatio intentionis ad electionem non fit per hoc, quod intentio obiectiue proponatur, sicut diximus volitionem absolutam, si esset distincta ab intentione, determinare potuisse ad intentionem; neque in genere causæ efficientis, quatenus scilicet concurreret cum voluntate efficienter ad electionem per actionem partialem tendentem in ipsam electionem immediatam; sed potius in genere causæ formalis formaliter determinantis absque influxu effectiui.*

Prima pars est contra quosdam Thomistas, & probatur efficaciter, quia vt aliquis intendat finem, & ex illa intentione moueatur ad electionem, non est necesse vt proponatur ipsamet intentio obiectiue, nec aliquid aliud præter obiectum & media: ergo non determinatur sic.

Confirmatur per secundam partem.

Secunda pars est contra Gregorium, Vazq. Salam & probatur, quia determinatio, qua determinatur voluntas ad electionem, est determinatio sensibilis, quam ipsimet in nobis experimur; sed determinatio illa, quæ esset ab illa in genere causæ efficientis, nõ posset sic sentiri, nec enim experimur concursum eius effectiui, vt patet: ergo determinatio illa est in genere causæ formalis tantum.

Confirmatur primo, quia hoc modo determinat habitus acquisitus ad actum, vt postea dicemus disp. de Habitibus, sed eadem est ratio de habitu, & intentione quantum ad hoc.

Confirmatur secundo, quia non est dandus concursus effectiuius vni actui voluntatis ad alium absque necessitate, & præsertim nolitioni ad volitionem, aut e contra: sed hoc deberet dari in opposita sententia sine vlla necessitate: ergo nostra sententia est præferenda.

Confirmatur tertio, quia quidquid sit de vno actu voluntatis respectu alterius, non est verisimile quod passio delectationis distincta ab actu causet physice illũ actũ; sed talis delectatio posset determinare voluntatem tam bene quam ipsamet intentio: ergo intentio non debet determinare efficienter, sed formaliter, sicut delectatio illa determinat.

Confirmatur quarto, quia non videtur magis concurrere intentio ad actum electionis, quam ipsummet obiectum, & medium propositum secundum bonitatem suã: sed secundum satis communem sententiam obiectum non concurrat effectiue: ergo neque intentio.

Obicies primo contra primam partem. Electio nonnunquam habetur, quando non habetur intentio finis actus; sed tum nequit habere aliam causalitatem quam quatenus obiectiue proponeretur: ergo determinat ad electionem vt sic proponitur.

Respondeo, negando maiorem, nunquam enim habetur electio, quæ est actus voluntatis qua vult aliquid propter finem, quin sit volitio finis in ipso actu, vt patet experientia.

Obicies secundo contra secundam partem, quia assensus præmissarum concurrat effectiue ad assensum conclusionis: ergo à pari intentio finis sic concurrat ad electionem.

Respondeo, si verum sit antecedens, negando consequentiam, quia datur aliqua ratio particularis, ob quam colligitur iste concursus assensus præmissarum ad assensum conclusionis, qualis non reperitur in proposito; unde ex ista hypothese non est eodem modo discurrendum de vtroque casu; nec refert, quod habent paritatem quoad alias rationes, quia inde non sequitur quod habeant paritatem quoad omnia.

CONCLUSIO VII.

Intentio finis aliquando determinat ad electionem meliorem medij, quando non.

51. *Intentio efficax finis, ex pluribus medijs qua proponuntur, potest determinare ad medium melius; quatenus melius dicitur quod citius est productivum finis, & quod potest conducere ad finem perfectius consequendum, si nihil aliud impediat, potest tamen oriri impedimentum, ratione cuius non determinet ad medium hoc modo.*

Hæc hoc modo propoſita eſt nullius, quod ſciam: ſed quoad primam partem videtur conformis iis authoribus, qui dicunt quod determinet ad electionem melioris medij; & ſecundum ſecundam partem eſt conformis iis, qui absolute negant intentionem determinare ad perfectioris medij electionem; unde utraque ſententia per hanc conſolutionem conciliari poſſet, ita ut non eſſet controverſia vlla realis inter illos authores, dicendo quod primi authores eſſent intelligendi iuxta primam partem; ſecundi vero iuxta ſecundam.

Probatur prima pars, quia conſtat experientia quod amor finis ſit aliquando tam magnus, ut non patiat, quantum eſt ex ſe, moram ullam: ergo determinabit tum ad perfectius medium in ſenſu conſolutionis.

Probatur ſecunda pars, quia aliquando potest contingere, ut medium perfectius & melius haberet aliquam difficultatem annexam, ratione cuius voluntas potius malit finem tardius acquirere, quam ſubire illam difficultatem; unde mallet aliud medium minus efficax aſſumere, quo tardius abſque tali difficultate illum acquireret. Quod totum patet experientia.

52. *Quartus actus voluntatis eſt conſenſus*; non autem ſignificat conſenſus hic concordiam aliquorum duorum in opinione aut ſcientia aliqua; nec etiam in actu voluntatis, quo ſenſu qui eandem tenet opinionem cum alio, & qui eodem ſtudio fertur, dicitur eſſe conſentiens cum illo; ſed ſignificat actum voluntatis, quo bonum ſibi propoſitum ut proſequendum proſequitur, ſicut diſſenſus ſignificat actum, quo malum propoſitum non vult. *Thomista* communius diſtinguunt hunc actum ab actibus aliis ante declaratis, ſed immerito multiplicant actus abſque vlla neceſſitate: & certe eo ipſo quo voluntas, intellectu dictate, quod eſſet bonum, veller talem finem, aut ſecundum ſe absolute, aut per tale medium, velle illum finem aut ſecundum ſe absolute, aut relate ad media, diceretur conſentire intellectui, nec alius proſus conſenſus ipſius requireretur; aut vllius alterius conſenſus indicium vllū haberetur; quod tam clarum mihi apparet, ut mirer vllōs oppoſitum tenere. Itaque idem realiter actus, qui eſt volitio finis, eſt etiam conſenſus: vocatur autem volitio, quatenus per illum voluntas vult finem; & vocatur conſenſus quatenus per ipſum facit voluntas, quod proponitur faciendum ab intellectu.

Intentio, & conſenſus realiter identiſicantur.

Vſus non diſtinguitur realiter ab electione.

53. *Quintus actus eſt vſus*, & eſt actus ille voluntatis, quo applicat media ad acquisitionem finis, qui actus non eſt diſtinctus realiter ab electione, nā eo ipſo quo voluntas potens applicare media, vult efficaciter illa applicare hic, & nunc abſque vllō alio actu ſuo, applicabit illa, & conſequenter habebit vſum: ſed ille vſus non eſt realiter diſtinctus ab illa volitione applicandi media ad finem, quæ volitio ſine dubio eſt electio, nec fieri poſſet, ut applicet media, qua media, abſque tali volitione, ergo vſus non diſtinguitur realiter ab electione aliqua. Et dico ab electione aliqua, quia poſſet quis habere volitionem applicandi media ad finem, quin habeat vſum, ut ſi quis hodie haberet voluntatem applicandi media crastina die: ergo aliqua electio diſtinguitur realiter ab vſu. Sēſus ergo reſolutionis eſt, quod nunquam poſſit dari vſus, qui non identiſicetur alicui electioni, & quod præter actum aliquem qui eſt electio medij, non requiritur vllus alius diſtinctus in voluntate, quod etiam mihi ſatis evidens apparet ex dictis.

Quid fruſtio.

54. *Primus denique actus eſt fruſtio*, de quo, quamvis variæ ſint difficultates, in materia de beatitudine fuſius explicari ſolita; tamē quod attinet ad præſens, res mihi videtur facilis ſolutionis, & quæ præter quæſtionem de nomine vix poſſit habere aliquid difficultatis. Itaque diſcoſuſionem ſpectantem ad voluntatem, vel eſſe ipſammet conſecutionem finis, quem intenderat, & ad quem conſequendum applicarat media; vel actum quo complacer ſibi in eo acquiſito; vel ipſammet delectationem ortam ex conſecutione eius, vel omnes ſimul, aut præſertim conſecutionem & delectationem. In quoniam autem ex his conſiſtit, ſpectat ad nomen, cum dependeat à cognitione institutionis huius vocabuli *fruſtio* quod poſſet imponi ad ſignificandum quodecumque ex illis tribus, vel omnia ſimul, vel duo ex illis. Quod ſi vnum aliquod ſignificare debet, potius exiſtimo, quod ſignificet illam delectationem; quia ſi aliquis conſequeretur finem, ex quo conſecuto non perciperet delectationem, licet diceretur finem conſecutus, non tamen exiſtimo quod poſſet proprie ſine illo frui; unde ſi delectatio illa non ſit realiter actus, ſed quid qualiter diſtinctum ab omni actu, fruſtio non erit actus. Quod ſi etiam fruſtio conſiſteret in conſecutione finis, non neceſſario ſemper conſiſteret in actu, nam qui intendit conſecutionem ſanctitatis manus, verbi gratia, & conſequitur ipſam, non habet in voluntate aliquem actum qui ſit conſecutio illius, ſed conſecutio illa conſiſtit in coniunctione ſanctitatis cum manu. Itaque ſolum conſecutio eſt actus voluntatis quando quis non conſequitur finem intentum niſi per actum voluntatis, ut conſiſtit in Beatis, qui non conſequuntur Deum per voluntatem, niſi amando ipſum, & quorum conſequenter conſecutio conſiſtit in actu illo amoris. Sed de his fuſius in materia de Beatitudine.

QVÆSTIO V.

A quo habent actus liberi voluntatis eſſe liberi formaliter.

55. *Suppono ex dictis, voluntatem in actu primo habere libertatem per hoc quod ſit ex natura ſua talis potentia, quæ circa obiectum propoſitum per intellectum poſſit agere vel non agere, aut agere hoc modo, verbi gratia poſequendo, vel alio oppoſito modo, verbi gratia fugiendo & odio habendo, & hoc ipſi eſt eſſentialiter adeo, ut nec de potentia Dei absolute poſſit fieri ut quæ ſemel ſit talis, non ſit ſemper talis. Quartum ergo ſimiliter, an actus voluntatis, qui eſt liber in actu ſecundo formaliter & actu, habeat eſſe tale à ſe ipſo eſſentialiter, vel ab aliquo alio à ſe diſtincto, ſive tanquam à conditione, ſive tanquam à ratione formali.*

Vbi aduertendum poſſe actum ſecundum voluntatis dici liberum duobus modis actu & formaliter: primo quatenus eſt actus, qui natus eſt provenire libere à voluntate, & in hoc ſenſu certum eſt actum quemcumque, qui eſt liber, eſſe ex ſe eſſentialiter liberum, nec poſſe fieri de potentia absolute, ut non ſit liber; de quo non eſt controverſia. Secundo quatenus eſt actus, qui actu libere procedit à potentia, & in hoc ſenſu verſatur præſens controverſia.

Prima ſententia eſt quod actus liberi ſint ex natura ſua intrinſeca liberi, ita ut qui eſt liber non poſſit non eſſe liber. Hanc tenet Hurtaſus hic diſp. 15. ſec. 6. eamque attribuit D. Thoma 1. 2. q. 19. a. 1.

Secunda ſententia longe communior eſt, quod actus liberi voluntatis non ſint liberi eſſentialiter ex ſe, ſed quod poſſint eſſe abſque eo quod ſint liberi, & conſequenter quod habeant eſſe liberi per denominationem intrinſecam deſumptam à voluntate à qua procedunt, quatenus ſcilicet procedunt ab ipſa, ut potens eſt eos producere vel non producere. Hæc ſententia eſt Scotiſtarum communiter, & videri poſſet conformis principiis ipſiusmet Scoti, quatenus aſſerit poſſe actus vitales omnes produci à ſolo Deo. Eam etiam ſequitur Suarez, Molina, Vaſq. Valentia, Salas, quos ſequitur Arriaga diſp. 8. num. 104.

CONCLUSIO I.

56. *Actus elicitus voluntatis, verbi gratia volitio, non habet ex natura ſua intrinſeca eſſe liber actu. Hæc eſt iuxta ſecundam ſententiam.*

Probat, quia quæcumque volitio voluntatis poſſet eſſe in ipſa, abſque eo quod ſit libera formaliter: ergo non habet eſſe libera formaliter ex natura ſua intrinſeca præciſe.

Probat.

Dubius modis poſſet 1. actus voluntatis dici liber.

Probatur antecedens, quia omnis volitio est qualitas absoluta producibilis à solo Deo in voluntate mere passive se habente, vt patet ex dictis supra de cognitione: ergo potest Deus omnem volitionem producere in voluntate mere passive se habente: sed quando sic produceretur non esset libera, vt manifestum est: ergo quacunque volitio potest esse in voluntate absque eo quod sit libera formaliter.

57. *Obiicitur:* Actus vitalis est essentialiter vitalis, ita vt non possit de potentia Dei absoluta fieri vt actus, qui est vitalis, non sit vitalis: ergo idem est de actu libero à paritate rationis.

Tribus
modis
potest
confide-
rari actus
vt vitalis.

Pro responsione aduertendum tripliciter aliquem actum posse dici vitalem, uno modo quatenus habet exigere produci à potentia vitali, sicut diximus actum liberum etiam sic capi posse, vt significet actum exigentem prouenire à potentia libera, & in hoc sensu concedo actum vitalem esse essentialiter vitalem, ac consequenter etiam actum liberum esse posse essentialiter liberum, vt supra dixi.

Secundo potest dici actus esse vitalis in actu secundo ex eo, quod producatur à potentia vitali, vt vitalis est, & in hoc sensu non est essentialiter actui, quod sit vitalis, quia non est essentialiter ipsi, quod producatur à tali potentia, quandoquidem, vt supra dictum est, intellectio quæ est vitalis in hoc sensu, si producatur ab intellectu, posset produci à Deo solo & non esse vitalis. Et omnes concedunt quod terminus augmentationis & nutritionis vitalis possit produci à solo Deo.

Tertio denique potest dici vitalis actus ex eo, quod sit talis natura, vt possit, si vniatur potentia vitali, determinare ipsam formaliter ad vitaliter, & perceptibiliter tendendum in aliquod obiectum. Et in hoc sensu actus vitales sensitiui sunt essentialiter vitales; nec tamen inde sequitur quod actus liber sit essentialiter liber, quia per hoc quod coniungatur cum potentia non habet esse liber, nisi proueniat à potentia quæ possit ipsum ponere, vel non ponere.

Vnde in forma respondeo distinguendo antecedens: est essentialiter vitalis, quatenus talis dicitur actus natus prouenire à potentia vitali, aut qui est talis, quo mediante potentia perceptibiliter tendat in obiectum, concedo antecedens; quatenus talis dicitur, qui producitur actu à potentia vitali, nego antecedens, & similiter distinguo consequens: ergo actus qui est liber, est essentialiter liber, vt liber dicitur, qui est natus prouenire à potentia libera, concedo: vt liber dicitur, qui procedit à potentia producente ipsum, cum possit non producere, nego consequentiam.

CONCLUSIO II.

58. *Productio actus cuiuscunque liberi est libera seipsa ex natura sua intrinseca, & non per denominationem extrinsecam.* Hæc videtur esse contra secundam sententiam.

Probatur, quia non potest esse productio vlla volitionis, aut nolitionis in voluntate, pro illo instanti, absque eo quod sit libera: ergo omnis productio qua voluntas producit volitionem, est libera.

Probatur consequentia, quia eatenus non esset ex natura sua intrinseca libera formaliter, quatenus posset esse natura intrinseca ipsius, absque eo quod esset libera: ergo si non potest sic esse, habebit ex natura sua intrinseca esse libera.

Probatur antecedens: illa productio non potest esse à voluntate pro illo instanti, pro quo voluntas non sit in priori natura potens ipsam habere, vel non habere: sed quibuscumque actio procedit à voluntate sic potente est necessario libera, quia nihil aliud requiritur, vt sit libera, quam quod sic procedat: ergo illa productio non potest esse in voluntate quin sit libera.

Dico: posse voluntatem prædeterminari ad illam productionem habendam, vt si Deus infunderet ipsi qualitatem physicam Thomisticam, qua posita necessario sequeretur ista productio: ergo potest illa productio esse in voluntate, quin sit libera.

Respondeo, quidquid sit de possibilitate talis qualitatis prædeterminantis, de qua postea, negando, quod ad illam

ipsam productionem, quæ est libera, possit prædeterminare illa qualitas, quamvis enim prædeterminare ad aliquam productionem, non tamen ad illam, quia illa est productio proueniens à voluntate sola, productio autem illa ad quam prædeterminaret illa qualitas, esset productio proueniens à voluntate & qualitate, maxima autem est differentia inter productionem vtramque.

Confirmatur hoc per dicenda inferius quando ostendetur, quod Deus ipse non possit necessitate voluntatem ad producendam volitionem, aut nolitionem: si enim non potest, sequitur quod productio volitionis non possit esse in voluntate, quin sit libera.

Hinc patet, quod si volitio seipsa egrederetur à voluntate absque actione media, quod seipsa esset libera sicut productio ipsius, & hoc est credo intentum Huradi.

CONCLUSIO III.

59. *Volitiones, & nolitiones habent esse libera per denominationem intrinsecam desumptam à productione passiva in ipsis subiectata, si detur talis productio: & si non detur, habent esse libera per denominationem desumptam à productione actiua inherente voluntati.* Hæc in terminis est nullius, & videri posset esse contra primam & secundam sententiam præmissam.

Probatur prima pars, quia illa productio passiva, si detur, est libera, & ea mediante ponitur in esse volitio libera, vt est euidens: ergo volitio habet esse libera ab illa, sed non habet esse libera ab illa per denominationem extrinsecam: ergo per intrinsecam.

Probatur etiam secundam partem, quia si non detur illa productio passiva, volitio habebit esse libera eo ipso quo terminat productionem actiuam, quæ subiectatur in voluntate: ergo habebit esse libera ab illa productione.

Et si queratur, an habeat esse per denominationem extrinsecam, an per intrinsecam.

Respondeo esse questionem de nomine, & posse vocari illam denominationem extrinsecam, vocando talē denominationem omnem illam, quæ prouenit à forma non inherente neque informante. Potest etiam vocari intrinseca, si talis dicatur omnis illa, quæ prouenit à forma intime coniuncta cum re denominata: nam illa productio intimè coniungitur cum volitione, quandoquidem repetitur in eodem subiecto cum illa, nempe in voluntate.

Obiicitur: opus habet esse artificiosum à denominatione extrinseca: ergo & esse liberum.

Respondeo negando consequentiam, & ratio disparitatis est, quod nihil intrinsecum possit assignari in actione artificiosa, à quo haberet esse artificiosa, quia secundum se & omnia sibi intrinseca potest esse quin sit artificiosa, vt supponitur; quod si hæc suppositio non esset vera, tunc negandū esset antecedens. Sed aliquid est intrinsece coniunctum cum volitione, quod non possit esse coniunctum cum illa, quin sit libera, & quod consequenter potest denominare ipsam liberam: ergo non est eadem ratio de volitione libera, & opere artificioso quantum ad hoc.

Dico: actus qui modo est necessarius, propter defectum cognitionis sufficientis fit postea liber adueniente cognitione tali: sed per mutationem cognitionis non videtur quod sit aliqua variatio intrinseca in ipso: ergo fit liber per denominationem extrinsecam.

Respondetur eos qui ponunt actum fieri liberum formaliter ab aliquo absoluto intrinseco superaddito, quod non est respectus, debere negare minorem, sed reuera non habet probabilitatem, quod ex variatione solius cognitionis talis modus absolutus realis aduenit actui. Itaque respondeo aliter negando vllum actum procedere à voluntate, qui aliquando sit liber, aliquando non sit, vnde in forma nego maiorem.

Pro complemento huius questionis addendū contra quandam Scotistam modernum, cuius ad me peruenit liber editus de actibus humanis, postquam hæc scripseram, non posse illud, quo constituitur formaliter actus liber, esse aliquid absolutum; tum quia nihil absolutum reperitur in actu distinctum ab ipso actu; tum quia qua ratione

Bbbb 4 ille

ille modus absolutus posset seipso absque aliquo distincto egredi à voluntate libere, ipsamet volitio posset egredi absque modo, & sic superflueret modus ille: tum denique quia necessario poni debet ille respectus productionis, & ille solus sufficit absque modo illo, quem sane gratissime excogitavit hic Author.

QVÆSTIO VI.

An voluntas habeat pro hoc statu ullos actus elictos non liberos.

Supposito ex dictis, quod voluntas non necessitetur ad bonum ut sic, neque ad infinitum bonum, prout hic apprehenditur pro hoc statu, amandum, difficultas præsens est solum de motibus quibusdam subitanis, quos experimur in nobis, & communiter vocantur motus primo primi: si enim isti motus producantur à voluntate necessario, pars affirmativa questionis erit vera; si vero non producantur à voluntate, & si producantur ab illa, sed id libere fiat, pars negativa erit vera.

CONCLUSIO I.

60. *Huiusmodi motus, vel non producantur à voluntate, vel producantur libere. & consequenter voluntas non habet pro hoc statu ullos actus elictos non liberos.* Hæc est conformis Doctorum in 3. dist. 33. & in 2. dist. 23. ac alibi sæpe, & videtur esse contra magis communem sententiam.

Probatur primo: si illi motus essent necessarii, maxime quia quando habentur, non proponitur obiectum secundum illam rationem, secundum quam posset voluntas habere oppositos actus, & consequenter deberet necessitari ad illos actus: sed hæc ratio non valet: ergo.

Probatur minor, primo, quia quamvis non posset oppositos actus producere, posset cessare ab illis actibus habendo puram omissionem, quam suppono ex dicendis possibilem.

Probatur secundo eadem minor, quia si quando proponitur obiectum hoc modo, necessitatur ad operandum, non posset nõ necessario agere, etiam proposito obiecto alio modo: ergo non ideo necessario agit, quia non proponitur obiectum alio modo.

Probatur antecedens, quia etiam quando proponeretur obiectum sub aliis rationibus, proponeretur sub hac ratione sub qua iam necessitat, verbi gratia, sub eadem ratione boni, vel mali: ergo si habet necessitare sub hac ratione, quando non cognoscitur simul sub alia ratione habebit necessitare etiam quando proponitur simul sub alia, quia propositio sub alia ratione non impedit influxum, aut determinationem obiecti sub hac ratione.

Confirmatur: eatenus impediretur necessario determinatio voluntatis ad actum, qui fieret proposito obiecto sub hac ratione tantum, quando proponeretur sub hac, & alia ratione simul, quatenus tum posset voluntas habere alium actum circa obiectum propositum sub alia ratione, quem non posset habere circa obiectum propositum sub prima ratione tantum: sed si necessitaretur ad actum ab obiecto proposito sub una ratione sola, non posset habere actum oppositum quando proponeretur sub altera ratione simul.

Confirmatur hoc, quia quotiescumque est causa totalis adæquata physica alicuius effectus debite applicata, sequitur naturaliter effectus, nec potest impediri, nisi per aliquid impossibile cum ipsomet effectu, aut cum causa illa totali, aut cum applicatione, aut dispositione prævia ad illum effectum. Sed obiectum propositum voluntati sub ratione mali tantum, verbi gratia, est causa adæquata motus, qui vocatur primo primus: ergo non potest impediri talis motus, etiam si obiectum non solum proponeretur ut malum, sed ut bonum, quia illa propositio ipsius, ut bonum est, non est incompatibilis cum effectu illo motus, qui est primo primus, neque cum causa eius adæquata, aut conditione sufficiente, ut patet.

61. *Probatur secundo,* quia si necessitaretur voluntas ad tales actus, maxime per obiectum aliquod bonum, vel malum obiective propositum: sed hoc est falsum, quia

nihil obiective propositum potest habere maiorem vim determinativam voluntatis, quam Deus ipse clare visus: sed ille non necessitat voluntatem alio modo, quam moraliter, cum quo stat quod voluntas simpliciter amet ipsum libere libertate potentie physice: ergo non potest necessitari physice ad ullos actus pro hoc statu per aliquod obiectum propositum.

Probatur tertio: modus proprius agendi voluntatis est modus libere agendi, & per hoc distinguitur principaliter in modo agendi ab intellectu: ergo nõ debet dici absque necessitate quod alius modus agendi connaturaliter competat ipsi, sed non est vlla necessitas dicendi, quod alius modus agendi competat ipsi connaturaliter: ergo.

Probatur quarto: illud obiectum, quod determinaret voluntatem secundum adversarios, si proponeretur perfecte ipsi, non determinaret ipsam; ergo neque quando proponitur imperfecte, debet ipsam determinare; quia omnino absurdum videtur quod minorem vim determinativam haberet quando proponeretur melius, & perfectius, quam quādo minus bene, & perfecte. Et hinc Deus clare visus magis determinat ad amorem sui voluntatē, quā obscure visus; & certe si non determinaret clare visus, non posset cum probabilitate vlla dici quod determinaret obscure visus.

Dicitur: si proponeretur obiectum illud perfecte non solum secundum rationem illam boni, sed secundum alias rationes mali, non determinaret voluntatem, quia tum posset non amare ipsum ob rationes illas mali quas videret; sed si solum proponeretur secundum rationem boni, siue perfecte, siue imperfecte, determinaret, quia cum non videret vllam rationem mali, non posset nolle ipsum, & consequenter deberet necessario velle.

Contra, quia in tali casu licet non posset nolle, posset tamen non velle habendo omissionem puram, quam ex hoc ipso capite probare quis poterit, quia alias sequeretur quod voluntas necessitaretur absque sufficienti determinatione.

62. *Obiicitur primo:* quādo proponitur bonum per simplicem apprehensionem absque iudicio, non potest voluntas libere versari circa illud, quia ad libere agendum requiritur iudicium: sed potest tamen aliquo modo: ergo tum necessario agit circa ipsum.

Respondetur ex suppositione maioris negando minorem: si enim non potest libere ferri circa obiectum sic propositum, non poterit ferri vlla ratione.

Confirmatur hoc, quia volitio libera vel est eiusdem rationis physice cum rationali, vel diversæ: si eiusdem, ergo quod determinare potest ad unam, poterit ad alteram, & præterea quandoquidē quando habetur iudicium de bonitate obiecti, habeatur etiam apprehensio de eadem bonitate, illa apprehensio determinabit ad volitionem illā, & sic nūquam haberetur volitio libera. Quod si sint diversæ rationis physice, sequeretur quod simul & semel habeat voluntas & volitionē naturālē causatā ad obiecto apprehenso ut bono, & liberam causatā ab eodem obiecto iudicato ut bono, quorum vtrumque est absurdum.

63. *Obiicitur secundo:* quæ à nobis fiunt repente, secundum Philosophum, sponte quidem fiunt, sed non secundum electionem: ergo motus subitanei voluntatis, quos vocant primo primos, licet sint voluntarij instar actus brutorum, quibus feruntur in bonū sensibile, non tamē erūt liberi, quia nihil libere fit, nisi quod fit ex electione.

Respondetur negando consequentiam, & distinguendo eius probationem: nisi quod fit ex electione, hoc est ex volitione, qua quis eligit bonum, vel malum cum posset ipsum non eligere, concedo probationem; nisi quod fit electione, qua propositis duobus bonis, aut duabus rationibus, quibus quis ferri posset in obiectū, veller vnū obiectum relicto altero, aut veller ipsū sub vna ratione non volendo ipsum secundum alteram, nego probationem vniuersaliter loquendo. Per quod patet ad Philosophum, qui vel non loquitur de motibus volūtatis qui repente fiunt, & sic quod dicit nõ esse ad re, vel si loquitur de illis, vult tantum quod nõ fiat secundum electionem posteriori modo, non vero quod non fiant secundum electionem.

Voluntas
nō habet
ullos
actus libe-
ros pro
hoc statu.

electionem priori modo, & consequenter non vult quod non fiant libere.

Obijciat tertio: sequeretur pueros & amentes habere libertatem, & consequenter peccare posse: sed hoc est inconueniens: ergo.

Probatur sequela: quia habent aliquos motus in voluntate, quibus feruntur in aliqua obiecta.

Respondeo, si habeant illos motus voluntatis, concedendo quod habeant libertatem respectu eorum; nec tamen est necesse quod possint proxime peccare pro illo statu, quia ad peccandum requiritur quod proponatur obiectum per modum inhonesti, & alicuius, quod esset contra regulam rationis; non esset autem necesse quod pueri, aut amentes aut aliis impediti habere possint talē cognitionem; quod si eam haberent, certe dicendi essent peccare, si ea non obstante prosequerentur illa obiecta.

Possit etiam responderi secundo, negando sequelam cum sua probatione, & dicendo quod tum non habeant illos motus, nisi animales, & sensitivos, sicut habent bruta.

65. *Obijciat quarto:* sequeretur, quod motus primo primi, quos habent homines compotes rationis, & quibus aliquando interficiunt alios homines, essent peccaminosi, contra Theologos communiter.

Probatur sequela, quia nihil impedit nisi quod non essent liberi: ergo si essent liberi, essent peccaminosi.

Respondeo: si loquamur de motibus voluntatis, si duntur aliqui non peccaminosi in talibus hominibus, negando sequelam cum sua probatione; quia quamuis libere producerentur, non essent peccaminosi ex eo quod non fierent cum cognitione proponente illos ut inhonestos & contra rationem.

Dixi autem: si duntur tales in hominibus compotibus rationis, quia fortassis non dantur, sed omnes motus isti subitanei, qui dicerentur esse in voluntate, non essent in illa, sed in parte sensitua.

QVÆSTIO VII.

An voluntas possit necessitari ad illos actus eliciendos.

66. *Supposita sententia probabiliori Scotistarum,* quod scilicet Deus solus possit producere in potentiis vitalibus actus vitales absque concursu effectiuo ipsarum potentiarum, quam sententiam probavi disputacione precedenti, non potest esse dubium quin Deus possit necessitare voluntatem ad volitionem & nolitionem, producendo illas in voluntate se solo absque ipsiusmet voluntatis concursu; nam volitio sic producta in voluntate esset ipsi tam necessaria quam calor productus in aqua. Vnde quæstio præsens non procedit de necessitando voluntate in hoc, sed an possit necessitari voluntas ad producendam in seipsa volitionem, aut nolitionem aliquam.

Prima sententia est posse necessitari hoc modo voluntatem. Hanc tenet *Soto de natura & gratia cap. 16. Medina 1. 2. q. 6. Valentia disp. 2. Suarez de gratia proleg. 1. c. 4. & alij plures.*

Secunda sententia est negatiua, pro qua citantur *Bannes 1. part. q. 19. art. 10. Zumel ibidem. Aluarez disp. 126. cap. 3.* Sed reuera hi authores non tenent hanc sententiam ad propositum huius controuersie; nam fatentur voluntatem ita determinari posse ad agendum per aliquid præuium ad actionem, ut non possit non agere; sed negant tamen necessitari supposito iudicio indifferenti, quia ponunt radicem libertatis in huiusmodi iudicio indifferenti, quomodocumque se habeat modus agendi voluntatis; unde potius pro opposita sententia citari possent. Melius citari posset pro hac sententia *Vasquez disp. 99. cap. 8. Gabriel 2. d. 25. art. 3. Occam. q. 19. Richardus & Guilielmus à Ruione ibidem.*

CONCLUSIO I.

67. *Non potest necessitari voluntas creata ad producendam in se illam volitionem aut nolitionem.* Hæc est iuxta secundam sententiam, & videtur mihi conformis Doctori in

omnibus locis, in quibus asserit voluntatem non necessitari ad amorem beatificum, neque vltimum finem in communi & particulari quomodocumque ostensum.

Probari posset authoritatibus Patrum, S. Bernardi de gratia & libero arbitrio, & S. Augustini de eadem materia: sed quia hoc argumentum est Theologicum, & facile responderi posset eos tantum velle quod voluntas non possit necessitari de potentia ordinaria, non de absoluta: quæ responsio vix impugnari potest, nisi ostendatur ratione quod necessitari non possit etiam de potentia absoluta, & quod consequenter *Patres* intelligendi sunt etiam de potentia absoluta; propterea magis insinuandum quam fuisse proponendum videbatur & ratione solummodo innitendum.

Probatur ergo conclusio ratione. Voluntas creata necessitari non potest ad producendum in se volitionem aut nolitionem aliquam, nisi quatenus Deus produceret in ipsa aliquam qualitatem physicam, quæ ipsam prædeterminaret ad volitionem producendam, vel quatenus ipsemet concursu aliquo suo actuali determinaret illam; vel quatenus præberet concursum actuale ad vnum actum, & absolute nollet dare concursum ad vllum alium actum: sed neutro ex his modis potest necessitari voluntas necessitate physica, de qua loquimur principaliter: ergo. Maior patet, quia non potest assignari alius modus, quo necessitari possit.

Probatur minor quoad primam partem; quia illa qualitas non posset necessitare voluntatem, nisi quatenus concurreret physice cum ipsa ad volitionem per modum causæ partialis, vel quatenus determinaret ipsam formaliter, inclinando ipsam formaliter ac sensibilibiter, sicut determinat, ac trahit ipsam delectatio aut voluptas, aut habitus, aut aliquid simile. Non primo modo, quia alias de facto habitus charitatis necessitaret voluntatem, quandoquidem concurrat physice, & quidem per modum causæ partialis naturaliter agentis: & quia non potest intelligi quomodo causa partialis possit determinare aut necessitare per concursum physice partialem alteram causam, quandoquidem concursus partialis non possit esse prior altero concursu. Non etiam secundo modo, quia non potest concipi, quod aliqua qualitas posset determinare aut necessitare in genere causæ formalis voluntatis ad aliquem actum habendum magis, quam voluntas determinatur & necessitatur per visionem beatificam ad amorem beatificum: sed hæc non necessitat ad illum amorem, ut suppono ex principiis Scoti: ergo non potest necessitari in genere causæ formalis per illam talē qualitatem.

Probatur minor quoad secundam partem. Primo quia non potest intelligi quomodo potius determinaret ipsam per vllum concursum actuale, quam per illum, quem exhibet ipsi de facto: sed certum est quod non necessitatur per vllum concursum, quem exhibet de facto: ergo. Secundo, quia nullus concursus actualis Dei potest esse prior quam concursus voluntatis ut est evidens: ergo non potest determinare voluntatem ad concursum, quod enim determinat ad concursum, debet esse prius concursu.

Probatur denique eadem minor, quoad tertiam partem. nempe, quod non posset Deus determinare voluntatem, aut necessitare per hoc quod nollet dare concursum ad alios actus.

Primo, quia de facto, quādo præbet concursum ad amorem non præbet concursum ad vllum alium actum incompossibilem, & non vult positivè præbere talem concursum, & tamen hoc non obstat non necessitari voluntatem ad amorem sic, quin posset habere odium si veller.

Secundo, quia non obstante tali decreto de non dando concursu ad vllum alium actum, potest voluntas habere omissionem puram: ergo eo non obstante non necessitabitur ad amorem.

69. *Probatur secundo conclusio,* & simul confirmatur difficultas præcedens; non potest voluntas necessitari ad aliquem actum producendum, quotiescumque pro priori naturæ habet omnia principia sufficientia ad eum non habendum: sed non potest voluntas habere actum vllum à se productum, quin necessario pro priori naturæ habeat

No potest
necessitari
voluntas
ad producendam
villam volitionem.

beat omnia principia sufficientia ad illum actum non habendum: ergo.

Probatur minor, quia antequam voluntas habet actum in se productum, est ipsamet voluntas in actu primo cum obiecto sufficienter proposito sub ratione, sub qua posset habere amorem, & odium circa ipsam, ut suppono; & est etiam voluntas diuina in actu primo potens concurrere cum illa pro illo priori: ergo voluntas habet ante productionem amoris, v.g. principia sufficientia ad eum non habendum.

Dices, ex suppositione, quod infunderetur aliqua qualitas voluntati pro illo priori antequam produceret actum, quæ qualitas determinaret ipsam ad habendum actum, non haberet voluntas in priori naturæ ante productionem actus omnia necessaria ad eum non habendum, quia negatio talis qualitatis esset vnum ex illis, quæ necessaria essent.

Contra, quia ut patet ex probatione præcedenti non potest dari qualitas quæ sic necessitat.

70. *Dices secundo*: si Deus haberet decretum de non concurrente ad vllum alium actum, quam ad vnum, nõ haberet voluntas principia sufficientia ad habendum vllum alium actum. Sed Deus posset habere tale decretum: ergo posset voluntas non habere omnia principia sufficientia ad non habendum actum.

Contra primo: quia quamuis in tali casu non posset habere principia sufficientia ad habendum vllum alium actum, tamen haberet principia sufficientia ad omissionem puram.

Contra secundo: quia Deus non posset habere nolitionem non concurrenti cum voluntate ad vllus actus, nisi pro instanti, pro quo etiam voluntas habet negationem concurrenti; sicut enim non potest habere volitionem concurrenti, nisi pro illo ipso instanti temporis & naturæ pro quo voluntas habet concursum suum, ita non potest habere nolitionem non concurrenti, nisi pro instanti, pro quo voluntas habet etiam negationem non concurrenti: sed nihil existens in illo instanti, in quo voluntas habet negationem concurrenti tollit quin voluntas habeat principia sufficientia pro priori naturæ ad habendum oppositum actum, neque enim aliquid existens, tunc impedit quo minus sit ipsamet voluntas cum obiecto proposito, & voluntas diuina potens concurrere pro priori naturæ.

Confirmatur hoc, quia Deus non potest habere decretum de non concurrente ad alios actus nisi pro instanti pro quo posset habere decretum de concurrente ad illos actus: sed non potest habere decretum de concurrente pro vlllo instanti, quin voluntas habeat pro priori naturæ principia sufficientia ad eos non habendos, alias decretum Dei de concurrente ad aliquem actum tolleret libertatem, quod est absurdum: ergo decretum Dei de non concurrente ad aliquem actum non tollit, quo minus voluntas habeat pro priori naturæ principia sufficientia ad ipsum ponendum.

Contra tertio, quia de facto Deus quando decernit concurrere ad aliquem actum cum voluntate habet nolitionem concurrenti cum ipsa ad alios actus, & tamen hoc non tollit, quin voluntas de facto habeat pro priori naturæ principia sufficientia ad actus oppositos: ergo nolitio concurrere ad alios actus nõ tollit illa principia.

Confirmatur, quia ideo decretum de concurrente ad talem actum, v.g. amorem, non necessitat ad amorem, quia pro priori naturæ voluntas habet ad actus oppositos principia sufficientia, nempe suam virtutem in actu primo, obiectum sufficienter propositum, & voluntatem diuinam potentem concurrere: sed etiam quando Deus decerneret non concurrere ad actus oppositos, pro priori naturæ essent principia sufficientia ad illos actus: ergo non necessitaretur voluntas per tale decretum.

71. *Obijcies* illud scripturæ. *Quis resistet voluntati eius?* cuius loci sensus est quod nemo possit resistere voluntati absolutæ, & efficaci Dei: sed hoc esset falsum, si vera esset nostra conclusio, quia quamuis vellet impedire quo minus haberemus aliquem actum, adhuc possemus illum

habere; & quamuis vellet absolute decernere, ut haberemus aliquem actum, possemus non habere illum: ergo falsa est nostra conclusio.

Respondetur primo, negando minorem pro prima parte, quia quando vellet impedire, ne haberemus aliquem actum, posset impedire ne proponeretur nobis obiectum ipsius, & hoc supposito non posuissimus habere talem actum, quia voluntas non potest ferri in incognitum.

Respondet secundo, explicando locum illum Scripturæ, cuius sensus est, quod nemo possit resistere vlli volitioni efficaci, quam Deus habet, aut habere potest sic, quin res volita ab ipso sit futura necessario, ex suppositione talis volitionis: hoc autem non est contra conclusionem: nam hoc non obstat potest esse verum, quod non necessitetur voluntas absolute, & simpliciter ad illum actum sic, quin posset ponere oppositum eius absolute, & simpliciter.

Dices: si posset ponere oppositum actum absolute, & simpliciter, posset absolute, & simpliciter resistere volitioni diuinæ, contra prædictum locum.

Respondet negando sequelam: quia non posset resistere volitioni diuinæ, nisi ex suppositione, quod quado esset volitio diuina in sensu composito, posset ponere oppositum: ex hoc autem quod posset absolute, & simpliciter ponere oppositum, non sequitur quod posset ponere oppositum ex suppositione volitionis diuinæ in sensu composito ipsius: ergo ex eo, quod posset absolute, & simpliciter ponere oppositum ipsius quod Deus vellet, non sequitur quod posset resistere volitioni diuinæ.

Hinc responderi potest tertio, ad obiectionem principalem negando minorem, quia per hoc, quod absolute & simpliciter posset oppositum eius, quod Deus decerneret, aut vellet, non sequeretur quod posset resistere voluntati diuinæ.

CONCLUSIO II.

72. *Deus potest necessitare voluntatem creatam moraliter.* Hæc est communis, & patet, quia sic de facto necessitatur per gratiam prouenientem, & per visionem beatificam, ac etiam per tentationem saltem grauem absque gratia Dei, quam potest negare, si vult, & sæpe negat saltem efficacem.

Et si quæras, quomodo hæc determinatio fiat.

Respondet, quod non in genere causæ effectiue, quatenus scilicet quod sic determinat concurrat effectiue, & physice ad actum; sed potius in genere causæ formalis formaliter determinantis, & inclinantis ad actum, ut patet ex dictis hætenus variis locis in hac disputatione.

73. *Quæres*, an per imperium efficax, quo voluntas imperaret per vnum actum alium actum, necessitaretur ad alterum actum. Hanc difficultatem fusissime tractat Hurtadus disp. 136. de virtutibus Theologicis, sed ex dictis facile, & clarè potest expediri.

Itaque dico primo, si necessario sequeretur actus imperatus tam physice, quam moraliter ad actum imperantem, esset quidem liber simpliciter, non tam ex suppositione actus imperatis. Hæc est iuxta Hurtadum, nec credo posse esse in controuersia, nisi fortè apud eos auctores qui cum prædeterminatione physica in sensu composito, putant posse consistere libertatem, si qui tales sunt.

Probatur prima pars, quia actus imperatus non habet necessitatem, nisi ex suppositione imperantis: ergo cum actus imperans sit liber ut supponitur, etiam actus imperatus erit liber simpliciter: quidquid enim dependet simpliciter à libertate quoad esse, & non esse, est simpliciter liberum: sed quidquid dependet ab actu libero, dependet simpliciter quoad esse, & non esse à voluntate: ergo est liberum.

Confirmatur, quia hac ratione acquisitio habituum virtuosorum est libera simpliciter, quia quamuis sit necessaria ex suppositione actuum; quia tamen actus sunt liberi, propterea habitus illi libere acquiruntur.

Probatur secunda pars, quia nihil est liberum ex suppositione aliqua antecedenti, ex qua necessario sequitur, ut patet ex definitione liberi; quod est illud quod positum omnibus prærequisitis potest esse, vel non esse.

Confirmatur primo, quia ideo prædeterminatio physica

ad

ad actus naturales tollit libertatem ad illos in sensu composito, quia illa posita in sensu composito necessario sequuntur: ergo si actus imperatus necessario sequitur ad actum imperantem, non erit liber in sensu composito ipse.

Confirmatur secundo, quia habitus virtuosus non est liber in sensu composito ad quem sequitur, quia sequitur ad illum necessario: ergo si actus imperatus sequitur necessario ad actum imperantem, non erit liber in sensu composito actus imperantis.

74. Dico secundo, nullum imperium physicum determinare ad vllum alium actum voluntatis ab ipso imperatum. Hæc resolutio est contra hypothese[m] *Huradii in prædicta disputatione*, in qua videtur supponere quod imperium efficax non solum determinatur, quo imperatur vnus actus determinatus determinato tempore, sed etiam vagum quo determinatur aliquis ex pluribus actibus indeterminate, aut vnus actus aliquo tempore ex pluribus, necessiter voluntatem ad actum imperatum: est autem conformis ad principia supra posita n. 49. vbi ostensum est quod intentio efficax finis non determinet physice ad electionem mediorum: & ex hoc ipso

Probatur, quia imperium efficax non habet maiorem vim determinandi ad actum imperatum, quam intentio efficax ad electionem mediorum, supposito quod electio mediorum distinguatur realiter ab intentione: sed intentio, vt patet ex dictis *illo numero*, non habet vim determinandi physice, sed solum moraliter ad electionem: ergo neq[ue] imperium efficax qualecunq[ue] ad actum imperatum.

Deinde probari potest directe per illas ipsas probationes quibus id probatur de intentione illa, militante enim hæc aq[ue] directe, ac ibi.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum voluntas possit habere omissionem puram liberam.

Certum est voluntatē habere sæpe omissiones multas necessario, nimirum quādo quis dormit, & quotiescunq[ue] intellectus est ita impeditus, vt non proponat aliquod obiectum voluntati, circa quod voluntas possit habere actum, tunc enim nullum habet actum, & consequenter habet earentiam omnis actus, & quidem necessario, quandoquidem non sit in manu eius eam tollere: non potest autem eam tollere, nisi possit producere aliquem actum, quo tolleretur illam: carentia vero actus haberi absq[ue] vllō actu vocatur ommissio pura, sicut quando concomitatur actum, vocatur ommissio non pura. Difficultas ergo est de omissione pura libera, quam voluntas possit non habere pro instanti illō, pro quo haberetur, si vellet oppositum actum producere.

CONCLUSIO I.

75. Potest dari ommissio pura libera. Hæc est *D. Thomæ* 1. 2. q. 61. art. 3. & in 2. dist. 35. q. 1. art. 3. *Ricardi, Agidij, Capreoli, Bassoli* ibidem. *Occami* in 3. q. 10. quos sequitur *Suar. disput. 19. Metaph. sect. 3. Arriaga hic disput. 8. sect. 6.* & alij plures contra *Magistrum* in 2. dist. 15. *D. Bonanem* ibid. *Alensem* 2. part. q. 1. *Caletan.* 1. part. q. 63. art. 1. quos sequitur *Vasquez* & alij quamplurimi. *Doct. noster* non tractauit quæstionem hanc ex proposito, sed conclusio videtur conformior ipsius principiis, & à *Scotistis* propterea satis communiter tenetur.

76. Probatur conclusio, quia quando proponitur obiectum aliquod sub ratione indifferenti, ita, vt voluntas possit illud vel amore prosequi, vel odio habere, nihil necessitat voluntatem ad vllum actum: ergo potest nullum habere: sed si nullum haberet actum, haberet omissionem puram liberam: ergo potest dari talis ommissio.

Probatur subsumptum, quia si nullum actum haberet, deberet habere omissionem omnis actus, & consequenter omissionem puram.

Deinde haberet illam pro instanti, pro quo posset si vellet non habere illam: sed nihil aliud requiritur ad hoc, quod sit libera: ergo illa ommissio, quam tum haberet, esset libera.

Dices cum *Caletano* requiri ad hoc vt aliquid sit liberum, quod eliciatur per actum positium.

Contra primo, quia hoc gratis asseritur.

Contra secundo, quia ideo actus ipse dicitur liber, quia producit pro instanti, pro quo posset non produci: & sane ad hoc impertinēs est, quod sit positium, vel quod non sit; ergo si ommissio exiit à voluntate pro instanti pro quo posset non exire ab illa, debet dici libera.

Probatur ergo antecedens: quia nec quoad bonitatem potest obiectum necessitare ad amorem, quandoquidem voluntas possit ipsum fugere propter malitiam quam videt in ipso; nec quoad malitiam potest determinare ad fugam, quandoquidem possit voluntas amare ipsum propter bonitatem; nec quoad vtramque rationem potest necessitare ad fugam & amorem simul, quia vterque actus est impossibilis, & quia potest omittere quemcumq[ue] ex ipsis.

Dices, obiectum non posse necessitare ad alterutrum ex illis actibus determinate, sed bene tamen indeterminate ad aliquem ex illis.

Contra, quia nulla prorsus est ratio, cur sic necessitetur; & quantum ad experientiam nostram, quando proponuntur nobis plura obiecta, licet possemus habere actum circa quodcumq[ue], tamen videmus nobis, dum intellectus deliberat de eo quod esset preferendum, hære absq[ue] vllius ex illis prosecutione.

77. Probatur secundo conclusio: quia quando proponitur obiectum sub ratione boni tantum, vt optime potest, nõ necessitatur voluntas ad illud prosequendum: ergo tum potest non prosequi ipsum: sed si non prosequeretur, haberet omissionem puram liberam; neque enim tum posset habere alium actum, quam prosecutionem, quandoquidem, vt suppono, non proponatur obiectum sub ratione alia quam prosequibili.

Probatur antecedens: si necessitaretur tum ad prosecutionem, esset causa totalis naturaliter determinata ad prosecutionem applicata sufficienter; sed hoc est falsum: ergo non necessitaretur.

Probatur minor: non est alia causa applicata tum præter voluntatē & obiectum cognitum sub illa ratione boni: sed hæc non est causa adæquata naturaliter determinatiua, & sufficienter applicata ad determinationem: ergo.

Probatur vltima minor, quia si voluntas cum bono sic proposito esset causa adæquata sufficienter applicata ad illam determinationem, quotiescunq[ue] daretur & non impediretur, sequeretur illa determinatio: hoc autē est falsum, quia quando proponitur idem obiectum sub illa ratione, & præterea sub ratione aliqua mai, non determinat ad illam prosecutionem, quandoquidem prosecutio tum sit libera.

78. Dices non proponi obiectum eodem modo, quādo proponitur sub ratione boni tantum, & quando proponitur sub ratione boni & mali: ergo quamuis necessitaret, quando tantum proponeretur sub ratione boni, non deberet necessitare, quādo proponeretur vt boni & mali.

Contra, quia eodem modo proponitur quantum ad rationem boni: ergo si propositum secundū rationem boni simul cum voluntate necessario producebat prosecutionem, etiam vt sic propositum, quamuis alia ratio simul proponatur, deberet similiter determinare voluntatem.

Confirmatur: si calor solus calefaceret, calor cum siccitate etiam calefaceret, nisi siccitas impediatur, & in ordinē ad calefactionem eodem modo applicatur, quando applicatur vt siccus, & quando applicatur solus absq[ue] siccitate: ergo similiter si ratio boni se sola proposita determinabat voluntatem, etiam illa ratio proposita sic determinabit, licet simul proponatur alia ratio, nisi alia ratio proposita impediatur illam determinationem.

Probatur antecedens: nihil impedit effectum causæ naturalis adæquatæ, qui alias produceretur necessario, nisi quod est secundum se impossibile cum illo effectū, aut quod necessario producit aliquid impossibile cū illo effectū; sed propositio malitiæ non est incompatibilis cum prosecutione, neque necessario producit aliquid cum ipso incompatible, quia alias ea proposita, nõ posset voluntas etiam libere prosequi obiectum: ergo non potest impedire quo minus necessario sit ista prosecutio, quæ alias esset necessario habita à potentia.

79. Dices.

Actus imperatus est liber etiam ex hypothese actus imperantis.

Potest dari ommissio pura libera.

79. *Dices*: ad hoc ut impediatur necessitas prosecutionis, sufficit quod possit causare fugam.

Contra in primis, non posset, quia prosecutio esset necessaria, & esset incompatibilis cum fuga.

Contra secundo, quia per hoc quod Deus posset producere nolitionem in voluntate, quando ipsamet necessario haberet volitionem, non sequitur quin ipsa volitio esset necessario producta, si alias esset necessario producta.

Contra tertio: per hoc quod frigus possit producere frigus in subiecto, in quo alias produceretur necessario calor, non potest impedire productionem necessariam caloris, nisi producat actu frigus, vel ipsummet sit incompatibilis cum calore producendo: ergo quamvis propositio mali posset causare fugam obiecti, nisi tamen causet actu illam, aut ipsamet sit incompatibilis cum prosecutione, non impedit necessariam productionem prosecutionis.

Dices secundo, quemadmodum pondus positum in una parte bilancis est causa naturaliter impulsiva ipsius deorsum, & tamen potest impediri per aliud pondus æquale, aut maius positum in altera parte: ita quamvis bonitas sola apprehensa necessario determinaret ad prosecutionem, tamen impediri poterit per propositionem.

80. *Contra primo*, quia ideo aliud pondus impedit effectum prioris, quia tam debet habere effectum suum quam pondus primum, & non potest habere suum effectum simul cum effectum ponderis prioris: sed propositio mali non deberet habere effectum suum, quando propositio boni haberet suum effectum: ergo propositio mali non potest impedire effectum boni propositi.

Confirmatur, quia si propositio mali impediret effectum propositionis boni, sicut unum pondus effectum alterius, tum quando fieret utraque propositio, neutra haberet effectum suum, sicut neutrum pondus habet suum: sed hoc est falsum, ut patet experientia: ergo.

Confirmatur secundo: ideo quando proponitur bonum & malum, potest bonum habere effectum suum, licet malum non habeat suum, quia determinatio non provenit ab obiecto, sed à voluntate libere: ergo quemadmodum provenit à voluntate libere, poterit non habere illum effectum, aut etiam alterum si voluerit.

Contra secundo, quia ideo alterum pondus impedit effectum alterius, quia habet effectum impossibilem cum altero effectum impedito, nempe ubi tale: sed propositio mali non habet vllum effectum incompatibilem cum prosecutione boni: ergo non est eadem ratio de pondere & propositione illa.

Contra tertio: ideo alterum pondus impedit effectum alterius, quia non solum deberet trahere balancem cum quantitate quam habuit ante alterum pondus, sed etiam cum gravitate maiori, quam habet ex altero pondere: non habet autem virtutem sufficientem ad hoc: sed voluntas etiam si prosequeretur eodem modo bonum, proposita malitia, quo prosequeretur non proposita illa, non verifaretur circa malum, nec deberet habere maiorem virtutem quam ante alium effectum: ergo non est idem de pondere, ac propositione illa.

Probatur tertio: quia maior esset libertas voluntatis, si diceretur quod possit habere omissionem puram, quam si non: ergo si non implicet quod tale habeat, debet asseri: sed non implicat, ut patet ex solutione objectionum.

Probatur antecedens, quia sic haberet libertatem & quando proponeretur obiectum sub una tantum ratione boni aut mali, & quando Deus decerneret concurrere solum ad unum actum.

Probatur consequentia, quia tam perfectam libertatem debemus dare voluntati, quam possumus absque inconuenientia: nulla autem est inconuenientia in attribuendo ipsi huiusmodi libertatem, nisi quod implicaret: ergo si non implicet debet ipsi tribui.

81. *Probatur quarto*: potest voluntas libere cessare ab actu suo pro tempore sequenti absque alio actu, quo mediante cessaret ab illo, aut quem actum sequeretur illa omisso: ergo poterat ab initio illum actum non producere absque alio actu positivo, ratione cuius diceretur illum omittere.

Probatur consequentia, quia est eadem ratio de omissione eius pro primo instanti, pro quo posset habere, atque de cessatione eius pro tempore sequenti.

Probatur antecedens, quia potest cessare absque productione actus repugnantis cum priori actu; neque enim ad hoc ut cesset voluntas ab uno actu, debet necessario elicere alium actum incompatibilem cum priori, sed si cessat absque productione actus repugnantis, cessare poterit absque alio actu quo mediante cessaret, nam eatenus cessaret mediante tali actu, quatenus esset actus, ad quem necessario vel connaturaliter sequeretur negatio aut ommissio actus prioris à quo cessaret, sed non posset esse talis actus, nisi esset incompatibilis cum priori, siue simpliciter siue connaturaliter.

Ad hoc argumentum potest responderi, negando antecedens cum sua probatione: & sane quacumque ratione non potest producere ab initio talem actum nisi mediante alio incompatibili, non poterit etiam cessare nisi mediante tali actu.

82. *Dices*: inde sequeretur quod non posset quis cessare ab actu charitatis nisi peccando, quia nullus est actus cum illo incompatibilis, nisi actus peccaminosus.

Respondeo negando sequelam primo, quia posset quis cessare ab illo actu per hoc, quod auerteretur intellectus à propositione obiecti, sed cessatio, quæ hoc modo fieret, non esset libera, neque enim esset in manu voluntatis non cessare tunc.

Secundo, quia nolendo ulterius conservare talem actum, non conservaret illum, & illa nolitio esset incompatibilis cum actu charitatis, & tamen non est peccaminosa, quia actus charitatis non est præceptus semper & pro omni tempore: sed nolitio alicuius actus non est necessario peccaminosa, nisi pro tempore quo actus est præceptus. Itaque nisi probetur aliunde possibilitas omissionis, certe ex hoc argumento meo iudicio non potest convinci.

Probat quinto Arriaga: quando aliquis est liber ad amandum & odio habendum Petrum, v.g. nihil aliud requiritur ad exercitium libertatis, quam quod per actum positum amet: sed in eo casu datur ommissio pura libera: ergo possibilis est talis ommissio.

Probat minorem suo iudicio euidenter, quia tunc poterat non solum amorem elicere, sed imperium de amore; sed illud imperium ommissum est libere; ergo datur ommissio pura libera.

Probatur minor, quia illud imperium fuit compatibile cum amore: ergo per amorem non fuit ommissum.

Deinde non fuit nolitio aliqua istius imperij, nec volitio omissionis ipsius, quia non fuit necesse, ut aut imperium, aut ommissio eius fuerit proposita voluntati, ut posset velle aut nolle illa.

83. Hoc argumentum proponit fusius cum replicis & solutionibus, sed prorsus ex se non habet maiorem vim, nec forte tantam, quantam habet præmissa probatio.

Responderi enim potest negando minorem, ad cuius probationem dico, quod, quando aliquis exercet libertatem suam amando obiectum, non est necesse ut omittere possit libere imperium quo imperaret illum amorem, quia non est necesse ut proponatur ipsi ipsemet amor; nam ut ipsemet *Arriaga* paulo ante docuit & patet experientia ut quis amet obiectum, non est necesse ut proponatur amor, sed si non proponatur amor, non potest voluntas habere imperium de ipso, ut etiam patet: ergo licet quoties habetur amor obiecti absque imperio, omitatur imperium, & habeatur ommissio imperij; tamen non est necesse, ut illa ommissio sit libera. Quod si quando proponitur obiectum ut amandum, proponatur etiam amor, adhuc non esset necesse, ut voluntas possit libere velle aut nolle, aut omittere ipsum, quia non est necesse ut proponatur sub ratione boni aut mali; non potest autem voluntas velle aut nolle, aut omittere libere, nisi aliquid propositum sub ratione boni aut mali, vel boni & mali. Quod si denique quando amat obiectum, proponatur ipsi amor tanquam bonum solum, necessitabitur ad ipsum, aut omissionem ipsius, nisi aliunde probetur possibilitas puræ omissionis; si vero proponatur ut malum solum, eodem modo necessitabitur

necessitabitur ad fugam positivam ipsius, vel necessitabitur ad omissionem fugae positivae: si autem proponatur sub ratione boni & mali; eodem modo poterit se gerere ad imperium ipsius, quo se gerebat ad ipsum amorem circa obiectum amatum: unde si non poterit libere omittere amorem circa obiectum illud per omissionem puram, sed necessario debet habere aut amorem illum, aut odium, vel fugam oppositam, vel nolitionem positivam amoris, aut volitionem positivam fugae: ita respectu amoris sic propositi debet habere vel imperium ipsius, vel imperium fugae oppositum, aut ipsammet fugam oppositam, vel nolitionem istius imperij: nec in hoc prorsus est ulla ratio particularis de imperio illo aut eius omissione magis quam de ipso amore, ac eius omissione.

84. *Obijcies primo*: ut omissio aliqua sit libera, debet esse ob aliquem finem voluntum vel nolitum: ergo non potest dari ommissio pura libera.

Probat antecedens, quia agens liberum est agens ex proposito, & consequenter agens propter finem: sed nequit agere propter finem, nisi per actum positivum velit aut nolit finem, neque enim agit propter finem, nisi quatenus finis movet, non movet autem nisi mediante actu.

Respondeo primo, negando antecedens, & distinguendo maiorem probationis: est agens ex proposito semper, nego maiorem; est agens ex proposito, id est, est agens quod potest agere ex proposito, & quod semper agit ex proposito, hoc est, mediante intentione alicuius finis, quoties agit, per actionem positivam, seu per nolitionem aut volitionem, quia ipsamet volitio aut nolitio est talis intentio, aut praesupponens talem intentionem, concedo maiorem & nego consequentiam. Et haec responsio omnino satisfacit.

Alij respondent voluntatem agere propter finem omitendo pure, nec tamen eam debere moveri positivam a fine; unde negant antecedens, cum minori probationis, ac sua probatione.

85. *Sed contra* hanc responsionem, quia si ommissio esset propter aliquem finem, maxime ex eo, quod proponeretur ab intellectu aliquis finis ad quem posset conducere; sed hoc non sufficit, quia non omnis finis propositus ab intellectu, ad quem actus possit conducere, potest dici esse finis actus, aut intentus ab operante; alias si quis consideraret ambulationem esse utilem ad sanitatem & ad ebrietatem, & vellet illam quatenus utilis ad sanitatem, intenderet etiam ipsam quatenus utilis ad ebrietatem: ergo non omnis finis propositus ab intellectu, ad quem possit ommissio esse bona, potest dici esse finis omissionis; sed si omnis non sit, nullus erit, quia unus non potius debet esse, quam quicumque alius.

Confirmatur, quia si ex eo, quod proponatur aliquis finis per intellectum, quando datur ommissio, ommissio deberet habere illum finem, sequeretur quod eadem ommissio esset simul bona & mala, quia simul potest proponi finis bonus, ad quem posset conducere, & etiam finis malus, v.g. potest proponi studium, ut conducens ad impediendum devotionem, & ad impediendum furtum; & in tali casu ommissio haberet pro fine proposito ab intellectu impedimentum devotionis, qui esset malus, & impedimentum furti, qui esset bonus, nec esset maior ratio ob quam diceretur fieri ob unum quam alterum; ergo deberet fieri ob utrumque, & consequenter esset bonus & malus.

Et si dicatur quod simpliciter esset malus, quia malum ex quocumque defectu.

86. *Contra*, quia sic si praeciperetur voluntati omittere studium, male ageret omitendo, male enim ageret habendo aliquid libere, quod esset simpliciter malum. Propter haec existimo sistendum in prima responsione & omnino negandam, quod voluntas omitendo pure aliquid, intendat finem etiam interpretative, aut moraliter, quia non est fundamentum aliquod interpretandi quod omittat actum ob motum propositum ab intellectu.

Dices, inde sequeretur quod ommissio pura non possit esse bona nec mala; sed hoc videtur falsum, si detur ommissio pura libera: ergo.

Ut solvatur haec replica, advertendum, quod si sufficiat ad

hoc ut aliquis agat bene, quod ponat actionem praecipuam, quamvis non intenderet honestatem ipsius, quem admodum sufficit ad male agendum quod ponatur actio prohibita, quamvis non intendantur malicia eius; tum ommissio posset esse bona, quando fieret cum esset praecipua. Si vero non sufficiat ad bene agendum facere quod bonum est; sed requiratur ulterius quod intendatur bonitas eius, licet ad agendum male, sufficiat facere quod simpliciter est prohibitum, quamvis non intendantur malitia; tum dicendum quod ommissio pura non possit esse bona, quamvis possit esse mala. Quid autem in re dicendum sit, spectat ad materiam de actibus humanis; nec hic videbatur examinandum.

87. *Obijcies secundo*, illud, quo mediante formaliter voluntas exercet libertatem, quale est omne quod est liberum in actu secundo, debet esse aliquid vitale; sed pura ommissio non est aliquid vitale: ergo non potest esse libera in actu secundo.

Respondeo distinguendo maiorem; id est, aliquid procedens a principio vitali, transeat; id est, aliquid secundum se formaliter vitale, & positivum sensibile aut producibile per actionem vitalem, nego.

Obijcies tertio, non fit transitus de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione: ergo voluntas non potest transire de volente hoc ad non esse volentem illud absque mutatione; sed hoc esset falsum, si posset dari pura ommissio.

Respondeo concedendo antecedens, & consequentiam, & negando subsumptum, nam ipsemet transitus de esse volente ad esse non volentem, est mutatio a volitione ad negationem eius.

88. *Sed dices* voluntas de non libere agente transit ad esse libere agentem, quoties habet omissionem puram liberam; sed non potest assignari quamnam mutatio sit, qua mediante fieret iste transitus: ergo non potest sic transire.

Respondeo negando minorem, quia iam afficitur negatione, qua non afficiebatur antea, saltem eodem modo: quod addo, quia antea poterat habere negationem istius actus; sed non liberam, modo autem habet illam liberam.

Et si queras, per quid habet esse libera iam, si ante non fuit libera.

Respondeo per id, per quod motus primo primus non liber postea fit liber; hoc est, vel per denominationem extrinsecam desumptam a potentia, iam proxime potente ipsum ponere, vel non ponere propter cognitionem deliberatam obiecti, & ante non potuit propter defectum talis cognitionis; vel seipsa formaliter, supposito tamen tali statu potentiae, aut cognitione sufficienti ad oppositum eius ponendum, tanquam conditione sine qua non; vel per respectum rationis iuxta diversas sententias, quae sunt de ratione formali libertatis.

89. *Instabis adhuc*, ante omne exercitium libertatis, siue positivum illud sit, siue negativum, debet praesupponi voluntas in actu primo proxime potens ad illud, & oppositum eius, & consequenter cum cognitione plena obiecti, circa quod fit illud exercitium; sed in priori est negatio actus sequens ad cognitionem, & ad potentiam sic potentem: ergo non potest ostendi unde habet negatio pura actus esse libera.

Probat consequentia: quia non habet esse libera ex dictis, nisi a potentia sic potente, & cognitione, siue tanquam a ratione formali, siue tanquam a conditione, sed ab illis non potest hoc habere, quia alias ista negatio prior exercitio libertatis esset sic libera, quod est absurdum.

Respondeo distinguendo minorem: in illo priori, hoc est ante illud instans naturae, vel rationis, in quo potest intelligi, vel esse exercitium libertatis, aut negatio actus, quam pro illo priori potest tollere libere voluntas, negos quam non potest, concedo, & nego consequentiam. Ad cuius probationem dico, quod negatio actus libera habet esse talis tantum pro instanti, pro quo potest actus oppositus ipsi esse liber; nulla autem negatio praecedens exercitium omne libertatis, quantumvis praesupponatur ipsi

cognitio, & indifferentia potentia, habet esse pro tali instanti, ut sic præcedens est, & consequenter, ut sic non est libera.

Adde potentiam non esse indifferentem ad ponendam, vel non ponendam negationem præcedentem exercitiū libertatis suæ pro illo priori, & consequenter illa negatio pro illo priori non est libera, sicut est negatio, quæ est in instanti in quo intelligitur exercitiū libertatis.

Obijciens quarto, si pura omisso sufficeret pro exercitiū libertatis, sequeretur Deum posse exercere suam libertatem ad extra per puram omissionem.

Respondetur, si ex nullo alio capite hoc ipsi repugnet, quam ex defectu libertatis, concedo; nec hoc esset vlllo modo inconueniens; si sic, nego. An autem ex alio capite repugnet, necne, non pertinet vlllo modo ad præsens, sed referendum est ad Theologiam.

90. Obijciens quinto, mala esset diuisio peccati in dictum, factum, vel concupitum contra legem, quia omisso pura peccaminosa esset peccatum, & non comprehenderetur sub illa.

Respondeo negando sequelam, potest enim optime reduci illa omisso ad concupitum, quia est concupiscentia interpretatiua, & æquiualens moraliter nolitioni actus præcepti: perinde enim est legislatori quod iste actus conceptus non ponatur mediante omissione pura, vel mediante nolitione positiua ipsius.

Q V Æ S T I O IX.

An voluntas sit perfectior intellectu.

91. **P**rima sententia est intellectum esse perfectiorem. Ita Sanctus Thomas 1. part. q. 72. art. 3. quem sui sequuntur communiter citati à Complutensibus hic disp. ultimā n. 28.

Secunda sententia præfert voluntatem. Hanc tenet Doctor in 4. dist. 49. q. 4. & 5. & præter suos Alensis 3. part. q. 80. Bonau. Egidius, Argeminas, Gabriel, Maior 4. dist. 49. & alij.

Ego certè difficile esse existimo iudicium ferre: & fortassis ita se habent hæ potentia, ut neutra altera sit simpliciter perfectior, sed qualibet perfecta in suo ordine, & vna altera perfectior in vna ratione ac imperfectior in alia, instar excedentium, & excessorum. Nihilominus sit

CONCLUSIO I.

Si altera ex his potentia sit simpliciter perfectior, debet dici, quod voluntas sit perfectior. Hæc est secunda sententia contra primam.

Probatur primo: quia illa potentia debet censi perfectior, quæ habet perfectius obiectum formale adæquatum: sed bonum quod est obiectum formale voluntatis est perfectius vero, quod est obiectum formale adæquatum intellectus, maxime secundum aduersarios: ergo voluntas est perfectior intellectu. Hæc probatio magis facit ad propositum in sententia Aduersariorum, quam Scoti, qui negat verum esse obiectum adæquatum intellectus, & asserit ipsum tendere etiam in bonum quia bonum est; unde ipsemet supra non fudit huic rationi, quæ tamen fusa, & docte proponitur, & stabilitur à Patre Hieronymo, in commentario ad Scotum supra n. 57.

92. Complutenses respondent, licet bonum secundum se sit perfectius quam verum, non tamen prout obiectum voluntatis est perfectius, quam verum, prout est obiectum intellectus, quia non est obiectum voluntatis per modum quidditatis, sed magis concrete; verum autem est obiectum intellectus per modum quidditatis, & non concrete. Quam doctrinam, aut potius verba obscurissima, explicare videntur sic, ut velint verum percipi ab intellectu per modum quidditatis, & minus concrete, quia percipitur ab ipso, ut abstrahit ab existentia, & singularitate: bonum vero percipi à voluntate, non per modum quidditatis, sed magis concrete, quia percipitur ab ipsa, seu tendit in ipsam, ut existens, & singulare.

Sed contra hanc doctrinam sic explicatam facit euidē-

ter, quod voluntas non feratur in bonum, nisi secundum quod proponitur ab intellectu: ergo si feratur in ipsum ut existens, & singulare, atque adeo non per modum, quidditatis, debet similiter cognosci ab intellectu, vel si intellectus non possit cognoscere ipsum sic, sed abstractus, neque voluntas potest ferri in ipsum.

Deinde, si voluntatis obiectum sit bonitas singularis existens, & intellectus obiectum sit bonitas abstrahens ab existentia, & singularitate, profecto vel ex hoc ipso sequitur quod obiectum voluntatis sit perfectius, quia perfectior est bonitas existens, quam non existens.

93. Dices cum Complutensibus, verum quidem esse, quod in esse rei bonitas existens sit perfectior quam non existens; non tamen in esse obiecti, quia ut non existens est abstractius.

Contra, quia quod sit abstractius non facit ipsum perfectius in esse rei, & hinc conceptus entis abstractissimus est minus perfectus conceptus quam conceptus hominis: ergo neque in esse obiecti: quid enim facit ad hoc, quod sit abstractius, nisi velimus ludere verbis?

Probatur secundo: illa potentia est perfectior, cui competit perfectior actus, & ille actus est perfectior, ad quæ datur perfectior habitus: sed habitus aliquis voluntatis, nempe charitas, est perfectior quocumque habitu intellectus: ergo & aliquis actus ipsius est perfectior quocumque actu intellectus, & consequenter ipsamet voluntas est perfectior intellectu.

Probatur minor 1. Cor. 13. Maior bonum est charitas. Et ex August. 5. Trinit. 19. In donis Dei nullum est maius charitate, nec æquale.

94. Responderi posset, charitatem esse quidem perfectius donum quocumque dono dato pro statu viæ, sed intellectum tamen habere in patria donum illa perfectius, v.g. lumen gloriæ: unde non sequitur voluntatem esse perfectiorem, sed potius è contra intellectum esse perfectiorem voluntate.

Contra, quia sicut voluntas in via perficitur perfectiore habitu, quam intellectus; ita etiam in patria deberet perfici, quia potentia debent perfici in patria iuxta proportionem ad perfectionem quam habent in via.

Deinde quod charitas patriæ, siue sit eadem cum illa quam habemus in via: siue diuersæ speciei ab illa, sit perfectior quam lumen gloriæ, & actus charitatis quam visionis beatificæ, probatur: quia nemo est, qui non magis deberet desiderare amare perfectissime amicum, si hoc posset facere absque cognitione perfectissima, quam cognoscere ipsum perfectissime absque amore perfectissimo, & etiam ipsemet amicus deberet optare, se amari quam cognosci: ergo signum est quod amor sit perfectior cognitione.

Alij probant idem secundo, quia illud est perfectius, quod excludit maiorem imperfectionem: sed amor excludit maiorem imperfectionem quam visio formaliter, excludit enim odium Dei, quod est maxima imperfectio.

95. Sed certe hæc secunda probatio videtur nimis probare, nam probat etiam amorem Dei naturalem super omnia esse perfectiorem visione beatifica, quia excludit quodcumque peccatum actuale ex natura sua physica non minus, quam amor Dei supernaturalis; sed videtur falsum quod aliquis actus naturalis sit perfectior actu supernaturali, tam excellenti, quæ est visio beatifica. Imo probat quemcumque actum virtutis esse perfectiorem visione, quia quicumque talis actus excludit actum vitij oppositi, & quicumque actus vitij est imperfectior quam ignorantia, aut carētia visionis, quæ excluditur per visionem beatam: ergo, vel quicumque talis actus est perfectior visioni, vel non sequitur quod perfectio opposita maiori imperfectioni sit maior, quam quæ opponitur minori.

Confirmatur hæc impugnatio, quia ratio, ob quam charitas, & quicumque actus virtutis opponitur peccatis oppositis, non est ex maiori perfectione ipsorum supra alias perfectiones ea non excludentes, sed quia peccata omnia, cum debeant esse libera, debent per se primo spectare ad voluntatem, & consequenter non debent posse excludi formaliter, nisi per aliquid spectans ad voluntatem.

96. Quæ

QVÆSTIO I.

An dentur habitus naturales.

96. Qui voluerit tamen defendere prædictam probationem, quam S. ois ipse proponit, dicat consequenter charitatem etiam naturalem esse perfectiorem visione beatifica secundum se consideratam, quia opponitur odio Dei, quod physice loquendo est maximum malum, & multo maius quam quodcumque malum, cui opponitur visio beatifica; & idem dicat de quibuscumque aliis, quæ habent opposita imperfectiora physice, quam sit oppositum visionis.

Ad confirmationem autem dicat, quod ex hoc, quod charitas spectat ad voluntatem, ad quam spectant istæ aliæ imperfectiores, colligatur maior eius perfectio physica, quam sit perfectio physica aliarum formarum, quæ ad illam non spectant, nec possunt ab ea excludere imperfectiores illas physicas maiores.

Uterius, quod charitas patriæ sit perfectior scientia patriæ, Probatur ulterius, quia Angeli perfectissimi denominantur Seraphim ab excessu charitatis, & Angeli illis imperfectiores vocantur Cherubim à scientiæ eminentiæ: ergo signum est quod amor sit perfectior scientiæ, aliis potius deberent perfectissimi Angeli sumere denominationem à scientiæ quam ab amore.

Præterea scientia etiam patriæ, v. g. visio beatifica, ordinatur per se ad amorem beatificum: ergo signum est, quod hic illa sit perfectior.

Probatur tertio conclusio, quia voluntas habet maius dominium in cæteris facultates quam intellectus, & licet dependeat à propositione intellectus, tamen potest diuertere intellectum ab una consideratione ad aliam, & sequi, vel non sequi eius dictamen: sed ex hoc videtur colligi posse, quod sit perfectior: ergo.

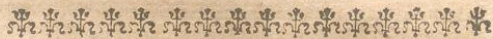
97. Obiicit, intellectus minus dependet à voluntate, quam hæc ab illo: ergo est perfectior.

Respondeo negando consequentiam; quia minor dependentia non arguit semper maiorem perfectionem, ut patet ex materia prima, quæ est imperfectior forma, & tamen minus dependet à forma, quam hæc ab illa: & ex ipsomet intellectu, qui pro hoc statu magis dependet à sensibus, quam sensus ab illo, cum tamen sit sine dubio perfectior sensibus, etiam si non haberet maiorem perfectionem aut magis perfectas operationes quam habet pro hoc statu.

Obiicit secundo: inter proprietates alicuius rei illa est perfectior, quæ prius dimanat, quia magis accedit ad illam ipsam rem cuius est proprietas: sed intellectus prius dimanat ab anima quam voluntas, sicut actus ipsius præsupponitur actui voluntatis: ergo est perfectior voluntate.

Respondeo negando maiorem cum sua probatione, loquendo de accessu in perfectione; quod enim prius emanet, aut non emanet, nihil facit ad rem, quia emanare prius, posset oriri non ex perfectione maiori, sed ex præsuppositione eius ad illud, quod posterius emanaret.

Deinde negari posset minor, nam quamvis actus intellectus præsupponeretur actui voluntatis, non sequitur quod ipsomet intellectus prius emanet, quam voluntas, quia quamvis æque primo emanarent, posset actus unus prærequiri ad actum alterius.

DISPUT. VIII.

De Habitibus.

VANDOQVIDEM potentia Animæ, præsertim Intellectus, & Voluntas, longo exercitio acquirant facilitatem ad aliquas operationes, quas ante non nisi difficulter exercebant; & illud, quod dat ipsis formaliter illam facilitatem, vocetur *habitus*, spectat sine dubio ad complementum huius tractatus, de Habitibus agere, maxime de naturalibus, nam consideratio Habituum supernaturalium spectat ad Theologiam.

1. **I**am dixi, per *habitus* intelligi illud, per quod potentia, quæ poterat quidem, sed non sine difficultate, elicere aliquam operationem, aut non tam cito, possit minori cum difficultate, ac citius illam elicere.

CONCLUSIO I.

In potentiis sensitiuis externis non datur *habitus*. Hæc est communissima omnium, & patet manifeste, quia nūquam habet maiorem facilitatem in operationibus suis, quam semel habuerunt, præsertim, quæ oriatur ex alio capite quam ex dispositione aliqua corporea meliori, quæ dispositio non acquiritur per frequentationem actuum, ut patet experientia: sed non est principium colligendi habitus, nisi à posteriori ex huiusmodi facilitate maiori, quæ acquireretur: ergo.

Dixi, quod non habeant maiorem facilitatem quæ ex dispositione, quia oculus aliquando potest esse indispositus sic, ut non possit tam perfecte videre, quam postea melius dispositus possit: sed illud, à quo habet hoc, non est *habitus*, de quo modo agimus, quia *habitus* acquiritur per actus in potentia bene disposita, physice loquendo; & est qualitas intentionalis; illud autem, à quo redditur oculus melius dispositus ad videndum, vel est aliquid physicum, sicut non intentionale, vel carentia alicuius physici positiui, & potest antecedere omnem actum, & perdi hæc intermissione, ac acquiri iterum sine frequentatione actuum, vade non potest esse *habitus*, de quo loquimur.

Ratio autem à priori, unde hæc potentia, nec sentiant maiorem facilitatem, nec indigeant habitu, est, quod ipsæmet non habeant sibi proponere sua obiecta, & quod eo proposito necessitentur ad suos actus ex eo, quod naturaliter sint determinatæ ad illos producendos proposito sic obiecto.

CONCLUSIO II.

2. **D**antur *habitus* in membris externis. Hæc est expresse Doctoris in 3. dist. 3. n. 19. quem præter suos sequuntur Nominales & alij, quos ibidem citat Scoliaſtes contra D. Thom. 1. 2. q. 50. cum suis, quos sequitur Suarez diff. 44. Met. V. 8. diff. 78. & alij plures.

Probatur experientia Scriptorum, Citharcedorum, & Pictorum, in quorum manibus post frequentatos actus reperitur facilitas magna, quam non habuerunt antea: sed illa facilitas non potest provenire ab alio quam ab habitu inexistente illis membris: ergo datur *habitus* in illis.

Dices, illam facilitatem oriri posse ex dispositione physica organi, v. g. manus, & subordinatione eius ad virtutem phantasticam, & appetitum sensitivum seu voluntatem: ergo non provenit ab habitu inexistente manui, v. g.

Contra, quia non est conceptibile quomodo ex vlla dispositione organi, v. g. manus, possit fieri ut digitus Citharcedi nunc hanc chordam, nunc illam remotam tam punctualiter tangat; quamvis enim ex dispositione corporis oriri possit ut velocius digiti moveantur, tamen non apparet quomodo ex illa dispositione absque habitu possint moveri tali ordine. Quod etiam id non proveniat ex subordinatione ad virtutem phantasticam, & appetitum aut voluntatem, patet, quia potest quis esse expertissimus in facultatibus interioribus ad sonandum, & tamen satis ineptus in facultate exteriori: ergo signum est quod illa habilitas quæ est ad sonandum in manu, non proveniat tantum ex illa subordinatione ad potentias interiores, & ex dispositione physica manus.

Confirmatur hoc, quia sæpe distrahuatur potentia interioris & versantur circa alia obiecta quando cōtinuatur dexterrime per manum cytharizatio: sed hoc fieri nequiret, si dexteritas illa proveniret ab habitibus subiectatis in potentiis interioribus: ergo non solum ab illis provenit.

Confirmatur secundo, quia nō potest provenire à potentia interiori,

interiori, quod manus tangat vnam chordam aut clauē post aliam, nisi quatenus potentia cognitiua proponeret illam tangendam, & appetitus aut voluntas imperarent manus, vt eam tangeret: sed quamuis hoc facerent, manus non statim tangeret tam expedite illam chordam, quam si esset assuefacta, & in initio sepiissime fallit non tangendo illam, quā tangi imperaretur: ergo signum est quod detur in ipsa manu aliqua facilitas particularis, qua fit vt illam statim tangat quam iubetur tangere.

Contra hanc conclusionem obicitur potest, quod si daretur habitus in membris corporeis, verbi gratia, in manu ad scribendum aut sonandum, deberet esse aliquis actus in illis, mediante quo produceretur; omnis enim habitus produci debet mediante actu: sed non est vllus actus in illis, per quem produceretur, præter motum illum localem quo mouentur cum tali ordine ac velocitate; ille autem motus non est principium sufficiens producendi habitum, qui sit qualitas: ergo non est aliquis actus in potentia externa, quo possit produci habitus.

Præterea, non videtur in manibus magis requiri habitum aliquem ad mouendum se dextrē iuxta imperium voluntatis aut appetitus, quam in ore ad dicenda promptissime tot mille verba etiam disparata, quorū potest dicere quando sunt bene commissa memoriæ: & tamen est euident quod ad hoc non ponatur habitus in ore, & quod ad id sufficiat habitus memoriæ: ergo nec manus requirit habitum, sed sufficit ipsi habitus potentiarum internarum.

Hæc difficultas semper me inclinabat ad negandum habitum potentiis externis. Sed nihilominus tenendo illam cum Doctore ob fundamenta præmissa probabili ter, Responderi potest ad primam difficultatem negando sequentiam maioris, quia ipse appetitus imperans manus motum illum, potest mediante actu suo producere in manu, supposito motu locali, habitum inclinantem ad talem motum, neque est necessē quod vniuersaliter habitus producat per actu istiusmodi subiecti in quo inhæret; & hoc maxime locum habet quando potentia in qua subieciatur esset subordinata alteri potentia, quæ deberet imperare actus ipsius.

Fortassis etiam posset dici, quod ipsamet potentia locomotiva externa haberet virtutem productiuam istius habitus in se sine vllō actu, supposito tamen motu locali tanquam conditione sine qua non; & quamuis hoc esset difficile, tamen ex suppositione, quod constet dari habitum propter experientias, quibus fundatur conclusio, vel id dicendum, vel confitendum quod non possimus assignare à qua causa producat, quamuis constet ab aliqua eum debere produci.

Ad secundam difficultatem negari debet maior, quia non constat vllam esse difficultatem in proferendis verbis vocaliter, supposita memoria interna; sed constat non obstante perfectissima cognitione interna de modo sonandi & summa flexibilitate manus, eam tamen non esseabilem ad sonandum tali ordine & mensura absque assuefactione & consuetudine: ergo non est idem dicendum in vtroque casu.

CONCLUSIO III.

3. Intellectus non indiget habitu aliquo superaddito ad cognoscenda prima principia, aut conclusionem siue demonstrationem, siue probabilem, aut quodcumque aliud obiectum sibi propositum sufficienter secundum illam rationem, secundum quam possit habere actum circa illud; & idem dicendum est de potentia cognoscitiua interna. Hæc debet esse omnium Authorum, qui ponunt habitum intellectualem consistere in speciebus coordinatis solummodo; quia quando obiectum proponitur secundum illam rationem, secundum quam potest intellectus habere actum circa illud, ponuntur species cum coordinatione sufficienti; unde non requiritur aliquid aliud, quam intellectus cum obiecto sibi proposito, quod est intentum conclusionis. Videtur autem esse contra aliorum sententiam, qui præter species coordinatas requirunt habitum. Sed cuiuscumque, aut contra quemcumque sit conclusio;

Probatur prima pars, quia, vel intellectus ex se determi-

natur ad cognoscenda illa obiecta sic proposita, non minus quam potentia visua ad producendam visionem albedinis propositæ, vt reuera determinatur ad cognitionem primorum principiorum & conclusiones demonstratas, vel determinatur à voluntate, vt sit respectu propositionum probabilium & fidei: ergo non indiget aliquo habitu.

Probatur consequentia: quia ideo visus non indiget habitu ad obiectum propositum videndum, quia ex se est ad hoc sufficienter determinatus: ergo si ex se intellectus sit sufficienter determinatus, aut si determinetur sufficienter à voluntate, non indiget habitu.

Confirmatur, quia nulla experientia constat, quod intellectus facilius assentiat primo principio, aut conclusioni demonstratæ post mille assensus, quam primo; neque experientia vlla habetur, quod sentiat maior facilitas in intellectu post mille assensus fidei, & opinionis, quam in initio, supposita eadem propositione, & eadem determinatione voluntatis: ergo non sunt ponendi habitus in intellectu in ordine ad intelligenda illa obiecta hoc modo proposita.

Secunda pars probatur à paritate rationis, quæ omnino eadem est de intellectu, ac cognitiua sensitiva.

4. Obicitur: potentia intellectiva, & phantastica fatigatur per productionem actuum, & minus fatigatur quo magis assuescit eos elicere: ergo acquirit aliquid, quod concurret cum illa effectiue ad productionem actuum, circa obiecta proposita; sed illud est habitus: ergo.

Probatur prima consequentia, nam propterea fatigabatur ante potentia, quia ipsamet totas vires exhibuit, sed postea non tantum fatigabatur, quia aliquid acquirit, quod cum ipsa concurret, & ratione cuius ipsa non debet tantum concurrere quantum ante.

Propter doctrinam propositam in hac obiectione Ariana disp. 9. num. 40. existimat posse dari habitum concurrentem cum intellectu, & probabile esse, quod de facto detur; quamuis alias putet non dari alium habitum ad cognoscendum, quam species propositionis cognitæ, & motuorum determinantium ad eius cognitionem.

Sed immerito propterea tantum attribuit huic obiectioni. Ad quam Respondeo negando consequentiam cum sua probatione, neque enim ex eo fatigatur potentia intellectiva, si fatigetur vllō modo, quod totas vires exhibeat, quia potentia etiam visua totas vires exhibet visioni, & tamen non fatigatur, aut si fatigetur, non tollitur eius fatigatio per habitum vllum: ergo ex applicatione effectiua omnium virium non sequitur fatigatio intellectus, aut si sequatur, non debet tolli per habitum aliquem effectiue cum ipso concurrentem.

Deinde, intellectus agens, vt sic, exhibet totas vires ad producendas species intelligibiles, & tamen non fatigatur: ergo fatigatio illa non oritur ex exhibitione omnium virium. Itaque vel illa fatigatio oritur ex determinatione formali, quæ fit per operationes vitales cognoscitiuas, vel non reperitur vlla ratione in intellectu; sed solum in potentia materiali cognoscitiua. Si primum dicatur, esset fatigatio, quamuis actus à solo Deo produceretur in intellectu mere passiuē se habente, nec posset tolli per minorem concursum intellectus, aut concursu habitus qui superadderetur, vt est euident. Si secundum dicatur, tum illa fatigatio orietur ex dispositionibus materialibus organi phantastici, & sic non potest tolli per qualitatem intentionalem, qualis est habitus, si detur.

CONCLUSIO IV.

5. Datur aliquid ratione cuius tam intellectui, quam potentia interna materiali cognitiua, occurrunt obiecta cognoscenda expedite & prompte, nunc cum tali ordine, nunc cum alio. Et si per hoc intelligatur habitus intellectus & phantasia, datur talis habitus. Hæc debet esse communis omnium.

Probatur manifeste experientia, quia in initio difficulter nobis proponimus obiecta cum tali ordine, & vt facile id faciamus, debemus valde sepe ea proponere, suntque qui

Intellectus non indiget habitu ad prima principia aut conclusionem sufficienter propositam.

Datur aliquid ratione cuius tam intellectui, quam potentia interna materiali cognitiua, occurrunt obiecta cognoscenda expedite & prompte, nunc cum tali ordine, nunc cum alio.

qui citius, & sunt qui tardius ad illam perfectionem perveniunt; ergo datur aliquid à quo hoc habet tam intellectus quam phantasia.

Quod si quæras, quid illud sit.

Respondetur, mihi id esse prorsus ignotum; nam quod alij dicunt non satisfacit, nec ipse aliud inuenire possum. Ut autem difficultas & obscuritas huius rei magis pateat, examinandi sunt modi dicendi aliorum.

Itaque aliqui, ut *Huradus hic disp. 16. & Arriaga disp. 9.* illum non esse aliud quam species obiectorum aliquo modo tali vel tali coordinatas.

6. *Sed hic modus dicendi impugnatur primo*, quia habitus naturalis non dat simpliciter posse, sed facilius tantum, & in hoc distinguuntur à supernaturalibus habitibus: sed species coordinatæ dant simpliciter posse, neque enim sine illis potest intellectus aut phantasia exire in actum secundum; ergo habitus non consistit in illis.

Improbatur secundo, quia quando quis primo cognoscit aliquam propositionem, ob motum tale vel tale proponuntur sibi species ordinatæ ad hoc sufficientes: sed non habet tum habitum seu principium illud, quod possit sibi cito & facile proponere easdem species eodem ordine postea: ergo habitus non consistit in illis speciebus sic coordinatis.

Confirmatur, quia non habemus illud principium facilitans nisi post multos actus; sed habemus species sic coordinatas ante actus, sine illis enim non possent haberi actus.

Dicunt aduersarij, non in speciebus ordinatis quomodocumque consistere habitum illum, propter rationem hanc nostram, sed in speciebus purificatis & intensis ac ordinatis aliquo speciali modo, quam purificationem, intensiorem, & specialem ordinationem habent ab actibus.

7. *Contra primo*, quia ad hoc ut purificentur, intenduntur, ac ordinentur illo speciali modo, debet ipsis aliquid superaddi, & illud ipsum superadditum posset vocari habitus, si sufficeret ad illam facilitatem.

Contra secundo, quia illa coordinatio noua, quæ superadditur, vel est aliquid respectuum, vel absolutum. Si absolutum, præterquam quod nihil absolutum posset esse coordinatio formalis aliquorum; adhuc sequitur quod illud absolutum posset vocari habitus potius, quam species coordinatæ per illud. Si respectuum: ergo ut sit de nouo, debet esse aliquid absolutum nouum, ratione cuius sit, maxime secundum aduersarios, qui negant respectum illum de nouo per se posse prodari: quam doctrinam etiam nos cum ipsis tenemus de respectibus intrinsicis aduenientibus, qualis esset hic respectus.

Confirmatur hoc, quia non potest intelligi quomodo possit poni noua aliqua coordinatio inter species illas, distincta ab illa, quæ fuit inter illas pro prima propositione.

Confirmatur secundo, quia illa maior purificatio non potest fieri in speciebus intellectualibus, quæ spirituales sunt, nec etiam in materialibus, nisi perderent aliquam partem sui, aut aliqua accidentia; ludicrum autem videtur quod per hoc, quod quis intelligat obiectum sæpius per species, illæ species perdant aliquam partem substantialem, aut accidentalem sui.

8. *Contra tertio*, quia etiam si species singulorum obiectorum, quæ debent proponi intellectui, aut phantasiæ, sint intensissimæ, ac purissimæ; non habet per hoc intellectus, quod possit eas tali vel tali ordine proponere, nec ipsæ per viros actus habent ex natura aliquam colligationem, ratione cuius, quædo proponeretur una, aliæ deberent proponi tali ordine, præsertim successiue: ergo debet esse aliquid aliud, præter species purificatas quomodocumque, & intensas, ac etiam præter coordinationem ullam, quam habent ex natura sua, aut ratione aliqui reperi in ipsis, à quo habet intellectus facile proponere illas hoc, vel illo ordine.

Probatur antecedens, quia species intensa, & purissima hominis, v. g. aliquando habet simul secum, & post se subsequentes has species, aliquando illas, quando

scilicet proponitur in diuersis propositionibus ac discursibus; ergo ex purificatione, intensione, ac coordinati- ne, quam habet ex natura sua cum aliis speciebus, non habet intellectus proponere ipsam potius cum hac, quam cum illa specie, nec post eam proponere hanc aliam speciem potius, quam unam alteram.

9. *Quod si admittatur* aliquid aliud distinctum, quod excitet species hoc vel illo modo; illud ipsum sufficit pro habitu, nec requiretur illa purificatio, intensio, & coordinatio, quam fingunt gratissime aduersarij, verba pro re obrutentes. Et per hæc patet, Philosophum, quando dicit, quod sciens habitu sit ille, qui quædo vult exit in actum, non fauere aduersariis; quia non habet quis à speciebus quomodocumque ordinatis in intellectu, aut phantasia exire in actum secundum, quædo vult, sed debet ulterius posse eas ordinatas, quando vult, sibi proponere; hoc autem non habet à speciebus coordinatis, aut purificatis, ut iam dictum est.

Communior sententia citata apud *Suarium disp. 44. Metaph. sect. 4.* est, quod illud, per quod facilitatur intellectus ad proponendas species tali modo, sit aliqua qualitas absoluta.

Sed neque hic etiam modus satisfacit, quia posita quacumque qualitate absoluta in intellectu, non determinaretur per eum intellectus ad proponendas species tali modo, nec determinarentur species ipsæ ad sic occurrendum; ergo illud, à quo facilitatur ad hoc intellectus, non est aliqua talis qualitas.

Probatur antecedens, quia si determinaretur intellectus, aut species per illum, cum sint causæ naturales, deberent semper determinari: sed hoc est contra experientiam.

Confirmatur, quia una qualitas non sufficit ad proponendas omnes species, quæ proponuntur: ergo debent esse plures qualitates; & consequenter deberet esse aliquid aliud, ratione cuius una qualitas potius quam alia hic & nunc determinaret; sed illud ipsum aliud sufficeret per se ad determinandum species ad hoc, ut occurrerent hoc modo; ergo profuit illa qualitas absoluta & præterea non sufficit.

10. *Tertius modus* dicendi esse posset, quod proponantur illæ species eo ordine, sed ab Angelo, vel Deo. Sed prorsus incredibile est, quod, si ista propositio fieret à Deo, aut Angelis, haberet talem dependentiā à pluribus actibus, ita, ut non proponerent sic species tam cito, & expedire, nisi quis haberet plurimos actus, tum vero proponerent. Et deinde non posset esse ratio cur aliqui paucioribus actibus indigerent, quā alij, aut cur idē aliquando haberet difficultatem proponendi res, quas sine difficultate ante, & statim etiā postea propositas habere potest; aut cur denique nonnunquā cōtingat ut res, quam perfectissime tenet memoria, non occurrat, cum velit.

Itaq; quod ad me attinet, hoc etiā mysteriū inter naturæ arcana nobis inscrutabilia collocandū esse censeo.

CONCLUSIO V.

11. *Datur aliqua qualitas absoluta, quæ faciliat voluntatem ad unum actum præ aliis, & idem dicendum est de appetitu sensitivo.* Hæc est *Doctores in 3. disp. 33.* cum suis, & communis inter Philosophos, ac Theologos, quamvis *D. Thomas*, dum negat in voluntate habitus virtutum moralium, videri posset consequenter negare in illa esse viros habitus, quia nulli potius in ea collocari deberent, quam talium virtutum.

Probatur prima pars; quia voluntas est potentia libera non necessitata ad obiectū sibi propositum, & sentiens difficultatem aliquando in eo prosequendo; ergo indiget aliquo principio tollente ab ea illam difficultatem; sed illud principium non potest esse aliud quam qualitas absoluta, quæ communiter vocatur habitus; ergo.

Confirmatur, quia voluntas per varios actus prosecutionis, ac fugæ alicuius obiecti, redditur facilior, & expeditior ad illud prosequendum, & fugiendum, quā ante fuit, ut patet experientia; ergo acquirit per illos actus aliquid, per quod redditur sic facilior, & expeditior; sed illud non potest esse aliud, quam qualitas absoluta; ergo datur

Datur habitus in voluntate, quæ sit qualitas.

in ea qualitas absoluta facilitas, & consequenter habitus.

Hinc probatur secunda pars: quia etiam appetitus sensitivus per varios actus acquirit facilitatem prosequendi aliquod obiectum, in quo prosequendo sentiebat ante difficultatem, & hinc minus aliquando resistit rationi, ac voluntati, & aliquando magis, prout consuevit magis, vel minus resistere: ergo debet in eo poni aliquid, ratione cuius ita disponatur: sed nihil potius, quam qualitas aliqua absoluta; ergo etiam in appetitu sensitivo collocanda est talis qualitas, & consequenter habitus.

12. *Ad hoc responderi posset*, difficultatem, quam sentit voluntas, aut appetitus sensitivus in prosecutione alicuius boni, oriri ex apprehensione aliqua, aut cognitione difficultatis annexae; quatenus scilicet illud bonum non potest acquiri sine molestia, & labore, vel quatenus impedit aliud bonum magis placens, aut desideratum, aut quatenus ob eius prosecutionem proponitur aliquod malum infligendum. Quod si non esset hæc apprehensio annexa bono proposito, nec voluntas, nec appetitus haberent difficultatem in eius prosecutione: ergo sufficit tolli illam apprehensionem; sed illa tolli non potest per habitum vllū positum in voluntate, aut appetitu: ergo facilitas, quam sentit voluntas in operando, non oritur ex qualitate aliqua, aut habitu posito in ipsamet voluntate.

Confirmatur hoc specialiter de appetitu sensitivo, quia appetitus sensitivus est potentia naturaliter determinata ad agendum circa obiectum propositum secundum illā rationem, secundum quam prosequitur obiectum: ergo non debet poni in ea habitus magis quam in visu, aut aliis externis potentiis, aut magis quam in potentiis cognoscitivis in ordine ad apprehensiones simplices.

Confirmatur secundo: Difficultas, quam sentit in operando, oritur ex apprehensione alicuius mali: ergo quamdiu est illa apprehensio, debet sentire difficultatem, quia æquē determinabitur postea ac primo, cum sit potentia naturalis: ergo difficultas illa nequit tolli, nisi ablata illa apprehensione.

13. *Contra:* Licet difficultas, quam habet voluntas in operando, nonnunquam oriatur ex apprehensione mali, & posset etiam tolli per ablationem illius apprehensionis absque habitu, ut si quis apprehenderet laborem aliquem valde grauem, & propterea abhorreret ab illo, postea tamen experiretur non esse tam grauem, & propterea non abhorreret ab illo; tamen experientia etiam constat, quod difficultas quam sentit, siue oriatur ab apprehensione, siue non, non tollatur per ablationem apprehensionis illius, quia ea manente sicut prius, aufertur difficultas, aut magna ex parte, aut totaliter: nam si quis nō obstante difficultate, quā sentit in viuendo temperate, ex eo quod apprehendat tali modo viuendi priuari se voluptate, quæ esset in intemperata vita frequentaret vitam temperatam, quamvis maneret eadem apprehensio semper, non sentiret tamen postea eandem difficultatem.

Deinde, qui habent difficultatem in male viuendo ab initio ortam ex consideratione offensæ Dei, aut iacturæ honoris, siue mutatione apprehensionis frequentibus actibus eo deueniunt, ut non sentiant illam difficultatē: ergo aliquod principium facilitans acquiritur ex parte voluntatis, aut appetitus, præter principium tollens apprehensionem.

Rursus difficultas operandi oritur ex ipsamet operatione formaliter, ex eo scilicet, quod sit contra inclinationē voluntatis, aut appetitus, unde fit ut aliquādo aggrediamur aliquod opus in quo non apprehendimus difficultatē magnā, quod postea tamē omittimus ad hoc inducti experientia difficultatis in eo exercendo repertæ. Nec sane hæc difficultas potest tolli per apprehensionem vllam, quamdiu remanet, sed remanebit semper, nisi aliquid aliud ponatur ex parte potētiae, ratione cuius quod ante erat difficile ex natura sua, postea non sit difficile: illud autem est habitus seu qualitas posita ex parte voluntatis, aut appetitus. Per hæc patet ad replicam.

14. *Ad primam autem confirmationem* nego consequentiam, & ratio disparitatis est, quod appetitus licet sit potentia naturalis, sicut potentia visiva, sit tamen potentia,

quæ possit habere, & prosecutionem, & fugam circa idē obiectum, ex quibus vnus actus est magis, aut minus iuxta suam inclinationem, aut dispositionem præsentem, unde, ut possit etiam habere alium actum cum minori difficultate, quando ad ipsum determinatur, debet poni habitus: potētiae autem externæ non sunt natæ habere oppositos actus circa idem obiectum, unde est necessitas ponendi habitus in illis.

Ad secundam confirmationem, permissio antecedente, distinguo consequens: si potentia eodem modo se habeat, transeat; si non, negatur. Itaque licet apprehensio difficultatis posset mouere voluntatem non habituata, non tamen esset necesse ut moueret habituata.

Respondeo secundo, non ex apprehensione oriri difficultatem, sed ex natura actus, quem experitur difficilem voluntas non habituata, quæ tamen, quando habituata est, non ita sentit ipsum.

15. *Hinc potest vltimum probari conclusio:* actus aliquis ex natura sua potest esse facilis voluntati, aut appetitui, quando non habet inclinationem aliquam actualem sensibilem in oppositum, qui esset ipsi difficilis si haberet talem inclinationem, & e contra: ergo, ut tollatur difficultas, quam experimentatur voluntas in exercendo aliquem actum, ex natura ipsiusmet actus proueniens, debet poni in illa propensio ad illum actum, & tolli propensio sensibilis ad oppositum actum; & ut tollatur facilitas, quam sentit in exercendo actu, debet poni propensio ad oppositum, & tolli propensio ad illum actum; sed hoc nequit fieri nisi per habitum aliquem positum in illa potentia: ergo datur talis habitus.

Confirmatur conclusio, declarando quomodo generantur habitus, seu qualitas absoluta sic dicta in potentia. Potentia, quæ est ex se valde inclinata ad aliquem actum, v.g. ad temperantiam, non sentit difficultatem in temperate viuendo ex natura ipsiusmet actus, & consequenter si proponatur ipsi per potentiam cognitiuam temperata vita sequenda, non excitaretur in ipsa per illam propositionem auersio vlla, aut fuga, aut displicentia actualis, sed potius amor, aut desiderium istius boni: hoc tamen non obstante voluntas posset contra illam inclinationem elicita libere velle hic & nunc intemperate viuere; ille autem actus relinquit in potentia aliquod principium inclinans ad talem actum iterum producendum, & alius actus relinquit aliud, donec potentia illa magis, aut æque inclinetur virtute istius principij ad intemperate viuendum, quam ante inclinabatur ad viuendū temperate; quando autem est in tali statu, cum proponitur intemperate viuendum, excitatur desiderium eius in potentia, & actus ipse est gratus ipsi, ac consequenter facilis: quādo vero proponitur temperate viuendum, excitatur auersio ab illa, & actus ipsemet est molestus, ac consequenter difficilis. Quod autem ita fiat, colligitur ex eo, quod hic modus explicandi, quomodo fiat illud, quod experimur fieri, quantum ad difficultatem operandi, sit facilis, absque vllō inconuenienti, quod non possit melius explicari quomodo fiat.

Et per hæc patet ad fundamentum præcipuum oppositæ sententiæ, quæ in hoc consistit, quod non sit necessitas huiusmodi habituum; ita enim ostensa est eorum necessitas: etiam non obstante quod voluntas esset potentia naturalis.

QVÆSTIO II.

Quomodo habitus acquiruntur per actus.

16. Supposito ex quæstione præcedenti acquiri habitus medianibus actibus, quæritur iam in quo genere causæ actus concurrunt ad productionem habituum.

Prima sententia est, actum concurrere ad habitus in genere causæ materialis, ac dispositiue. Ita Durandus 3. dist. 3. q. 3.

Secunda sententia est, quam amplectitur Buridanus 2. Ethic. 3. Habitum produci per actum, tãquam per actionem, sicut calor producit per calefactionem.

Tertio

Tertia sententia vult, habitum produci per actum, tanquam causam instrumentalem potentie. Ita *Conradus* 1. 2. q. 51. *Valentia* q. 3. de habitibus.

Quarta denique sententia affirmat habitum produci per actum, tanquam causam unicam effectiuam principalem. Hæc est *Doctoris* in 1. dist. 17. quæst. 2. ac aliis locis, quem præter suos omnes, sequuntur recentiores communiter, *Suarez* dist. 44. met. sect. 8. *Vasq.* 1. 2. dist. 79. *Auersa* q. 49. & alij plures.

CONCLUSIO I.

Habitum produci per actum effectiuæ, tanquam per causam principalem, ac totalem. Hæc est iuxta quartam sententiam contra omnes alias.

*Probat*ur effectiue, quia posito actu ponitur, & non posito non ponitur, nec est vllum inconueniens quod dicatur poni ab ipso effectiue, tanquam à causa totali vnica ac principali: ergo dicendum est, quod ita ab illo producatur.

17. *Dicitur*: actus non potest esse causa principalis vniuoca, cum sit diuersæ speciei ab habitu, nec æquiuoca cum non sit perfectior: ergo nullo modo potest esse causa principalis adæquata actus.

Respondetur primo negando antecedens pro secunda parte, quia quamuis non sit perfectior, posset tamen esse æque perfectus, quia species diuersæ possunt esse æqualis perfectionis, & quæ sunt æqualis perfectionis possunt à se inuicem produci efficienter non minus, quam quæ sunt eiusdem speciei, nisi aliunde colligatur oppositum.

Respondetur secundo, negando antecedens cum sua probatione, nam actus sine dubio est perfectior ex sua ratione formali quam habitus, tum quia maior est dependetia habitus ab ipso, quam ipsius ab habitu, quandoquidem possit simpliciter produci absque habitu naturaliter loquendo, habitus vero non possit sine ipso; & quandoquidem actus non dependeat ab habitu, nisi tanquam à causa partiali effectiua, habitus vero dependet ab actu, tanquam à causa totali; tum quia perfectiorem exigit actus causam totalem, quam habitus, quia habitus exigit solum actum pro causa totali, actus vero exigit potentiam semper, aut tanquam totalem, aut tanquam partialem; tum denique, quia totum munus habitus est inclinare ad actum, nec poneretur vlla ratio, nisi propter actum habendum: ergo actus est perfectior.

18. *Probat*ur secunda conclusio impugnando alias sententias.

Impugnatur ergo prima sententia, quia actus non est dispositio materialis requisita ex parte potentie ad conseruationem habitus: ergo neque ad productionem.

Hanc impugnationem rejicit *Auersa*, quia aliqua dispositio potest esse requisita ad introductionem, quæ non requiritur ad conseruationem: sic mollicies in cera requiritur ad introductionem figuræ, sed non ad conseruationem: sic etiam plus frigoris requiritur ad introductionem formæ aquæ quam ad conseruationem, neque enim tantum frigoris, quantum est in aqua valde calida, posset sufficere ad introductionem aquæ.

Sed contra: licet posset dispositio aliqua requiri ad introductionem formæ, quæ non requireretur ad conseruationem, hoc tamen propterea fieret, quia posset aliqua specialis ratio ostendi, ob quam ita requireretur: vt contingit in exemplo de cera, nam propterea mollicies requiritur ad introductionem figuræ, quia debet introduci per receptionem alterius corporis intra partes ceræ, quæ receptio non fieret, nisi cera esset mollis; non debet autem mollicies requiri ad conseruationem figuræ, quia sine mollicie partes ceræ, quæ cedebant ante, poterunt manere in eadem dispositione, & situ, & si maneant manebit figura, quæ in tali situ partium ceræ consistit.

Rursus plus frigoris requiritur ad introductionem formæ aquæ, quam ad conseruationem, quia frigus solum non est dispositio ad formam aquæ, & causa productiua dispositionis reliquæ ad ipsam est productiua tanti frigoris, vnde debet tantum producere; causa vero calefactiua aquæ & destructiua frigoris non est tam potens ad destruendas alias dispositiones conseruatiuas, vnde non

est mirum quod plus frigoris acquiratur ad productionem quam ad conseruationem formæ aquæ.

In casu vero nostro nulla prorsus assignari potest ratio, cur actus requireretur tanquam dispositio necessaria ad recipiendum habitum primo productum, & non requireretur ad eius conseruationem.

Impugnatur ipsemet Auersa primam sententiam, quia dum quis non acquirit habitum, quia non exercet actus, hoc non oritur ex defectu dispositionis passiue, sed ex defectu principij actiui; ergo actus est effectiuius habitus.

Sed hæc impugnatio manifeste petit principium, antecedens enim est directe quod negatur ab aduersario.

19. *Impugnatur præterea*, quia si Deus infunderet habitum per se acquisibiles absque actibus, non diceretur (supplere defectum dispositionis passiue, sed virtutis actiue: ergo actus habet actiuitatem respectu habitus.

Hæc etiam impugnatio eodem vitio petitionis principij laborat: aduersarij enim sententia directe opponitur antecedenti.

Impugnatur denique, quia debet dari aliqua causa effectiua habitus, sed alia assignari nequit nisi vel actus vel potentia; si actus, habetur intentum: si potentia, adhuc actus se tenet ex parte principij actiui, & erit ratio agendi, cur potentia efficiat, perinde se habens ad habitum, sine producatur in ipsamet potentia, in qua est actus, siue in alia potentia; sed si produceretur in alia potentia, actus non haberet se per modum dispositionis materialis & receptiue: ergo neque sic se habet respectu habitus producti in eadem potentia.

Hæc etiam impugnatio non sufficit, quia negari potest subsumptum pro secunda parte: secundum *Durandum* enim requireretur tanquam ratio receptiua; vnde si à solo Deo produceretur actus in potentia, potentia tum posset producere habitum, cum tamen tum actus non esset ipsi ratio agendi: non ergo perinde se haberet actus ad habitum, qui produceretur in alio subiecto ac in proprio: quia non posset disponere passiue alienum subiectum, nec consequenter posset potentia eo mediante producere habitum in alieno subiecto. Quod si etiam posset, tum quidem actus esset ratio agendi quasi effectiue in ordine ad subiectum illud alienum; sed esset solum ratio recipiendi in ordine ad subiectum proprium.

20. *Impugnatur secunda sententia* ab eodem *Auersa*, quia actus voluntatis, verbi gratia potest intelligi secundum totam suam essentiam absque ordine ad habitum; sed actio dicit essentialem ordinem ad terminum: ergo actus non est actio, per quam producitur habitus.

Contra, quia quamuis actus voluntatis, vt est actus ipsius, per quem formaliter vult obiectum, possit intelligi sine habitu, tamen idem actus realiter loquendo posset esse productio habitus, & vt talis non posset intelligi absque habitu; vnde in forma distingui posset maior: secundum totam suam essentiam quatenus actus est, transeat; quatenus est præterea productio habitus, nego maiorem.

Et retorqueri potest ratio: Actus ille potest intelligi quoad totam essentiam æque sine ordine aptitudinali ad habitum, ac sine actuali; sed hoc non obstante habet ordinem aptitudinalem secundum *Auersam*, quia est productiuius habitus: ergo quamuis possit intelligi sine ordine actuali ad habitum, adhuc posset dicere talem ordinem.

Melius impugnatur ab ipso ex principiis nostri *Doctoris*, quia potest esse actus, qui non producat habitum, vt si habitus intensissimus sit productus ante ipsum; sed si esset etiam realiter actio, non posset esse absque termino per ipsum productum: ergo non est talis actio.

Confirmatur, quia nulla est ratio, ob quam Deus non posset quemcumque actum producere absque habitu villo; sed id non posset facere, si actus esset actio per quam produceretur: ergo.

Impugnatur tertia sententia, dicens habitum produci per actum tanquam per causam instrumentalem; quia si requiratur causalitas ipsius villo modo, potius debet dici quod requiratur causalitas eius, vt causæ principalis;

Habitum
produci
per
actum ef-
fectiuæ.

Actus est
perfectior
habitu.

quia alias alia causalitas causæ principalis requireretur, & sic multiplicarentur entia sine necessitate. Et per hoc etiam probatur quod potentia non debeat partialiter concurrere per modum causæ principalis partialis immediate.

Quæres, an quemadmodum producit habitus per actus, ita etiam augeatur per illos.

21. *Hæc quæstio* supponit augeri habitum, id quod patet experientia, non minus quam dari habitum; nam sicut experientia colligimus nos inclinari ad aliquid, ad quod antecederet non inclinabamur, & propterea dari habitum quo inclinemur: ita etiam colligitur nos magis inclinari ad aliquid, & consequenter dari aliquid quo inclinemur: illud autem non est aliud nisi augmentum habitus: ergo datur tale augmentum.

Respondeo primo, habitum omnem qui acquiritur per actus, augeri per actus intensiores seipso.

Probatur, quia per aliquos debet augeri, sed per nullos potius, quam per intensiores: ergo.

22. *Respondeo secundo*, etiam cum augeri possit per minus intensos, & a fortiori per æque intensos. Ratio est: quia nihil impedit quo minus etiam augeatur per huiusmodi actus, neque enim sequeretur aliud inconueniens quam quod simile ageret in simile; quamvis autem simile quoad intensiōem & speciem non possit agere in aliud simile, verbi gratia album ut duo in aliud simile album; tamen non est inconueniens, quod simile in intensiōe tantum & non in specie possit agere in aliud, alias frigidum ut tria non posset agere in calidum ut tria, nec è contra: sed actus & habitus non possunt esse similia nisi in sola intensiōe, cum sint diuersæ speciei.

Dices, actus ut tria non posset generare habitum ut quatuor: ergo nec intendere habitum ut tria, quia si posset intendere, posset primo producere.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione, quia actus non habet virtutem producendi statim tot gradus quot potest, sed requirit ad hoc tempus, ut patet experientia: neque enim statim quis habens intensissimum actum, sentit intensissimum habitum, nisi actus frequenter; unde fit ut non possit ab initio habitum tantæ aut maioris intensiōis, quam ipsemet habet producere, quamvis si continuaretur diu, aut repeteretur, id posset facere.

QVÆSTIO III.

Quomodo habitus concurret ad actum.

23. **D**Væ sunt sententiæ præcipuæ de hac difficultate.

Prima dicit habitum concurrere solum in genere causæ formaliter determinantis & inclinantis potentiam sine ullo concursu effectiuo. Hanc tenet *Durandus* in 13. dist. 23. q. 4. *Palud.* q. 2. *Rubion* q. 21. art. 3. *Cambrinus* q. 18. *Logice. Auerſa* q. 49. sect. 8. & alij.

Secunda sententia est, quod habitus concurrat ad actum effectiue tanquam causa partialis. Hanc amplectuntur *Medina* 1. 2. q. 4. *Valentia* q. 1. de Habitibus. *Salas tract.* 10. *Suarez disp.* 44. sect. 5.

Doct̃r noster 1. dist. 17. q. 2. utramque sententiam hanc probabiliter sustinere videtur, proponit enim & soluit rationes utriusque. *Arriaga disp.* 9. sect. 3. utramque causalitatem habitui tribuit. *Vasqu.* 1. 2. disp. 83. putat habitum concurrere efficienter, non tamen ad ipsam substantiam actus, sed ad modum eius.

CONCLUSIO I.

Habitus non debet habere utramque rationem concurrendi ad actum.

Hæc est contra *Arriagam*, & probatur: Vnus tantum ex his modis concurrendi sufficit, & alter omnino superfluit & gratis asseritur; non sunt autem multiplicandi concursus, aut causalitates diuersæ absque necessitate.

Obiicies pro Arriaga, impulsus determinat rem impulsam effectiue concurrendo ad motum: ergo & habitus inclinatur in actum effectiue concurrendo ad ipsum.

24. *Respondeo* distinguendo consequens: si habitus

habeat determinare & inclinare formaliter, nego consequentiam; si non habeat, transeat consequentia. Et sanè eodem modo dicendum est de ipso impulsu, quod nimirum si inclinet formaliter, non inclinet etiam efficiēter, quod si etiam essent rationes aliquæ particulares, ex quibus colligeretur quod impulsus & inclinet formaliter ad motum & cum etiam producat effectiue, negandum esset idem sequi de habitu, quia non sunt rationes simile quid probantes de habitu; neque est necesse ut habeat in hoc proportionem cum impulsu, sicut non habet in aliis rebus.

Obiicies secundo pro eodem: quo intensior est habitus, eo minori cum fatigatione voluntas producit actum: sed hoc non ob aliam causam, nisi quia habitus concurret effectiue cum illa, & propterea ipsa non debeat tantum adhibere concursus, quantum sine habitu deberet.

Confirmatur, quia quo habitus est intensior, eo potentia potest non obstante distractione maiori, elicere actum suum: sed hoc non aliunde, nisi quia propter concursum suum in actum, & partem exhibere actui, partem aliis actibus.

Respondeo, ex suppositione determinationis formalis, negando minorem: sed illa minor fatigatio orietur ex illa inclinatione & determinatione formali; & certe ut supra dixi, non oritur ex applicatione totius concursus fatigatio, alias intellectus agens fatigaretur producendo species intelligibiles, in quarum productione totum conatum exhibet; & quamvis visus non concurreret efficienter ad unionem, adhuc æque fatigaretur ac de facto fatigaretur.

Ad confirmationem etiam respondeo negando minorem: sed ratio est, quia determinatur ac inclinatur formaliter per habitum ad actum illum, & consequenter facilius cum elicit quam alias fecisset, & sine distractione, & cum distinctione.

CONCLUSIO II.

25. *Si habitus concurret effectiue, concurret ad ipsammet substantiam actus, & non ad modum aliquem eius.* Hæc est communis, contra *Vasquem*, qui male pro sua sententia citat *Scotum*, cum directe illam impugnet.

Probatur, tum quia si concurrat effectiue, nihil impedit quo minus concurrat ad ipsammet substantiam actus: tum quia gratissime asseritur aliquis modus ex parte actus distinctus ab ipso, qui produceretur per habitum: tum quia omnis actus sequitur ipsum: ergo prius debet produci actus quam modus: sed tota difficultas ad quam superandum ponitur habitus, est in producendo ipsomet actu: ergo habitus debet concurrere ad producendum actum pro illo priori ante modum, aliàs ad nihil deferuiet; & consequenter non debet concurrere ad aliquem modum eius.

CONCLUSIO III.

26. *Probabile est quod habitus non concurrat effectiue cum potentia, sed quod determinet ipsam formaliter tantum.* Hæc est iuxta primam sententiam, contra reliquas.

Probat primo Auerſa, quia actus producit effectiue habitus: ergo habitus non producit effectiue actus; quia inter causas æquiuocas nō potest dari huiusmodi mutua productio, quia vna debet esse necessario altera simpliciter perfectior, & cōsequenter nō poterit ab illa produci.

Hanc probationem merito dicit esse ad hominem, contra eos qui asserunt nullas duas species posse esse æqualis perfectionis, quia in sua propria sententia id est falsum; unde hæc probatio non sufficeret in ipsius sententia.

Sed neque sufficit etiam in aduersa, quia licet æquiuoca causa non possit producere effectum perfectiorem per modum causæ totalis, potest tamen per modum partialis, nec in hoc est vlla difficultas: habitus autem concurreret partialiter tantum.

Probatur ergo melius, quia ipsamet potentia habet virtutem ad æquate productionem actus, ut patet ex eo, quod primum actum antecederent omnem habitum producat seipsa absque habitu: sed tam perfecte applicatur ad eum producendum

Habitus
auctur
per actus
intensio-
res se.

Et per
minus in-
tensos.

Habitus si
concurrat
effectiue
ad substan-
tiam actus.

Probabilia
quod ha-
bitus non
concurrat
effectiue.

Habitus
non con-
currat ef-
fectiue &
formali-
ter ad
actum.

producendum quando habet habitum, ac quando non habet ergo etiam quando habet habitum, adaequate actum producit, & consequenter non indiget effectiuo concursu habitus. Probatur consequentia prima, quia si absque habitu sic applicato adaequate producit actum, frustra daretur ipsi concursus effectiuus habitus, etiam posito habitu.

27. *Dices* non frustra dari illum concursus, quia quamuis possit sine eo actum producere, non poterit, tam facile, & expedite, quam cum ipso; licet ergo non requireret concursus effectiuum habitus ad simpliciter posse, tamen requireret ipsum ad facile, & delectabiliter posse.

Hac replica est fundamentum potissimum secundae sententiae; unde diligentius enervanda est.

Contra ergo primo, quia non potest potentia habere ab illo concursu facilius operari, quam sine illo; ergo in ordine ad hoc non debet poni concursus habitus; & consequenter replica corrumpitur.

Probatur antecedens: quia eatenus haberet à concursu habitus facilius operari quam sine ipso, quatenus à concursu proprio, quem tollit concursus habitus, haberet difficilius operari; sed hoc est falsum; ergo. Maior probatur: quia si non haberet difficilius operari quando ipsamet haberet totum influxum in actum, non facilius operaretur quando haberet concursum habitus, & non haberet totum influxum suum quem haberet sine habitu: ergo ideo facilius operatur per concursus effectiuum habitus, quia à concursu proprio haberet difficilius agere.

Probatur etiam minor primo, quia difficultas potentiae in agendo est difficultas sensibilis, quam experimur in nobis: ergo provenit formaliter ab aliquo, quod sentimus; sed prorsus non sentit potentia concursus, aut influxum suum; ergo difficultas ipsius non oritur ab influxu formaliter.

28. *Probatur secundo eadem minor*, quia ideo haberet difficultatem ab influxu suo, quia totum conatum in eum intendit, & absque concursu alterius causae ipsamet totaliter causat actum; sed ex hoc non deberet sentire difficultatem, quae superari deberet per habitum, quia potentia visiva exhibet totum conatum suum ad actum visionis, & tamen non sentit difficultatem per hoc praecise quod exhibeat totum conatum, quem potest, & quod non addit concausa supplens partem concursus.

Probatur tertio eadem minor, quia si proponatur bonum delectabile voluntati, ut delectabile praecise, non sentit ullam difficultatem in eius prosecutione, quoad primum actum, & tamen tunc habet influxum totalem in illum actum absque concursu habitus: ergo non sentit difficultatem ex eo formaliter, quod habeat concursus totalem; nec ex eo formaliter non sentit difficultatem, quod habeat concursus effectiuum habitus. Per quod etiam optime impugnatur sententia *Arriagae*, reiecta conclusione prima.

29. *Contra eandem replicam secundo*, per hoc quod potentia habeat inclinationem ad unum actum, v. g. intemperantiae, oppositus actus erit ipsi difficilis, qui non esset ipsi difficilis, si non haberet illam inclinationem; & ideo aliquis actus est ipsi facilis, qui alias erat difficilis, vel quia tollitur inclinatio ad oppositum actum, vel quia additur inclinatio ad actum illum, qui sit facilis; neque ratione, aut experientia colligitur alia difficultas, aut facilitas in potentia ad actus eliciendos; ergo habitus solus debet poni, vel ad dandam inclinationem ad actum, vel ad tollendam inclinationem ad oppositum actum; neque ratione aut experientia constat aliud munus competere habitui, & consequenter frustra & gratis attribueretur ipsi. Sed per concursus actiuum non potest tollere inclinationem ad oppositum actum, neque addere inclinationem ad vllum actum; ergo non indiget potentia concursu effectiuo habitus ad facilius producendum actum.

Probatur subsumptum, quod solum negari potest ab aduersariis, quia concursus actualis habitus solum habet supplere illam partem concursus potentiae, quae non adest, & influxus adaequatus potentiae & habitus habet solum effectiuum & formaliter tantum facere, quantum concursus adaequatus solius potentiae, qui sufficeret ad actum

si adfuisset: sed nec pars concursus potentiae, quae deest praesente concursu habitus, neque totus influxus ipsius tolleretur inclinationem potentiae ad oppositum, aut si tolleretur, iam non esset productio actus difficilis potentiae: ergo neque partialis concursus habitus, neque totalis influxus ipsius & potentiae, tollit ipsam inclinationem ad oppositum: & simili ratione potest probari, quod non addat inclinationem ad actum.

30. *Confirmatur*: quando aliquis habitualiter intemperatus elicit actum temperantiae, sentit difficultatem in eo eliciendo; ergo ab aliquo oritur illa difficultas. Tum sic: vel illud, à quo oritur illa difficultas formaliter loquendo, est solus habitus intemperantiae absque aliqua productione, vel alia qualitate producta per ipsum: vel est productio aliqua alicuius alterius qualitatis, aut alia illa qualitas. Si dicatur primum, habetur intentum, quia quidquid habitus facit seipso absque productione, facit illud, non quatenus concurrat effectiuum, sed quatenus determinat formaliter in genere causae formalis, & haberet id facere, quamuis non esset productiuus vlla ratione. Si dicatur secundum, praeterquam quod nihil possit produci ab habitu intemperantiae, nisi actus intemperantiae, & quod talis non producat quando elicitur actus temperantiae, adhuc illud aliud quod producit tunc, est, quod retardat potentiam, & facit ipsi difficilem actum temperantiae: & hoc habet facere vel formaliter, vel effectiuum: si formaliter, ergo similiter posset dici de ipsomet habitu, quod redderet seipso formaliter actum virtutis oppositae difficilem potentiae: si effectiuum, ergo dabitur processus in infinitum. Quod si habitus intemperantiae reddit seipso formaliter actum temperantiae difficilem potentiae, eodem modo habitus temperantiae seipso formaliter reddet illum actum facilem potentiae, à paritate rationis.

31. *Probatur tertio conclusio*, quia aliquid potest inclinare ad aliud absque concursu effectiuo ad illud: sed ideo habitus deberet habere concursus effectiuum, & non sufficeret concursus in genere causae formaliter determinantis, quia non posset absque effectiuitate esse talis determinatio; ergo.

Probatur, quia interior finis inclinat formaliter ad electionem mediorum, in probabili sententia aliquorum ex suppositione quod interior & electio distinguantur realiter, ad quam tamen electionem non concurrat efficienter.

Rursus assensus principiorum inclinat formaliter ad assensum conclusionis, ad quam non concurrat efficienter.

Praeterea delectatio ac voluptas, quam antecedenter ad actum prosecutionis producit obiectum in appetitu sensitivo, ac voluntate, inclinat illas potentias ad prosecutionem, quae tamen prosecutio non producitur efficienter ab illis.

Probatur quarto, quia vel posito habitu potentia habet tantum concursus ad actum, quantum haberet eo non posito, vel minorem: si minorem, ergo frustra superadditur habitus, quandoquidem quantum superadditur de concursu habitus, tantum subtrahatur de concursu potentiae: si tantum, ergo impossibilis est concursus habitus saltem naturaliter, quia quando datur actio adaequata respectu alicuius termini, non potest dari vlla alia actio naturaliter, secundum omnes, quia superflueret; nec supernaturaliter secundum *Scotistas*, ex principiis illis, ob quae asserunt, non posse dari duas causas totales eiusdem effectus, aut vnam totalem & aliam partialem; sed concursus quem sine habitu haberet potentia, esset adaequatus respectu actus: ergo non posset ipsi superaddi concursus potentiae.

32. *Dices* concursus habitus superadditum concursui potentiae esse quidem superfluum aut impossibilem respectu eiusdem actus in eadem intentione, non tamen in maiori. Itaque quando potentia se sola produceret actum, actus esset intentionis ut vnum, verbi gratia; quando vero produceretur à potentia & habitu, esset intentionis ut duo.

Contra, quia per hoc non sentiret potentia facilitatem, habitus autem ponitur propter facilitatem.

Probatur sequela, quia non minus debet esse facilis potentia

Nō habet
potentia à
concursu
effectiuo
habitus
facilius
& delectabiliter
operari.

Nec ex
concursu
suo diffi-
cilis.

Non agit
difficul-
ter ex eo
quod agit
toto co-
actu.

potentia ad producendum se sola actum ut vnum, quam simul cum habitu actum ut duo: ergo quamvis habitus iuvaret ad intensiorem maiorem, non tamen ad facilitatem.

Fundamenta oppositæ sententiæ sunt soluta ex dictis, consistunt enim in hoc, quod non possit explicari quomodo potentia facilitaretur per habitum absque concursu effectiuo, & quod consequenter habitus debet habere concursum effectiuum.

Si autem quæras, quomodo fiat ista determinatio formalis per habitum, ratione cuius facilius aut delectabilius operetur.

Respondes meo iudicio non posse id melius declarari, quam dicendo, quod habitus ita disponat potentiam, ut eo supposito, vel ipsemet actus sit delectabilior voluntati, vel ab obiecto actus apprehenso causeatur aliqua qualitas delectans prævia ad actionem, propter quam qualitatem delectantem voluntas agat delectabiliter, vel certe per eum tollatur habitus oppositus, qui reddebat actionem difficilem.

Et si rursus quæras, quomodo reddebat habitus oppositus actionem difficilem.

Dico iuxta hæc ipsa, quod id faciebat quatenus eo supposito obiectum non poterat producere qualitatem delectantem, nec actus ipse poterat se solo formaliter esse delectabilis; & forte etiam quatenus eo supposito obiectum ipsius quoties proponitur, producit aliquam delectationem trahentem ad se. Vnde existimo habitum ex se solo formaliter non tribuere illam delectationem & facilitatem, quam sentimus, dum delectabiliter operamur, & facile. Moueor ad hoc, quia si illa delectatio aut facilitas sensibilis proueniret formaliter ab habitu solo, vix explicari potest quomodo non deberet sentiri semper, contra experientiam. Quod totum valde aduertendum est pro intellectu perfectioni huius rei valde difficile.

Obijcies pro sententiâ attribuentem concursum effectiuum habitui: Si non concurreret effectiuè, non posset potentia habere intensiorem actum quam est primus, contra omnes & experientiam.

Probatur sequela, quia si totaliter procedat actus effectiuè ab ipsa potentia, quandoquidem totum suum conatum intendat in productione primi actus, non potest concipi quomodo vllus alius actus possit esse illo intensior.

Respondes, hanc difficultatem solū concurrere in actibus potentiarum naturalium, quæ sunt naturaliter ex se determinatæ ad faciendum quantum possunt, causa enim libera facile potest intendere ac remittere suum conatū, & consequenter habere magis vel minus intensum actū, prout voluerit adhibere suum conatum, & per habitum etiam poterit aliquo modo inclinari ad præstandum maiorem conatum, quam sine eo præstitisset. Quod ad alias autem potentias naturales, non esset secundum me inconueniens quod nunquam haberent intensiorem actum quam semel, nisi propter meliorem applicationem obiecti, aut perfectiores species: ad intensiorem autem, quæ ex hoc oriretur, impertinens esset habitus.

Vnde in forma respondeo, negando sequelam, nam potentia libera posset habere intensiorem actum ex libertate sua absque concursu effectiuo habitus; & potentia naturalis posset habere intensiorem actum ex perfectioni applicatione obiecti, ac perfectioribus speciebus.

33. Quæri solet hic, quomodo repugnent habitus contrarij.

Respondetur, quod repugnent naturaliter ob oppositionem contrariam quam habent in gradibus intensi, non tamen in remissis; nec vllō modo de potentia absoluta, ob easdem rationes, ob quas id asseruimus in Physica de aliis formis contrariis.

Quæri solet secundo, quomodo expellant se. Arriaga proponit hanc difficultatem de habitibus, tanquam si de illis particulare quidpiam esset, quod non est de aliis formis contrariis, quantum ad explicationem.

Ego tamen prorsus existimo eodem modo discurrendum de omnibus formis contrariis quantum ad hoc, quod ut

appareat, proponam difficultatem *Arriaga*. Sic ergo discurret: Habens habitum vitij ut octo, v. g. quando incipit producere actum contrariæ virtutis, habet in priori naturæ habitum illum vitij ut octo retardantem illum ab electione actus virtutis; ergo non potest per illum actum virtutis producere gradum illum virtutis oppositæ, quo expelleretur vllus gradus istius habitus vitiosi; sed non potest expelli per habitum contrarium, nisi per illum actum produceretur aliquis gradus habitus contrarij, quo expelleretur aliquis gradus ipsius: ergo, &c.

34. Omittis aliis responsionibus ipsius ab ipso forte excogitatis, & parui momenti:

Respondes iuxta doctrinam communem de modo, quo expellunt se alia contraria, v. g. frigus & calor. In illo priori naturæ, in quo potentia libera antecedit actum suum, quem producit in instanti reali, non esse positum gradum formæ expellendum, sicut in nullo instanti priori naturæ incluso in instanti quo producit vna forma substantialis in materia, est altera forma substantialis: aut in quo producit lumen, est priuatio ipsius; aut in quo producit frigus, est calor expellendus per illud; nec retardabitur consequenter pro illo instanti, quo elicit actū virtutis ab omnibus gradibus vitij præexistentis; sed solum ab illis, qui non expelluntur ab habitu acquisito per actum virtutis, qui tum producit: sicut nec frigus, ut octo secundum omnes gradus resistit calori pro instanti aut tempore, in quo calor producit, quia non est secundum omnes gradus pro illo instanti.

Dices cum Arriaga, non sunt pro illo priori naturæ causæ determinatæ ad destruendum potius vnum gradum quam duos gradus; imò nec ad destruendum vllum gradum illius: quia causa potens hoc facere est tantum voluntas libera, ut suppono: sed illa potest nullum actum virtutis contrariæ elicere, aut elicere actū tantæ, vel tantæ intensiōis: ergo non est vlla causa determinata pro illo priori ad expellendum vllū gradum, aut vnum gradum potius quam duos; & consequenter non potest intelligi de destructis pro illo priori vllus gradus habitus destruendi.

35. Respondes distinguendo vltimum consequens: ab eo qui considerat ea tantū quæ sunt pro illo priori, transeat; ab eo, qui considerat, quæ sunt non solum in illo priori, sed in sequentibus naturæ instantibus repertis in illo instanti reali temporis, nego consequentiam. Itaque ut aliquid non sit pro vllō instanti, siue priori, siue posteriori naturæ incluso in instanti reali temporis, sufficit quod ponatur pro quocumque instanti siue priori, siue posteriori naturæ, aliquid impossibile cum ipso; & ad hoc quod aliquis cognoscat vtrū aliquid sit pro instanti aliquo naturæ, debet videre vtrum pro vllō alio instanti sit aliquid impossibile cum ipso; & si reperiat quod sic, debet dicere quod non sit pro illo instanti: nec refert quod pro aliis instantibus antecedentibus non sit causa determinata ad ipsum expellendum, sed sufficit quod pro aliquo instanti naturæ ex omnibus instantibus naturæ inclusis in instanti reali sit aliquid ad hoc determinatum. Sic autem sit in proposito: nam potētia libera licet pro priori naturæ, quo habet rationē causæ in actu primo, non sit determinata ad producendum actum virtutis aut habitum sequentē, est tamen sic determinata in posteriori, & hoc sufficit.

36. Dices secundo, causa libera non solum debet esse prior natura cum omnibus illis, quæ prærequiruntur ad actum, quem libere elicit, sed etiam cum omnibus illis principijs quæ requiruntur ad omnem actum oppositum possibilem producendum pro eodem instanti: sed habitus ut octo, v. g. est aliquid ex prærequisitis ad actum aliquem intemperantiæ oppositum actui temperantiæ producendum: ergo debet esse in illo priori habitus ut octo.

Respondes, negando maiorem, quia vnum ex principijs requisitis ad actum oppositum est negatio actus qui producit: sed talis negatio non potest esse positiva in illo priori, ut patet. Itaque sola illa principia debent esse positive pro illo priori, quæ non debent tolli per illa, quæ in instantibus posterioribus producuntur.

Ex hac doctrina sequitur, non esse recurrendum ad

Quomodo determinat formaliter habitus.

Quomodo intensior actus posset haberi absque concursu habitus effectiu.

Quomodo duo repugnent habitus contrarij.

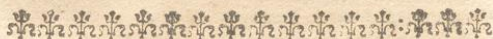
Quomodo se expellant.

saluandum quomodo expellant se mutuo habitus ad doctrinam nouam, quam eodem loci proponit *Arriaga*: nempe quod actus ille qui producitur à potentia in casu prædicto & omni simili, non producat habitum pro illo ipso instanti, sed pro alio sequenti, pro quo necessario conseruatur. Existimat enim actum qui libere producitur pro vnicuique instanti, necessario conseruari in potentia pro aliquot aliis instantibus, & habitum non produci per ipsum in primo instanti, sed in sequentibus.

Contra quam doctrinam facit principaliter, quod gratis excogitata est absque alio fundamento, quam ut per eam soluat prædicta difficultas, quæ sine ea saluari potest.

Secundo, quod dicat actum producere habitum non pro primo instanti, sed pro secundo instanti, cum non sit potior ratio cur ipsum produceret pro secundo quam pro primo.

Tertio, quod actus libere productus à potentia conseruetur ab illa necessario, cum tamen non sit magis determinata ad conseruandum quam ad producendum; & cum inde sequeretur quod non posset actum oppositum producere pro quocumque instanti post productionem actus: quæ omnia paradoxa sunt, & gratis asserta contra Doctores communiter.

DISPUT. IX.

De Anima separata.

Quinque
status
animæ
separatæ.

ANIMAM separari à corpore tam certum est, quam homines mori, & eam manere extra corpus tam certum est, quam eam esse immortalem. Quinque autem possumus considerare animæ status post separationem, antequam iterum viuenda sit corpori in resurrectione.

Primus est status quem habet ex natura sua physica, quamuis non esset ordinata ad penam aut gloriam.

Secundus est status gloriæ, quem habet in cælo.

Tertius est status pænæ æternæ sensus & damni, quem habet in inferno.

Quartus est status pænæ temporalis sensus & damni, quam habet in Purgatorio.

Quintus denique est status pænæ damni, non sensus, quem habet, secundum communioem, licet forte minus veram sententiam, pueri non baptizati in Lymbo, vel in aliquo alio loco. Ex his statibus quatuor vltimum consideratio spectat ad Theologiam, quia Philosophia non attingit ad eorum cognitionem: sed solum ex reuelatione nobis constant: quamuis enim posset aliquis lumine naturali probabiliter colligere quod præmiarentur à Deo post hanc vitam, qui bene vixerunt, nec hic mercedem congruam adepti sunt, & similiter punirentur mali qui seculi præsentis vitauerunt pœnas, tamen quod vnius præmium, aut alterius pœna esset æterna, difficiliter poterit ratione naturali probari.

QVÆSTIO I.

Status separationis sitne naturalis an anima violentus.

Separatio
animæ nō
est super
naturalis.

Certum est separationem animæ esse tam ipsi, quam corpori naturalem, quatenus naturale opponitur supernaturali, sit enim ex actione causarum naturalium: est etiam quandoque naturalis, prout naturale opponitur libero, quando scilicet moritur quis ex febre orta ex causis naturalibus; & quandoque libera, ut quando quis ab agente libero interficitur.

Quæstio ergo est de naturali prout opponitur violento ac neutro, & meo iudicio maxima parte est de nomine, ortaque ex variis acceptionibus motus naturalis ac violenti, quibus vtuntur Authores. Pro vitanda autem æquiuocatione & resoluenda ipsa re independentem à quæstione de nomine:

Aduertendum est aliquid posse dici esse in statu violento ex eo, quod careat aliqua perfectione, quæ spectet ad substantiam ipsius, nec habeat aliquam aliam perfectionem substantiæ, idem incompatibilem cum illa, quantumuis haberet alias perfectiones accidentales meliores, quam haberet cum illa perfectione substantiæ; & in hoc sensu materia prima esset in statu violento quando haberet formam substantialem imperfectiorem, & caret perfectiori.

2. Alio modo potest dici esse in statu violento, quando caret aliqua perfectione accidentali tendente ad conseruationem ipsius, quoad esse physicum; & sic aqua dicitur esse in statu violento quando est sub calore.

Tertio, potest dici aliquid esse in statu violento, ex eo, quod careat aliqua perfectione, quam ipsummet naturum est, tanquam causa naturalis adæquata, in se producere, si priuatur illa, & tollatur impedimentum; & in hoc sensu graue dicitur esse in statu violento quamdiu est sursum, & leue quamdiu est deorsum, & in hoc eodem sensu etiam aqua calida potest dici esse in statu violento.

Quarto potest dici aliquid esse in statu violento, ex eo, quod sit in aliquo statu, in quo habet impedimentum acquirendi aliquas perfectiones accidentales, & naturales, quas posset connaturaliter pro alio statu habere, nec alias ipsis æquiuales potest habere. Et in hoc sensu intellectus alligatus ad phantasmata pro aliquo statu, si pro alio statu non esset alligatus, posset dici esse in statu violento.

Aduertendum secundo, secundum *Scotum* intellectum etiam coniunctum corpori, quantum esset ex natura sua, posse intelligere res omnes independentem à phantasmatis non minus quam possit in statu separationis. & ita intellexisse in statu naturæ institutæ ac integræ, illo scilicet, quem habuit Adamus, & haberent posterius eius, si non peccasset in Paradiso; quod autem in hoc statu non intelligat sic, vnam esse ex pœnis peccati originalis.

CONCLUSIO I.

3. Separatio est animæ violenta, & non naturalis primo modo. Hæc patet, quia anima separata caret complemento substantiæ, ad quod essentialiter ordinatur, nempe corpore; nec vllam perfectionem habet ipsi æquiualem impossibilem cum ipso: ergo est violentus ipsi ille status, non minus quam esset violentus status materiæ, quo esset sine vlla forma substantiæ.

Obijciens primo: de ratione violenti est, quod non sit à principio intrinseco, sed separatio sæpe provenit à principio intrinseco: ergo non est violenta.

Respondeo, distinguendo maiorem: quod non sit à principio intrinseco, hoc est, iuxta inclinationem principij intrinseci seu subiecti, cui dicitur esse violentum, concedo maiorem; hoc est, quod non concurrat illud principium effectiue siue proxime, siue remote ad illud, nego maiorem. Et similiter distinguo minorem: sæpe provenit à principio intrinseco, id est, sæpe fit iuxta inclinationem eius, nego minorem; provenit à principio intrinseco, id est, causatur effectiue, vel proxime, vel remote à principio intrinseco, transeat minor, & nego consequentiam. Quod autem possit motus violentus provenire efficienter à principio intrinseco effectiue, probatur: quia motus, quo mouet se homo sursum, dum saltat, est ipsi violentus, & tamen producitur effectiue ab illo.

Obijciens secundo: Anima ex natura sua est immortalis, & informat corpus amissibiliter: ergo ex natura sua status separationis est ipsi naturalis.

Respondeo, distinguendo consequens: est ipsi naturalis, prout naturale opponitur supernaturali, concedo: prout opponitur violento, nego. Itaque quemadmodum aqua, licet naturaliter possit esse calida, & tamen calefactio est ipsi violenta: ita anima potest esse naturaliter separata, quamuis separatio sit ipsi violenta.

CONCLUSIO II.

4. In nullo alio sensu separatio est violenta animæ.

Probat, quia nullas perfectiones potest habere in corpore, aut producere in se, quas non potest producere in se, aut habere in statu separationis, aut alias perfectiones.

Variis
modis
potest
aliquid
dici in
statu vio-
lento.

Separatio
est animæ
violenta in
vno sensu.

In nullo
alio sensu
separatio
est ipsi
violenta.

nes illis æquivalentes; nec in illo statu caret aliqua perfectione tendente in conservationem ipsius, cum non dependeat vlla ratione ab vllis accidentibus quoad esse, est enim spiritualis & immortalis.

CONCLUSIO III.

Quo sensu anima potius deberet appetere separationem quam coniunctionem. 5. Si consideretur anima secundum statum quem habet de facto in corpore, seclusa consideratione peccatorum & bonorum operum, penaque ac gloria; potius deberet appetere separationem quam coniunctionem: secus est si consideraretur secundum statum quem haberet si non intervenisset peccatum originale.

Quo sensu non deberet. Probatur prima pars, quia careret multis imperfectionibus, quas habet pro hoc statu, & acquireret multas perfectiones, quas pro hoc statu non posset habere, & quibus magis satiaretur quam per aliquid quod potest habere pro hoc statu: nam careret omnibus molestiis corporeis, & posset acquirere scientiam intuitivam magis perfectam de rebus, quam potest habere pro hoc statu ex suppositione peccati: ergo potius debet appetere illum statum, quam coniunctionis cum corpore secundum statum præsentem.

Probatur secunda pars, quia pro hoc statu posset habere easdem cognitiones, quas tum haberet, & præterea haberet complementum suum substantiale, ut patet.

Dices contra primam partem: quamvis haberet pro illo statu cognitiones perfectiores, tamen careret complemento substantiali; sed potius deberet appetere complementum substantiale, quam accidentale: ergo.

Respondeo, distinguendo minorem: complementum substantiale requisitum ad operationes perfectissimas, concedo: non requisitum, nego antecedens.

CONCLUSIO IV.

De facto separatio est simpliciter dicenda violenta anima. 6. De facto separatio est simpliciter dicenda violenta anima.

Hæc est communis, & patet, quia est contra inclinationem innatam ipsius, quandoquidem inclinemur naturaliter inclinatione innata, magis ad complementum substantiale quam ad accidentale: & licet non sequatur ex eo, quod aliquid habeat maiorem inclinationem ad unum quam ad aliud impossibile, quod sit in statu violento quando est sub illo ad quod minorem dicit inclinationem, ut patet ex eo quod materia prima non sit in statu violento, quando est sub forma imperfectiori, ad quam minus inclinatur; tamen ex eo, quod aliquid careat perfectione maiori diversis ordinis, quod est complementum substantiale & perfectio simpliciter ipsius, sequitur quod sit in statu violento, licet habeat aliquid aliud inferioris ordinis & spectans ad complementum accidentale, ac secundarium ipsius: sed anima separata habet carentiam corporis, quod est complementum substantiale eius: ergo licet habeat tum perfectionem maiorem accidentalem, hoc est, cognitiones intuitivas independentes à phantasmatibus, adhuc tamen erit simpliciter in statu violento.

7. Dices: si separatio est ipsi violenta: ergo unio & coniunctio esset ipsi naturalis, & consequenter resurrectio esset naturalis.

Respondeo, distinguendo consequens: pro ut naturale opponitur violento, concedo consequentiam; pro ut opponitur supernaturali, nego consequentiam. Et similiter distinguo secundum consequens.

Dices secundo, secundum Doctorem 4. dist. 53. q. 2. §. 3. Separatio non est simpliciter violenta anima: ergo conclusio falsa.

Respondeo Doctorem intelligendum de violento simpliciter in eo sensu, in quo tale dicitur, quod ita est contra inclinationem, ut non habeat secum annexam aliquam perfectionem, quæ esset iuxta inclinationem rei, quam alias non haberet. Non vero de violento simpliciter, quatenus tale dicitur quod est contra inclinationem principalem, licet ferat secum aliquid quod sit iuxta inclinationem minus principalem.

Dices tertio, Doctor eodem loco dicit animam non dicere inclinationem ad corpus: ergo separatio non est ipsi violenta simpliciter.

Respondeo eum loqui vel de inclinatione quæ posset

reduci ad actum secundum per causas naturales, vel de inclinatione, quæ excluderet omnem perfectionem, & satisfactionem vllius appetitus animæ. Vnde nego consequentiam.

QVÆSTIO II.

Quas perfectiones habet anima separata secundum se.

8. Non est dubium quin habeat intellectum & voluntatem, tum quia hæc identificantur ipsi in nostra sententia; tum quia quamvis non essent identificatæ sunt proprietates connaturales illius; tum quia habet species & cognitiones, ut constat ex historia Epulonius Lucæ 16. tum denique quia nihil impedit.

Difficultas ergo est de speciebus & habitibus, quos habuit in via, & de aliis cognitionibus ac speciebus perfectioribus, & de virtute discursiva, ac locomotiva, tam respectui sui, quam respectu aliorum.

CONCLUSIO I.

An retineat anima separata species quas habuit in via, est incertum, retinet tamen habitus voluntatis. Anima separata an retineat species est incertum.

Probatur prima pars, quia quantum ad rationem attinet, illæ species videntur habere dependentiam ab obiecto phantasticè proposito; sed tale obiectum non potest poni in statu separationis: ergo frustra conservarentur illæ species. Maior patet ex dictis disputatione de intellectu.

9. Obijciunt: formæ absolutæ permanentes non destruuntur nisi per destructionem subiecti, aut per introductionem formæ contrariæ, aut per remotionem causæ conservatiæ: sed subiectum illarum specierum est anima, quæ separata manet; nec habent formam contrariam; nec remouetur ab illis causæ conservatiæ, quæcumque demum illa sit: ergo non destruuntur.

Respondeo, distinguendo maiorem pro tertia parte: per remotionem localem tantum, nego; per remotionem localem aut æquivalentem, talem scilicet, ut non concurrat amplius ad earum conservationem, concedo. Et similiter distinguo minorem, & nego consequentiam. Itaque quemadmodum secundum Theologos communiter destruitur fides in patria, & habitus supernaturales animarum damnatarum, quia indecent talem statum, aut quia non debent esse actus illorum, ac propterea ipsam frustanea essent, ita in proposito dicendum.

10. Obijciunt: anima separata recordatur rerum, quas fecerunt in corpore: ergo habent species quas habuerunt in corpore.

Respondeo, negando consequentiam: quia possent recordari istarum rerum per species infusas ipsi à Deo.

Dices, non esse recurrendum ad Deum absque necessitate: sed hic non est necessitas.

Respondeo, negando minorem; nam non videtur quomodo possint ipsis deferuire ad hoc species viæ, essentialiter limitatæ ad obiecta phantasticè proposta.

Probatur secunda pars, quia habitus voluntatis possunt habere actus in anima separata, nec est vlla ratio, ob quam deperderentur. Retinet habitus voluntatis.

CONCLUSIO II.

Anima separata habet species perfectiores & cognitiones, quam habuit in corpore, potestque discurre. Habet species & habitus perfectiores quam in corpore.

Hæc est communis, & patet, quia habet cognitiones rerum intuitivas independentes à phantasmatibus, quæ sunt sine dubio perfectiores cognitionibus dependentibus à phantasmatibus; tales autem cognitiones nullo modo posset habere in absentia obiectorum absque speciebus conformibus, quæ species sine dubio sunt perfectiores speciebus, quæ habet in statu coniunctionis. Quod autem possit discurre, patet; quia nihil impedit.

Et confirmatur, quia Angeli discurrent, ut suppono ex Theologia: ergo & anima separata, à paritate rationis.

CONCLV

CONCLUSIO III.

12. *Anima separata potest se, & alia corpora mouere localiter.* Hæc est *Doctrina* in 4. dist. 10. q. 6.

*Probat*ur primo, ex descensu animæ Christi ad inferos, & ex apparitionibus multarum animarum in diuersis locis.

Dicitur, motus locales illarum animarum esse miraculosos à Deo, non autem ab animabus virtute propria. *Contra*, non est neganda illa virtus animabus absque ratione, nulla autem est ratio ob quam negetur ipsis.

*Probat*ur secundo, quia Angelis competit illa virtus mouendi se & alia: ergo & animabus à paritate rationis, quia quantum ad hoc nulla est differentia inter illa.

Confirmatur, quia si negaretur hæc virtus animabus, vel ratione perfectionis, vel ratione imperfectionis. Non ratione perfectionis, quia conuenit Angelis perfectioribus; neque ratione imperfectionis, quia conuenit corporibus imperfectioribus.

Confirmatur secundo, quia licet anima habeat aliquas intellectiones dependentes à corpore, habet tamen in statu separationis alias intellectiones independentes à corpore, quas non potest exercere in corpore: ergo similiter non est inconueniens quod habeat virtutem motiuam dependentem à corpore, & virtutem etiam motiuam independentem à corpore in statu separationis, qualem virtutem nequit exercere in corpore. Et per hoc ac exemplum de Angelis difficultates omnes, quæ opponi possunt, facile solui possunt.

13. *Si tamen quæras*, an mouere possit corpus per impulsu sibi, sicut vnum corpus mouet aliud:

Respondetur eodem modo posse animam mouere, quo Angelus mouet; vtrumque autem dico posse mouere per impulsu; quia alias non possent prolicere corpora, sed deberent necessario comitari illa corpora quæ mouerent.

Deinde non est difficilius Angelo aut animæ producere ipsum motum localem, aut vbi corporeum quam impulsu corporeum: ergo si possunt vbi aut motum, possunt etiam impulsu. Sed possunt producere vbi aut motum in corporibus, vt fateatur Suarez, & patet, quia alias non possent mouere corpora: ergo possunt producere impulsu. Et hæc de anima sufficiant ad laudem & honorem Dei, &c.

DISPUT. X.

De Paruis Naturalibus.

PHILOSOPHVS octo libellulos de affectionibus quibusdam ad animantia spectantibus scripsit, quos communiter *Parua naturalia* appellant, & vel complementum sunt præcedentis tractatus, vel certe vnum cum illo integrum tractatum conficiunt, corpus animatum pro obiecto adæquato habentem. Quæ ergo in his octo libris digniora consideratione sunt, in hac disputatione examinabuntur, cuiuslibet libro vnica quæstione assignata.

QVÆSTIO I.

De Memoria & Reminiscencia.

MEMORIA in actu primo est potentia illa, qua recordari possumus rerum antea cognitarum. Hoc est, quia possumus cognoscere, quod aliquando cognouerimus res, quas ante cognouimus. Memoria vero in actu secundo, est ipsamet recordatio, seu cognitio, qua sic cognoscimus. Reminiscencia vero est, recordatio huiusmodi habita median-
te inquisitione, & progressu ex alijs recordationibus, aut cognitionibus: vt si quis recorderetur beneficij recepti ab vno homine, ex eo quod recorderetur ipsiusmet hominis, aut quod videat alium hominem similem illi.

Dari memoriam *sensitiuam* in animantibus, & simul cum ipsa *intellectiuam* in homine, illamque non distinguere realiter à sensu communi, nec hanc ab intellectu, suppono ex dictis in libris de anima, quæ non videbantur repetenda.

Hic autem aduertendum, memoriam, vt memoriam in actu primo, non solum habere recordari, & reminisci; sed etiam ad eam spectare proponere cum facilitate species accepta, etiam illas, quibus intelligimus res ante cognititas, sed non vt cognititas; nam dicitur committere memoriam illas species, quando sæpius obiecta nobis proponimus ad hoc; vt facilius postea possimus illa obiecta nobis proponere; & qui orationem, aut discursum aliquem audire, aut lectum facile reperiunt, & proponunt sibi, quamuis non cognoscerent actu quod antea illum cognouerint; dicuntur bonæ memoriam.

2. *Quæritur* solet, an omnibus animantibus conueniat memoria.

Respondetur in primis non esse necessarium ex ratione animalis vt sic, aut animæ sensitiuæ vt sic, quod quodlibet animal habeat memoriam, quia optime potest concipi aliquid esse animal, & habens animam sensitiuam, quin intelligatur habere memoriam; neque potest ex eo, quod aliquid sit animal, aut habens animam talem recte concludi, quod habeat memoriam.

Deinde non est aliquid ex parte animalis, aut animæ sensitiuæ vt sic, cui repugnat vis memoratiua; vnde solum à posteriori colligi potest ex actibus aliquibus, an omnibus animalibus conueniat, necne, & si in omnibus, quibus: Difficile autem est habere experientiam illam de omnibus, apparet autem satis manifestè in aliquibus, vt in auiibus, canibus, similibusque, quæ habent virtutem locomotiuam, & accedunt ad locum vbi bene tractantur, recedunt vbi male; in conchis vero, quæ non habent virtutem locomotiuam, qua ab vno loco in alium progredi valeant, licet in eodem loco contrahant partem læsam, non adeo patet experientia memoriæ, vnde *Conimbricenses* hic negant eam illis, quibus tamen eam attribuit *Auerſa* q. 5. i. sect. 4. quia patet verisimile esse quod recordentur doloris, & quod propterea tacta retrahunt se etiam antequam lædantur. Quod si huiusmodi animalibus ea facultas data sit, non est sine dubio neganda piscibus, quidquid dicat *Albertus*, nam & locomouentur, & repetere solent eadem loca, & ita expresse tenet *D. August.* 3. de *Genesi* ad litteram. Ad memoriam bonam conducit & aliqua mollitudo ex parte organi, qua facile possit recipere species, & aliqua durities qua eas melius conseruet: hoc tamen intelligendum de memoria sensitiua, nam intellectiua vt pote spiritalis, duritiei & molitiei incapax est. Alia auxilia extrinseca, vt exercitatio & ars, quæ dicitur memoriæ, & medicamenta quædam & impedimenta varia ipsius, experientia tam nota sunt, vt de iis hic non sit discredendum.

QVÆSTIO II.

De Somno, & Vigilia.

3. *Conimbricenses* hic *Vigiliam* describunt esse omnium externorum sensuum, aut saltem aliquorum solutionem, seu libertatem; *Somnum* vero esse omnium sensuum externorum ligationem ad animantium quietem & salutem institutam.

Contra quam descriptionem primo opponi posset, quod non magis ad somnum videatur exigi quod sit ligatio omnium sensuum, quam ad vigiliam, quod sit omnium solutio. Sed hac difficultas est tantum de nomine, nam si nomen *vigilia* non esset impositum ad significandum solutionem aliquarum potentiarum externarum, certe diceret sine dubio solutionem omnium: & si *somnus* imponeretur ad significandum ligationem aliquorum sensuum, & non solummodo omnium, non requireretur ad ipsum ligatio omnium.

Verum cum de facto non detur status aliquis medius

D d d

honi

Vtū om-
ne animal
habeat
memoria.

Conche
habeant
ne me-
moria.

An pisces
habeant
memoria.

Quid si
nisi, & vi-
gilia.

De ANIMA. De Paruis Naturalibus,

hominis, in quo non possit de ipso dici, quod sit vel vigil, vel dormiens, & quandoquidem non dicatur dormiens simpliciter ex communi usu, si vel una potentia externa ipsius sit libera, & expedita ad suas operationes necesse est fateamur quod nomen *somnum* & *dormitio* sit impositum ad significandam ligationem omnium potentiarum externarum: & praeterea quandoquidem si una potentia externa esset sic libera & expedita, non possit dici de ipso quod dormiret, posset vero dici quod vigilaret, sequitur quod vigilia significet de facto expeditionem vel omnium, vel aliquorum.

4. *Minor difficultas* est in illa particula, quam adiungunt in descriptione somni: nempe quod somnus sit ligatio sensuum ad quietem & salutem animantium instituta. Nam in primis illa particula videtur superflua, cum per reliquas particulas sufficienter erat descripta. Nec refert quod dicunt *Conimbricenses* cum sensus vi alicuius morbi torpescunt (vt accidit epilepsia) hominem non dormire; nam si ita obtorpescunt vt viuant & nullam habeant operationem sensitivam, omnino dormire dicendus est homo.

Confirmatur, quia in tali casu non vigilaret, vt manifestum est, quandoquidem non haberet vllum sensum externum solum & liberum: ergo dormiret, quandoquidem vt ante dixi, non detur vllus status hominis viuentis, in quo non possit dici de ipso quod dormiat, vel sit vigil.

Deinde, quemadmodum in descriptione vigiliae non ponitur quod sit instituta ad vtilitatem aut detrimentum animalis, non debebat etiam poni in definitione somni, à paritate rationis.

Praeterea quamuis somnus non esset institutus ad quietem & salutem, sed potius ad nocumentum, profecto non minus definiretur esse somnus: ergo illa particula non solum superfluit, sed falsa est quantum ad hoc quod asserere videatur esse de ratione somni vt sic quod sit sic institutus.

5. Quod si etiam placeret excludere dispositionem illam, quam habent epileptici & similes, in qua non operantur per sensus externos vlllos, à ratione somni, non sufficienter distingueretur à somno per hoc quod illa non esset ordinata ad quietem & salutem: nam si esset sic ordinata, adhuc haberet rationem qua distingueretur à somno, distingueretur enim sufficienter à somno per hoc, quod somnus esset ligatio sensuum orta absque vlla indispositione physica organorum, altera autem illa ligatio non esset talis, vt patet.

Vnde melius describeretur somnus esse ligamen omnium sensuum externorum ortum ex alio capite, quam ex indispositione physica organorum externorum, quam dicendo quod esset ligamen institutum ad salutem & quietem. Nec contra hanc descriptionem aliquid maioris difficultatis obici posset quam quod sequeretur hominem posse esse in statu aliquo, in quo viueret & tamen nec dormiret, nec vigilaret. Sed dicendum esset defendentibus hanc descriptionem, id non esse inconueniens, quando esset in statu, in quo ex indispositione organi non posset operari; vnde quando dicitur quod homo alterum ex duobus debeat habere, aut somnum, aut vigiliam, hoc deberet intelligi de homine non habente organa sic male affecta. Quod totum tamen spectat ad quaestionem de nomine, & absolute dicendum quod sufficienter & bene describatur somnus esse ligamen omnium potentiarum externarum, non addendo vllam aliam particulam, sicut nec additur in descriptione vigiliae.

Quomodo sit somnus.

6. *Nunc ostendendum*, quomodo fiat haec solutio & ligamen potentiarum. Et communiter quidem dicitur quod potentiae sint solutae & liberae ad operandum, quando non impeditur accessus spirituum animalium à cerebro ad organum sensuum externorum; tum autem ligantur, quando ille accessus praepeditur, neque enim ipsum organum cum specie obiecti sufficit ad percipiendum obiectum; sed ulterius requiritur concursus spiritus animalis, siue in genere causae efficientis, siue in genere causae formalis dispositivae, vt patet in dormientibus oculis apertis,

qui non vident quamuis habeant in eodem oculo species impressas colorum obiectorum; vnde si impediatur accessus istius spiritus, qui est substantia aliqua tenuis ac subtilis, non poterit potentia operari, & si non impediatur poterit: quare ligamen ipsius consistit in illo impedimento, & solutio consistit in ablatione ipsius.

Causa autem effectiua somni, hoc est, illa causa quae ponit impedimentum, secundum *Conimbricenses* cum *Philosopho* hic, est causa aliqua, quae producit vapores quoddam qui replent meatus illos, per quos spiritus animales deferri solent ad sensus externos, qui vapores potissimum generantur secundum ipsos in ventriculo ex cibo: cuius indicium est, quod, qui comedunt & bibunt, aptiores sunt ad dormiendum, quam qui famem patiuntur. Alij tamen antiqui, vt *Auerroes*, *Galenus*, & *Ancenna* citati à *Conimbricensibus* existimant causam effectiuam impedimenti esse ipsammet animam, quae habet virtutem attractiuam spirituum animalium à sensibus externis. Ego vero existimo vtrumque concurrere, & vapores ascendentes, & attractionem etiam spirituum, aliquando simul, aliquando separatim: quamuis enim non ascenderent vapores, nihil impedit, quo minus attraherentur spiritus; & quamuis non attraherentur spiritus nihil impedit, quo minus ascenderent vapores ac impedirent descensum spirituum: quod si possit attractio fieri sine ascensu vaporum, & contra, nihil impedit quo minus vtrumque simul fiat.

Ex quo patet, quid sit impedimentum formaliter, est enim vel retractio spirituum, vel ascensus vaporum, vel vtrumque simul. Quod si placeret magis quasi metaphysice describere ligamen potentiae, posset dici constare in negatione coniunctionis spiritus animalis cum potentiis: & solutio potest dici consequenter esse coniunctio spiritus animalis cum potentiis: & hoc modo explicando vigiliam & somnum, apparet somnum esse priuationem vigiliae. Si vero quis veller dicere quod ligamen potentiae esset illud corpus positum, quod expellit spiritus illos à potentia, & impedit ipsorum descensum, tum vigilia esset negatio istius corporis, & consequenter esset potius priuatio somni, quam è contra somnus priuatio vigiliae: de quo tamen nulla potest esse realis difficultas.

Vtilitates somni temperati, & detrimenta intemperati quotidiana experientia comperta sunt. Et certe, vt somnus moderatus secundum *Terrullum* cap. 4. de anima, est creator corporum, redintegrator virium, probator valedudinum, pacator operum, medicus laborum, ita immoderatus laxat membra, teste *Hypocrate*, grauat caput, stupidos, obliuiosos, ad vitia procliuos, ad subeundos labores ineptos facit. Vnde etiam constat emolumentum vigiliae temperatae, & intemperatae nocumentum; quantum enim obest somnus intemperatus, tantum prodest vigilia temperata opposita ipsi, & quantum prodest somnus temperatus, tantum obest intemperata vigilia, vt patet.

Quaeres primo, an somnus competat omnibus animalibus. *Respondeo* affirmative, non solum ob auctoritatem *Philosophi* hic cap. 2. & *Doctorem* communiter; sed quia emolumenta orta ex mutua vicissitudine quietis & vigiliae id exigere videntur; nec vlla patet experientia oppositum.

Quaeres secundo, an homines prius incipiant dormire, an vigilare.

Respondent Conimbricenses hic, quod prius vigilant; quia quamuis prius sint in vtero materno, quam percipere possint aliquid per sensus externos, tamen tum non dormiunt, quia quod non sentiant oritur ex hebetudine aliqua sensuum, ac imperfectione organi; somnus autem secundum ipsos non est ligamen sensuum ortum ex tali indispositione.

Sed quantum ad hanc rationem nihil concluditur primo, quia, vt supra diximus, somnus potest dici esse quoddamque ligamen potentiarum, ex quo oritur vt aliquis non sit vigil. Secundo, quia quamuis non diceretur somnus quodcumque ligamen, sed illud quod non oriretur ex imper

Somnus competit omnibus animalibus.

An prius dormiant homines quam vigilant.

imperfectiōne potentiæ; tamen adhuc non probant *Combricenses*, quod infantes habeant prius talem indispositionem ex parte potentiæ, ut non possint sentire quantum est ex se, quam possint sentire. Itaque existimo, quod homines quando habent illam dispositionem, ut habeat sensus externos formatos, prius vigilent quam dormiant, quia nihil prorsus impedit quo minus tum possint sentire, si applicaretur ipsis obiectum sensibile; antequam autem habeant sensus sic formatos, nec dormiunt, nec vigiliant, quia non habent ligamen, nec solutionem sensuum externorum, quandoquidem non habeant ipsos sensus formatos: vigilia autem & somnus sunt affectiones potentiæ formatarum.

9. *Quæres tertio*, an dormient homines in statu innocentie.

Aliqui apud *D. Thom.* 2. diff. 19. quæst. 1. negant, quia quandoquidem somnus sit institutus ad quietem, & in illo felici statu non fatigarentur homines, non esset ipsis necessaria quies somni. Sed hæc ratio non satis probat intentum; nam quod non fatigarentur homines tum, non oriretur ex eo, quod non possent fatigari, sed ex eo, quod non laborarent ad fatigationem; sed tum quiescerent quando fatigatio incipere deberet: ergo similiter licet non fatigarentur potentiæ externæ, non id oriretur necessario ex eo, quod non possent fatigari, sed ex eo, quod quando fatigari deberent, dormirent homines: quod si somnus non sit ordinatus tantum ad quietem sensuum externorum, sed etiam ad quietem totius corporis, etiam tum esse posset utilis, ut per eum quiesceret corpus hominis, quod alias fatigari potuisset.

Ipsæmet D. Thomas probabilis putat futurum somnum in Paradiso, quem tamen non causaret lassitudo aliqua, aut morbus, aut concreti vaporis collatio (ut *Combricenses* adiungunt) caput aggrauans, sed moderata purioris halitus copia, seu pura & suavis alimenti vaporatio; qui etiam dicunt, quod non dormirent homines tum, nisi ad solam oblectationem, ac voluptatem.

10. *Verum*, ut ab hoc ultimo incipiam, nisi per somnum impediretur lassitudo, aut refarcirentur vires, aut arcerentur alia incommoda, nescio, quomodo possit ex eo capi vlla voluptas æquivalens illi, quæ haberi posset in vigilia. Itaque existimo somnum tum non futurum vlla ratione ob solam voluptatem; unde si adfuissent aliæ doctes, per quas impediretur lassitudo, & debilitatio, ac aliæ malæ affectiones corporis, potius dicendum esset, quod non esset ibi somnus, & si deberet naturaliter causari ex vaporibus aliquibus naturaliter generandis ex cibo, spectaret ad felicitatem illius status ut impediretur diuinitus illa causatio, sicut multæ aliæ impedirentur. Itaque existimo incertum esse, an tum esset futurus somnus, & quod ad me attinet existimo probabilis esse quod non esset tum futurus, si spectetur perfectio illius status, & tanta ipsi tribui debeat quanta potest absque inconuenientia. Nec refert, quod Deus dicatur immisisse soporē in Adam, & quidem grauem. Nam præterquam quod ille sopor posset dici esse potius extasis aliqua mentis, quam somnus corporalis, ut multi explicant, adhuc non facit ad rem, si intelligeretur de sopore corporali; quia fuit immisus miraculosè à Deo, nos autem loquimur de sopore, seu somno, qui proueniret naturaliter.

11. *Quæres quarto*, quomodo animal cessat à somno. Duobus modis fieri solet ut animal desinat dormire. Primo à seipso; deinde per excitationem à causa extrinseca, ut cum suscitatur à somno per strepitum aliquem, aut tractionem. Vtraque autem suscitatio fit per remotionem, impedimenti descensus spirituum animalium: & prima fit vel per consumptionem vaporum obstruentium meatus, per quos descendere solent illi spiritus, vel per hoc quod potentia attractiua, aut fatigata à nimia attractione, aut iam non indigens ulteriori, permittit spiritus illos descendere, vel per expansionem seu dilatationem eorum meatuum talem, ut non obstantibus spiritibus possint descendere.

Maior difficultas est de secunda excitatione, seu expurgatione; sed illa quæ fit per motionem corporis

minus habet difficultatis; nam facile concipi potest quomodo ex illa motione diuertere possint illi vapores, & impediri attractio illa spirituum animalium. Altera autem excitatio, quæ fit per sonum magnum, aut lucem, aut odorem, aut leuem tactum, difficilior est; si enim sensus sunt ligati, quomodo sentiunt illa obiecta? & si non sentiunt, quomodo per illa impeditur eorum ligamen? Sed dicendum tamen quod illa obiecta non perueniant ad sensus absque tali alteratione, quæ efficiat ut tollatur impedimentum, quod impediēbat descensum spirituum animalium.

15. *Quæres quinto*, an verum sit, quod dormientes quandoque ambulent. Non ponitur hic in dubium quod fide digni auctores referunt de plurimis, qui ex lecto, in quo dormiunt, sese erigunt, vestiunt, ac alio se conferunt, cum tamen, & aliis adhuc appareant dormire, & ipsimet postea non recordentur vllius, quam faciunt, actionis, nisi per modum somnij. Sed hoc supposito quaeritur, an tales censendi sint dormire, & ipsimet positione quod somnus sit ligamen omnium sensuum externorum, eos non dormire, quia ad minus in iis sensus tactus est solutus, nec enim alias posset se vestire, aut aperire portas, aut corripere arma, aut alia, quæ ab ipsis leguntur fieri. Dicuntur tamen dormire in largiori aliqua acceptione, quatenus scilicet maior pars sensuum externorum est ligata.

Dormientes ambulant.

QVÆSTIO III.

De Somnijs.

13. *Somnia sunt apparitiones illæ, quæ occurrunt dormientibus mediante aliqua potentia interna.* Ad quam descriptionem *Combricenses* addunt ex *Philosopho* quod illa potentia interna sit sensitiva, ut excludantur apparitiones intellectuales, quæ occurrere possint hominibus: sed hoc spectat ad quæstionem de nomine, & quantum ad communem iam vsum huius vocabuli *somnium*, magis credo id non requiri, sed quamcumque apparitionem internam sic vocari posse. Specificandum vero necessario erat illud dormientibus, aut affectis somno, quia apparitiones internæ per hoc formaliter habent esse somnia, quod adueniant dormientibus; nam similes omnino apparitiones, aut etiam eadem ipsæ, si acciderent vigilantibus, siue compotibus rationis, siue impotibus, non essent somnia. Non vero requiritur, ut somnus ille, quo afficitur somnians, sit perfectus ac rigorosus iuxta descriptionem somni quæstione præcedendi assignatam, nimirum talis, qui sit ligamen omnium potentiæ externarum: nam sufficit, quod sit talis, quali afficiuntur illi, qui dicuntur ambulare dormientes, nimirum qui non sit ligamen omnium sensuum externorum, sed aliquorum: neque enim vllus negabit quin illi ipsi, qui ambulant dum dormiunt, somnient interea temporis, & tamen, ut ante dixi, non habent omnes sensus externos ligatos.

Quid somnium.

14. *Differtur iam est*, quomodo determinetur potentia illa, quæ in somno format in se huiusmodi apparitiones ad eas formandas. Nec dubium est quin determinetur proxime per species rerum, quæ sic apparent; sed valde difficile est ostendere quomodo applicetur tales determinatæ species ad determinandum ipsam ad tales apparitiones potius, quam aliæ ad alias. Et quamuis illa excitatio, seu applicatio, quoties somnium cedit in bonum, attribui solet Angelo bono, & malo, quoties in malum cedit; tamen cum somnia disparata, quæ neque ad bonum, neque ad malum conducunt, refundi commodè vix possint in bonum, aut malum Angelum, ad quos non videtur magis spectare excitare talia somnia, quæ nulla omnino excitare; alia causa assignari debet pro similibus somniis, sed quæcumque sufficere posset pro his absque concursu Angelico, eadem, aut alia similis sufficere posset pro excitatione somniorum bonorum, & malorum, esse enim bona, vel mala, est per accidens ad illa somnia, ut patet.

Quomodo causantur somnia.

Deinde, quandoquidem non magis potens sit Angelus malus ad excitanda somnia mala, quam bonus ad bona,

D d d d 2 mirabile

Quomodo animal cessat dormire.

mirabile est cur bonus non producat bona, aut non impediatur productionem malorum somniorum. Quod si recurratur ad Dominum Deum, eadem erit difficultas, quæ tamē non sufficit sine dubio, quominus tam Deus, quam Angeli possint determinare ad talia somnia per propositionem, aut excitationem talium specierum, ad fines qui ipsis expedire videntur quamuis nobis eorum ratio assignari non possit; & sane non scio qua alia ratione illa determinatio possit fieri, præsertim in intellectu separato, aut etiam in potentia sensitiva, si hæc producat huiusmodi somnia per species sibi inherentes absque propositione aliarum specierum, quibus determinaretur ad producendam cognitionem correspondentem vni speciei, potius quam alteram.

15. *Dico autem* præsertim si producat somnia absque propositione aliarum specierum, quia si dependeret à tali propositione, dici posset, quod sensus somnians determinaretur per occursum specierum tali, vel tali ordine deuectarum ad ipsum in spiritibus animalibus, sicut oculus determinatur ad talem visionem per propositionem talis obiecti. Cur autem tali ordine deferantur species in spiritibus internis iuxta organum internam motis, refundi debere in aliquam causam internam talis motus; sicut collisio talis particularis vitri ad aliud corpus est causa, cur quando frangitur, partes eius resiliant & euolent ad has partes spacij, potius quam ad alias, & ultimata sine dubio determinatio ad Dominum Deum refundenda erit, cuius propterea existentia optime colligi potest ex indeterminatione quam haberet natura in productione suorum effectuum, nisi ipse existeret ad illam indeterminationem tollendam.

16. *Conimbricenses* hanc hic difficultatem non tangunt, sed aliam, an scilicet somnia fiant per reflexionem specierum ab aliqua parte ad potentiam somniantem, vel per deuectionem specierum in spiritibus; an vero sine tali reflexione, vel deuectione per species subiectas in ipsamet potentia somniantem. Et resoluunt in primis, non fieri somnia per reflexionem specierum. *Deinde* dicunt non necessario deferri debere species ad potentiam somniantem, sed eam somniantem per species in se receptas; quamuis in gratiam *Aristotelis* postea fateantur quandoque fieri somnia per applicationem specierum in spiritibus deuectarum.

Ego tamen existimo eodem modo semper illa fieri, hoc est, vel semper sine concursu specierum deuectarum, vel cum concursu tali semper, & potius iudico fieri per concursum talium specierum, non solum propter auctoritatem *Philosophi*, qui ita sentire videtur hic *cap. 5.* sed etiam quia sic facilius explicatur quomodo determinari possit potentia. Supposito autem quod necessarius sit concursus specierum aduectarum, posset negari facile necessarium esse ad generationem somniorum quod species impressæ subiectari deberent in ipsamet potentia somniantem; neque enim est vlllo modo inconueniens quod potentia vitalis producat etiam vitaliter cognitionem mediante specie sibi applicata, absque inhesionem speciei, quidquid dicant *Conimbricenses* absque vlla probatione hic §. Porro autem.

In qua
potentia
fiat som-
nia.

17. *Iidem Auctores*, querentes in quam potentia interna formentur somnia proponunt sententiam multorum tenentium ea fieri partim per sensum communem concurrentibus speciebus à phantasia delatis, & partim à cogitatricem, ad quam spectat cognoscere rationes aliquas in obiecto non sensatas cum cooperatione specierum à memoria sensitiva delatarum. Ipsimet autem putant somnia spectantia ad sensum & phantasiam formari in phantasia, & ea quæ spectant ad cogitatricem produci in memoria.

In nostra vero sententia, qui non asserimus plures sensus cognoscituios internos, omnia somnia in eadem potentia formari censenda sunt. Quod si plures sensus essent assignandi realiter distincti, certe unusquisque ex ipsis deberet dici concurrere ad productionem earum partium somniorum, quæ ad ipsum spectaret, sicut & in vno somnio intesguire possent actus omnium, nec est

vlla ratio cur vnus ex ipsis potius habere posset actus in somno, quam reliqui; & quantum ad experientiam attinet, eodem modo videmur nobis habere actus omnium illorum, dum dormimus, ac dum vigilamus. Vnde & in nostra sententia qui non distinguimus plures sensus, dici poterit quod idem realis sensus, qui habet varia illa nomina sensus communis, phantasia, cogitatricis, memorie, secundum varia munia, quæ ipsi competunt, concurrat ad somnia etiam vt subest formaliter variis illis denominationibus, quidquid enim competere illis sensibus, si essent realiter distincti in ordine ad hoc; potest dici competere eidem sensui, vt subest variis illis denominationibus, vt patet.

Varia somniorum genera assignant Conimbricenses, quorum tamen differentie sunt accidentales, ortæ scilicet ex causa efficiendi magis quam ex ipsa natura ipsarum apparitionum, vnde eadem specie apparitio potest habere ratione diuersorum generum. Quod vt melius appareat, examinare placuit quatuor genera, quæ proponunt prædicti Auctores: quædam enim dicunt esse *Diuina*, quæ scilicet fiunt à Deo, vel Angelo bono: quædam *demoniacæ*, quæ fiunt ab Angelo malo: quædam *naturalia*, quæ fiunt ex dispositione particulari corporis: quædam denique *animalia*, quæ oriuntur ex eo quod de iis rebus, quas somniamus, tractauimus in vigilia. Harum apparitionum diuersitas desumitur ex causa efficiente, aut conditione extrinseca, ob quam sequuntur; & si vna & eadem apparitio nunc causaretur à Deo, nunc à diabolo, nunc proveniret ex complexione animalis, nunc denique ex eo quod ante de ea agebatur, aut aliqua alia simili, haberet sine dubio pro diuersis illis temporibus rationem somnij diuini, demoniaci, naturalis, & animalis.

Solum restat examinandum, quomodo ab his causis, per ordinem ad quas hæc somnia describuntur, causentur. De Deo autem non potest esse dubium, quin ipse possit causare talia somnia, siue producendo ipsasmet apparitiones immediate, in nostra sententia, qui putamus actus vitales produci posse à solo Deo, siue producendo de nouo species, quibus determinetur potentia ad illas apparitiones producendas; siue applicando species ante habitas aut obiecta secundum illam rationem, secundum quam possent causare tales species, aut determinare potentiam sine speciebus. Similiter certum est Angelos bonos & malos posse excitare species ante habitas, easque proponere illo modo, quo possint determinare ad illas apparitiones.

Maiores est difficultas de aliis duobus somniorum generibus. *Galenus* in libro de præfatio ex insomniis sumendo, ait somnia naturalia causari ex eo, quod anima inter dormiendum in se collecta, & nullo aduentitio pulsu agitata, corporis profundum ingreditur, ac quid interius fiat videns, insomnia illa formet. *Hanc explicationem* superfluiam vocant *Conimbricenses*, nulla tamen ratione adhibita, forte quia videbatur facilis impugnationis, vt reuera est. *Nam imprimis* quod anima ingreditur profundum corporis, non habet apparentiam, quandoquidem eodem modo infortmet totum corpus in somno, ac vigilia. *Deinde* si tum videat quid interius fiat, ac deinde formet insomnia, non magis iuuat ad formanda insomnia illa naturalia, quam alia quæcunque, quorum species in anima reperiuntur.

Ipsimet *Conimbricenses* illa insomnia fieri censent ex eo, quod humor abundans, verbi gratia, pituita apprehensa tactu vel gustatu immittat sui speciem in phantasiam, ex quo fiat apprehensio rerum consimilium, vt ex specie pituitæ, quæ aquea est & dulcis, cogitatio imbrum aliquando, & aliquando ciborum dulcium. Ad quod addunt fieri posse vt absque specie transmissa exciteretur in somno in phantasia tale somnium ex specie ibi infixæ, modificata tamen per humorem in corpore dominantem.

Sed vt ab hoc ultimo incipiam, certe nec probabilitatem præ se fert, quod species infixa phantasiæ exciteretur, seu applicetur per humorem dominantem in corpore, nisi aliquid producat in phantasia; nec potest aut explicari,

aut

aut intelligi quomodo humor dominans in corpore possit modificare speciem infixam phantasia: & deinde cum plures possint esse species in phantasia, diuersissima inter se rationis, quarum aliqua nunc excitantur in somno, aliqua alio tempore, non potest fieri ut ab humore illo oriatur, quod hæc species potius quam illa excitentur: quare aliud determinatiuum assignari debet, & vix assignari poterit aliquod, quod se solo non posset sufficere absque concursu humoris dominantis.

Contra primam pariem, etiam facit, quod dum dormimus, non sentiamus humorem illum dominantem per sensus externos tactus aut gustus; & quod somnia naturalia possint fieri in perfecto somno, in quo omnes potentie externæ ligentur, adeo vt nihil sentiant.

Deinde, quamuis sentirentur ille humor abundans, & transmitteret speciem sui in phantasia, non inde sequitur quod in ea excitari deberent aliæ similes species, & si deberent ex variis speciebus similibus, seu proportionem aliquam habentibus, non potius hæc, quam aliæ excitari deberent. *Denique* non solum excitantur in somniis huiusmodi species similes, sed aliqua aliæ dissimiles; vt patet experientia: ergo alia causa assignari debet præter humorem abundantem siue perceptum à sensu aliquo exteriori, siue non.

21. Itaque, quamuis experientia constet dari huiusmodi somnia naturalia iuxta affectionem corporis, existimo tamen incertum esse à qua causa proxima excitetur species ad illa requisita. Et idem censeo de somniis animalibus: nec enim ex ipsismet cogitationibus diurnis provenire possunt; nam potius ex illis similes omnino cogitationes provenire deberent, quam aliæ proportionem aliquam habentes, vt patet, & tamen in somniis animalibus non semper habentur cognitiones omnino similes, sed aliquando longè dissimiles, licet habeant aliquam proportionem. *Deinde* ex pluribus proportionem habentibus debet alia causa adesse, ob quam vnæ potius excitentur quam aliæ. Et rursus non semper quoties cogitamus vehementissime, & quidem data opera, de aliquibus rebus per totum diem aut partem eius, siue immediate ante somnum, siue paulo, siue longe ante, habemus talia somnia, aut vlla omnino: quomodo ergo possent ista somnia provenire à cognitionibus diurnis ac antecedentibus?

Proponunt propterea *idem Auctores* plura problemata ad somnia pertinentia: quorum solutionem ab ipsis datam facile esset refutare, si res tanti esset, & aliæ solutiones meliores occurrerent: quod aduerto, ne quis statim existimet sibi satisfactum, sed attendat cum reflexione, vt melius examinet veritatem.

QVÆSTIO IV.

De Divinatione per somnia.

22. **M**ulti olim in ea erant opinione, vt nullum esset somnium quod non portenderet aliquod futurum; & consequenter ex quo, si quis esset peritus in somnispiciâ, seu arte præsagiendi ex somniis futura, non posset colligere aliquod futurum, aut præteritum alias ignotum somnianti. *Alij* vero putaverunt, nullum somnium portendere ex se cum aliquo fundamento futurum quidpiam. *Alij* denique opinati sunt, aliqua somnia portendere aliquod futurum, vel præteritum; & alia non portendere.

Sed in primis, quamuis, vel omnia, vel aliqua somnia significant aliqua futura, si hoc non faciant directe ostendendo ipsamet futura, sed significando aliqua aliæ, quæ proportionem aliquam, vel coniunctionem cum eo, quod futurum est habent, sicut somnium illius, qui videbatur sibi in somno vidisse ouem pendens ex fascia, lecti significabat thesaurum auri argento circumfusi fuisse sub lecto; nihil prorsus certi posset quis expectare ex illis somniis quia nulla via certa haberi potest absque reuelatione, per quam quis possit cognoscere cum quo futuro somnium habeat connexionem; nam proportionem posset habere cum mille rebus, quæ possent esse futura;

quomodo, ergo poterit intellectus determinari ad cognoscendum quodnam ex pluribus sit futurum somnio denotatum? Quod si directe significarent illa, quæ essent futura, vt si quis somniaret esse reuera thesaurum sub lecto, quandoquidè experientia compertum sit sapissime nos somnare esse futura ac præterita, quæ verè non sunt futura, nec præterita nihil certi potest constare ex tali somnio ex eo, quod sit talis præcisè. Vnde vt cognoscatur quodnam somnium tale sit verum, & quodnam falsum, oportet haberi alia principia, quibus id cognoscatur, & certè assignari non possunt vlla, nisi Deus reuelauerit, vel Dæmon, quodnam sit somnium, quod est verum. Itaq; qui somnia huiusmodi habent, satis imprudentes se ostendunt, & imperitos dum ab aliis scire cupiunt, quid per illa portenditur; & longè consultius esset illa negligere, ac procedere in suis actionibus, non minus, quam si illa non succederent, nisi constaret ea esse à Deo immissa.

23. Si quis tamen somniaret directe aliquid secuturum, si talis, vel talis diligentia adhiberetur, vt somniaut Alexander Magnus radiculam quandam tali loco reperiri, quæ Ptolemei familiaris sui mederer infirmitati; nec in experimeto faciendo quidpiam esset difficultatis aut inconuenientiæ, quandoquidem negari non possit quin aliquando somnia vera sint hominibus communicata, posset experiri vtrum ita esset, necne: sed si esset aliquid difficultatis, aut inconuenientiæ in faciendo periculo, longè consultius esset non procedere ad experientiam, sed negligere somnium, quandoquidem aequè certum sit plurima huiusmodi somnia esse falsa, ac vlla esse verum. Quod vltimum consilium maximè locum habet, quando non adesset casus aliquis desperatus, cui succurri posset per somnium, si esset verum, & nulla alia ratione, tunc enim posset somnium, sine imprudentia, etiam cum aliquo dispendio, ac difficultate periculum facere de veritate somni: vnde si quis esset in extrema necessitate moriendi à medicis omnibus derelictus, & aliquis somniaret, si daretur ipsi parum vini, v. g. cum succo talis, vel talis herbe, quæ non posset absq; difficultate aliqua inueniri, merito faceret quis periculum inquirendo talem herbam, & dādo potionem illam infirmo: at si non esset desperatus infirmus, & propinatio talis appareret medicis periculosa, potius esset acquiescendum medicis prohibentibus, quā credendum somnio: imo qui præferret tam somnium consilio medicorum, peccaret mortaliter, si damnum graue diceretur à medicis inferendum infirmo per illam potionem. Sed hæc consideratio de peccato mortali non est huius instituti.

24. *Id hic pro certo tenendum*, quod Deus & Angelus bonus possit causare in dormientibus somnia vera, & quod qui cognosceret sua somnia ab illis causari, posset esse certus de eorum veritate: sed nisi haberet aliquam viam cognoscendi quod à Deo aut Angelo bono essent communicata, præter ipsummet somnium, quamuis essent reuera à Deo aut Angelis bonis, perinde se deberet gerere circa illa somnia, ac si non essent ab ipsis producta. Vnde quibus Deus communicat aliqua talia in ordine ad vtilitatem aliquam, seu ad inducendum illos ad credendum illis ac ea proponenda aliis, tanquam vera, reuelat etiā ipsis aliquo modo se communicasse illa somnia, ille autem modus in expertis est omnino ignotus, & fortassis inexplicabilis ipsimet expertis, sicut cæco est incognita albedo, & videns nequit illam ipsi describere sic, vt ipse possit habere conceptum eius.

25. *Secundum etiam tenendum*, quod Diabolus omnium illorum futurorum, quæ ipse cognoscit, & quorum species habet dormientes, possit infundere somnia, mediante propositione specierum ad hoc conducentium. Sed prorsus imprudenter, ac male quis recurreret ad Dæmones ad cognoscendum quid portenderetur per somnium aliquod, aut an somnium esset verum, nec ne; non solum quatenus illicitum esset tale commercium particulare cum Dei, ac nostro inimico habere, quod ad moralem scientiam spectat, ac ad Theologiam, sed quia cum ipse sit pater mendaciorum, non posset aliquis cum vlla certitudine cognoscere, reuelaretne

Somnia indicata futurorum negligenda.

Quando quis posset periculum facere de veritate somni.

Somnia à Deo immissa sunt vera, sed negligenda nisi constet ea esse à Deo.

Somnia diabolica possunt esse vera, sed non sunt credenda.

Quomodo somnium posset significare futurum.

¶ ddd 3 verum,

verum, necne, & multis experientiis constat saepe ipsum ad se accedentes decessisse, nec potest aliquis dubitare quin quoties ille aliquid huiusmodi reuelaret, id faceret ad aliquem finem, qui vel accidentibus, vel aliis hominibus esset magis nociuus, quam proficeret illa reuelatio; nam alias certum est, quod ipse nihil reuelaret; vnde ex hoc etiam capite pessime ad ipsum fieret recursus.

26. *Tertio denique tenendum est ex somniis illis; quæ oriuntur ex certa dispositione humorum; aut influxu aliquo cælesti, posse eos, qui saepe fecerunt experientiam ea de re, probabilem concipere coniecturam de aliquibus rebus futuris, vt de decremento vel incremento morbi, de mutatione temporis quoad pluuiam vel serenitatem; id quod patet non solum experientia medicorum & agricolarum, qui sapissime verum ferunt iudiciū de talibus effectibus; sed etiam ratione, quia cum illi effectus habent probabilem connexionem cum causa talium somniorum, qui cognoscit causam, facile cognoscere potest effectum, saltem coniecturaliter. Et dico coniecturaliter, non solum, quia connexio effectus talis cum tali causa non est tam necessaria, quin impediri posset per alias causas; sed etiam quia non potest certo cognosci quod causentur ab illis causis somnia illa; nam possent sine dubio causari à Dæmone ad malum finem, & speciatim ad decipiendum: & ab Angelo bono ad bonum; & possent etiam causari eo modo, quo somnia indifferentia causantur ex fortuita specierum excitatione. Ex quo patet his coniecturis non esse fidendum nisi cum magna cautela ac discretionem, præsertim cum res propterea suscipienda esset magni momenti, ac afferret detrimentum magnum si coniectura esset falsa.*

Somnia de futuris disparatis negligenda.

27. *Somnia autem illa ex quibus colliguntur aliqua futura, quæ non habent connexionem vllam ex natura rei cum causis somniorum, sunt prorsus contemnenda, & quauis aliquis videretur sibi sapissime expertus post talia somnia tales effectus secutos, tamen adhuc imprudenter fideret illis; tum quia si fecisset bene reflectionem, inueniret saepe etiam eos non successisse, & deinde quandoquidem non sit physica aliqua connexio, nec somniorum, nec causæ eius cum talibus effectibus, deberet dubitare, an illa somnia non essent causata à Dæmonibus, cum tales effectus essent secuturi, vt ea ratione causaret illam opinionem, quod somnia similia portenderent tales effectus, ac sic deciperent tandem etiam in re aliqua magni momenti: quod valde aduertendū esset iis, qui nimium sūt creduli huiusmodi somniis.*

Q V Æ S T I O V.

De Respiratione.

Quid respiratio.

Respiratio, de qua hic agitur, consistit in alternatiua aeris attractione, seu inspiratione, & eiectione seu expiratione, quæ fit per motū localem pulmonis nunc dilatati, cum scilicet attrahitur aer, nunc contracti, cū eieciatur instar follii, per quos simili modo inspiratur & expiratur aer. Qui motus localis produciatur sine dubio vt à principio quo physico ab anima, & propterea vocatur motus vitalis. Sed cū anima brutorum sit diuisibilis, quæritur, à qua parte ipsius producatür iste motus, an à parte residente in ipsismet pulmonibus, vel ab ea, quæ est in alia aliqua corporis parte. Quæ etiam difficultas moueri posset de anima rationali indiuisibili, quæ sola reperitur in homine, & de aliis etiam animabus, si essent indiuisibiles, vt de perfectorum animantium animabus sentiunt Thomistæ, an scilicet principiet proxime illum motum vt informans pulmones, an vero vt informans aliquas alias partes. Si enim anima secundū quod informat pulmones, principiat istum motum; tum pulmones erunt causa effectiua totius motus, & consequenter respirationis; si vero principiat illum secundum quod informat cor, cor erit principium, & ita similiter de aliis partibus discurrendū.

Aliqui existimant principium istius motus esse cor, alij ipsos pulmones, alij musculum illum simplicem & rotundum qui separat cor & pulmones à iecore & liene, quem vocant diaphragma. Alij denique asserunt eum partim provenire à pulmonibus, partim à diaphragma-

te; vtrisque cōcurrētibus effectiue & proxime; & partim etiam à corde; non quidem tanquam à principio proximo istius motus, sed quatenus est communis origo naturæ caloris, ac subministrat etiam sanguinem pulmonibus, quo incalescant.

29. *Quam sententiam complectuntur Conimbricenses, & quantum ad cōcursum ipsorum pulmonum suaderetur, quia cum pulmones moueantur, & sint animati, nihil impedit quo minus vis illa saltem partialiter motiua ipsis adscribatur. Quod autem non habeant virtutem totaliter motiuam, sed concurrat etiam diaphragma, colligitur coniecturaliter ex eo, & quod cessante ex latione aliqua diaphragmatis motu, impediatur statim motus pulmonum, & quod pulmones, etiam dum sanie tabescunt & expuuntur, adhuc moueantur. Quod vero non proueniat ille motus à corde tanquam à principio primo effectiue, suaderi potest ex eo, quod ad sint alie causæ sufficientes, nimirum ipsimet pulmones cum diaphragmate; nec sit vlla ratio vnde colligatur concursus ille cordis, præsertim cum pulmones non moueantur ad motum cordis, vt patet ex eo, quod non sit idem vtriusque motus; quandoquidem vni respirationi plures motus cordis correspondere possunt, vt experientia compertum est. Quod denique proueniat etiam à corde modo illo supra specificato, patet, quia sine dubio calor & sanguis valde iuuare possunt ad illum motum; ergo potest prouenire à corde, vt principio sanguinis & caloris. Præterea, concurrat ad respirationem arteria respirationis, & fauces, tanquam instrumenta, sine quibus nequiret attrahi aut eici aer commode ad necessitatem viuientis. Quanta autem sit necessitas respirationis, inde apparet, quod ea ad certum tempus impedita pereant animantia, quæ habent vim respiratiuam vt patet experientia.*

30. *Verum in illo motu, id adhuc valde difficile est, cum non præsupponat cognitionem, sed proueniat à causa omnino naturali non minus quam calor ab igne, & motus grauium & leuium ab ipsismet, quomodo possit esse difformis & quoad vnam partem contrarius sibi quoad alteram, expansio enim illa pulmonum est contraria contractioni ipsius.*

Ad hoc posset dici, quod attractio illa aeris, quæ fit per expansionem pulmonum, procedat effectiue à pulmonibus & diaphragmate, mediante virtute animæ tanquam principio quo, contractio vero fiat mediante grauitate naturali, quam haberent etiam si non adesset anima; & sic non procedunt duo motus contrarij ab eadem virtute, sed à diuersis, quod non est inconueniens.

Contra, quia sicut illa virtus attractiua superat grauitatem, eaque non obstante expandit pulmonem: ita etiam deberet ea non obstante conseruare illum expansum: & sicut grauitas in ordine ad descensum superat virtutem attractiuam, deberet initio impedire expansionem: ergo motus ille non fit illo modo.

Alio modo posset dici, quod ille motus, posset refundi in influxum aliquem cælestem, sicut fluxus & refluxus maris: sed tum non deberet ascribi virtuti motiue animæ, aut diaphragmatis, aut pulmonum.

Deinde mirabile est quomodo fieret in omni loco & tempore sub quacunque constellatione eodem modo semper. Præterea non deberet recurri ad influxum aliquem celestem absque aliqua causa.

Tertio posset dici, quod oriretur illa dilatatio & contractio ex calefactione continua orta ex corde & aere, supposita dispositione tali, vel tali diaphragmatis & pulmonum, sed tum etiam non deberet habere pro causa effectiua pulmones, aut diaphragma, sed potius cor, & aërem. Qui modus dicendi mihi satis placet.

31. *Quæritur hic, an iste motus sit naturalis, an liber, seu spontaneus.*

Respondent Conimbricenses, illum esse partim naturalem, partim spontaneum. Sed hac difficultas, cum distinctione soluenda est, & dicendum quod motus respirationis, qui prouenit ex imperio voluntatis aut appetitus mediante cognitione, sit spontaneus: motus vero, qui non prouenit ex appetitu, aut voluntate, sit omnino simpliciter naturalis.

Quomodo ille motus sit difformis.

An ille motus sit naturalis an liber.

Aqua parte anime diuisibilis produciatur, vt à principio quo.

naturalis. Nec refert quod hic secundus motus posset impediri à voluntate, aut appetitu, quia licet calefactio possit impediri, non sequitur tamen, quod non sit motus omnino naturalis, per huiusmodi enim motum nihil aliud intelligimus, quam motum, qui provenit effectiue à causa, quæ non est voluntaria nec libera, quidquid sit, an posset per talem causam impediri.

Advertendum autem, quod hæc resolutio supponat aliquando dari motum respirationis, dependentem ab imperio appetitus, ut cum volumus respirare crebrius aut rarius, aliquando vero dari motum independentem à tali imperio, ut est ille, quem habemus, dum dormimus.

32. *Quares secundo*, quibus animantibus conveniat respiratio.

Quibus animantibus convenit respiratio.

Philosophus omnibus & solis illis, qui habent pulmonem ascribit respirationem; ex illis vero ea, quibus pulmo est fere sanguis & fungosus, ut sunt ranæ, mures fluviales, testudines, crocodili, delphini, balenæ, & similia minus frequenti indigent respiratione, & propterea diu, sed non semper manere possunt sub aqua, prout minori vel maiori indigent respiratione. Alii vero pisces nec pulmonem habent nec respirationem. Alij vero putant omnibus animantibus convenire respirationem, etiam piscibus; & quibus deest pulmo, adesse aliquid aliud supplens defectum eius quantum ad hoc, sicut loco sanguinis aliqua habent alium humorem æquivalentem quantum ad eorum nutritionem.

Quod si obiiciatur ipsis, non adesse ærem, quem attrahant & emittant, quandoquidem semper maneat sub aqua.

Respondent, id negando, dicunt enim per totam aquam reperiri spiritum æreos, ac etiam ærem ipsum.

Et si iterum obiiciatur, quod si adesset aer sub aqua aut intra ipsam, cetera etiam animantia possent respirare sub aqua aut intra ipsam, quod est falsum: *possent respondere*, quod id non sequeretur, quia maior aer ceteris animantibus posset requiri ad respirationem sufficientem, quam piscibus, & consequenter non haberent sufficientem ærem, quem attrahant.

Deinde, aliis animantibus, præsertim pluribus, posset obesse aquæ attractio, quam simul cum ære attrahere deberent: & propterea quamvis adesset aer sufficiens, non possent bene respirare sub aqua.

33. *Hac in re existimo dicendum cum Philosopho*, quod pisces non respirent sub aqua, quia quandoquidem possint attrahere absque detrimento aquam, eamque rursus emittere, verisimile est quod non indigeant alia refrigeratione, nec consequenter respiratione; & quia vel non est aer intra aquam, vel plane accidentale est quod sit sub illa: & nulla ratio aut experientia probat, quin pisces possint vivere in aqua, quamvis non haberet intermixtum ærem. Hoc tamen non obstante; credo eos habere virtutem respiratiuam, quia illa ipsa virtus, qua mediante possint attrahere & emittere aquam, potest sufficere ut inspirent, & expirent ærem; & videtur patere experientia, quod extracti extra aquam respirent propriissime.

Dices: pisces conservati in vase parvo non obturato possunt vivere diu: non possunt vero in vase obturato: ergo signum est quod respirent; quia alias obturatio vasis non impediret vitam ipsorum.

Respondeo, negando consequentiam: quod enim non vivunt in tali vase, non oritur ex eo, quod non possint respirare, nam si respirare potuissent sub aqua, ille ipse aer, qui esset in aqua illa, quando obturaretur vas, posset ipsis semper sufficere. Sequitur ergo ipsorum mors ex aliqua alteratione aquæ, quæ ex illa obturatione procedit, aut ex defectu alicuius alterius concursus.

Quis motus est prior inspiratione, an expiratio.

Queritur denique, quis motus prior sit, inspirationis, an expirationis. *Philosophus dicit* priorem inspirationem, sicut posterior motus viventis dum moritur, est expiratio. Sed reuera existimo hoc esse valde incertum, ac fortassis in aliquibus priorem inspirationem, in aliis expirationem.

34. **D**E hominum iuventute & senectute potissimum hic agendum, quorum vita in tres ætates à Peripateticis præsertim diuiditur: quorum *Prima* ad annum vigesimum quintum, aut circiter extenditur, & comprehendit infantiam, quæ quatuor primos annos complectitur; pueritiam, quæ deinde vsque ad decimum; pubertatem quæ vsque ad decimum octavum; & adolescentiam quæ vsque ad vigesimum quintum complectitur: tota autem hæc prima ætas, nomine desumpto ab hac ultima, ac magis perfecta parte vocatur adolescentia nonnunquam: nonnunquam vero pueritia etiam, nomine desumpto à prima parte. *Secunda ætas*, quæ media est, comprehendit ab anno vigesimo quinto vsque ad quinquagesimum, & diuiditur in iuventutem, quæ ad trigessimum quintum, vel etiam quadragessimum: & virilem ætatem, quæ deinceps vsque ad quinquagesimum porrigitur. Vocatur autem hæc secunda ætas florida, quod tunc homo soleat maiorem habere perfectionem; & etiam iuventus, nomine desumpto à prima parte. *Tertia & ultima ætas*, quæ senectus dicitur, diuiditur in primam & ultimam senectutem: prima comprehendit à quinquagesimo vsque ad sexagesimum quintum: secunda vero cæteros subsequentes annos, & vocatur decrepita.

Tres ætates hominum.

Fundamentum huius diuisionis desumptum est ab ordinaria mutatione, quam in hominum vita animaduertimus, quæ tamen in aliquibus casibus mutari sine dubio potest, adeo ut aliquorum prima ætas possit, vel extendi ad plures annos, vel ad pauciores restringi: & ita de reliquis ætatibus, ac earum partibus censendum est. Nec deessent etiam fundamenta plurium aut pauciorum partitionum, prout quis vellet advertere ad differentias aliquas, quæ in hominum vita discerni possunt. Vnde illi Astrologi, qui singulis planetis in singulas partes ætatis hominum influxum tribuunt, non nisi septem admittunt diuidentia membra (loquor de membris diuidentibus, sicut partes totius integralis dicuntur membra diuidentia ipsum totum integrale) nempe *adolescenciam*, cui *Lunam*, à qua humorem & teneritudinem accipit; *pueritiam*, cui *Mercurium*, à quo incitatur ad ludos & disciplinas capessendas; *adolescenciam*, cui *Venerem*, à qua ad venerea accenditur; *iuuentutem*, cui *Solem*, à quo vigorem accipit & propensionem ad altiora; *virilem ætatem*, cui *Mariem*, qui animositatem, & pugnandi studium influit; *senectutem*, cui *Iovem*, à quo grauitatem & maturitatem haurit; & denique *decrepitam ætatem*, cui attribunt *Saturnum*, à quo inditam habet fragilitatem & morositatem: cui etiam eidem ætati decrepitæ de nouo præsidere aiunt *Lunam*, quæ illas propensiones instillat, ex quibus fit ut senes repuerascere dicamus, ac propterea bis esse pueros.

Quot partes ætatis secundum Astrologos.

Qui vero totam hominis ætatem quatuor anni temporibus conferunt, tanquam si inter se proportionem quandam habeant, illam in quatuor partes partiuntur, *pueritiam*, *iuuentutem*, *virilem ætatem*, & *senectam*: pueritiam conferentes *veri*, propter humoris vbertatem, & excrementiam, ut ita loquar; iuuentutem *æstati*, propter fortitudinem, virilem ætatem *autumno*, propter maturitatem, senectutem *hyemi*, propter molestias.

37. *Quares hic*, cur partus septimestris, hoc est qui septimo mense nascitur, vivere soleat, non soleat octimestris, qui octavo. *Hippocrates docet* rationem esse, quod quemadmodum morbus dies habet criticos, seu iudicatorios, qui ordinarie sunt septimus, & nonus, ita etiam partus habeat suos menses iudicatorios, qui sunt vel septimus, vel nonus. *Sed huius ipsius ratio*, ut queritur de partu, ita etiam queri posset de morbo. *Aliqui refundunt* hanc rem in mysterium contentum numero septenario: sed satis certe ludicre, si numerus ipse præcise spectetur, quem enim influxum habere posset? *Alij id attribunt* influxui cælorum. Sed cum idem ipse mensis, qui esset octauus vni partui, esset septimus alteri, & alteri nonus,

Cui partus septimestris vero octimestris vivere soleat.

& in eodem ipso mense sit eadem cælorum constellatio. Prorsus difficile est concipere quomodo influant benigne in eum, qui tum nascitur septimo ac nono, maligne autem in eum qui octavo.

Mibi ratio videtur esse, quod qui nascitur septimo mense, habeat dispositiones tum, quæ resistere possint qualitatibus aduersantibus, quæ extra ventrem facile alias in eo causare possent, non possint vero tam facile intra ventrem. Si autem detineatur ulterius usque ad octauum, illud temperamentum ac dispositio illa posset intra ventrem sic alterari, vt si prodeat tum, non possit qualitatibus inimicis obsistere; si vero ulterius detineatur usque ad nonum, potest iterum dispositio, ac temperamentum eius reduci ad talem statum, vt ortus in lucem possit præferre se contra agentia aduersa.

38. *Quæres secundo*, cur infantes validi sunt, & apti ad actiones naturales nutritionis ac augmentationis, infirmi ac inepti ad actiones animales, hoc est, ad motum localem, stationem, sessionem.

Respondeo, quia illa ipsa dispositio corporis ipsorum, quæ aptior est ad vnas operationes, est ineptior ad alias nam molitudo ac teneritudo iuuans ad recipiendum augmentum, impedit sine dubio quo minus sint tam fortes, quam necessarium esset vt possint facile stare, & sedere.

Quæres tertio, cur pueri, qui citius maturescunt ad sapientiam, aut non diu viuunt, aut postea plerumque minori polleant ingenio, vt colligitur experientia, quæ locum dedit proverbio: *Odi pueros præcoci sapientia.*

Respondeo, quia dispositio illa, quæ iuuat ad ingenium & prudentiam, minus apta est ad conseruationem vitæ pro illo statu; ac consequenter ad resistendum agentibus contrariis, quæ propterea vel adimunt vitam, vel certe aliam dispositionem ineptam prudentiæ introducent.

39. *Conimbricenses* videntur particularius huius rationem dare asserentes pueros propterea solere esse minus aptos ad prudentiam, quia nimio humore abundant, qui vel impedit, vel perturbat operationes sensuum, quibus comparamus sapientiam; vnde qui præmature sapiunt, oportet vt etiam habeant maturius siccitatem cerebri ad ingenium iuuantem, quæ siccitas cum progressu temporis excreuerit, aut inducet mortem, aut organum ineptius reddet ad operationes conducentes ad prudentiam. Sed certe, nisi recurratur ad præmissam nostram rationem, hæc per se non satisfacit; nam ij, in quibus siccitas mature producta est, quique propterea mature sapere incipiunt, solent diutius longe conseruare illam siccitatem & vitam consequenter, ac ingenium, quam ij quibus immature communicatur siccitas illa, & qui propterea immature sapere incipiunt: ergo licet ex immatura communicatione siccitatis posset fieri, quod minus diu viuerent, aut minus diu conseruarent ingenium, quam quibus mature communicatur; non sequitur tamen ex hoc præcisè, quod tanta esset differentia in conseruatione vitæ, aut prudentiæ inter vtrosque, quanta constat esse experientia.

Querunt præterea Conimbricenses, an esu arboris vitalis in Paradyso constitutæ, primi parentes & eorum posteritas, si maneret in Paradyso, conseruare possent perpetuo florem iuuentutis ex natura physica illius arboris. Sed hanc difficultatem vt mere Theologicam in ipsa Theologia examinandam relinquo.

QVÆSTIO VII.

De Morte, & Vita.

40. *V*ita, de qua hic, est coniunctio anima cum corpore; hanc coniunctionem Philosophus hic describit esse *permanentionem animæ vegetatricis cum calore*. Quam descriptionem explicare laborant *Conimbricenses*, sed certe vix ita explicari potest, quin patiatur multas difficultates, nam si maneret anima coniuncta corpori absque calore, aut cum frigore, homo adhuc viueret, & dum viuit, non solum habet animam coniunctam cum calore, sed cum aliis qualitatibus frigoris, humoris, siccitatis. Vnde longe facilius, & clarius est nostra descriptio.

Occasione autem forte istius Aristotelicæ definitio-

nis, querunt *Conimbricenses*, an ita calor ad functiones vitæ concurrat, vt non etiam concurrat per se frigus, sed solum per accidens, quatenus scilicet deseruit ad temperandum calorem. Et respondent affirmatiue cum Galeno, & aliis Medicis, vnde existimant, quod si quis temperatum haberet calorem absque vilo frigore, æque posset omnes operationes vitæ exercere, ac si haberet calorem; quod si verum esset, & eorum etiam sententia vera censenda esset: sed longe probabilius puto, vt homo, & idem est de cæteris animalibus, exigit ex natura sua temperamentum ex quatuor primis qualitatibus, & consequenter, frigus quod est vnum ex illis in aliquo gradu: ita etiam frigus per se concurrere ad operationes vitales ipsius, & non solum quatenus temperat calorem. Nec refert quod frigus excedens de se impediatur omnes actiones vitales: nam hinc non sequitur quin sit necessarium in aliquo gradu remisso. Quod confirmatur ex eo, quod etiam calor excedens impediatur illas operationes, quem tamen fatentur aduersarij per se ad illas concurrere, & non tantum per accidens.

Dices, cum *Conimbricenses*, calori per accidens conuenire, quod impediatur illas operationes, frigori vero per se, vt colligitur ex eo, quod crescente frigore minuatut perfectio in operando.

Contra, quia non potest ostendi quomodo id per accidens ipsi conueniat magis quam frigori. Deinde, si per accidens id conueniat calori, debet esse alia causa, quæ per se illum effectum facit, & talis assignari nequit. Ad probationem ipsorum dico, non minui virtutem operationem per frigus, donec venit ad intensionem aliquam, in qua noceat; idem autem sequitur etiam de calore; vnde illa probatio nihil concludit.

41. *Mors* definitur à *Conimbricenses* esse *discessus animæ à corpore ob defectum innati caloris*. In qua descriptione vltima illa particula superfluit, & posset esse falsa, superfluit quidem, quia sufficeret pro descriptione mortis quod diceretur *discessus animæ à corpore*, posset autem esse falsa, quia Deus posset separare animam à corpore sine tali defectu, & tum esset mors absque illo defectu. Deinde licet esset verum quod nunquam posset contingere mors, nisi ob defectum caloris, tamen in definitionibus non debent principia extrinseca, neque ordo ad illa poni, nisi quando id esset necessarium ad res definitas ab aliis aliquibus rebus discernendas, vnde non recte quis describeret animam esse actum corporis organici potentia vitæ habentis, à solo Deo producibilem, quamuis non nisi à solo Deo produci posset.

Melius ergo describitur mors esse discessus animæ à corpore. Vbi tamen per discessum, non debet intelligi discessus, qui fieret per motum, aut mutationem localem; sed ablatio coniunctionis animæ cum corpore, siue anima recedat localiter, aut etiam existat vlla ratione, siue non recedat nec existat, alias nulla animantia morerentur, præter hominem, quia nullorum aliorum animæ post separationem manent realiter existentes, aut consequenter recedunt localiter à corpore.

Quia vero moriuntur animalia duobus modis, per violentiam scilicet externam, vt gladio, submersione, suspendio, combustionem, & aliis similibus modis, & per senium, aut infirmitatem, duo mortis genera statui solent: vnum naturalis, quæ scilicet succedit, vel senio, vel infirmitate; aliud violentiæ, quæ adfertur per vim extrinsecam. In quo nulla potest esse difficultas, nisi de nomine.

QVÆSTIO VLTIMA.

De longitudine, & breuitate vitæ.

42. *A*liqua animalia aliis longius viuere, alia breuius, & ex hominibus ipsis quosdam ad plures annos, quosdam ad pauciores protrahere suos dies, notissimum est quotidiana experientia, ad quod iuuare non dubium est complexionem intrinsecam animalis, in fluxum caelestium corporum, conditionem loci, victus rationem, & absentiam ac præsentiam causarum, quæ per vim, aut violentiam eripere possunt vitam, nec de hac re plus spectare mihi videtur ad hoc institutum. Vnde hæc sufficiant de Paruis Naturalibus ad Dei gloriam.

TRACTA

Frigus enim
currit per
se ad opera-
tiones
vitæ.

Quid
mors.

Quid vi-
ta.

Vnde pro-
ueniat lon-
guitudo, &
breuitas
vitæ.